KALENDARZ LEKARSKI

KRAKOWSKI

NA ROK

1910

Na wezwanie Towarzystwa Lekarskiego Krakowskiego

ułożył

Prof. Dr L. K. GLIŃSKI

ROK DWUDZIESTY

W KRAKOWIE

NAKŁADEM KSIĘGARNI S. A. KRZYŻANOWSKIEGO

Druk W. L. Anczyca i Spółki.

1910

SŁOWO WSTĘPNE.

Dążąc do dalszej poprawy treści »Kalendarza«, zwróciła Redakcya w r. b. główną uwagę na Podręcznik Terapeutyczny, który uległ w r. b. gruntownej przeróbce i został częściowo zupełnie na nowo napisany (okulistyka, choroby chirurg., po części: choroby wewn., nerwowe, skórne i weneryczne, laryngologia), częściowo dokładnie przejrzany, poprawiony i uzupełniony; jedynie choroby uszne pozostały prawie całkowicie w dawniejszem opracowaniu Kol. Dra Spiry. W tej przeróbce Podręczn. terap. uczestniczyli Koledzy: Prof. Dr. Dobrowolski, Dr. Godlewski Mar., Prof. Dr. Krzyształowicz, Prof. Dr. Lewkowicz, Prof. Dr. Majewski, Doc. Dr. Nowotny Fr., Dr. Radliński, Dr. Rydel. — W r. b. również został »Kalendarz« uzupełniony gruntownie przerobionym i rozszerzonym Spisem środków lekarskich oraz artykułami Kolegów: Doc. Dra J. Mazurkiewicza (Uwagi psychiatryczne) i Dra Radlińskiego (Wskazówki praktyczne z zakresu chirurgii). — Schematyzm lekarski dzięki uprzejmości Kolegów Fizyków miejskich z Krakowa i ze Lwowa, wszystkich Kolegów Fizyków powiatowych oraz licznym prywatnym informacyom został ile możności jaknajdokładniej poprawiony i uzupełniony. — Wszystkie inne działy »Kalendarza« zostały na nowo przejrzane i poprawione, nie mówiąc już o drobniejszych w r. b. wprowadzonych inowacyach.

Za chętną i skuteczną pomoc i za wysoce koleżeńską życzliwość wszystkim współpracownikom i łaskawym przyjaciołom »Kalendarza« składa Redakcya jaknajserdeczniejsze podziękowanie.

Redakcya »Kalendarza« jest świadoma, że mimo wszelkich zmian i ulepszeń, wprowadzonych w ostatnich dwóch latach, istnieją w »Kalendarzu« naszym jeszcze liczne braki i usterki, których ze względu na zwiększone rozmiary »Kalendarza« i znaczny zakres pracy redaktorskiej w r. b. niepodobna było jeszcze usunąć. To też Redakcya z największą wdzięcznością przyjmuje i nadal wszelkie wskazówki i życzenia i w miarę możności postara się je uwzględnić w najbliższem wydaniu »Kalendarza«.

Prof. Dr L. K. Gliński
Redaktor Kalend. lekarsk. krakow.

SPIS RZECZY.

STYCZEŃ — SICZEŃ

DNI	ŚWIĘTA RZYM.-KATOL.		ŚWIĘTA GRECKO-KATOL.
1 S.	**Nowy Rok.** Miecz.	19	Wonyfatya
2 N.	**1 po N. R.** Makarego	20	**N. 4 Ad.** Ihnatyja m.
3 P.	Daniela m. ☾	21	Julyanny.
4 W.	Eugeniusza b.	22	Anastazyi M.
5 S.	Telesfora	23	10 Muczennikow
6 C.	**Trzech Króli**	24	† Wig. do Rożd.
7 P.	Juliana i Lucyana	25	**Rożd. Chrysta**
8 S.	Seweryna	26	**Sobor Pr. Bohor.**
9 N.	**1 po 3 Kr.** Marcyanny	27	**N. po Rożdż. Stefana M.**
10 P.	Wilhelma	28	2000 Mucz.
11 W.	Higiniusza ●	29	SS. Mład.
12 S.	Honoraty panny	30	Anysyi
13 C.	Hilarego	31	Mełanyi
14 P.	Feliksa m.	1	*Siczeń 1910.* **Obriz H.**
15 S.	Pawła pust.	2	Sylwestra
16 N.	**2 po 3 Kr.** Marcelego	3	**N. 1 po R.** Małachyja
17 P.	Antoniego	4	Sobor 70 Apost.
18 W.	Pryski Panny ☽	5	Wig. do Bohoj.
19 S.	Ferdynanda i Henryka	6	**Bohojawl. Hosp.**
20 C.	Fabiana i Sebast.	7	Sobor S. Joana
21 P.	Agnieszki Panny	8	Hryhorya pr.
22 S.	Wincentego M.	9	Połyjewkta
23 N.	**Starozap.** Zaśl. N. M. P.	10	**N. 1 po B.** Hryhorya
24 P.	Tymoteusza	11	Fteodosya pr.
25 W.	Nawr. św. Pawła ○	12	Tatiany M.
26 S.	Pauli	13	Ermyła
27 C.	Jana Chryzostoma	14	S. S. Otc. w S.
28 P.	Karola W. i Waler.	15	Pawła Ftew.
29 S.	Franciszka Salezego	16	Petra Ap.
30 N.	**Mięsop.** Martyny	17	**N. 2 po B.** Antonya W.
31 P.	Ludwiki i Piotra	18	Aftanazya Pr.

KALENDARZ ŻYDOWSKI

11 stycznia 1910 — 1 Szebat; 25 stycznia — 15 Szebat Chamuszu-user.

LUTY — LUTYJ

DNI	ŚWIĘTA RZYM.-KATOL.		ŚWIĘTA GRECKO-KATOL.
1 W.	*Wig.* Ignacego	19	Makarya
2 S.	**N. M. P. Gromnicz.** ☾	20	Ewfymii
3 C.	Błażeja b.	21	Maksyma prep.
4 P.	Weroniki p.	22	Tymofteja Ap.
5 S.	Agaty panny	23	Kłymentia
6 N.	**Zapust.** Doroty panny	24	**N. 3 po B.** Xenyi Prep.
7 P.	Romualda	25	Hryhoria
8 W.	Jana z Malty	26	Ksenofonta
9 S.	*Popielec.* Apolonii p.	27	Joana
10 C.	Scholastyki p. ●	28	Jefraima
11 P.	Hipolita i Eufrozyny	29	Ihnatyja Mucz.
12 S.	Modesta męcz.	30	**Trech Swiatyteli**
13 N.	**1 Postu.** Juliana i Kat.	31	**N. 4 po B.** Kyra
14 P.	Walentego	1	*Lutyj.* Tryfona
15 W.	Faustyna	2	**Strytenie Hosp.**
16 S.	*Such. dni.* Julianny ☽	3	Symeona
17 C.	Aleksego i Sabina	4	Izydora
18 P.	*Such. dni.* Konstancyi	5	Ahaftyi Mucz.
19 S.	*Such. dni.* Konrada w.	6	Wukoła
20 N.	**Sucha.** Leona p.	7	**N. o myt. i far.** Parften.
21 P.	Fortunata	8	Fteodora
22 W.	Małgorzaty, Romana	9	Nykyfora
23 S.	Fulgentego	10	Charłampia
24 C.	*Macieja ap.* ○	11	Własija Mucz.
25 P.	Wiktora i Anastaz.	12	Mełetya Arch.
26 S.	Aleksandra b.	13	Martyniana
27 N.	**Głucha.** Anastazyi	14	**N. o obł. s.** Auks.
28 P.	Romana i Teofila	15	Onysyma

KALENDARZ ŻYDOWSKI

10 lutego — 1 Adar. 23 lut. — 14 Adar Purim koten.

MARZEC — MAREC

DNI	ŚWIĘTA RZYM.-KATOL.		ŚWIĘTA GRECKO-KATOL.
1 W.	Albina b.	16	Pamfiła
2 S.	Heleny ces.	17	Fteodota
3 C.	Kunegundy K.	18	Lwa Pap.
4 P.	Kazimierza ☾	19	Archyppa
5 S.	Fryderyka op.	20	Lwa jepisk.
6 N.	**Srodop.** Kolety p.	21	**N. Mias.** Tymoft.
7 P.	Tomasza z Akwinu	22	SS. Mucz. w Ef.
8 W.	Jana B.	23	Połykarpa
9 S.	Franciszki p.	24	Obr. hł. sw. Joan.
10 C.	40 Męczenników	25	Tarasia
11 P.	Konstantego W. 🌑	26	Porfyrya
12 S.	Grzegorza Wielk.	27	Prokopia
13 N.	**Czarna.** Krystyny	28	**N. Syr.** Wasyłya
14 P.	Matyldy	1	*Marec.* Ewdokii
15 W.	Klemensa	2	Fteodota
16 S.	Hilarego i Cyryaka	3	Ewtropia
17 C.	Gertrudy panny	4	Harasyma
18 P.	*7 Bol. NMP.* Edwarda ☽	5	Konona Mucz.
19 S.	*Józefa Oblub. N. M. P.*	6	42 Muczenników
20 N.	**Palm.** Eufemii	7	**N. 1 P.** Wasyłya
21 P.	Benedykta	8	Fteofyłanta
22 W.	Katarzyny król.	9	SS. 40 Mucz.
23 S.	Wiktoryana	10	Kondrata M.
24 C.	*Wiecz. P.* Gabryela	11	Sofronya
25 P.	*Wielki P.* 262 Męcz. 🌕	12	Fteofana prep.
26 S.	*Wielka S.* Teodoz.	13	Nykyfora
27 N.	**Wielkanoc.** Jana	14	**N. 2 P.** Wenedykta
28 P.	**Pon. Wielk.** Syktusa	15	Ahapia Mucz.
29 W.	Eustachego	16	Sawyna
30 S.	Kwiryna Męcz.	17	Ałeksa
31 C.	Balbiny panny	18	Kiryła Arch.

KALENDARZ ŻYDOWSKI

12 marca — 1 We Adar. 24 marca — Post Estery. 25 marca — Purim. 26 marca — Schuschan-Purim.

KWIECIEŃ — CWITEŃ

DNI	ŚWIĘTA RZYM.-KATOL.		ŚWIĘTA GRECKO-KATOL.
1 P.	Hugona B. i Teodory	19	Chrysanfta
2 S.	*Wig.* Franciszka z P.	20	Prep. Otc. w Ob. S.
3 N.	**1 po W.** Ryszarda B.	21	**N. 3. P.** Jakowa
4 P.	**Zwiast. N. M. P.**	22	Wasyłya
5 W.	Wincentego	23	Nykona Pr.
6 S.	Celestyna Pap.	24	Zacharya Prep.
7 C.	Epifaniusza	25	**Błah. P. Bohor.**
8 P.	Dyonizego	26	Hawryiła
9 S.	Maryi Egipc.	27	Matrony
10 N.	**2 po W.** Ezechiela	28	**N. 4 P.** Iłaryona
11 P.	Leona Pap.	29	Marka prep.
12 W.	Juliusza i Zenona	30	Joanna
13 S.	Justyna i Przemysł.	31	Ipatya Jep.
14 C.	Waleryana	1	*Cwiteń.* Maryi
15 P.	Ludwiny i Kasyldy	2	Tyta Prep.
16 S.	Lamberta	3	Nykyty Pr.
17 N.	**3 po W.** *Op. św. Józ.*	4	**N. 5 P.** Josyfa Prep.
18 P.	Apoloniusza	5	Fteoduła
19 W.	Jerzego	6	Jewtychia
20 S.	Wiktora	7	Hrehorya Meł.
21 C.	Anzelma bisk.	8	Irydiona ap.
22 P.	Sotera i Kaja	9	Jewpsychia jep.
23 S.	Wojciecha Bisk.	10	Terentia
24 N.	**4 po W.** Grzegorza	11	**N. switn.** Antipy
25 P.	Marka ew.	12	Wasyłya
26 W.	Kleta i Marcelina	13	Artemona
27 S.	Anastazego	14	Martyniana
28 C.	Witalisa M.	15	*W. Czetw.* Arystarcha
29 P.	Piotra M. i Hugona	16	**Piatok W.** Ahapii
30 S.	Katarzyny Sen.	17	Symeona Prep.

KALENDARZ ŻYDOWSKI

10 kwietnia — 1 Nisan. 24 i 25 kwietnia — 1 i 2 dzień Pesach (Wielkanoc). 30 kwietnia — 7 święto Pesach (Paschy).

MAJ			MAJ
DNI	ŚWIĘTA RZYM.-KATOL.		ŚWIĘTA GRECKO-KATOL.
1 N.	**5 po W.** Filipa i Jakób.	18	**Woskresenie Chr.**
2 P.	† Zygmunta ☾	19	**Ponediłok Switłyj**
3 W.	† *Znal. św. Krzyża*	20	**Wtorek Switłyj**
4 S.	† Floryana m.	21	Januarya m.
5 C.	**Wniebowstąp. P. J.**	22	Fteodora Sykeot.
6 P.	Jana w oleju męcz.	23	Hrehorya Mucz.
7 S.	Flawii i Domiceli p.	24	Sawwy Mucz.
8 N.	**6 po W. Sw. Stanisława**	25	**N. 1 po W.** Marka Jep.
9 P.	Grzegorza ●	26	Wasyłyja
10 W.	Izydora	27	Symeona
11 S.	Beatryksy panny	28	Jasona Ap.
12 C.	Pankracego	29	9 Mucz.
13 P.	Serwacego	30	Jakowa Ap.
14 S.	*Wig.* Bonifacego męcz.	1	*Maj.* Jeremy
15 N.	**Zesł Ducha św.** Zofii	2	**N. 2 po W.** Aftanazya
16 P.	**Swiąteczny.** Jana N. ☽	3	Fteodosya.
17 W.	Paschalisa	4	Tymofteja M.
18 S.	*Such. dni.* Feliksa	5	Iryny mucz.
19 C.	Piotra Celest.	6	Jowa Prawedn.
20 P.	*Such. dni.* Bernarda	7	Jowa moh.
21 S.	*Such. dni.* Heleny Kr.	8	Joana Boh.
22 N.	**1 po S. Tr.** Julii p.	9	**N. 3 po W.** Nykoły
23 P.	Dezyderyusza	10	Sw. Otciw.
24 W.	Joanny w. ○	11	Symeona Ap.
25 S.	Urbana i Grzegorza	12	Jepyfanya Jep.
26 C.	**Boże Ciało.** Filipa Ner.	13	Hłykeryi
27 P.	Jana pap. m.	14	Isydora Mucz.
28 S.	Wilhelma	15	Pachomyja w.
29 N.	**2 po Sw.** Teodozyi	16	**N. 4 po W.** Fteodora
30 P.	Feliksa	17	Andronika
31 W.	Anieli i Petroneli ☾	18	Fteodota prep.

KALENDARZ ŻYDOWSKI

1 maja — 8 dzień Paschy. 10 maja — 1 Ijar. 27 maja — Lag-b'Omer.

CZERWIEC IJUŃ

DNI	ŚWIĘTA RZYM.-KATOL.		ŚWIĘTA GRECKO-KATOL.
1 S.	Nikodema m.	19	Patrykija
2 C.	Eugeniusza i Erazma	20	Ftałatea M.
3 P.	Klotyldy, *Serca Jez.*	21	Konstantyna
4 S.	Kwiryna	22	Wasyłya m.
5 N.	**3 po** Sw. Bonifacego	23	**N. 5 po W.** Mychaiła
6 P.	Norberta b.	24	Symeona Prep.
7 W.	Roberta op.	25	Obr. hr. sw. Joanna
8 S.	Medarda b.	26	Karpa Ap.
9 C.	Felicyana i Pelagii	27	**Woznesenie Hosp.**
10 P.	Małgorzaty	28	Nykyty
11 S.	Barnaby Apost.	29	Fteodosyi m.
12 N.	**4 po** Sw. Onufrego w.	30	**N. 6 po W.** Isaakia pr.
13 P.	Antoniego z P.	31	Herwiny
14 W.	Bazylego	1	*Ijuń.* Jermyła Ap.
15 S.	Wita i Modesta	2	Nykyfora m.
16 C.	Justyny p. i Benona	3	Łukiłyana
17 P.	Adolfa b.	4	Mytrofana
18 S.	Marka i Marcel.	5	*Sub. zad.* Dorofteja
19 N.	**5 po** Sw. Gerw. i Prot.	6	**Sosz. sw. Ducha**
20 P.	Reginy i Flor.	7	**Presw. Trojcy**
21 W.	Alojzego Gonz.	8	Fteodora prep.
22 S.	Paulina b.	9	Kyryła Arch.
23 C.	Wandy i Agrypiny	10	Tymoftea jep.
24 P.	*Narodz. Jana Chrz.*	11	Warftołomea
25 S.	Wilhelma i Łucyi	12	Onufrya Prep.
26 N.	**6 po** Sw. Jana i Pawła	13	**N. 1 po S. Wsich św.**
27 P.	Władysława Kr.	14	Jełysea
28 W.	*Wig.* Leona p.	15	Amosa
29 S.	**Piotra i Pawła ap.**	16	Tychona
30 C.	Emilii i Lucyny	17	Manuiła Mucz.

KALENDARZ ŻYDOWSKI

8 czerwca — 1 Siwan; 13 i 14 cz. 1 i 2 dzień Zielon. Świąt.

LIPIEC ŁYPEŃ

DNI	ŚWIĘTA RZYM.-KATOL.		ŚWIĘTA GRECKO-KATOL.
1 P.	Teobalda Op. i Julius.	18	Łeontyja
2 S.	*Nawiedz. N. M. P.*	19	Judy ap.
3 N.	**7 po Sw.** Alfred. i Anat.	20	**N. 2 po Sw.** Meftodya
4 P.	Józefa Kalas.	21	Jułyana
5 W.	Cyryla i Metodego	22	Jewsewya
6 S.	Izajasza pror.	23	Ahrypiny
7 C.	Klaudyusza i Estery	24	**Rożd. św. Joana**
8 P.	Elżbiety kr.	25	Fewronyi
9 S.	Weroniki i Mikoł.	26	Dawyda Ftes.
10 N.	**8 po Sw.** 7 Braci śp.	27	**N. 3 po Sw.** Samsona
11 P.	Pelagii m.	28	Kyra i Joanna
12 W.	Jana Gwalberta	29	**Petra i Pawła Ap.**
13 S.	Małgorzaty p.	30	Sob. SS. 12 Apost.
14 C.	Bonawentury	1	***Łypeń.*** Kosmy
15 P.	Rozesłanie Ap.	2	Poł. Ryzy Boh.
16 S.	*NMP. Szkapl.*	3	Jakynfta mucz.
17 N.	**9 po Sw.** Aleksego	4	**N. 4 po Sw.** Andreja
18 P.	Szymona	5	Kyryła i Metod.
19 W.	Wincentego à Paulo	6	Aftanazya
20 S.	Czesława i Hieronima	7	Ftomy prep.
21 C.	Daniela i Praksedy	8	Prokopa M.
22 P.	*Maryi Magdaleny*	9	Pankratya ep.
23 S.	Apolinar. i Teofila	10	Antonia
24 N.	**10 po Sw.** Krystyny	11	**N. 5 po Sw.** Jewtymyja
25 P.	*Jakóba ap*	12	Prokła mucz.
26 W.	*Anny M. N. M. P.*	13	Hawryiła Ap.
27 S.	Natalii p. i Kuneg.	14	Onysyma
28 C.	Inocentego	15	Wołodymyra
29 P.	Marty panny	16	Aftynohena
30 S.	Julity i Abdona	17	Martyny M.
31 N.	**11 po Sw.** Ignac. Lojoli	18	**N. 6 po Sw.** Jemyłyana

KALENDARZ ŻYDOWSKI

8 lipca — 1 Tamuz. 24 lipca — Post Tamuz.

SIERPIEŃ — SERPEŃ

DNI	ŚWIĘTA RZYM.-KATOL.		ŚWIĘTA GRECKO-KATOL.
1 P.	Piotra w Ok.	19	Makryny prep.
2 W.	*NMP. Anielskiej*	20	Iłyi Pror.
3 S.	Znalez. św. Szczepana	21	Symeona pr.
4 C.	Dominika wyzn.	22	Maryi Mahdał.
5 P.	*NMP. Śnieżnej*	23	Trofyma m.
6 S.	*Przemien. Pańskie*	24	Borysa i Hliba
7 N.	**12 po** Św. Kajetana w.	25	**N. 7 po Św.** Us. św. Anny
8 P.	Cyryaka i Maryana	26	Jermołaja
9 W.	Romana	27	Pantałejmona
10 S.	Wawrzyńca	28	Prohora i Nik.
11 C.	Zuzanny p. m.	29	Kałłynyka M.
12 P.	Klary i Hilaryi pp.	30	Syły Ap.
13 S.	*Wigil.* Hipolita męcz.	31	Jewdokima
14 N.	**13 po** Św. Euzebiusza	1	***Serpeń.*** **N. 8. po Św.**
15 P.	**Wniebowzięcie NMP.**	2	Peren. moszcz. św. St.
16 W.	Jacka i Rocha	3	Izaakija prep.
17 S.	Anastazego b.	4	7 Otrok. w Efez.
18 C.	Heleny szwedzk.	5	Jewsychnyja
19 P.	Benigny i Sebalda	6	**Preobr. Hosp.**
20 S.	Bernarda i Sam.	7	Dometya
21 N.	**14 po** Św. Joanny Frem.	8	**N. 9 po** Św. Jemyłyana
22 P.	Tymoteusza	9	Matfeja Ap.
23 W.	Filipa B.	10	Ławrentya
24 S.	*Bartłomieja Ap.*	11	Jewpła mucz.
25 C.	Ludwika króla.	12	Fotya M.
26 P.	Zefiryna i Aleksandra	13	Maksyma
27 S.	Przen. rel. św. Kaz.	14	Mycheja pror.
28 N.	**15 po** Św. Augustyna b.	15	**N. 10. po Św. Usp. Bohor.**
29 P.	Ścięc. ś. Jana	16	Nerukotw. Obraz.
30 W.	Feliksa i Róży p.	17	Myrona mucz.
31 S.	Rajmunda w.	18	Flora i Ławra MM.

KALENDARZ ŻYDOWSKI

6 sierpnia — 1 Abh. 14 sierpnia — 9 Abh. — post (zburzenie Jerozolimy).

WRZESIEŃ — WERESEŃ

DNI	ŚWIĘTA RZYM.–KATOL.		ŚWIĘTA GRECKO–KATOL.
1 C.	Idziego op.	19	Andreja
2 P.	Stefana króla	20	Samuiła prep.
3 S.	Eufemii i Bronisławy	21	Ftaddeja
4 N.	**16 po Sw.** Rozalii pan.	22	**N. 11 po Sw.** Ahaftonika
5 P.	Wawrzyńca	23	Iryneja
6 W.	Zacharyasza pror.	24	Ewtychia
7 S.	*Wig.* Reginy panny	25	Warftołomeja
8 C.	**Narodzenie N. M. P.**	26	Adriana m.
9 P.	Gorgoniego	27	Tymona prep.
10 S.	Mikołaja z Tolent w.	28	Mojseja
11 N.	**17 po Sw.** *Im. NMP.*	29	**N. 12 po Sw.** Us. Hł. Joan.
12 P.	Waleryana	30	Ałeksandra
13 W.	Filipa aleks.	31	Położ. poj. Pr. B.
14 S.	*Podwyż. św. Krzyża*	1	*Weresen.* Symeona
15 C.	Nikodema B.	2	Mamanta
16 P.	Ludmiły m.	3	Anftyma m.
17 S.	Lamberta B.	4	Wawyły
18 N.	**18 po Sw.** Józefa z K.	5	**N. 13. po Sw.** Zacharya
19 P.	Januarego	6	Wosp. cz. Mychaiła
20 W.	Eustachego	7	Sozanta
21 S.	*Such. dni. Mateusza ap.*	8	**Rożd. Pr. Boh.**
22 C.	Maurycego i Tomasza	9	Joakima i Anny
23 P.	*Such. dni.* Tekli panny	10	Mynodora pr.
24 S.	*Such. dni.* Gerarda b.	11	Fteodory Prep.
25 N.	**19 po Sw.** Ładysł.	12	**N. 14. po Sw.** Awtemona
26 P.	Cypryana	13	Kornyła mucz.
27 W.	Przenies. ś. Stanisława	14	**Wozn. cz. Kresta**
28 S.	Wacława męcz.	15	Nykyty M.
29 C.	*Michała arch.*	16	Josafata
30 P.	Hieronima wyzn.	17	Sofii Mucz.

KALENDARZ ŻYDOWSKI:

5 września — 1 Elol.

PAŹDZIERNIK ŻOWTEŃ

DNI	ŚWIĘTA RZYM.-KATOL.		ŚWIĘTA GRECKO-KATOL.
1 S.	Remigiusza bisk.	18	Jewmenya Pr.
2 N.	**20 po Sw. NMP. Róż.**	19	**N. 15 po Sw.** Trofyma
3 P.	Kandyda M. ●	20	Jewstafia
4 W.	*Franciszka Seraf.*	21	Kondratya
5 S.	Placyda m. i Flawii	22	Foky mucz.
6 C.	Brunona B.	23	Zacz. s. Kr. Joanna
7 P.	Marka pap.	24	Ftekły Mucz.
8 S.	Brygidy wd.	25	Ewfrozyny
9 N.	**21 po Sw.** *Winc. Kadł.*	26	**N. 16 po Sw. Joana B.**
10 P.	Franciszka B.	27	Kałystrata
11 W.	Placydy ☽	28	Charytona
12 S.	Maksymiliana B.	29	Kyriaka
13 C.	Edwarda króla	30	Hrehorya weł.
14 P.	Kaliksta	1	***Żowteń.* Pokr. Pr. Boh.**
15 S.	Jadwigi i Teresy	2	Kypryana
16 N.	**22 po Sw.** Gawła	3	**N. 17 po Sw.** Dyonysya
17 P.	Wikt. i Małgorz.	4	Jerofteja
18 W.	Łukasza Ew. ○	5	Charytyny m.
19 S.	Piotra z Alkantary	6	Ftomy Ap.
20 C.	Prz. ś. Wojc. i Ireny	7	Serhya M.
21 P.	Urszuli p.	8	Pełahyi
22 S.	Korduli panny	9	Jakowa Ap.
23 N.	**23 po Sw.** *Jana Kapis.*	10	**N. 18 po Sw.** Jewłampia
24 P.	Rafała arch.	11	Fyłypa
25 W.	Kryspina ☾	12	Prowa mucz.
26 S.	Ewarysta pap.	13	Karpa M.
27 C.	Sabiny i Florentego	14	Nazarya
28 P.	*Tadeusza i Szymona*	15	Ewfymia
29 S.	Narcyza b. i Euzebii	16	Łonhyna M.
30 N.	**24 po Sw.** Marcelego	18	**N. 19 po Sw.** Andr.
31 P.	*Wig.* Lucylli	17	Łuki ap.

KALENDARZ ŻYDOWSKI: 4 paźdz. — 1 Tischri (Nowy Rok 5671). 5 i 6 paźdz. — 2 i 3 Tischri (2-e św. N. R. i Post Gedaliego). 13 paźdz. — Sądny dzień (Jom Kipur). 18 i 19 paźdz. 1 i 2 Św. Szałasów). 24 paźdz. Święto palm. 25 paźdz. — Koniec św. Szałas. 26 paźdz. — Radość z prawa).

LISTOPAD ŁYSTOPAD

DNI	ŚWIĘTA RZYM.-KATOL.		ŚWIĘTA GRECKO-KATOL.
1 W.	**Wszystkich Świętych**	19	Joiła pror.
2 S.	*Dzień Zad.* Wiktor.	20	Artemija
3 C.	Huberta i Sylwii	21	Iłaryona prep.
4 P.	Karola Borom.	22	Głykeryi
5 S.	Elżbiety M.	23	Jakowa Ap.
6 N.	**25 po Św.** Leonarda w.	24	**N. 20 po Św.** Arefty m.
7 P.	Herkulana	25	Markyana
8 W.	Sewera	26	Dymetria
9 S.	Teodora żołn.	27	Nestora M.
10 C.	Andrzeja z Awelinu	28	Terentya
11 P.	*Marcina b.*	29	Anastazyi
12 S.	Marcina pap. w.	30	Zynowija M.
13 N.	**26 po Św.** *Stanisł. K.*	31	**N. 21 po Św.** Stachyja
14 P.	Serafina i Jozafata	1	*Łystopad.* Kosmy
15 W.	Leopolda	2	Josafata
16 S.	Edmunda	3	Akepsyny
17 C.	Grzegorza	4	Joannyka Prep.
18 P.	Ottona Op.	5	Hałaktyona
19 S.	Elżbiety królowej	6	Pawła Arch.
20 N.	**27 po Św.** Feliksa Wal.	7	**N. 22 po Św.** MM. w Meł.
21 P.	*Ofiarowanie NMP.*	8	**Mychaiła arch.**
22 W.	Cecylii p.	9	Onysifora
23 S.	Klemensa pap.	10	Eresta Ap.
24 C.	Jana od Krzyża	11	Myny mucz.
25 P.	Katarzyny p.	12	Josafata
26 S.	Konrada m.	13	Joanna Złot.
27 N.	**1 Ad.** Waleryana bisk.	14	**N. 23 po Św.** Fyły pa Ap
28 P.	Mansw. i Grzeg.	15	Hurya
29 W.	Saturnina	16	Matfeja
30 S.	† Andrzeja ap.	17	Hryhorya Neok.

KALENDARZ ŻYDOWSKI

3 listopada — 1 Marcheszwan.

GRUDZIEŃ — HRUDEŃ

DNI	ŚWIĘTA RZYM.-KATOL.		ŚWIĘTA GRECKO-KATOL.
1 C.	Eligiusza B.	18	Płatona
2 P.	† Bibianny	19	Awdyja
3 S.	† Franciszka Ks.	20	Hryhora
4 N.	**2 Adw.** Barbary p.	21	**N. 24 po Sw. Wow. Boh.**
5 P.	Anastazego	22	Fyłymona
6 W.	*Mikołaja B.*	23	Amfyłochyja
7 S.	*Wig.* Ambrożego	24	Ekateryny
8 C.	**Niepok. Pocz. NMP.**	25	Kłymentyja
9 P.	† Waleryi	26	Ałyppa
10 S.	† *N. M. P. Loret.*	27	Jakowa M.
11 N.	**3 Adw.** Damazego pap.	28	**N. 25 po Sw.** Stefana
12 P.	Aleksandra	29	Paramona
13 W.	Łucyi	30	Andreja Apost.
14 S.	*Such. dni.* Izydora	1	***Hruden.*** Nauma
15 C.	Wiktora	2	Awwakuma
16 P.	*Such. dni.* Adelajdy	3	Sofronia
17 S.	*Such. dni* Łazarza b.	4	Warwary
18 N.	**4 Adw.** Gracyana M.	5	**N. 26 po Sw.** Sawwy
19 P.	Nemezyusza	6	Nykołaja
20 W.	Teofila m.	7	Amwrozya
21 S.	† *Tomasza ap.*	8	Patapia
22 C.	Zenona żołn. m.	9	**Zaczat. Bohorod.**
23 P.	† Wiktoryi panny m.	10	Myny
24 S.	† *Wig.* Adama i Ewy	11	Danyiła
25 N.	**Boże Narodzenie**	12	**N. 27 po Sw.** Spirydyona
26 P.	**Sw. Szczepana**	13	Ewstratia
27 W.	*Jana ewang.*	14	Ftyrsa M.
28 S.	Młodzianków	15	Jełewterya
29 C.	Tomasza Kant.	16	Ahhea pr.
30 P.	Sabina i Eugen.	17	Danyiła św.
31 S.	Sylwestra i Melanii	18	Sewastyana

KALENDARZ ŻYDOWSKI

2 grudnia — 1 Kislew. 26—31 grudnia — Chanukah (Uroczyst. poświęcenia).

SPIS ŚRODKÓW LEKARSKICH*)

oficynalnych, ważniejszych nieoficynalnych i nowszych

wraz z podaniem sposobu stosowania i dawkowania.

Srodki podane w VIII wydaniu farmakop. austr. oznaczone są*. Środki, podane w Elenchus i w dodatku do farmakop., oznaczone są **. Środki, których najwyższej dawki nie wolno przekroczyć bez oznacz. ! (Tablica III farmakop.), oznaczone są grubą linią przed dotyczącym artykułem.

Skrócenia: *p. d.* = pro dosi; *p. die* = pro die; krd. = kilka razy dziennie; *W.* = wewnętrznie; *Z.* = zewnętrznie. Podsk. = podskórnie; rozp. = rozpuszczalny; ł. rozp. = łatwo rozpuszczalny; tr. rozp. = trudno rozp.; kr. = kropli; zam. = zamiast; H_2O = woda; NaCl = sól kuchenna; Extr. = Extractum; Hb. = Herba; Rd. = radix; Tra. = Tinctura; pig. = pigułki; inf. = infusum; dct. = decoctum.

Ceny środków lek. podane są na końcu każdego dotyczącego artykułu w nawiasie. Pierwsza liczba oznacza ilość gramów lub jego części, druga — cenę w halerzach, np. (10 = 25 h znaczy 10 gramów kosztuje 25 hal.). Ceny leków nie objętych farmakopeą, jako zmienne i w różnych aptekach często różne, zostały pominięte. Dawki podane są dla dorosłych.

*) Przerobiony na podstawie ostatniego (VIII) wydania Farmakop. austr., Komentarza do niej Lembergera, dzieł Liebreicha i Langgaarda (Compend. d. Arzneiverordnung), Weila (Nowe środki lekarskie) i wielu innych.

Abrin — patrz Jequiritol.

***Absinthii Hb.** *W.* 0,5—2,0 krd. w proszk., pig., infus., decoct. 5—15% (100 = 30 h.). **Extr. A.** *W.* 0,5—2,0 krd. w pig. (1 = 10 h.). ***Tra Abs. compos.** *W.* 10—50 kropli krd. (10 = 10 h.).

——— ***Acetanilidum** (= Antifebrin). *W.* 0,25—0,5! *p. d.* aż do 2,0! *p. die* w proszk., pig, roztw. *Z.* do zasypek, collodium (10 = 10 h.).

Acetonchloroform — zob. Chloreton.

Acetonum (Spirit. pyro-acetic.) — płyn bezbarwny w H_2O rozp. *Z.* do wcierań (ana z oliwą), do rozpuszcz. innych środków.

Acetopyrinum (związek antipiryny z aspiryną) i zamiast nich stosowany. *W.* 0,5 krd. w opłatku.

Acetozon = Benzozon (Benzoylacetylperoxyd) — bezbarwne w H_2O t. rozp. kryształy. Antiseptic. *W.* w tyfusie i posocznicy 0,15—0,2 *p. d.* krd. w kaps. lub roztw. 0,1%.

——— ***Acetphenetidinum** (= Phenacetinum). *W.* 0,25—1,0! *p. d.* aż do 3,0! *p. die* w proszk., pig., roztw. alkoh. (1 = 5 h.; 10 = 20 h.).

***Acetum** (purum). *W.* jako napój 10—15 : 100 wody ocukrz. *Z.* do okładów, zmywań, płukania i przestrzyk. jam rozcieńczon. wodą (100 = 10 h.; 200 = 15 h.).

— ***aromaticum.** *W.* do mikstur. *Z.* do zmywań, kadzenia, wąchania (100 = 40 h.).

— ***pyrolignosum crudum.** *Z.* do pędzlow. czysty, przestrzykiw., zmywań (1—5%) i t. p. (100 = 10 h.). **Ac. pyrol. rectificat.** *Z.* tak samo. *W.* (rzadko) 10—15 kropli.

Acidol (Betainchlorhydrat) — bezbarwne w H_2O rozp. kryształy. *W.* 0,5—1,0 w pastylk. z wodą zam. kw. solnego. Podobnie i **Acidol-Pepsin** w pastylk.; w handlu mocniejsze (0,4 Acidol + 0,1 Pepsin) i słabsze (0,05 Acidol + 0,02 Pepsin).

***Acidum aceticum concentratum** (96%). *Z.* jako żrący lub drażniący (10 = 10 h.; 100 = 60 h.).

— ***acet. dilutum** (30%). *W.* 0,5 — 1,5 krd. w mikst. *Z.* jak acetum (10 = 5 h.; 100 = 25 h.).

——— — ***arsenicosum.** *W.* 0,001—0,005! *p. d.* do 0,02! *p. die* w pig., mikst., po jedz. *Z.* żrący w maściach lub pastach (1=5 h.). ***Solutio arsenicalis Fowleri** (= Liquor Kalii arsenicosi — 1% kw. arsenawy). *W.* 2—10 kropli.(0,5!) *p. d.* do 2,0! *p. die* (1 = 5 h.; 10 = 20 h.). **Sol. arsenic. Bietti** (Liqu. Ammonii arsenic. 1 : 500 Aq.) i **Sol. arsenic Pearsonii** (Liqu. Natrii arsen. 1 : 100—500) stosowane podobnie w dawk. odpowiednio większych. ***Pilulae Ac. arsen. compos.** (= Pilulae asiaticae) à 0,001 Ac. arsen. (10 szt. = 10 h.; 100 szt. = 70 h.) **Pulvis arsenicalis Cosmi** (Ac. arsen. 40; Hydrarg. sulfurati rubri 120; Carbo animal. 8; Resinae Draconis 12). *Z.* żrący w proszku, maści, past.

— ***benzoïcum** (= Flores Benzoës). *W.* 0,1—0,5 krd. w proszk., pig. *Z.* w roztw. 1%, do maści 5—10%, do opatrunków. Podsk. z kamforą jako excitans (Ac. benz. 1,5; Camphor. 1.0; Spiritus 12,0) — 1 strzykawka (1 = 10h.).

— ***boricum** (= Ac. boracicum). *W.* 0,3—1,0 krd. w proszk., pig., roztw. *Z.* do zasypek, do zmywań, przestrzykiwań, płukań, wziewań (roztwór 1—3%), pędzlowań (1 : 20 gliceryny), do maści (10—15%) i czopków; do opatrywania ran jako Boroglycerid (Ac. borici 62 : Glycerini 92) i t. p. (10 = 5 h.; 100 = 35 h.) ***Unguent. Ac. borici** (Ac. borici 10, Vaselini 90) (10 = 10 h.).

— **borocitricum** — biały prosz. *W.* 0,3—1,0 *p. d.* w skazie moczan.

— **camphoricum**, *W.* przeciw potom nocnym 1—3 proszków po 1,0 w krótk. odstępach czasu wieczorem. *Z.* w rhino-laryngol. w roztwor. $\frac{1}{2}$—6%.

——— — ***carbolicum** (crystallisat). *W.* 0,01—0,1! *p. d.* do 0,5! *p. die* w pig. *Z.* żrący (5—30%); Antiseptic. do okładów i zmywania ran (1—3%), do odkażania rąk i narzędzi 5%, pędzlow., wcierań, wziewań ($\frac{1}{4}$—2%), dezynfekcyi i t. p. Podsk. i do wstrzykiw. śródmiąższ. 1—2 strzykawek 1% roztworu (10 = 5 h.). * **Ac. carbol. liquefactum** (90%) (10 = 5 h.) i ***Aq. carbolisata** 2% — stosowane tak samo (100 = 10 h.).

— **carbolicum crudum** — Cresolum crudum — do dezynfekcyi (5% roztw. albo w proszku z innemi ciałami).

— **chinicum** — biały w H_2O rozp. prosz. *W.* w skazie moczanowej 0,5 krd. w proszk., pig., tabletk.

— **chromicum**. *Z.* żrący (czysty lub ana z wodą); przeciw potom nożnym 5%; w otitis media 2—3%, do pędzlowań 2—4%.

— **cinnamylicum** — bezbarwne tr. w H_2O rozp. kryształy. *Z.* w miejscowej gruźlicy do pędzlowań krtani (1 : 10 alkoholu), wstrzykiw. do ropni (1 : 10—20 gliceryny), do stawów i żył w 5% alkalicznej zawies.; (zaczynać od 0,05—0,1 cm^3 zawiesiny).

— ***citricum**. *W* 0,5—2,0 i więcej krd. (1,0—2,0 = 1 cytrynie) w proszk.. limonad., mieszan. burzących. *Z.* do pędzlowań 5—10%, zmywań, płukań 1—2% i t. p. (10 = 15 h.).

— **formicicum**. *W.* (tonicum) 5—10 kropli krd. w wodzie alkalicznej. *Z.* do nacierań 1—10%, do kąpieli.

— **gallicum**. *W.* 0·25—1·0 *p. d.* zam. tanniny w proszk., pigułk., roztw. *Z.* do płukania ust (2%), pędzlowań (1 : 6 glicer.), wstrzykiwań ($\frac{1}{2}$—1%).

— **gymnemicum** znosi poczucie smaku gorzkiego i słodkiego i stąd stosowany *Z.* w 2% roztw. alkoh.-wodn. do płukania ust przed zażyciem gorzkiego leku.

— **hydrobromicum**. *W.* zamiast Bromkalium 10—20 kropli krd. w silnem rozcieńczeniu wodą. *Z.* nierozcieńczony do przyżegań, 10% do pędzlowań w błonicy.

— ***hydrochloricum concentr.** (= Ac. muriatic.) (25%). *Z.* środek żrący (nierozcieńcz.), do płukań (1—2%), pędzlowań (1—3 : 30 syrupu lub miodu), do zmywań i okładów (1—2%), do kąpieli (10 = 5 h.). — ***hydrochloricum dilutum** (12,5%) *W.* 10—20 kropli krd. po jedzeniu w wodzie, mikst., pig. (10 = 5 h.; 100 = 25 h.).

— **hyperosmicum** *W.* 0,001 *p. d.* krd. w pig. (w padaczce). *Z.* Przy nerwobólach i nowotworach podsk. w 1% wodnym roztw. ¼—1 cm³ raz dziennie. (Środek b. drogi, niepewny i niebezpieczny).

— **hypophosphorosum** — płyn bezbarwny. *W.* w chorob. nerwow. 1—2 kropli 50% roztworu.

— **jodicum** *W.* 0,05 - 0,1 w pig. 3—4 r. dz. przy wymiot. i krwotok. żołądk. *Z.* żrący in subst.; do płukań 5—10%; maści 5—10%; wstrzykiw. do cewki (0,05—0,1%); do zastrzykiw. przy wolu (0,1 w 10% roztw.).

— **kakodylicum** (kw. dwumetylarsenowy). — bezwonne w H_2O i alkoholu ł. rozp. kryształy. *W.* 0,02—0,05; *p. d.* do 0,1—0,2 *p. die.* Zwykle stosowany w postaci soli (zob. Natr. kakod.).

— ***lacticum** *W.* do 5,0 i więcej *p. die.* w postaci limonady, także w pastylk., mikst. *Z.* 50—80% do przyżegania; do wziewań (15 kropli:20 wody); do płukania ust 1%, pędzlowań (1 = 5 h.; 10 = 20 h.).

— **naphtolocarbonicum** — żółtawe w H_2O tr. rozp. kryształy. *W.* 0,1—0,2 krd. w chorobach jelit. *Z.* w maści przy pasorzytn. chorobach skóry.

— ***nitricum concentratum** (47, 45%). *W.* b. rzadko w chorobach wątroby, nerek 2—10 kropli w pig. *Z.* czysty do wypalania brodawek i t. p. (10 = 5 h.). ***Ac. nitr. fumans** (Ac. nitrico-nitrosum) tylko *Z.* jako środek silnie żrący (10 = 10 h.).

— **nucleinicum** (Rhomnol) — biały prosz. rozp. w alkaliach. *W.* w pig. po 0,05 krd. w skazie moczanowej.

— **phenyloaceticum** — białe w gorącej H_2O rozp. kryształy. *W.* w gruźlicy i tyfusie stopniowo 10—20 kropli roztworu alkohol. (1:6) w dużej ilości wody.

— **phenylopropionicum**, jak poprzedni.

— ***phosphoricum** (20%). *W.* 0,5—1,0 p. d. krd. jako napój (1—2%), krople, pig. (10 = 10 h.).

— **picronitricum** *W.* 0,1—0,2 w pig., roztw. (mało używany). *Z.* do okładów 0,1—1%, pędzlowań (0,5—1%), maści (0,5—1%) tylko przy niewielkich powierzch. oparzeniach i niektórych chorobach skóry.

— ***pyrogallicum** (Pyrogallol) *Z.* w maści 5—15%, tylko na małej przestrzeni (1 = 5 h.). **Ac. pyrog. oxyd.** brunatny w H_2O rozp. prosz. *Z.* w psoriasis zam. poprzed.

— ***salicylicum.** *W.* 0,2—1,0 *p. d.* krd. w proszk., pig. roztw. (w wodzie sod.). zawies. *Z.* do opatrunków (wata, gaza, juta salicyl.), do zasypek (czysty lub z mączką, talkiem), do płukań 0,2%, wziewań 0,05—0,1%, maści

2—10%, linim., plastrów (2—40%), do proszku do zębów, tabaczek (1%) i t. d. (10 = 15 h.). ***Collodium salicylatum.** *Z.* do usuwania nagniotków (10 = 20 h.). ****Pulvis adspersorius salicylatus** 2%. *Z.* przeciw potom nożnym (100 = 50 h.).

— **sclerotinicum** (Dragendorff) — jeden z działających składników Fungus secalis. — brunatny w H_2O rozp. prosz. Haemostaticum. *W.* 0,01—0,03 *p. d.* krd. Podsk. 0,005 w 10% wodn. roztw.

— **sozojodolicum,** zob. Sozojodol.

— **sulfanilicum** — kryształki tr. w H_2O rozp. *W.* w nieżytach górnych dróg oddech. 0,5—1,5 *p. d.* krd. w roztworze alkalicznym; przy jodismus do 5,0 *p. die.*

— ***sulfuric. concentr.** (96%) (10 = 5 h) i **Ac. sulfuric. crudum** (anglicanum) rzadko tylko używane do przyżegania. Patrz Liquor ac. Halleri. — ***sulfuric. dilutum** (16, 66%) *W.* 0.25—1,5 kr d. w pigułk., kroplach (5—25 kr. w wodzie osłodz.), w postaci limonady, (0,1—0,5%). *Z.* do zmywań, pędzlowań (4—10%) płukania ust i t. d. (10 = 5 h; 100 = 20 h.).

— ***tannicum** (Tanninum) — *W.* 0·03—0·05 krd. w proszku, pig., rozczyn. *Z.* do wdmuchiwań do nosa, krtani (1:1—10 cukru), do wziewań (0,5—2%), zastrzykiwań (0,5—1%), pędzlowań (10—20% rozcz. gliceryn.) maści (5—10%), czopków (5—10%), lewatyw (½—2%) i t. d. (10 = 20 h.).

— ***tartaricum** (kw. winowy) *W.* 0·2—1·0 krd. w proszk., pastylk., mikst., w postaci limonady i t. p. (10 = 10 h.).

— **trichloroaceticum.** *Z.* jako środek silnie żrący in subst. lub w stęż. roztw; jako adstringens w 1% rozcz.

— **valerianicum** *W.* 2—6 kropli w kleiku.

— **vanadinicum.** *W.* 0,005:1000 łyżkami przy niedokrwistości i w gruźlicy. *Z.* jako antiseptic. w rozczynie 0·05:1000.

Acoin — biały w H_2O rozp. proszek do miejsc. znieczul. zam. kokainy w rozczynie 0,5—1%. Do wstrzykiwań świeży rozczyn 0·1:100 rozczynu (0,8%) Natri chlorati.

Aconitinum crystall. i **Aconitin. nitric. crystallis.** *W.* 0·0001—0·0002! *p. d.* 2—3 r. dz. w pig. przy chorob. gorączk., gośćcu, dnie, neuralgiach. *Z.* w maściach ½—1% tylko na miejsca z nieuszkodz. naskórkiem.

Aconiti Extr. *W.* 0·005—0·02! *p. d.*, 0,1! *pro die* w pig., roztw. alkoh. *Z.* w maściach (10—15%), rozczynach. **Aconiti Tra** *W.* 0,5! *p. d.* 1,5! *p. die; Z.* do nacierań. **Aconiti tubera** 0·1! *p. d.* 0,3! *p. die* w proszku, pigułk., naparze. (Środki przestarzałe).

Actol (Argent. lactic) — biały proszek w H_2O rozp. *Z.* jako antisept., do płukania jam (1 : 500—10000); podsk. ¼—1% (przy wągliku, róży).

Adeps benzoatus — vehicul. do maści.

— ***Lanae** (= Lanolinum anhydr.) i ***Adeps Lanae hydrosus** (= Lanolinum) do maści (10 = 10 h.).

Adonidin (glykozyd z Adon. vern.) prosz. w H_2O rozp. *W.* 0 002—0 005 *p. d.* krd. w pig. zamiast Digitalis.

***Adonidis vernalis Hb.** *W.* w Infus. 4,0—8,0 : 180 co 2—3 godz. łyżka. (10 = 5 h.).

Adorin — biały proszek, z formaldehyd. i kw. salicyl. *Z.* przeciw potom nożnym.

Adralgin — rozczyn Thymolu i Kokainy z Adrenaliną w fizyol. rozczynie soli kuch. Do znieczulania, zwłaszcza w prakt. dentyst.

Adrenalin w handlu w rozczynie 1:1000. *W* mało używana (podnosi ciśnienie krwi!) przy krwotokach w dawce 5—40 kropli handlow. rozczynu. *Z.* w okulistyce (1:5000—10000), otyatryi i laryngologii (1:1000—5000), jako haemostaticum, do miejscowego znieczulania razem z kokainą i t. p. Podsk. maximum 15! kropli kupnego rozczynu i to w znacznem rozcieńczeniu (1:10000—100000; do 1 cm^3 płynu dodać 3 krople kupnego rozczynu adrenaliny).

Aescochinin (Chinin. aesculinic. neutr.) — żółtawy w H_2O nierozp. prosz. Expector., Nervinum *W.* 0,1 kilk. w tabletk.

Aescorcin — w okulist. w 10% rozczynie do rozpoznaw. ubytków w spojówce i rogówce.

Aethacol = Guaethol.

***Aether** (etylowy = Aet. sulfuricus) *W.* 5—20 kropli krd. do 5'0 *p. die* na cukrze. z wyskokiem, ulopkiem, Tra Valer., Castoreum i t. d. *Z.* do wąchania, wcierań (czysty lub w maściach), pędzlowań, do lewatyw (1—3%), wstrzykiwań podskórn. w zapadzie ($^1/_2$—2 strzyk. Praw.) (10 = 15 h.). Do znieczulenia ogólnego służy ***Aether pro narcosi** (100 = 265 h. wraz z flaszką).

***Aether aceticus** *W.* 5-20 kropli zam. eteru etylowego (10 = 10 h.). **Aether bromatus** = Aethylum bromatum. **Aether chloratus** = *Aethylum chloratum. ***Aether Petrolei** (et. naftowy) tylko *Z.* w rozpyleniu 1:4 z eterem etylowym do miejscowego znieczulenia. (Ostrożnie — łatwy wybuch) (10 = 5 h.). **Aether salicylicus** — płyn bezbarwny. Tylko *Z.* przy gośćcu.

Aethoxycoffeinum igiełkow. w H_2O tr. rozp. kryszt. *W.* 0 25 *p. d.* w migrenie, nerwobólach.

Aethylenum bromatum *W.* 2—6 kropli w mleku lub kapsułk. przy padaczce (Donath).

Aethylidenum chloratum jak chloroform do narkozy, zwłaszcza w denty-tyce.

Aethylum bromatum (= Aether bromatus) *W.* jako sedat. 5—10 kropli *p. d.* 2—4 r. d. na cukrze albo w kapsułk. *Z.* jako anaestheticum w małych operacyach zamiast chloroformu.

***Aethylum chloratum** (Germanicum) = Aether chlo-

ratus *Z.* do znieczulania przez zamrożenie. W rurkach szkl. (15 = 125 h.; 100 = 450 h.).

Aethylum jodatum = Aether jodat. *W.* 5 - 10 kropli *p. d.* w gośćcu, kile. *Z.* do maści (10—20%), do wdychania przy napad. astmy (6 kropli).

Agaricinum — *W.* 0·01—0,1! *p. d.* przeciw nocnym potom suchotn. w pigułk. (najlepiej razem z Pulvis Doveri).

Agaricus albus = *Fungus Laricis.

Agathin (Salicylaldehyd-Methylphenyl-hydrazin) — żółtawe kryształki w H_2O nierozp. *W.* antirheumat. i antineuralg. 0,15—0,5 *p. d.* 3 r. dz.

Agurin (Theobrominnatrium — Natrium acetic). — biały hygroskop. proszek. *W.* jako diureticum 0,5—1,0 *p. d.* do 3,0 *pro die* Lepsza od Diuretyny. Przeciwwskaz. — nephrit. parenchym

Airol = Airoform, Airogen — Bismutum jodo-gallicum, zielonkawy proszek, nierozp. w wodzie. *Z.* zam. jodoformu do zasypek (10—20%), maści (5—10%), gazy i t. d. Do cewki mocz. 10% zawiesina w glicerynie.

Albarginum = Albargolum = Argent. gelatinos. Żółtawy w H_2O ł. rozp. prosz. *Z.* w tryprze w roztworze (stopniowo) 0,2—0,5 a nawet 1% i wyżej.

Albin — pasta do zębów z wodą utlenioną.

Alboferrin — przetwór białkowy z żelazem i fosforem — brunatny w H_2O rozp. prosz. *W.* 2—3 łyżeczek *p. die;* dzieciom 1,0—3.0 *p. die.*

***Alcohol absolutus** (10 = 10 h.; 100 = 90 h.).

***Alga Carrageen.** *W.* Dct 3.0—5,0:100,0—500,0 Coll. (10 = 5 h.).

Alkarsodylum purum (= Natr. kakodyl. 0,05; Aq. dest. steril. 1,0) zam. Arsycodile Leprince (10 amp. = 200 h.) **Neo-Alkars.** (Arrhenal 0,05; Aq. dest. steril. 1,0) zam. Neo-Arsycodile Leprince (10 amp. = 200 h.). **Alkars. ferratum** (Ferri kakodyl. 0,05; Aq. dest. steril. 1,0) zam. Ferricodile Leprince. (10 amp = 200 h.) **Alkars. modificatum** (Atoxyl 0,05; Aq. dest. steril 1,0) (10 amp. = 250 h.). Przetwory kraj. wyjałowione (f Wewiórski Lwów), mogące zupełnie zastąpić znacznie droższe przetwory obce.

Almatein (prod. konden-. formaldeh. i hematoxyliny) — proszek bez zapachu, rozp. w alkoh. i glicer. *Z.* zam. jodoformu, także w czopkach 1,0 *p. d.*

***Aloë** *W.* 0,01—0,04 *p. d.* (stomachic); 0,05—0,2 (purgans); 0,3—1,0! (drastic.), najlepiej w pig. (pulv. 10 = 10 h). ***Extr. Aloës** w dawk. jak poprzedni (1 = 5 h.). **Massa pilularum Rufi** (Aloë 60, Myrrha 30, Crocus 10). ***Pilulae laxantes** (Aloë 32; Rd. Jalap. 45; Sap. med. 15; Fr. Anisi vulg. 8); waga 1 pig. = 0,2 (10 szt. = 10 h.). ***Tra Al. compos.** *W.* 5—30 kropli kid (10 = 10 h.).

Aloinum — żółte w H_2O tr. rozp. kryształy o zmiennem działaniu *W.* purgans 0,1—0,2 w pig.

Alphol (związek alpha-naftolu z kw. salicylow.) — biały w H_2O tr. rozp. prosz. Wskazania, działanie i dawki jak salolu (nie lepszy od salolu).

Alphon (Alphozon — nadtlenek kw. bursztyn.) — biały w H_2O rozp. prosz. Desinficiens (w rozczynie 1:5000 ma zabijać prątki durowe już po 1 minucie).

Alsol = Aluminium acetico-tartaric. — żółtawe rozp. w wodzie kryształy *Z.* jako desinficiens i adstring. (½ do 3%), zresztą podobnie jak Aluminium aceticum solutum.

***Altheae folia** scissa (100 = 25 h.). ***Alt. radix** (pulv. 10 = 10 h.). *W.* infus., macer., decoct. (10%), species. Pulvis rad. Alt. jako consp. lub masa do piguł.; *Z.* do katapl. i okład., inf. do płukań i lewatyw, przestrzykiwań i t. p. ***Species Altheae.** (Fol. Alt. 55, Rad. Alt. 25, Rad. Liquir. 15, Flor. Malvae 5) (100 = 40 h.). ***Species pectorales** (Fol. alth. 42, Rad. Liquir 30; Rad. Alth., Hord. perl., *ãã* 10; Flor. Malvae, Verbasci, Rhoeados, Fruct. Anisi stell. *ãã* 2,0) *W.* infus. lub decoct. 1—2 łyżeczek na szklankę (100 = 40 h.). ***Syrupus Altheae** *W.* łyżeczkami, także jako corrigens (10 = 5 h.; 100 = 35 h.).

***Alumen** *W.* 0·05—1,0 *p. d.* krd. do 5,0 *p. die* w proszk., pig. roztw. w żentycy lub mleku (1:100—200). *Z.* w postaci stałej działa żrąco na bł. śluz.; w proszku (czysty lab 1 : 2—5 cukru) do wdmuchiwań do nosa, gardła; w rozczynach 1—5% do płukań, wstrzykiwań, lewatyw, zmywań; do kąpieli (200,0), w maściach (1—5%) i t. d. (100 = 15 h., pulv. 10 = 5 h.), **Al. ustum** — Ałun prażony — działa silniej ściągająco, niż poprzedni, i stosowany *Z.* podobnie jak poprzedni,

Alumina hydrata (Argilla pura), *W.* jako antacidum, w biegunk. 0·2—1·0 w proszku, pig., past. *Z.* in subst. do posypyw. ran sączących.

***Aluminium aceticum solutum** = Liquor Burowii. *W.* 5—20 kropli krd. najlepiej z syrupem przy biegunkach u dzieci. *Z.* czysty lub rozcieńcz. do okładów, opatrunków, zmywań (10—20%), przestrzykiwań (½—1%) i t. p. (100 = 30 h.).

— **aceticum basicum** = Lenicet.

— **aceticum bibasicum** = Subeston.

— **acetico-tartaricum** = Alsol.

— **boricotannicum** = Cutol.

— **boricotartaricum** = Boral.

— **boroformicicum** zastosow. i dawki, jak Alsol.

— **chloratum** — podobnie jak Liquor Burowii w rozczynach 1—3%.

— ***sulfuricum.** Stosowany jak Liquor Burowii *W.* 0,02—0,5 w rozczynie *Z.* do opatrunk., injekcyj (1—5%) i t. d. (10 = 5 h.).

Alumnol (Aluminium naphto-sulfonicum) — miałki, białawy proszek, rozp. w wodzie. Tylko *Z.* jako adstring. i antisept. do przestrzykiwań pochwy i przy rzeżączce-

(1%—2%), przy przewl. chorob. skórn. (½—2%), do zmywania ran (2—10%), także w maściach (3—10%) lub jako zasypka (10—20% z talcum).

Alypin — biały krystal. w H_2O ł. rozp. prosz. Środek miejscowo znieczulaj., stosowany w rozczynach 0,1—10%, najczęść. 2%. Podskórnie ½—1½ cm.³ 2% rozcz.

Amarol f. Rubel. Płynna mieszan różn. soli. *W.* w chor. przew. pokarm zam.. przetw. obcych (1 fl. = 250 h.).

Ambra (grisea) *W.* 0·1—0,5 3 r. d. w proszk., pig., pastylk.

Amidin — miejscowe Anaesthetic. w 1% rozcz.

***Ammonia** (pura liquida) = Liquor ammonii caustici, (10%). *W.* 3—15 kropli krd. w znacznem rozcieńczeniu, najlepiej w kleiku. *Z.* do wąchania, przeciwko ukłuciom owadów, do zmywań, okładów (5,0: 100 wody), nacierań (1:5—10 Lanoliny), lewatyw (5—15 kropli w mleku), podskórnie (1:5—10 wody lub alkoholu ½—1 strzykawki) i t. p. (10 = 5 h.). — ***Liquor ammoniae anisatus** (Anetol. 1, Spirit. 24, Ammoniae 5) *W.* 2—20 kropli 3—4 r. dz. *Z.* do wąchania, wcierań; podsk. ½—1 strzyk. (10 = 10 h.). — ***Linimentum ammoniatum** (Ammoniae 30, Ol. Sesami 80) *Z.* Drażni skórę; do nacierań (10 = 5 h.). **Linim. ammon.-camphorat.** — ***Linim. saponato-camphorat.** = Opodeldok (10 = 10 h.). i **Linim. sap.-camph. liquid.** jak poprzedni. — **Spiritus Dzondii** (Liqu. Ammonii caust. spirituosus 10%) używany podobnie jak Ammonia i jako Vesicans.

***Ammoniacum** (Gummi-Resina) *W.* 0,3—1,0 w pig., kaps., zawies. *Z.* do plastrów (10 = 15 h.).

***Ammonium acetic. solut.**, (15% octan amon.) *W.* 2,0—10,0 krd. w mikst. *Z.* do okładów, płukań, nacierań (10 = 10 h.).

— **benzoïcum** *W.* 0,3—1,0 krd. w rozczynie jako expector., diaphoret., diuretic.

— ***bromatum** *W.* 0,1—1,0 jak Kali bromat. (10 = 10 h.).

— ***carbonicum** *W.* 0,2—0,5 krd. do 2,0 *p. die* w rozczyn., satur. (1:12 acetum), proszk. *Z.* do wąchania, maści, liniment. (1:3—10). i t. p. (10 = 5 h.). Podobnie używane **Amm. carb. pyro-oleosum**, lecz niewiele warte.

— ***chlorat.** (Salmiak). *W.* 0,2—1,0 *p. d.* krd. w proszk., pig., pastylk., rozczynie, *Z.* do okładów (5—20%), inhalac. (1%), injekcyj (1%), w maściach (20%), linim. (10 = 5 h.).

— **embelicum.** *W.* przeciw tasiemcowi 1 dawka 0·3—0,4 naczczo z miodem lub syrupem lub w opłatku; dzieciom ½ dawki.

— **phosphoricum.** *W.* 0,5—1,0 krd. w rozpuszcz.

— **picronitricum.** *W.* 0,01—0,05 krd. w zimnicy. Łatwo wybucha!

— **sulfoichtyolicum** = Ichtyol.

— **valerianicum.** *W.* 0,05—0,2 krd. w pig., rozcz.

***Amygdali semen amarum** (Amygdalae amarae) do przygotow. Aq. amygdal. amar., Syrup. Amygdalinus i t. p. (10 = 10 h.). ***Amygd. semen dulce** — do przygot. Emulsio Amygd., Ol. Amygd., Furfur Amygd. (otręby migdał. do celów kosmet.) i t. d. (100 = 65). ***Emulsio Amygdalina** (na 100 cz. zawies 10 cz. migd. słodk., i 5 cz. cukru). ***Ol. Amygdalar.** *W.* łyżeczkami czysty lub z wodą jako emulsya fałsz. (Emulsio oleosa), lub mixtura oleosa. *Z.* jak oliwa. (10 = 25 h.). ***Emulsio oleosa** — fałsz. emulsya z olejku migdał. **Ol. Amygd. aethereum** z gorzk. migd. *W.* 0,01—0,05 w alkoh., emulsyi, na cukrze. *Z.* do zmywań, okładów (1 kropla na 30 wody), w maściach, liniment. (2—10%). ***Syrupus Amygdalin.** (10 = 10 h.).

Amygdophenin — związek fenetydyny z Ac. amygdalicum — szary w H_2O tr. rozpuszcz. proszek *W.* 0,5 do 1,0 *p. d.* krd. jak fenacetyna (do 6,0 *p. die).*

Amylenol — (związ. kw. salicyl. z alkohol. amyl); płyn bezbarwny o zapachu mandarynek, rozp. w alkoh., eterze. Antirheumat. *W.* 0,2 krd. w kapsulk. *Z.* do pędzlowań i okładów (nie więcej niż 5,0 dziennie).

Amylenum hydratum (Alkohol amyl. 3— rzędny) — bezbarwny lotny płyn o eter. zapachu i palącym smaku. Hypnotic. i sedativ. *W.* 0,5—4,0! *p. d.* 8,0! *p. die,* najlepiej w piwie lub w winie; także do lewatyw (4,0).

***Amylium nitrosum** (Amylnitrit) *W.* 1—3 kropli, głównie jednak *Z.* 1—5! kropli roztartych na ręce do wziewania (1 = 5 h.)

Amyloform — związek formaldehydu ze skrobią. Biały nierozp. proszek. *Z.* do opatrywania ran zamiast jodoformu i jako zasypka.

Amylum jodatum — niebieski, w wodzie nierozp. proszek. *W.* prawie nieużywany. *Z.* zamiast jodoformu do opatrunków, jako zasypka i t. p.

— **Manihot.** — **Marantae** (Arrowroot). Mączki używane jako pożywki dla dzieci i rekonwal. 1—2 łyżeczek na filiżankę płynu.

— ***Tritici** — mączka pszeniczna. *W.* jako constituens, consperg., i przy zatruciu jodem. *Z.* jako zasypka, także do lewatyw. (10 = 5 h.; 100 = 25 h.).

Anaemin. — płyn zawierający 0,2% żelaza *W.* przy anemii i chlorozie łyżeczkami (dzieci), łyżkami (dorośli).

Anaesthesin = Aethylium paraamidobenzoicum. — biały w H_2O tr. rozp. prosz. Działanie znieczul. powolne lecz długotrwałe; prawie nietrujący. *W.* 0,2—0,5 w proszku 2—3 r. dz. w chorob. żołądka. *Z.* w zasypkach (10%), maściach (5—10%), czopkach (0,1—0,5:2,0), do wziewań (10%), pędzlowań (30%). **An. hydrochloric.** do miejsc. znieczul. (0,25%); daje się sterylizować.

Analgen (Aethoxyana - Monobenzoyl - amidochinolin) — biały prosz. w wodzie nierozp. *W.* 0,5—1,0 *p. d.* do 3,0 *p. die.* w proszku jako antipyret. i antineuralg.

Aneson = Anesin — 10% wodny roztwór Chloretonu — do miejscow. zniecz ul. (pędzlow.).

***Anetholum** — biała krystal. masa — główny składnik (przeszło 90%) Ol. Anisi, *W.* 0,05—0,2 *p. d.* w rozczynie alkohol. *Z.* w maściach (10—30%), rozcz. alkohol. (1=10 h.).

***Angelicae Rd.** *W.* 0,5—2,0 krd. w infus., proszk. *Z.* do kąpieli (150·0) (in pulv. 10 = 10 h.). **Spirit. angel. compos.** *W.* 10—20 kropli krd. *Z.* do wcierań, płukań, kąpieli.

***Anisi stellati fructus** — Badyanek. Zastosowanie i dawki, jak w następnym. (in pulv. 10 = 20 h.).

***Anisi vulgaris fructus** *W.* 0,3—1,5 w proszku, infus. (in pulv. 10 = 10 h.). **Ol. Anisi** — vide Anethol ***Spir. anisi** (destylat z 25 cz. Anisi vulg. na 75 cz. wyskoku) *W.* ½—2 łyżecz. krd. (10 = 10 h.).

Anisotheobromin — sól podwójna, w wodzie trudno rozpuszcz. Diureticum. *W.* 0,3—1,0 krd.

Anthrarobinum — biało-żółtawy, w wodzie nierozp. proszek — produkt redukcyi alizaryny. *Z.* w chorob. skórn. zam. Chryzarobiny w maściach i rozczyn. alkohol. (10—20%).

Anthrasol — jasno-żółtawy oleisty przetwór smołowy; nie drażni i nie plami *Z.* w maści (10%), do pędzlowań (10—100% w alkoholu). Unikać przy ostrych spraw. zapaln. i silnem sączeniu.

Antidotum Arsenici — tylko »świeżo« przygotowany związek Liq. Ferri sulf. oxyd. z magnezyą w wodzie. Podawać łyżeczkami co 10—30 minut. **Antid. Arsen. albi** patrz Magnesium oxydatum.

Antifebrinum = *Acetanilidum.

Antinervin (Mieszanina Ammon. bromat., Acid. salic. ana 1; Acetanilid 2). *W.* 0,5 krd.

Antinosin — biały, w wodzie rozp. proszek — sól sodowa nosophenu. *Z.* do opatrywania ran (2%), płukania gardła (2%), pęcherza (0,01—0,02%), ucha (0,1—0,5%), do zasypek przy ulcus molle.

Antipyrinsalol — brunatnawy płyn, powstały przez stopienie Salolu z antipyriną *āā* *Z.* do tamponów przy krwawien. macicy.

——— ***Antipyrinum.** *W.* 0,5—2 0! *p. d.* aż do 6,0! *p. die.* (dzieciom tyle deci, ile lat) w proszku lub mikst. *Z.* do zasypek, lewatyw (2 łyżki 6% rozczynu na 200,0 wody co godzina), wstrzykiw. podsk. (50%). i t. d. (1 = 5 h.).
***Antip. coffeino-citricum** = Migraenin *W.* 0,5—1,5! *p. d* aż do 3,0! *p. die.* (1 = 10 h.; 10 = 65 h.).* **Antip. salicylicum** = Salipyrin — *W.* 0,5—2,0! *p. d.* aż do 6,0! *p. die* (1=5 h.; 10 =35 h.).

Antisepsin = Asepsin (Parabromacetanilid) — pryzmat. kryształy prawie nierozp. w wodzie. *W.* 0,01—0,03 krd. w proszku jako Antipyretic., Sedativ. *Z.* do zasypek jako Antiseptic. (w proszku).

Antiseptol (Cinchonin. jodosulfuric.) — rdzawo brunatny, w wodzie nierozp. proszek. *Z.* zamiast jodoformu in subst., w maści, i ozczynie alkoh. 10%.

Antispasmin (Narceinnatrium — Natrium salicylic.) — biały, ł. w wodzie rozp. proszek. *W.* przy krztuścu 0,01 *p. d.* dzieciom do 1 roku; do 3 lat 0.02; starszym 0,03—0,05 2—4 r. d.

Anusol (Bismutum jodresorcinsulfuric.) w postaci czopków à 0,5 przy krwawnicach i schorzeniach odbytnicy.

Anytin — pochodny ichtyolu, ma własność zwiększania rozpuszczalności w wodzie środków mało w niej rozpuszcz. Związki tych środków z anytiną noszą nazwę **Anytole**, n. p. Eucalyptol-anytol, Jod-anytol, Metakresolanytol i t. d. Najwięcej z nich znanym jest ostatni (40% Metakresol), istniejący w handlu w 2% rozczynie p. n. **Metasol**. Używany *Z.* do pędzlowań, tamponów dezynfekcyi i t. d.

Apiolum crystallis. białe igiełkow. kryształki, w wodzie prawie nierozp. *W.* 0, 25—1,0! *p. d.* krd. aż do 4,0! *pro die* w opłatku lub syrupie. Przy zimnicy i dysmenorrhoea.

Apocodeinum hydrochloric. *W.* 0,01—0,03 (expector.); 0,03—0,05 (sedativ.) *p. d.* w pigułk. lub rozpuszcz. Podsk. 1 cm^3 1—2% rozczynu jako laxans.

Apolysinum—związek fenetydyny z kw. akonitowym. Biały kwaśny krystal. prosz., rozp. w 55 cz. wody *W.* 0,5—1,0 *p. d.* krd. w proszku. Mniej pewna, niż fenacetyna.

——— ***Apomorphinum hydrochloricum** *W.* 0,001 do 0,003 (expector.), 0,005—0,01! *p. d.* (emetic.) do 0,05! *p. die.* Podskórnie (emetic.) 0,003—0,006. Dzieciom 1/4 dawki, także w lewatywie. (0,01 = 10 h.).

Aqua amygdal. amar. concentr. i diluta — patrz Aq. laurocerasi.

— ***aromatica spirit.** do nacierań (100 = 45 h.).

— ***calcis** *W.* 50,0—200,0 w mleku lub bulionie. *Z.* do opatrunk. przy oparzeniu āā z Ol. Lini (****Liniment. Calcis** 100 = 25 h.), do płukań, wziewań i t. d. (100 = 5 h.).

— ***carbolisata** 2%. (100 = 10 h).

— ***carminativa** *W.* łyżeczkami (100 = 25 h.).

— ****carminativa regia** (Aq. carm. 60; Spir. arom. 20; Syr. Coccionellae 5; Syr. spl. 15). (10 = 10 h.).

— ***chlori** *W.* 0,5—1,0 *p. d.* z wodą *Z.* do zmywań, wstrzykiwań (1:4 wody), okładów (10 = 5 h.).

— ***destillata** (100 = 5 h.; 500 = 15 h.).

— ***Goulardi** — zob. Plumb. acetic. (100 = 10 h.).

— ***kresolica** 2% do dezynfekcyi (100 = 10 h.)

——— — ***laurocerasi** — zawiera 1‰ kw. sinowodorow. *W.* 0,5—1,5! *p. d.* (10—30 kropli) aż do 5,0! *p. die.* Używana także zamiast usuniętej w VIII wydaniu farmakopei Aq. amygd. amar. concentr.; zamiast Aq. amygd. amar. diluta wydaje się obecnie 1 Aq. lauroc: 19 wody. (10 = 10 h.).

***Araroba depurata** = Chrysarobinum — żółty kryst, proszek bez woni i smaku. *Z.* w maściach, (2—20%), w collodium (10%), plastrach. (1,0 = 15 h.).

Arbutinum (glykozyd z fol. uvae ursi) *W.* 0 5—1,0! *p. d.* aż do 4,0! *p. die.* w proszku lub rozp. przy schorzeniach dróg moczow.

Arecolinum hydrobromicum *Z.* w 1% rozczynie do oka kroplami jako Myoticum zamiast Physostigminy.

Argentamin płyn bezbarwny (10% rozczyn Arg. nitric. w wodn. roztworze etylenodwuaminu). *Z.* injekcye do cewki (1 kupn. rozcz.:100—500), pęcherza (1:500—1000); stosowana także w rhinolaryngologii i okulistyce (1—5 kupn. rozczynu:100 wody).

Argentol — Argentum chinaseptolicum. — żółty proszek, trudno w wodzie rozpuszcz. Silny antyseptyk. *Z.* do zasypek, w maściach (2—10%), do injekcyj (1:300 do 1000) w emulsyi.

Argentum chloratum (muriatic.) *W.* zam. Arg. nitric. 0,01—0,1 *p. d.* 3—4 r. dz. w pigułk.

— ***foliatum** — do srebrzenia pigułek.

— **jodatum** *W.* 0,005—0,01 *p. d.* w pig. 1—3 r. dz.

———— — ***nitricum crystallisat.** i ***Arg. nitr. fusum**, *W.* 0.005—0,03! *p. d.* aż do 0,2! *p. die.* w pig., past., rozcz. *Z.* in subst. (najlepiej w postaci laseczek z Arg. nitric. fusum) żrący; w rozczynach do przestrzykiwań (0,1 do 0,5%), do wziewań (0,01—0,3%), pędzlow. gardła i krtani (0,1—1%), do oczu (0,1—2%); w proszku (0,1—0,5:5,0 cukru lub ałunu), do zadmuchiw. do gardła lub krtani; w maściach (1—2%) i t. d. (1 = 25 h.).

— ***nitric. c. Kalio nitrico.** (1:2) = Lapis infernalis mitigatus. Tylko *Z.* jako łagodn. środ. żrący (1 = 10 h).

Argilla alba = *Bolus alba.

Argonin = Argent. caseinat. — miałki białawy proszek, trudno w wodzie rozp. (zawiera 4,2% srebra). *Z.* głównie w rzeżączce w 1—2% rozczynie. Istnieje także **Argonin — L.**, łatwiej w wodzie rozpuszcz. i zawierająca 10% srebra.

Argyrol — Nucleinum+Argentum. Brunatny w H_2O ł. rozp. proszek (30% srebra). *Z.* w rzeżączce 1—3% injekcye, przy Conj. gon. 5—20% rozczyn.

Arhovin (mieszanina tymolu, etylow. estru kw. benzoes. i dwufenylaminu?) — płyn bezbarwny w H_2O nierozp. *W.* w rzeżączce i cystitis 0,25 w kaps. żelat. 3—6 r. d. *Z.* w postaci czopków pochw. à 0,1 lub injekcyj do pochwy 2—5% rozcz. w oliwie.

***Arillus Myristicae** = Macis; patrz Myristicae.

Aristochin = Dichininum carbonicum. — Biały w H_2O nierozp. prosz. *W.* zamiast chininy w zimnicy, grypie, kokluszu 0,5 *p. d.* krd. w proszku (popić lemoniadą solną).

Aristol = Dijoddithymol. — ceglasty proszek, rozp.

w eterze i oliwie. Zamiast jodoformu. *Z.* przy chorob. skórn. do zasypek (czysty lub z cukrem mlek.), w maściach (5—10%), w collodium (10%), w oliwie (do tamponów), w czopkach.

***Arnicae flores** i ***Arnicae radix.** *W.* 0,3—1,0 *p. d.* krd. w proszk., pig., infus. (2—10%). *Z.* do okładów (infus.), w maściach, plastr., (10 = 10 h). — ***Tra arnicae** (Rad. Arn. 16, Flor. Arn. 4, Spirit. dilut. 100). *W.* 0,5—2,0 *p. d.* w wodzie lub na cukrze. *Z.* do wcierań, okładów i t. d (10 = 10 h.).

Arrhenal = Arsynal (Natrium methylarsinicum) — biały kryształ. prosz., w wodzie ł. rozp. *W.* lub podsk. 0,025—0,1 *p. die*, zresztą podobnie jak Natr. kakodylic. (zob. także Alkarsodylum).

Arsenoferratin — związek ferratyny z arsenem (0,06% arsenu). — brunatnawy, w wodzie rozp. proszek. *W.* 0,25—0,5 *p d.* 3 r. dz. (istnieje w gotowych tabletk. po 0,25).

Arsenoferratose — rozczyn poprzedn. w mieszan. wody, alkoh., glicer. i t. d. *W.* 3—5 łyżecz. dz.

Arsycodile — różne przetwory kakodylowe. Zob. Alkarsodylum.

Artemisiae Herba pod. jak Hb. Absinthii.

***Asa foetida Gummiresina.** *W.* 0,2—1,0 krd. w pig. lub zawies. *Z.* do lewatyw 3,0—8,0 z żółtkiem na 100 zawies. (10 = 25 h.) **Tra Asae foetidae** *W.* 15—20 kropli krd.

Asaprol (Calcium beta naphtylsulfuric.) — czerwonbiały prosz., w wodzie ł. rozp. Antisept., Antipyret. *W.* 0,5—1,0 *p. d.* krd. do 4, 0 *p. die.* *Z.* w roztworze 15%.

Aseptol — wiązek fenolu z grupą sulfonową — 33½% Ac. sozolicum — gęsta ciecz, działa antysept. w 3—5% rozcz. wodnym. *Z.* 3% rozczyn zamiast kw. karbol.

Aspirinum = Ac. acetylosalicylicum. *W.* zam. innych przetworów salicylu 0,5 *p. d.* krd. Nie podawać aspiryny razem z węglanami lub alkaliami.

Aspirophenum — sól aspiryny z fenokolem — bezbarwny krystal. proszek w wodzie rozp. Antipyret. i Antirheum. *W.* 0,5—1,0 *p. d.* krd.

Asterol — związek rtęci z kwasem drożdżowonuklein. — żółtawo-biały, w wodzie rozp. proszek. Antisepticum (ok. 15% HgO). *Z.* w rozcz. 2—7‰ zam. sublimatu, od którego jest gorszy.

Atoxyl — Natr. anilino — arsenicic. — biały w wodzie rozp. prosz. (37,7% arsenu). Tylko do wstrzykiw. podsk. i miąższow. w jednoraz. dawce 0,05—0,1 *p. die.* w rozczynie 20%. (zob. Alkarsodylum).

——— ***Atropinum sulfuricum.** *W* 0,001 ! *p. d.* 0,003 ! *p. die.* w pig. lub roztw. *Z.* do oczów (0,01—0,05 : 10); podsk. 0·0002—0,001 ! (np. 2—10 przedz. strzyk. Prav. z rozczynu 0,01 : 10 Aq.); także razem z morfiną; w maściach. linim. (0,1 = 25 h.).

— **methylobromatum** — biały kryst. prosz., w wodzie ł. rozp.; mniej trujący od A. sulf. Zastosowanie i dawki, jak poprzedni a nawet nieco większe (do 0,004! *p. die*).

— **methylonitricum** = Eumydrinum, jak poprzedni. *W.* 0,001—0,0025! *p. d. Z.* W okulistyce rozczyny 1—5%.

***Auranti folia.** *W.* infus. 10—15%; (10 = 10 h). **A flores** tak samo. ***A. pericarpium** = **A. fructus cortex** 0,5—2,0 *p. d.* krd w proszku lub naparze (10 = 15 h.). ***Aqua florum A.** — corrigens (10 = 5 h). ***Ol flor. A.** (0,1 = 25 h.). ***Ol. A. pericarpii** — corrigens 0,05—0,015. ***Syrupus A.** i ***Syr. A. flor** jako corrigens (10 = 10 h.). ***Tinctura A.** *W.* 20—50 kr. pli krd. (10 = 10 h.). ****Tra stomachica** = Tra A. compos. (Pericarp. aurant. 20; Cort. Cinnam. 4; Vini Malag. aur. 100; Extr. Centaur. min, Extr. Gentian, Extr. Trifol. fibr. aâ 2; Kali carbonic 1).

Auronatrium chloratum (30% złota). *W.* 0,003—0,05! *p. d.* aż do 0,2! *p. die* w. pig. lub rozcz. (in vitro nigro). *Z.* w maściach. Przy kile, zołzach i t. d., bez widocznego pożytku.

Aurum foliatum — do powlekania pigułek.

Autan — biały proszek — mieszan. 2 części nadtlenku baru i 1 cz. paraformu. Do odkażania mieszkań i t. p. (50,0 na 1 m³ przestrzeni). Zwilżony wydziela szybko gaz —formaldehyd z parą wodną.

***Axungia porci** = Adeps suillus — do maści (10 = 5 h.).

Bacillol, przetwór kresolu zam. Lysolu. *Z.* ½—5% rozczyn.

Bactoform — przetwór formaldehyd. z obojęt. mydłem sodow. i węglowodorami — żółtawy płyn. *Z.* Antiseptic. w 1—4% roztw.; także w tubk. do rąk.

***Balsamum Copaivae.** *W.* 0,5—3,0 *p. d.* aż do 15,0! *p. die* w pigułk., kapsułk., emulsyi. *Z.* do lewatyw (7,0—15,0 : 200 wody z żółtkiem jaja), nacierań (10 = 20 h.).

— **Nucistae.** *Z.* do nacierań nierozc. (u dzieci).

— ***peruvianum.** *W.* 0,2—1,0 *p. d.* do 5,0 *p. die* w pigułk., zawies., *Z.* do wcierań (antiscabios.) czysty (10,0—15,0), pędzlowań, także w maści (25%), rozczynie alkohol. (15%), do pomad (4—6%) i t. d. (10 = 75 h.).

— ***tolutanum,** jak poprzedni (10 = 15 h.).

— ***vitae Hoffmani** = Mixt. oleoso-balsam.

***Bardanae Rd.** *W.* jako diuretic. w odwarze 10—20 : 100. *Z.* odwar na porost włosów (10 = 5 h.).

Barutinum — podwójny związek Theobromin-baryum i Natr. salicylic. Diureticum. Biały w H_2O rozp. proszek. *W.* w chor. serca i nerek 0,2—0,5 dwa r. dz. w wodzie.

Baryum chlorat. Cardiacum. *W.* 0,02—0,05 *p. d.* 0,2 *p. die* w rozczynie, pig.

——— ***Belladonnae folia.** *W.* 0,05—0,2! *p. d.* aż do 0,6! *p. die* w proszk., pig., naparze (0,3—1%). *Z.* w papiero-

sach, do okładów (1 : 10 Semen Lini), do lewatyw (0,1—0,2%), przestrzykiwań pochwy, do wód ocznych (10 = 10 h : pulv. 10 = 15 h.). ***Extr. fol. Bell.** *W.* 0,01—0,05 ! *p. d.* aż do 0,2 ! *p. die* w proszk. pig. (1 = 25 h.). ***Tra fol. Bell.** *W.* 1—10 kropli 1,0 ! *p. d.* aż do 4,0 ! *p. die* (10 = 20 h.). — ***Bell. radix.** *W.* 0,01—0,1 ! *p. d.* aż do 0·5 ! *p. die* w proszku pig, naparze (0,3%). *Z.* do okładów (1—5%), maści (10%), wziewań, przestrzykiw. (10 = 10 h.).

Benzacetin, jak fenacetyna, *W.* 0,5—1,0 krd.

Benzanilidum (Benzoylanilid), jak Acetanilid. *W.* 0,5—1,0 *p. d.*; dzieciom 0,1—0,3.

Benzinum Petrolei = *Aether Petrolei (10 = 5 h.).

***Benzoë Resina.** *W.* 0·2—1·0 *p. d.* w proszku, pig., zawiesinie *Z.* do płukanek (2—4%), do wód ocznych (1—2%) do środk. kosm. (10 = 35 h.). ***Tra Benzoës** do zmywań, do płukanek, okładów (10 = 15 h.),

Benzolum. *W.* 0,5—1,0 w mikst., zawies. pigułk. 6,0 ! *p. die* przy trichinosis (?); *Z.* w maści 25—40% przy scabies.

Benzonaphtol (Ac. betanaphtylbenzoic) — biały w H_2O prawie nierozp. prosz. *W.* 0·5 *p. d.* krd. w opłatkach; dzieciom do 1,5 *p. die* jako antyseptyk jelitowy.

Benzosalinum (Methylium benzoylsalicylic.) — biały prosz. bez smaku, w H_2O nierozp. *W.* antirheumat. 0,5—1,0 krd. w proszk. do 5·0 *p. die.*

Benzosol patrz Guajacolum benzoicum.

Benzoylum superoxydat. — biały prosz. w H_2O trudno rozp. *Z.* jako antyseptyk przy pewnych chor. skórn. w maści (10%), olejach, proszku.

Benzozon = Acetozon.

Berberinum muriatic., phosphoric. i **sulfuric.** *W.* Amarum, Tonicum 0,03—0,05 krd. w rozcz., pig.

Betolum = Naphtalol (Naphtolsalol) — proszek bez smaku i zapachu w H_2O nierozp. *W.* 0,3—0,5 krd. w prosz. do 5,0 *p. die* w gośćcu, cystitis, w schorzen. jelit.

Betulae folia *W.* 25,0—35,0 na filiżankę wrzącej wody w naparze 2—3 r. d. jako diureticum. ***Betulae Oleum empyreumaticum** — dziegieć *Z.* antiseptic. w chor. skórn. (10 = 5 h.). **Extr. B. aquos. spiss.** *W.* 1,0:200,0 wody *p. d.* 2 r. dz.

Bioferrin — przetwór hemoglobiny, — płyn krwawy. *W.* 15,0—30,0 *p. die.*, w letniem (nie gorącem!) mleku.

Bismal (Bismut + Ac. methylendigallic). *W.* Adstring. przy biegunk. 0,1—0,3 krd. w opł. *Z.* do zasypek (in subst.).

Bismon (Bismutum oxydat. colloid.) *W.* Adstring. jelitowy głównie u niemowl. 0,2—0,5 krd. w pokarmie.

Bismutan — mieszanina bismutu, taniny i rezorcyny *W.* jak poprzedni 0,5—1,0 krd.; dzieciom co 2 godz. łyżeczka 1—2% rozczynu (np. w Mixt. gumm.). *Z.* do zasypek, injekcyj (2—5%).

Bismutol — prawdop. mieszan. Bismutum phosphoric. i Natr. salicyl. *Z.* do zasypek (20%), opatryw. ran w 1—4% rozcz. lub. 10—20% maści.

Bismutose (Bismutum albuminat.) — biały prosz. bez woni i smaku, w H_2O nierozp. *W.* adstring. w chor. żołądka i jelit 3 r. dz. na koniec noża małym dzieciom; starszym $1/2$—1 łyżeczki. *Z.* do zasypek przy oparzeniu, intertrigo.

Bismutum bisalicyl. — biały prosz. w H_2O nierozp. *W.* w schorz. żołądka i jelit 0,5—0,8 *p. d.*, 3,0 *p. die.*

— **bitannicum** — brunatn. prosz. w H_2O nierozp. *W.* w biegunk. 0,3—0,6 *p. d.* krd. w opłatk.

— **carbonicum** i **B. citricum**, jak B. subnitric.

— **jodo-gallicum** = Airol.

— **lacticum**, jak B. subnitricum.

— **loretinicum** — *W.* 0,5 krd. w biegunkach *Z.* do zasypek, maści, także w okulistyce.

— **oxyjodatum** — ceglasty, w H_2O nierozp. prosz. *W.* 0,1—0,2 *p. d*, w proszku. *Z.* do zasypek, maści.

— **phosphoric. solubile** *W.* 0,2- 0,4 krd. w rozczynie jako Adstring. jelit.

— ***subgallicum** = Dermatol — miałki żółty prosz. w H_2O nierozp. *W.* jak B. subnitric. do 2,0 *p. die.* *Z* jak jodoform do zasypek, maści (10—20%), gaza 10—20% i. t. d. (10 = 50 h.). ****Pulvis adspersorius cum B. subgallico** (Dermatol 20, Talci 80) przeciw poceniu się nóg (10 = 20 h.).

— ***subnitricum** = Magist. Bismuti. *W.* 0,30—1,0 *p. d.* 2—4 r. dz. w proszku; (dzieciom 0,05—0,1 co godz.). *Z.* do wdmuchiwań do nosa, krtani (1 :4 z cukrem), wstrzykiwań do cewki m. (3—6%), maści (5—10%) i t. d. (1·0 =5 h.).

— ***subsalicylicum** (= B. salicylicum) działa przeciwgnilnie i ściągająco. *W.* 0,25—1,0 krd. *Z.* przyranny (1 = 10 h.).

— **tannicum,** jak B. subnitric.

— **tribromphenylicum** = Xeroform — żółty nierozp. prosz. *W.* w cholerze do 5,0 *p. die.* *Z.* jak jodoform do zasypek, insufflacyi (in subst.), injekcyi do cewki (10 do 20% zawiesina), maści (10—20%), gazy i t. d.

— **valerianicum,** *W.* 0 02—0,2 w proszk., pig. Antispasmod.

Blatta oriental. *W.* 0,5—1,0 *p. d.* w proszk., pig., odwarze (5—10%) jako Diuretic.

Blenal (Disantalolum carbonic.) — żółtawy oleisty płyn (ok. 94% santalolu). *W.* 0,3—0,6 w kapsułk. 3 r. dz. lub w kroplach (10—15 kr.).

***Bolus alba** = Argilla. *Z.* jako środek osuszający, także do wyrobu pigułek, pręcików (10 = 5 h.).

Boral (Alumin. borico-tartaric.) — prosz. kryst. w H_2O rozp. Adstring. niedrażniący. *Z.* głównie w oto-laryngologii do przemywań (1—10%), w maści (10%), proszku i t. d.

***Borax** = Natrium boracicum (10 = 5 h.).

Bornyval — jasny płyn o zapachu kamfory. *W.* 0,25 w kaps. 2—3 r. dz. (sedativ. antispasmodic.).

Borol (Kalium borosulfuric.) masa szklista w H_2O łatwo rozp. Antiseptic. *Z.* do przestrzykiw. nosa (np. przy ozaena), cewki mocz. w rozcz. 1—2%.

Borovertin — związek urotropiny z kw. borowym, biały proszek. *W.* 0,5 *p. d.* 2—3 r. dz. w proszku lub tabletkach.

Bromalin (Aethyl. bromat. + Urotropina) — białe w H_2O rozp. blaszki. *W.* zam. Kali bromat. 1,0—2,0 *p. d.* krd. w rozcz. lub proszku.

Bromeigon — związek białka z bromem — (11%), brunatn. słodkawy prosz. *W.* zam. Kali bromat. na koniec noża krd.

Brometon (związek bromu z Trójmetylkarbinolem) biały krystal. o woni kamfory prosz. *W.* 0,3—0,5 w bezsenności, padaczce.

Bromidia (Chloralhydrat. Kali bromat. *āā* 250,0; Extr. Cannab. ind., Extr. Hyoscyami *āā* 2,0; Spiritus 60,0, Trae Quill. (5,0 Aquae ad 1000,0). *W.* 5,0! *p. d.*, 15,0! *p. die*, jako hypnoticum.

Bromipin — związek Bromu z Ol. Sesami. *W.* zam. Bromkalium 1—4 łyżecz. *p. die.* 10% preparatu. (W handlu 3 preparaty: a) płyn z 10% bromu; b) płyn z $33^1/_3$% Br. c) Bromipin. solid. sacchar.; 1 tabletka = 1 łyżeczce bromipiny 10%) 1,0 Kali bromat. = 6,7 Bromipiny 10%wej.

Bromlecithin lecytyna z 30% Bromu. *W.* 0,1—0,2 *p. d.* 3 r. dz. w pig.

Bromochinal — sól chininy z kw. dwubromosalicyl. żółtawe tr. rozp. kryształki. Antipyretic. *W.* 0,5—0,75 w proszku 2 r. dz.

Bromocoll — związek Bromu z taniną i klejem — szaro-żółty proszek w H_2O nierozp. *W.* zam. kali bromat. 0,5—1,0 krd. do 5,0 *p. die;* w padaczce i więcej. *Z.* do zasypek, maści 10—20%, roztwor. 10% lub jako B. solubile.

Bromoform — Tribromomethan — bezbarwny płyn słodkawy. *W.* w krztuścu i astmie 0,5! *p. d.* 1,5! *p. die* w kaps.; dzieciom tyle kropli, ile lat liczą (do 6 kropli *p. d.*) 3—4 r. dz. na łyżce z wodą lub w mixt.

Bromol — Tribromphenol — biały prosz. rozpuszcz. w alkoholu, olejach. *Z.* w maści (4:30), w oliwie (1:30), do pędzlowań w błonicy (1:25 gliceryny).

Bromopyrin — Monobromantipyrin. *W.* jak antipyrina i w tychże dawkach. (Pod tą nazwą istnieje i 2-gi przetwór — mieszanina Natr. brom., Antipyrin i Coffeiny).

Bromotan = Methylenurea bromotannata — brunatny w H_2O nierozp. proszek. Antiseptic. Adstring. *Z.* do zasypek (per se lub z inn. proszk.), maści, past (10—20%).

Bromum — ciemny żrący płyn. *Z.* nierozcień. lub w 10—20% rozczyń. alkoh. jako środek żrący, do zmywań

i okładów (1—2%), do inhalacyi (Bromum + Kalibrom. *āā* 0,1—0,2 : 100 wody), do odkażania zamkn. przestrzeni.

Bromural — Urea bromico-valerianica — biały kryst. prosz. *W*. do 0,6 wieczorem qua hypnotic.; 0,3 *p. d.* 3 r. dz. jako Sedativum w tabletk.

Brophenin (Alfa — Bromisovaleryl-phenetidin) proszek bez smaku w H_2O nierozp. Antipyretic., Sedativ., Antineuralg. *W*. 0,5—1,0 *p. d.* 3,0—6,0 *p. die*.

Buccavacedrol — Ol. cedri cavainati. *W*. w kapsułkach — przy gonorrhoea; ma nie drażnić jelit i nerek. (50 kapsuł. = 300 h.).

Butyl-Chloralhydrat. — Analgetic., Hypnotic. *W*. 0,1—0,4 co 2 godz w neuralgia (trigemini), 0,5—3,0! qua hypnotic. w roztw. wodn. z dodatk. gliceryny, alkoh.

***Cacao Oleum** (= Butyrum C.) — constit. do maści, czopków, pręcików (10 = 25 h.).

Cacti grandiflori Extr. fluid. *W*. 5—10 kropli 2 do 3 r. dz. jako analeptic.

Cadmium sulfuricum — bezbarwne, w H_2O rozp. tafelki. Adstring. *Z*. do wód ocznych (½—2%), w gonorrhoea (inj. 0,5—1%); podobnie i **C. salicylicum.**

***Calami aromatici Rd.** (= Rhizoma Acori) *W*. 0,5 do 2,0 *p. d.* w proszk., pig., inf. (5—10:100). *Z*. do proszku do zębów, do kąpieli, dzieciom do gryzienia (100 = 30 h.; 10 pulv. = 5 h.). ***Extr. Calami ar.** *W*. 0,3—1,0 krd. w pig. (1 = 15 h.). ***Tra Cal. ar.** *W*. ½—1 łyżeczki krd. *Z*. do płuk. ust i t. p. (10 = 10 h.).

Calcaria chlorata = Calcium hypochlorosum.

— **saccharata** *W*. 0,5—1,0 *p. d.*; w dużych dawkach w zatruciach kwasami lub fenolem.

***Calcis Aqua** i Linimentum, patrz Aqua Calcis.

***Calcium carbonicum praecipitatum.** *W*. 0,3—2,0 krd. w proszk., pig., mikst. *Z*. w proszk. do zębów (10 = 5 h).

— **glycerophosphoricum** — biały kryst. w H_2O rozp. prosz. Roborans. *W*. 0,2—0,4 krd. w roztw., pastylk., syrupie.

— ***hypochlorosum** = Calcaria chlorata. *W*. 0,05 do 0,3 *p. d.* krd. w rozczynie. *Z*. do zmywań, okładów (5 do 10%), płukanek (1—4%) i t. d., głównie jednak do dezynfekcyi (100 = 10 h.).

— **lacticum** w zołzach, krzywicy *W*. 0,2—0,5 krd.; dzieciom najlepiej w postaci Syrup. Calcii phosphorico-lactici łyżeczkami.

— ***oxydatum** = Calcaria usta s. caustica. Tylko *Z*. jako środek żrący w postaci t. z. **Pasta caustica viennensis** (C. ustae 6:Kali caust. 5) i t. p. (pulv. 100 = 10 h.).

— ***oxysulfuratum solutum** = Solutio Vlemingkx. *Z*. w świerzbie (100 = 40 h.).

— **permanganicum** — silny antyseptyk. *Z*. do dezynfekcyi jak Kali permangan. w rozczynie 0,04—0,5‰; także do oczyszczania wody do picia (0,02—0,04 na 1 litr).

— ***phosphoricum** *W.* w krzywicy, zołzach, osteomalacyi 0,5—1,5 krd. w proszk., pig. *Z.* zalecane przez Kolischera i Freunda do zastrzykiw. w gruźlicy stawów. (10 = 15 h.).

— **sulfuratum.** *W.* 0,05 (dzieciom 0,01) w pig. w schorzeniach górn. dróg oddech. (bez pożytku). *Z.* w maściach (4—10%), do kąpieli (50,0—100,0).

— ***sulfuricum ustum** (gips) do opatrunk. (100 = 5 h).

Calomelol Hydrargyr. chlorat. colloid. — białawy w H_2O rozp. proszek (80% Kalomelu). *Z.* w lues do zasypek i maści. *W.* i podsk. unikać. **Ungu. Heyden** (45% kalomelolu i 2% rtęci met.) używana zam. szarej maści i **Ungu H. mitius** (bez rtęci metal.) do maści ocznych.

***Calumbae Extr.** (= E. Colombo). *W.* 0,3—1,0 krd. do 3,0 *p. die* w proszk., pig., mikst. (1 = 30 h.). ***C. Radix** *W.* 0,5—2,0 krd. w proszk., odwarze (5—10%), pig. (pulv. 10 = 10 h.).

***Camphora (trita).** *W.* 0,03—0,2 *p. d.* krd. w proszk. (in charta cer.), pig., zawies. *Z.* do posypyw. wrzodów zgorzel., do wziewań, nakadzań, płukanek (0,2—1%), maści (10—20%), mydeł i t. d. Podsk. (1 : 10 eteru, oliwy) całą strzyk. Pravaza na raz (10 = 25 h.). ****Globuli camphorati** (Ammonii chlorati 2; Aluminis, Camphorae tr. *āā* 1; Plumbi carbon. 30; Calcii carbonici 60; Aq. q. s.) (1 szt. = 10 h.). ***Oleum Camphorat.** (Camph. 1, Ol. sesami 3) (10 = 10 h.). ***Spiritus camphorat.** (10%) do wcierań, zmywań (100 = 60 h.).

Camphora monobromata — bezbarwne kryształki. *W.* 0,1—0,5 krd. w proszk., pig., kapsułk., kołaczyk. Podsk. 0,1 w oliwie.

Cannabinum tannicum — proszek brunatnawy — hypnotic. *W.* 0,2—0,6 przed spaniem.

——— ***Cannabis indicae Hb.** *W.* 0,25—1,0 w proszk., pig., naparze (1—5%). Przetw. konopi, znane p. n. haszyszu (Churus, Charas), używ. są na wschodzie jako środek upajający (wewn. lub w tytoniu). (10 = 40 h.). ***Extr C. ind.** *W.* 0,1 ! *p. d.* 0,3 ! *p. die* w pig., proszk., pastylk., rozcz. alkohol. *Z.* rzadko w maści 2—5% (1 = 75 h.). **Tra C. ind.** *W.* 5—20 kropli 2—3 r. dz.

——— ***Cantharides** *W.* 0,01—0,05 ! *p. d.* aż do 0,2 ! *p. die* w proszk., pig., *Z.* w postaci oficyn. preparatów. (1 = 5 h.). **Collodium Canthar.** (20%). ***Empl. Canth.** (25%) (10 = 25 h.). ***Empl. Cant. perpetuum** 10% (10 = 15 h.) ***Tra Cantharidum** 10% *W.* 0,5 ! *p. d.* aż do 1,5 ! *p. die* (10 = 15 h.).

Cantharidinum — bezbarwne kryształki, w H_2O nierozp. *Z.* zam. kantaryd. do maści, plastrów (0,2%) *W.* i Podsk. użycie niebezpieczne.

***Capsici fructus.** *W.* 0,05—0,2 *p. d.* krd. w proszk., pig., *Z.* do okładów (10 = 15 h.). ***Liquor** (= **Linimentum**) **Caps. compositus** *Z.* do podrażnienia skóry (10 = 10 h.).

Tra Caps. *W.* 10—20 kropli w kleiku. *Z.* do wcierań, kropli do zębów.

Captol — produkt kondens. chloralu z taniną — brunatny w H_2O rozp. prosz. *Z.* w Seborrhoea i Defluv. capillor. w 1—2% roztw. alkoh. lub pomadzie.

***Carbo ligni depurat.** *W.* 0,5—2,5 *p. d.* w proszk., pastylk. *Z.* do proszku do zębów, do zasypek, maści (10 = 5 h.; 100 = 20 h.). Podobnie **C. animalis, C. ossium, C. spongiae.**

Carboneum sulfurat. *Z.* do miejsc. znieczul. (spray.) do nacierań w maści 10—20%.

***Cardamomi fructus** *W.* 0,3—1,0 *p. d.* krd. w proszk., naparze (10 = 15 h.).

Cardoleum — ciemny smołowaty płyn. *Z.* vesicans.

Cardui benedicti Hb. *W.* 1,0—2,0 krd. w proszk., naparze, odwarze (3—10%). **Extr. C. ben.** *W.* 0,5—1,0 krd. w pig., mikst.

Caricae — figi *W.* w odwarze 10—20% *Z.* rozprażone w mleku przy parulis. Patrz także Figol, Papainum.

Carniferrin — przetwór żelazisty (ok. 30%) otrzymany z mięsa — brun. w H_2O nierozp. prosz. Roborans. *W.* 0,5 *p. die.*

Carpainum hydrochloric. — alkaloid z Carica papaya — gorzkie w H_2O rozp. kryszt. Działanie jak Sparteiny. *W.* 0,01—0,025 *p. die* w pig., kropl., głównie jednak Podsk. 0,005—0,01 *p. die.*

Carrageen vide Alga Carr.

***Carvi fructus** *W.* 0,5—1,5 krd. w proszku, naparze (10 = 10 h.) **Ol. carvi** *W.* 1—5 kropli. krd. *Z.* do wcierania, plastrów. ***Spiritus C.** *W.* ½—1 łyżeczki w wodzie. *Z.* do nacierań (10 = 10 h.).

Carvonum — z ol. kminkow. (1 = 10 h.; 10 = 55 h.).

***Caryophylli flores** *W.* 0,3—0,6 *p. d.* do 5,0 *p. die* w proszku, naparze (1—5%). *Z.* do proszku do zębów, do płukanek i t. p. (10 = 20 h.). **Ol. Caryoph.** *W.* ½—1 kropli *Z.* na wacie na bolący ząb, do nacierań.

***Cascara sagrada** vide Rhamni Pursh. Cort.

***Cascarillae cortex** *W.* 0,5—2,0 *p. d.* krd. w pr., inf. decoct. (10—20%) do 12,0 *p. die* (pulv. 10 = 15 h.). **Extr. C.** *W.* 0,2—1,0 *p. d.* w pig., mikst. ***Tra Casc.** *W.* 10—30 kropli krd. (10 = 10 h.).

***Cassiae fistulae fructus** *W.* odwar 10—25% (100 = 55 h.). ***Pulpa C. fist.** *W.* 20,0—50,0 *p. d.* (10 = 35 h.).

***Castoreum** (canadense). *W.* 0,1—1,0 krd. w pig., proszk (0,1 = 15 h.; 1 = 105 h.). ***Tra Castorei** *W.* 10—50 kropli *p. d.* (1 = 35 h.; 10 = 260 h.). Istnieje także tak samo stosowane **C. sibiricum.**

***Catechu** (Terra japonica) *W.* 0,3—1,0 *p. d.* w pig., proszk., rozcz. wodn. lub alkohol. 3—5%. *Z.* do proszku do zębów, płukanek, past (10 = 20 h.). **Tra. Cat.** *W.* 20—60 kropli krd.

***Centaurii minoris Hb.** *W.* 1,0—2,0 *p. d.* w proszk., infus. 3—10% (100 = 45 h.), ***Extr. Cent. min.** *W.* 0,5—2,0 krd. w pig., mikst. (1 = 10 h.).

***Cera alba** (10 = 20 h.) i ***C. flava** (10 = 15 h.) — wosk. constit. do piguł., maści, plastrów i t. d.

Cerasorum Syrupus — corrig. i constit.

***Ceratum fuscum** (Empl. plumbi splx 50 Cerae fl. 20, Ax. porci 30). *Z.* przy exkoryacyach, początk. odleżynie i t. p. (10 = 15 h.).

Cerium oxalicum. *W.* 0,05—0,1 krd. w proszk., pig., w vomitus gravidar., dyspepsia.

Cerolin — wyciąg tłuszczów obojętn. z drożdży, łag. purgans, zwłaszcza przy acne, furunculosis *W.* 0,1—0,2 na ½ godz. przed jedzen. 3 r. dz. (W handlu Pilulae cerolini à 0,1).

***Cetaceum** *W.* 0,5—2,0 krd. w proszku (z Elaeosacch. Citri *āā*). *Z.* do plastrów, maści (10 = 10 h.). ***Ceratum Cet.,** jak Ceratum fuscum (10 = 10 h.). ***Unguentum leniens** (emolliens) — stop Cetaceum z woskiem i Ol. sesami (10 = 15 h.; 100 = 95 h.).

Cetrarinum — goryczka z lichen island. *W.* jako Amarum. Stomachic. i łag. purgans 0,1—0,2 *p. d.* przed jedzeniem.

***Chamomillae Romanae flores** — Rumianek rzymski. *W.* infusum 10—20%. *Z.* do płukanek, okładów, kąpieli (300—750), lewatyw (10 = 10 h.).

— ***vulg. flores,** jak poprzedni (10 = 15 h.). ***Aqua Ch.** do mikstur (100 = 30 h.). ***Tra Ch.** *W.* 10—30 kropli krd. (10 = 10 h.). **Extr. Ch.** *W.* 0,5—2,0 krd. w pig., roztw.

***Charta nitrata** — bibuła saletrzana — do wdychania par tlejącej bibuły w astmie (1 Ark. = 15 h.).

Chelidonii Hb. *W.* świeżo wyciśnięty sok do 5,0 *p. die* w mleku lub kleiku. **Extr. Chel. spissum.** *W.* 0,2 do 0,5 krd. w pig.

***Chenopodii Hb.** *W.* 0,5—2,0 w proszk., species, Infus 5—20%. *Z.* do okładów (10 = 10 h.).

Chielin — wyciąg z cebulek tulipan. *Z.* jako krem lub mydło w chor. skórn. i w kosmetyce.

***Chinae cortex** ruber i nie objęte farmakopeą **Cort. Ch. Calisayae** i **Cort. Ch. fuscus** (minim. 5% alkaloidów). *W.* 0,5—1,5 *p. d.* krd. w proszk., pig., mikst., inf., decoct. 5—15% (z dodatkiem kwasu), także w postaci kawy, czekolady, wina chinowego. *Z.* do zasypek, proszku do zębów, płukanek, przestrzykiw. (w inf. lub decoct.) i t. d. (10 = 20 h.). ***Extr. Ch.** (frigide parat.) *W.* 0,5—2,0 krd. w proszk., pig., mikst. (1 = 25 h.). ***Extr. Ch. fluidum.** *W.* 10—20 kropli 3 r. dz. w winie, wodzie, mikst. (10 = 40 h.). ***Tra Ch. compos.** *W.* 1,0—5,0 krd. w winie, mikst. przed jedzen. (10 = 15 h.). ***Vinum Chinae** — (5% Extr. Ch. fluid.) *W.* łyżkami (100 = 120 h.). ***Vinum Ch.**

ferratum — zawiera 0,5% Ferri citrici chiniati. *W.* łyżkami (100 = 120 h.).

Chinaphenin (Chinin. phenetidino-carbonic.) — białawy proszek bez smaku. Działanie chininy i fenacetyny. *W.* 0,5—1,0 *p. d.* w proszk.

Chinaphtol — sól chininy z kw. naftolo-sulfonowym. Żółty gorzki prosz., w zimn. H_2O nierozp. Antyseptyk jelit. i tonicum. *W.* 0,5 krd. do 3,0 *p. die.*

Chinetum — alkaloidy z Cort. Cinchonae succirubrae; zamiast chininy (znacznie tańszy) — żółtawy gorzki proszek. *W.* 0,2—0,6 *p. d.* w proszk., pig., w winie i t. p.

Chinidinum i jej sole używane zam. chininy, o działaniu nieco słabszem. Najważniejsze jej sole są **Ch. hydrochloricum, tannicum** i zwłaszcza **sulfuricum**. Dawki jak odpow. związk. chininy.

Chininophytinum — sól chinowa kw. fitynowego — żółtawy kryst. gorzki prosz. w H_2O rozp. (57% chininy). *W.* 0,5—2,0 *p. die* w tabletkach à 0,1.

Chininum — *W.* 0,03—0,5 w proszk., pig., rozczynie alkoh. lub eter. Zamiast czystego alkaloidu odpowiedniej używać jego soli:

***Chininum bisulfuricum** — rozp. w 10 cz. H_2O; dawki jak Ch. sulfuric. (1 = 10 h.).

— ***ferro — citricum** = Ferrum citric. chiniatum.

— ***hydrochloricum** (muriatic.). Dawki jak sulfuric. Jako łatwiej w H_2O rozp. także podsk. (0,05—0,2 *p. d.* z dodatkiem gliceryny, uretanu, antipiryny i t. p.), śródżylnie (10% rozczyn w H_2O z dodatk. Na Cl. — wyjałowić!), do lewatyw 0,4 *p. d.* i t. p. (1,0 = 15 h.).

— ***sulfuricum.** *W.* jako tonicum 0,03—0,1 krd., w zimnicy i t. p. 0,5—1,0 i więcej naraz lub w 2 dawkach na 6—12 godz. przed napadem; w neuralgiach 0,1 do 0,2 co 2 godz. w proszk., placuszk., pig., rozczynie wodn., w winie, mleku i t. p. *Z.* do przestrzykiw. nosa, cewki mocz., pęcherza (1%), do wód. na włosy i pomad. (1—2%), do wód ocznych (0,2%), maści (2—6%), czopków (0,1—0,5:5,0), także do lewatyw i podskórnie, lecz lepsze Ch. hydrochl. (1 = 10 h.).

— ***tannicum.** *W.* 0,1—1,0 *p. d.* krd. w proszk., pig.; w zimnicy dawki 2 r. większe, niż sulfuric. (1 = 10 h.).

Z nieoficynalnych soli chininy zasługują na wzmiankę: **Ch. amidobichloratum** (= Ch. bimuriatic. carbamidat.) do podsk. wstrzyk. 0,1—0,5 *p. d.* **Ch. arsenicosum** — w ciężkiej zimnicy *W.* 0.005—0,01 *p. d.* do 0,02 *p. die.* **Ch. bimuriaticum,** jak amidobichloratum. **Ch. glicerophosphoricum** — kryszt. w H_2O rozp. *W.* 0,1—0,5 *p. d.* 2—3 r. dz. **Ch. hydrobromic.** (76% chininy. *W.* jak sulfuricum. **Ch. joduretum** (= Ch. jodohydrojodicum) — prosz. karmaz. w H_2O nierozp. *W.* w kile do 2,5 *p. die.* **Ch. lygosinatum** — żółty w H_2O nierozp. prosz. *Z.* Antiseptic. i Desodor. do zasypek, opatrunków. **Ch. salicylicum** *W.*

0,2—0,5 krd. **Ch. valerianicum** *W.* 0,05—0,5 *p. d.* w prosz., pigułkach.

Chinioïdinum puriss. o działaniu podobnem do chininy, lecz słabszem i niepewnem. *W.* 0,1—1,0 krd. w proszku, pig., rozcz. alkoh. lub kwaśnym.

Chinolinum. *Z.* do płukań (0,2%) z dodatk. alkoholu, pędzlowań (5% rozcz. alkoh.-wodny) w błonicy *W.* zarzucone.

— **tartaricum** — antipyretic. niepewne. *W.* 0,5—1,5 krd. w proszk. *Z.* antisept. do płukań, pędzlowań (3—10%).

Chinopyrin — mieszanina chininy z antipyriną w H_2O — płyn bezbarwny. Tylko podsk. 0,5—1,5 *p. d.* w zimnicy.

Chinosol (Kalium oxychinolin-sulfuricum?) — żółty kryst. proszek, w H_2O łatwo rozp. Antisept. *Z.* do zmywań 0,5%, opatrunków (gaza, wata 10%), maści (2%), zasypek (2%), płukań (0,1—0,2%) i t. d.

Chinotropin (Urotropinum chinicum) *W.* w dnie do 5,0 *p. die* w wodzie. W handlu tabletki à 0,5.

Chirol — rozczyn alkoh.-eterowy różnych żywic i olejów. *Z.* do powlekania rąk przed operacyą zamiast rękawiczek.

Chloralamid (Chloralum formamidat.) — błyszcz. prosz. kryst. w H_2O rozp. *W.* Hypnoticum 1,0—4,0! *p. d.* do 8,0! *p. die.* Ostrożnie przy wad. serc.

Chloralose — związek chloralu z glykozą. Hypnotic. *W.* 0,1—0,5 w gorącej wodzie. Dość niebezpieczna.

Chloralum formamidat. = Chloralamid.

——— — ***hydratum.** *W.* 0,1—0,2 co 2 godz. jako sedativum; 1,0—3,0! *p. d.* do *6,0! p. die* jako hypnoticum w rozp., lub pig. *Z.* do opatryw. ran, w ozaena 1%. do lewatyw (jak wewn.), czopków (jak wewn.), pędzlowań (5—10% z glicer.) maści. Podsk. tylko wtedy, gdy inaczej podać nie można. Unikać większ. dawek przy wad. serc., u starców, dzieci (1 = 5 h.; 10 = 20 h.).

Chloreton = Acetonchloroform — prosz. kryst. o woni kamfory w H_2O nierozp. *W.* hypnotic. 0,5—1,5. *Z.* jako miejsc. anaesthet. 10—15% rozczyn w oliwie. Patrz także Aneson.

——— ***Chloroformium.** *W.* 0,2—0,5! *p. d.* aż do 1,5! *p. die* w kaps., syrupie, z klejami, z alkohol. *Z.* do wcierań *āā* z ol. olivar. lub w maści, liniment., do lewatyw (5—10 kropli z żółtkiem), także podsk. (0,5! *p. d.*), głównie jednak do narkozy (10 = 10 h.). ***Chl. pro narcosi** (100 = 250 h. wraz z flaszką). ***Aqua chloroformiata** 1% *W.* łyżeczk. do 50,0 *p. d.* *Z.* do płukanek, przepłukiwania żołądka (100 = 40 h.). ****Linimentum chloroformiatum** (Chloroform, Mixt. oleoso-bals., Spir. Aether., Spir. Camphor., Spirit. Sapon. kalin. *āā*) (10 = 15 h.).

Chlorosalol (Chlorphenolum salicylic.). Bezbarwne

w H_2O tr. rozp. kryształki. Silny desinfic., zamiast salolu. *W.* w cystitis do 5,0 *p. die.* *Z.* do zasypek.

Cholelithon — mieszanina Natr. bicarb., Kal. citric. Lith. sulf. i Magnes. sulfur. *W.* w kamicy żółc.

Cholelysin liquidum (20% Eunatrol i 2,86% białka). *W.* w kamicy żółc. łyżeczkami.

Chologen — 3 rodzaje — mieszaniny Hydrarg. chlorat. z roślinn. ciałami aromat., głównie z Podophylliną, sprzedawane w tabletk. *W.* w kamicy żółc.

***Chrysarobinum**, patrz Araroba.

***Cinae flores** *W.* 0,5—2,0 krd. w proszku, mikst., powidł., czekol., infus 5—15%. *Z.* do lewatyw w naparze (10 = 10 h.). **Extr. Cinae.** *W.* 0,25—1,0 w pig., kaps.

Cinchonidinum — rzadko używana, częściej jej sole **C. hydrochloric.**, **sulfuric.** lub **tannicum**, w dawkach jak chinina, a nawet nieco większych.

Cinchoninum i **C. sulfuricum** zam. chininy. Dawki jak poprzednia.

***Cinnamalum** — aldehyd kw. cynamon. Zam. dawn. Ol. Cinnamomi (1 = 5 h.).

***Cinnamomi Cortex** (Ceylanici). *W.* 0,2—1,5 *p. d.* w proszk., naparze 3—15%, do posypyw. piguł. i t. p. (10 = 15 h.). Tak samo **Cort. C. chinens** (Cassiae). ***Aqua C.** *W.* łyżeczkami lub w mikst. (100 = 35 h.). ***Syrupus C.** — corrigens smaku i barwy (10 = 10 h.). ***Tra C.** *W.* 1,0—3,0 *p. d.* *Z.* dodatek do płuk. ust (10 = 10 h.).

Cinnamyleugenol. — igiełki połysk., rozp. w gorącym alkoholu, eterze. Polecane podsk. (10%) w gruźlicy.

Citarinum — Natrium anhydromethylenocitricum. — biały hygroskopijny prosz. *W.* w dnie 1,0—2,0 *p. d.* krd. do 10,0 *p. die* (w ostrym napadzie), w proszk., pastylk., rozcz. wodn. Rozczynów nie ogrzewać.

Citri fructus — sok używany do mikst., saturacyi, limonad, do płukan., pędzlow. — ***Oleum C.** *W.* 1—3 kropli *p. d.* Corrigens (1 = 10 h.).

Citrocoll (Phenocollum citric). — biały krystal. proszek kwaskow., w H_2O łatwo rozp. *W.* Sedativ. i Antirheum. do 4,0—6,0 *p. die.*.

Citrophen (Phenetidinum citric.). — biały kryst. proszek, trudno w H_2O rozp. *W.* Antipyret., Antineuralg. 0·5—1·0 *p. d.* do 6·0 *p. die.*

Clavin — preparat z Secale cornut. — prosz. kryst. w H_2O rozp. *W.* lub podsk. 0,02 *p. d.* (w handlu w tabletkach).

***Cocae folia.** *W.* 0·5—1·0 krd. w proszk., infus. 2—5%; także do żucia.

——— ***Cocaïnum hydrochloricum** *W.* 0.05! *p. d.*, 0,15! *p. die* w pig., roztw. wodn. lub alkohol. *Z.* Anaesthet. na bł. śluz. 2—20%; podsk. ½—1 strzyk. rozczynu 1—5%, także z morfiną lub adrenaliną; także do wód ocznych (1—2%), maści (1—3%), czopków (0,01—0,03) i t. p. (0,1 = 20 h.;

1 = 140 h.). Istnieją także mniej używane: **C. hydrobromic.** — dawka jak poprzednia. **C. lacticum** 10% rozczyn do znieczul. pęcherza mocz. **C. nitricum** zam. hydrochloric. przy jednoczesn. użyciu Argent. nitricum. **C. phenylicum** w razie idyosynkrazyi do C. hydrochloric. *W.* 0,005—0,01 *p. d. Z.* w roztw. 1—3%, do zasypek 5—10%.

Coccionella — do barwienia nalewek, płukanek, proszk. do zębów. *W.* 0,3—1,0 krd. w kokluszu (?). ****Syrupus C.** z Kalium carbon. i ałunem (10 = 15 h.).

Cochleariae Hb. *W.* infus. 10—15%. **Spiritus C.** *Z.* do płukanek, do tinctur zęb.

——— **Codeinum** *W.* 0,01 0,05! *p. d.*, 0,2! *p. die* w roztw., pig., proszk. Zam. czystej kodeiny lepiej używać oficyn. ***C. hydrochloricum** *W.* 0,05! *p. d.*; 0,3! *p. die* (1 = 125 h.), lub nieofic. łatwo w H_2O rozp. **C. phosphoricum** *W.* 0,1! *p. d.* 0,3! *p. die* w proszk., pig., roztw. Podsk. 0,02—0,05.

——— ***Coffeinum** *W.* 0,02—0,2! *p. d.* do 0,6! *p. die* w pig., proszk., pastylk. (1 = 15 h.). Ważniejsze jej związki: **C. citricum, hydrobromicum** w dawkach jak czysta kofeina; **C. natrio-salicylicum** w dawkach podwójnych i ofic. łatwo w H_2O rozp. ***C. natriobenzoicum** *W.* 0,5! *p. d.*, 1,5! *p. die*, także podsk. (1 = 10 h.).

***Colae Extr. fluid.** *W.* 0,5—2,0 krd. (10 = 40 h.).

***Colae semen** — zawiera 0,6—2,4% kofeiny i nieco teobrominy. Używka podniec., cardiacum, diuret. (10 = 10 h.).

Colanin (Kolanin) — glukozyd z orzech. Colae. Analeptic. *W.* 0,2 krd. w tabletk.

——— ***Colchici semen** *W.* 0,05—0,25 krd. w proszk., pig., infus. (0,25—0,5%), winie (10 = 10 h.). **Acetum C.** *W.* 1,0—2,0 krd. ***Tra C. semin.** *W.* 1,5! *p. d.* 5,0! *p. die* czysta lub w miksturze (10 = 20 h.). **Vinum C. semin.** w takich samych dawkach.

Colchicinum *W.* 0,0005—0,002 *p. d* 2—3 r. dz. w proszk., pig., roztw. Podsk. unikać (silnie drażni).

Collargol (Argent. colloid.) — czarny w H_2O rozp. prosz., prawie nietrujący. *W.* w chor. przew. pokarm. 0,01 *p. d.* w pig. (z sacch. lactis i glicer.), roztw. 0,1—0,5% łyżeczkę przed jedz. *Z.* głównie w maści 15% (Ungu. Credé) rano i wieczór dorosłym wcierać po 1,0—3,0, także do antysept. przepłuk. (roztwór 0,01—1%), pędzlowań (5%) i t. p. Podsk. (1%). Śródżylnie (0,5—1% 5—15 cm^3).

***Collemplastrum adhaesiv.** (100 cm^2 = 15 h.).

— ***salicylatum** (100 cm^2 = 20 h.).

***Collodium** środek osłaniający (10 = 10 h.). **C. cantharidatum**, zamiast Emplastr. canth. ***C. elasticum** (Collodii 98, Ol. ricini 2) — nie marszczy skóry (10 = 10 h.) **Acetoncollodium**, patrz Filmogen.

***Collyrium adstring. luteum** — zawiera siarkan cynk., chlorek amonu, kamforę, szafran. *Z.* woda do oczu czysta lub rozcieńcz. (10 = 5 h.).

——— ***Colocynthidis fructus** *W.* 0,02—0,3! *p. d.* do 1,0!

p. die w proszk., pig., odwarze, naparze 10% (1,0 = 10 h.). **Fruct. C. praeparat.** tak samo. ***Extr. Coloc.** *W*. 0,005—0,01 (purgans), 0,01—0,05! *p. d.* 0,20! *p. die* (drastic.) (1 = 30 h.). **Tra Coloc.** 0,2—1,0! *p. d.* 3·0! *p. die.*

***Colophonium Resina** *Z.* czysta lub z ałunem, Catechu, głównie do plastrów. (100 = 10 h.).

Conchae marinae praeparatae. *W.* 0,5—1,5 krd. (przestarzałe). *Z.* w proszk. do zębów.

***Condurango Cortex.** *W.* jako macer., odwar. (15,0—30,0:400,0 Aq. ad coll. 200,0) 1 łyżka *p. d.* (10 = 10 h.). **Elix. Cond. comp.** f. Matula. ***Extr. C. fluidum.** *W.* 20—50 kropli *p. d.* (10 = 30 h.). ***Vinum Cond.** (10% Extr. C. fl.) *W.* 1/2—1 łyżki przy jedzeniu (10 = 15 h., 100 = 110h.).

——— ***Conii Hb.** *W.* 0,05—0,3! *p. d.*, 2,0! *p. die.* w proszk., pig., naparze (1—2%) *Z.* do okładów, płukanek (1—2% napar), lewatyw (0,1—0,2% napar), wziewań (10 = 10 h.). ***Emplastrum C.** zawiera 20% Hb. C. (10 = 15 h.). **Extr. Conii.** *W.* 0,02—0,18! *p. d.*, 0,6! *p. die* *Z.* do wód ocznych, wziewań, maści. Skład niepewny, stąd bez wartości.

Coniinum purum i **C. hydrobromicum** *W.* 0,0001—0,001! *p. d.* do 0,003! *p. die* w pig., mixt. Tak samo i podsk. *Z.* w maści, linim. (0,5—1%), roztw. alkohol. (0,1—0,5%) lub wodnym. Francuzi podają C. hydrobr. także w dawkach znacznie większych.

Contrheuman (Extr. Hippocastani mentholosalicylat). *Z.* w gośćcu do wcierań, miesienia, okładów (1 tubka = 100 h.).

Convallamarinum — glykozyd z konwalii — biały w H_2O rozp. proszek. W handlu o b. zmiennem działaniu. *W.* 0,005—0,05. *p. a.* do 0,3 *p. die* przetworu Mercka. Także podsk.

***Convallariae Hb.** *W.* 0,3—1,0 krd., infus. 3—5% (10 = 10 h.). Podobnie i **Flores C. majalis. Extr. C.** *W.* 0,1—0,3 krd. do 1,5 *p. die.* Podobnie i **Extr. C. fluidum. Tra C.** do 10 kropli *p. d.*

Cordol (Trójbromsalol) — kryst. w H_2O nierozp. prosz. Antineuralg. Sedativ. *W.* 0,5—1,5 *p. d.* w opłatk. do 5,0 *p. die.*

***Coriandri Fructus.** *W.* 0,5—2,0 krd w proszk., infus. 10% (100 = 30 h.).

Cornutinum citricum — alkaloid z Secale cornut., — brun. w H_2O rozp. proszek. Zam. secale corn., także i w spermatorrhoea paral. *W.* 0,003 w pig., roztw. 2 r. dz., w położnictwie do 0,01 *p. d.* Podsk. 0,002—0,006. *p. die*

Coronillinum — glykozyd z Coronilla varia — żółty w H_2O rozp. prosz. Używ. zamiast Digitalis - ostrożnie *W.* 0,01 krd. do 0,06 *p. die* w pig. mikst.

Coryfin (Ester etyloglykolowy mentolu) — płyn bezbarwny. *Z.* do nacierań i pędzlowań w bólach głowy, nieżyt. nosa, do wdychania w chorobach górnych dróg oddech.

Cosaprin (pochodny Antifebriny) — biały w H_2O rozp. prosz. Antipyret. i Antireumat. (niepewne działanie). *W.* 0,5—1,0 krd. do 6,0 *p. die.*

Cotarninum hydrochloric. i **phtalicum** — patrz Stypticin i Styptol.

Coto cortex (antidiarrh. ic.), *W.*0,1—0,5 krd. w prosz. **Tra Coto.** *W.* 10 kropli *p. d.* (lepszy już sam Cortex C.).

Cotoïnum — glykozyd — żółtawe pryzmy trudno w H_2O rozp. *W.* 0,01—0,05 *p d.* krd. w opłatk., kaps., mikst.

Creolinum (Krezole + mydło żywiczne). *Z.* w ½—2% rozcz. do zmywań, pędzlow., płukanek (¼—½%) *W.* 0,1 do 0,3 w pig., kaps. 3 r. dz. po jedzeniu.

***Croci flores** *W.* 0,5—1,0 krd., w proszk., infus. *Z.* do okładów., głównie jednak do barwienia (1 = 45 h.). **Tra C,** 10—30 kropli krd.

Crurin (Chinolin — Bismut — Rhodanat) — proszek czerw.-żółt. w H_2O nierozp. *Z.* sam lub z amylum *āā* przy ulcus cruris., także przy gonorrhoea w ½% glicer.-wodnej zawies.

***Cubebae Fructus** *W.* 1,0—5,0 krd. w proszk., pig., tabletk. *Z.* do przestrzykiw. (infus. 10%), lewatyw. (5 — 10% z żółtkiem) (10 = 15 h.). ***Extr. Cub.** *W.* 0,5—2,0 krd. w pig., kaps., zawies. (1 = 40 h.).

Cuprargol = przetwór białkowy miedzi i **Cuprol.** (6% miedzi z nukleiną) — zielonkawe w H_2O rozp. proszki, stosow. w okulistyce 1—5% roztwór.

Cuprum aceticum crystall. (grynszpan) — w H_2O rozp. *Z.* do płukan., przestrzyk. (0,1—0,5%), do collyriów (0,2—0,5%), maści (2—10%), i t. d.

— **aluminatum** (lapis divinus) *Z.* in subst. żrący, do wód ocznych (0,2—0,5%), płukanek (1—2%), przestrzyk. cewki mocz. (0,5—1%).

— **citricum** (Cuprocitrol) — Adstring. *Z.* w okulistyce (maść 5—10%).

— **oxydatum.** *W.* przeciw tasiemcowi 0,02—0,08 w proszk., pig. 3—4 r. dz. *Z.* w maści 5—10%.

——— — ***sulfuricum.** *W.* 0,01—0,05 *p. d.* (nervinum); 0,2—0,5! *p. d.* (qua emeticum); dzieciom 0,05—0,1 *p. d.* aż do skutku, w proszk., pig., roztw. *Z.* żrący in subst. (zaostrzone kryształy), proszku (czysty lub z cukrem), roztw. 5—10%. Adstring do injekcyj 0,2—0,5%, collyrium 0,1—0,3%, maści 2—5% i t. p. (10 = 5 h.; pulv. 10 = 10h.). **C. sulf. ammoniatum** — stosowany podobnie.

Curare w tężcu, lyssa, zatruciu strychniną. Podsk. roczczyn 1%, rozpocz. od ⅕—½ strzyk. (0,002—0,005). Działanie różnych preparatów jest zmienne, a więc ostrożnie (próba na żabie).

Cutol (Aluminium boricotannicum). Adstring. *Z.* do zasypek sam lub z Zincum oxyd. i talkiem (10—30%) do maść., past, plastrów (10—25%). Podobnie i **Cutol solu-**

bile — także do pędzlow. w Angina follic. (10% roztw. gliceryn.).

Cydoniae Mucilago (z Semen Cyd. 1:50 Aq. Rosar.). *Z.* do wód ocznych, jako vehiculum do injekcyj w tryprze, na rany.

Cystopurin (Związek urotropiny i Natr. acetic.) — białe, łatwo w H_2O rozp. kryształki. W chorob. dróg moczow., zwłaszcza w tryprze. *W.* 1,0—3,0 *p. die* w tabletk.

***Dammar resina** — do plastrów (10 = 10 h.).

Dermatol — patrz *Bismuth. subgallic.

Dermosapol — balsam. mieszanina mydła tranow. z tłuszczem, lanoliną, gliceryną i bals. peruwiańskim. Łatwo wessalny i ułatwia wessanie różnych środków lekarsk. *Z.* do wcierań sam lub z innymi środk. 2—3 r. dz. (Formalin 5—10%, Jodkalium 5%, Lysoform 5—20%, także z jodoform., Lysolem, sublimatem, ichtyolem i t. d.).

Desichtol — ichtyol bezwonny, lecz mniej skuteczny; stosowany jak ichtyol.

Dextrinum *W.* digestiv. dzieciom do 1,0—2,0 w proszk. *Z.* do opatrunk. ustalając.

Dextroform (związek dekstryny z formaldehyd.). Antiseptic. *Z.* do zasypek czysty, do obmyw. ran, w empyema thoracis (5—10%), inj. przy tryprze (10—20%).

Diaethylketon (propion) — płyn bezbarwny. Hypnotic. *W.* 0,5—1,0 *p. d.*, chorym umysłowo i więcej (do 2,0).

Diaphterin (Oxychinaseptol) — żółty w H_2O rozp. proszek. Antisept. nietrujący. *Z.* do ran, przy oparzen., w ozaena ½—2% roztwór.

Digalen (Digitoxinum solub. Cloetta) — glykozyd z digitalis. W handlu w 25% rozcz. glicer.-wodn.; 1 cm^3 tego rozczynu = 0,15 Fol. Digital. *W.* zam. Digitalis ½—1 cm^3 *p. d.* do 4 cm^3 *p. die.* Śródżylnie dawki większe 2—5 cm^3.

Digipuratum — przetwór Digitalis w tabletk. à 0,1 *W.* 4—1 (zstępująco) tabletki *p. die.*

Digitalinum — różne przetwory o różnym składzie. Najważniejsze: **D. amorphum gallicum** (Homolle et Quevenne) *W.* 0,0005—0,001 *p. d.* do 0,002 *p. die* w pig., syrupie. **D. amorph. germanic.** *W.* 0,001—0,002 *p. d.* w pig. 2—3 r. dz. Także podsk. ⅕—½ strzyk. 0,5% roztworu. **D. crystallis. gallicum** (Nativelle) — najwięcej trujący. *W.* 0,00025—0,0005 *p. d.* 2—3 r. dz. w pig., syr. **D. verum** (Kiliani) *W.* 0,002 *p. d.* 3 r. dz. w roztw. alkoh.-wodn.

——— ***Digitalis folia.** *W.* 0,03—0,2! *p. d.* do 0,6! *p. die* w proszk., pig., inf..s. (10 = 10 h.). **Acetum D.** *W.* 0,5—1,0 krd. w kropl. **Dialysatum folior. D.** **Golaz** i **Digitalysatum Bürger** — przetwory ze świeżych liści *W.* 8—20! kropli. **Extr. D.** *W.* 0,03—0,2! *p. d.* do 1,0! *p. die* w pig., rozcz. ***Tra D.** *W.* 0,5—1,5! *p. d.* do 5,0! *p. die* (10 = 15 h.).

Digitalon fabr. Parke, Davis et Co — zielony płyn bez alkoholu. *W.* jak Tra Digitalis; także śródżylnie 2 cm^3 co 2—3 dni przy spraw. przewlekł.

Digitoxinum crystall. (Merck) — biały w H_2O nierozp. proszek *W.* 0,00025—0,0005! *p. d.* do 0,002! *p. die* po jedzeniu, w tabletkach lub roztw. alkoh.-wodn. Lepiej w klysma do 0,00075! *p. d.* Ogólna ilość zużytej w ciągu jednej kuracyi digitoxyny nie powinna przekraczać 0,007.

Dijodoformium — czworojodoetylen — żółty kryst. proszek bez woni w H_2O nierozp., używany jak jodoform.

Dionin (Morphium aethylat. hydrochloric.) biały gorzkawy w H_2O rozp. proszek. *W.* działa jak morfina, lecz słabiej 0,01—0,02 *p. d.* 2—3 r. dz. w kropl., proszk., pig. Jako hypnotic. wieczor. 0,03. *Z.* w okulistyce w proszku lub 10% roztw. Podsk. i w czopk. 0,01—0,02 *p. d.*

Diuretinum — zob. *Theobromin. natriosalicyl.

Dormiol (Amylenchloral) — płyn o palącym smaku w H_2O nierozp. Hypnoticum *W.* 0,5—2,0 *p. d.* do 5,0 *p. die* w kaps. żelat.

Duboisinum o zmiennym składzie, stąd niepewne w użyciu. **D. sulfuricum.** *W.* sedativ i hypnotic. 0,0003— —0,001 *p. d. et die* tak samo podsk. *Z.* jak atropina.

***Dulcamarae caules** *W.* 0,5—2,0 krd. w odwarze, proszk., pig., ziółk. *Z.* w odwarze do zmywań. (100 = 15 h.). ***Extr. D.** *W.* 0,5—1,5 krd. w pigułk., roztw. (1 = 10 h.).

Dulcin (p. — phenetolcarbamid) — w cukrówce zam. cukru używany (około 200× słodszy od cukru.

Duotal — patrz *Guajacol. carbonic.

Dymal = Didymium salicylic. — różowawy proszek — nietrujący Antiseptic. *Z.* do zasypek czysty, w maści 10%.

Alfa — **Eigon** (związek jodu 20% z białk.) — brunatny prosz. w H_2O nierozp. *Z.* jak jodoform. Beta — **Eigon.** (Peptonum jodat.) — brunatn. w H_2O rozp. prosz. (15% jodu) *W.* zam. Kali jodat. 0,3—0,5 *p. d.* krd.

Eka-Jodoform mieszanina Jodoformu z 0,05% Paraformaldehydu — stąd jałowy. Zamiast i jak jodoform.

Elaeosaccharum = 2,0 cukru + 1 kropla olejku eter.

Elaterinum — goryczka z Elaterium — bezbarwne kryszt. w H_2O nierozp. — b. silne drasticum. *W.* 0,002 do 0,005 *p. d.* w pig., proszk., roztw. alkoh. ostrożnie!

Elaterium (Extr. Elaterii) — Drasticum. 2 rodzaje: 1) **E. nigrum** *W.* 0,01—0,03 *p. d.* w pig. 2—3 r. dz. i 2) **E. album** (anglicum) *W.* 0,005—0,02 *p. d.* w pig.

Electrargol (Ag. colloid. uzyskane drogą elektr.). Do wstrzykiw. w stan. posocznicz. Bezbolesny.

Electuarium aromatic. (stomachic.). *W.* łyżeczkami. — ***lenitivum** (c. Senna) *W.* łyżeczkami (10 = 10 h.).

***Elemi resina** do maści i plastrów (10 = 5 h.).

Elixir amarum. Stomachic. *W.* 20—50 kropli krd.

— **aurantiorum compos.** Stomachic. *W.* 30—50 kropli krd. na cukrze.

— **Deret** (jodogarbnikan rtęciowy). *W.* w kile.

Emetinum purum *W.* jako Expector. 0,001—0,002 krd., jako Emetic. 0,005—0,01 w proszk., roztw.

***Emplastrum adhaesivum** (100 cm² = 10 h.).

— ****ad clavos** — zawiera 10% Ac. salicylici (10 = 20 h.).

— ****ad rupturas** (Colophonii 40, Cerae fl., Empl. Plumbi simpl. *āā* 12, Res. Drac. 3, Bals. Tereb. 18, Ferri oxyd. rubri 15) (10 = 10 h.).

— ***anglicanum** = Tela sericaea adhaes.

— ***cerussae** patrz Plumbum carbonic.

— ****domesticum** (Empl. Plumbi splx. 90, Camphorae, Ol. olivar. *āā* 4. Bals. Peruv. 2).

— ***oxycroceum** (10 = 40 h.).

— ***saponatum** (Empl. Pb. splx. 75, Cerae alb. 13, Sapon. med. 7, Ol. Camph. 5) (10 = 15 h.; extensum 100 cm² = 15 h.), ***E. sap. salicylatum** zawiera 10% Ac. salicyl. (10 = 20 h.; extensum 100 cm² = 20 h.).

Empyroformium — związek dziegciu z formaldeh. — brunatn. w H_2O nierozp. prosz. *Z.* do zasypek czysty lub 5—50%, pędzlowań (5—10% roztwór chloroform., acetonowy lub alkohol.), w maści (5—10%), pastach (5—20%), mydłach.

Enesol (Hydrarg. salicylarsynic.) — biały proszek w H_2O rozp. *Z.* w lues do wstrzyk. podsk. i śródmięśn. w 3% roztw., zaczynając od 0,5 roztworu i dochodząc do 2—3 cm³ *p. die.*

Enterol — mieszanina kresolów — silnie bakteryobójczy. *W.* 1,0—3,0 rozczynu 0,02%.

Eosot (Kreosot. valerianic.) — żółtawy płyn nietrujący. *W.* w gruźlicy 0,6—2,0 *p. die* w kapsułk.

Ephedrinum hydrochloric. — alkal. z ephedra vulg. *Z.* Mydriatic. w 10% rozcz.

Epicarinum (Ac. naphtolooxytoluylicum) — biały lub żółtawy prosz. *Z.* antipar.asit., usuwa świąd, w maści, past., roztw. alkoh. 5—10%.

Epinephrinum, jak adrenalina.

***Equiseti Hb.** *W.* w odwarze 5,0—30,0:200 Coll. (100 = 30 hal.).

Ergotinol — przetwór sporyszu — płyn brunatny. Podsk. 1 cm³ *p. d.* do 2 cm³! *p. die.*

Ergotinum ogólna nazwa wodnych (częściowo i nie wodnych) wyciągów sporyszu. Prócz przetworów oficyn. (patrz. Fungus secalis), najwięcej używane są: **E. Bonjean** *W.* 0,1—0,3 krd. w pig. **E. Bonjean depurat. pro injectione.** Podsk. 0,3—0,6. **E. Bonjean siccum** (c. dextrino lub c. saccharo lactis). *W.* 0,2—0,6 krd. **E. Bombelon fluidum.** *W.* 2,0 *p. d.*, po 10 min. dawkę powtórzyć. Podsk. 0,2—0,5 cm³ rozcieńcz. wodą. **E. Denzel**

fluid., **E. Fromme**, **E. dialysatum Wernich**, **E. Wiggers** i t. d. w różnych dawkach zależnie od składu.

Erythrolum tetranitricum — duże kryształy rozp. w alkoholu, przy uderzeniu lub nagłem ogrzaniu wybuchające. *W.* w Ang. pector., Asthma 0,03—0,06 *p. d.* w tabletk., w razie potrzeby po 4—6 godz. dawkę powtórzyć; także (gorzej) w roztw. alkoh. (1:60) 2—4 cm^3 w szklance wody.

Eserinum zob. Physostigmin.

Esterdermasan — rodzaj natłuszcz. mydła (maść) z 10% woln. kw. salicyl. *Z.* w chor. skórn. 5,0—10,0 wetrzeć w chore miejsca 2 r. dz. i okryć watą nieodtłuszcz. Także w ginekologii.

Eston — rodzaj Alumin. acetic. basic. — biały prosz. w H_2O tr. rozp. *Z.* per se lub z innymi środk. w proszk., maści, kremie. Adstring.

Eucaïnum A. (Alpha-Euc.) jako żrąca nieużywana.

Eucaïnum B. (Beta-Euc. = Benzoylovinylodiacetonalcaminum hydrochloric.) — biały kryst. w H_2O rozp. proszek. *Z.* zam. kokainy 1—2% w okulist. i dentyst., 2—4% w chirurgii, 1% w urologii, 5% do znieczul. błon śluzow.; także do anestezyi infiltrac. (0,1% w fizyol. rozcz. Na Cl. — można wyjaławiać), do maści 5—10% i t. p. **Euc. lacticum** w dawk. jak poprzednia.

Eucalypteol (Eucalypten hydrochloric.) — bezbawne o perłow. połysku kryształy w H_2O nierozp. Antiseptic. *W.* w biegunk., pneumonii, gruźlicy płuc i t. d. 0,25 krd.

Eucalypti globuli folia — Antisept. i Antipyret. (w zimnicy) *W.* 1,0—3,0 krd. w proszk., naparze, odwarze (10%). *Z.* do płukanek, lewatyw (w naparze), do papierosów. **Oleum Euc.** *W.* 5—15 kropli krd. w kaps., emuls., rozcz. alkoh. *Z.* do nacierań (1:5 oliwy), wziewań. **Tra Euc.** *W.* 2,0—5,0 krd. *Z.* do płukań, nacierań.

Eucalyptol — składnik Ol. Eucalypti — płyn bezbarwny. Desinf. i Antipyret. *W.* 0,3—2,0 w kaps.

Eucasin — związek amoniakalny kazeiny. Środek odżywczy. *W.* 3—4 łyżek dz. i więcej.

Euchinin (Chinin. aethylocarbonic.) — biały trudno w H_2O rozp. nie gorzki prosz. **E. hydrochloric.** — łatwo w H_2O rozp. — gorzka. **E. salicylic.** **E. tannicum** — nie gorzkie. Używane zam. Chininy *W.* 0,25—1,0 *p. d.*

Eucodinum (Codeinum methylobromatum) — biały, łatwo w H_2O rozp. proszek. Sedativ. i Analget. *W.* 0,2 do 0,3 *p. die* w proszku, tabletk. (0,05), mikst.

Eucolo (Eucol) = Guajacolum acetic. — płyn bezbarwny *W.* 0,25 *p. d.* 4—6 r. dz. w kaps. Także podsk. w 25% roztw. (w Ol. migdał.).

Eudermol (Nicotin. salicylic.) *Z.* w Scabies, Pruritus w maści 0,1% (ostrożnie!).

Eudoxin — sól bizmutowa nosophenu — brunatny

w H_2O nierozp. prosz. *W.* 0,2—0,5 *p. d.* 3 r. dz. w proszku, dzieciom zależnie od wieku 0,01—0,2 *p. d.*

Euferrol — perełki żelat., zawierające żelazo i arszenik w ilości odpowiadaj. 1 łyżce wody Levico.

Eugallolum (Pyrogallolmonoacetat) — gęsty brunatny płyn. W handlu 67% rozczyn w acetonie *Z.* zam. pyrogallolu do pędzlow. nierozcieńcz. lub z acetonem.

Eugenoform (Eugenolcarbinolnatrium) — bezbarwne w H_2O rozp. kryszt. Desinfic. jelitowy. *W.* 0,5—1,0 *p. d.* 2 r. dz.

***Eugenolum** (alilogwajakol z ol. gwoździk). Płyn żółtawy o piekąc. smaku. Anaesthetic. i Antisept., używany głównie w dentystyce (1 = 5 h.).

Euguform (Acethylmethylendiguajacol) — szary w H_2O nierozp. proszek *Z.* do zasypek (in subst.), w maściach 5—10% w chorobach skóry. Także do pędzlowań jako **E. solubile** (50% rozczyn w acetonie).

Eumenol (wyciąg z korzeni chińsk. rośliny Tangkui) stosow. w Ameno — i Dysmeno — rrhoea. *W.* 3 r. dz. po łyżeczce.

Eumydrinum (Atropin. methylonitric.) zam. atropiny. *W.* 0,001—0,002 w proszk. *Z.* w okulist. 1—2%.

Eunatrol (Natrium oleinic.) *W.* 1,0 w pig. 2 r. dz. w kamicy żółc. Patrz także Cholelysin.

***Euphorbium Gummiresina** *Z.* do maści drażniących (5%), zasypek (Pulv. 10 = 15 h.).

Euphorinum (Phenylurethan). Antisept., antipyret., antirheum. — proszek biały w H_2O tr. rozp. *W.* zaczynać od 0,1 *p. d.* do 2,0 *p. die.* w proszku lub roztworze wyskok. *Z.* do zasypek z Bism. subnitric.

Euphthalmin. hydrochloric. — biały kryst. w H_2O ł. rozp. prosz. *Z.* Mydriaticum w 2—5% roztw. Mniej trująca, niż atropina.

Eupicin — związek dziegciu z formaldeh. — szary proszek. *Z.* w chorob. skórn. w proszku, maści.

Euporphin (Apomorphinbrommethylat) — bezbarwne, w H_2O ł. rozp. kryształy, stosow. zam. Apomorfiny. *W.* 0,005—0,01 *p. d.* 3 r. dz. w roztw. wodn. lub w tabletk.

Eupyrinum (Vanillinaethylcarbonat-p-Phenetidin). *W.* Antipyretic. 1,0—1,5 *p. d.* w proszku.

Euresol (Resorcinum monoacetic.) — żółtawy oleisty płyn w H_2O nierozp. *Z.* w chorob. skóry, zwłaszcza głowy w roztw. acetonow. 10—30%, maści 5—10%.

Eurobinum (Chrysarobintriacetat) — żółtawy w H_2O nierozp. prosz. *Z.* w chorob. skórn. zam. chrysarobiny w rozcz. acetonowym. sam lub z eugallolem.

Europhenum (Isobutylorthocresoljodid) — żółty proszek w H_2O nierozp., lecz zwilżony wydziela jod. *Z.* zam. jodoformu w maści 3—10%, do zasypek sam lub *āā* z kw. borow.

Eurythrol — płynny wyciąg z wołowej śledziony. *W.* w anemii, blednicy 1—2 łyżeczek *p. die.*

Euscopol — chem. czyste Scopolaminum hydrobromic. Zastosowanie i dawki jak Scopolamina.

Exalgin — (Methylacetanilid) — biały kryst. prosz. w H_2O tr. rozp. Antineuralg. i Analget. *W.* 0,1—0,2 *p. d.* 1—3 r. dz. w proszk., koniaku, rumie.

Exodin (mieszanina eterów kwasów rufigallusow.) — żółtawy w H_2O nierozp. prosz. Lekki purgans. *W.* 0,5 do 1,5 w tabletk.

Extractum Coronillae aquos. spissum *W.* 0,1 *p. d.* 3—4 r. dz. w pig.

— **turionum abietis** (wyciąg krynicki z igliwia świerkow.) f. Nitribit, zam. przetworów obcych.

Fango — muł z gorących źródeł z Battaglia. *Z.* do okładów w gośćcu, neuralgiach, chorob. kobiec.

***Farfarae folia,** jak folia Altheae. (100 = 25 h.).

Fel Tauri (recens) *W.* 5,0—15,0 *p. d.* z wodą aromat. *Z.* do lewatyw 1—2 łyżek. **Fel. T. depuratum siccum.** *W.* 0,2—1,0 krd. w pig. **Fel T. inspissatum** *W.* 0,5—1,0 krd. w pig. *Z.* do lewatyw 5,0—10,0.

Fermentum Cerevisiae (Faex medicin.) — drożdże piwne. — W 3 postaciach: 1) świeże płynne, 2) ciastowate prasowane, 3) suche (= **Levurine, Furonculine, Mycodermin.**) *W.* desinfic. przew. pokarm.; płynne 3—4 r. dz. po łyżeczce przed jedzen.; prasowane 3 do 4 r. dz. po kawałku wielk. orzecha w piwie, wodzie sod.; suche — 2—3 r. dz. po łyżeczce w piwie, wodzie sod. przed jedzeniem *Z.* w gonorrhoea vaginae: drożdże suche lub prasowane rozczynić wodą osłodzoną lub piwem, (żeby można je łatwo wstrzyknąć), wprowadzić do pochwy 10—20 cm^3 tego rozczynu, tamponem zamknąć pochwę, po 24 godz. tampon wyjąć a po 2—3 dniach powtórzyć wstrzykiw. Także do lewatyw u dzieci (1 łyżeczka świeżych drożdży na 50,0 ciepłej wody).

Ferratinum (sól sodowa kw. żelazibiałkow.) brunatny w H_2O rozp. proszek (6% Fe). *W.* w anemii, blednicy 0,2—0,5 *p. d.* 2—3 r. dz. w proszku, lub wodzie z mlekiem. (Tę samą nazwę nosi także i sam kw. żelazibiałkowy).

Ferratogen (związek żelaza 1% z nukleiną) — żółty w H_2O nierozp. proszek. *W.* 1,0—2,0 *p. d.* krd. w proszk.

Ferratose — likier z ferratyną (0,3% żelaza). *W.* 3 r. dz. po łyżce. (Istnieje także Arsenferratose — 0,003% arsenu i Jodferratose — 0,3% jodu).

Ferrichtholum (związ. Fe. 3,5% z ichtyolem) *W.* 0,1 *p. d.* krd. w tabletk.

Ferripyrinum (Ferropyrin = Antipyrin. ferrisesquichlorat.) — ciemno-czerwony w H_2O rozp. prosz. (12% Fe, 64% Antip.) *W.* jako haemostat. przy krwawien. żołąd. 0,5 w rozczynie, jako adstring. i jako żelazo 0,05 *p. d.* 3—4 r. dz. w 0,3—0,5% roztworze *Z.* jako haemostat. in

subst. lub w 15—20% rozczynie do tamponów, w tryprze injekcye 1—1,5%.

Ferrophosphat (f. Matula) *W*. w niedokrwistości, krzywicy, neurastenii i t. p. (1 Flak. = 200 h.).

Ferrosan (Syrup. Guajacoli ferratus) f. Kohn., zam. obcych przetwor.

Ferrosol (Liquor Ferri oxyd. natr. sacch.) — brunatny płyn około 0,77% Fe *W*. 3 r. dz. po łyżeczce.

Ferrostyptin. (skład — ?) — żółte kryszt. w H_2O ł. rozp. *Z*. haemostatic. zwłaszcza po wyrwaniu zębów i na małe rany. Także wstrzykiw. do pochwy i macicy 10—40%.

Ferrum aceticum solutum (Liquor Ferri subacetici). *Z*. do okładów i injekcyj 1—2%. *W*. tylko jako **Tra ferri acet. aetherea** 10—50 kropli 3—4 r. dz. z syrupem.

— **albuminatum liquidum** (= Liquor ferri albuminati). *W*. ½—1 łyżeczki 3 r. dz. przed jedz.

— **cacodylicum**—szary w H_2O rozp. prosz. *W*. 0,025—0,05 *p. d.* do 0,3! *p. die* w rozcz., pig. Także podsk. 0,025—0,1 *p. die*. (zob. Alkarsodylum).

— ***carbonic. saccharat.** *W*. 0,2—0,8 *p. d.* 3—4 r. dz. w proszk., pig., pastylk. (10=10 h.). ***Pilulae ferri carbonici** (Blaudii, zawierają po 0,01 żelaza metal). *W*. 1—3 piguł. 3 r. dz. (10 szt. = 10 h.; 100 szt. = 75 h.).

— **chloratum**. *W*. 0,1—0,2 krd. w roztw. *Z*. do płukania gardła 2—5%. **Liquor ferri chlorati**. *W*. 0,2—1,0 krd. w syrupie, winie. **Tra ferri chlorati**. *W*. 5—30 kropli 3—4 r. dz. Patrz także Fe. sesquichlorat.

— **citricum ammoniat**. *W*. 0,2—1,0 krd. w pig., past., winie. ***F. citr. chiniatum** (= Chinin. ferro-citricum). *W*. 0,1—0,3 krd. w pig., proszk., winie (10 = 50 h.). **F. citr. oxydatum**. *W*. 0,1—0,5 *p. d.* 3—4 r. dz. w proszk., pig., roztw. Także podsk. 1 strzyk. 10% roztw.

— **glycerino-phosphoric**. — żółtawe w H_2O rozp. blaszki. *W*. 0,1—0,2 *p. d.* krd w roztw., pig., winie.

— ***hydrooxydat. dialysat. liquid.** *W*. 5—15 kropli 3—4 r. dz. *Z*. jako haemost. i styptic. (10 = 10 h.).

— **jodatum saccharatum**. *W*. 0,2—0,5 *p. d.* do 2,0 *p. die*. w proszk., pig., past., rozcz. **Liquor Ferri jodati** *W*. 5—10 kropli krd. w wodzie. ***Syrupus Ferri jodati** *W*. 1,0—5,0 krd. w mikst. z syrup. splx. (10 = 15 h.).

— ***lacticum** *W*. 0,1—0,5 *p. d.* 3—4 r. dz. w pig., proszk. (10 = 15 h.).

— **oxychlorat. solut.** (Liquor f. oxychl.). *W*. 0,2—1,0 krd., w rozcz., mleku. *Z*. nierozc. jako haemostat. z wodą 1 : 1—2 do zmywań.

— ***oxydat. saccharat.** *W*. 0,5—1,0 krd. w proszk., pig., z mlekiem. Przy zatruciu arszenikiem ¼—½ łyżeczki co kwadrans (10 = 15 h.). **Syrupus F. oxydati** *W* 3—4 r. dz. po łyżeczce.

— **oxydat. lacto-saccharat.** *W*. 2—3 łyżeczek *p. die*.

— **peptonatum**. *W*. 0,1—0,5 w pig. **Peptonate de fer Robin** 10—20 kropli 2 r. dz. przy jedzeniu.

— **phosphoric**. i **Fe. phosph. oxydat**. *W*. 0,1—0,5 krd. w proszk., pig.

— ***pomatum** (Malatis ferri) — patrz Pomi.

— ***pulveratum** (Limatura ferri) *W*. 0,05—0,2 krd. w proszk., pig., w czekoladzie. (10 = 10 h.).

— **pyrophosphoric. oxydat**. *W*. 0,1—0,5 krd. w proszku, pig., wodzie sod. **Fe pyroph. c. Ammonio citrico** *W*. 0,2—1,0 krd. w proszk., pig., mikst.

— ***reductum** *W*. 0,05—0,3 *p. d.* 3—4 r. dz. w proszk., pig. (10 = 25 h.).

— ***sesquichloratum crystallis**. Tylko *Z*. w 10% rozcz. w Collodium. (10 = 5 h.). ***Fe sesqu. solutum** (Liqu. f. sesqu.). *W*. 2—10 kropli krd. w znacznem rozcieńcz. *Z*. jako żrący nierozc., jako Styptic. 1 : 3—5 wody (na wacie), do płukanek, inhalacyi (5 kropli na filiżankę wody), i t. p. (10 = 5 h.). ***Solutio Fe. chlorati spirit.-aetherea = Spirit. Fe. sesquichl. aethereus** (krople Bestużewa) *W*. 0,3—1,5 krd. czysty lub w mikst. (10 = 10 h.).

— ***sulfuricum praecipitat**. *W*. 0,05—0,25 krd. w pig., past.; *Z*. do zasypek (z ałunem, węglem), przestrzyk. (0,5—2%), maści (5—20%), okładów (2—5%) i t. d. (10 = 10 h.). Do kąpieli zam. niego używa się **Fe. sulf. crudum** 30,0—60,0 na pełną kąpiel, także do dezynfekcy..

— **vanadinicum** *W*. 0,002 *p. d.* do 0,005 *p. die* przed jedz. co 2-gi dzień.

Fersan = związek żelaza z nukleoproteiną — brun.-czekolad. prosz. w gorącej H_2O rozp. *W*. łyżeczkę 3 r. dz. przed jedzen. w H_2O, mleku, zupie; lub w pastylk. à 0,5. **Brom-Fersan** (Natr. Brom. 0,1; Fersan 0,5 w pastylk.), *W*. 3—4 past. 2 r. dz. przed jedzen. **Jod-Fersan** (Kali jodati 0,1; Fersan 0,4, w pastylk.).

Fetron — używany zam. waseliny.

Fetrosal — maść fetronowa z salolem i kw. salicylow. *Z*. do wcierań w gośćcu i chor. skórn.

Fibrolysin (Thiosinamin z Na. salicylic.) — biały w H_2O rozp. prosz. W handlu w wyjałow. ampułk. rozczyn 15% (0,2 Thiosinaminy w 1 ampułce). Używany zam. Thiosinaminy do wstrzyk. podsk. i śródmięśn. co 1—3 dni treść 1 ampułki.

Figol (Jahr) = Syrup. Caricar. compos. Lekki purgans *W*. łyżka dla dorosłych, łyżeczka dla dzieci (1 flaszka = 180 i 270 h.).

***Filicis maris Radix** (Rhizoma). *W*. 12,0—20,0 rozdzielone na 3—4 dawki w proszku, zawies, powid. na czczo (10 = 15 h.). ***Extr. F. m.** *W*. 2,0—10,0 naczczo w kaps., zawies., pig. (1 = 50 h.; 10 = 385 h.).

Filmaron — żółty w H_2O nierozp. prosz. — zam. Extr. Filic. mar. *W*. 0,5—1,0 w ol. rycynow. W handlu

zwykle już gotowy 10% rozczyn w ol. rycyn.« (Ol. Filmaroni).

Filmogen — rozczyn nitrocellulozy w acetonie — używany zam. Collod. elastic. i jako vehiculum do środk. lekarsk.

Fluoroform — gaz, stosowany w 2,8% rozczynie wodn. (Aqua Fl.) w gruźlicy, kokluszu. *W.* krd. po łyżeczce do łyżki.

*__Foeniculi fructus__ *W.* 0,5—2,0 krd. w proszk., inf 5—10%, species. *Z.* do zmywań i wód oczn. w infus. (100 = 30 h.; pulv. 10 = 10 h.). ***Aqua foeniculi** *W.* łyżeczkami (100 = 20 h.). ***Ol. Foen.** *W.* 1—5 kropli w Elaeosacchar. (1 = 5 h.). **Syrupus F.** *W.* jako corrigens, dzieciom łyżeczkami jako Expector.

*__Foeni graeci semen.__ *W.* 0,25—1,0 krd. w proszk. ziółk. *Z.* do okładów (100 = 15 h.)

*__Formaldehydum solutum__ — formalina — nasycony (37%) rozczyn wodny formaldehydu. Do dezynfekcyi rąk (½%), narzędzi (10%) do płukanek (0,1%) w dentystyce (5—20%), pędzlowań np. nóg przy ich poceniu się (nasycony) i t. d. Także do dezynfekcyi mieszkań, (do zmywania podłóg, ścian), (10 = 5 h.; 500 = 150 h.). Pastylki formalin. (paraform) służą do dezynfekcyi mieszkań (nagrzany w aparacie paraform przekształca się w gaz — formaldehyd); na 1 m³ przestrzeni 2—3 pastylek. **Sapo Formalini liqu.** (f. Tlen). *Z.* do mycia rąk; przeciw potom nożnym i t. p.

Formamint w tabletk. (à 0,01 Formaldehydu z mentol. i cukr. mleczn.) do dezynf. ust i gardła 3—6 tablet. *p. die.*

Forman — chlorek metylo-mentylowy — płyn oleisty, *Z.* w Rhinitis w postaci waty, lub zwilżon. wodą pastylek (do wdychania).

Formanilid — bezbarwne igiełki w H_2O rozp. Antipyret. i Analgetic. *W.* 0,15—0,25 *p. d.* 2—3 r. dz. w opłat. *Z.* wdmuchiw. do krtani *āā* z amylum, injekc. do cewki 2—3% (dla znieczul.).

Formicae rufae *Z.* do kąpieli ½—1 kgr. ***Spiritus formicarum** *Z.* do nacierań, zmywań, kąpieli (10 = 10 h.).

Formicin (Formaldehydacetamid) — w handlu gęsty żółty płyn w H_2O rozp. Antiseptic. *Z.* do injekcyj w tkanki (2—5%), przepłukiw. pęcherza (2%), dezynf. narzędzi.

Formidin (Formaldeh. + Jod. + Ac. salicylic.) — żółty w H_2O nierozp. prosz. Antiseptic. *Z.* zam. jodoformu.

Formurol (Urotropin-Natr. citric.) — biały kryst. w H_2O rozp. prosz. *W.* 1,0 *p. d.* 2—5 r. dz. w dnie i schorz. dróg moczow.

Fortoinum (Formaldehydcotoïn) — żółty krystal.

prosz. w H_2O nierozp. *W.* w biegunkach 0,25 *p. d.* 3 r. dz. *Z.* w tryprze, 0,1%; do pędzlow. migdałk., ½—1% w roztw. alkoh. wodn.

Fortossan — obojętna sól sodowa kw. fitynow. z cukrem mlecznym (1: 10). Środek odżywczy w tabletk. (dla oseskówzam. Phytinum).

***Frangulae Cortex** *W.* odwar 10,0—25,0: 200,0 co 2 godz. łyżka, lub ziółka. (10 = 5 h.). **Extr. Fr. fluid.** *W.* łyżeczkami.

Fucol — tłuste oleje z wyciągiem z alg, zawierających jod — zam. tranu. *W.* dzieciom 3 r. dz. po łyżeczce, dorosłym po łyżce.

***Fungus igniarius** (vel Chirurgorum). *Z.* haemostatic. (10 = 20 h.).

——— — ***Laricis** = Agaricus albus. *W.* 0,1—0,3 ! *p. d.* do 1,0 ! *p. die* w proszk., pig., (10 = 15 h.).

——— — ***Secalis** (= Secale cornutum) *W.* 0,3—1,0 ! *p. d.* do 5,0 ! *p. die* w proszk., pig., naparze, odwarze (2,0—5,0: 100,0). (10 = 15 h.; pulv. 1 = 10 h.). ***Extr. Fungi Sec.** *W.* 0,1—0,5 ! *p. d.* do 1,5 ! *p. die* w proszk., pig., roztw. Także podsk. 0,05—0,5 ! *p. d.* Patrz także Ergotin. (1,0 = 20 h.). **Extr. F. Sec. dialysatum** w dawkach jak poprzedni, lecz lepszy do wstrzykiw. podsk. ***Extr. F. Sec. fluidum** *W.* 1,0 ! *p. d.* do 3,0 ! *p. die* (10 = 30 h.). **Tra Sec. cornuti** *W.* 10—30 kropli krd.

Furonculine patrz Ferment. Cerevisiae.

***Galbanum Gummiresina** *W.* 0,3—1,0 krd. w pig. lub zawies. *Z.* do lewatyw 2,0—5,0 w zawies. z żółtkiem, do plastrów (10 = 25 h.).

***Galeopsidis Hb.** *W.* 15,0—25,0 *p. die* w inf., decoct. (10 = 10 h.),

Gallacetophenon (Pyrogallol z grupą acetylową) — jasno-żółty prosz., w H_2O tr. rozp. *Z.* w maści 10% zam. pyrogallolu, od którego jest mniej trujący.

***Gallae.** *W.* 0,3—1,0 krd. w proszk., pig., decoct. *Z.* do zasypek, maści (10—15%), płukanek (odwar 1—5%), kąpieli (100,0—200,0) i t. p. (10 = 10 h.). ***Tra Gallarum** *W.* 10—40 kropli krd. *Z.* do pędzlowań, wcierań, płukanek, przestrzykiw. (2—10%) i t. p. (10 = 10 h.).

Gallanolum (Anilid kw. gallus.) — bezbarwne igiełki, tr. w H_2O rozp. *Z.* w chor. skórn. w maści 5—10%, do pędzlowań (10—20% roztw. alkoh.), do zasypek z talkiem.

Gallicinum (Methylaether kw. gallus.) — biały w H_2O rozp. prosz. *Z.* w okulist. do zasypyek (in subst.).

Gallobromolum (Pyrogallol + Brom + grupa karboksylowa). Białe w H_2O rozp. igiełki. Sedativ. *W.* w rozcz. 10: 150 3 łyżki dz. *Z.* w tryprze 1—2%.

Galloformin (Urotropin + kw. gallus.) — tr. w H_2O rozp. igiełki. *W.* w chorob. dróg moczow. *Z.* w chor. skórn.

Gallogen — złotawy prosz. w H_2O nierozp. Adstring. jelitowy. *W.* 0,3—0,5 krd. w opłatk.

Gelanthum — mieszanina Tragacanthy z żelatyną z dodatk. gliceryny, thymolu i wody różanej — zalecane przez Unnę vehiculum do środk. lekarsk. naskórn.

***Gelatina animal. alba** *W.* w krwotok. wewn. ciepły 5—10% rozczyn łyżkę co ¼—1 godz. *Z.* do pokryw. zranion. miejsc (1%), do wstrzykiw. do nosa przy epistaxis (wyjałowiony 2% rozcz.), do kąpieli (½—1 kgr.) i głównie jako constituens do leków (10 = 15 h.).

Gelsemii radix stosow. głównie jako: **Extr. fluid. G.** *W.* 1—3 kropli krd. lub lepiej **Tra Gels.** *W.* 5—10 kropli krd. w Neuralgia Trigemini, Asthma.

***Gentianae Rd.** *W.* 0,3—1,0 krd. w proszk., pig., inf., decoct (3—10%), winie (10 = 5 h.). ***Extr. G.** *W.* 0,5—2,0 krd. w pig. mikst. (1 = 5 h.). ***Tra G.** *W.* 1,0—2,0 krd. (10 = 10 h.).

Geosot (Guajacolum valerianic.) — płyn oleisty, rozp. w wyskoku i eterze. *W.* 0,2—0,4 krd. w kaps. żelat. *Z.* do pędzlow., wstrzykiw. w chore miejsca (0,25—0,5 raz tygodniowo).

***Globuli Martiales** do kąpieli około 4 kul. Patrz także kalium ferro-tartaric (1 szt. = 30 h.).

Glutol (Żelatyna formalinowa) — żółtawo-biały w H_2O prawie nierozp. prosz. Antisept. *Z.* do zasypek przy ranach i oparzeniach.

Gluton przetwór żelatyny odżywczy — biały w H_2O rozp. prosz.

***Glycerinum** *W.* 3,0—6,0—40,0 *p. die* *Z.* z wodą do wcierania, pędzlow., do lewatyw (2,0—5,0), także jako constit. i excip. rozmait. środków (10 = 5 h.). ***Suppositoria Gl.** z Natr. carbonic. 5% i Stearinum 9% (1 szt. = 10 h.). ***Unguentum Gl.** do opatrunk. (10 = 10 h.).

Glycerophosphate Robin = Calcium i Natrium glycero-phosporicum.

Glycosal (Glycerin. salicylic.) — biały kryst. w H_2O rozp. prosz. Antirheumat. *W.* 0,5—1,0 *p. d.* do 6,0—10,0 *p. die* w proszk., wodzie sodow. *Z.* do pędzlow. w 20% roztw. alkohol., do maści 5—10%.

Gomenol — olej eter. z liści Melaleuca — *W.* 0,25 krd. w kaps. w gruźlicy, krztuścu, gośćcu. *Z.* do lewatyw, wstrzykiw. śródmięśn.

Gonorol (przetwór ol. santal.) *W.* 10—20 kropli 2—3 r. dz. na cukrze, w pig., kaps.

Gonosan (Kawasantal) w tryprze. *W.* w kaps. żelat. à 0,3 do 6—9 kaps. *p. die* (po jedz.).

***Gossypium depuratum** = wata (10 = 15 h.; 50 = 38 h.). **Cortex radicis G.** — Haemostat. *W.* 2,0—10,0 *p. die* w infus. **Extr. fluid. rad. G.** *W.* 2,0—4,0 krd. **Extr. spirituos. G.** 0,1—0,5 krd. w pig.

***Graminis Rd.** *W.* odwar 5—10% (100 = 20 h.). ***Extr.**

Gr. *W.* 1,0-2,0 krd. w pig., roztw., także const. do pig. (10 = 35 h.).

***Granati Cortex** *W.* 30,0—50,0 w macer., odw. lub wysk. infus. (zmieszane z Ol. Ricini) (10 = 15 h.). ***Extr. Gr.** *W.* 5,0—10,0 w kaps., mikst. (1 = 15 h.; 10 = 125 h.).

Gratiolae Hb. Drastic. *W.* 0,2—1,0 *p. d.* do 3,0 *p. die* w pig., proszk., odwarze 2—10%. **Extr. G.** *W.* 0,05—0,5 w pig., roztw.

Grindeliae (Folia et Flores) w astmie, krztuścu. *W.* 1,0—2,0 krd. w inf. **Extr. fluid G.** *W.* 0,5—1,5 w syrupie.

Griserinum novum — przetwór jodowy, usilnie reklamowany w gruźlicy — o wątpliwej wartości. Żółty w H_2O tr. rozp. prosz. *W.* 0,25—0,5 *p. d.* 2 r. dz. Również bez wartości okazała się stara Gryzeryna (pochodna Loretyny).

Guaethol (Eter etylowy Brenzkatechiny) — bezbarwne kryszt., przy 26° przechodzące w oleistą masę *W.* 0,1—0,2 krd. w kaps., pig. jak guajakol. *Z.* do pędzlowań *āā* z chloroformem, w maści 10—20%.

Gua(ja)camphol (Ester gwajakolowy kw. kamfor.) biały nierozp. prosz. *W.* 0,2—1,0 przeciw nocn. potom suchotn.

Gua(ja)cetin (Fenooksyoctan sodowy) — biały w H_2O rozp. prosz. nietrujący. *W.* w gruźlicy 0,5 w opłatk. 3—4 r. dz.

***Guajaci lignum** *W.* 15,0—30,0 *p. die* w ziółk., odwarze (10 = 5 h.). ***Resina Guajaci** *W.* 0,3—1,0 krd. w pig., proszk., zawies. (10 = 25 h.). ***Species Lignorum** (L. Guajaci, L. Juniperi, Rd. Sassafras āā 20; Rd. Bardanae, Rd. Sarsapar, Rd. Liquir., L. Santali rubr. āā 10). *W.* odwar (2 łyżki na litr odwaru *p. die*) (100 = 50 h.). ***Tra Guajaci** *W.* 15—50 kropli krd. w mikst. (10 = 15 h.).

Guajacolperdynamin — przetwór Hemoglobiny z 5% Natr. sulfoguajacolic. *W.* w gruźlicy, chorob. płuc.

——— **Guajacolum puriss.** *W.* 0,1—0,2 *p. d.* 3 r. dz. w kaps., pig., winie, tranie; powoli dochodzić do 1,0 *p. die* *Z.* jako antipyretic. do pędzlowania skóry 1,0 *p. die* w 25% roztw. alkoh. **G. benzoicum** (Benzosol) — biały kryst. prosz. *W.* 0,25 *p. d.* 3 r. dz.; dawkę tę można potroić. ***G. carbonicum** (Duotal) *W.* 0,1—0,5! *p. d.* do 5,0! *p. die* w opłat. (1 = 10 h.; 10 = 70 h.). ****Syrup. G. compos.** (Kali sulfo-guajacol. 10, Aqua 40, Syrup. Aurant. pericarp. 100) — zam. Siroliny i podobn. przetwor. *W.* 3—4 łyżecz. *p. die.* (10 = 10 h., 100 = 80 h.). **G. salicylic.** (Guajakolsalol) — biały w H_2O nierozp. prosz. *W.* 0,5—1,0 krd. w opłatk.

Guajacylum (Calcium ortho-guajacolo-sulfuric.) — proszek niebiesk. w H_2O rozp. Podsk. 5—10% do miejsc. znieczul. (1 strzyk.).

Guajaform (Geoform — związek gwajakolu z formaldehyd.) — żółty prosz. w H_2O nierozp. *W.* zam. gwajakolu.

Guajamar (Ester gwajakolo-glicerylowy) — biały w H_2O rozp. prosz. *W.* 0,2—1,0 krd. w opłatk., kaps. roztw. *Z.* w maści 20%.

Guajasanol (Guajacol. diaethyloglycocolicum hydrochlor.) — biały w H_2O rozp. prosz. Nie trujący. *W.* 1,0—2,0 krd. do 10,0 *p. die Z.* do zmywań 2%, w okulist. 1%, do przepłukiw. żołądka i pęcherza 0,02—0,1%.

***Guarana** *W.* 0,5—1,0 krd. w proszk., inf. (pulv. 1 = 15 h.). ****Pulvis G. compos.** (Gu. 0,5, Natr. salicyl. 0,3, Chinini bisulfur. 0,2) w opłatk. (1 szt. = 15 h.; 10 szt. = 110 h.).

Guatanninum (Guajac. tanno-cinnamylic.) *W.* w pigułk. à 0,05.

***Gummi acaciae** *W.* 1,0—5,0 krd. w proszk., rozp., z syrup. *Z.* do lewatyw (1:3 wody), płukanek (10—20%); także do past, mleczanek, pig, (10 pulv. = 20 h.). ***Mixtura gummosa** (G. acac. 6, Sacch. 4, Aq. 90). *W.* łyżecz. czysta lub do mikstur. ***Mucilago G. acac.** (G. Acac., Aq. Calcis ää) czysta lub do mikst., jako constit. do leków (10 = 5 h.). ****Pasta gummosa** (G. Ac. z cukrem, białk. jaja i wodą pomar.) (10 = 15 h.). ***Pulvis gummosus** (G. Acac. z cukrem, skrobią, lukrecyą) — constit. do proszk., pig. (10 = 10 h.).

——— ***Gutti Gummiresina** *W.* 0,01—0,3! *p. d.*, 1,0! *p. die* w pig., proszk. (1,0 = 5 h.).

Gymnema silvestre. Liście do żucia przed zażyciem gorzkiego lekarstwa. Patrz Ac. gymnemic.

Haemalbumin (preparat krwi z hemoglobiną i hematyną) — ciemny w H_2O rozp. prosz. *W.* 1,0—2,0 krd.

Haematicum Glausch. — przetwór żelazowo-mangan. (1 flaszka = 260 i 150 h.).

Haematogen — odwłókn. i oczyszcz. krew wołowa, ciemny płyn *W.* 2 r. dz. po łyżce, dzieciom po łyżeczce.

Haemogallol — odtlen. i odwłókn. krew wołowa (ok. 0,4% Fe) — ciemny prosz. w H_2O nierozp. *W.* 0,1—0,5 *p. d.* 3 r. dz. w proszk., pastylk., czekol.

Haemol — jak poprzedni (zawiera około 3% Fe). W handlu także związki hemolu z arsenem, bromem, jodem i t. d.

Oprócz tych 4 przetwor. krwi istnieje cały szereg innych podobnych przetworów, jak: **Haemaltosin, Haeman, Haematinalbumin, Haematol** i t. d.

***Haematoxyli Lignum** (= L. Campechian.) *W.* 0,5—1,5 krd. w odwarze 5—10%. (100 = 20 h.). **Extr. L. C.** *W.* 0,5—1,0 krd. w pig., proszk.

Haemorrhoisid. *W.* w tabletk. zawieraj. 0,1 Extr. Pantjasonae 3—4 tabl. *p. die* w krwawnicach.

***Hamamelidis folia** *W.* 0,1—0,5 krd. w proszk., odwarze (10—20%), pig. (10 = 10 h.). ***Extr. H. fluidum** *W.* 2,0—4,0 *p. d.* krd. (10 = 30 h.).

Hedonal. — pochodny uretanu — biały kryst. prosz. Hypnotic. *W.* 1,0—2,0 w proszk., popić wodą.
Helenin — prosz. kryst. w H_2O nierozp. *W.* w gruźlicy, krztuścu 0,01 krd.
Hellebori Rd. *W.* 0,02—0,3! *p. d.* do 1,2! *p. die* w proszk., pig., odwarze. **Tra H.** *W.* 0,5—1,0 krd.
Helmitol = Urotropin novum (anhydromethylenocitric.) — biały kryst. w H_2O rozp. prosz. *W.* przy schorzen. dróg mocz. 1,0 *p. d.* krd. w wodzie *Z.* 1—2% roztw. do przepłukiw. pęcherza.
Hermophenyl (Hydrargyr. — natrium-phenyl-disulfonat) — biały w H_2O rozp. prosz. (40% Hg) *W.* 0,02—0,04 *p. d.* 2 r. dz. w pig. z Extr. Bellad. *Z.* jako Antisept. w 1—2% roztworze; także śródmięśn. w kile 0,02—0,05 raz na tydzień.
***Herniariae Hb.** *W.* w ziółk. i odwarze 5—15% (10 = 5 h,).
Herniol — wyciąg płynny z liści Herniar. i Uva Ursi *W.* 15—25 kropli 3 r. dz. w szklance wody.
Heroinum = *Morphinum diacetylic. **H. hydrochloric.** — biały w H_2O rozp. prosz. *W.* 0,003 *p. d.* do 0,01! *p. die* w roztw. pig., proszk.; także podsk. 0,003 *p. d.*
Hetokresolum (Cinnamyl-m-kresol) — biały kryst. prosz. w H_2O nierozp. Antisept. i Adstring. *Z.* do zasypek na rany, także do wstrzykiw. w gruźlicy stawów i kości (w zawies. razem z jodoform. i wyjałow. wodą karbol. 1:1:8 raz tygodn.).
Hetol (Natr. cinnamylic.) — biały w H_2O rozp. prosz. W gruźlicy podsk. i śródżylnie 0,1 cm^3 5% jałowego rozczynu 2—3 r. tygodn.; można powoli dojść do 1 cm^3.
Hippol (Ac. methylenhippuric.) — bezbarwne kryszt. rozp. w gorącej wodzie. *W.* w schorzen. dróg mocz. do 2,0 *p. die* w proszk.
Hirudo — pijawka (1 szt. = 20 h.).
Histosan — związek białk. gwajakolu — brunatny w H_2O nierozp. prosz. *W.* 0,3—0,5 *p. d.* 3 r. dz. w opłat., syrupie.
Holocainum hydrochloric. do znieczul. miejsc. tylko w okulist. zakropl. 3—5 kropli 1% roztw. B. trująca, podsk. niebezpieczna.
Homatropinum hydrobromic. *W.* przeciw potom nocnym 0,001! *p. d.* do 0,003! *p. die* w pig. *Z.* Mydriatic. w ½—1% rozcz. *Podsk.* 0,001! *p. d.*
Honthinum (Albumintannat) — szary w H_2O nierozp. prosz. W nieżyt. jelit. *W.* 1,0 w proszk. 3—5 r. dz.
Hydracetin = Pyrodin. (Methylphenylhydrazin) — bezbarwne kryszt. rozp. w gorąc. H_2O. *W.* Antipyret. i Analget. 0,03—0,2 *p. die* *Z.* w psoriasis w 10% maści.
Hydrargyrol (p-fenylotionian rtęciowy) — brunatne blaszki w H_2O rozp. *Z.* zam. sublimatu (nie ścina białka, mniej trujący) i w takichże dawkach.

***Hydrargyrum** (rtęć metal.) — dawniej używana w Ileus 100,0—200,0 jednoraz. (10 = 20 h.). ***Emplastrum H.** 20% (10 = 20 h.; extensum 100 cm^2 = 25 h.). ***Unguent. H.** (cinereum 30%) *Z.* do wcierań w kile, miejscow. zapaleniach, po 0,5—2,5 *p. die*; także przeciw pasorzytom skórnym. (10 = 20 h.). ****Unguent. H. mitius** (10%) — stosowana podobnie. (10 = 15 h.).

— **aethylóchloratum.** Podsk. ½—1 strzyk. 1% roztw.

— **benzoïcum.** rozp. w alkoholu i roztw. soli kuch. *Z.* do okładów 0,2—0,4%, do wstrzyk. do cewki 0,1%, podsk. 0,3% (z dodatk. kokainy). 1 strzyk. *p. die.*

— ***bichloratum ammoniatum** (= H. praecipitat. album). *Z.* do maści 4—10% w chor. skóry; 1—2% w okulistyce. (1 = 5 h.; 10 = 30 h.).

——— — ***bichlorat. corrosiv.** (sublimat), *W.* 0,003—0,03! *p. d.* do 0,1! *p. die* w pig. (często z opium) tylko po jedzeniu. *Z.* do zmywań 0,05—0,1%, także w postaci gazy, waty sublimat.; do przyżegania kłykcin 10% w collodium, alkoholu; do płukanek i wziewań 0,02—0,05%; wstrzykiwań do pochwy i cewki 0,05—0,1%; do wód ocznych 0,01%; do kąpieli (1,0—3,0 na kąpiel); do maści 2—4%. Także podsk. z dodatk. soli kuch. lub morfiny (np. Sublimati 0,1, Natr. chlor. 1,0, Aq. dest. 10,0 S. ½—1 strzykawki; wogóle do 0,01 *p. d.*). i t. d. (1 pulv. = 5 h.; 10 = 20 h.). ***Pastilli H. bichlorati corros.** à 0,5 (10 szt. = 50 h.); à 1,0 (10 szt. = 60 h.). **Pastilli Sublimati perforati** (f. Zahradnik).

— **bijodatum** (rubrum) *W.* 0,005—0,02! *p. d.* 0,06! *p. die* w pig., rozp. (z Kal. jodat.) *Z.* do maści 1—5%, do pędzlowań 0,5—1% i t. p.

— **carbolicum** (phenylicum) *W.* 0,02- 0,03 *p. d.* 3 r. dz. w pig.

— ***chloratum mite** (laevigatum) = Kalomel. *W.* 0,02—0,05 *p. d.* 2—3 r. dz. (antiluetic.); 0,1—1,0 (laxans). *Z.* do zasypek, maści (5—15%) i t. p. (1 = 5 h., 10 = 20 h.). Prócz przetworu oficyn. istnieją: **H. chl. mite vapore paratum.** *W.* w dawkach o ½ mniejszych, *Z.* używane także do zasypek do ócz, krtani, nosa (z cukrem 1:2—10). **H. chl. mite via humida parat.** *W.* w dawk. jak Calomel vapore parat.

— **cyanatum** w kile i błonicy. *W.* 0,005—0,02! *p. d.* 0,06! *p. die Z.* do płukanek 0,01%.

— **formamidatum solutum.** (1%). Podsk. 1 strzyk. Pravaza (= 0,01 Sublimatu) — łatwiej ulega wessaniu; mniej bolesny, niż sublimat.

— **glutinopeptonatum hydrochloric.** Podsk. lub śródmieśn. 1 strzyk. 4% rozczynu (= 0,01 sublimatu).

— **imidosuccinicum.** Podsk. ½—1 cm^3 2%-ego rozczynu.

——— — ***jodatum flavum** *W.* 0,01—0,05! *p. d.* do 0,2!

p. die w pig., past. *Z.* do maści ocznych 1—3%, do maści zwykł. 2—10%. (1 = 5 h.).

— **oleinicum** — w lues, gośćcu, chorob. skórn. *Z.* w maści 15% do wcierań (1—2 r. dz. po 0,5—1,0); dla zmniejszenia bolesności dodać Morphinum (purum. nie soli).

— **oxycyanatum** B. silny antyseptyk. *Z.* zam. sublimatu w rozcz. 0,1—0,3%. Także podsk. 1 cm³ roztworu 1%.

———— — ***oxydatum flavum** (via humida parat.) *W.* 0,006—0,03! *p. d.* do 0,1! *p. die* w proszk., pig. *Z.* do zasypek z cukrem, do maści zwykł. (2—5%), ocznych (½ do 1%); także wstrzyk. śródmięśn. 1 cm³ 3% roztw. raz na tydzień (1 = 5 h.).

— **oxydat. rubrum** — stosowany, jak poprzedni.

— **praecipitat. album** = *H. bichlorat. ammoniat.

— **salicylicum** *W.* 0,01—0,02! *p. d.* po jedz. do 0,075! *p. die Z.* do okładów (¼—1% roztw. wodny z Kal. carbon. lub solą) do zasypek 5%, do maści 3—10%. Także podsk. i śródmięśn. (0,01 *āā* z Kal. carbon. w wodzie).

— **sulfuratum rubrum** obecnie tylko jako składnik Pulv. arsenic. Cosmi (patrz Ac. arsenic.).

— ***tannicum oxydulatum** *W.* 0,05—0,1 *p. d.* 2—3 r. dz. do 0,4 *p. die* w proszk., pig. (1 = 15 h.).

— **thymolo-aceticum** *W.* 0,005—0,01 *p. d.* do 0,1 *p. die* w pig. Także śródmięśn. raz na tydzień 0,1 w glicerynie lub płynnej parafinie.

***Hydrastidis Rd.** (canad.) *W.* tylko rzadko w Infus. (10 = 70 h.). Zwykle jako ***Extr. fluid. H.** *W.* 15—20—40 kropli 3—4 r. dz. w wodzie lub z winem (10 = 100 h.).

Hydrastininum hydrochloric. *W.* 0,01—0,03! *p. d* do 0,1! *p. die* w pig. Lepiej podsk. 0,03 w 10% rozczynie.

Hydrastinum hydrochloric. *W.* 0,03—0,05 w kroplach krd.

Hydrochinon (Paradwuoxybenzol) — bezbarwne w H_2O rozp. kryszt. *W.* 0,2 *p. d.* do 1,0 *p. die* w roztw. lub proszku. *Z.* w okulist. do zmywań i okładów 1—2%; także podsk. 1—2 cm³ ogrzanego 10% rozczynu.

***Hydrogenium hyperoxydat. solutum** (3% H_2O_2) *W.* łyżeczkami krd. w błonicy, zatruciu c. Ac. hydrocyanico. *Z.* do płukanek, pędzlowań, oczyszczania ran, w dentyst., okulist., laryngol. w roztworze oficyn lub rozcieńcz. 1—2 r. wodą (10 = 5 h.). Patrz także Perhydrol.

***Hydromel infantum** (Inf. Sennae comp. 3, Syr. mann. 1,0) *W.* laxans dzieciom łyżeczkami. (10= o h.).

Hydropyrinum (Lith.. acetylo-salicylic.) zam. Aspiryny. *W.* 0,5 *p. d.* 3—4 r. dz. w proszk , pastylk.

———— ***Hyoscyami folia** *W.* 0,05—0,3! *p. d.* do 1,0! *p. die* w proszk., pig. inf. *Z.* do okładów, lewatyw (0,1—0,3 w inf.), wziewań (0,5—2,0:500), papierosów (10 = 15 h.). ***Extr. H.** fol. *W.* 0,02—0,1! *p. d.* do 0,5! *p. die* w pig. proszk., mikst. Z. do maści 10—20%, maści ocznych 5%, collyriów 2—4%, lewatyw (1 = 20 h.). ***Oleum H. fol.**

coctum *Z.* do wcierań sam lub z chloroformem (10 = 10 h.).

Hyoscyaminum crystallis. Działanie i dawki jak atropiny, od której nie jest lepszą a często zanieczyszczona.

Hyoscinum — ogłaszane pod tą nazwą przetwory są identyczne ze Scopolaminą.

Hypnalum (Chloral-Antipyrin) — biały kryst. prosz. w H_2O rozp. Hypnotic. *W.* 1,0—2,0 w wodzie lub opłatk.

Hypnonum (Acetophenon) — bezbarwny łatwo krzepnący płyn. Hypnotic. niepewne. *W.* 0,2—0,5 w kaps., perełk., zawies.

Hyrgol (Hydrargyrum colloidale) — ziarnista w H_2O rozp. masa *Z.* do zasypek, pędzlowań (1—2%), maści (10 do 25%), plastrów., do wcierań (2,0—3,0 *p. die* 10% maści) i t. p.

Ibit (Bismutum oxyjodo-tannic.), jak Airol.

Ichthalbinum (białkan ichtyolu) — brunatny w H_2O nierozp. prosz. Tonic. i Antisept. *W.* 0,5—1,0 krd. przed jedz. w proszk., pig., tabletk. *Z.* do zasypek, tabaczki in subst.

Ichthargannm (związek srebra z ichtyolem). Antisept. i Adstring. *Z.* w okulist. ½—3%, do przestrzyk. cewki (0,02—0,2%) i pęcherza (0,02—0,05%), w tryprze pochwy tampony z 1—5% roztw. glicer.-wodn.; także w maści 10%.

Ichthermol — związek ichtyolu z rtęcią — brun. w H_2O nierozp. prosz. Antisept. *Z.* do opatryw. ran.

Ichthoformium (związek ichtyolu z formaldeh.) — czarny w H_2O nierozp. prosz. Antisept. *W.* 1,0 *p. d.* krd. *Z.* do opatryw. ran in subst.

***Ichtyocolla** do klarow. cieczy *Z.* do lewatyw (10 = 75 h.).

Ichtyolidinum (Piperazin. sulfoichtyolic.). — ciemny w H_2O nierozp. prosz. *W.* 3,0—5,0 *p. die* w tabletk. w dnie.

Ichtyolum (Ammonium sulfoichtyolic.) — brunatna gęsta w H_2O rozp. ciecz. *W.* 1,0—2,0 *p. die* w pig., tabletk., kaps. (wogóle rzadko). *Z.* do maści 2—40%, do wstrzyk. w tryprze 1—3%, do plastrów, mydeł i t. p. Istnieją także i inne sole ichtyolowe, jak Natrium, Lithium, Zincum sulfoichtyolic. i t. d. pod najrozmaitszemi nazwami.

Ichtyomenthol f. Edelmann (prod. kond. ichtyolu, mentolu i Salicylanu mentol.) *Z.* antineuralgic., antirheumat. (1 flaszka = 100 h.).

Indoform (Ac. methylenaceticosalicylic.) — biały prosz., trudno w H_2O rozp. *W.* w dnie i gośćcu 0,5 *p. d.* krd. w proszk., tabletk.

***Ipecacuanhae Rd.** *W.* 0,01—0,05 krd. jako expector., diaphoret.; 0,5—1,0 jako emetic. w proszku, pig., infus., pastylk. *Z.* w infus. (0,5—1,5:100,0) do lewatyw (1 = 15 h.). ***Pastilli Ip.** (0,01 Rd. Ip.) *W.* 1—3 szt. *p. d.*

jako expector. (10 szt. = 15 h.). ***Pulvis Ip. opiatus,** patrz Opium. ***Syrupus Ip.** (Tra Ip. 10, Syrup. splx 90) *W.* łyżeczkami (expector.), łyżkami (emetic.) (10 = 10 h.). ***Tra Ip.** *W.* 5—20 kropli — expector., do 50 kropli — emetic. (10 = 25 h.). **Vinum Ip.** *W.* 10—30 kropli jako expector.

***Iridis Rd.** (Rhizoma) *W.* constit. do pig., corrig. t. p. *Z.* do pachnideł, proszk. do zębów, dzieciom do gryzienia (10 pulv = 10 h.).

Isarol (Ichthyodin) — brunatny gęsty w H_2O rozp. płyn. *Z.* zam. ichtyolu do smarowań (nierozc.), pędzlow. (20% Collod.), maści 10%.

Isoform (Parajodoanisolum) — białe trudno w H_2O rozp. blaszki, przy nagrzaniu wybuch. W handlu jako proszek *āā* z Calc. phosphoric. i jako pasta *āā* z gliceryną. Desinfic. i desodor. *W.* 0,5 proszku krd. w kaps. żel. *Z.* w proszku, paście, plastr., jako gaza (1—10%) i t. p.

Isophysostigminum sulfuric. — białe, w H_2O ł. rozp. kryszt. *Z.* w okulist. rozczyn 0,00075:10,0 wody do zakraplań. *W.* i podsk. niewypróbowany.

Isopral (Alcohol trichlorisopropylic.) — prosz. kryst. w H_2O tr. rozp. Hypnotic.; miejscowo silnie drażni. *W.* 0,5—0,75 w tabletk. lub roztw. alkoh. — wodn. Ostrożnie u chorych na serce.

Itrol (Argent. citric.) — biały trudno w H_2O rozp. prosz. Antiseptic. *Z.* do zasypek czysty lub z cukrem mleczn., do zmywań (1:4000—10000), w okulistyce (Itrol Crédé pro oculis 1:8000), do cewki mocz. (0,01—0,02%), do maści 1—2%.

***Jaborandi Folia.** *W.* infus. 3,0—6,0:150 jednorazowo. *Z.* do lewatyw w infus. (10 = 20 h.).

***Jalapae Rd.** (Rhizoma). *W.* 0,05—0,25 krd. — rozwalniaj.; 0,3—0,5 — purgans; 1,0—2,0 — drasticum w proszk., pig., powid. (pulv. 10 = 15 h.). ***Resina J.** *W.* 0,05—0,2 — laxans; 0,3—0,5 — drastic. w pig., proszk., (1 = 35 h.). **Sapo Jalapinus** (Resina J, + Sapo medic. *āā*) *W.* w dawkach, 2 r. większych niż Resina J. ***Pilulae laxantes,** patrz Aloë.

Jambul (nasiona Eugenia Jambolana) — próbowany w cukrówce *W.* 20,0—40,0 *p. die* w proszku.

Jecoferrol (Tran jodowo-żelaz. aromat. f. Franzos) — zam. tranu (1 flaszka = 250 h.).

Jecorin; Jecorol (Syrup. jodotannicus phosphoric. f. Bukowski), używane zam. tranu.

Jequiritol — roztwór Abrinum — toxalbuminy z nasion Abrus precator. (Jequirity) *Z.* w okulist. zam. Infus. Semin. A. prec. W handlu 4 rozczyny o rozmaitej sile. Dla wywołania ophthalmii zaczynać zawsze od 1 kropli najsłabszego rozcz. Zbyt silne zapalenie usuwa **Jequiritolserum** (surowica uodpornion. zwierząt).

Jodalbacid (10% związ. białk. jodu) — żółtawy w H_2O

rozp prosz. *W.* w Lues zam. Kali jodat 0,5—1,0 *p. d.* 3 r. dz. w proszk., tabletk.

Jodipinum — związek jodu z Ol. sesami — w Lues. *W.* 2—3 łyżecz. *p. die* 10% prepar. *Z.* do nacierań prepar. 25%, Podsk. 5—15 cm^3 *p. die* prepar. 10%. W handlu także 10% Jodipinemulgat i tabletki jodipiny 25% à 0,2. (1,0 Jodipiny 10% = 0,13 Kali jodat.).

Jodival — przetwór jodu (47%) *W.* w tabletk. à 0,3 *p. d.* 3 r. dz.

Jodofan — mieszanina Formaldehydu z Jodem i Rezorcyną; lepiej przepisyw. magistraliter,

Jodoformal (skład ?) *Z.* zam. jodoformu do zasypek (in subst.), maści 10%, pręciki w tryprze 10—20%.

Jodoformin (związ. jodoformu 75% z urotropiną) i **Jodoformogen** (związek białk. jodoformu 10%) *Z.* jak poprzedni.

——— ***Jodoformium**. *W.* 0,02—0,2! *p. d.* do 1,0! *p. die* w pig., pastylk., kapsułk., w roztw. eterow., w perełkach *Z.* do zasypek na rany czysty lub z cukrem, do maści 5—10%, czopków (0,5—1,0), świeczek, do wstrzykiwań w ropnie (10% mieszanka w glicerynie, oliwie), do pędzlowań (10% Collodium), także jako wata, gaza jodoform. i t. p. Do odwonienia jodoformu dodać Bals. peruv., Ac. carbol., Ol. Ligni Sassafras i t. p. (1 = 10 h.).

Jodolmentholum (mięsz. 99 cz. Jodolu + 1 cz. Mentolu) *Z.* w laryngologii do zadmuchiwań.

Jodolum (Tetrajodpyrrol) — brunatnawy tr. w H_2O rozp. prosz. (ok. 89% jodu) *W.* 0,2—0,5 *p. die* w opłatk. pig. *Z.* jak jodoform.

Jodophenin (Jodphenacetin) *W.* 0,5 *p. d.* w opłatk. (w gośćcu). *Z.* zam. jodoformu.

Jodopyrin (Jodantipyrin) — bezbarwne igiełki w H_2O prawie nierozp. Antipyret., Antirheum. *W.* 0,5—1,0 krd. w proszku i popić wodą.

Jodothyrin, patrz Thyrojodin.

——— ***Jodum**. *W.* 0,005—0,03! *p. d.* do 0,1! *p. die* najlepiej w wodn. roztw. Kali jodat., także w alkoholu, eterze, glicerynie, *Z.* żrący (Jodi 3,0; Kali jod., Aq. dest. *āā* 6,0, lub 1:2 z gliceryną); do pędzlow. (10% w Collodium lub Glicerynie); do płukanek (0,1—0,2%), wód ocznych (0,05%) z dodatk. Kali jodat.; do maści 5—10%; kąpieli (7,5—15,0 na kąpiel) i t. d. (1,0 = 10 h.). ***Tra Jodi** (1:9 Alkoholu) *W.* 0,1—0,3! *p. d.* do 1,0! *p. die Z.* do pędzlowań czysta lub z gliceryną, collodium; do wstrzykiw., płukanek (1:100 wody) i t. p. (10 = 20 h.). **Tra Jodi decolorata** — bez wartości. Plamy po jodzie można zmyć rozczyn. amoniaku.

Jodum trichloratum — żółty w H_2O rozp. proszek. Antiseptic. *W.* (rzadko) w dyspepsyi z rozcz. 0,1:150 po łyżeczce krd. *Z.* w okulist. 0,02% zresztą 0,05—0,1%.

Jothion (Dijodhydrooxypropan) — płyn oleisty w H_2O

tr. rozp. (około 80% jodu), łatwo wessalny *Z.* w maści 25—75%, do pędzlowań czysty lub z oliwą (2,0—4,0 *p. die*).

***Juglandis folia** *W.* w zołzach 5,0—10,0 *p. die* w odwarze. *Z.* do przestrzykiwań (infus), do kąpieli (½—1 kgr.) i t. d. (100 = 35 h.).

***Juniperi fructus** (baccae) *W.* 1,0—2,0 krd. w proszk., powidełk., ziółk., infus. (5—10%). *Z.* do wziewań, nakadzań, kąpieli (inf. ze 150,0) (100 = 25 h.). ***Lignum J.** — do Species Lignor. (100 = 15 h.). ***Oleum J.** *W.* 2—5 kropli krd. na cukrze lub w alkoh. *Z.* do wcierań, maści drażniąc. (10 = 25 h.). ***Oleum J. empyreumatic.** (Ol. cadinum) *Z.* do maści 20%, wcierań, liniment. (10 = 5 h.). ***Roob J.** *W.* łyżeczk. czysty lub w powidełk. (10 = 20 h.). ***Spiritus J.** *W.* 20—40 kropli na cukrze i w mikst. *Z.* nierozc. do nacierań (10 = 10 h.). ***Unguent. J.** *Z.* lekko drażni (10 = 15 h.).

Kalium aceticum, stosowane tylko jako ***Kal. acet. solutum** (Liquor K. ac.) *W.* 2,0—10,0 krd. czysty lub w mikst. (10 = 10 h.).

— **arsenicos.** w ***Solutio arsenicalis Fowleri,** patrz Ac. arsenicos.

— **bicarbonicum.** *W.* 0,2—1,0 krd. w proszk., rozp., limonad. burząc.

— **bichromicum** *W.* rzadko używany — b. trujący (0,005 *p. d.* 2—3 r. dz.). *Z.* jako żrący 10%, przeciw poceniu się nóg pędzlow. 5%.

— ***bromatum** *W.* 0,5—1,0 krd. (epileptykom i więcej) w proszk., roztw. *Z.* do maści (10—20%) pędzlow. (20%), wziewań (2—5%), lewatyw (1—2%) i t. d. (10 = 10 h.).

— ***carbonicum purum** *W.* 0,2—1,0 krd. w roztworze lub w saturacyi (1 : 15 octu lub 1 : 1 Ac. citrici) *Z.* do wód ocznych 0,2—1%, wziewań 0,1—0,5% (10 = 10 h.). ***K. carb. crudum** tylko *Z.* do kąpieli (150,0—300,0), zmywań (2—5%), maści (10—15% (100 = 35 h.). **K. carb. solutum** *W.* 0,5—1,5 krd. w znaczn. rozcieńcz. *Z.* do zmywań.

— ***chloricum** *W.* 0,1—0,5 krd. do 8,0! *p. die;* oseskom do 1,0! *p. die* w rozpuszcz. *Z.* do płukanek 2—5%, do wziewań 0,2—1%, pędzlowań (10% w glicerynie, syrupie), do zasypek nierozc., przestrzykiw. 1—2% (10 = 5 h.).

— **ferrotartaricum** (Tartarus ferratus) w postaci ***Globuli martiales** do kąpieli. *W.* używa się go w postaci **Tartarus ferratus purus** 0,5—1,0 *p. d.* 3 r. dz. w roztw., syrupie, pastylk.

— ***hydrooxydatum** (Kali caustic.) *W.* 0,01—0,1 krd. w znaczn. rozcieńcz. *Z.* żrący in subst. lub z Calcium oxydat. (Pasta caust. Viennensis); także do zmywań 2%, kąpieli (30,0—60,0 na pełną kąpiel i t. p. (10 = 15 h.). ***K. hydroox. solutum** (33%) (Liquor K. caust.) *W.* 0,02—0,2 *p. d.* *Z.* jak poprzedni (10 = 10 h.).

— ***hydrotartaricum** (Tartarus depuratus, Cremor tartari). *W.* 0,5—2,0 krd.; jako laxans 3,0—6,0 w proszk.,

powidełk., mikst., Z. do proszków do zębów (nieodpowiedni). (10 = 10 h.). Wchodzi także w skład Serum lactis acid. (1%).

— ***hypermanganicum purum** *W*. 0,05 *p. d.* krd w wodzie; także do przepłukiwań żołądka w zatruciu fosforem, kw. pruskim (0,3—0,5%). *Z*. desinfic. (0,5—1%), do płukanek (0,1—0,5%), pędzlowań (1%), wstrzykiwań do cewki mocz. (0,02—0,04%). Podsk. w ukąsz. wężów jadowitych ½ cm³ 1% rozczynu (10 = 5 h.).

— ***jodatum**. *W*. 0,1—1,0 krd. w roztw., pastylk., pig. *Z*. do płukanek i wziewań ½—5%; do okładów 1—2%; do maści 3—10%; do lewatyw (0,5—1,0 na 100 wody); do kąpieli (50,0—100,0 na pełną kąpiel) i t. p. (10 = 65 h.). ***Unguent. Kali jodati** (K. jod. 20; Natri thiosulf. 0,25; Aq. 15; Ungu. simpl. 165). (10 = 20 h.).

— ***natrio-tartaricum** (Tartarus natronatus, Sal Seignetti). *W*. 0,5—2,0 krd. w proszk., pig., roztw.; jako purgans 8,0—15,0—30,0. (10 = 10 h.). Wchodzi w skład ***Pulvis aërophorus Seidlitzensis** (Kali natrio-tartar. 10 + Natr. hydrocarbon. 3,0 w torebce niebieskiej i Ac. tartarici 3,0 w torebce białej) jako purgans. (10 dawek = 150 h.).

— ***nitricum**. *W*. 0,3—1,0 co 2—3 godz. do 10,0 *p. die* w roztw., prosz. *Z*. do płukanek 1—5%, do mięszanin oziębiających (10 = 5 h.).

— **sozojodolicum** patrz Sozojodol.

— **stibio-tartaricum** patrz *Stibium kaliotartaricum.

— **sulfoguajacolicum** — działający składnik Sorisiny, Siroliny, i t. d., dających się zupełnie zastąpić oficynalnym ***Syrupus Guajacoli compos.** — patrz Guajacol, lub wyrobami krajowymi **Syrupus thymosulfoguajacolicus** (f. Armatys), (1 flaszk. = 180 h.). **Syrup. sulfoguajacoli** (f. Mikolasch) (1 flaszk. = 200 h., z kolą = 250 h.); **Pastilli sulfoguajacol. c. codeino** (f. Pineles), **Syrup. Kalii sulfoguajacolici codeinatus** (f. Szancer) i t. p.

— ***sulfuratum pro balneo.** *Z*. do kąpieli (30,0—60,0 na kąpiel), do zmywań 1—10%, maści 10%, mydeł. *W*. obecnie zarzucony, w każdym razie użyć należy przetworu oczyszczonego 0,05—0,1 krd. w pig. z Bolus alba. (100 = 20 h.).

— **sulfuricum** *W*. 1,0—2,0 krd. w proszk., roztworze; w dużych dawkach niebezpieczny.

— **tartaricum**. *W*. 0,5—2,0 krd. w pig., proszk., roztw., jako diuretic.; jako laxans 3,0—10,0 w mikst. **K. tart. boraxatum,** patrz Tartarus boraxatus.

— **telluricum**. *W*. 0,02—0,04 w pig. na noc, przeciw potom nocn. suchotnik.

***Kamala** Anthelmint. *W*. 8,0—10,0 w 2 porc. zrana w opłatk., pastylk. lub powidełk. (10 = 30 h.).

Kastanol (Extr. Hippocastani Flügge) *Z*. Analget, i Antirheum. do pędzlowań.

Kawa-Kawa — patrz Gonosan.

Keratinum — do powlekania piguł., które mają przejść do jelit niestrawione.

Kino (Resina). Adstring. *W.* 0,5—1,5 krd. w proszk., pig., odwarze. *Z.* do zasypek czysty, do wstrzykiwań w tryprze odwar 5—10%.

Kola, Kolanin — patrz Cola.

***Koso flores** *W.* 15,0—20,0 w 2 dawk. co ½ godz. w tabletk., powidełk z miodem (10 = 15 h.).

Kreosal (Kreosottannat). — brunatny w H_2O rozp. prosz. (około 60% kreozotu). *W.* 0,5 w roztw., proszk. 3 r. dz. *Z.* w proszk. lub roztw. przy zapaleniu krtani, tchawicy.

Kreosalbinum (Kreosotum caseinatum — Karwacki) żółty nierozp. proszek (około 40% kreozotu). *W.* zam. kreozotu.

Kreosolid. — związek kreozotu z magnezyą — biały proszek (ok. 50% kreozotu). *W.* 0,5 *p. d.* do 2,0 *p. die* w proszku.

——— ***Kreosotum** *W.* 0,01—0,3! *p. d.* do 1,0! *p. die* w pig., kapsułk., winie, tranie. *Z.* na wacie do bolącego zęba, do maści 5—10%, do wcierań (10% roztw. alkoh.), płukanek (0,5%) i t. p. (1 = 5 h.; 10 = 20 h). **Aqua K.** *W.* 5,0—10,0 w syrupie. *Z.* do przepłukiwań, inhalacyi. ***Pilulae K.** (à 0,05) *W.* w gruźlicy (10 szt. = 15 h.; 100 szt. = 100 h.).

— **camphoricum** — ciecz oleista w H_2O nierozp. *W.* 0,2 *p. d.* 3—5 r. dz. w kaps.

——— — ***carbonicum** (= Kreosotal) — około 91% kreozotu. Płyn gęsty prawie bez zapachu. *W.* do 0,5! *p. d.* aż do 3,0! *p. die* w tranie, emulsyi, kapsułk. (10 = 45 h.; 100 = 365 h.).

— **oleinicum** — ciecz oleista prawie bez woni *W.* 3,0—10,0 *p. die.*

— **phosphoricum** (Phosot, Phosphot) *W.* do 6,0 *p. die*

Kresalol meta i **para** (Kresolum salicylic.) — bezbarwne w H_2O nierozp. kryszt. — Działają jak Salol. *W.* 0,25—1,0 *p. d.* do 3,0 *p. die.*

Kresamin (mieszanina Trikresolu i Aethylendiaminy w wodzie). Desinfic. *Z.* do wilgotn. okładów 0,1—1%, maści 10—15%.

***Kresolum** (orthokresol) — środek odkażający i przeciwgnilny (10 = 20 h., 100 = 140 h.). ***Kr. liquefact.** (100: 10 wody) *Z.* w 1% roztw. jak kw. karbol. (10 = 15 h. 100 = 130 h.). ****Kr. crudum** (Trikresol) do dezynfekcyi (10 = 15 h.; 100 = 130 h.). ***Aqua kresolica** (2% Kresol purum) i ****Aqua Kresoli** (1% Kresol. crudum) (100 = 10 h.; 200 = 15 h.).

Kryofinum (Phenetid kw. metylglykolow.) — bezbarwne tr. w H_2O rozp. kryszt. Antipyretic., Antineuralg. *W.* 0,5 *p. d.* w proszk.

Kurin (Phenol-phtaleina z pulv. Liquir. comp.). Purgans. *W.* w tabletk. à 0,6 (10 tabl. = 50 h.; 25 = 100 h.).
Kussinum (Kosseïn, lecz nie Kosin Merck) — żółtawy tr. w H_2O rozp. prosz. (z Flores Kosso). *W.* 1,0—2,0 *p. die* jako przeciwtasiemc. w 4 dawk. co $^1/_2$ godz. w opłatkach lub kapsułk., poczem Ol. Ricini.
Lactagol — wyciąg z nasion bawełny — żółtawy w H_2O nierozp. prosz. *W.* 3—4 r. dz. po łyżeczce celem zwiększenia ilości pokarmu u karmiących.
Lactalexin Poehl. — proszek, zawierający ciała ochronne mleka. *W.* w krzywicy, zołzach, wyniszczeniu.
Lactanin. (Bismuth. bilactomonotannic.) — żółty, w H_2O nierozp. prosz., stosow. w nieżyt. jelit. *W.* 3—4 łyżeczek zawiesiny z 2,0—3,0 : 40,0 syrupu.
Lactobacillin — ferment mleczny — czysta hodowla bakteryi wywołując. kiśnienie mleka. *W.* w niestrawności w pastylk., lub w postaci mleka.
Lactophenin (Lactophenetidin) — biały kryst. w H_2O tr. rozp. proszek. Antineuralg.; Antipyret. *W.* 0,5—1,0 w proszk. 3 r. dz.
Lactucae virosae Hb. do przyrządz. **Extr. L. v.** *W.* 0,05—0,2 *p. d.* krd. w proszk. pig. **Lactucarium** — zaschnięty sok z Lact. vir. *W.* 0,05—0,3! *p. d.* 1,0! *p. die*, w proszk., pig., zawies. *Z.* do wód ocznych 1%. Działanie tych środków niepewne, obecnie są one prawie zarzucone.
Laevulose *W.* w cukrówce zam. cukru trzcin.; suchotnikom jako środek odżywczy w postaci sztucznego miodu.
Laktol — ferment mleczny wyrobu krajowego, identyczny z Lactobacilliną. Stosowany w chorobach przew. pokarm., wątroby, nerek, przemiany materyi. *W.* w postaci mleka Laktol, a także w proszku lub tabletk. 1,0 *p. d.* krd.
Laminaria *Z.* do rozszerzania ujścia macicy.
****Lanolimentum leniens** (Adipis Lanae, Vaselini *āā* 50; Aq. Aurant. fl., Aq. Rosae *āā* 25; Mixt. odorif. q. s.) (10 = 15 h.).
Lanolinum, patrz *Adeps Lanae.
Larginum (Argent. protalbinatum) — biały w H_2O rozp. prosz. *Z.* w tryprze poczynając od $^1/_4$% rozcz. aż do 1,5%; także w blenorrhoea neonator. 1—3%.
***Lauri fructus** (baccae). *W.* 0,3—1,0 w proszk., infus. 5—10%. *Z.* do kąpieli 200,0—500,0 w odwarze (100 = 25 h.). ***Oleum L.** *Z.* do maści, linim. (10 = 10 h.).
***Lavandulae Flores** do ziółek, kąpieli i t. p. (10 = 20 h.). ***Oleum L.** *W.* 1—3 kropli na cukrze, głównie jednak jako Corrig. zapachu i do maści aromat. (1 = 10 h.). ***Spiritus L.** *Z.* do wąchania, nacier., zmywań (10 = 15 h.).
Lecithin — żółtawa w H_2O nierozp. masa (z żółtek jaja). Tonicum. *W.* 0,1—0,5 *p. die* w pig., tabletk., tranie. Podsk. 0,05—0,15 w oliwie wyjałow. co 2-gi dzień. Liczne

przetwory. **Lecithin-perdynamin** przetw. hemoglobiny z 1⁰/₀ lecytyny.

Lecithol (chem. czysta lecytyna). *W.* 0,05—0,1 krd.

Lenicet (Alumin. acet. basic.) — biały tr. rozp. prosz. Adstring. Desudor. *Z.* do zasypek sam lub 20—50⁰/₀; także w maści.

Lenigallol (Pyrogallol. triacetic.) — biały w H_2O nierozp. prosz.; na chorej skórze odszczepia pyrogallol. *Z.* w maści i pastach ½—30⁰/₀.

Lenirobinum (Chrysarobin tetraacetic.) — żółty w H_2O nierozp. prosz.; na chorej skórze odszczepia chryzarobinę. *Z.* w maści 5—20⁰/₀ (ostrożnie z oczami).

Lentin (Metaphenylendiaminchlorhydrat) — biały w H_2O rozp. prosz. Antiseptic. jelitowy. *W.* 0,05—0,1 *p. d.* 2—3 r. dz. w proszk.

Levistici Rd. — diuretic. *W.* 0,5—2,0 krd. w ziółk. z innymi, w naparze 5—10⁰/₀.

Levurargyre — związek nukleoproteidu z rtęcią. — brunatny proszek, w handlu w roztworze. Antiluetic. Podsk. 2 cm³ 1⁰/₀ roztworu *p. die.*

Levurine — patrz Fermentum Cerevisiae. Tak samo i **Levurinose.**

Lianthral (Extr. Picis Lithanthracis). *Z.* zam. dziegciu w 10⁰/₀ roztw. oliwnym, alkohol., filmogenow., eterowym, w mydle i t. p.

***Lichen islandicus** *W.* 15,0—30,0 *p. die* w galarecie 10—20⁰/₀, odwarze 2⁰/₀, naparze 5—10⁰/₀ (100=25 h.). **L. isl. ab amaritie liberatus** jak poprzedni. **Gelatina L. isl.** *W.* łyżeczkami.

Lignosulfit (olejki eter. i żywica z drzewa + sole organ. kw. siarkow.) — gęsty płyn. *Z.* do wziewań.

Lignum Campechianum = *Lign. Haematoxyli.

Linctus — ogólna nazwa mikstur z syrupu lub miodu z rozmaitymi lekami.

***Lini semen.** *W.* w odwarze 4⁰/₀, infus. 2⁰/₀. *Z.* do okładów, do lewatyw, przepłukiw. (odwar 10⁰/₀) i t. p. (100 = 15 h.). ***Oleum L.** *Z.* do lewatyw 2—3 łyżki, maści, nacierań. (100 = 30 h.). ***Placenta sem. L.** do okładów (pulv. 100 = 10 h.).

***Linimentum ammoniatum. L. ammoniato-camphorat.** i ***L. saponato-camphorat.** zob. Ammonia.

— ****Calcis** (Aq. Calcis, Ol. Lin. *āā*). *Z.* przy oparzeniach (100 = 25 h.).

— ****saponato-camphorat.** (Opodeldok) **c. Kalio jodato** (10⁰/₀ K. J.). (10 = 15 h.).

— ****saponato-camphorat. c. Opio** — zawiera 10⁰/₀ Trae opii crocatae (10 = 20 h.).

— **terebinthinatum** (Kalii carbonic. crudi 6, Sapo kalin. venal. 54, Ol. Terebinthin. 40) *Z.* do wcierań.

Lipanin (oliwa + 6⁰/₀ Ac. oleinici) *W.* zamiast tranu — dorosłym łyżkami.

***Liquiritae Rd.** *W.* w proszk., do species., infus., jako Con-p., corrig. i t. d. (scissa 100 = 25 h.; mundata in pulv. 10 = 10 h.). ***Extr. L.** jako corrig., constit., expector. (10 = 35 h.). ***Extr. L. venale depuratum** (Succus L. depurat) (pulv. 10 = 15 h.). ****Pasta L. flava** (10 = 15 h.). ****Pasta L. pellucida** (10 = 15 h.). ***Pulvis L. compos.** (Ol. Foenic. 1; Sulf. depurat. 10; Rd. Liquir., Fol. Sennae *ãã* 20; Sacchari 49). *W.* ½—1 łyżeczki krd. (10 = 10 h.). **Syrupus L.** *W.* do mikstur wykrztuśn. ****Tabulae L. cum Ammonio chlorato** (10 = 15 h.).

***Liquor acidus Halleri** (Ac. sulfuric. concentr. 1:3 Spiritus) *W.* 5—20 kropli krd. w wodzie ocukrz. *Z.* do zmywań 1%, pędzlowań (1:10 syrupu) i t. p. (10 = 10 h.).

Liquor ferromangani peptonati f. Matula zawiera 0,6% Fe i 0,1% Mn. *W.* w błednicy, zołzach, chor. nerw. 2—3 r. dz. po łyżce (1 fl. = 240 h.).

Lithargyrum zob. *Plumbum oxydat.

Lithiopiperazin (Piperazyna z jakąś (?) solą litową). *W.* 1,0—3,0 *p. die* w wodzie.

Lithium benzoicum — biały w H_2O rozp. prosz. *W.* w dnie 0,05—0,2 krd. w roztworze.

— **bitartaricum** — biały w H_2O rozp. prosz. *W.* 0,1—0,3 krd. w proszku lub wodzie sodow.

— **bromatum** — biały w H_2O rozp. prosz. Sedativ. i w dnie. *W.* 0,2—1,0 krd. w roztworze.

— ***carbonicum** *W.* 0,05—0,3 *p. d.* do 2,0 *p. die* w proszk., pastylk., wodzie sodow., w sztucznych wod. mineraln. (1 = 10 h.; 10 = 60 h.).

— **citricum.** *W.* 0,2—0,5 *p. d.* krd. **L. citr. effervescens.** *W.* 3,0—6,0 *p. d.* w wodzie.

— **glycerino-phosphoric.** — biały w H_2O rozp. prosz. *W.* 0,5—1,0—2,0 *p. die* w wodzie sodowej.

— **jodatum** — biały w H_2O rozp. prosz. *W.* 0,1—0,2 krd. w roztworze.

— **salicylicum** — różowawo-biały prosz. w H_2O rozp. *W.* 3,0—4,0 *p. die* w roztworze, proszk.

— **sulfoichtyolicum,** stosowany jak ichtyol. Także *W.* w kapsułk. à 0,25.

— **vanadinicum** — żółtawy w H_2O rozp. prosz. *W.* 0,004 *p. die* w roztw. co 2—3 dni.

——— ***Lobeliae Hb.** *W.* 0,1! *p. d.* do 0,3! *p. die* w proszk., pig., infus. Stosowanie w większ. dawk. (jako emetic.) jest niebezpieczne (10 = 10 h.). ***Tra L.** w astmie. *W.* 0,3—1,0! *p. d.* do 5,0! *p. die* na cukrze(10= 10 h.).

Loretin (Acid. jodooxychinolinosulfonicum) — żółty mało w H_2O rozp. prosz.; zam. jodoformu. *Z.* do zasypek czysta lub z talkiem, skrobią, w collodium (5—10% zawies.), w maści 5—10% i t. d. Z licznych jej soli tylko **Bismuthum loretinic.** ma pewną wartość *W.* w biegunk. do 0,5 krd. *Z.* do zasypek lub w maści 10%.

Losophan (Trijodkresol) — białe kryszt. rozp. w ol. tłust., eterze, chlorof.; zawiera 78% jodu. *Z.* w przewlekł. chor. skóry do pędzlowań 1—2% (w wyskoku), w maści 1—3%.

Lupetazin (Dimethylpiperazin) — biały kryst. prosz. *W.* 0,1—0,5 krd. w dnie.

***Lupuli glandulae** (Lupulinum). *W.* 0,1—1.0 krd. w proszkach, pig. *Z.* w maści 10% (1 = 10 h.).

Lycetol (Dimethylpiperazin. tartaric.) — biały łatwo w H_2O rozp. prosz. smaczny *W.* 0,5 *p. d.* 3 r. dz. w skazie moczan.

***Lycopodium** *Z.* do zasypek. *W.* obecnie nieużyw. (10 = 15 h.).

Lysargin (rodzaj srebra koloidaln.) — stalowo błyszcz. blaszki w H_2O rozp. *W.* w ropnicy i posoczn. 0,1—0,15 w proszk., tabletk., roztw. raz do krd. *Z.* Wstrzykiw. do cewki 1,0—2,0 *p. die*, podsk. 0,04 *p. d.* w 5% roztw.

Lysidinum (Aethylenaethenyldiamin) — biały hygroskop. prosz., w handlu w 50% roztworze i w proszku. W skazie moczan. *W.* 1,0—5,0 proszku lub 2,0—10,0 roztworu *p. die* w dużej ilości wody sodow. **L. bitartaricum** — nie hygroskop. *W.* 2,0—10,0 *p. die*.

****Lysitolum** do dezynfekcyi jak Lysol. (100 = 60 h.). ****Aqua Lysitoli** 2% tak samo (100 = 10 h.).

Lysoform — perfumowane mydło potasowe w Formaldehydzie. *Z.* desinfic. do rąk i narzędzi 2—3%, do cewki mocz. i pochwy 1%.

****Lysol** (Krezole + sole kw. tłuszcz.), mniej trujący od kw. karbol. Do dezynfekcyi 3—5%. *Z.* do rąk 1—3%, w chirurgii 0.3% (10 = 10 h.). ****Aqua L.** 2% (100 = 10 h.).

***Macis**, patrz *Myristicae Ariilus.

Mączka dla dzieci Gurgula do żywienia niemowląt i ozdrowieńców — przetwór krajowy.

Mączka dla dzieci Nestlègo — do żywienia niemowląt i ozdrowieńców.

Magnesia usta zob. *Magnesium oxydat.

***Magnesium carbonicum** *W.* 0,3—2,0 krd.; jako laxans 3,0—6,0, najlepiej w pastylk. lub wodzie sodowej. *Z.* do zasypek i proszk. do zębów (10 = 10 h.). ****Pulvis Magnesiae c. Rheo.** (M. carb. 4, Rd. Rhei 2, Elaeosacch. Foenic. 4) *W.* dzieciom na koniec noża. (10 = 20 h.).

— ***citricum effervescens** (M. carbon. + Ac. citric. + Natr. hydrocarb. + Sacchar.). *W.* łyżeczkami w wodzie. (10 = 20 h.). ***Potio M. citr. efferv.** słabo rozwalniaj. (1 dosis = 85 h.).

— ***oxydatum** (Magnesia usta). *W.* 0,2—2,0 krd.; jako laxans 2,0—8,0 w proszk., pastylk., mikst. *Z.* do zasypek, proszk. do zębów (10 = 15 h.). Wchodzi także w skład oficyn. dawniej **Antidotum arsenici albi** (Magn. oxydati 75,0, Aq. fervidae 500,0).

— ***sulfuricum** (Sal Seidlitzense). *W.* 1,0—3,0 krd.

jako digestiv.; 10,0—25,0 jako laxans w wodzie sodow. *Z.* do lewatyw 10,0—25,0 (100 = 25 h.). ***M. sulf. siccum.** *W.* jak poprzedni, lecz dawki o $^{1}/_{3}$ mniejsze (100=30 h.).

Magnesium-perhydrol. (Magnesiumperoxyd)—biały w H_2O nierozp. proszek. *W.* jako Antiseptic. jelit. $^{1}/_{2}$—1 łyżeczki w wodzie na $^{1}/_{2}$ godz. przed jedz. *Z.* w proszk. do zębów.

Maïdis Stigmata — diuretic. *W* w odwarze 5—10%.

***Majoranae Hb.** *W.* 0,5—2,0 krd. w proszk., ziółk., inf. *Z.* do płukanek w 5—10% inf. (10 = 10 h.).

Malakinum (Salicyl-p-Phenetidin) — żółte w H_2O nierozp. igiełki. Antipyret., Antirheumat. *W.* 0,5—1,0 krd. w opłatk., powidełk.

Malti Extr. *W.* łyżeczkami krd. z mlekiem, winem; także w połączeniu z inn. środk., jak np. **Extr. M. ferratum** *W.* łyżeczkami, **Extr. M. c. pepsino** i t. p.

***Malvae flores** (10 = 10 h.) i ***M. folia** *W.* w ziółk., odwarze 5—15% (100 = 45 h.).

Manganum sulfuricum *W.* 0,2—0,5 *p. d.* 3—4 r. dz. w proszk., pig., roztw. Jako purgans 2,0—5.0 rozdzielone na 2 dawki. *Z.* w maści 5—10%.

***Manna** *W.* 30,0—60,0 *p. die* in subst. w roztw., powidełk. (10 = 30 h.). Także jako **Syrupus M.** *W.* dzieciom łyżeczkami.

Maretinum (Tolylhydrazinum carbaminicum) — biały w H_2O tr. rozp. prosz. kryst. Antipyretic. *W.* 0,25—0,5 w prosz. 1—2 r. dz.

***Mastix Resina.** *Z.* do plastrów, także w dentystyce (10 = 20 h.).

Matico folia. Adstring. *W.* 0,5—2,0 krd. w proszk., pig., infus. *Z.* w infus. 5% w tryprze.

***Mel depuratum** *W.* 30,0—100,0 *p. die.* *Z.* do płukanek 20%, do lewatyw (10 = 10 h.; 100 = 75 h.). ****Mel boraxatum** (Natr. borac. 5:95 Mel. rosat.) (10 = 15 h.). ****Mel. rosatum** *Z.* do pędzlow., płukanek (10 = 10 h.).

***Meliloti Hb.** *Z.* do okładów, maści, plastrów (100 = 25 h.; pulv. 10 = 10 h.). ***Emplastrum M.** (10 = 15 h.).

***Melissae Folia** *W.* w odwarze 5—10%. *Z.* do zmywań i kąpieli w odwarze (10 = 10 h.). Wchodzą w skład *Spir. aromatic. **Aqua M.** corrigens do mikstur.

***Menthae piperitae Folia** i rzadziej używane **Folia M. crispae** *W.* 1,0—5,0 *p. d.* w ziółk., infus. 5—10%. *Z.* do zmywań, kąpieli (10 = 15 h.). ***Aqua M. pip.** — do mikstur (100 = 35 h.). ***Oleum M. pip.** *W.* 1—2 kropli krd. w elaeosacch.. lub wyskoku. *Z.* do nacierań z wyskokiem lub oliwą (1 = 10 h.). ****Rotulae M. pip.** (10 = 10 h.). ***Spiritus M. pip.** *W.* 20—30 kropli na cukrze krd. *Z.* do nacierań, wąchania (10 = 10 h.). ***Syrupus M.** — corrigens (10 = 10 h.).

***Mentholum.** *W.* 0,1—1,0 krd. w pastylk., opłatk., pig., roztw. alkoh. *Z.* do nacierań, wziewań, pędzlowań

w roztw. alkoh. 10—20%, maści. Także w laseczk. (Migränstift) do nacierań. (1 = 10 h.). **Linimentum M.** f. Witkiewicz i **Linim. M. bals.-camph.** f. Rubel.

Menthosalan (Liniment. Gaultheriae mentholicum) f. Jahr. *Z.* do nacierań w gośćcu i t. p. (1 tuba = 220 h.).

Mercolint — flanela nasycona maścią 90% rtęciową do noszenia na piersiach.

Mercur(am)algam (Mercuriol) — aluminium-magnesium amalgamat (około 40% rtęci). Szary proszek. *Z.* do noszenia na zmianę na grzbiecie i plecach w woreczku po 5,0 *p. die.* Antiluetic.

Mercurolum (związek rtęci z kw. drożdżowonuklein.) brunatn. w H_2O rozp. prosz. Antisept. i Antiluetic. *W.* 0,05—0,1 w pig. 2 r. dz. *Z.* w maści i rotworach 0,5—2—5%.

Mergal (Hydrargyrum cholic. oxydat.) — żółtawy w roztw. Na Cl rozp. prosz. — silnie trujący. W handlu w kapsułk. po 0,05 z dodatk. 0,1 Tannin. albuminat. *W.* 3—6 kaps. *p. die* w lues.

Mesotan (Metoxymetylium salicylic.) — żółtawy płyn w H_2O tr. rozp. Zam. salicylu, lecz tylko *Z.* do pędzlowań (nie wcierać!) āā z oliwą 2—3 r. dz. ½—1 łyżeczki.

Metakalin (związek metakrezolu z jego solą potasową + 20% mydła sodow.). Do dezynfekcyi w 3, 5% roztw.

Metasol — patrz Anytin.

Methacetin (Parametoxyacetyloanilina) — różowawy w H_2O rozp. prosz. *W.* 0,2—0,3 raz dziennie w prosz.

Metharsinate = Arrhénal.

Methars. de fer (nowe ferrum cacodylicum).

Methylalum = Formal (prod. kondens. formaldehydu i alkoh. metyl.) — ciecz bezbarwna w H_2O rozp. *W.* 1,0—4,0 qua hypnotic. (dział. krótkotrwałe). *Z.* kojący w 10% maści, liniment. Podsk. roztw. 10%.

Methylatropinum bromatum — białe w H_2O rozp. kryszt. — o dział. atropiny, częściowo i morfiny. *W.* 0,001—0,005 *p. d.* et *die* w roztw., pig. *Z.* w okulist. 0,25—0,5%; podsk. 0,001—0,003.

Methylenblau. *W.* 0,05—0,2 *p. d.* do 1,0 *p. die* w kaps. żelat., w zimnicy, cystitis, biegunk. Także podsk. 0,02—0,08 w 1—2% roztw. i w ginekologii.

Methylium salicylicum. (Ol. gaultheriae artif.) — płyn bezbarwny tr. w H_2O rozp. W gośćcu. *W.* 1—2 kropli krd. *Z.* do pędzlowań 2,0—5,0 *p. die.*

Methylum chloratum (Chlormethyl.). *Z.* do miejscow. znieczul. cienkim strumieniem.

Migraenin, patrz *Antipyrin. coffeino-citric.

Migrol (mieszan. Guajacetyny z Coffeiną). *W.* w migrenie i t. p. 0,3—0,5 *p. d.* Tak samo i **Migrophen** (mieszan. Chininy z Lecytyną).

Migrosine (roztwór 20% mentolu w eterze octowym) *Z.* do nacierań w migrenie.

Mikrocidin (Natr. betanaphtolic.) — szary w H_2O rozp. prosz. Antiseptic. *Z.* 0,1—0,3°/₀ w otyatryi i laryngol., do 3°/₀ w chirurgii.

***Millefolii Hb.** *W.* w infus. 5—15°/₀, ziółk. *Z.* do kąpieli, lewatyw (100 = 40 h.). **Extr. M.** *W.* 0,5—1,0 krd. w pig., mikst.

Minium. Zob. *Plumb. hyperoxydat. rubr.

***Mixtura gummosa.** Zob. Gummi Acaciae.

— ***oleoso-balsamica** (Balsam. vitae Hoffmanni) (6 różn. olejków i bals. peruw. w wyskoku wonnym) *W.* 10—20 kropli na cukrze. *Z.* do wcierań (czysty), zmywań (z wodą), płukanek — łyżka na szkl. wody (10 = 20 h.).

— ****pro potu acido** (Liqu. acid. Halleri 5, Syrup. Rubi id. 95) (10 = 5 h.).

Mollinum mydło gliceryn. kokosowe natłuszczone *Z.* constit. do maści.

Mollosin (1 cz. Cerae fl. + 4 cz. Paraff. liqu.) *Z.* const. do maści.

Monotal (Guajacol. methylglycolic.) — bezbarwny w H_2O tr. rozp. płyn. *Z.* kojący do nacierań, pędzlowań (4,0—5,0 *p. die*).

Morphinum — alkaloid czysty — prawie nieużywany *W.* 0,005—0,03 ! *p. d.* 0,1 ! *p. die.*

— **aceticum,** jak M. hydrochloric.

——— — ***diacetylicum** = Heroinum. *W.* 0,003—0,01 ! *p. d.* do 0,05 ! *p. die* w proszk., pig. (0,01 = 5 h.; 0,1 = 20 h.).

— **hydrobromicum,** jak M. hydrochloric.

——— — ***hydrochloricum** (muratic.). *W.* 0,003—0,03 ! *p. d.* do 0,1 ! *p. die* w proszk., pig., roztw. *Z.* w maści, liniment. 1—5°/₀, do czopk. (jak wewn.), lewatyw. Podsk. w 2°/₀ roztw. ¼—½—1 strzykawki Prav. (1 = 115 h.).

— **methylobromatum** — biały kryst. prosz. w H_2O 1:20 rozp. Dawki jak M. hydrochloric.

— **sulfuricum,** jak M. hydrochloric.

Morrhual zawies. tranu z jodipiną i z Calcium i Natr. hypophosphoric. Zam. tranu.

Morrhuol — wyciąg alkoh. z tranu *W.* zam. tranu w kapsułk. à 0,2 (dzieciom 1—4 *p. die*).

Moschus. *W.* 0,1—0,5 *p. d.* krd. w proszk., pig., zawies. *Z.* do lewatyw (0,5—1,0). **Tra M.** *W.* 20—40 kropli krd. na cukrze lub w miksturze.

Mucogenum — niebieski kryst. prosz. w H_2O nierozp. *W.* purgans 0,1—0,3 jednorazowo w proszk.

Mycodermin — suche drożdże piwne. Patrz Ferment. Cerevisiae. **M. Déjardin** — wyciąg z drożdży w pig. lub tabletk. (4 sztuki = 1 łyżeczce drożdży).

Mydrinum (Mięszan. 1 cz. Homatropin. hydrochloric. z 10 cz. Ephedrin. hydrochloric.). *Z.* w okulistyce 2—10°/₀.

***Myristicae Arillus** = Macis (10 = 20 h.) i ***Semen M.** = Nux moschata (pulv. 10 = 25 h.). *W.* 0,2—0,5 krd.

w proszk., pig. ***Oleum Macidis** (1 = 5 h.). i ***Oleum Myristicae expressum** (1 = 5 h.). *W.* 1—2 kropli w elaeosacch. *Z.* do nacierań.

***Myrrha Gummiresina.** *W.* 0,2—1,0 krd. w proszk., pig., infus. *Z.* do zasypek, proszk. do zębów, do płukanek, plastrów (pulv. 10 = 20 h.). **Extr. M.** *W.* 0,5—1,0 krd. w proszk., pig., mikst. ***Tra M.** *W.* 15—40 kropli krd. *Z.* do pędzlowań (1:5 Mel. rosat.), płukanek 2—10%, maści 10—20%, tinctur. zębow. 10—20% i t. p. (10 = 15 h.).

Myrrholin (rozczyn Myrrhy w ol. rycynow.) — brunatny płyn. *W.* w kaps. żelat. à 0,3 w gruźlicy płuc. *Z.* do maści i mydeł.

***Myrtilli fructus** — łagodne Adstring. — *W.* suszone borówki łyżkami same w infus., w postaci wina i t. p. (10 = 10 h.).

Myrtolum — fasny płyn o aromat. woni. *W.* w zgorzeli płuc 0,2—0,5 w kaps. co 2 godz. *Z.* do wziewań.

Naftalan — produkt destylac. z nafty — brunatna gęsta w H_2O nierozp. masa. *Z.* w chor. skórn. czysty lub w maści, plastr., mydł., past. i t. p. Podobnie i konkurenc. **Nafalan.**

***Naphtalinum** pur. *W.* 0,1—0,5 krd. w proszk., pig., kaps. *Z.* 10% roztw. w Ol. Lini, w maści 6%, do lewatyw 1,0—3,0 *p. d.* (10 = 10 h.).

Naphtalol. Ob. Betol.

***Naphtolum beta** (Betanaphtol). *Z.* w 2—10% roztw. alkoh., w 3—10% maści, past., mydłach (10 = 15 h.).

***Unguentum N. compos.** (Betanaphtol 10, Calc. carbon. 5, Sap. kalin. 28, Ax. Porci 57) *Z.* w chor. skórn. (10 = 10 h.).

— **camphoratum** ciecz gęsta. *Z.* w gruźlicy do wstrzykiw. miąższ. 0,15 w oliwie *p. d.*; także do smarowań z kokainą.

Narceïnum — białe w gorąc. H_2O rozp. kryszt. *W.* 0,01—0,02 *p. d.* 3 r. dz. jako sedativ., 0,05—0,1 jako hypnotic. w proszk., pig., syrupie. Patrz także Antispasmin.

Narcotinum — alkaloid z opium — bezbarwne w H_2O nierozp. kryszt. Antimalaricum. Dział. narkot. nie posiada. *W.* 0,1—0,2 krd. w proszk., pig., lub roztworze (z dodatk. kw. soln.). Tak samo stosuje się w H_2O rozpuszczalne. **N. hydrochloric.** i **N. sulfuricum.**

Narcyl (Aethylnarcein. hydrochloric.) — błyszczące w H_2O rozp. kryszt. Analgetic., w kaszlu *W.* 0,02 *p. d.* krd. w proszku, syrupie.

Nargol (srebro z nukleiną). Adstring. — brunatny w H_2O rozp. prosz. *Z.* w 10—20% roztworze.

Natrium aceticum. *W.* 1,0—4,0 krd. w roztworze.

— **agaricinicum** — biały w H_2O rozp. prosz. *W.* 0,1—0,2 na noc przeciw potom suchotn.

— ***benzoïcum.** *W.* 0,5—1,0 *p. d.* do 15,0 *p. die*

w proszk., roztw. *Z.* 5% do wziewań, płukanek (10 = 15 h.).

— **bicarbonicum.** Patrz *N. hydrocarbonic.

— ***boracicum** (= Borax). *W.* 0,5—2,0 krd. w proszk., roztw. *Z.* do płukanek 2—5%, zmywań 1—5%, pędzlowań (10—20% z miodem, glicer.), maści 10—20% i t. p. (10 = 5 h.).

— ***bromatum,** stos. jak Kali bromat. (10 = 10 h.).

— ***carbonicum,** stos. jak N. hydrocarbonic. (100 = 20 h.). **N. carb. crudum** tylko *Z.* do kąpieli, zmywań. ***N. carb. siccum** *W.* 0,2—0,5 krd. w dużej ilości wody. *Z.* do proszku do zębów (10 = 5 h.).

— ***chloratum** (sól kuch.). *W.* 0,5—2,0 krd.; przy krwiopluciu 1 łyżkę. *Z.* do wziewań 0,5—1%, do zmywań 5—10%, do kąpieli 1—5 kgr., do transfuzyi 0,8% wyjałow. i t. d. (10 = 5 h.).

— **chloricum,** jak kali chloric.

— **citricum** *W.* 0,25—1,0 krd. w proszk., roztw.

— **dithiosalicylicum** — szary lub żółtawy w H_2O rozp. prosz. *W.* w gośćcu 0,2—0,5 krd. w pig., roztw.

— **glycerino-phosphoricum** w handlu w 50% roztworze. *W.* 0,2—0,5 krd. Podsk. 0,1—0,2.

— ***hydrocarbonicum** (= N. bicarbonic.) *W.* 0,3—1,5 krd. w proszk., pig., pastylk., roztw. *Z.* do płukanek 2—5%, wziewań 1/2—1%, kąpieli i t. d. (10 = 5 h.; 100 = 20 h.). ***Pastilli N. hydrocarb.** à 0,25 (10 szt. = 15 h.). ***Pulvis aërophorus** (N. hydroc. 2,0 w niebiesk. torebce i Ac. tartaric. 1,5 w białej torebce) (10 dawek = 60 h.).

— ***hydrooxydatum** — silnie żrący, stosowany jak Kalium hydroox. (10 = 15 h.). ***N. hydroox. solutum** (około 15% Liquor Natrii caustici), jak Kalium hydrooxyd. solut. (10 = 10 h.).

— ***jodatum,** jak Kali jodat. (10 = 70 h.).

— **jodicum** *W.* 0,1 *p. d.* krd. w pig. lub rotw. wodnym z mlekiem. *Z.* do zadmuchiw. sam lub z kw. borow. Podsk. 0,05—0,1 *p. d.* w 5% roztw.

— **kakodylicum** (N. dimethylarsenic) — biały kryst. w H_2O rozp. prosz. *W.* 0,01—0,05 krd. do 0,3 *p. die* w pig. lub roztw. Także podsk. 0,01—0,05 (zob. Alkarsodylum).

— **lacticum** *W.* 10,0—15,0 *p. die* w wodzie osłodz.

— **nitricum,** *W.* 0,5—1,5 krd. w roztw. *Z.* do okładów (1:2 wody).

— **nitrosum** (Natriumnitrit). *W* 0,05—0,1 *p. d.* 3—4 r. dz. (0,5—1,5: 150,0 wody 3—4 r. dz. po łyżce).

— **paracreosotinicum,** gorzki w H_2O rozp. prosz. stos. zam. N. salicylic. *W.* do 5,0 *p. die*; dzieciom 2—4 letn. 0,5—1,0 *p. die*

— **peroxydatum** *Z.* w dentyst. do niszczenia pulpy; w chor. skórn. w postaci mydła.

— **persulfuricum** — biały w H_2O rozp. prosz. Anti-

septic. *W.* 0,2 *p. d* dla pobudz. apetytu. *Z.* do zmywań 1—5%, do wstrzyk. przy tryprze 1—2% i t. p.

— **phenylopropiolicum** — pokrewny hetolu. W handlu w 25% roztworze (**Thermiol**). *Z.* do wziewań 2 r. dz. po 200 cm^3 1—3% rozczynu.

— ***phosphoricum** *W.* 0,5—2,0 krd. w roztw.; jako laxans 20,0—50,0 (10 = 5 h.; siccum pulv. 10 = 10 h.).

— **pyrophosphoric. ferrat.** *W.* 0,2—0,3 *p. d.* 3 r. dz. w pig., proszk., roztw. (jako przetwór żelaza).

— **saccharatum** — używ. jako dodatek (0,033%) do fizyol. roztw. soli kuch. przy wstrzykiw. po krwotokach.

— ***salicylicum.** *W.* 0,5—2.0 krd, w roztw., pig., pastylk., prosz. (rozpuścić w H_2O). *Z.* do lewatyw (10 = 15 h.).

— ***silicicum solutum** (Liquor N. sil.) *W.* 0,1—0,3 krd. w znaczn. rozcieńcz. *Z.* do stał. nieprzemakaln. opatrunk. (100 = 25 h.).

— **sulfanilicum** — blaszki w H_2O rozp. *W.* 0,5—1,0 w jodismus, katarach.

— **sulfoichtyolic.** rzadko zam. ichtyolu.

— ***sulfuricum** (Sal mirabile Glauberi) *W.* 1,0—2,5 krd.; jako laxans 15,0—30,0 w wodzie; także w postaci wód mineraln. *Z.* do lewatyw 10,0—30,0 *p. d.* (100 = 15 h.). Do podawania w proszku służy ***N. sulfuric. siccum** w dawce o 1/2 mniejszej (10 = 5 h.). **Sal Carolinum factitium** (N. sulfuric. sicc. + N. bicarbonic. + N. chlorat. + kal. sulfuric.). *W.* łyżeczkę w wodzie sodowej.

— **telluricum** przeciw potom *W.* 0,05 wieczorem w proszk. Tak samo podsk.

— **thiosulfuricum** (= N. subsulfurosum), Desinfic. *W.* 0.5—1,5 krd. w roztw. *Z.* do zmywań i płukanek 5—10%, do kąpieli (100,0—200,0 na kąpiel z dodatk. octu).

Neralteinum (Paraaetoxy-phenylamido-natrium-metansulfonat), Antipyret., Antineuralg. — prosz. w H_2O rozp. *W.* 0,5—3,0 *p. die* w proszk., tabletk.

Nervol (Liniment. Gualtenic. compos.) f. Franzos, zam. przetwor. obcych.

Neurodinum (Acetyloxyphenylurethan) — bezbarwne tr. w H_2O rozp. kryszt. Antineuralgic. *W.* 0,3—1,0 krd. w proszk.

Neuronal — (Diaethylbromacetamid) Sedativ. i Hypnotic. *W.* 0,5—1,0 w opłatk.; obłąkanym do 4,0 *p. die*

Niccolum bromatum — żółty w H_2O rozp. prosz. *W.* sedativ. 0,1—0,2 *p. d.*

Nicotianae Folia (tytoń), obecnie używane prawie wyłącznie w postaci mydła przy chorob. skóry.

Nirvaninum — bezbarwne w H_2O rozp. kryszt. Miejsc. anaesthet. do wstrzykiw. w rozczyn. 0,1—2%. Gorsza od kokainy.

Nitroglycerinum (Glonoinum). *W.* 1—10 kropli z 1% roztw. alkoh., poczynając od 1 kropli. Także w pastylk.

****Pastilli Nitroglycerini** à 0,0005 (10 szt. = 15 h.; 100 szt. = 100 h.).

Nosophen (Jodophen. Tetrajodphenolphtalein) — żółtawy prosz., rozp. w eterze, chlorof. Antiseptic. *W.* 0,3 do 0,5 *p. d.* 3 r. dz. *Z.* do zasypek, zadmuchiwań, także jako gaza 3%.

Novargan — związek proteinowy srebra (10% Ag.) — żółtawy w H_2O rozp. prosz. *Z.* wstrzyk. do cewki mocz. 0,25—0,75% lub zapuszcz. ½ cm³ 5—10% rozcz.

Novaspirin (Ac. anhydromethylencitrylodisalicylic.) — biały prosz. rozp. w alkoh., eterze. W gośćcu, w dnie. *W*, 0,5—1,0 krd. w tabletk.

Novocain. — biały w H_2O rozp. kryst. prosz. — do miejsc. znieczul. z Adrenaliną. *Z.* w dentyst. 1—2% rozczyn, w okul. 1—10%. W handlu także gotowe wyjałowione roztwory Novocainy z Adrenaliną o różnej sile p. n. **Novorenal.**

Nucleogen — związek Arsenu z Ferrum nucleinicum. *W.* w tabletk. à 0,05. Podsk. ½—1 cm³ 10% roztworu.

Nux moschata, patrz Myristicae.

Oenase — ferment winny w tabletk.

Oleokreosotum (Kreosot. oleinic.) — żółty gęsty płyn. Zam. kreosotalu *W.* 3.0—10,0 *p. die.*

Oleum Bergamottae — corrigens zapachu i smaku (np. dla naftaliny).

— **Cadinum**, zob. Juniperus.

— ***Cajuputi** *W.* 1—10 kropli w pig., kaps., roztw. alkohol.; *Z.* do wcierań ana z oliwą, do maści 10—20% (1 = 5 h.).

— **Chaulmoograe** (— Gynocardiae) — gęsta maź, rozp. w eterze i chlorof. Stos. w chor. skórn., kile, trądzie *W.* zaczynać od 4 kropli aż do 20 w zawies., mleku *Z.* w liniment 5—10%. Podsk. 0,1—0,2 co 10—14 dni.

——— — ***Crotonis** *W.* ¼—1 kropli do 0,05! *p. d.* 0,1! *p. die* w pig., prosz. z cukrem, kaps., roztw. alk. *Z.* do nacierań czysty lub 10—20% z olejami, gliceryną, do plastrów, lewatyw (1 kropla: 150,0 w zawies.) i t. p. (1 = 5 h.).

— ***Jecoris aselli** *W.* 1—3 łyżek; dzieciom 1—3 łyżeczek *p. die* czysty, w kaps., zawies. z żółtkiem + kilka kropli Olejku miętow. *Z.* do nacierań, lewatyw. Także jako excip. do innych środk., np. Ol. jec. as. ferratum i t. p. (100 = 40 h.; 500 = 120 h.).

— **Lithanthracis** — smoła z węgla kamienn. — brunatny gęsty płyn, używ. zam. Pix liquida. *Z.* w maści 5—10% i rozmait. przetworach, jak Tra L., Liquor L. i t. p.

— ***Olivarum.** *W.* łyżkami, w kamicy żółc. 100,0 do 200,0 co kilka dni czysty lub z dodatk. koniaku, mentolu i żółtka. *Z.* do nacierań, maści, liniment. i t. d. (100 = 55 h.).

— ***Pini pumilionis.** *Z.* do wziewań, rozpylań, nacierań (1 = 5 h.).

— *Resinae empyreumaticum. *Z.* do nacierań; (100 = 25 h.).

— *Ricini *W.* 1—2 łyżek czysty, z mlekiem, piwem, koniakiem, bulionem, w kapsułk. *Z.* do lewatyw (100 = 40 h.).

— Rusci = *Ol. Betulae empyreumatic.

*Olibanum Gummiresina *W.* 0,2—1,0 krd. w pig. *Z.* do wziewań, nakadzań, plastrów (pulv. 10 = 15 h.).

Omal (Trójchlorfenol) — bezbarwne igiełki rozp. w alkoholu, eterze. Antiseptic. *Z.* do nacierań w 5—10% roztw., do maści.

Omorol — związek srebra (10%) z białkiem — żółty prosz., rozp. w fizyol. roztw. Na Cl. *Z.* do wziewań 3%, zasypek, maści (w laryngologii).

*Ononidis Rd. *W.* 1,0—2,0 krd. do 15,0 *p. die* w ziółk., inf., decoct. (10—15%), proszk. (100 = 40 h.).

——— *Opium (Laudanum, Meconium) zawiera około 12% morfiny. *W.* 0,005—0,15! *p. d.* aż do 0,5! *p. die* w pig., proszk., pastylk. *Z.* w maści 3—10%, w proszku 10% (z cukrem), do plastrów 5—10%, czopków i lewatyw (jak wewnętrznie) i t. p. (1 = 20 h.). *Extr. Opii. *W.* 0,01—0,1! *p. d.* aż do 0,5! *p. die* w proszk., pig., pastylk., mikst., zawies. *Z.* do lewatyw, czopków (jak wewn.), maści 2 do 10% i t. p. (1 = 40 h.). *Syrupus opiatus (Extr. Opii 1 : 999 Syrupi splc.) zam. dawniejszego Syrup. papaveris (S. Diacodii). *W.* łyżeczkami czysty lub do mikstur (10 = 10 h.). *Tra Opii crocata (1 = 5 h.). i *Tra Opii simplex (1 = 5 h.). zawierają po 1% morfiny. *W.* 0,1—1,5! *p. d.* aż do 5,0! *p. die.* *Z.* do maści 5—15%, do wód ocznych 1—5%, do lewatyw 5—20 kropi. *Pulvis Ipecacuanhae opiatus (= Pulv. Doveri) składa się: Opii, Rd. Ipec. ana 1, Sacchari 8. *W.* 0,1—1,5! *p. d.* do 5,0! *p. die* (1 = 5 h.). Unguentum opiatum (Extr. Opii 1, Aquae 1, Ungu. cerei 18). *Z.* maść kojąca.

Opodeldok, zob. Ammonia.

Opo — przetwory — przetwory organoterap., przy których przyrządzaniu usunięto subst. tkankowe i strącalne białka. 1 cz. takiego przetworu = 10—20 cz. świeżej tkanki. Tak np. Opo-cerebrinum, Opo- hyreoidinum i t. p.

Oresol (Oreson) — ester gwajakolowy gliceryny, używany zam. gwajakolu.

Orexinum tannicum (Phenyldihydrochinazolin tannic.) — żółtawy w H_2O nierozp. prosz. Stomachic. *W.* 0,5—1,0 *p. d.* 1—2 r. dz. na 2 godz. przed jedz. O. basicum i O. hydrochloric. stosowane podobnie, lecz bez wartości.

*Origani Hb. *W.* do ziółek. *Z.* do okładów (100 = 35 h.).

Orphol (Bismutum betanaphtolic. basic.) — brunat. w H_2O nierozp. prosz. Antisept. jelit. *W.* 1,0—2,0 *p. die* w proszk.

Orthoformium (Methylium paraamidometaoxybenzoicum) — biały kryst. w H_2O tr. rozp. proszek. Działa znieczul. miejsc. na powierzchnie pozbawione nabłonka. *W.* 0,5—1,0 krd. w proszk. przy wrzodach i rakach żołądka. *Z.* do zasypek, maści 10—20%, przy bólu zębów, do okładów w roztw. alkoh. Często (nawet użyty *Z.*) sprowadza zatrucie. **O. novum** — izomer poprzedniego o tych samych wadach i zaletach, lecz tańszy.

***Oryzae Amylum** — mączka ryżowa — jako środek odżywczy i do celów kosmet. (10 = 5 h.; 100 = 30 h.).

Ossin — przetwór tranu w zawies. *W.* jak tran.

Ovaraden (1,0 = 2,0 świeżych jajnik.) *W.* 1,0—2,0 *p. d.* 3 r. dz. w proszk., **Oophorin** *W.* w tabletk. à 0,3 krd. do 6 tablet. **Ovarin, Ovariinum siccum. Ovaria siccata pulv.** i t. p. — przetwory z jajników, stosowane w zaburzen. miesiączkowania i nerwicach.

Ovi gallinac. albumen (s. vitellum) — białko lub żółtko jaja kurzego.

Ovogal — związek kw. żółciow. z białk. — zielonkawy nierozp. proszek — w chorob. wątroby i dróg żółciowych. *W.* na koniec noża krd. w wodzie, kawie, herbacie, kaps. żelat.

Oxycamphora — biały tr. w H_2O rozp. proszek. W dyspnoë *W.* 0,5 *p. d.* w kaps. 2—3 r. dz. W handlu istnieje także 50% roztw. alkoholowy p. n. **Oxaphor** *W.* 1,0 *p. d.* 2—3 r. dz. w mikst.

***Oxymel simplex**. *W.* do picia 1 : 10 wody, do mikstur 3 : 15. *Z.* do płukanek i t. p. (10 = 10 h).

Oxysparteinum hydrochloric. — bezbarwne w H_2O rozp. kryszt. *W.* i podsk. 0,04 szybko podnosząc aż do 0,1 *p. d.* et *p. die*. W wad. serc. (szybko przyzwyczajenie; unikać makowca).

Ozet-Bäder (kąpiele tlenowe musujące wedł. Dr. Sarasona). Po dodaniu do wody o 32—34° wywiązuje się około 22 litr. tlenu. Polecane w chorob. serca i naczyń, neurastenii, histeryi, bezsenności i t. p. 3—4 r. tygodn. po 15—20 min. (1 kąpiel = 3 kor.).

***Paleae haemostaticae** (= Pengawar Diambi) do mech. tamow. krwi (1 = 10 h.).

Pancreaden — w cukrówce *W.* 1,0—2,0 krd. w proszk, tabletk.

Pancreatinum — liczne przetwory stałe i płynne. *W.* 0,1—0,5 krd. w mleku, zupie, pig.

Pancreon — w zaburz. trawienia i wymiany materyi *W.* 0 3—0,5 w tabletk. przed lub przy jedz. 3 r. dz.

Papainum (Papayotin) — biały proszek z soku Carica papaya *W.* zam. pepsyny (lecz gorsza) 0,1—0,3 krd. w pig., pastylk., proszk., syrupie *Z.* do pędzlowań w błonicy 5%.

***Papaveris Fructus** *W.* 0,5—1,0 krd. w odwarze 5 do 10%. *Z.* do okładów, płukań, lewatyw (10 = 10 h.).

Semen P. w zawies. (5—10:100). **Syrupus P.** (= Syrupus Diacodii) patrz Opium.

Papaverinum hydrochloric. — alkaloid z opium — kryształki w H_2O rozp. W biegunk. zam. opium (ma zwalniać peristaltykę, nie działając nasennie). *W.* dzieciom odpow. do wieku 0,005—0,03 *p. d.* z cukrem mleczn.

***Paraffinum liquidum** — constit. do maści, liniment (100 = 30 h.). **P. solidum** o różnej topliwości *Z.* do maści, plastrów, opatrunk.; także do wstrzykiwań celem wypełnienia ubytków, np. przy zapadniętym nosie i t. p.

Paraform (Formaldehyd spolimeryzowany), — do odkażania mieszkań. Patrz Formaldehyd.

Paraldehydum — bezbarwny płyn o eter. woni w H_2O rozp. *W.* jako sedativ. 1,0—2,0; jako hypnotic. 3,0—5,0 w 3—4% roztw. wodnym ocukrzonym, rozdzielone na 2—3 razy. Łatwo przyzwyczajenie, idiosynkrazya.

Parisol — prod. kondens. formaldehydu i zmydlonych Naphtachinonów — jasny płyn aromat. w H_2O rozp. *Z.* desinfic. i desodor. w 0,5—5% roztw. wodn.

****Pasta gummosa** — do żucia przy kaszlu (10 = 15 h.).

Pastilli jodoferrati comp. Jahr. zam. zagranicz. przetworów.

Pelletierinum sulfuricum — alkaloid z Cortex granati. Anthelmintic. *W.* 0,3—0,4 z dodatk. Ac. tannici 0,5:30,0 wody, a po 1/2 godz. Inf. Sennae e 10,0:150,0.

Pellotinum hydrochloric. — alkaloid z Anhalonium Williamsi. Hypnotic. *W.* 0,03—0,08 w proszku; podsk. 0,01—0,02.

Pengavar Diambi, patrz Paleae haemost.

Pental (Trójmetyletylen) — bezbarwny w wyskoku, eterze rozp. płyn. Używ. zam. chloroformu do ogóln. znieczulenia, lecz gorszy i niebezpieczny.

***Pepsinum.** *W.* 0,2—0,5 krd. w proszku, kołaczyk., rozp., po jedzeniu (z dodatk. kw. solnego, cytryn., mlecznego). (1 = 5 h.). ***Vinum P.** zawiera 2,5% pepsyny. *W.* łyżeczkami po jedz. (10 = 10 h.).

Peptonum — liczne przetwory, podawane tam, gdzie chodzi o oszczędz. żołądka. *W.* i w lewatywach.

Perborax (Natr. perboric. medicin.) — biały w H_2O rozp. prosz. *Z.* do zasypek w proszk., w roztw. z domieszką kwasu do przemyw. ran i t. p.

Perdynamin — płynny smaczny przetwór Hemoglobiny *W.* 1 łyżka (dzieciom 1 łyżeczka) przed jedz. czysty lub w wodzie sod., winie. **Lecithinperdynamin** — tak samo.

Perhydrol (30% Hydrogenium hyperoxyd).

Peroninum (Benzomorphinum hydrochl.) — biały w H_2O rozp. proszek. Stoi na pograniczu między morfiną a kodeiną. *W.* 0,01—0,02 *p. d.* krd. do 0,2! *p. die* w proszk., pig., roztw.

Pertussin (Extr. Thymi saccharat.) *W.* w kokluszu dzieciom $^1/_2$—1 łyżeczki krd.

Peruscabin (ester benzyl. kw. bedźwin.) — płyn bezbarwny rozp. w olej., wyskoku. Stosowany w scabies w 25% roztw. w Ol. Ricini p. n. **Peruol.** lub w postaci 10% maści.

***Petroselini Rd.** Diureticum. *W.* w odwarze, infus. (100 = 50 h.).

Petrosulfol (Ichtyol. austriac.) brunatny w H_2O rozp. płyn. *Z.* zam. ichtyolu w maści 10%.

Phenacetinum = *Acetphenetidinum.

Phenalgin — mieszanina z działaj. składnik. Acetanilidum. *W.* 0,4—0,75 w proszk., tablet k.

Phenocollum hydrochloric. (Amidoacetphenetidin) — prosz. kryst. w H_2O rozp. Antipyret., Antirheum. *W.* 0,5—1,0 *p. d.* aż do 5,0 *p. die* w proszk., roztw. W takich samych dawk. stosuje się **Ph. aceticum** (także podsk.) i **Ph. carbonicum.**

Phenolphtaleinum patrz Purgen.

Phenolum monochloratum. (Parachlorfenol). Antiseptic. Bezbarwne tr. w H_2O rozp. kryszt. *Z.* w maści 2% (w łóży), paście 25% (przy toczniu), do pędzlowań w gruźlicy krtani (5—20% roztw. gliceryn.) i t. d.

— **sulforicinicum.** (25—30% roztwór Phenolu w Natr. sulforicinic.). Antiseptic. i Desinfic., stosowany w błonicy, ozaena, gruźlicy i brodawczak. krtani. *Z.* do pędzlowań nierozcieńcz.

Phenosol — związek kw. salicyl. z p. — Phenetidiną) biały w H_2O tr. rozp. prosz. Antipyretic., Antirheum. *W.* 0,5 krd. w proszku.

———— ***Phenylum salicylicum** (= Salol). — biały prosz. rozp. w wyskoku, eterze. *W.* 0,5—2,0! *p. d.* do 6,0! *p. die* w proszk., tabletkach *Z.* do zasypek (czysty lub z mączką), maści (1—10%), do płukań np. ust (łyżeczka 1—2% roztw. alkohol. na szklankę wody) i t. d. (10 = 20 h.).

Phorxal — przetwór krwi, zawierający fosfor i żelazo — proszek w H_2O rozp. *W.* 20,0—30,0 *p. die* w wodzie.

———— ***Phosphorus** *W.* 0,0005—0,001! *p. d.* do 0,005! *p. die* w eterze, oliwie, pig. *Z.* do maści, liniment. (0,5 do 1%). (1 = 5 h.). ***Oleum phosphoratum** (0,1%). *W.* 0,5 do 1,0! *p. d.* aż do 5,0! *p. die* w zawies., kapsułk. *Z.* do nacierań. (10 = 15 h.).

Phosphot = Phosot (Kreosotum phosphoric.) — bezbarwny gęsty płyn — w gruźlicy. *W.* do 6,0 *p. die.*

Phosphotal Clin. (obojętny fosforan kreozotowy) — gęsty brunatny płyn w H_2O rozp. *W.* w kaps., zawiesinie.

———— ***Physostigminum salicylicum** (Eserinum). *W.* 0,0005—0,001! *p. d.* do 0,003! *p. die* w pig., roztw. *Z.* do zakraplań do oka 0,2—1% (0,01 = 10 h.; 0,1 = 80 h.).

Phytinum (związek wapnio-magno-fosforowy) za-

wiera 23% fosforu. — Biały proszek w H_2O rozp. *W.* do 1,0 *p. die*, w kaps., tabletk., w wodzie ocukrz. Oseskom zam. Phytinum podawać Fortossan.

Phytolaccin — wyciąg w proszku z Rd. Phytolaccae. Purgans. *W.* 0,03—0,12 w pig.

Pichi-Pichi Extr. fluid. — gorzki ciemny płyn. *W.* 3 r. dz. po łyżeczce (w Cystitis, Gonorrhoea, kamieniach pęcherz.).

Picratol (Argentum trinitrophenylic.) zawiera 30% srebra. *Z.* do czopków i pręcików.

Picrol (Kalium dijodresorcinmonosulfuric.) — bezbarwny kryst. w H_2O rozp. prosz. (zawiera 52% jodu). *Z.* Antiseptic. zam. sublimatu.

Picrotoxinum — goryczka z nasion Menispermum cocculus — bezbarwne igiełki tr. rozp. w H_2O. *W* przeciw potom hektyczn. 15—20 kropli 0,05% roztw.; tak samo i podsk.

——— ***Pilocarpinum hydrochloricum**. *W.* 0,01—0,03! *p. d.* do 0,06! *p. die* w wodn. roztw., pig. *Z.* do wód ocznych 1—2%. Podsk. 0,01 *p. d.* (0,01 = 5 h.; 0,1 = 25 h.).

Pilulae aperientes »Kleevein« *W.* purgans 1—2 pig. wieczor.

— ***laxantes**, Zob. Aloë.

— ****odontalgicae** (10 szt. = 10 h.).

Pimpinellae Rd. — *W.* expector. i w zaburz. trawienia 0,2—1,5 *p. d.* krd. w pig., proszk., inf. *Z.* do płukanek 10% infus. **Tra P.** *W.* 15—40 kropli krd. *Z.* do płukanek.

Piperazinum (Diaethylendiamin) — biały w H_2O ł. rozp. prosz. W skazie moczan. *W.* 0,5—2,0 *p. die* w wodzie sodow. rozdzielone na 3 dawki. Także podsk. 0,05 —0,1 *p. d.* w 10% roztw. **P. hydrochloricum**, stosowane tak samo.

Piperidinum bitartaricum — bezbarwne w H_2O ł. rozp. kryszt. W skazie moczan. *W.* 0,5 krd. w wodzie sodow.

***Piperis nigri fructus** *W.* 0,3—1 krd. najlepiej w potrawach (10 = 10 h.).

Piscidiae erythrinae Extr. fluid. Sedativ. *W.* 0,5—2,0 i więcej w roztw.

Pittylen — produkt otrzymany przez działanie Formaldehydu na smołę — brunatnawy prosz., rozp. w alkoh., acetonie, alkaliach. W chor. skórn. zam. innych przetworów smołowych *Z.* w 5—10% roztw. alkoh., kollodium, w pastach 2—15%, do zasypek, mydeł.

***Pix liquida** (Resina empyreum. liquida) *W.* 0,1—0,5 krd. w pig., kaps. *Z.* w maści i liniment. 15—20%, do pędzlowań, wcierań (czysta lub 10—30% z alkohol., tłuszczami); do wziewań (nagrzać z sodą) i t. d. (100 = 25 h.). **Aqua Picis.** *W.* łyżkami. *Z.* do wziewań, opatrunk., przestrzykiwań.

****Plantaginis Syrupus** (Hb. Plantag., Spirit. āā 10; Aq. ferv. 90, z dodatk. cukru 16:10 przesączu) (100 = 60 h.).

Plasmon — białko mleka w rozpuszczeniu (przez dodanie sody). Nutriens. *W.* 30,0—125,0 *p. die.*

——— ***Plumbum aceticum**. *W.* 0,02—0,1 ! *p. d.* aż do 0,5 ! *p. die* w pig., proszk., roztw.; w haemoptoë odrazu 0,05 co 2 godz. *Z.* do zasypek i wdmuchiwań do krtani (10—20% z cukrem); w okulist.: do pędzlowań 1%, zakraplań 0,2%, okładów 0,1%; do maści 10—20%; do lewatyw i czopków 0,1 *p. d.*, do wziewań 0,1—1% i t. d. (10 = 5 h.; siccum pulv. 10 = 10 h.). ***Pl. ac. basicum solutum** (Liquor Pl. subacetici). *Z.* do płukanek i wód ocznych (0,5—1:100), do okładów, zmywań (1—2:100), do lewatyw (1,0—3,0), do maści i liniment. (0,2—1:10) i t. d. (10 = 5 h.). ***Aqua plumbica** (Pl. ac. bas. sol. 1, Aquae 49) (100 = 10 h.). ***Aqua Goulardi** (Pl. ac. bas. sol. 2, Spirit. vini 5, Aquae 93) *Z.* do okład., zmywań, przestrzykiw., lewatyw (100,0—150,0 na lewatywę) i t. d. (100 = 10 h.). ***Unguentum Pl. ac.** (Pl. ac. 1; Aquae 9; Vaselini, Lanolini ana 45) (10 = 10 h.).

— ***carbonicum** (Cerussa) *Z.* do zasypek lub maści i plastrów (pulv. 10 = 5 h.). ***Emplastr. Pl. carb.** (E. Cerussae = Pl. carb. 3, Ol. Sesami 1, Empl. Diachylon splx 6) (10 = 10 h.). ***Unguent. Pl. carb.** (Empl. Plumbi splx 2, Vaselini 5, Pl. carb. 3) (10 = 10 h.).

— ***hyperoxydatum rubrum** (= Minium) do maści i plastrów (pulv. 10 = 5 h.; 100 = 25 h.). ***Emplastr. Pl. hyperox.** (E. Minii) *Z.* drażniący (10 = 10 h.).

— ***jodatum** *W.* 0,05—0,5 krd. w prosz., pig. *Z.* do maści, plastrów (1 : 5—20) i t. p. (10 = 60 h.).

— ***oxydatum** (= Lithargyrum) do wyrobu maści i plastrów (pulv. 10 = 5 h.). ***Emplastr. Plumbi splx** (E. Diachylon splx). = Pl. oxyd., Ax. porci, Ol Sesami ana (10 = 10 h.). ***Empl. Pl. compos.** (Gummires. Amnoniac., Spiritus āā 10; Colophon. 6, Bals. Tereb. 4, Cerae fl. 10, Empl. Pl. splx 70) (10 = 15 h.). ***Unguentum Pl. oxyd.** (Ung. Diachylon) = Pl. oxyd. 20; Ax. Porci, Ol. Ses. āā 40 (10 = 10 h.). ***Ungu. Pl. oxyd. Hebra** = poprzedn. + Ol. Lavand. 2. (10 = 15 h.).

— **tannicum** w postaci maści ****Unguent. Pl. tannici** (Ungu. ad decubitum = Ac. tannici 1, Pl. acet. bas. sol. 2, Ungu. splc. 17) *Z.* na odleżyny (10 = 15 h.).

Pneuminum — produkt dział. formaldeh. na kreozot — żółty bezwonny w H_2O nierozp. prosz. *W.* w gruźlicy 0,5 krd. w proszk.

——— ***Podophylli Resina** (= Podophyllinum) *W.* 0,005—0,03—0,05 ! *p. d.* aż do 0,2 ! *p. die* w pig. (1 = 15 h.).

***Polygoni Hb.** — w chor. narz. mocz. (100 = 45 h.).

Polysolve (Natr. sulforicinic.) — żółty w H_2O rozp. płyn, służy do rozpuszczania innych środków; tak np.

rozpuszcza 50% Ac. carbol., 10% Betanaftolu, 15% salolu. Także Z. w błonicy do pędzlow.

***Pomi Extr. ferratum** (= Extr. Ferri pomatum-Extr. Malatis ferri). *W.* 0,1—0,5 krd. w pig. lub winie (1 = 5 h., 10 = 20 h.). ***Tra Pomi ferrata** (Tra Malatis ferri). *W.* 20—50 kropli krd. w syrupie, winie (10 = 15 h.).

****Potio Riveri** = Kali carbon. 4, Aq. 80, Ac. citrici 3,3, Syrup. splc. 15. *W.* łyżkami.

Probillin w pig. (zawierają Natr. oleinic., kw. salicylowy, fenolftaleinę i mentol). *W.* w kolce żółc. 2 r. dz. po 3—4 pig. w gorącej wodzie.

Proferrin — związek nukleoproteidowy żelaza (10% Fe i 1% fosforu) — czerwonawy w H_2O nierozp. prosz. *W.* 0,2—0,3 *p. d.* 3 r. dz. w opłatk.

Proponal (Acid. dipropylbarbituricum) — bezbarwne tr. w H_2O rozp. kryszt. Hypnoticum. *W.* 0,1—0,5! w proszku.

***Protargol** (Argent. proteinic.) — brunatnawy w H_2O rozp. prosz. *W.* 0,1—0,2 *p. d.* 3. r. dz. w pig., proszk., roztw. *Z.* do okładów 5%, maści 10%, do zasypek (czysty); w tryprze roztw. 0,1—1% i t. p. (1 = 50 h.; 10 = 380 h.).

Protosalum (Glycerinformalum salicylic.) — bezbarwny oleisty płyn, rozp. w alkoh., eterze, olejach. Antirheumat. *Z.* do smarowań sam lub z oliwą.

Protylinum — związek fosforu 2,7% z białkiem — żółtawy w H_2O nierozp. prosz. *W.* 2—4 łyżeczek *p. die* w pokarm.; dzieciom do 5 l. ¼—1 łyż.

Psorialan związek kw. margaryn. z tlenkiem rtęci — maść różowa ciągnąca się. *Z.* w chorob. skóry.

Pulmoform (Methylenguajakol) — żółty rozp. w alkoholu i eterze prosz. *W.* w gruźlicy 0,5—1,0 krd.

Pulmonin — wyciąg. z płuc cielęc. w tabletk. *W.* do 10 tabletek.

Pulmonariae folia, jak Folia Altheae.

***Pulpa prunorum** — łagodne laxans (10 = 10 h.; 100 = 65 h.).

****Pulvis adspersorius salicylatus** (zawiera 2% Ac. salicyl.) (100 = 50 h.).

— ***aërophorus**, zob. Natr. hydrocarbon. — ***aëroph. Seidlitzensis**, zob. Kal. natr.-tartaric.

— ***dentifricius albus** (10 = 10 h.; 100 = 60 h.). — ***dentifr. niger** (10 = 10 h.).

— ****digestivus** (Sal. Carolin. 1, Natr. hydrocarb. 3, Elaeosacch. Menth. pip. 1) (100 = 85 h.).

— ***gummosus** — constit. do piguł. (10 = 10 h.).

— ****pectoralis** (Extr. Dulcamarae 2; Amyli Trit., Rad. Liquir. āā 10; Gummi Acac., Extr. Liquir. ven. dep. ana 20, Sacchari 38) (10 = 15 h.).

— ****sternutatorius viridis** (Sapon. med., Rd. Irid.

ana 10; Flor. Lavand., Fol. Salv., Hb. Major., Hb. Melilioti ana 20) (10 = 20 h.).

Purgatin (Purgatol = Antrapurpurin. diacetylat.) — czerwonawy w H_2O nierozp. prosz. Łagodny purgans *W.* 0,5—1,5 na noc w proszk., tabletk. (mocz barwi się krwawo).

Purgen (Phenolphtalein) — żółtawy w H_2O nierozp. proszek. Łagodny purgans. *W.* 0,025—0,1—0,5. W handlu w tabletk. Fenolftaleina wchodzi także w skład innych środk. czyszcz., jak: **Purgierkonfekt, Purgolade** i t. p.

Pyoctaninum (aureum i coeruleum) — barwiki anilinowe. Antiseptic. *Z.* do zasypek 0,1—1%, maści (1—2%), w chirurgii (roztw. 0,02—0,1%), w okulistyce 0,1%.

Pyracetosalyl (Phenazon z kw. salicyl.). *W.* 0,5—1,0 w tabletk. 3 r. dz. w neuralgiach.

Pyraloxin (Pyrogallol. oxydat.). *Z.* zam. pyrogallolu w maści 1—3%.

Pyramidon (Dimethylamidoantipyrin) — białawy w H_2O rozp. proszek. Antipyretic. *W.* 0,2—0,4 w proszk., wodzie, zwykle 1 raz *p. die.* Podobnie stosowane w dawk. nieco większych (0,5—0,75) jego sole: **P. camphoricum neutrale, P. camph. acidul.** i **P. salicylic.**

Pyrantin (Phenosuccin = p — Aethoxyphenylsuccinimid) — bezbarwne tr. w H_2O rozp. igiełki. Antipyret. i Analget. *W.* 0,5—1,0 *p. d.* do 3,0 *p. die* w proszk. **P. solubile** — sól sodowa — w H_2O ł. rozp., stosowana tak samo.

Pyrenol (Pyran) — zanieczyszcz. mięszanina będźwinianu i salicylanu sodow., lepiej więc zapisywać magistraliter.

***Pyrethri Rd.** *Z.* do płukania ust, gardła w 3—10% inf., decoct. (100 = 55 h.).

Pyridinum pur. — produkt suchej destyl. subst. zwierzęc.; powstaje także przy rozkładzie pewnych alkaloid. (np. nikotyny) — jasny w H_2O rozp. płyn. *Z.* do pędzlowań w błonicy 10%, do wdychania przy astmie (3 r. dz. po 20—30 min. wdychać powietrze przepojone parami z 3,0—5,0 nalanych na płaski talerz).

Pyrogallol. Zob. *Acid. pyrogallic. **P. oxydatum.** Zob. Pyraloxin.

Pyrosal (Antipyrin. saicylacetic.) — biały, tr. w H_2O rozp. prosz. *W.* 0,5 w proszku parę r. dz. (jak salol).

***Quassiae Extr.** *W.* 0,2—1,0 krd. w proszk., pig., mikst. (1 = 25 h.). ***Lignum Q.** *W.* 0,5—2,0 krd. w infus., lub macer. (5—10:100 wina). *Z.* do lewatyw w infus. (pulv. 10 = 10 h.).

***Quebracho Cortex** *Z.* w odwarze 5% do wziewań (10 = 10 h.). ***Extr. fluid. Q.** *W.* 1,0—3,0 *p. d.* do 8,0 *p. die* w kropl., pig. (10 = 30 h). **Tra Q.** *W.* 1—2 łyżecz. krd.

Quaebrachinum i Q. hydrochloricum *W.* 0,05—0,1 krd. w proszk., pig.

***Quercus Cortex** *W.* 0,5—1,0 w proszk., odwarze (10%). *Z.* do płukanek, przestrzykiwań, zmywań, (odwar 10%), do kąpieli (pulv. 10 = 5 h.). ***Semen Q. tostum** — kawa żołędz. *W.* w infus. 5,0—10,0 na filiżankę (100 = 25 h.).

Quillaiae Cortex *W.* w odwarze 3,0—5,0:200,0 co 2 godz. łyżka (100 = 35 h.).

***Ratanhiae Rd.** *W.* 0,5—1,0 krd. w pig., proszk., odwarze. *Z.* do proszk. do zębów, do płukanek, przestrzykiw. i lewatyw (odwar) (10 = 15 h.). ***Extr. R.** *W.* 0,5—1.0 krd. w pig., pastylk., mikst. *Z.* do płukanek (5—10%), przestrzykiwań (1—2%), pędzlowań (5—15%), maści 10% i t. p. (1 = 30 h.). ***Tra R.** *W.* 15—30 kropli krd. *Z.* do płukanek 1:10 wody (10 = 10 h.).

Resaldolum — brunatny w H_2O nierozp. prosz. Antiseptic. jelit. *W.* 0,5—1,0 krd. w opłatk.

***Resina elast. depurata** (Gummi elast. depur.) do przyrządz. przylepca, w technice chirurg. i dent. (10=60 h.).

Resorbin — mieszanina ol. migdał., wosku, mydła, żelatyny i lanoliny. *Z.* constituens do maści. **Resorbin rtęciowy** szary i czerw. *Z.* Zam. szarej maści (nie brudzi).

Resorbol — (f. »Tlen«) związek jodu (10%) z kw. tłuszcz. — brunatny w H_2O rozp. płyn. *Z.* w ischias, cierp. nerwow.

Resorcinol — mieszanina jodoformu z rezorcyną — brunatny rozp. w eterze proszek. *Z.* do zasypek 1:3 Talcum, do maści 5—10%.

——— ***Resorcinum** (metadwuoxybenzol) *W.* 0,2—0,5! *p. d.* do 5,0! *p. die* w roztw. lub proszku (popić wodą) *Z.* in subst. — żrący środek; do wód ocznych 2%, do pędzlowań w błonicy 10%, do przestrzyk. pęcherza (2—5%), cewki mocz. (1—2%), nosa (½—1%), do wziewań (½%), do maści (2—10%), do lewatyw (10 = 30 h.).

Rhamnin = Extr. Cort. Rhamni Frangulae fluid. *W.* 15,0—30,0 dla dorosł.

***Rhamni Purshiani Cortex** = Cascara sagrada. *W.* 0,25—1,0 *p. d.* w inf. (10 = 10 h.). Lepiej: ***Extr. Rh. P. fluidum** *W.* jako laxans 3—15 kropli 3 r. dz., jako Carthartic. 20—45 kropli rano i wieczor. (10 = 25 h.), ****Pastilli extracti Casc. sagr.** po 0,5 Extr. Rh. P. (10 szt. = 40 h.). ***Vinum Rh. P.** (Extr. Rh. P. fl. 20, Vini Malag. aur. 30, Syr. Aurant. 10). (10 = 20 h.). **Tabletki kaskarowe** (Wiszniewskiego) (Słoik = 1 kor.).

***Rhei radix** (Rhabarber) *W.* jako stomachic. 0,1—0,3 krd.; jako purgans 1,0—3,0 w proszk., pig., infus. (10 = 45 h.). ***Extr. Rhei** *W.* 0,1—0,3 krd. — tonicum; 0,5—1,0 *p. d.* — laxans w pig., mikst., proszk. (1=15 h.). ***Extr. Rh. composit.** (Extr. Rhei 6; Extr. Aloës 2; Sapo med., Jalapa ana 1). *W.* laxans 0,3—1,0 w pigułk.

(1 = 20 h.). ***Syrup. Rhei** *W.* łyżeczkami i do mikstur (10 = 10 h.). ***Tra Rh. aquosa** *W*, $^1/_2$—2 łyżecz. krd. (10 = 10 h.). ***Tra Rh. vinosa** tak samo (10 = 20 h.).

Rheumasan — natłuszczone maziowate mydło z 10% kw. salicyl. *Z.* jak Esterdermasan.

Rheumatin (Salicylchininum salicylic) — bezbarwne tr. w H_2O rozp. kryształy. Antirheumat., Antineuralg. *W.* 0,5—1,0 *p. d.* 3 r. dz. w opłatk

Rhinalgin — czopki do nosa z mentolem przeciw katarowi.

***Rhoeados Flores** — przy kaszlu, do ziółek lub w odwarze (10 = 15 h.).

Rhomnol, zob. Acid. nucleinic.

Roborat — roślinny przetwór białkowy, biały proszek *W.* odżywczy łyżkami rozrobiony w wodzie, mleku i t. p.

Rodagen — biały proszek otrzymany z mleka kóz, którym wycięto tarczycę. W chor. Basedowa. *W.* 5,0—10,0 *p. die.*

Ronozol — kalium, — natrium, — zincum (sole Acidi dijodparaphenolsulfur.) — w postaci proszku. Antiseptic., używane także do gazy.

***Rosae Flores.** *W.* i do płukanek w infus. (10 = 30 h.). ***Aqua R.** (100 = 15 h.). ***Oleum R.** — corrig. zapachu (0,1 = 25 h.).

***Rosmarini Folia** *W.* do ziółek. *Z.* do zmywań, okładów w inf. (100 = 50 h.). ***Oleum R.** *W.* 1—5 kropli w Elaeosacch., lub z wyskokiem na cukrze. *Z.* do maści, liniment. 3—10%, kąpieli (2,0 na kąpiel) i t. d. (1 = 5 h.). ***Spiritus R.** *Z.* do zmywań, nacierań (10 = 10 h.).

Rubidium bromatum — bezbarwne w H_2O rozp. kryszt. Zam. Kali brom. *W.* 0,3 *p. d.* krd. **R. jodatum** białe w H_2O rozp. kryszt. Zam. Kali iodat. *W.* 0,06—0,3 krd.

Rubi idaei Fructus. *W.* do ziółek, w infus. ***Syrupus R. id.** — corrigens (10 = 5 h.).

Rutae Folia *W.* 0,5—1,5 krd. w proszk., infus. *Z.* do płukanek i lewatyw w infus.

***Sabadillae semen** *Z.* do zmywań, maści (10—20%), lewatyw (2,0 : 100,0). *W.* obecnie nieużywane (pulv. 10 = 10 h.). ***Unguent. S.** (Semen S. 20, Vaselini 79, Ol. Citri 1) (10 = 10 h.).

***Sabinae Herba** (Summitates) *W.* 0,2—0,5 *p. d.* do 2,0 *p. die* w proszk., pig., infus. *Z.* do zasypek, maści 15—30%, do płukanek i przestrzykiw. w 5% infus. (10 = 10 h.). **Extr. S.** *W.* 0,02—0,2! *p. d.* do 1,0! *p. die* *Z.* do maści 10%. **Oleum S.** *W.* $^1/_2$—2 kropli *p. d.* w Elaeosacch., pig. *Z.* do liniment. i maści 5—10%.

***Saccharinum.** *W.* zam. cukru w diabetes mellit. i do słodzenia gorzkich leków (około 300 r. słodsza od cukru). *Z.* do płukanek i proszk. do zębów (1 = 10 h.; 10 = 55 h.). W handlu także w tabletk. po 0,03.

***Saccharum** (pulv. 100 = 40 h.). ***S. lactis** — łagodny laxans. *W.* 10,0—20,0 *p. d.* z mlekiem (10 = 10 h.).

Sajodin (Calcium monojodobehenicum) — biały w H_2O nierozp. prosz. Zam.: Kali jodat. *W.* 2,0—5,0 *p. die* w proszku, tabletk.

Sal Carolinum factit. zob. Natr. sulfuric.

— **Seidlitzense** = *Magnes. sulfuric.

— **Seignetti** = *Kal. natrio-tartaric.

Salacetol — związek kw. salicyl. z acetolem — bezbarwne tr. w H_2O rozp. kryszt. Stosow. jak salol. *W.* w biegunk. 2,0—3,0 w opłatku jednorazowo z dodatkiem przez pierwsze 2 dni 20,0—30,0 Ol. Ricini. W gośćcu 2,0 *p. d.* 2—3 r. dz.

Salen (mieszanina glykolow. estrów kw. salicylow.), oleisty płyn, rozp. w alkoh., eterze, ol. rycyn. Antirheumat. *Z.* do wcierań i pędzlowań czysty lub rozcieńcz.

Salenal — 33⅓% maść salenowa.

***Salep Rd.** (Tubera) *W.* jako kleik (odwar 1%), galareta (2%) do 10,0 *p. die*, jako vehiculum do kwasów i leków silnie działaj. (pulv. 10 = 25 h.).

Salibromin (ester etyl wy kw. dwubromsalicylow.), biały, rozp. w alkaliach proszek. Antipyret., Antirheumat. *W.* 0,5 krd.

Salicinum — glykozyd z korzeni wierzby — białe w H_2O rozp. kryszt. Antipyretic. *W.* 0,5—1,0 krd. do 6,0 *p. die* w opłatk., pig., mikst.

Salicis Cortex *W.* 0,5—1,0 krd. w odwarze 10% *Z.* do płukanek, przestrzykiw. w 10% odwarze.

Salicylamid — bezbarwne tr. w H_2O rozp. kryszt. Zam. kw. salic. *W.* 0,15 *p. d.* do 1,0 *p. die* w opłatk., pigułk.

Salifebrin (mieszan. kw. salicylow. z antifebriną) Antipyret. *W.* 0,5 *p. die*.

Saliforminum (Urotropin. salicylic.) — biały kryst. ł. w H_2O rozp. proszek. Działanie urotropiny, *W.* 0,5—2,0 *p. d.* et *p. die* w wodzie.

Saligallolum (Pyrogalloldisalicylat) — masa stała, rozp. w chlorof., eterze. Łagodne działanie pyrogallolu. *Z.* do pędzlowań, 2—20% roz w. w acetonie.

Saligenin (Orthooxybenzylalkohol) — bezbarwne w H_2O ł. rozp. kryszt. Działanie Natr. salicylic. *W.* 0,5—1,0 co 2 godz. w proszk. lub roztworze.

Salimenthol (Menthol. salicylic.) — oleisty w H_2O nierozp. płyn; (rozp. w wyskoku, eterze, chlorof., olejach). *W.* w gośćcu i dnie 0,25—0,5 krd. w kropl. lub kaps. *Z.* do nacierań czysty lub rozcieńcz. (1 = 30 h; flaszka z 5,0 = 200 h.; 20 kapsułek à 0,25 = 200 h.).

Saliphenin (Salicyl-p-Phenetidin) — bezbarwne w H_2O tr. rozp. kryszt. Antipyretic. *W.* 0,5 *p. d.*

Salipyrinum = *Antipyrinum salicylic.

Salit — ester salicylowy borneolu. — brunatny płyn, rozp. w wyskoku, eterze, olejach. W gośćcu, neuralg. *Z.*

do pędzlowań i smarowań. ana z oliwą, lub nierozc. **Salitum solutum.**

Salitannal i **Salitannol** — prod. kondens. Ac. salicyl. i Ac. gallici. *Z.* do opatrunków.

Salithymol (Thymol. salicylic.). — biały kryst. w H_2O nierozp. prosz. Antiseptic. *W.* 0,5—2,0 *p. die.*

Salochininum — salicylowy ester chinowy — białe kryszt. w H_2O nierozp. *W.* 0,5—1,5 krd. w opłatk.

Salocollum (Phenocollum salicylic.). *W.* 1,0 w proszk. krd. (jak Phenocoll. muriat.).

Salocreol (Kreosotum salicylic.) — oleisty, brunatny, rozp. w alkoh., eterze płyn. *Z.* do wcierań i pędzlowań w róży, gośćcu. (skórę poprzednio osuszyć).

Salol = *Phenylum salicylicum.

Salophen (Acetamidosalol) — blaszki kryst., w H_2O tr. rozp. (50% kw. salicyl.). Antineuralg., Antirheum. *W.* 1,0 *p. d.* do 5,0 *p. die* w proszk.

Salosantal. (33⅓% roztwór salolu w ol. Santali) — płyn jasno-żółty. Polecany w tryprze *W.* 0,5—1,0 *p. d.* 3 r. dz. w wodzie ocukrz. lub kaps. po jedzeniu.

Salubrol (Methylendiantipyrintetrabromid) — żółty, rozp. w alkoh. prosz. *Z.* zam. jod formu do zasypek i jako gaza.

Saluminium insolubile (Alumin. salicylic.) — białawy rozp. w alkaliach prosz. Adstring., Antisept. *Z.* do zasypek i wdmuchiwań do nosa in subst. w ozaena, chor. skóry. **S. solubile** (Alum. sal. ammoniat.) — czerwonawy w H_2O rozp. proszek. *Z.* jak poprzedni, także do pędzlowań (20% roztw. glicer.-wodny).

***Salviae Folia** *W.* 0,5—1,0 krd. w proszk., infus. 5—10%. *Z.* do płukanek, zmywań w infus. (10 = 10 h.).

***Sambuci Flores** *W.* w odwarze, inf. (1—2 łyżecz. na filiżankę) (10 = 5 h.). **Aqua S.** — do mikstur moczopędn. ***Roob S.** *W.* łyżeczkami sam lub do mikst. (10 = 10 h.).

Samol — 15% maść salimentolowa. *Z.* w gośćcu, dnie, neuralg. do wcierań (duża tubka = 250 h.; mała = 150 h.).

Sanatogen (95% kazelny, + 5% Natr. glycero-phosphoric.) — biały w H_2O rozp. proszek. Nutriens *W.* dorosłym do 3 łyżek *p. die.*

***Sandaraca Resina.** *Z.* do plastrów, kadzideł (10 = 15 h.).

Sanguinal Krewel. — przetwór krwi, zam. żelaza. *W.* w pigułk. 3 r. dz. 1—2 pig. przed jedz. Takie same dawki Sanguinalu z chininą, gwajakolem, arszenikiem, jodem i t. p,

Sanguis Draconis (= Resina D.) *Z.* w Pulv. arsen. Cosmi, do plastrów.

Sanoform (Dijodmethylium salicylic.) — biały kryst. prosz., rozp. w wyskoku, eterze, wazelinie. *Z.* zam. jodoformu do zasypek (czysty), maści 10%.

Sanose (Kazeina 80% + Albumoza 20%) — biały prosz. Nutriens. *W.* 20,0—50,0 *p. die* w mleku.

***Santali Lignum rubrum** *W.* w Species Lignorum. *Z.* do nakadzań, proszku do zębów (10 = 5 h.). ***Oleum Santali** *W.* 0,3 *p. d.* do 2,0 *p. die* w kaps., pig., (1 = 10 h.).

——— ***Santoninum** *W.* dorosłym 0,03—0,1! *p. d.* do 0,3! *p. die* w proszk., pastylk., ol. rycyn. (ewent. zaraz po zażyciu podać ol. rycyn. lub kalomel) (0,1 = 5 h.). ***Pastilli Santonini** à 0,025 (10 szt. = 25 h.).

Santyl (Santalolum salicylic.) płyn oleisty. W tryprze, cystitis (z urotropiną). *W.* 25—30 kropli 3 r. dz. w mleku, kapsułk.

Sapal — stały spirytus mydl. *Z.* do dezynfekcyi rąk.

Sapoform (f. Tlen) — mydło potasowe w formaldehydzie *Z.* w 2—3% roztw. zam. lysolu, karbolu.

***Sapo kalinus** *Z.* w chor. skórn. (do maści, linim., wcierań) i do dezynfekcyi (100 = 25 h.). ***S. medicinalis** — obojętny oleinian sodowy (pulv. 10 = 10 h.). **Sapo jalapinus** (S. medic. i Jalapa ana) *W.* 0,1 0,3 krd. w pig. ***Spiritus saponatus** (100 = 60 h.) i ***Spirit. Saponis kalini** (100 = 65 h.). *Z.* do nacierań, zmywań, kąpieli (100,0 do 150,0 na kąpiel). **Spirit. sapon. — camphoratus** *Z.* do nacierań.

Sapol — obojętne mydło sodowe z alkohol. *Z.* do dezynfekcyi rąk.

Sapolan — przetw. naftowy z mydłem i lanoliną, — czarna masa *Z.* in subst. zam. dziegciu w chor. skórn.

Sapomenthol — (f. Mentula) w cierpieniach gośćcow., neuralgiach, *Z.* do nacierań. (1 Flakon = 240 i 500 h.).

Saponariae Rd. *W.* 5,0—10,0 *p. die* w infus., decoct.

***Sarsaparillae Rd.** *W.* 30,0—50,0 *p. die* w odwarze, ziółkach (10 = 20 h.). ****Decoct. S. composit. fortius** (Zittmann) = Rd. Sars. 4; Aq. q. s. ad digest.; Fruct. Anisi vulg., Fruct. Foenic. ana 0,15; Fol. Sennae 1; Rd. Liquir. 0,5 ad collat. 100. ****Decoctum S. comp. mitius** — 2 r. słabszy.

***Sassafras Rd.** (Lignum S.) *W.* 0,5—2,0 krd. w odwarze; także w Species Lignorum (100 = 40 h.).

Scammonium *W.* 0,05—0,1 krd. laxans; 0,3—0,5 — drasticum w pig., zawies. **Scammoniae Resina** *W.* 0,02 do 0,05 — krd. laxans, 0,2—0,4 — drastic. w pig., zawies. (środki niepewne).

——— ***Scillae bulbus** *W.* 0,05—1,0! *p. d.* do 4,0! *p. die* w pig., inf., decoct. (pulv. 10 = 15 h.). ***Acetum Sc.** *W.* 20—50 kropli krd. w mikst., saturac. *Z.* do płukanek 1:10 Aq. (10 = 5 h.). ***Extract. Sc.** *W.* 0,03—0,2! *p. d.* do 1,0! *p. die* w pig., mikst. (1 = 10 h.). ***Oxymel Sc.** *W.* 2,0—5,0 krd. *Z.* do płukanek 1:10 Aq. (10 = 10 h.).

Scopolaminum hydrobromic. *W.* 0,0001—0,001! *p. d.* aż do 0,003! *p. die.* *Z.* do zakraplań do oka 0,1—0,2%; Podsk. 0,0003 (z 0,01 morph. hydrochl.). Patrz Euscopol.

Scopomorphin (Euscopol 0,0012, Morph. hydrochl. 0,03, Aq. ad 2,0 w wyjałow. ampułk.) do zastrzyk. podsk. (do narkozy połowiczej 1,0; jako sedativum $^1/_6$—$^1/_4$ ampułki)

***Sebum ovile** — constit. do maści, plastrów (100 = 40 h.). ***S. salicylatum** (S. ovile z żywicą będźwin. i kw. salicyl.) tak samo (10 = 15 h.).

Secale cornutum, zob. *Fungus Secalis.

Secornin (Secacornin) = Ergotinum Keller.

***Senegae Rd.** *W.* 0,5—1,5 krd. w proszk., pig., infus., decoct. (5—10%) (10 = 25 h.). ***Syrupus S.** — dodatek do mikstur (10 = 10 h.).

***Sennae Folia.** *W.* 0,1—0,3 krd.; jako laxans 0,5 do 2,0 (1—2 razy); jako silny purgans 2,0 4,0 w pig., proszk., infus. (10 = 10 h.). ***Folia S. praeparata** (sine resina) — stosowane tak samo (10 = 25 h.) ***Fructus S.** (Folliculi S.) — lek ludowy podobnie stosowany (10 = 10 h.). ***Infusum S. cum Manna** (Aq. laxativa viennensis) *W.* $^1/_2$—2 łyżek i więcej (10 = 10 h.). ***Species laxantes** (St. Germain) = Fol. S. praep. 50, Flor. Tiliae 25, Fruct. Foeniculi 15, Kalium natr. — tartar. 6, Ac. tartarici 4). *W.* w naparze 1—2 łyżeczek na filiżankę. (10 = 20 h.) ***Syrupus S. composit.** (c. Manna). *W.* łyżeczkami (10 = 10 h.).

Septoforma — produkt kondens. Formaldehydu, rozpuszczony w roztw. alkoh. mydła potasow Płyn brunatny w H_2O rozp. *Z.* do dezynfekcyi rąk, opatrunków w 1—10% roztw.; w maści 10—15%. Także do dezynfekcyi odchodów i narzędzi 10%.

***Serpylli Herba** *W.* do species *Z.* do okładów, kąpieli (100 = 35 h.).

***Sesami Oleum** — constit. do maści, plastr. (100 = 45 h.).

Sidonal (Piperazinum chinicum) — biały w H_2O ł. rozp. prosz. *W.* w skazie moczan., dnie 2.0—2,5 *p. d.* 2 r. dz. w wodzie. **S. novum** (Acid. chinic. anhydric). Tak samo. *W.* 2,0—3,0 *p. die* (nie zawiera Piperazyny, a więc główn. składnika).

Silin (Urotropin + Acid. citrosilicicum) w postaci wody mineralnej (0,3% Silinu). *W.* naczczo $^1/_2$ flaszki wypić (w skazie moczan.).

***Sinapis Semen.** *W.* 0,5—1,0 krd. w proszk. *Z.* do kataplazmów (mąka ana z letnią wodą), do kąpieli (100,0 do 250,0 na pełną, 50,0—100,0 na nożną kąpiel) i t. p. (pulv. = Far. Sem. S. 100 = 35 h.). ***Charta sinapisata** (1 kartka = 10 h.). ***Oleum S. aethereum.** *Z.* w roztw. wyskok. 1:30—100. do maści, linim. 2—5% (1 = 10 h.). ***Spiritus S.** (2% Ol. S.) *Z.* do nacierań (10 = 10 h.).

Sirocol (7% Liqu. Kali sulfoguajacolici compos.). **Sirolin** (około 7% Kal. sulfoguajac. w Syrup. cortic. aurant.) *W.* po 1 łyżeczce krd. Patrz Kal. sulfoguajacolic.

Solurol (Ac. thyminic.) — brunatnawy w H_2O rozp. prosz. *W.* w dnie 0,25—0,5 *p. d.* 3 r. dz. w proszk., tabletkach.

Solutol (Krezole + Kresol-Natrium) — brunatny w H_2O rozp. płyn. Do dezynfekcyi.

Solveol (Krezole + Krezotynian sodu) — brunatny w H_2O rozp. płyn. Do dezynfekcyi i *Z.* w 0,5—2% roztworze, jak kw. karbol.

Somagen i **Somatose** — przetwory mięsne odżywcze.

Somnal (Chloralurethan w roztw. alkohol.) *W.* 1,0 *p. d.* qua hypnotic.

Sophol. (związek srebra 20% z kw. formonukleinow.) żółtawy ł. w H_2O rozp. prosz. *Z.* w okulist. w 3—5% roztw.

Sorisin 10% Natr. sulfoguajacolic. w Syrup. Cort. aurant.; patrz Kal. sulfoguajac.

Sozal (Alumin. paraphenolsulfonicum) — kryst. w H_2O rozp. prosz. *Z.* 1% roztw. do zmywań, okład., wstrzykiwań (w Cystitis) i t. p.

Sozojodolum (związ. Jodu z Sulfophenolum). — kwas sozojodolowy i jego sole. **Acid. sozojod.** łatwo w H_2O rozp. *Z.* w 2—3% roztw. **Kalium soz.** tr..dno.w H_2O rozp *Z.* do zasypek czysty lub z amylum, do zadmuch. do nosa 5%, do maści 10—15%. **Natr. soz. ł.** w H_2O rozp. *W.* 1,0 *p. d.* krd. *Z.* do zasypek, (50%), w roztw. 2—3%, w postaci 10% waty. **Hydrargyrum soz.** — rozp. w roztw. soli kuch. *Z.* w maści 1—5%; do przyżegania wrzod. kiłow. 5—10% roztwór. **Lithium soz.** — łatwo w H_2O rozp. *W.* 1,0—3,0 *p. die.* **Zincum soz.** — w H_2O 1:20 rozp. *Z.* do płukanek 1—2%, iniekcyj w tryprze ½—1%, do pędzlow. 3—5%, do zasypek i zadmuchiwań 5—10%, do maści 5—10%.

Sparteinum sulfuric. *W.* 0,02 *p. d.* do 0,1! *p. die* w pig. lub roztworze.

***Species amaricantes** (Hb. Absinth., Hb. centauri min., Pericarp. Aurant. ana 20; Fol. trif. fibr., Rd. calami. Rd. gent. ana 10; Cort. Cinnam 5). Stomachic. *W.* w infus. 5—10%. (100 = 60 h.). ***Sp. aromaticae** (Hb. Origani, Fol. Salv., Menth. pip., Flor. Lavand. ana) *Z.* do okładów, (infus.), kąpieli (½—1 kgr.) i t. p. (100 = 90 h.; ad catapl. 100 = 105 h.). ****Sp. carminativae** (Fl. Cham. vulg., Fruct. Foenic. ana 10; Rd. Alth., Rd. Gram., Rd. Liquir. ana 20) *W.* infus. (100 = 40 h.). ***Sp. diureticae** (Rd. Ononid., Rd. Petrosel., Rd. Liquir., Fruct. Junip. ana). *W.* infus. (100 = 40 h.). ***Sp. emollientes** (Fol. Alth., Fol. Malv., Hb. Melil. ana 1; Sem. Lini 2) *Z.* do okładów. (100 = 45 h.; ad catapl. 100 = 55 h.). ***Sp. laxantes** zob. Senna. ***Sp. Lignorum** zob. Guajaci. ***Sp. pectorales.** zob. Althea. ****Sp. puerperales** (Flor. Verbasci, Sem. Melon. ana 10; Rd. Gram., Rd. Liquir. ana 20, Spec. Alth. 40) (100 = 55 h.).

****Sp. stomachicae** (Cort. Cinnam., Fol. Menth. pip. ana 1; Hb. Centaur. min. 2) (100 = 90 h.).

Sperminum (Spermatin) — przetwór z jąder zwierz. — bezbarwny w H_2O rozp. płyn. W Diabetes, Anemii, Neurastenii i t. p. Podsk. 1 cm³ *p*: *die* z 2% wyjałow. Sperminum Poehl. *W*. Essentia Spermini Poehl 3 r. dz. po 10—30 kropli przed jedz.

Spilanthis Hb. i **Tra Sp. compos.** *Z*. w bólu zębów i do płukania ust.

***Spiritus aetheris** (25 Eteru:75 wyskoku) = Liquor Hoffmani. *W*. 10—30 kropli na cukrze *Z*. do wąchania w omdleniu (10=10 h.). **Spir. Aeth. nitrosi** *W*. 10—30 kropli krd. na cukrze. ***Spir. aromaticus.** *W*. 10—25 kropli krd. na cukrze. *Z*. do smarowań. ***Spir. Vini** concentrat. (100 = 50 h.). **Spir. vini Cognac** (gallicus 45%) (10 = 25 h.). ***Spir. vini dilutus** 60% (100 = 40 h.).

Spirosal (Glycolum salicyl.) — oleisty, tr. w H_2O, ł. w oliwie rozp. płyn. Antirheum. *Z*. do wcierania w bolące miejsca 3 r. dz.

Spongia compressa *Z*. do rozszerzania przetok, szyi maciczn.

Stannum metallic. praecipitat. — szary, w H_2O nierozp. prosz. Lek przeciwtasiemcowy. *W*. 0,5 *p. d.* w opł. 4 r. dz.

***Stearinum** *Z*. do czopków, mydeł, opodeldoku. (10 = 5 h.).

——— ***Stibium Kalio-tartaric.** (= Tartarus stibiatus = T. emeticus). *W*. Expector. 0,005—0,01 krd.; Emetic. 0,03—0,05 co kwadrans 3—4 r. do 0,2! *p. d.* do 0,5! *p. die* w proszk., pig., tabletk., mikst. *Z*. do lewatyw (0,1—0 2:100 Aq.), maści (10—20%), maści oczn. (0,5—1%), wód ocznych (0,03—0,1%) i t. p. (1 = 5 h.). ***Vinum St. Kal.-tart.** (= V. stibiatum 0,4%) *W*. Expector. 10—30 kropli krd.; Emetic. dorosłym łyżka, dzieciom łyżeczka co 10 min. aż do skutku (10 = 15 h.).

— ***sulfuratum aurantiacum** *W*. 0,01—0,1 krd. w pig., proszk., pastylk. (1 = 5 h., 10 = 25 h.).

— ***sulfuratum nigrum** (crudum). *Z*. w chor. skóry, głównie jednak w weterynaryi (10 = 10 h.).

Stomachin (f. Matula) = Cognac Chinae *W*. w zaburz. żołądk. (1 flakon = 200 h.).

Stovain — biały kryst. ł. w H_2O rozp. prosz. Miejsc. anaesthetic. *Z*. w 5—10% roztw. Podsk. do 0,1 w ½—1% roztw.

——— ***Stramonii Folia.** *W*. 0,03—0,3! *p. d.* do 1.0! *p. die* w proszk., pig., inf. *Z*. do papierosów (Cigarettes antispasmodiques Trousseaux) (10 = 10 h.). **Extr. Str.** 0,01—0,1! *p. d.* do 0,4! *p. die*. *Z*. do maści 5—15%, plastrów 15%, wód ocznych 0,5—2%.

Strontium bromatum — krystal. ł. w H_2O rozp.

igiełki. *W.* w dyspepsyi 2,0—4,0 *p. die*, w padaczce zam. Kali bromat. do 10,0 *p. die* w roztworze.

— **jodatum** — ł. w H_2O rozp. kryszt. *W.* w dawk. jak Kali jodat.

— **lacticum** — biały ł. w H_2O rozp. prosz. *W.* w nephritis, przeciw tasiemcowi do 6,0—10,0 *p. die* w roztw.

——— ***Strophanti Semen** (1 = 5 h.). stosow. zwykle w postaci ***Tra Stroph.** *W.* kroplami do 0,5! *p. d.* do 2,0! *p. die* (1 = 5 h.; 10 = 15 h.). **Strophantinum** — o bardzo różnym składzie, stąd niebezpieczna w użyciu.

——— ***Strychni Semen** (Strychnos Nux vomica). *W.* 0,03—0,1! *p. d.* do 0,2! *p. die* w prosz., pig. (10 = 15 h.). ***Extract. Str.** (spirituos). *W.* 0,01—0,05! *p. d.* do 0,1! *p. die* w proszk., pig., mikst. *Z.* do maści 2—5%, do nacierań 0,3—1% z Spirit. dil. (1 = 30 h.). ***Tra Strychni** *W.* 0,1—1,0! *p. d.* do 2,0! *p. die. Z.* do nacierań (10 = 20 h.).

——— ***Strychninum nitricum** *W.* 0,001—0,01! *p. d.* do 0,02! *p. die* w pig. *Z.* do maści (0,5—3%). Podsk. w 0,2% roztw. 1/2—1 cm^3 (= 0,001—0,002). (0,1 = 5 h.).

Stypticin (Cotarninum hydrochloric.) — żółty w H_2O rozp. prosz. Haemostaticum. *W.* w krwotok. maciczn. 0,025—0,05 w proszk., pig., roztw., tabletk. 3—4 r. dz. *Z.* w postaci 10—20% gazy do tamponow. krwotoków po wyjęciu zęba. Podsk. w 10% roztw. 1/2—1 strzyk. *p. die.*

Styptol (Cotarninum phthalicum) — żółty w H_2O rozp. prosz. Haemostatic. *W.* 0,05—0,1 w proszk. lub tabletk. 3 r. dz.

Styrakol (Guajacol. cinnamylic.) — bezbarwne w H_2O nierozp. kryszt. *W.* zam. gwajakolu 0,5—1,0 krd.

***Styrax liquidus Balsamum.** *W.* 0,5—1,0 krd. w pig., kapsułk. *Z.* do maści, liniment. 1:1—2 Oliwy z dodatk. alkoholu, (10 = 15 h.).

Subcutin (Anaesthesin. paraphenolsulfonic.) — biały trudno (1%) w H_2O rozp. prosz. Miejsc. znieczul. Podsk. w 1% roztw. W handlu także gotowy 1% roztwór z NaCl. p. n. **Subcutol.**

Subeston (Alumin. acetic. bibasic.) — biały tr. w H_2O rozp. prosz. *Z.* do zasypek i t. p. jak Eston.

Sublaminum (Hydrargyrumsulfataethylendiamin) — biały w H_2O rozp. prosz. *Z.* zam. sublimatu 1:500—5000.

Succinum — do kadzideł. **Oleum S. rectific.** *Z.* do nacierań z innymi olejk., spirytus., jako krople do zębów.

Sulfaminol (Thiooxydiphenylamin) żółty w H_2O nierozp. prosz. Antiseptic. *W.* 0,25 w proszk. 3 r. dz. *Z.* do zasypek czysty.

Sulfoid (Sulfur colloidale) — szary w H_2O rozp. prosz. *Z.* w chor. skóry w 10% roztw., mydle, maści.

——— ***Sulfonalum** (dwuetylo-sulfono-dwumetylometan). *W.* 0,25—0,5 *p. d.* jako sedativ., 1,0—2,0! (qua hy-

pnotic.) w proszk., pastylk. z gorącą herbatą, zupą. (10 = 70 h.).

Sulfosot (10% Kalium sulfokreosoticum) — brunatny syrup. *W.* 3 łyżeczki *p. die.*

***Sulfur depuratum** (Flores Sulfuris). *W.* 0,3—1,0 krd.; jako laxans 3,0—8,0 w proszk., pastylk. *Z.* do wdmuchiwań do gardła, krtani; do maści, mydeł (15—30%) i t. p. (10 = 5 h.). **S. jodatum.** *W.* 0,05—0,1 krd. w pig., lub w glicerynie. *Z.* w maści 5—10%, w roztw. gliceryn. ***S. praecipitatum** (Lac Sulfuris). *W.* 0,2—0,5 krd.; jako laxans 1,0—2,0 w proszk., pig. *Z.* jak S. depurat. (10 = 5 h.). ***Unguent. sulfurat.** (Sap. Kal. 32; Ax. Porci, Sebi ovil ana 16; Sulf. depur. 16; Calcii carb. 4; Pic. liqu. 16). *Z.* w chor. skórn. (10 = 10 h.).

Suprarenaden — wyciąg z nadnerczy z cukr. mleczn. *W.* 0,5 *p. d.* w chor. Addisona, cukrzycy, neurastenii.

Suprarenin = Adrenalin.

Symphorol N. (Natr. coffeino-sulfuricum) — biały gorzki w H_2O rozp. prosz. Diuretic. *W.* 1,0 *p. d.* krd. w opłatk.

Syrup Nourry i Vin N. (związek jodu z taniną). *W.* zam. przetw. jodu (1 łyżka = 0.75 Natr. jod.).

Syrupus Diacodii, zob. Opium. ****S. hypophosphorosus compos.** — mieszanina podfosforynów w syrupie z dodatk. chininy i Trae Strychni. (10 = 15 h.). ****S. pectoralis** (Aq. Laurocer. dil. 5; Mucil. gum. Acac., Syr. Coccion., Syr. Senegae ana 20. Syr. Aurant. flor. 35) (10 = 10 h.). ***S. Ribium** — ulepek porzeczk. (10 = 10 h.). ***S. simplex** (100 = 40 h.). **S. sulfoguajacolicus** zob. Kal. sulfoguajacolic.

Tachiol (Argent. fluoratum) — żółta subst. kryst. Desinfic. i Antisept. *Z.* 0,1% roztwór.

Taka-Diastase — ferment z Eurotum Oryzae — proszek żółtawy w H_2O rozp. *W.* 0,1—0,3 w proszku, w kapsułk.

***Talcum.** *Z.* do zasypek, pudrów i t. p. (pulv. 100 = 15 h.).

***Tamarindi Fructus.** Łagodn. laxans. *W.* 10,0—25,0 w decoct. (10 = 5 h.). ****Pastilli Tamarindorum compos.** (Pulp. T. depur. 5; Fol. Sennae 1,5; Sacch. 2,5; Am. Trit. 0,5 na kołaczyki à 2,5) (10 szt. = 60 h.). ***Pulpa T. depurata.** *W.* jak Fruct. Tam. (10 = 15 h.; 100 = 100 h.).

Tanaceti Hb. Anthelminthic. *W.* 1,0—2,0 krd. w proszk., infus. **Oleum T. aetherum.** *W.* 1—3 kropli krd. w Elaeosacch., pig.

***Tannalbin** (Tanninum albuminat.) — brunatny w wodzie nierozp. prosz. *W.* 0,5—1,0 krd. *Z.* do lewatyw 0,5—1,0 w kleiku, (1 = 15 h.).

Tannalum insolubile (Alumin tannic.) i solubile (Alum. tannico-tartaric). Adstring. *Z.* w chorob. nosa

i krtani do zasypek, zadmuchiwań (czysty lub rozc.), do wziewań (30%), płukanek 1% i t. d.

Tannigen (Tannin. diacetic.) — szary w H_2O nierozp. prosz. Adstring. *W.* 0,5—1,0 krd. *Z.* do zadmuchiw.

Tannismut (Bismutum bitannic.) — żółty w H_2O nierozp. prosz. Adstring. jelit., jak Bism. subnitric.

Tannobromin — pochodn. Bromocollu — brun. rozp. w alkoh. prosz. *Z.* przy wypad. włosów w maści 3—10%, roztw. alkohol. 2—5%

Tannocol (związek taniny z gliceryną) — szarawy rozp. w alkaliach prosz. Adstring. jeilt. *W.* 1,0 krd. w tabletk. *Z.* do zasypek w ulcus molle.

Tannoform (Tannin. methylenat.) — różowawy w alkaliach rozp. prosz. Adstring. i Antisept. *W.* 0,25—1,0 krd. w opłatk.. mleku. *Z.* do zasypek czysty lub z talk., do maści 5—10%, plastrów 10—20%.

Tannopin (Tannon — związ. taniny z urotropiną) — brunatny w H_2O nierozp. prosz. Adstring. jelit. *W.* 0,5 —1,0 w opłatk., wodzie krd.

Tannosal (Kreosot. tannic.) — brunatny w H_2O rozp. prosz. *W.* jak kreozot w pig. à 0,33 (= 0,2 kreozotu) lub roztworze (1 : 15 Aq.).

Tannothymal (Methylen. thymolo-tannic.) — żółtawy w alkal. rozp. prosz. Adstring. *W.* 0,5—1,0 *p. d.* 2—3. r. dz.

***Taraxaci Folia** (100 = 25 h.) i ***T. Rd.** (100 = 35 h.). *W.* 5,0—10,0 w odwarze, ziółk. ***Extract. T.** *W.* 0,5—1,0 krd. w pig., mikst. (10 = 60 h.).

Tartarus boraxatus (Kal tart. borax.). *W.* 0,5—2,0 krd. (diuretic.), 5,0—7,0 *p. d.* 3—4 r. dz. (laxans) w wodzie. **T. depuratus** i **natronatus**. Zob. *Kal. hydro- i natro-tartaric. **T. stibiatus** zob. *Stibium kal.-tartaric.

***Tela sericaea adhaesiva** (= Emplastr. Anglican.) (100 cm² = 35 h.).

***Terebinthina Balsamum** (= T. communis) *Z.* do maści, plastr. 1:3—5 (100 = 20 h.). **T. Veneta** (laricina). *W.* 0,3—1,0 krd. w pig., zawies. *Z.* do przestrzykiw. (1—4% zawies.), lewatyw (3,0—6,0 w zawies.), maści, liniment. ***Oleum T.** *W.* 5—15 kropli krd. w kaps., pig. (z wosk.), zawies., roztw. eter.; w zatruciu fosforem tylko stary nierektyfik. 5—20 kropli co ½ godz. *Z.* do wziewań, wcierań (czysty); do maści i linim. 25%, do lewatyw (3,0—15,0 w zawies. z żółtkiem), do mydeł i t. p. (10 = 5 h.). ***Oleum T. rectificatum** — jak poprzedni, z wyjątk. zatrucia fosforem (10 = 10 h.).

Terpinolum bezbarwny wonny w H_2O nierozp. płyn *W.* w nieżyt. oskrzeli 0,5—1.0 *p. die* w kapsułk., tablet.

Terpinum hydratum. *W.* 0,1—0,3 *p. d.* do 1,0 (w nephritis do 0,5) *p. die* w pig., roztw. alkoh.-wodn.

Tetronalum (Dimethylsulfonal) — biały kryst. tr. w H_2O rozp. prosz. *W.* 1,0—2,0! (qua hypnotic.).

Teucrinum (Extr. Scordii depurat.) — ciemny w H_2O rozp. płyn. W miejscow. gruźlicy do zastrzyk. w bezpośr. sąsiedztwie ognisk. (3,0 jednorazowo).

Thallinum sulfuric. — pochodna chinoliny, żółtawy w H_2O rozp. prosz. Antipyretic., Antiseptic. *W.* 0,25 - 0,5! *p. d.* do 1,5! *p. die* w opłatk., pig. *Z.* w tryprze 1—2% (obecnie prawie całkowicie zarzucona).

***Theae Folia** (10 = 40 h.).

——— ***Theobrominum** (Dwumetylksantyna) — trudno w H_2O rozp. i stąd stosowana prawie tylko w postaci swych soli (1 = 25 h.). ***Th. natriosalicylicum** (= Diuretinum) zawiera 45% theobrominy. *W.* 0,5—1,0! *p. d.* do 6,0! *p. die* w proszk., roztw. (1 = 15 h.; 10 = 120 h.).

Theocin = Theophyllin (1,3 dwumetyloksantyna) — biały. tr. w H_2O rozp. prosz. Moczopędna. *W.* 0,1—0,25 *p. d.* 2—3 r. dz. do 1,0! *p. die* w gorącej herbacie, w tabletkach. Podobnie stosowane — **T. Natrium acetic.** *W.* 0,25 *p. d.* 2—3 r. dz. i **T. Natr. salicylic.** *W.* 0,25—0,5 *p. d.* krd. w roztw.

Theolactin (Theobromin-Natr. — Natr. lacticum) biały w H_2O ł. rozp. prosz. *W.* 0,5—1,0 krd. w roztw.

Thephorinum (Theobromin natrio-formicic.). — biały w H_2O ł. rozp. prosz. *W.* jak diuretyna.

Thermiol zob. Natr. phenylopropiolic.

Thermodinum (Acetyl-p. — Aethoxyphenylurethan) bezbarwne, tr. w H_2O rozp. kryszt. Antipyret., Antineuralgic. *W.* 0,5 *p. d.* w opłatk.

Thiarsol (koloid. siarczek arsenu) *W.* w kropl. i podsk. (w wyjałow. ampułk.).

Thigenol — brunatny, gęsty w H_2O rozp. płyn. *W.* w gośćcu, dnie 0,25—0,5 *p. d.* do 1,0—2,0 *p. die* w pig., roztw. *Z.* do past i maści 20%, do tamponów pochwowych 10—20% z gliceryną.

Thilanin — lanolina z siarką (3%). *Z.* w chor. skórn.

Thiocol (= Kalium sulfoguajacolic.) — biały w H_2O ł. rozp. prosz. (60% gwajakolu) *W.* 0,5 —1,0 *p. d.* 3—4 r. dz. w opłatk., tabletk., roztw.

Thiodine (Thiosinamin. aethyliodat.) — biały kryst. w H_2O ł. rozp. prosz. (46,5% związ. Jodu). *W.* 0,1 *p. d.* krd. w pigułk. Tak samo podsk.

Thioform (Bismut. dithiosalicylic. basic.) — żółtawy w H_2O nierozp. prosz. Antiseptic. *W.* 0,3 krd. w opłatk., pig., kaps. *Z.* do zasypek czysty, maści 10%.

Thiolum jako **Th. siccum** — ciemny prosz. i **Th. liquidum** — ciemna ciecz — oba w H_2O ł. rozp. Zamiast ichtyolu. *Z.* w roztwor. 5—15%, w maści 10%, do zasypek z amylum.

Thiophen dijodatum — tabliczki nierozp. w H_2O. Zam. jodoformu. *Z.* w proszku do zasypek, gazie 10%.

Thioresorcinum — żółtawy w H_2O nierozp. prosz. Zam. jodoformu *Z.* w maści 5% i do zasypek.

Thymacetin (Acetylamidooksyaethylthymol) — biały w H_2O tr. rozp. prosz. Antineuralg. *W.* 0,25—1,0 w opłatk.
Thymi Hb. *W.* do species *Z.* do okładów, kąpieli. **Oleum Th.** *Z.* jako dodatek do wcierań i zmywań. ****Syrup. Th. composit.** (100 = 80 h.).
***Thymolum** *W.* 0,05—0,1 krd. (antifermentativ.); 0,5—1,0 *p. die* (antipyret). w opłatk., pigułk. *Z.* jak acid. carbol. w roztworze 0,1%, do maści, liniment. 1—3%, do proszku do zębów 1% (1 = 10 h.). **Th. carbonic.** (Thymotal) — biały prosz. bez smaku. Przeciw czerwiom, *W.* dzieciom 0,5—1,0, dorosłym do 2,0 przez 4 dni z rzędu.
Thymomel Scillae (wyciąg z Thymus, Serpyllum, Scilla z miodem) *W.* w krztuścu, nieżytach oskrzeli i t. p. łyżeczkami co 1—2 godz. (250 = 220 h.).
Thyraden (Knoll et Co) — przetwór tarczycy w proszk. *W.* w tabletk. à 0,25 do 6—9 tabletek *p. die.*
Thyreoidinum depuratum (Notkin) — przetwór tarczycy — żółty w H_2O rozp. prosz. *W.* 0,01 w pig., tabl. 1—2 r. dz. Podsk. 1 strzyk. *p. die* roztworu 0,5%. **Th. Poehl** w tabletk. do użytku wewn.; roztworze do lewatyw i w ampułk. do wstrzyk. podsk. **Th. siccatum** (fabr. Merck) — proszek żółtawy. *W.* 0,1—0,2 *p. die* w proszk., pastylk., postępując aż do 0,4 *p. die.*
Thyreotheobromin — pillulae Prof. Mladejowsky'ego (przetwór tarczycy z theobrominą, chininą i podophylliną) *W.* w oboesitas.
Thyrojodin (= Jodothyrinum) działający składnik tarczycy z cukr. mleczn. — żółtawy proszek (1,0 zawiera 0,3 mg. jodu). *W.* 0,3 *p. d.* 1—3 r. dz. w proszku, tabletk. (najwyżej 3,0 *p. die*).
***Tiliae Flores,** jak Flor. Sambuci (10 = 10 h.).
Tinctura amara** (Hb. Centaur., Pericarp. Aurant., Fol. trifol. fibr., Rd. Gentian. ana 2; Natr. hydrocarb. 1; Spir. Vini 10; Aq. Cinnam. 90). *W.* 20—50 kropli krd. (10 = 10 h.; 100 = 70 h.). ***Tra aromatica** (Cort. Cinnam. 10; Rd. Zing. 4; Fruct. Cardam., Caryoph., Rd. Zedoariae ana 2; Spir. dilut. 100) *W.* 20—50 kropli krd. (10 = 10 h.). ****Tra Cajuputi compos.** (10 = 20 h.). ****Tra gingivalis** (10 = 15 h.). ****Tra odontalgica** (10 = 20 h.). ****Tra Rusci aetherea** (10 = 10 h.).*Tra stomachica** (10 = 25 h.).
Tlenol (f. Tlen) wedł. prof. Cybulskiego. *Z.* woda do ust, krem i proszek do zębów.
Tolypyrinum (Toly-Antipyrin) — białe gorzkie w H_2O rozp. kryszt. Działa jak Antipyrina. *W.* w dawk. nieco mniejszych, niż Antipyrina.
Tolysal (Tolypyrin salicylic.) — czerwonawe w H_2O tr. rozp. kryszt. *W.* jak poprzednia.
Tonogen suprarenale — przetwór nadnercza w roztworze 1:1000, jak adrenalina. Także z eukainą p. n. **Tonocainum suprarenale.**

Tormentillae Rhizoma. Adstring. *W.* 0,5—2,0 krd. w proszk., odwarze. *Z.* do płukań., przestrzyk., okładów.

Tragacantha gummi — do piguł., pastyl., zawiesin i t. p.

****Traumaticinum** (Resin. elast. alb. 10, Chloroform 80, Natr. sulfur. 10). *Z.* zam. collodium (10 = 30 h.).

Traumatol (Jodkresol) — fioletowy w H_2O nierozp. prosz. Antiseptic. *Z.* do zasypek czysty, do maści i past 5—10% i t. p.

Triferrin (Ferrum paranucleinicum) — brunatny w H_2O nierozp. prosz. *W.* w Anemii, chlorozie 0,3 krd. w proszku, tabletk.

***Trifolii fibrini Folia.** Amarum, Stomachic. *W.* 0,5—2,0 krd. w proszk., pig., ziółk., infus. (pulv. 10 = 10 h.). ***Extr. Tr. fibr.** *W.* 0,5—2,0 krd. w pig., mikst. (10=70 h.).

Trigemin (Pyramidon — butylochloralum hydratum) biały kryst. w H_2O rozp. prosz. Analget. i Sedativ. *W.* 0,25—0,75 *p. d.* 1—3 r. dz. w proszk., pastylk., roztw.

——— ***Trionalum** (Methylsulfonalum) — kryształki w H_2O tr. rozp. *W.* 0,5—2,0 ! *p. d.* (qua hypnotic.) (1 = 15 h.).

Tripheninum (Propionylparaphenetidin) — białe w H_2O tr. rozp. blaszki. Antipyret. i Antineuralg. *W.* 0,3—0,5 krd. w proszku.

Tritolum — galaretowata zawiesina jakiegokolwiek olejku z wyciągiem słodowym, mająca na celu pokryć smak dodanego do niej niesmaczn. leku, jak np. Ricinustritol, Filixtritol i t. p.

Tropacocainum hydrochloricum, bezbarwne w H_2O ł. rozp. igiełki *Z.* w okulist. 2—3% roztwory w 0,8% NaCl.; do anestezyi infiltrac. 0,1—0,2% w 0,8% NaCl (razem najwyżej 0,5); do znieczul. lędźwiowego 0,03—0,05!

Trygase — drożdże piwne w proszku. *W.* 1 łyżeczka krd. w piwie, wodzie.

Tumenol — oczyszczony olej mineralny sulfonowany. Stosowany w chorobach skórn. zwykle w postaci **Tumenolammonium** — brunatny oleisty płyn. *Z.* do pędzlowań (5—20% roztw. alkoh.-eter.), do past. i maści 5—20%.

Tussolum (Antipyrin. amygdalic.) — biały w H_2O ł. rozp. prosz. *W.* w krztuścu dzieciom do 1 roku 0,01—0,05; 1—2 letnim do 0,1; do 5 lat — 0,25; starszym do 0,5 *p. d.* 3 r. dz. w mikst.

****Unguentum ad perniones** = Ol. Camph. 10; Bals. peruv. 15; Trae Opii croc., Plumb. acet. bas. sol., Petrolei ana 5; Adip. Lanae 60 (10 = 25 h.). ***Ungu. aromaticum** — pomada na włosy (10 = 15 h.). ****Ungu. basilicum** (z terpent.) — maść drażniąca (10 = 10 h.). ***Ungu. leniens** (= emolliens) zob. Cetaceum (10 = 15 h.), ***Ungu. simplex** (Cera alba 1, Ax. porci 4) (10 = 10 h.).

Uralin (Uralium = Chloralurethan) — biały w H_2O nierozp. prosz. *W.* 2,0—3,0 qua Hypnotic.

Uranium nitricum — żółte w wodzie rozp. kryszt.

W. w cukrzycy 0,05—0,1! *p. d.* 2 r. dz. w roztw. powoli aż do 0,5—1,0 *p. die*. Niebezpieczny w użyciu.

Urea pura — długie w H_2O rozp. kryształy. *W.* w skazie moczan. i t. p. 5,0—20,0 *p. die* w wodzie (popić mlekiem).

Uresin (sól podw. Urotropin. citric. i Lithium citric.), proszek w H_2O rozp. *W.* w skazie moczan.

Urethanum (ester etylowy kw. karbamin.) — biały kryst. w H_2O ł. rozp. prosz. *W.* 1,0—3,0 qua hypnotic. w roztw., opłatk. Łatwo przyzwyczajenie.

Uricedinum (mieszanina Natr. citric., Natr. sulfuric. i t. d.). Biały w H_2O rozp. proszek. *W.* w skazie moczan. 0,5—1,0 *p. d.* 2—4 r. dz. w proszk., pastylk.

Urisolvinum (mieszan. Ureae z Lith. citric.). *W.* w skazie mocz. 2,0 *p. d.* krd. w wodzie sodow.

Urocitral (Theobromin — Natr. citric.) — biały w H_2O ł. rozp.. prosz. Diureticum *W.* 0,5 *p. d.* w proszk., roztw., tabletk.

Urogosan — kapsułki z 0,3 Gonosanu i 0,15 Urotropiny. W chorobach dróg moczow. *W.* 2 kaps. 3 r. dz. po jedz.

Urol (Urea chinica) — biały kryst. w H_2O ł. rozp. proszek. *W.* 2,0—5,0 *p. die*.

Uropherinum — związki Theobromin-Lithium z solami litow. Używane są **U. benzoic.** i **U. salicylic.** — biały w H_2O rozp. prosz. Diureticum. *W.* 2,0—4,0 *p. die* w wodzie.

Urosin = Lith. chinic. W handlu w 50% wodn. roztw. (*W.* 6,0—10,0 *p. die*), w tabletk. (0,5 Ac. chinici + 0,15 Lith. citric. *W.* 6—10 szt. *p. die*), jako prosz. burzący (*W.* 3—5 łyżeczek *p. die*) i t. p. w dnie.

Urotropinum (Hexamethylentetramin) — biały kryst. w H_2O ł. rozp. prosz., w ustroju wydziela częściowo formaldehyd. *W.* w dnie, cystitis, jako diureticum 0,5 *p. d.* 3—4 r. dz. w wodzie sodow., tabletk. **U. novum** = Helmitol.

Ursal (Urea salicyl.), **Ursin** (mieszan. kw. chinow. z Natr. lub Lith. chinic.), **Urystamin** (Urotropin + Lith. benzoic.) *W.* w dnie, skazie moczan.

***Uvae ursi folia** *W.* 0,6—3,0 krd. w proszk., pig., ziółk., dct. 5—10%. *Z.* do wstrzyk. do pęch. moczow. w odwarze. (100 = 45 h.).

Vaginol — czopki pochwowe z Hydrarg. oxycyan., Natr. sozojodol. i Alumnolem.

***Valerianae Rd.** *W.* 0,5—2,0 krd. w proszk., pig., ziółk., inf. *Z.* do lewatyw 5,0—10,0 w inf. (10 = 10 h.). ***Oleum V.** *W.* 1—4 kropli krd. w Elaeosacch., pig. (1 = 20 h.). ***Tra V.** *W.* 20—50 kropli krd. na cukrze (10 = 10 h.). ***Tra V. aetherea** tak samo (10 = 15 h.).

Validol (ester mentolowy kw. waleryanow.) — płyn bezbarwny. Analeptic. Stimulans, Stomachic. *W.* 5—15

kropli krd. na cukrze. *Z.* w 10—15% maści, do nacierań skroni przy migrenie i. t. p. **V. camphorat.** *Z.* na wacie do bolącego zęba.

Valyl (dwuetylamid kw. waleryan.) — płyn bezbarwny. *W.* w nerwicach 0,25 *p. d.* 3 r. dz. w kapsułk.

***Vanillae Fructus** *W.* 0,1—0,5 krd. w proszk., pig., inf. (1 = 20 h.). ***Tra V.** *W.* 20—50 kropli krd (1 = 5 h.). **V. saccharata** (1 : 10 z cukrem).

***Vaselinum** *Z.* do maści (10 = 5 h.).

Vasenol — waselina z alkohol. tłuszczow. — maść *Z.* z innymi lekami.

Vasenolformalin — puder wazenolowy, zawierający 5—10% formaliny i 1% kw. salicyl. *Z.* do zasypek przy potach nożn.

Vasogen (Vaselinum oxydatum) tworzy z wodą stałą zawiesinę i stąd służy jako Excipiens dla różnych leków, jak jodu (Jodvasogen), ichtyolu, salicylu, rtęci i t. p.

——— ***Veratrinum** *W.* 0,001—0,005! *p. d.* aż do 0,02! *p. die* w pigułk. *Z.* do nacierań (1—5% roztw. alkol.), do maści 1—5% (0,1 = 10 h.).

***Verbasci Flores** *W.* w infus. 10% (10 = 20 h.).

Veronal (Acid. diaethylbarbituric.) — biały krystal. w H_2O tr. rozp. prosz. Hypnotic. *W.* 0,25—0,5—1,0 w proszk., tabletk.

Vesipyrin (Phenylum acetylsalicylic.) — bezbarwne w H_2O nierozp. kryszt. Działanie salolu *W.* 1,0 *p. d.* krd. w proszk., tabletk.

***Viburni Cortex** *W.* w odwarze (12 : 150 Aq. 1—3 łyż. *p. die*) (10 = 15 h.). ***Extr. V. fluidum** *W.* 1,0—2,0 krd. (10 = 35 h.).

Viferral (chloral spolimeryzowany) — biały w H_2O rozpuszcz. prosz. Hypnotic. *W.* 0,75—1,0, a nawet do 2,0 w proszk., tabletk.

Vinopyrin (Phenetidinum bitartaric.) — biały kryst. w H_2O rozp. prosz. Antipyretic., Antineuralg. *W.* 0,75—1,25 *p. d.* 2—3 r. dz.

***Vinum album** i ***V. rubrum** (100 = 40 h., 700 = 200 h.). ***V. Malagense aureum** (100 = 90 h.).

Vioform (Jodchloroxychinolin) — żółtawy w H_2O nierozp. prosz. *Z.* zam. jodoformu do zasypek czysty, do maści 5—10%.

***Violae tricoloris Hb.** *W.* 1,0—5,0 krd. w proszk., inf., dct. (10—15%), *Z.* do okładów, kąpieli (100 = 65 h.).

Wismol (Magnesium-Bismutum oxygenisat.) — biały proszek. *Z.* do zasypek.

Xeroform, zob. Bismut. tribromphenylicum.

Xylolum *W.* w ospie 15—30 kropli w kaps.

Yohimbinum hydrochloricum — alkaloid z kory Corynanthe Yohimbe — biały w gorącej H_2O rozp. prosz. Aphrodisiacum. *W.* 0,005 w tabletk., ewent. do 3 tablet. w ciągu 3 godz.; także w 1% roztw. 5—10 kr.

***Zedoariae Rd.** Stomachic. *W.* 0,5—1,5 krd. w proszk. inf. (10 = 10 h.).

Zincum aceticum *W.* 0,05—0,2 *p. d.* 3 r. dz. w pig., roztw. (nervinum); jako emetic. 0,5—1,0; *Z.* do wód oczn. 0,1—0,2%, płukanek 0,5—1%, do cewki mocz. 0,2—0,5%.

— ***chloratum** tylko *Z.* do opatrunków 0,2—1%, do zmywań 1—5%, do cewki mocz. 0,05—0,1%, do pędzlowań 0,5—4%; do past żrących (1:2—5 pulv. Rd. Alth.) i t. p. (10 = 10 h.)

— **ferrocyanatum,** jak *Z.* oxydat *W.* 0,03—0,1 krd. w pig.

— **lacticum** zam. Z. oxydat. *W.* 0,03—0,06! *p. d.* do 0,3! *p. die* w pig.

— ***oxydatum** *W.* 0,05—0,5 krd. do 2,0 *p. die* w pig., proszk. *Z.* do zasypek czysty lub z mączką; do oczu 1:2—4 cukru; do maści 20%; do maści oczn. 5-10%. (10= 10h.). ***Unguent. Z. oxydati** 15% (10=15 h.). ****Zinci pasta cum amylo** (Z. ox., Amyli ana 1, Vaselini 2) (10= 15 h.) i ****Z. pasta cum acid. salicylico** = poprzedniej + 2% Ac. salicyl. (10 = 15 h.).

— **phosphoratum** zam. fosforu. *W.* 0,001—0,005 krd. w pig., proszk.

— ***sulfocarbolicum** tylko *Z.* w tryprze do wstrzykiw. 0,5—1% (10=15 h.).

— ***sulfoichtyolicum**, zob. Ichtyol.

———— —***sulfuricum** *W.* 0,01—0,05krd. (antispasmodic.); jako emeticum 0,3—1,0! w proszk., pig., kleiku. *Z.* żrący w laseczk., lub 30—50% roztw.; do zmywań 0,1—0,2%. do przestrzykiw. pochwy i cewki mocz. 0,3—1%, do maści 5—10%; do maści ocznych 1—3%; do wód ocznych 0,1—0,2% i t. p. (10 = 5 h.).

— **valerianicum.** Antispasmodic. *W.* 0,03—0,06! *p. d.* do 0,3! *p. die* w proszk., pig.

***Zingiberis Rd.** *W.* 0,2—1,0 *p. d.* krd. w proszk., pig., inf. *Z.* do płukań w 10% inf. (10=10 h.). **Tra Zing.** *W.* 10—30 kropli krd.

Zinkperhydrol. (Zinc. oxydat + Zinc. superoxyd. ana) — białawy w H_2O nierozp. prosz. *Z.* do zasypek 25% maści 10—20%, mydeł.

Zymphen (Natr. metaoxycyancinnamylic.) — żółtawy kryst. w H_2O ł. rozp. prosz. Antiseptic. jelit. *W.* 0,1 *p. d.* krd.

PODRĘCZNIK TERAPEUTYCZNY.

Abortus. Poronienie. Przy poronieniu nawykowem należy wykazać przyczynę. Z chorób ogólnych najczęściej wywołuje je kiła, która wymaga energicznego leczenia swoistego podczas ciąży. Inne skazy ogólne wymagają też leczenia swoistego. Z przyczyn miejscowych najczęściej wywołują poronienie tyłozgięcie macicy, dające się podczas ciąży leczyć; jakoteż zmiany zapalne błony śluzowej, miąższu macicy i jej otoczenia. Gdy przyczyny poronień nawykowych przy badaniu nie łatwo nam odnaleść i badanie krwi w kierunku kiły da wynik ujemny, natenczas polecimy ciężarnej nadzwyczaj spokojne zachowanie się, zabronimy jej spółkowania, wszelkich forsowniejszych ruchów, wszelkiej jazdy, a nawet dłuższy czas polecimy jej pozostawanie w łóżku (w każdym razie podczas pierwszych 5 okresów miesiączkowych).

Każde krwawienie w ciąży, dla którego przy badaniu nie znajdziemy wyraźnej przyczyny, zapowiada możliwość poronienia, a skoro do krwawień przyłączają się bóle w krzyżach i dołem, wtedy mówimy o poronieniu grożącem. W tych przypadkach kładzie się chorą do łóżka, zaleca się jej bezwzględny spokój, dyetę lekko strawną; przeciw skurczom macicy podaje się środki odurzające, najlepiej w formie czopków odbytniczych.

1. **Rp.** Extr. opii aquosi 0·04. But. Cacao q. s. ut f. supp. anale. D. t. Nr. VI. S. 2—3 czopków dziennie użyć lub też:

2. **Rp.** Morphii muriat. 0,02; But. Cacao q. s. ut. f. supp. anale. D. t. Nr. VI. S. 2—3 czopków dz. użyć.

Krwawienie skąpe nie wymaga żadnego lekowania, w krwawieniu obfitszem wolno podawać tylko środki działające na błonę śluzową, a nie na miąższ macicy, jako to:

3. **Rp.** Extr. fluid. hydrast. canad. 20·00. S. 3 razy

dnia 15—25 kropli zażyć, lub też:

4. **Rp.** Okistiptini Richter in pastillis à 0·05; Dtd. Nr. XL. S. 3 razy d. po 2—3 pastylek zażyć.
5. **Rp.** Styptol à 0·05 Pastill. S. 4 razy dziennie 1—2 pastylek.

Niewolno natomiast przy grożącem poronieniu podawać sporyszu, jakoteż środków przeczyszczających, drastycznych, okładów zimnych, lub też używać tamponady pochwy. Natomiast bardzo groźny krwotok nawet przy poronieniu grożącem będzie zmuszał nas do użycia tamponady pochwy. Użyjemy tamponów, albo z gazy aseptycznej, albo z gazy antyseptycznej, pierwsze będziemy musieli usunąć po 12, drugie po 24 godzinach.

Tamponady należy dokonywać z wszelkiemi możliwemi kautelami aseptyki, używając tylko wyjałowionych wzierników.

Przy poronieniu w toku będącem niema wskazania do żadnych zabiegów, ani też do jakiegokolwiek lekowania, z wyjątkiem znacznego krwotoku (zniewalającego do tamponady szyi i pochwy, ewentualnie do ręcznego wydobycia jaja płodowego) i objawów zakażenia, które również nakazują poronienie jak najszybciej ukończyć.

Zatrzymanie łożyska lub resztek jaja płodowego po poronieniu zniewala do ręcznego usunięcia ich z macicy, a dopiero gdy to jest niemożliwem, można użyć tępej łyżeczki celem ich usunięcia. Postępowanie ściśle aseptyczne.

Po ukończeniu poronienia i dokładnem przestrzykaniu macicy w razie niedowładu macicy można podać wewnętrznie 2—3 gr. sporyszu; ergotynę Wernicha lub secacorninę podskórnie w ilości 1—2 gr.

Tamponowanie szyi po poronieniu niezakażonem jest zbyteczne.

Abscessus — Ropień. Odróżniać ropnie ostre od przewlekłych; te ostatnie (najczęściej gruźlicze) — zwłaszcza pochodzenia kostnego i stawowego (ropnie opadowe) — wymagają zupełnie innego leczenia, niż ropnie ostre. Omyłka w rozpoznaniu i niepotrzebne nacięcie prowadzić może do wtórnego groźnego zakażenia.

Ropnie ostre należy szeroko nacinać i drenować sączkami gumowymi, szklanymi lub pasami gazy. Ropni ostrych po nacięciu nie łyżeczkować, a tylko przepłukać. Przy dużych ropniach prócz głównego cięcia zakładać w najniższych miejscach przeciwotwory i drenować je. Leczenie małemi nacięciami i ssawkami bez należytego doświadczenia, wyrobionej techniki i stałej kontroli może być raczej szkodliwe.

Abscessus paratonsillaris et retropharyngealis. Początkowo ciepłe okłady z makuchów siemienia lnianego aż do stwierdzenia chełbotania, poczem nacię-

cie. Absc. paratons. nacina się wzdłuż łuku mniej więcej 1 cm. ponad brzegiem; Absc. retrophar. — w miejscu największego wypuklenia. Dnia następnego w razie objawów zatrzymania się ropy należy zgłębnikiem rozerwać zlepione brzegi otworu.

Poza tem płukania roztworem wody utlenionej (Hydrogen. hyperoxydat. solut. officin. Pharm. VIII), lub kw. borowego. W razie silnego wysychania ust — płukać letnim ślazem. Wewn. podać aspirynę.

Acne rosacea. Trądzik różowaty. Najczęstszy u ludzi z łojotokiem cierpiących na dnę, dlatego zalecać odpowiednią dyetę i zwrócić uwagę na stan przewodu pokarmowego, u kobiet także na stan narządu rodnego. Wewnętrznie podawać:

6. **Rp.** Pill. Ichtyoli à 0,10 S.. Rano i wieczór pigułka.
7. **Rp.** Ichthalbin. tabl. à 0,30. S. 3 tabletki dziennie.

Miejscowo, w razie istnienia krost i guzków, stosować środki, jak w trądziku zwyczajnym: zmywanie częste skóry wodą i mydłem, smarowanie wyskokiem i okłady z wody ciepłej lub rumianku co wieczór przez kilka minut, poczem po usunięciu krost smarowanie na noc:

8. **Rp.** Ac. salicyl. 0,50; Thigenol. 5,0; Resorc. resubl. 1,50; Collod. pur. ad 50,0. S. Zewnętrznie.
9. **Rp.** Ac. salicyl. 0,50; Ichtyol. 15,0; Collod. elast. ad 50,0 S. Zewnętrznie.

W postaciach zastarzałych, a znacznie wybujałych nacięcia, elektroliza lub leczenie światłem.

Acne vulgaris. Trądzik zwyczajny. Leczenie przyczyn wewnętrznych, szczególna uwaga na przewód pokarmowy.

Miejscowo: przedewszystkiem wyciskanie krost i zaskórników przyrządem do wytłaczania (Komedoquetscher). Częste mycie twarzy wodą ciepłą i mydłem natłuszczonem naphtolowo-siarkowem, siarkowem, resorcynowem, boraksowem, bornem (fabr. Malinowskiego — Warszawa lub fabr. Tlen — Lwów). Na noc smarować twarz w przypadkach lekkich:

10. **Rp.** Sulfur. praecip. 15,0, Alcohol 90° 20,0, Glycerin. p. 10,0, Aqu. dest. ad 100,0. S. Zewnętrznie.
11. **Rp.** Sulfur. praecip. 2,0, Ac. salicyl. 0,50, Ung. Zinc. Wilsoni 50,0. Mf. ung. S. Maść.
12. **Rp.** Ac. salicyl. 1,0, Thigenol. 5,0, Vasel. flav. 45,0. Mfung. S. Maść.
13. **Rp.** Perhydrol 5,0, Adip. lanae 30,0, Bism. oxychlor. 0,50, Vasel. flav. 10,0 Mfung. S. Maść.

Rano zmyć dokładnie maść ciepłą wodą, a przy użyciu płynu z osadem lub ciast zetrzeć najpierw oliwą, a dopiero następowo zmyć wodą ciepłą i mydłem.

W przypadkach uporczywych połączonych z łojo-

tokiem, zmywanie twarzy dwa razy dziennie mieszaniną wyskoku z eterem āā, na wieczór maście złuszczające:

14. **Rp.** Camphor., Resorcin. āā 1,0; Sulf. praecip., Sapon. virid. āā 2,0; Cretae alb. 4,0, Vasel. flav. 15,0 Mf. pasta. S. Maść (Brocq).

Maść tę posmarować na twarz, a po 5—30 minutach zetrzeć i zastąpić ją tłuszczem obojętnym.

Agrypnia. Bezsenność. Uwzględnić przyczyny: Anaemia, Hysteria, Neurastenia, Dyspepsia, Miażdżyca, Osłabienie czynności serca, Zatrucia przewlekłe, Znużenie nadmierne (fizyczne lub umysłowe).

Często, zwłaszcza w bezsenności nerwowej, dobrze działają zabiegi wodne (letnie kąpiele, mokre zawijania całego ciała, kąpiele musujące z tlenem — t. zw. Ozet-Bäder i t. p.).

Gdy koniecznie trzeba się uciec do leków, przepisujemy o ile możności tylko takie środki, które nie działają niekorzystnie na narząd krążenia.

15. **Rp.** Kali bromati 2,0. Dtd. Nro V. S. 1 proszek na godzinę przed spaniem w gorącem mleku (w bezsenn. nerw.).

Gdy przetwory bromu zawodzą:

16. **Rp.** Veronali 0,5—1,0 (lub in tablettis à 0,5). Dtd. No V—X. S. Na pół godz. przed spaniem zażyć proszek lub tabletkę w 1/2 szkl. gorącej lekkiej herbaty.

Gdy bezsenność pozostaje w związku z kaszlem lub bólami:

17. **Rp.** Veronali 0,35 —0,5; Dionini 0,02. Mfp. S. Jak poprzednio lub w opłatk.

Zamiast Veronalu można użyć także łatwiej rozpuszczalnego Medinalu (także per rectum lub podskórnie).

18. **Rp.** Medinal solub. Schering 0,5—1.0 (lub in tablett. à 0,5). S. na noc proszek lub tabletkę w wodzie ocukrzonej lub winie.

19. **Rp.** Medinal solub. pulv. Schering 0,3—0,5. S. Rozpuścić w kieliszku wody i wstrzyknąć do odbytnicy.

20. **Rp.** Medinal solub. pulv. Schering 1,5; Aq. sterilis. ad 15,0. S. 5 cm. zastrzyknąć podskórnie.

Dobrymi środkami nasennymi są również: Paraldehyd (3,0—5,0 z Tra Fruct. Aurant. 8,0—16,0. Wypić w wodzie ocukrzonej), Amylenhydrat (3,0—5,0 w wodzie ocukrz.), Trional (1,0—1,5 w piwie lub wodzie sodowej). Hedonal (1,5—2,0 w opłatku i popić jak najmniejszą ilością wody), Urethan (2,0 w wodzie ocukrz.), Dormiol (0,5—1,5 w opłatku lub kapsułk. orygin.), Neuronal (0,5 do 1,0 w opłatku), Isopral (0,5).

21. **Rp.** Amylenhydrat (lub Paraldehyd) 12,0; Essentiae pro Limonada 1,5; Spir. Sacchari 16,5; Sy-

rupi simpl. 30,0. S. 4—6 łyżecz. kawowych (= tyluż gramom leku) zażyć w wodzie.

22. **Rp.** Isopral 1,0; Aqua Menth. pip. 50,0. S. 1—2 łyżek na noc w lekkiej herbacie (Także oryg. tabletk. f. Bayer à 0,25 lub 0,5. Zażyć w płynie 1 mocniejszą lub 2 słabsze tabl.).

Gdy środki powyższe zawodzą, a ze strony serca niema przeciwwskazania:

23. **Rp.** Sulfonali 1,0—1,5. S. Na kilka godzin przed spaniem w proszku, mleku, herbacie, rosole lub wodzie alkal. (Działanie b. późne; przy dłuższem użyciu łatwo zatrucie).

24. **Rp.** Chloralhydrat 10,0; Aq. destill. 120,0; Syr. Cort. Aurant. 30,0. S. 1—3 łyżek na noc w wodzie ocukrz. (1 łyżka = 1,0 leku).

25. **Rp.** Bromidiae (mieszanin. Chloralhydratu, haszyszu, soli bromow. i t. d.) lagen. orig. S. 1—2 łyżeczek od kawy w pół szklance wody na noc.

26. **Rp.** Chloralamidi 1,5—3,0; Acid. muriat. dil. gtts. V; Aq. destill. 50,0; Syr. Fruct. ribium 10,0. S. Na raz zażyć. (Także w proszku, rozpuszczony w piwie; lub w clysma).

Inne pochodne chloralu, jak Hypnon, Hypnal nie posiadają żadnej wyższości nad poprzednimi. Przed używaniem Chloralosy przestrzega Oppenheim.

Alcoholismus. Z a t r u c i e w y s k o k o w e. *Acutus* zobacz: Otrucia.

Chronicus. Leczenie tylko w zakładach możebne. W tym względzie polecić można z naszych zakładów Maryówkę pod Lwowem, z zakładów szwajcarskich Ellikon koło Zürichu. Z zakładów niemieckich poleca Oppenheim: Lintorf pod Düsseldorfem; Waldesruh koło Hamburga; Waldfrieden koło Fürstenwalde; z prywatnych zakładów: Fürer—Rockenau; Schmitz—Bonn; Colla—Buchheide; Römer—Elsterberg; Smith — Niendorf; Clemenz-Schönwalde. Zupełne usunięcie alkoholu; leki nasenne, przedewszystkiem chloral i sulfonal; kąpiele letnie. W lżejszych stopniach pomaga: *Tra opii simpl.* lub sole bromowe. Wogóle należy pamiętać, iż brom i strychnina działają tylko objawowo (zwłaszcza na tremor alcoholicus).

27. **Rp.** Strychnin nitr. 0·05; Aqu. dest. 15·00. DS. do injekcyi. Dzien. 1—2 inj. po 0·50 płynu. Równocześnie natr. brom.

28. **Rp.** Extr. nuc. vom. 0·50; Spir. vini 5.0; Acid. phosphor. dil. 10·0. S. 3 razy dnia po 10 kropli.

Rosyjscy autorowie zalecają także w przypadkach przewlekłego zatrucia alkoholem stosowanie sperminy, wzgl. cerebryny Poehla.

Alopecia areata. Wyłysienie plackowate. Placki nie zlewające się zarastają stosunkowo łatwo, — nieuleczalne są przypadki wyły-

sień na obwodzie skóry owłosionej (ophiasis).

Miejscowo na noc smarować całą skórę owłosioną głowy maścią:

29. **Rp.** Resorcin. 3,0, albo: Sulf. praecip. 2,50, albo: Thigenol. 5,0; Vaselin. fl. 50,0. Mfung. S. Maść.

30. **Rp.** Ac. salicyl. 1,0, Ol. Cadin. 5,0, Vasel. flav. 50,0. Mfung. S. Maść.

Rano zmywać głowę wodą ciepłą i mydłem wyskokowem (spir. saponato — kalin. c. formalino f. Tlen) i wcierać wśród dnia w miejsca pozbawione włosów:

31. **Rp.** Chloral hydrat. 5,0, Spir. vin. rectif. 10,0, Aether. sulf. 20,0. S. Zewnętrznie.

32. **Rp.** Ac. salicyl. 1,0. Chloralhydrat. 10,0, Ac. acetic. 1,0, Spir. vin. rectif. ad 100,0. S. Zewnętrznie.

33. **Rp.** Tct. Jaborandi 25,0 Tct. Cantharid. 15,0, Spirit. vin., Aeth. sulf. āā 40,0. S. Zewnętrznie.

34. **Rp.** Trae chinae comp. Trae Jaborandi, Trae Rosmarini āā 10,0: Ol. Ricini 20,0. S. Zewnętrz.

Amenorrhoea. Brak miesiączki. Badać dokładnie i szukać przyczyny. Pamiętać o możebności ciąży. W przypadkach krwiaka macicy (haematometra) zabieg operacyjny. Jeżeli przyczyną chlorosis, scrophulosis, tuberculosis, anaemia, polysarcia, zastosować odpowiednie leczenie, uregulować dyetę i uważać na stolec.

W przypadkach niedostatecznego rozwoju macicy, albo w przypadkach nadmiernego zwinięcia się tejże po porodzie —wstrzykiwania ciepłe, elektryzowanie macicy, kąpiele nożne gorące, upusty krwi z części pochwowej, powtarzane w czterotygodniow. odstępach, szczególniej gdy są molimina menstrualia. Codzienne zakładanie sondy, pędzlowanie części pochwowej nastojem jodu, miesienie wzdłuż kręgów lędźwiowych i krzyżowych. Wewnętrznie: żelazo, luteina, ovarinum Poehl, owaryna Wellcommea, zmiana powietrza (powietrze górskie), Krynica, kąpiele borowinowe (Mattoniego sól borowinowa).

35. **Rp.** Extr. aloes 1·00; Pulv. myrrhae q. s. ut f. pill. Nr. L. S. 3 razy dnia 2—3 pigułek.

36. **Rp.** Acid. arsenic. 0·06; Ferri sulfur. exsiccat. 2·00; Piper nigr., Aloes, Myrrh. *āā.* q. s. f. pill. Nr. 60. S. 2 r. dz. pigułkę po jedzeniu.

37. **Rp.** Kali hypermang. 1·00; Butyr. cacao 1·00; Pulv. cacao q. s. ut. f. pill. 50. S. 3 r. dnia 1—2 pigułek, lub podaje się w czasie molimina menstrualia.

38. **Rp.** Capsul. elasticar. tenentium 0·02 Apioli Nr. XX. S. Rano i wieczór kapsułkę zażyć (Baillot i Barbette).

39. **Rp.** Mangan. sulfur. 5·00, Bolus albae q. s. ut. f. pill. Nr. L. S. 1—2 pigułek dziennie po jedz.

40. **Rp.** Ovarinum Poehl in tabl. à 0·3 S. 3—6 tabl. dziennie.

41. **Rp.** Ovarinum Poehl in amp. pro injectione. S. 1—2 ampuł. dziennie.

Amotio retinae. Oderwanie siatkówki Nieruchome leżenie w łóżku na wznak. Obuoczna opaska lekko uciskowa. Do oka chorego codziennie lub co drugi dzień kropla ½% atropiny. Leczenie napotne (Natr. salicylic., Aspiryna, odwar kwiatu lipowego; wstrzykiwania podskórne pilokarpiny 0,005—0,01 *p. d.*). Wewnętrznie jod.

Jeśli sprawa nie ustępuje, robić ostrożnie podspojówkowe wstrzykiwania 5—15% rozczynu NaCl, które korzystnie jest łączyć z zapuszczaniem rozczynów dioniny w coraz znaczniejszem stężeniu (2—20%). Różne zabiegi operacyjne zalecane przeciw oderwaniu siatkówki zazwyczaj nie odnoszą skutku.

Anaemia. Niedokrwistość może być pierwotną lub następową. Przy leczeniu należy pamiętać zawsze o tem, by niedokrwistości pierwotnej (chlorosis, anaemia pernic.) nie rozpoznawać dopóty, dopóki nie wykluczy się niedokrw. następowej. Najczęstsze przyczyny ostatniej: skrycie przebiegająca gruźlica lub ropnica; nowotwory; kiła; przewlekła zimnica; zatrucia, zwłaszcza ołowiowe; choroby przewodu pokarmowego (zwłaszcza z biegunką); krwotoki (żołądk., maciczne, krwawnice); wreszcie wnętrzaki (najczęściej tasiemiec).

O ile cierpienie podstawowe dostępne jest leczeniu, niedokrwistość następowa również znika po usunięciu wywołującej ją przyczyny. Gdy chodzi o pobudzenie odradzan.a się krwi, można stosować przetwory żelaza lub arsenu (Lekowanie zob. Chlorosis).

Angina diphteritica zob. **Diphteritis.**

Angina pectoris zob. **Stenocardia.**

Angina catarrh. acuta. Ostry nieżyt gardła. Ciepłe płukanie z naparu korzeni ślazowych, 3% kw. borowego. Przy silnych bólach połykanie lodu; okłady zimne na szyję. Wewnętrz. Aspiryna i t. p.

42. **Rp.** Kali chlorici 5·0; Aq. destill. 300·0; Spir. menth. pip. gtt. II. MDS. Płukanie.

43. **Rp.** Hydrog. hyperoxydat. soluti offic. (Pharm. VIII) 300·0. MDS. Płukanie.

Angina tonsill., catarrhalis, follicularis. Zapalenie migdałków nieżytowe, mieszkowe. Ciepłe płukania.

44. **Rp.** Kali hypermang. 1·0; Aq. destill. 300·0. DS. Woda do ust.

45. **Rp.** Aq. calcis 200·0. S. płukanie.

46. **Rp.** Hydrog. hyperoxydati soluti offic. (Pharm. VIII) 300,0 S. Płukanie.

Obok tego stosować leczenie ogólne i podawać

przetwory salicylowe, zwłaszcza Aspirynę lub Hydropyrinę.

47. **Rp.** Aspirini 0·5. Dt. dos. Nr. XII S. 3 proszki dzien.

W przypadkach przewłocznych wyłyżeczkowanie powiększonych follikułów, ewentualnie wycięcie migdałków.

Anorexia. Brak łaknienia. W leczeniu uwzględnić przedewszystkiem przyczynę, którą mogą stanowić: choroby nerwowe i umysłowe; siedzący tryb życia (zwłaszcza u młodzieży szkolnej); zbyt jednostajna kuchnia, u dziewcząt zbyt mocne ściskanie się sznurówkami, blednica, gruźlica płucna; choroby przew. pokarm. (rak, nieżyt śluzowy, nerwice żołądka, katar bł. śluzowej jamy ustnej, nawykowe zaparcie stolca); choroby ogólne gorączkowe; zatrucia przewlekłe morfiną, tytoniem. Objawowo podawać:

Tra. amar.; Tra. nuc. vomic.; Tra. chinae comp.; Extr. gentian; Decoct. condurango; Tra rhei vinos.

48. **Rp.** Orexin basic. s. tannic. 0·3 S. 2 razy dziennie na godzinę przed jedzeniem w opłatku lub wsypać na język i popić wodą.

Anthrax (= Pustula maligna). Wąglik. Ważne wywiady — zetknięcie z zakażonemi zwierzętami, ich skórami, włosiem; zawód chorego. Mało bolesny silny obrzęk chorego miejsca; szybko powstaje czarny punkt, stopniowo się rozszerzający i otoczony pęcherzykami z surowiczą zawartością. Wysoka ciepłota. Dopóki sprawa jest tylko miejscowa, wcześnie rozpoczęte leczenie zwykle bywa skuteczne. Ognisko pierwotne należy zniszczyć przez wycięcie, wypalenie; w otoczeniu zastrzykiwanie 10% rozczynu fenolu; opatrunek antyseptyczny.

Aphthae (Stomatitis aphthosa). Zapalen. pryszczykowe ust. Dyeta głównie płynna; unikanie potraw gorących i twardych. Przepłukanie ust po każdem jedzeniu (u małych dzieci przestrzyknięcie) 3% kw. borow. lub chloranem potasowym. Można także użyć 1% kalium hypermangan. lub 1—3% Hydrogen. hyperoxydat.

W przypadkach cięższych pędzlowanie pryszczyków 2—3% wodą karbolową lub zapomocą Tra Myrrhae, Tra Ratanhiae. Wewnętrznie:

49. **Rp.** Kali chlorici 1,0; Aq. dest. 80,0; Syr. rubi id. 20,0. MDS. Co 2 godz. łyżeczkę.

Uporczywie trzymające się plamy przypalić lapisem in subst. lub sinym kamieniem.

Apoplexia s. **Haemorrhagia cerebri.** Rażenie, udar, krwotok mózgowy. Łóżko, głowa wysoko ułożona, okład lodowy na głowę, okład zimny na serce, u dobrze odżywionych upust krwi (100—200 gr.). Nadto dać zaraz lewatywę z octem, mydłem lub solą tak, żeby nastąpiło silne

przeczyszczenie. W razie silnych objawów podrażnienia — lewatyw. z 1 do 2 grm. chloralu, injekcye podskórne 0·01—0·02 morph. mur. Jeżeli tętno słabe i jest zapad — wino, kawa czarna, kamfora, eter podskórnie. Gdy udar minął, nie pozwalać wstawać z łóżka, okład lodowy w dalszym ciągu na głowie, stolce regulować, wody gorzkie Hunyady Janos, Morszyńska, Szaratica; chłodne pożywne napoje, limoniady, zupy, mleko w pierwszych dniach po napadzie, później jaja, bulion. W razie bezsenności środki nasenne (patrz Agrypnia). W kilka tygodni po ataku kali jodatum, elektryzowanie kończyn porażonych, miesienie, ruchy bierne, kąpiele letnie.

50. **Rp.** Infus Sennae cum Manna 180,0; Natr. sulfur. 20,0. S. 3—4 łyżek dziennie.

51. **Rp.** Inf. Rad. Rhei e 10,0: 200,0. S. Co 2 godz. łyżkę aż do skutku.

Appendicitis zob. **Typhlitis**.

Arteriosclerosis. Tętnic stwardnienie. Przedewszystkiem wystrzegać się wysiłków fizycznych i wzruszeń. Zwracać pilną uwagę na stolec (zob. Obstipatio habitual.). Stosować mleko dyetetyczne »Laktol« (równoznaczne z francuską Lactobacilliną) w ilości $^1/_3$ litra na dobę (wyrób krakowski), lub jego przetwór »Laktol« w pastylk. (2—3 pastyl. dziennie). Wystrzegać się alkoholu i potraw korzennych; mięso w niewielkiej ilości, najlepiej białe. Huschard poleca dyetę mleczną. Z leków — Kalium lub Natrium jodatum, a w miarę potrzeby równocześnie albo naprzemian z środk. nasercowymi, nitrogliceryna. Uwzględnić: Lues, Diat. uric., Tabes, Morb. Brighti, Diabetes, Ołowicę.

Z leków można też stosować przetwory oryginalne, jak:

52. **Rp.** Vinum Gallo-jodat. f. Egger lagen. orig. S. 3 łyżki dziennie.

53. **Rp.** Tabulet. Sajodini f. Bayer à 0,5. Dtd. No XX. S. 3—6 pastylek dziennie, zwolna postępując; po 20 dniach przerwa 10-dniowa. Niemiecki ten przetwór można zastąpić wybornym przetw. francuskim:

54. **Rp.** Jodone »Robin« lagen. orig. S. 3 r. dz. po jedz. po 20 kropli w kielisz. wody; po 20 dniach przerwa 10-dniowa itd.

Arthritis vide **Rheumatismus articulorum.**

Arthritis urica. Podagra, Dna; Zapalenie stawów dnawe, moczanowe. Leczenie dyetetyczne. Ograniczenie pokarmów co do ilości i jakości. Wolno jeść mięso najlepiej gotowane i częściej białe, mleko, jarzyn sporo, nie zawiele mącznych potraw a głównie unikać napojów wyskokowych. Natomiast tłuszcze są pokarmem bardzo wskazanym o ile często towarzysząca chorobie

otyłość nie stanowi ograniczenia w tym względzie. Jaja we wszelkiej postaci dozwolone. Natomiast unikać materyi wyciągowych, zawartych obficie w rosołach, bulionach, sosach. Dobrem jest podawanie słabych wód alkalicznych (np. Krościeńskiej) w dużej ilości, najmniej 1 butelka dziennie. Wskazany jest ruch na świeżem powietrzu, wycieczki w góry, gimnastyka. Dodatnio również działają letnie kąpiele.

Następn. picie wód: Salvator, Bilińska, Vichy, Rymanowska (Klaudya), Szczawnicka (Józefina), Neuenahr, Krościeńska, Luhaczowicka, litowa sztuczna Rzący i Chm., otyłym zaś osobom można polecić Marienbad, Karlsbad. Także leczenie na miejscu w Karlsbadzie, Luhaczowicach, kąpiele z dodatk. soli borowin. fabryki »Tlen« lub Mattoniego.

W skazie moczanowej przewlekłej doskonałe nieraz wyniki daje mieszanka polecana przez Gastona-Lyona:

55. **Rp.** I. Natri bicarbon. 40,0; Lith. carbonici 10,0; Ol. Citri gtts tres. D. in scatulam.

    II. Ac. citrici 50,0 D. in scatulam. S. Po 1/2 łyżeczki z każdego słoika wypić w szklance wody alkalicz. (np. Krościeńs. ze zdroju Stefana) 3 r. dziennie. (Proszki trzymać sucho).

    Dobrze również działają:

56. **Rp.** Uricedin »Stroh-schein« lagen. orig. S. 1/2—1 łyżeczki od kawy w szklance gorącej wody 2—3 r. dz.
57. **Rp.** Sidonal (lub Urosin) 0,5. Dtd. No XXX. S. do 10 proszk. dziennie.
58. **Rp.** Piperazin muriatic., Phenocoll. hydrochlorici āā 1,0. M. Dtd. No XX S. Proszek rozpuszczony w flaszce wody alkaliczn. wypić w ciągu dnia.

Autorowie francuscy zalecają leczenie skombinowane arsenowo-alkaliczne, zwłaszcza gdy dna jest powikłana z cukrzycą. Podajemy wtedy przez 3—4 tygodni 3 r. dz. w szklance wody po łyżeczce Lith. citric. effervescens, dodając stopniowo 5—10—5 kropli płynu Fowlera.

W ostrym napadzie dny — leżenie w łóżku, dyeta wyłącznie mleczna, duża ilość wody alkalicznej. Miejscowo maść (miesienie przeciwwskazane):

59. **Rp.** Ungu. populi 30,0; Extr. Bellad. 3,0; Extr. Opii 0,3. Mfung. S. 1—2 r. dz. wetrzeć w bolesne miejsce.

Wewnętrznie podajemy przetwory salicylowe (Natr. salicyl. do 8,0; Aspirynę lub hydropyrinę do 4,0; Salipyrinę do 4,0; Antipyrinę i Fenacetynę do 3,0 *pro die*), lub niestałe więc ryzykowne w użyciu przetwory Kolchicyny.

60. **Rp.** Trae Opii croc. 2,0; Vini Colchici 10,0. S. 3 r. dz. po 10—20 kropli, lub:
61. **Rp.** Liqueur Laville lagen. orig. S. 50—100 kropli dziennie (przetwór

kolchicyny francuski, obecnie i w Niemczech rozpowszechniony).

Pfeiffer w ostrym napadzie dny miał otrzymywać doskonałe wyniki przez podawanie dużych ilości (do 5,0 dziennie) Acid. hydrochlorici diluti.

Ascaris lumbricoides. Glista dżdżownicowata. Zabraniać pokarm. mącz., natomiast mleko, mięso.

62. **Rp.** Santonin 0,15—0·20; Ol. ricini 50·00. MDS. Co 2 godz. łyżeczkę.

63. **Rp.** Santonin, Calomel. *āā*. 0·01—0·03; Pulv. rad. rhei 0,15; Sacchari 0,20; Mfp. dtur. tal. dos. Nr. 6. Rano i wiecz. proszek.

Użyć można też trochisci santonini po 0,025 santoniny.

Asphyxia neonatorum. — Zamartwica płodu. Przy pierwszym stopniu zamartwicy, kiedy skóra noworodka jest sinawa lub sinawo-różowa, twarz jakby zbrzękła, spojówki nastrzykane, napięcie mięśniowe utrzymane, czynność serca wyraźna, zwolniona, oddychanie powierzchowne i nieregularne, — należy płód urodzony natychmiast odpętlić, usunąć palcem śluz z gardła i z ust, zamoczyć płód w ciepłej kąpieli, potem uchwycić go za nóżki i trzymając ze zwieszoną na dół główką stosować nacieranie i inne podniety skórne tak długo, aż płód oddycha regularnie i głęboko, krzyczy głośno, a ucho przyłożone do klatki piersiowej nie stwierdza żadnych trzeszczeń.

Przy drugim stopniu zamartwicy, gdzie ośrodek oddechowy jest porażony, skóra noworodka woskowoblada, wargi sine, zupełny brak napięcia mięśniowego, brak zupełny oddechu, a czynność serca jako jedyny objaw gasnącego życia jest zaledwie dostrzegalna, — należy po odpętleniu płodu wprowadzać sztucznie powietrze do jego ustroju przez sztuczne oddychanie (Schultze, Sylwester, Prochownik i t. d.) tak długo, dopóki nie pojawią się oddechy samoistne, a wtedy płód już jest w pierwszym stopniu zamartwicy.

Cucenie płodu musi trwać tak długo, jak długo utrzymuje się choćby najsłabsza czynność serca.

Asthma bronchiale. Dychawica oskrzel. W leczeniu należy wyróżnić: 1) leczenie samego napadu. 2) Leczenie w okresie pomiędzy napadami, zmierzające do leczenia samej choroby i zapobiegania napadom.

Leczenie napadu dychawicy. Najpewniej działa morfina i chloral w dużej, najlepiej jednorazowej dawce.

64. **Rp.** Morph. muriat. 0,1; Aq. destill. 10,0. S. steril. do injekcyi. Wstrzykn. podsk. 1—2 cm³. (Wyjałowione rozczyny morfiny po 0,01 i 0,015 w zatopionych fiolkach wyrabia w kraju apteka Wewiórskiego we Lwowie).

65. **Rp.** Chloralhydrat 1,5. Dtd. No II in vitro bene clauso. S. 1 proszek w ½

szklance wody ocukrzonej; w razie potrzeby po upływie $^1/_2$ godziny drugi proszek.

Inne środki, jak pędzlowania, wdychiwania, okadzania działają mniej pewnie; częstokroć jednakże u jednych działa to, co u innych zawodzi.

66. **Rp.** Cocaini hydrochlorici 0,5; Aq. dest. 10,0. S. podczas napadu pędzlować wnętrze nosa (Ostrożnie, możliwość zatrucia).

67. **Rp.** Pyridini 5,0. S. Wylać na talerzyk i wdychać przez $^1/_2$ godziny z odległości 2 metrów.

68. **Rp.** Amylnitrit 3,0. D. in vitrorostr. S. 5 kropli nalać na chustkę do nosa i wziewać, póki nie nastąpi zaczerwienienie twarzy lub uczucie naporu krwi do głowy (zdaleka od ognia i światła — wybuch!).

69 **Rp.** Poudre Cléry (=Opii pulv. 3,0; Fol. Bellad. pulv., Fol. Strammonii *ãã* 45,0; — nasycone roztworem Kalii nitrici 7,0; Aq. dest. 20,0). S. Posypać na gorącą blachę i wziewać.

70. **Rp.** Charta nitrata Nro III. S. wziewać dym z zapalonego arkusza.

Używane są także przeciwdychawicze papierosy, zwłaszcza t. z. »Cigarettes pectorales d'Espic« o składzie:

71. **Rp.** Fol. Bellad. 60,0; Fol. Hyoscyami, Fol. Strammonii *ãã* 30,0; Semin. Phelandri 10,0; Extr. Opii 3,0; Aq. laurocerasi 2,0. Macera folia et semen per horas XII et exprime, solve tum Extr. Opii deinde chartam bibulam liquore imbuce ac probe sicca, ut exinde conficiantur cigarettae.

Leczenie dychaw. oskrzel. w okresie wolnym od ataku. Uwzględnić możliw. astmy na drodze zwrotnej (cierpienia jam nosow., ciąża, climacterium), najczęściej przy jednoczesnem neuropatycznem usposobieniu. Z leków w tym okresie są wskazane przetwory jodu, arsenu i atropina.

W ostatnich czasach Nowotny w Krakowie w upartych postaciach astmy otrzymywał wyleczenie przez stosowanie broncho-tracheoskopii.

Sole jodowe podajemy same lub z Lobelią; w razie osłabienia czynności serca łączymy je z środkami nasercowymi i stosujemy od 2 go dnia po przejściu napadu przez czas dłuższy (niektórzy z przerwami podają ten lek miesiącami).

72. **Rp.** Kali jodati 1,0—2,0; Aq. dest. 200,0. S. 3 łyżki dziennie.

73. **Rp.**. Kali jodati 1,0—2,0; Trae Lobeliae 20,0. S. 3 r. dz. po 20 kropli.

74. **Rp.** Kali jodati, Coffeini natr. benz. *ãã* 2,0; Aq. destill. 200,0. S. 3 łyżki dziennie.

75. **Rp.** Sol. arsen. Fowleri 5,0; Trae Chinae compos. 10,0. D. in vitro rostr. S. 2 r. dz. po jedz. stopniowo 5—15—5 kro-

pli, poczem tygodniowa przerwa i t. d.

Podawanie arsenu 2, a nie jak zwykle 3 r. dziennie pozwala choremu raz dziennie jeść owoce mimo jednoczesnego używania arsenu. Można także podawać arsen w postaci wód (Gubera, Levico, Roncegno — zob. Chlorosis).

Polecana przez Trousseau atropina jest niebezpieczna i w działaniu niepewna.

76. **Rp.** Atropini sulfurici 0,01; Solve in Aqua; Argillae alb. q. s. ut. f. pil. XX. S. 1—2 pigułek (1/2 do 1 mgr.) dz., ewent. podnosząc stopn. dawkę.

Poza tem uwzględnić leczenie klimatyczne, pamiętając, że nigdy z góry przewidzieć nie można, gdzie dany chory będzie czuł się lepiej. W grę wchodzą miejscowości wysoko-górskie, klimat podalpejski, a przedewszystkiem nadmorski. Przy następowej rozedmie płuc — Szczawnica, Reichenhall.

Atelectasis pulmonum. N i e d o d m a p ł u c. U noworodków ciepła kąpiel, zimne polewanie i nacieranie ciała. Dzieci takie należy często nosić, budzić ze snu. Obok świeżego powietrza, ogrzewać gorącemi flaszkami w pościeli, couveuse. U starszych dzieci i u dorosłych, a zwłaszcza u starców baczyć na zmianę pozycyi w łóżku; przestrzegać przed ciągłem leżeniem na wznak; zwracać baczną uwagę na czynność serca oraz na to, aby wydzielina w płucach nie zalegała. Dzieciom podajemy:

77. **Rp.** Liquor. ammon. anis. 1·00; Aq. destil. 50·00; Syrup. Sacchari 15·00. MDS. Co godz. łyżeczkę.

78. **Rp.** Aetheris sulfur. 10·00. DS. Jednę lub 2 krople w wodzie.

Dorosłym przepisujemy:

79. **Rp.** Liq. ammon. anis. 2,0; Coffein. natr.-benz. 1,0; Kali jodati 1,0; Aq. dest. ad 180,0; Syr. simpl. 20,0. S. Co 2 godziny łyżkę stoł.

Atresia meatus externi. Z a r o ś n i ę c i e p r z e w o d u s ł u c h o w. z e w n. może być nabyte lub wrodzone. Tylko tam, gdzie światło przewodu zamyka błona w postaci przepony, można próbować przez jej nacięcie i następowe rozszerzanie przywrócić drożność przewodu.

Atrophia nervi optici. Z a n i k n e r w u w z r o k o w e g o. Przy atrophia genuina okulary ochronne dymne lub błękitne; wstrzykiwania Strychnini nitric. w skronie lub podspojówkowo. Na wewnątrz — jod. Nawet w przypadkach niewątpliwej kiły nie podawać rtęci. Jeśli zanik występuje w przebiegu Tabes lub Sclerosis disseminata — odpowiednie leczenie ogólne.

Balanitis i Balanopostitis. Z a p a l e n i e ż o ł ę d z i i n a p l e t k a. Czystość, przemywanie 3% rozcz. kw. borowego, 1 ‰ rozcz. kali hypermanganic., wodą cie-

płą i mydłem, 1‰ rozcz. albarginy i zakładanie waty suchej lub gazy — albo zasypywanie proszkiem:

80. **Rp.** Tannin; (albo: Tannoform; albo: Bismuth subnitr.; albo: Zinc. oxydat.); Amyl. tritic. āā 10,0. S. Zasypka.

Dla zapobieżenia nawrotom:

81. **Rp.** Zinc. oxyd.; Talc. venet. āā 10,0; Calomel. 1,0. S. Zasypka.

W razie owrzodzeń stosować pędzlowanie rozcz. 1—3% arg. nitric., 5—10% resorcyny, ½% antinosin lub 1% rozcz. wyskok. karbolu.

Przy obecności stulejki przestrzykiwać pod napletek płynami: 1‰ arg. nitric., albarginy, itrolu.

82. **Rp.** Acid. boric. 5,0; Tonogen suprarenale Richter 10,0; Perhydrol. 10,0; Aqu. dest. 300,0. S. Zewnętrznie.

Przy znacznym obrzęku napletka okłady z rozcieńcz. octanu glinowego, wreszcie nacięcie napletka lub przecięcie brzegu.

Bartholinitis. Zapalenie gruczołów przedsionkowych.

a) acuta.

Obok leczenia rzeżączki pochwy (przestrzykiwania), spokój, okłady z lodu lub z octanu glinowego, wody borowej lub 2% ichtyolu, wreszcie ciepłe kąpiele nasiadowe. Gdy obrzęk się zwiększa, wyjęcie całego gruczołu, a gdy wyraźne chełbotanie, szerokie nacięcie na wewnętrznej stronie wargi sromnej mniejszej.

b) chronica.

Wstrzykiwanie 1—2% rozcz. arg. nitric. do ujścia gruczołu zapomocą strzykawki Anel'a, lub wyłuszczenie gruczołu albo nacięcie i wyłyżeczkowanie.

Blenorrhoea neonatorum. Zapalenie wiewiórowe spojówki u noworodków. Wobec wydzieliny ropnej śmietankowatej wycierać spojówkę odwróconych powiek i załamków 5—10% protargolem. Prócz tego częste wypłukiwania spojówki 2% protargolem. W razie silnego obrzęku powiek — kantoplastyka. W razie owrzodzeń na rogówce, oprócz środków powyższych, leczenie jak przy wrzodach.

Gdy wydzielina z ropnej stanie się śluzowo-ropną, zastąpić protargol lapisem ½—1% lub sofolem 5%.

Jako prophylacticum zapuszczanie zaraz po urodzeniu wedle Crede'go lapisu 2% lub lepiej protargolu 5% albo sofolu 5%.

Blenorrhoea urethrae. zobacz Gonorrhoea.

Blepharadenitis. Zapalenie brzegu powiekowego. Przy *Blepharad. squamosa* smarować na noc brzegi powiek jedną z następujących maści:

83. **Rp.** Hydrarg. oxydati flavi v. h. p. 0,15; Vaselin. Lanolini āā 2,5. S. Maść.

84. **Rp.** Xeroformii 0,1; Thigenoli 0,25; Vaselini, Lanolini āā 2,5. S. Maść.

85. **Rp.** Hydrarg. oxydati rubri 0,2; Liquoris Plumbi acetici perfecte neutrius 0,1; Ac. borici (vel Xeroformii) 0,3; Vaselini flavi, Lanolini puri āā 5,0. S. Unguentum ciliare.

Przy *Blepharad. ulcerosa* należy przed wtarciem maści usunąć strupy za pomocą ciepłych okładów, np. z roztworu boraksu (Boracis 6,0; Aq. dest. 300,0). Uwzględnić stan spojówki i leczyć równocześnie, o ile istnieje, Conjunctivitis catarrh. Badać wzrok i refrakcyę i wyrównywać szkłami wady tejże, zwłaszcza niezborność. Uwzględnić stan jamy nosa, stan ogólny (zołzy, niedokrwistość, skłonność do łojotoku). W końcu pobyt na świeżem powietrzu, unikanie kurzu, kąpiele słonc.

Błędnika zapalenie, — **wstrząs,** zob. Otitis interna.

Bronchiectasis. Rozdęcie oskrzeli. W leczeniu uwzględnić należy następujące wskazania: 1) nie dopuszczanie do zalegania wydzieliny; 2) odkażanie tejże, czyli zapobieganie wzgl. leczenie Bronchitis foetida; 3) leczenie nieżytu oskrzeli i jego następstw wogóle; 4) poprawa upośledzonego zazwyczaj stanu ogólnego.

Ad 1). Metodyczne uciskanie klatki piers. w czasie wydechu, powtarzane kilka razy dz. w czasie wydechu. Ze skutkiem również można stosować wody alkaliczne (szczawnicka Józefina), ewent. środki wykrztuśne (patrz Bronchitis).

Ad 2). Podawanie do wewnątrz lub wziewanie środków przeciwgnilnych i balsamiczn.

86. **Rp.** Myrtoli 0,15. Dtd. No XX in caps. gelatin. S. 3—6 kaps. dziennie.
87. **Rp.** Eucalyptoli 0,25. Dtd. No XX in. caps. gelatin. S. 3—5 kaps. dziennie.
88. **Rp.** Pil. Eucalypt. comp. (f. Banke Cracoviae) lagen. orig. unam. S. 3 r. dz. po 2 pig.
89. **Rp.** Ol. Eucalypti 10,0. S. 3 r. dz. po 3—10 kropli (stopniowo od 3 kr.) w gorącem mleku (tanio!).
90. **Rp.** Terpinhydrat 1,0; Spir. Vini, Aq. dest., Spir. Menth. crisp. āā 50,0. S. Co 3 godz. łyżkę zażyć.

Terpinol jest mniej pewny w działaniu. Olejku sosnowego lub terpentynow. używamy po 5—10 kropli kilka razy dz. w mleku gorącem do wewnątrz lub do wziewań.

Nie należy też, zwłaszcza przy cuchnącej plwocinie, zapominać o wziewaniu karbolu (watę polaną 5% rozczynem karbolu umieszczamy w tutce papierowej, wziewając przez nos i usta w razie potrzeby całemi godzinami).

Ad 3) i 4). Leczenie klimatyczne zależne od właściwości osobniczych i pory roku (średnio-wysokie miejscowości górskie, jak Szczawnica, Reichenhall, Gries obok Bozen, Meran; zimą wyjazd na południe). Gdy to niemożliwe, pobyt na wsi w okolicy zdrowej, lesistej. Forsowne odżywianie.

Bronchitis — Nieżyt oskrzeli.

a) acuta: W razie gorączki leżenie w łóżku, środki napotne, bańki suche, okład wysychający. W razie silnego, suchego, męczącego kaszlu środki narkotyczne.

91. **Rp.** Codeini phosphorici 0,02; Sacchari 0,3. Dtd. No X. S. 3 pr. dziennie.

92. **Rp.** Codeini phosphorici 0,2; Aq. laurocerasi 10,0. D. in vitr. rostr. S. 2—4 razy dz. po 15—20 kropli. W podobny sposób i w tych samych dawkach przepisywać można też Dioninę i Peroninę. Z innych:

93. **Rp.** Morph. muriat. 0,005; Extr. Cannab. ind. 0,015; Sacchari 0,3. Mfp. Dtd. No X. S. 2—3 proszk. dziennie.

94. **Rp.** Extr. hyoscyami 0,03; Sacchari 0,3. Mfp. Dtd. No X S. 2—3 proszk. dziennie.

Gdy kaszel zaczyna być wilgotniejszy — wody alkaliczne (Szczawnicka Józefina, Krościeńska, Luhaczowicka), lub środki wykrztuśne albo balsamiczne.

95. **Rp.** Inf. rad. Ipecacuan. e 0.5: 180,0; Syr. Aurantii 20,0. S. Co 2 godz. łyżkę.

96. **Rp.** Decoct. rad. Senegae e 5,0—10,0: 180,0; Liq. Ammon. anis. 3,0; Syr. simpl. 17,0. S. Co 2 godz. łyżkę.

97. **Rp.** Inf. rad. Ipecac. e 0,5: 180,0; Kali jodati 1,0; Syr. simpl. 20,0. S. Co 2 godz. łyżkę.

98. **Rp.** Pulv. Doveri 0,15—0,25. Dtd. No X. S. 3 proszki dziennie.

Ze środk. balsam. stosujemy: Ol. Terebinthinae Ol. pini pumil., Terpinhydrat, Terpinol. Zobacz także Bronchiectasis.

b) chronica. Dobre powietrze, unikanie dymu, kurzu, pożywna dyeta, środki lekko przeczyszczające. Jeżeli można, wysłać na zimę do cieplejszego klimatu, w lecie pobyt na wsi lub zdrojowiskach (Szczawnica, Krościenko, Luhaczowice, Reichenhall). Inhalacye soli (2%) z dodatkiem Ol. terpent. Ol. pini pumilionis. Picie wód Szczawnickich, Krościeńsk., Luhaczowickich, alk. sztucz. Rzący i Chm. Expectorant. W razie kataru wilgotnego Ipeka, Apomorphin. Przy Bronchoblenorrhea: Ol. Terebinth. dziennie dwa razy po 5—10 kropli z mlekiem, lub w kapsułkach. Creosotal w emulsyi 5—10: 100. 3 razy dziennie łyżeczkę. Syrup. thymosulfo - guajacolic. f. Armatys. W razie duszności bańki suche, synapizmy.

c) foetida:

Środki balsam., jak Eucalyptol, Myrtol, patrz Bronchiectasis.

U dzieci:

Dzieciom z nieżytem oskrzeli bez gorączki woda Szczawnicka, Krościeńska, Luchaczowicka lub sztuczna Selterska Rzący i Chmurskiego z mlekiem.

99. **Rp.** Inf. ipecac. e 0·10 ad 80·00; Ammon. muriat. 1·00; Aq. lauroc. gtts. X.; Syrup. simpl. 15·00. DS. Co godzinę łyżeczkę.

100. **Rp.** Kali vel Natri jo-

dati 0·50—1·0; Aq. destillat. 80·0; Syr. Senegae 20·0. DS. Co godzinę łyżeczkę.

Nieżyty oskrz. na tle krzywicy lub zołzów, wymagają użycia tranu, żelaza i jodu. Inhalacya z wód alkalicznych, pobyt w miejscach lesistych i górzystych, lub nad morzem. Dyeta posilna, łatwo strawna (mleko, jaja, mięso siekane). W razie n. o. z gorączką, trzymać dziecko w pokoju, środki wykrztuśne.

Jeżeli wykrztuszanie skąpe — Natr. jodat. (0·50: 100·00). Wdychiwanie pary. Jeżeli wydzielina obfita, dodać do Senegi Liquor am. anis. W razie ustania wykrztuszania, sinicy (bronchiolitis; bronchopneumonia): flor. benzoes, kofeina, kamfora, wino mocne, koniak, ciepłe kąpiele z zimnemi polewaniami, kąpiele gorczyczne, lub lepiej zawijania gorczyczne. Do litra wody gorącej (ale nie wrzącej 70—80°) daje się 3—4 garści mąki gorczycznej. Po 5—10 minutach zaczyna się wydobywać olejek gorczyczny (trzeba niekiedy dodać łyżkę octu). Wtedy macza się w płynie prześcieradło, wyciska, kładzie na kocyku, na tem dziecko i zawija się dziecko prześcieradłem i kocem po szyję i zostawia na 20—30 minut. Kąpiel 35° celem oczyszczenia skóry i osuszenie jej lub jeszcze przedtem zawinięcie napotne w wilgotne prześcieradło i kocyk na 1 godzinę. Procedurę stosuje się tylko raz dziennie. Skóra dziecka powinna się po zawinięciu silnie zaczerwienić. Dzieci małe często nosić na ręku.

101. **Rp.** Terpini hydrat 1·0; Spirit. vin. rectif. 10·0; Aq. destill. 100·0; Syr. aurant. 15·0. MDS. Co 2 g. łyżeczkę.

Callus et Clavus — Modzel i nagniotek. Zalecić wygodne obuwie (odgnioty na nogach), wstrzymanie się od pracy zawodowej (modzele na rękach). Na nagniotki przykładać po codziennej ciepłej kąpieli 10—20% plaster salicylowy lub smarować codziennie aż do rozmiękczenia płynem:

102. **Rp.** Ac. salicyl. 2,0; Collodii pur. 10,0 S. Zewnętrznie.

103. **Rp.** Ac. Salicyl., Ac. lactici āā 2,0; Collodii pur. 15,0. S. Zewnętrznie.

Na modzele stosować plaster salicyl. (10%) lub okłady z 2% rozcz. rezorcyny albo Maść:

104. **Rp.** Ac. pyrogallici 1,5; Ichtyol 3,0; Lanolini, Vaselini āā 15,0. Mfung. S. Maść.

Carbunculus — kolonie czyraków, sięgające w głąb tkanki podskórnej i powodujące jej martwicę. Zawsze zwrócić uwagę na mocz, czy nie zawiera cukru i w tych razach być bardzo oględnym z rokowaniem. Najczęstsze usadowienie: na karku, plecach, wargach.

Leczenie: Energiczne liczne nacięcia aż do zupełnie zdrowych tkanek zaró-

wno w głąb jak i ku obwodowi. Części środkowe skóry, podziurawione wylotami czyraków, wyciąć zupełnie. Im lepiej nacięto od razu, tem pewniej nie trzeba będzie tego powtarzać, choć to zawsze może się zdarzyć.

Carcinoma oesophagi. Rak przełyku. Rozszerzanie cieśni zgłębnikami, aby chory mógł przełykać. W razie bólu przy przełykaniu (dysphagia), kołaczyki:

105. **Rp.** Cocain. mur. 0·015; Menthol 0·01; Morph. muriat. 0,005; Sacch. q. s. ut. f. pastilli. S. W razie potrzeby wziąć kołaczyk.

Lepsza eukaina, ponieważ nie sprowadza zatrucia. Dawka w kołaczyku 0·01 i więcej.

Carcinoma uteri. Rak macicy. Wycięcie macicy tylko całkowite, drogą cięcia brzusznego z usunięciem zajętych nowotworowo gruczołów chłonnych, wyjątkowo w początkach schorzenia drogą pochwy. W przypadkach nie nadających się do zabiegu, usunięcie wybujałości nowotworowych ostrą łyżeczką i żegadłem. Wstrzykiwania odkażające 1% roztworu Bactoformu lub·

106. **Rp.** Kali hypermang. 10·00; Aq. dest. 150·00. DS. Pół łyżki na litr wody.

107. **Rp.** Acidi carbol. 20·00—30·00; Aq. dest. 1000·00. DS. Do wstrzykiwań.

Gdy plamy krwawe:

108. **Rp.** Ac. pyrolign. crudi 300·00. DS. 3—5 łyżek na litr wody do wstrzykiwań.

109. **Rp.** Creolini 20·00. DS. 10 kropli na litr wody.

W nowszych czasach próbują stosowania zaczynów, jak trypsyny, pankreatyny, holadyny już to miejscowo, już per os lub podskórnie. Istnieją też próby leczenia raków, nie nadających się do zabiegu oper. promieniami Roentgena, radu, finsenowskimi.

W przypadkach krwotoków spokój, tamponowanie pochwy, względnie ponowne wyskrobanie nowotworu i przyżeganie cum ferro candente, termokauterem i t. d. albo środkami chemiczn. silnie żrącymi, — alkoholem 60—70°, acetonem, chlorkiem cynku 50%, formaliną 4—10%. — W nowszych czasach polecają 18—20% roztwór wodny ferropyriny (Knoll), którym napawa się małe tampony i przykłada na miejsca krwawiące; ferropyriny można użyć w tym celu w proszku na tamponach. Miejscowo stosować:

110. **Rp.** Natr. chlorici; Bismut. subnitr. *āā* 10·0; Jodoformi 4·0. S. Stosować do tamponów lub:

111. **Rp.** Jodoformi 1·0; Natri chlorici, Glycerini *āā*. 20·0. S. Na tamponie założyć.

Wreszcie przeciw bólom należy podawać środki kojące: morfinę, opium i t. d.

Carcinoma ventriculi. Rak żołądka. W przypadkach nienadających się do zabiegu operacyjnego, leczenie jest przypadowe, zmierzające do podtrzymania sił chorego za pomocą lekko strawnej a pożywnej dyety, oraz usuwania bólów przez podawanie środków odurzających. Prócz tego wskazane jest podawanie kwasu solnego, którego żołądek rakowato zwyrodniały najczęściej nie wydziela, oraz podawanie przetworów Condurango, Maltose-Condurango fabr. Svatek et Comp. przeciw objawom dyspeptycznym. W razie towarzyszącego rozszerzenia żołądka lub krwotoków vide: Dilatatio ventriculi, Haematemesis.

112. **Rp.** Tinct. nuc. vom. Acidi hydrochl. *āā* 10·00. DS. Po każdem jedzeniu 15 kropli w szklance wody.

113. **Rp.** Vini Condurango (fabr. Matula) 100·00. DS. 3 łyżeczki dziennie.

W razie wymiotów:

114. **Rp.** Cocaini muriat. 0,05; Codeini phosphorici 0,02; Aq. Chloroform., Aq. Menth pip. āā 50,0; Succi Citri recente expressi 25,0. S. Co godzinę łyżkę stołową.

115. **Rp.** Cocaini muriat. 0·20; Aq. dest. 10·00. DS. W razie wymiotów 10 kropli zażyć.

W razie bólów podawać na wewnątrz morf. lub kodeinę.

116. **Rp.** Codeini mur. 0·10—0·15; Sacch. albi 2·0; Mfp. div. in. dos. Nr. V. S. W razie bólów 2 proszki.

Cardialgia. Ból żołądka. Znaleść przyczynę bólu i takową starać się usunąć. Najczęściej: ulcus ventriculi, carcinoma ventriculi, chlorosis, i u histeryczek, neurasteników lub jako »crises gastriques«; pamiętać przytem, że nierzadko w przebiegu appendicitis (w początkach) tu właśnie lokalizują się bóle.

W razie napadu ciepły okład na żołądek, synapizmy na dołek podsercowy, wstrzyknięcie podskórne morfiny, narcotica jak opium, Cocaina 0·01—0·02 p. dosi, Belladona, Chloroform i t. p. Nadto uregulowanie dyety.

117. **Rp.** Morphii mur. 0,03; Cocaini mur., Codeini mur. āā 0,1; Aq. Chloroform. 50,0. S. Co godzinę łyżeczkę od kawy (lub Rp. 114).

118. **Rp.** Chloralhydrat. 3,0; Cocaini mur. 0,1; Spirit. Menth. pip. 10,0; Syrup. Diacodii 20,0; Aq. dest. 80,0. S. Co godzinę 1 łyżka.

Można także podać 3,0—5,0 Chloralu w lewatywie (w 1/2 szklance wody z dodatkiem 2 żółtek ubitych).

Cataracta. Zaćma. Leczenie zaćmy jest wyłącznie operacyjne. W wyjątkowych tylko razach zaćma urazowa

u indywiduów młodych, zwłaszcza przy dużej ranie w przedniej torebce, może uledz w krótkim czasie samoistnemu wessaniu. Wobec zaćmy starczej na wessanie takie nigdy liczyć nie można. Do operacyi przystępuje się w okresie dojrzałości zaćmy. W razie jednak jeżeli zachodzi potrzeba przyspieszenia operacyi, można operować także i niedojrzałe zaćmy, zwłaszcza używając metody wypłukiwania resztek zapomocą undiny Wicherkiewicza. Można również operacyjnie sprowadzić sztuczną maturacyę zaćmy. Zaćmy przejrzałe operuje się również w razie potrzeby, jednakowoż z większem niebezpieczeństwem powikłań. Warunkiem pomyślnego wyniku optycznego operacyi zaćmy jest zachowana przeźroczystość pozostałych środków łamiących (rogówki, ciała szklistego) i prawidłowy stan percepcyjnej części oka, o którym przekonujemy się, badając, czy oko dostrzega światło stoczka na odległość sześciu metrów i czy okazuje prawidłową projekcyę światła. Przed operacyą należy leczyć ewentualnie stany zapalne spojówki, zwężenia lub zatkanie przewodu nosołzowego, a jeżeli zachodzi dacryocystoblenorrhoea, należy wyłuszczyć woreczek łzowy.

Zaćmy wrodzone lub w dzieciństwie nabyte usuwa się operacyjnie, bądź przez jednę tylko dyscyzyę, bądź też przez extractio simplex.

Cataracta zonularis vel perinuclearis (Katarakta warstwowa), występująca najczęściej u dzieci, które przebyły krzywicę, operuje się dwuczasowo, wykonując najpierw dyscyzyę, a potem extractio simplex, ewent. z wypłukaniem miękkich mas korowych.

Jeżeli soczewka czy to po dyscyzyi, czy po zranieniu torebki urazowem silnie pęcznieje i napięcie wśródgałkowe się podnosi, wskazane są okłady lodowe i atropinizacya. Jeżeli wzmożenie ucisku nie ustępuje, nie zwlekając wykonać nakłucie rogówki i wypuścić nadmiar pęczniejącej kory.

W niektórych postaciach zaćmy częściowej, względnie najlepszą poprawę wzroku daje irydektomia optyczna.

Catarrhus intestinor. Nieżyt jelit. *Acutus.* Wskazane jest leżenie w łóżku, ścisła dyeta, okład ciepły na brzuch i środek przeczyszczający, najlepiej ol. ricini. W razie silnych bólów, leki odurzaj.; gdyby po kilku wypróżnieniach po środku czyszczącym biegunka nie ustąpiła, przetwory makowca, także leki osłaniające i ściągające oraz środki dezynfekcyjne (jak benzonaphtol, salol, rezorcyna — recepty patrz dalej przy nieżycie przewlekłym).

Chronicus. Leczenie powinno być przyczynowe, uważać należy na dyetę, która powinna być lekko strawną, unikać zaziębień (opaska flanelowa na brzuch). Woda karlsbadzka, Kissingen, lub z nią równoznaczna

krajowa woda Rymanowska (Klaudya), Wildungen; w razie zaparcia środki lekko czyszczące: woda krajowa Morszyńska (zdrój Bonifacego) w ilości ½ szklanki, Szaratica, lewat. codziennie. Podawanie mleka dyetetycznego »Laktol« (wyrób krakowski), lub jego przetworów, np.:

119. **Rp.** Laktol in pastillis scatul. orig. (f. Lebedyński Cracoviae) unam. S. 2—3 pastylek dziennie.

W razie czyszczen. środki ściągające jak w nieżycie ostrym.

U dzieci łączy się zwykle z objawami ze strony żołądka. Patrz: G a s t r o e n t e r i t i s.

W razie tenesmus czopek z opium, belladoną lub morfiną.

120. **Rp.** Extr. opii 1·5; Extr. Bellad. 0·5; Aq. destill. ad 100·0. S. do wstrzykiwań.

121. **Rp.** Saloli 0·25; Laud. puri 0·02; Mfp. dtur tal. dos. X. S. 3 proszki dziennie.

122. **Rp.** Bismut. salic. 0·25; Resorcin 0·15; Laud. pur. 0·01; Mfp. D. tal. dos. XII. S. 3 proszki dziennie.

123. **Rp.** Decoct. rad. salep. 200·00; Laudani puri 0·05; Syr. diacodii 20·00. MDS. Co godz. łyżkę.

124. **Rp.** Ichthalbini (Knoll) 0·20—0·50; D. tal. dos Nr. XII. DS. Co 4 godz. proszek.

125. **Rp.** Decoct. ligni campech. e 20·00 ad 200·00; Laud. liq. Syd. gtt. XX; Syr. cort. aurant. 20·00. S. Co 2 godziny łyżkę.

126. **Rp.** Decoct. rad. rath. e 15·00 ad 150·00; Tinct. laud. simpl. gtt. XX, Syr. cinnamon. 15·00; S. Co 2 godz. łyżkę.

127. **Rp.** Tannini puri 1·5 Laudani puri 0,2; Sacch. albi 5·00; Mfp. div. in dos. Nr. X. S. 3 pr. dziennie.

128. **Rp.** Tannoform. 0·30; Dt. d. Nr. XII. S. Co 3 godz. proszek.

129. **Rp.** Tannalbini (Knoll) 0.50—1·0; D. t. dos. Nr. XII. S. 4 pr. dziennie.

130. **Rp.** Benzonaphtol. 0·25 do 0·50; Dent. tal. dos. in capsul. amyl. Nr. XX. S. 4 proszki dziennie.

131. **Rp.** Tanocol 1·00 k. r. d. Tabl. czekol. z tanokol.

132. **Rp.** Honthin. 1·0 T. d. XII. S. 3—6 p. dziennie.

133. **Rp.** Tannigen 0·30—0·50; tal. d Nr. X. S. 3 pr. oszki dziennie.

Catarrhus laryngis zob. **Laryngitis.**

Catarrhus narium chronicus atrophicus cum Ozaena. Głównem zadaniem jest usuwanie zaschniętej, cuchnącej wydzieliny z nosa i to najlepiej przestrzykiwaniem nosa za pomocą irygatora wyjałowionym letnim fizyologiczn. rozczynem soli kuchennej. Prąd nie powinien być zbyt silny (irygator najwyżej 70 cm. ponad głową pacyenta) z obawy, by nie wywołać wtargnięcia płynu przez trąbkę do ucha środkowego. Przestrzykiwania 1% Perhydrolem, w praktyce ubogich kw. borowym lub letnim

rozczynem zwykłej soli kuchennej. Obok tego pędzlowanie błony śluzowej nosa rozczynem jodu w glicerynie. Polecają również tamponowanie nosa (naprzemian obie strony), masaż wibracyjny, zastrzykiwanie pod bł. śluzową przegrody nosowej parafiny i t. d.

Objawy podobne mogą występować przy: 1) Ozaena luetica — spotykamy wtedy owrzodzenia, obumarcie kości, przebicie lub też zupełny brak przegrody. 2) Rhinoscleroma, 3) Ropieniu z jam bocznych.

Catarrhus pharyngis zob. **Pharyngitis.**

Catarrhus ventriculi acut. Ostry nieżyt żołądka. Jeżeli w żołądku znachodzi się jeszcze treść, która ostry nieżyt wywołała, najstosowniej przepłukać zaraz żołądek, poczem chory powinien 2—3 dni zachować ścisłą dyetę.

Jeżeli aspiratora pod ręką niema, należy podać środek wymiotny.

134. **Rp.** Pulv. rad. Ipecac. 2·00; Div. in dos. VI. DS. Co kwadrans proszek aż do wystąpienia wymiotów.

135. **Rp.** Apomorphini mur. 0·10; Aq. destill. 10·00. DS. Podsk. $^1/_2$—1 strzyk.

W razie, gdy przypuszczamy, że treści w żołądku niema, wystarcza ścisła dyeta, wskazane też są środki przeczyszczające, ewent. z dodatkiem środk. dezynfekcyjnych, np.

136. **Rp.** Calomelanos 0,35. Dtd. No III. S. Co 4 godziny proszek aż do skutku.

137. **Rp.** Potio laxativa Viennensis 100,0; Sal Morszynensis 30,0. S. Co 2 godz. 2 łyżki aż do skutku.

Zresztą leczenie jest czysto przypadowe; gdy silne bóle w okolicy żołądka występują, wskazane są środki odurzające; w razie pragnienia: kwaski, woda sod., krościeńska etc.

Wobec nadmiern. pobudzenia do wymiotów przy żołądku czczym połykanie kawałeczków lodu i Kokaina 0·005—0·01 na raz.

Przeciw wymiotom:

138. **Rp.** Cocain. mur. 0·10; Aq. destill. 10·00. DS. 10—15 kr. na raz zażyć.

Przeciw bólom czopki z belladonną lub morfiną.

Catarrhus ventriculi chronicus. Przewlekły nieżyt żołądka.

1. Acidus.

Dyeta pożywna lekko strawna z wykluczeniem potraw korzennych, kwaśn., tłuszczów, jarzyn, napoi wyskokowych. Wewnętrz. wskazane są środki alkaliczne, woda karlsbadzka w dużej ilości, Vichy lub szczawnicka (źródło Magdaleny), przepłukiwan. żołądka rozczynami soli alkalicznych, lub wodą karlsbadzką; w razie silniejszych bólów w dołku podsercowym środki odurzające.

2. Mucosus.

Wskazana jest dyeta lekko drażniąca, a więc

chleb razowy, jarzyny; naczczo oraz na 10 minut przed jedzeniem małe ilości wód słonych (Kissingen) lub alkal. — słonych (Karlsbad, Luhaczowicka). Polecają również stosowanie mleka dyetetycznego »Laktol« (wyrób krakowski, równoznaczny z francuską Lactobacilliną) lub jego przetw., np.

139. **Rp.** »Laktol« in pastilis scat. orig. (cracoviens.) unam. S. 2—3 pastyl. dzien.

Ad. 1.

140. **Rp.** Sal therm. Carolin factic. lub originalis 100·00. S. Na czczo 2 łyżeczki w $1\frac{1}{2}$ szklanki ciepłej wody.

141. **Rp.** Natri bicarb. 15·00; Magn. carbon. 10·00; Calcar. carbon. 5·00; MD. in scatula. S. 3 razy dnia na koniec noża zażyć.

W razie bólów:

142. **Rp.** Extr. Bellad. 0,02; Natr. bicarb. 0,3; Mfp. Dtd. No X S. W razie bólów 1—3 proszk. dz.

143. **Rp.** Codeini 0·02; Natri bicarb. 0·25; Magnes. carb. 0·10; Mfp. d. tal. dos. X. S. W razie bólu 2—3 proszki dziennie.

Ad 2:

Nowsze badania stwierdzają własność obniżania wzmożonej kwasoty żołądka i znikania zależnych od niej bólów pod wpływem wewn. podawania 3% Perhydrolu (= Hydrogen. hyperoxydat. solut.).

144. **Rp.** Hydrogenii hyperoxydati soluti officin. (Pharm. VIII) 50,0. S. 3 r. dz. po łyżeczce od kawy w $\frac{1}{4}$ szklance wody.

145. **Rp.** Trae amar., Acid. hydrochl. dil. *āā*. 15·00. MDS. Po każdem jedzeniu 20 kr. w łyżce wody zażyć.

146. **Rp.** Pepsini solubil. 1,0; Acid. muriat. dil. 5,0; Natri chlorat. 2,0; Aq. dest. ad 200,0 S. po 1 łyżce przed każdem jedzeniem w $\frac{1}{4}$ szklance wody.

Obok tego podawać: Stomachinum fabryki Matula, Mączkę Gurgula, Nestle'a i t. p.

W razie zwykł. w tych. sprawach zaparcia stolca zob. Obstipatio habit.

Catarrhus vernalis — zob. Conjunctivitis vernalis.

Catarrhus vesicae zob. **Cystitis.**

Cephalalgia zob. **Hemicrania.**

Cephalhaematoma — Guz krwawy czaszki u noworodków, mimo swego długiego utrzymywania się, nie wymaga żadnego leczenia. Jeśli guz ten ulegnie zropieniu (co zdarza się nader wyjątkowo), musi być leczony operacyjnie jak każdy inny ropień.

Cerumen (Woskowiny). Silne przestrzyknięcie najstosowniej $\frac{1}{2}$% rozczynem lysolu. Jeżeli to zostaje bez skutku:

147. **Rp.** Natr. bicarb. 0·50; Aq. dest., Glycer. *āā* 5·0. MDS. Trzy razy dnia po 10 kropel letnich wpuszczać do ucha na 10 minut, potem przestrzykiwanie powtórzyć.

W razie potrzeby oddzielić wosków. od ścian przewodu zgłębnikiem lub łyżeczką uszną i potem przestrzykiwać letnim rozczynem mydła albo lysolu. Dla zapobieżenia nawrotom wkraplać przez 4 tygodnie borglicerynę.

148. **Rp.** Acid. boric. 1·5; Aq. destil., Glycerin. *āā*. 20·0 MDS. Trzy razy dnia 10 kropel letnich do ucha wkraplać.

Chalazion (Gradówka). W okresie powstawania jeżeli okazuje choćby słabe objawy zapalne, próbować sprowadzić samoistne wessanie zapomocą ciepłych okładów lub opaski spirytusowej (Salzwedlowskiej). Starsze grad. należy operować: Cięcie od strony spojówki prostopadłe do brzegu powieki, wyciśnięcie treści, wyłyżeczkowanie, wprowadzenie do wnętrza nalewki jodowej na cienkiej sondzie owiniętej odrobiną waty. Posypanie rany kserofor-mem. Opaska zbyteczna. W domu ma operowany wypłukiwać oko wodą borową, na noc zakładać maść antyseptyczną i robić chłodne okłady z aqua saturnina. Obrzęk i zgrubienie znikają w ciągu 5—10 dni.

Chlorosis. B l e d n i c a. Usunąć przyczynę blednicy. Pożywienie posilne, ale łatwo strawne. Świeże powietrze, w ciężkich przypadkach łóżko; w lżejszych nawet — mało ruchu. Należyte wysypianie się, nieprzeciążanie chorych ani fizyczną ani umysłową pracą. Szczególną zwrócić uwagę na zaburzenia żołądkowe, i jeżeli takowe istnieją, przedewszystkiem starać się je usunąć; w razie zaparcia stolca wody gorzkie (Morszyńska, Szaratica i t. d.).

W leczeniu blednicy główną rolę odgrywają: a) przetwory żelaza, *b)* przetwory arsenowe; c) przetwory żelazowo-arsenowe.

Ad a):

149. **Rp.** Ferri sulfurici oxydul., Kali carbon. depur. *āā* 10,0; Mellis depurati, Pulv. Rad. Altheae q. s. ut. f. pil. centum. S. 2. razy dz. po jedzeniu 2 do 3 pigułek. (Pigułki Blauda).

150. **Rp.** Pilul. Ferri carbonici Nr. 100. S. 2 r. dz. po 2 pigułki. (Pigułki Valleta).

W razie równoczesnej skłonności do zaparcia stolca:

151. **Rp.** Pilul. aloëtic. ferrat. (= Ferr. sulfuric. sicc., Aloë pulverat *āā*; Spirit. sapon. q. s. ut f. pil. à 0,1) Nr 100. S. 2 razy dziennie po 2 pig.

152. **Rp.** Ferri oxalici oxydulati 2,0; Elaeosacch. Menth. piper. (lub Natr. bicarbon.) 10,0. Mf. pulv. Da in scatul. S. 2 razy dz. po jedz. na koniec noża.

153. **Rp.** Ferri lactici oxydulati, Sacchari albi (lub Natr. bicarbon.) *āā* 0.25. Dtd. Nr. XXX S. 2 r. dziennie proszek po jedzeniu.

154. **Rp.** Ferri hydrog. reducti 5,0; Pulv. et Succi Rad Liquir. q. s. ut f.

pil. Nr 100. S. 2 r. dz. po jedz. po 2 pigułki.

155. **Rp.** Trae Pomi ferratae, Trae amarae *āā* 50,0. S. 2 r. dz. po jedz. po łyżeczce od kawy w $^1/_4$ szklance wody.

156. **Rp.** Liquor Ferri mangan. — peptonati lagen. orig. f. Matula S. 3 r. dz. po łyżce, lub droższy przetwór francuski:

157. **Rp.** Ferri peptonati f. Robin. Lagen. orig. unam. S. 2 r. dz. po jedz. po 20 kropli.

158. **Rp.** Ferratini 25,0. Da in lag. orig. S. 2 r. dz po jedz. zażyć ilość mieszczącą się w odśrubowanej nakrywce.

Z wód żelazistych zasługują na polecenie: Krynicka, Żegiestowska, Wysowska, Maryenbadzka (Ambrosienquelle), Francensbadzka i t. d.

Ad. b):

159. **Rp.** Granul. Natr. arsenic. à 0,001. Da in vitro orig. f. Otowski. S. 2 r. dz. po jedz. 2—4 perełek.

160. **Rp.** Sol. arsenic. Fowleri 10,0; Trae amarae 20,0. Da in vitr. rostr. S. 2 r. dziennie po jedz. po 5—10—5 kropli.

Stosować też można arsen podskórnie w postaci Natr. kakodylic., Atoxylu, Arsacetin, Arrhénalu i t. p., które to przetwory można wtedy stosować w dużo większych dawkach (po 0,05 do 0,1 pro dosi et die, zresztą patrz spis środków lekarskich). Z firm krajowych roczczyny wyjałowione tych środków w zatopionych fiolkach, zupełnie zastępujące przetwory obce, wyrabia apteka Wewiórskiego we Lwowie p. n. *Alkarsodylum (purum* z Natr. kakodyl.; *ferratum* z Ferrum kakodylic.; *modificatum* z atoxylem, i *novum* z Nathr. methylo-arsenic., czyli Arrhénalem) po 0,05 w 1 cm³. Z firm zagranicznych najwięcej są używane analogiczne przetwory francuskie Clin'a (Metharsinate, Metharsinate de fer, Natr. cacodylic. Clin) i Leprincea (Arsycodile).

Ad. c):

161. **Rp.** Trae nuc. vomic. 5,0; Sol. arsenic. Fowleri 10,0; Trae Pomi ferrat. 15,0. Da in vitro rostr. S. 2 r. dz. po jedz. po 5—15—5 kropli.

162. **Rp.** Sol. arsenic. Fowleri 3,0; Trae Pomi ferrat. 30,0; Aq. destill. 280,0; Syr. simpl. 20,0. S. 2 r. dzien. po jedz. po łyżeczce od kawy w wodzie.

163. **Rp.** Natr. arsenic. 0,1; Ferri sulfur. oxydul., Kalii carbon. depur. *āā* 10,0; Mel. depur. et. Pulv. rad. Alth. q. s. ut f. pil. Nr. 100 S. 2 r. dz. po jedz. po 2—3 piguł. (Pigułki Blauda z żelazem).

164. **Rp.** Tablet. Arso-ferrini compress. Da scatul. orig. unam f. Barber. S. 2 r. dzien. po jedz. po 1—5 tabletek.

Z wód arsenowo-żelazistych stosujemy: Levico (słabsza około 0,001 arsenu w litrze, mocniejsza około 0,01 w litr.); Roncegno (około 0,1 Ac. arsen. i tyleż Natr.

arsenic. w litrze); La Bourboule (niespełna 0,03 arsenu w litrze). 3 pierwsze podajemy stopniując 2 razy dziennie od $^1/_2$ do 2 łyżek (z wodą po jedz.); ostatnią 2 razy dz. po jedz. od $^1/_4$ do $^1/_2$ szklanki stopniując.

Arsen i żelazo najlepiej stosować tylko 2 razy dz. (po śniadaniu i po kolacyi); wtedy przy obiedzie chory może bez szkody jeść surowe owoce.

Podobnież podawać można: a) Triferrin (Knoll) w pastylkach à 0·30 (3 pastylki dziennie wśród jedzenia). b) Fersan w proszku lub pastylk. à 0·5; c) pastill. jodoferrati comp. Jahr; d) Ovarinum i Sperminum Poehl i t. p.

Cholelithiasis. Kamienie żółciowe. Uregulować dyetę, uważać pilnie na stolce, unikać siedzącego trybu życia, natomiast używać dużo ruchu, unikać uciskania wątroby przez gorset, paski i t. d.

Podczas napadu okład ciepły na okolicę wątroby, oliwa w ilości 100—150 grm. naraz, najlepiej wewnętnie (Rp. L. 167) lub, gdy to niemożliwe, $^1/_2$ litra w lewatywie. W razie silnych bólów morfina podskórnie lub w czopkach, albo czopek z belladonną:

165. **Rp.** Morphii mur. 0,1; Aq. dest. 10,0. D. steril. S. Podskórnie 1—$1^1/_2$ cm³.

166. **Rp.** Extr. Bellad. 0,03; Butyri Cacao q. s. ut. f. suppos. Dt. supp. No V S. W razie bólu czopek.

W jakiś czas po przejściu ataku przeprowadzić kilkotygodniową kuracyą karlsbadzką, lub wyjazd do Karlsbadu, Luhaczowic (4 cz. Luhaczow. Aloizki + 1 cz. Szaraticy co do swego składu odpowiadają zupełnie wodzie Karlsbadzkiej).

Polecają też glicerynę w dawce 20—30 grm. w razie napadu. W dawce 5—15 grm. w wodzie alkalicznej kilka razy dziennie dla zabezp. od napadu, lub:

167. **Rp.** Ol. olivar. optim. 200·00; Cognaci 20·00; Vitelli ov. N. 2; Menthol. 0·20. DS. W przeciągu godziny na 2 razy użyć.

W przypadkach gdzie napady kolki bardzo często się powtarzają, zabieg operacyjny — zresztą wskazanie do operacyi bardzo trudne.

Cholera. W pierwszym okresie choroby środki przeczyszczające, a z tych przedewszystkiem kalomel. Po kilku obfitych wypróżnieniach, wywołanych środkiem czyszczącym, przetwory makowca. W przypadku, gdzie są już wymioty, rozwolnienie, odrazu przejść do przetworów makowca, chorego ułożyć w łóżku, okłady rozgrzewające, środki podniecające: herbata z rumem, koniakiem itp. Ciepłe kąpiele. Następnie przejść do enteroklysy według Cantaniego: w wodzie przegotowanej o ciepłocie 30—40° C. rozpuszcza się tanninę 10:1000 lub też Acid. salicyl. 1%; lejkiem Hegara

wlewa się do kiszek 1—2 litrów z wysokości 2 metrów. Powtarzać co kilka godzin. Jeżeli pomimo tego następuje zapad (stad. algidum), stosować hypodermoklysę z wody destylowanej i sterylizowanej (wodę trzeba w tym celu 1/2 godz. gotować w kolbce zatkanej korkiem z waty). Na 2 litry takiej wody daje się 6·00 Natri carbon. i 8·00 Natri chlorati, ogrzewa do 40° C. (zachować ostrożność co do aseptyki). Zresztą leczenie przypadowe, rozcieranie wyskokiem, spirit. camphoratus; przeciw kurczom inj. morfiny (1–2 ctgr.); w razie wymiotów: wino szampańskie, zimna woda sodowa kwaśna, kawa czarna, połykanie lodu, kokaina. W razie zapadu środki podniecające, inj. podsk. eteru, ol. camph. Desinfekcya stolców i wymiocin. W nowszych czasach zalecają stosowanie zapobiegawczo i leczniczo swoistej surowicy przeciwcholerycznej.

168. **Rp.** Calomelanos 0,35. Dtdos. No V. S. Co 3 godz. proszek aż do kilku obfitych wypróżnień; potem:

169. **Rp.** Saloli 0,5; Laudani puri 0,015. Mfpulv. Dtd. No X. S. Co 4 godz. proszek, lub:

170. **Rp.** Tannini puri 0,15; Benzonaphtoli 0,35; Laudani puri 0,02. Mfpulv. Dtd. No X. S. 3-4 proszki dzien.

W razie wymiotów:

171. **Rp.** Cocaini hydrochlorici, Codeini phosphor. *āā* 0,05; Aq. Menth. pip., Aq. Chlorofor. *āā*. 50,0; Succi citri recente expressi 5,0. S. Co 1/2 godziny łyżeczkę z lodem połknąć.

Cholera infantum. Cholerynа dziecięca, zob. Gastroenter. acuta i acutiss.

Chorda. Zob. Gonorrhoea.

Chorea rheumatica, s. infectiosa, s. minor. Pląsawica. Taniec św. Wita. Położyć dziecko do łóżka — w lżejszych przypadkach na kilkanaście dni, w cięższych — na parę tygodni. Świeże powietrze. Niedrażniąca dyeta, przeważnie roślinna; mleko. Zabronić nauki, rozrywek zbyt podniecających; unikać rozdrażnień. Kąpiele zrazu letnie (26—28° R.) długotrwałe, później chłodniejsze, zmywania przestałą wodą, kąpiele tlenowe musujące t. zw. Ozet-Baeder i t. p.

W każdym wypadku pamiętać o możliwości gośćca i zapaleń gardła jako przyczyny, a zmian wsierdzia — jako powikłania. Jeśli pląsawica rozwija się na tle gośćca, podawać zrazu aspirynę nawet do 2,0—3,0 pro die. Zbadać gardło, czy niema przerostu migdałków lub migdałka trzeciego, ewent. usunąć je, zwłaszcza w uporczywych lub powtarzających się przypadkach.

172. **Rp.** Solut. arsenic. Fowleri, Extract. Condurango fluid *āā* 10,0. S. 3 r. dz. stopniowo po 1—10 krop. (unikać kwas.).

173. **Rp.** Aspirini 0,4; Coffeini puri 0,05. Dtd. No XV. S. 3—4 proszki dziennie.

W razie dużej pobudliwości nerwowej 2—3 razy dziennie po 0,5 i więcej bromu, np.:

174. **Rp.** Natr. bromat. 10,0 —15,0; Natr. bicarbon. 5,0; Syrup. Cortic. aurant. 20,0; Aquae ad 300,0. Mds. 2—3 r. dz. po 1 łyżce stołowej.

W ostatnich czasach polecają brom z jodem, a więc do recepty poprzedniej dodać np. Natr. jodat. 10,0. W bardzo ciężkich przypadkach w razie uporczywej bezsenności — środki nasenne, jak np. Veronal.

175. **Rp.** Pulv. Veronal 0,4; Dionini 0,01; Natri bromat. 0,5. Mfpulv. S. Co 2gi dzień 1 proszek w gorącem mleku przed spaniem.

Przy bardzo silnem ruchowem podrażnieniu Skopolamina podskórnie $^1/_4$—$^1/_2$ miligrama.

176. **Rp.** Scopolamini hydrobromici 0,005; Aquae ad 10,0. S. $^1/_4$—$^1/_2$—1 cm^3 podsk.

Przez *chorea gravidarum* rozumiemy pląsawicę, występującą w nieco późniejszym wieku (między 18 a 30 rok. życia) u kobiet w czasie ciąży. Objawy i leczenie takie same, jak w Ch. minor, jednak bardzo ciężki przebieg może być wskazaniem do przerwania ciąży.

Cirrhosis hepatis. Marskość wątroby. Leczenie polega na podawaniu środków lekko czyszczących, najlepiej solnych, uregulowaniu dyety, z której napoje wyskokowe wykluczyć należy, polecając też ścisłą dyetę mleczną; jeżeli chory przebył kiłę, to należy zastosować wcierki szaruchy, a potem kal. jodatum.

Przeciw nagromadzeniu się płynu w jamie brzusznej, środki moczopędne i przeczyszczające; gdy te nie są dostateczne i wobec indicatio vitalis, nakłucie powłok brzusznych i wypuszczenie płynu.

177. **Rp.** Theobromini natrosalicyl. (vel Diuretin) 0·50; D. tal. dos. N. XV. DS. 5 proszków dzien.

178. **Rp.** Calomelanos 0·10; Sacch. albi 0·30; Mfp. Dtur. tal. dos. N. XV. DS. 5 proszków dzien. Przyczem jednak należy zwrócić baczną uwagę na dziąsła.

179. **Rp.** Agurin 0·5 D. t. d. XII. S. 6 proszków dziennie.

180. **Rp.** Agurin 6·0; Aq. menth. pip. 200·0. S. w ciągu 2 dni wyżyć.

181. **Rp.** Inf. fol. Digit. e 1·0 : 200·0; Liqu. kali acet. 20·0; Trae cort. aurant. 25·0; MDS. Co godzinę łyżkę.

182. **Rp.** Inf. juniperi 15·00 : 200·00; Syr. simpl. 15·00. DS. Co godz. łyżkę.

183. **Rp.** Kali jodati 10·00; Aq. dest. 200·00. MDS. 2 łyżki dziennie.

Bywa także zalecanym (Eichhorst) Cremor tartari:

184. **Rp.** Cremor tartari 30,0 S. 3 r. dzień. po łyżeczce od kawy w szklance wody.

Clavus, zobacz Callus.

Climacterium — Okres przekwitania kobiety. Usposabia do atypowych krwawień i zmian naczynio-ruchowych (podniecenie nerwowe, płciowe, wzdęcie kiszek, uderzenia krwi do głowy lub innych części ciała, bóle w brzuchu, biegunki i t. p.). Przy leczeniu krwawień atypowych należy przedewszystkiem pamiętać o możliwości nowotworów złośliwych i przedewszystkiem użyć wszelkich sposobów badania w tym kierunku. Przypadłości nerwowe usuwać można albo przez leczenie ogólne względnie zdrojowe, albo też podawać przetwory jajnikowe, jak Ovarinum Poehl. i t. p.

Coccygodynia — Ból guziczny jest zwykle następstwem urazów porodowych, ustępuje nierzadko po zastosowaniu spokoju, okładów i utrzymywaniu wolnych wypróżnień W uporczywych przypadkach wymaga leczenia operacyjnego.

Colica flatulenta. Morzysko. Najczęściej przyczyną niestrawności i kolki jest za częste podawanie piersi i uspakajanie dziecka piersią. Polecić pięciokrotne, najwyżej sześciokrotne karmienie w ciągu doby w odstępach 3—4 godzinnych. W nocy dziecko nie powinno dostawać piersi. Przy trudnościach przyzwyczajenia dziecka do długich odstępów, w przypadkach niepokoju i bezsenności u dziecka, a niecierpliwości u matki.

185. **Rp.** Chloral. hydrat 1,0; Aqu. destill. 40,0; Syrup. althaeae 10,0. S. Co 2 godz., lub w razie potrzeby łyżeczkę.

W napadzie: wilgotne ciepłe okłady na brzuch, smarowanie ciepłą oliwą, lub maściami aromatycznemi. Wprowadzić do kiszki stolcowej kateter (powyżej sphincter internus). Lewatywy z ciepłej wody z oliwą. Rumianek lub herbata z mięty łyżeczkami.

186. **Rp.** Calomel. 0·01—0·03; Sacchari 0·20; Mfp. Dtur. tal. dos. Nr. V. S. Co godz. proszek.

187. **Rp.** Natri benzoici 0·20; Aqu. dest., Aqu. foenicul. *āā.* 30·00; Trae laudani gtts. duas.; Syrup. simpl. 15·00. DS. Co godzinę łyżeczkę.

188. **Rp.** Chloral. hydrat. v. Urethan 0·50; Aqu. dest. 80.00; Mucilag. gum. acac. 20·00. MDS. Na 2 lewatywy w razie boleści lub drgawek.

Colica menstrualis vide Dysmenorrhoea.

Combustio. Oparzenie. Gdy tylko powierzchowne (obrzęki powierzchowne, pęcherze) obmyć szybko wodą letnią i mydłem, zwilżyć wyskokiem kamforowym i zapudrować, — poczem smarować lanoliną. W razie większych pęcherzy należy je otwierać, sto-

sować częste zmywania lub długie kąpiele i smarować:

189. **Rp.** Ol. lini, Aq. Calcis *āā* 50,0; Borac., Zinc. oxyd. *āā* 10,0 Mfung. S. Maść.

zmieniając ją co sześć godzin i przykrywając gazą wyjałowioną i watą. Podobnie użyć można:

190. **Rp.** Ac. boric. 4,50; Bism. subnitric. 9,0; Lanolin., Vaselin. *āā* 45,0 Mfung. S. Maść.

191. **Rp.** Thiol. 10,0 (albo: Dermatol. 10.0, albo: Ichtyol. 5,0, albo: Europhen. 5,0, albo: Tannoform. 10,0); Vasel., Lanolin. *āā* 50.0 Mfung. S. Maść.

Przy zmianie maści zmywać raz dziennie wyskokiem salicylowym (1%), szczególnie otoczenie miejsc obnażonych.

Kąpiele ciepłe (31° do 32°C) ile możności jak najdłuższe, bardzo wskazane, szczególnie przy oparzeniach rozległych, przyczem uważać na stan ogólny.

W przypadkach ropienia zmywać przy zmianie maści wodą.

192. **Rp.**. Perhydrol. 10 cm³ Aqu. dest. 90 cm³ S. 3% woda utleniona (lub wprost przetwór oficynalny Hydrogen. hyperoxydat. solutum), i zakładać opatrunki aseptyczne lub maść:

193. **Rp.** Zinkperhydrol. 10,0; Vasel. flav. 40,0; Mfung. S. Maść.

194. **Rp.** Natr. sozojodolic. 5,0; Vaselin. fl. 100,0 Mfung. S. Maść.

Na czystą ziarninę zalecać maść lapisową:

195. **Rp.** Arg. nitric. 0,20; Bals. peruv. 2,0; Vasel. flav. 18,0. Mfung. S. Maść, lub:

196. **Rp.** Protarg. 3,0. Solve in Aq. destill. 5,0; misce cum Lanolin 12,0 et adde Vaselini 10,0. Mfung. S. Maść.

Combustio conjunctivae et corneae. S p a r z e n i e s p o j ó w k i i r o g ó w k i. Jeżeli sparzenie pochodzi od ognia, od wybuchu prochu, innych ciał eksplodujących albo od wrzącego płynu, stosować łagodne maście antyseptyczne, szczególnie poleca się 5—10% maść aristolową. Smarować sparzoną skórę powiek i zakładać maść do worka spojówkowego kilka razy dziennie. Jeśli na rogówce powstały wrzody, leczyć je tak, jak wrzody innego pochodzenia. Przy sparzeniu w a p n e m w pierwszej chwili usunąć starannie cząstki wapna z pod powiek i ze załamków, następnie wypłukać dokładnie worek spojówkowy gęstym rozczynem cukru trzcinowego (jeśli tego niema, można także mlekiem). Następnie leczyć tak, jak inne sparzenia. Tworzeniu się zrostów powiek z gałką oczną zapobiegać przez wkładanie maści szklaną pałeczką, przesuwając ją pod powiekami głęboko, aż po załamki. W ten sam sposób rozdzielać i rozrywać zrosty już się tworzące.

Symblepharon lub kerato-blepharon już bliznowate usuwa się drogą operacyjną.

Condylomata accuminata. Kłykciny kończyste. Jeżeli na wąskiej szypule odciąć nożyczkami; gdy liczne a więcej płaskie, odpalić żegadłem Paquelina. Jeżeli drobne i w mniejszej ilości lub na żołędzi, łechtaczce i t. p. smarować trzy razy dziennie c. tinct. jodi lub tinct. ferri sesquichlor., zasypywać proszkiem:

197. **Rp.** Pulv. frond. sabin., Alumin. crudi *āā* 10,0; Cupr. sulfur. 5,0 S. Zasypka lub smarować maścią:

198. **Rp.** Pulv. frondis sabin., Alumin. pulver., Vasel. *āā* 10,0; Ol. terebinth. 5,0 Mfung. S. Maść

albo zamrażać chlorkiem etylu lub wypalić c. ac. trichloroacetico conc. pur.

Condylomata lata zob. **Syphilis.**

Congelatio. Odmrożenie.

W świeżem — nacieranie w chłodnem miejscu aż do ogrzania i przeniesienie następnie do ciepłego pokoju, później pędzlowanie nalewką jodową. Gdy istnieją pęcherze, naciąć je i zalecić maść:

199. **Rp.** Ac. salicyl. 0,50; Merc. praecip. alb. 2,0; Vasel. flav. 30,0 Mfung. S. Maść.

200. **Rp.** Ammon. sulfoicht., Resorcin. alb., Tannoform. *āā* 1,0; Aqu. dest. 5,0 S. do pędzlowania.

W przypadkach odmrożeń dawniejszych polecać kąpiele ciepłe rano i wieczór z synapismem lub wywar liści orzecha, poczem zasypka, albo:

201. **Rp.** Alumen crud., Borac. *āā* 5,0; Aqu. Rosar. 300,0. S. Do obmywań.

202. **Rp.** Tct. Jodi, 15,0; Alcohol. 35,0; S. Do pędzlowania.

203. **Rp.** Ol. Camphor. 5,0; Lanolin. 25,0 S. Maść na noc.

204. **Rp.** Borax 5,0; Ac. salicyl. 0,50; Vasel. flav. 25,0. S. Maść na noc.

205. **Rp.** Ichtyol. 3,0; Vaselin. fl., Lanolin. *āā* 12,0; Zinc. oxyd. 4,0 Mfung. S. Maść.

206. **Rp.** Tct. Jodi 1,0; Collodii 40,0 S. Zewnętrznie.

207. **Rp.** Calcar. chlor. 1,0; Ung. paraff. 9,0. Mfung. subtill. D. in vitro fusco. S. Na noc wcierać przez 5 minut (nos, palce).

W razie powikłań owrzodzeniami użyć środków odkażających, zmywania wodą utlenioną (3%) i smarowanie maścią jak przy oparzelinach.

208. **Rp.** Ac. tannic. 1,0; Lanolin, Vaselin. *āā* 12,0; Zinc. oxyd. 6,0 M. f. ung. S. Maść.

209. **Rp.** Bromipin ($33^1/_3$%) Merck, Ung. emolient. *āā* 20,0. Mfung. S. Wcierać w razie świądu.

Conjunctivitis catarrhalis — Zapalenie spojówki nieżytowe.

1) *Acuta:* Przy ostrym nieżycie unikać środków drażniących i kaustycznych; częste opłukiwanie spojówki

3% kw. borowym; zakładać 3% Ungu. Xeroformii, albo 5% Ungu. Thigenoli. Jeśli niema powikłań rogówkowych, okłady chłodne z wody borowej lub z Aqua plumbica. Gdy ostre objawy ucichną, lapisować raz dziennie (Argent. nitric. ½—1%). Jeżeli wydzielina bardzo obfita a spojówka przekrwiona i rozpulchniona, zasypywać t. zw. Bortaninę:

210. **Rp.** Acid. tannici subtiliss. pulveris. 10,0; Acid borici pulveris. 30,0 S. Do zasypek.

2) *Chronica:* Jeśli objawy lekkie, zapuszczać 1—2 razy dziennie jeden z następujących rozczynów: Zincum sulfuric ⅓—½%; Collyr. adstring. luteum (1:2 Aquae); Plumb. acetic 2%; Argentamin (2—5%). Oprócz tego przymoczki z Aqua Saturnina, wody borowej 3% lub Boraksu 2% 1—2 razy dziennie. Unikać kurzu, dymu i wieczornej pracy.

Jeśli objawy silniejsze, rozpocząć od lapisowania, a potem dopiero przejść do powyższego leczenia.

Conjunctivitis diphteritica. Z a p a l e n i e s p o j ó w k i b ł o n i c z e. Jeśli niema powikłań ze strony rogówki, częste przepłukiwania rozczynem 3% kw. borowego z dodatkiem sublimatu (1:10000); zakładanie maści antyseptycznej (Sublimat 1:3000; Ichtyol 5 do 10%; Thigenol 5—10%; Xeroform 3 do 5% i zimne okłady.

Jeśli są owrzodzenia na rogówce, zimne okłady są przeciwwskazane, a należy robić okłady ciepłe z sublimatu 1:5000 lub Hydrarg. oxycyanat. 1:5000.

Wstrzykiwania podskórne surowicy przeciwbłoniczej jak przy błonicy gardła.

Conjunctivitis membranacea (crouposa). Z a p a l e n i e s p o j ó w k i k r u p o w e. Błony, pokrywające spojówkę, dają się z łatwością zdejmować przez pocieranie zwilżonym wacikiem, przyczem niema albo wcale krwawienia, albo tylko nieznaczne i błona śluzowa jest bez ubytków.

Po opłukaniu 3% kw. borowym zakładać raz lub 2 razy dziennie Ungu. Hydrargyri oxydati flavi 3 do 5%. Prócz tego kilka razy dziennie wypłukiwać wydzielinę rozczynem 3% kw. borowego, lub sublimatem 1:10000. Jeżeli, jak to często bywa u dzieci, istnieje równocześnie *Eczema capillitii*, zastosować odpowiednie leczenie miejscowe.

Conjunctivitis phlyctaenulosa. Z a p a l e n i e s p o j ó w k i p r y s z c z y k o w e. Jeżeli przeważają objawy nieżytowe ze strony spojówki powiek, zacząć leczenie od lapisowania (Argent. nitric. ½—1%). Gdy wydzielina i przekrwienie ustąpią, a zostaną pryszczyki na spojówce gałki i na brzegu rogówki, zakładać 1—2 razy dz. maść:

211. **Rp.** Hydrargyri oxydati flavi v. h. p. 0,15 do 0,25; Vaselini fl., Lanolini *āā* 2,5 Mfung. S. Maść.

Dobrze także działa zasypywanie kalomelu:

212. **Rp.** Calomelanos subtiliss. pulveris. pro oculis 20,0. S. do zasypek. (Kalomelu nie można stosować przy równoczesnem podawaniu jodu na wewnątrz).

W leczeniu uwzględnić należy stan ogólny, zołzy, niedokrwistość, stan jamy nosa; leczyć wypryski na skórze twarzy; zwrócić uwagę na braki higieniczne mieszkania (wilgoć, brak światła).

Conjunctivitis vernalis = Catarrhus vernalis = Phlyctaena pallida. — Nieżyt wiosenny spojówki. Cierpienie uporczywe i wracające nieraz przez szereg lat corocznie wraz z wiosenną i letnią porą.

Usuwać szkodliwy wpływ słońca za pomocą ciemnych szkieł. W razie wydzieliny kataralnej — lekkie środki ściągające (Zincum sulfuric. $^1/_3$—1%). W razie przekrwienia i świądu — zapuszczać roztczyn kokainy $^1/_2$—1% z adrenaliną $^1/_{10}$—$^1/_3$‰. Przy znaczniejszych wybujałościach na brzegu rogówki — masaż maścią Xeroformową 3%, Thigenolową 5%, borową 3% lub żółtą Pagenstechera (o ile nie wywołuje zadrażnienia).

W pewnych przypadkach nieżytu wiosennego korzystnie działa zapuszczanie 2—5% protargolu.

Contusio — Stłuczenie. Bardzo dobry wpływ wywiera natychmiast łagodnie i umiejętnie zastosowany masaż. Skutek co do zmniejszenia bolesności nieraz wprost zdumiewający. Poza tem okłady Priessnitzowskie pod ceratką, do czego można użyć najrozmaitszych płynów choćby zwykłej wody, byleby nie płynów antyseptycznych w znaczniejszem stężeniu. (Już 1% kwas karbolowy może wywołać zgorzel, zwłaszcza palców).

Coryza. Nieżyt nosa, sapka. Oznaczenie przedewszystkiem przyczyny (badanie w kierunku migdałka trzeciego, migdałków podniebiennych, kiły wrodzonej lub nabytej) i stosowanie leczenia przyczynowego; w razie stwierdzenia obecności powiększonych migdałków, usunięc. tychże.

Siąkanie i nieżyt usuwają między innymi:

213. **Rp.** Mentholi 0·30; Ol. vaselini 30·00. S. 3 razy dzień. zapuszczać po kilka kropli do nosa.

214. **Rp.** Zinci sulfurici 1·00; Aqu. destill 500·00—1000 00. S. Do przesiąkiwania nosa.

Wdmuchiwanie proszków przy obfitej wydzielinie jest zwykle przeciwwskazane.

Croup vide **Laryngitis crouposa.**

Cystitis. Zapalenie pęcherza mocz. Najczęściej przy sprawie rzeżączkowej.

Jeżeli objawy ostre: spokój, okłady ciepłe na okolicę pęcherza i międzykrocze, kąpiele nasiadowe ciepłe, dyeta mleczna, niedrażnią-

ca, bez napojów wyskokowych, uregulowanie stolca.

Przeciw parciu na mocz.

215. **Rp.** Morph. muriat. 0·01; Extr. bellad. 0·02; But. Cacao 1·50; M. f. supp. D. t. d. Nr. VI. S. 2—3 czopków na dzień.

216. **Rp.** Lupulini 0·20; Extr. bellad. 0·01; Extr. Opii aquos. 0·005; Sacch. albi 0·30; M. f. pulv. d. t. Nr. XII. S. 3—4 proszki na dzień.

217. **Rp.** Mixt. gummos. 500·0; Tinct. laudani spl. gtt. XV; Aqu. laurocer. 10·0. S. Co godz. łyżka.

Przy bardzo znacznem parciu wstrzykiwanie morfiny.

Wody alkaliczne (Giesshübler, Bilińska, Salvator) tylko wtedy, gdy mocz wybitnie kwaśny; lepiej dawać do picia napary z ziół.

218. **Rp.** Fol. Uvae ursi; Herb. Herniar.; Chenop. Ambrosioides *āā*. 10·0; Div. in dos. N. X. S. porcyę naparzyć w filiżance wody.

Przeciw krwawieniu:

219. **Rp.** Liqu. ferr. sesquichlor. 2·0; Aqu. dest. 175·0; Syr. cortic. aurant. 25·0. S. Co godzinę łyżka.

220. **Rp.** Ergotini Bonjean 1·0; Sacch. alb. 2·0; M. f. pulv. div. in dos. Nr. X. S. 4—6 proszków dzien.

221. **Rp.** Extr. hydrast. fluid.; Vini malagensis *āā* 30·0; Syr. Cinnam. 15·0. S. Co 1—4 godz. po łyżce.

222. **Rp.** Ac. tannic. 0·1; Salol. 0·5; D. t. dos. N. XV. S. Co 2 godz. proszek.

Gdy objawy gwałtowne miną, podawać Ac. salicyl. (5—6 proszków po 0·50), Natr. salicyl. (3—4 r. d. po 1·0), Salol. (5—6 r. d. po 0.5), Natr. benzoic. (5—6 r. d. po 0·25), Urotropin (4—6 r. d. po 0·50); Helmitol (3—4 r. d. po 0·50); Novaspirin (4 r. dz. po 0·5); Borovertin (4 r. dz. pastyl.); Hetralin (3 r. dz. pastylka); Glycosal (4 proszki dzien. po 1,0).

W postaci przewlekłej, gdy wykluczono kamień pęcherza, nowotwór lub zwężenie cewki, podawać jeden z powyższych środków obok leczenia miejscowego t. j. przepłukiwań (za pomocą cewnika) opróżnionego pęcherza płynami: 2—4% acid. boric.; 1/4—1% argent. nitric.; 1—2% argonin; 1/4—1‰ argentamin; 1/2—2% protargol; 1/2—2% largin; 1/4—1/2‰ itrol (argent. citric.); 1:5000 sublimat; Hydr. oxycyanatum 1:5000, Perhydrol 1:300.

Cewnika użyć można albo miękkiego Nelatona, lub metalow. najlepiej Ultzmann'a. Gdy zaś chory nie znosi większych ilości płynu w pęcherzu, wkraplać zapomocą wkraplacza Ultzmann'a lub Guyon'a płyny zgęszczone: 1—5% argent. nitric.; 5—10% argonin; 5—10% protargol; 1—3% itrol, w ilości 20—30 kropli.

Gdy znaczny osad, ciągnący się: 5% Natr. chlorat. w obfitej ilości dwa razy dziennie pęcherz przepłukać. W rozpaczliwych przypadkach drenowanie pęche-

rza. Przy c. tuberculosa obok środków ogólnie przy gruźlicy używanych:

223. **Rp.** Creosot. 0·05; Jodoform. 0·01; Natr. arsenic. 0·001; Pulv. benzoic. qu. s. ut. f. pill.; D. tal. pill. Nr. 50. S. 2 pigułki dwa razy dnia.

Do pęcherza zaś wkraplać:

224. **Rp.** Hydrarg. sublimat. corr. 1:5000—3000 S. 30—50 kropli do pęcherza wkraplać.

225. **Rp.** Guajacol p. 5·0; Ol. olivar. 100·0. S. 1—2 r. na dzień po 1—2 ctm.

226. **Rp.** Jodoform. 1·0; Ol. olivar. 100·0. S. Jak wyżej.

227. **Rp.** Jodoform. 20·0; Glycerin. 10·0; Aqu. dest. 6·0; Tragacanth. 0·25. S. Łyżeczka na 150 gr. wody letniej do przestrzykiwania pęcherza, połowę zostawić jak najdłużej.

Przy C. dolorosa:

228. **Rp.** Atropini methylobromati 0,002; Hexamethylentramin 1,0. Mfplv. Dtd. No X. S. 2 razy dzien. proszek.

Dacryocystitis acuta. Ostre zapalenie ropne woreczka łzowego. W pierwszym okresie zanim rozwinie się właściwe ropienie, a jest tylko obrzęk, zaczerwienienie i bolesność, udaje się częstokroć powstrzymać sprawę zapalną przez staranne założenie opatrunku uciskowego. Jeżeli sposób ten zawodzi, albo jeżeli chory zgłasza się już w okresie ropnym, gorące okłady z mączki siemienia lnianego, albo rozgrzewające opatrunki spirytusowe (Salzwedlowskie), poczem nacięcie sposobem Arlta, wyciśnięcie ropy, wystrzyknięcie jamy 10% Protargolem i założenie setonu gazy kseroformowej. Opatrunek przeciwgnilny. Jeżeli przetoka nie zabliźnia się i sprawa przechodzi w stan przewlekły, stosować dalsze leczenie jak przy *dacryocystoblenorrhoea*.

Dacryocystoblenorrhoea. Stenosis ductus nasolacrymalis. Przewlekłe ropienie woreczka łzowego. Zwężenie przewodu noso-łzowego. W razie samego tylko łzawienia zacząć od przestrzykiwania przewodu rozczynem soli lub boru. Częstokroć obejdzie się bez sondowania. Jeżeli wydzielina śluzowa, przestrzykiwać rozczynem Zinci sulfurici 1/2—1%, Argentamini 2—5%, Plumbi acetici 1/2% etc. Jeżeli wydzielina śluzowo-ropna lub ropna, po poprzedniem przepłukaniu woreczka płynem obojętnym, przestrzyk. protargolem 2—5%, roztw. lapisu 1/2—1%, sopholu 5%, sinku rtęci lub sublimatu 1/10‰ etc. Jeżeli przewód niedrożny, zakładać sondy Bowmana (od No 2—4) po ewentualnem nacięciu punkcika łzowego nożykiem Webera lub rozszerzeniu tegoż sondą stożkowatą. W razie zupełnego zarośnięcia przewodu przebić zrosty sondą, albo przeciąć nożem Stillinga. Wobec przetoki woreczkowej świe-

żej, przedewszystkiem starać się sprowadzić prawidłową drożność przewodu. Przetoka wtedy wkrótce się zamyka. Przy przetokach starych o brzegach bliznowatych — leczenie operacyjne. W razie znaczniejszego rozszerzenia woreczka — wskazane wyłuszczenie tegoż. Toż samo, gdy woreczek zajęty gruźlicą lub sprawą nowotworową.

W każdym przypadku ropienia i zwężenia przewodu nosołzowego zbadać jamę nosa i leczyć znalezione w niej zmiany.

Degeneratio retinae pigmentosa. Barwikowe zwyrodnienie siatkówki. Występuje częstokroć u dzieci rodziców spokrewnionych ze sobą (Consanguinitas parentum) i zdarza się niejednokrotnie u kilku członków tej samej rodziny. Cierpienie nieuleczalne. Objawowo w celu podmiotowego rozszerzenie pola widzenia i zmniejszenia hemeralopii wstrzykuje się w skronie strychninę, lub przynajmniej zapuszcza się do worka spojówkowego 1/2% rozczyn strychniny. Konserwy niebieskie.

Delirium tremens pot. zob. **alcoholismus.**

Diabetes insipidus. Moczówka prosta. Pożywna dyeta, mierne użycie napojów. Leczenie hydropatyczne, pobyt w górach. Kąpiele morskie, przetwory bromowe. Polecają też antipyrinę lub (jak Trousseau) przetwory Waleryany:

229. **Rp.** Pulv. radic. Valerianae 50,0. S. 3 razy dnia po łyżeczce od kawy.

230. **Rp.** Trae Valerianae 30,0. S. 3 razy dz. po 20—30 kropli.

Diabetes mellitus. Cukrzyca (Moczówka cukrowa). Pożywienie złożone tylko z mięsa, jaj i mleka, zwłaszcza kwaśnego (np. w postaci Laktolu).

Potrawy dozwolone: Wszelkie potrawy mięsne, ryby, ostrygi, raki, homary, jaja, śmietana, mleko kwaśne, masło, słonina, oliwa; zielony groch, fasolka, kapusta, szpinak, szparagi, grzyby; kawa, herbata; wody alkaliczne wszelkiego rodzaju; limonada cytrynowa, wino czerwone i białe, chleb dla diabetyków: do słodzenia płynów używać saccharyny:

231. **Rp.** Saccharini 3,0; Natr. carb. sicc. 2,0; Manniti 50,0. Mfpil. No 100 S. 1–2 pigułek na szklankę płynu.

Potrawy wzbronione: Cukier, miód; potrawy mączne, chleb zwykły i bułki, leguminy, ryż, sago, kartofle, mleko słodkie (w większej ilości), makaron, wina słodkie, słodkie owoce, piwo, likiery, kasztany, selery, buraki.

Gdy samo leczenie dyetetyczne nie wystarcza, trzeba się uciec do lekowania. W rachubę wchodzą 3 metody leczenia:

A. Leczenie alkaliami: Stosujemy wody

alkal., (Karlsbad Vichy Marienbad, Luhaczowice, Tarasp., Truskawiec) z powodzeniem, zwłaszcza przy równoczesnej skazie moczanowej lub otyłości. U osób z równoczesnemi zaburzeniami przew. pokarm. wody Kissingen lub Rymanowska (Klaudya).

B. Leczenie środkami odurzającymi (najlepiej Extr. Opii samo lub z Belladonną).

232. **Rp.** Extr. Opii 0,05; Extr. Bellad. 0,025; Natr. bicarbon. 0,25; Mfpulv. Dtd. No XXX. S. 3 proszki dziennie.

233. **Rp.** Extr. Opii 1,0; Extr. et Pulv. Gentian. q. s. ut f. pil. No XXX. S 3—5 pig. dziennie. (Niektórzy zalecają także dawki znacznie większe).

Mniej skutecznie działa zachwalana przez niektórych kodeina:

234. **Rp.** Codeini phosphor. 0,03; Natri bicarbon. 0,3. Mfpulv. Dtd. Nr XXX. S. 3 proszki dziennie.

C. Leczenie naprzemienne Robina. Z dotychczas znanych metod leczenia cukrzycy daje jeszcze najlepsze wyniki. Przeciwwskazaniem dla tej metody są: wychudzenie, brak apetytu, białkomocz. Leczenie rozpada się tutaj na 3 okresy: I. Okres (3—5 dni) Antipyrina z dodatk. alkaliów i chininy.

235. **Rp.** Antipyrini, Natr. bicarbon. āā 0,5. Mfp. Dtd. No XV. S. 3 proszki dzien. na godzinę przed jedzeniem (w szklance wody alkal., n. p. Krościeńskiej). Podczas jedzenia wypić kieliszek wina chinow.

Jeżeli cukier nie zniknie:

II. Okres (16 dni). Arsen, Chinina, Kodeina oraz sole mineralne alkalicznoziemne.

236. **Rp.** Natr. arsenic. 0,002 do 0,003; Lithii carbon. 0,1; Codeini phosphor. 0,02; Pulv. theriacal. 0,25; Extr. Chin. sicc. pulv. 0,4. Mfpulv. Dtd. No XXX. S. 2 proszki dziennie.

III. Okres (10 dni). Opium, Bellad., Valeriana; jeśli chory leki te znosi źle, podawać sole bromowe do 3,0 dziennie.

237. **Rp.** Extr. Bellad. 0,005; Extr. Opii 0,01; Extr. Valerian. 0,1; Pulv. Chin. q. s. ut f. pil. Dt. pil. No 50. S. Po jednej pigułce co 6 godz. przez 2 dni, potem co 4 godz., potem co 3 godziny, potem co 6 godz., przez ostatnie 2 dni co 9 godz.

Prócz tego polecić choremu wypijać codziennie litr wody z dodatkiem 6,0—8,0 Natr. hydrocarbonici.

Inne środki polecane przeciw cukrzycy, jak kw. karbolowy, jodoform, przetwory salicylowe są bez znaczenia.

W razie coma diabetic. środki podniecające, wstrzykiwanie eteru, ciepła kąpiel ze zlewaniami głowy zimną wodą. Venesectio, infuzye z natr. bicarb. (5%).

Diathesis urica zobacz **Arthritis urica.**

Dilatatio ventriculi. Rozszerzenie żołądka. Przyczyny: 1) anatomiczna (blizna, nowotwór); 2) funkcyonalna. Gdy przyczyną cierpienia jest zwężenie odźwiernika bliznowate, lub nowotworowe, wskazany jest zabieg operacyjny.

Chwilową poprawę osiągnąć można przez systematycznie, dłuższy czas stosowane przepłukiwanie żołądka, raz lub 2 razy dziennie rozczynem kwasu borowego lub salicyl., rezorcyny, lub w razie oddziaływania kwaśnego rozczynem sody, soli lub wody karlsbadzkiej.

W razie bólów wskazane są środki odurzające i to lepiej podskórnie niż wewnętrznie.

W razie przyczyny funkcyonalnej (skurcz czynnościowy odźwiernika najczęściej na tle wzmożonej kwasoty; niedowład błony mięsnej w następstwie zbyt forsownego odżywiania po chorob. zakaźn., picia zbyt wielkiej ilości płynów, n. p. piwa; osłabienie warstwy mięsnej żołądka na tle ogólnem, jak niedokrwistość, krzywica u dzieci i t. p.) — leczenie winno być przyczynowe; prócz tego należy podniecać sprawność ścian żołądka za pomocą faradyzacyi, miesienia lub leków (Nux vomica, Fungus Secalis, Ipecacuana, Orexinum basic. i t. d.).

238. **Rp.** Trae nucis vomic.; Trae amarae āā 15,0 Da in vitr. rostr. S. 3 r. dz. po 10 kropli.

239. **Rp.** Extr. Fungi Secal 2,5; Extr. Nuc. vom. 0,25; Pulv. rad. Gent. et Syrup. Aurant. q. s. ut f. pil. XXV. S. 3. r. dz. po jednej pig. (Leube).

240. **Rp.** Trae Rad. Ipecac., Trae Colombo, Trae Gentian. āā 10,0. S. 3 r. dz. po 10 kropli po jedz. (Mathieu).

241. **Rp.** Orexini basici 0,2. Dtd Nro XX. S. 2 r. dz. przed jedzen. proszek (Penzoldt),

242. **Rp.** Creosoti, Trae Gentian. āā 10,0. S. 3 razy dz. po 3—10 kropli w mleku (Klemperer).

243. **Rp.** Trae amarae, Trae chinae compos. āā 15.0. S. 3 r. dz. po 15 kropli.

W razie równoczesnego zaparcia stolca, patrz Obstipatio.

Diphteritis s. Angina diphteritica. Błonica gardła. Odróżnić postać pierwotną, czyli błonicę właściwą od postaci następowych t. j. zapaleń dyfteroidalnych (błonicowatych), mianowicie na tle płonicy (scarlatina). Pierwsza przy małej gorączce, szarych, grzybowatych nalotach bez znaczniejszych bolów gardła przy małym tylko obrzęku gruczołów szyjnych, prowadzi najczęściej do dławca (laryngitis crouposa), druga odznacza się głębokiemi owrzodzeniami gardła, obrzękiem gruczołów szyjnych, wysoką gorączką lub też ciepłotą subnormalną, objawami ogólnego zakażenia.

I. Rozpoznawszy błonicę, należy jak najwcześniej zastrzyknąć surowicę przeciwbłoniczą. Surowicę przyrządzają dzisiaj w takich dawkach, że w jednej flaszce mieści się tysiąc jednostek uodporniających, chociaż ilość surowicy w flaszce wynosi w surowicy Bujwida 2—5 cm³, Paltaufa 10 cm³. Wobec rozwiniętej błonicy należy zastrzyknąć naraz 2 flaszeczki; w przypadkach ciężkich 3 flaszeczki. Gdy po 24 godzin. naloty nie okazują tendencyi do oddzielania, a tembardziej, gdy się szerzą, należy dawkę powtórzyć.

Zastrzyknięcie robi się w powłoki brzuszne, w udo lub w skórę klatki piersiowej (w okolicy pachy) odpowiednią strzykawką, poprzednio przez gotowanie wyjałowioną.

Wczesne zastrzyknięcie surowicy zapobiega szerzeniu się błon na krtań; stwierdzonem też jest powszechnie, że pod wpływem surowicy nie przechodzą przypadki lekkie w ciężkie postacie (septyczne), jak to dawniej często spostrzegano.

Wobec błonicy właściwej w postaci lekkiej zachować się po uskutecznionem zastrzyknięciu zupełnie wyczekująco, w szczególności unikać zabiegów, mogących wywołać obrażenie błony śluzowej gardła, co najwyżej polecić wewnętrznie:

244. **Rp.** Acidi phosph. dil. 2·0; Syr. rub. id. 20·0; Aquae d. 100·0. S. Co 3 godziny łyżeczkę, lub:

245. **Rp.** Natri salicyl 2·0; Syr. rub. id. 20·0; Aquae dest. 100·0. S. Co 2 godziny łyżeczkę.

3% rozczyn kali chlorici lub acidi borici do płukania, odpowiednia lekka a posilna dyeta, trochę wina.

II. Wobec błonicy z rozpadem i objawami ogólnego zakażenia należy obok zastrzykiwań surowicy w dawkach większych (najmniej dwie flaszeczki) leczyć miejscowo i wewnętrznie:

Leczenie miejscowe: Okłady z lodu na szyi (w woreczkach gumowych), pić wodę z lodu z dodatkiem wina czerwonego, lody owocowe. Później przy rozpadzie błon lub zgorzeli, można przejść do ciepłych okładów i kataplazmów.

246. **Rp.** Natr. sozojodolic. S. do insufflacyi.

247. **Rp.** Natr. sozojodolic. Flor. sulfur. *āā*. S. do insufflacyi.

Do płukania używać: Aq. calcis, Ac. salicyl. 1%; Ac. boric. 2%, Kali chloricum 2%; Thymol. ½%, Menthol ½%, lub:

248. **Rp.** Kali chlorici 10·0; Aquae dest. 400·0; Extr. opii aquos. 0·40; Syr. simpl. 20·0. S. Płukanie.

Mniejszym dzieciom przestrzykuje się gardło dużą strzykawką.

Można także podać wewnętrznie:

249. **Rp.** Perhydroli 3.5; Aq. destill. 250,0; Glycerini 15,0. S. Co ¼ godz. łyżeczkę.

Pędzlowan. wykonywać o ile możności łagodnie.

250. **Rp.** Solut. acid. citr. e 10·00: ad 50·00. S. Do pędzlowania.

251. **Rp.** Resorcin 3·0; Glycerin. 30·00. S. Co 2 godz. pędzlować.

252. **Rp.** Acidi salicyl. 0·50—1·00; Spir. vini. q. s.; Glycerin. 400·00; Infus. fol. eucalypti 60·00. DS. Co godz. zwilżać watą zamoczoną w tym płynie miejsca bł. zajęte.

253. **Rp.** Acidi carbol.cryst.; Acid. citric. cryst.; Trae jodi *āā* 3—5·00; Franz-Cognac. 100·00, MDS. Co 2 godz. pędzlować.

254. **Rp.** Liquor Ferri sesquichl.; Glycerin. *āā.* 10·00. DS. Pędzlowanie trzy razy dziennie.

255. **Rp.** Acidi boracici 5·0; Glycerini puri, Aquae dest. *āā* 10·0. S. Pędzlowanie.

256. **Rp.** Chloral hydrat. 10·0; Aquae dest. 20·0. S. Co ½ godz. pędzl.

257. **Rp.** Jodi puri 0·40; Spirit. 20·0; Chloroformii 2·0. S. Pędzlowanie.

Wziewania:

258. **Rp.** Sol. hydrogen. hyperoxyd. 2%. S. Do inhalacyi.

259. **Rp.** Acid. lactici gtts. 40; Aquae dest. 200·0. S. Do inhalacyi.

260. **Rp.** Aquae calcis; Aquae dest. *āā.* 150·0. S. Do inhalacyi.

Przy leczeniu ogólnem należy być ostrożnym ze środkami przeciwgorączkowymi, wcześnie podawać koffeinę, kamforę, w razie zapadu podskórnie.

261. **Rp.** Chinin. muriat. 0·50—1·50; Ammon.chlorati 1·00; Aquae dest. 60·00; Syrup rub. id. 20·00. DS. 3 razy dziennie na łyżeczkę.

262. **Rp.** Antipyrin 1·50—2·00; Cognaci 20·00; Aquae dest. 80·00; Syrup. simpl. 20·00. DS. Co 3 god. łyż.

263. **Rp.** Kali chlorici 2·0; Aquae dest. 80·00; Tinct. ferri sesquichl. gtt. XX; Syrup. rub. id. 20·00. DS. Co 2 godziny łyżeczkę.

264. **Rp.** Tinc. myrrhae 4·00; Glycerini 8·00; Aquae dest. ad. 200·00. MDS. Co godz. łyżeczkę.

265. **Rp.** Dcti. cort. chinae e 5·00 ad 100·00; Aq. chlori 10·0; Syrup sacchari 20·00. DS. Co 2 godz. łyżeczkę.

266. **Rp.** Pilocarpin muriat. 0·01; Pepsin 0·20; Acid. muriat. dil. gtts. V; Aq. dest. 80·00; Syrup simpl. 20·00. DS. Co godz. łyżeczkę.

267. **Rp.** Camphor. 0·30 Mixt. gumm. 80·00; Syrup sacchari 20·00. DS. Co godz. łyżeczkę, (zwłaszcza w formie septycznej).

268. **Rp.** Aether. acet. 5·00; Ol. cinnamom. 1·50. DS. Co 2 godz. 3—5 kropli.

Nadto w razie osłabienia czarna kawa, wino, koniak, nacierania octem lub winem.

W razie obrzęku gruczołów szyjnych okład z Liquor alum. acetic. Gdy wystąpi dławiec, stosować leczenie

podane przy laryngitis crouposa.

Przy porażeniach po błonicy należy stosować elektryzowanie, roborantia.

Dysenteria. Czerwonka. W czasie epidemii unikać niestosownego pożywienia. Ścisła dezynfekcya wypróżnień.

Dyeta ścisła, kleik, rosół, mleko. Słabszym można dozwolić bulion z jajem, wyciągów mięsnych, wina.

Oseski zostawić przy piersi, karmiąc regularnie co 3 godziny.

Leczenie polega na podawaniu środków przeczyszczających oraz odkażających naprzemian z przetworami makowca. Stosownie do rozległości sprawy w jelitach — niskie lub wysokie lewatywy z płynów odkażających lub ściągających. Na brzuch najlepiej okład wysychający. W razie silnego męczącego parcia na stolec czopki z opium lub belladonną, okład gorący na międzykrocze. Starcia około odbytnicy troskliwie oczyszczać i zasypywać c. Pulvere adspersorio salicylato. W przypadkach cięższych wcześnie wstrzykiwać surowicę przeciwczerwonkową.

Leczenie u dorosłych zaczynamy zawsze od środków przeczyszczających (Kalomel, Ol. rycyn.), po kilku zaś obfitych wypróżnieniach przechodzimy do opium, poczem znów środki przeczyszczające, lecz w znacznie mniejszych dawkach i t. d.

269. **Rp.** Calomelanos 0,35. Dtd. No X. Co 3 godz. proszek aż do obfitych wypróżnień.

Olej rycynowy (2 łyżki dla dorosł.) podajemy sam, w kapsułk., rosole, czarnej kawie, lub najlepiej w winie maladze z wodą miętową (przed użyciem zmięszać).

270. **Rp.** Trae Opii simpl. 10,0. Da in vitr. rostr. S. 3—5 r. dz. po 5 kropli.

271. **Rp.** Extr. Laudani 0,015; Tannalbini 0,5. Mfpulv. Dtd. No X. S. 3—5 proszków dziennie

272. **Rp.** Laudani puri 0,015; Tannini puri 0,15; Benzonaphtoli 0,35. Mfpulv. Dtd. No X. S. 3-5 proszk. dzien.

273. **Rp.** Pulv. Ipecac. 0,25; Laudani puri 0,015; Mf. pulv. Dtd. No X. S. 3 proszki dzien.

274. **Rp.** Phenyli salicylici (= Salol) 0,5. Dtd. No X. S. 3 proszki dzien.

W razie parcia:

275. **Rp.** Laudani puri 0,02—0,03; Olei Cacao q. s. ut f. suppos. anale. Dt. supp. No X. S. w razie parcia 2—4 czopków dziennie.

276. **Rp.** Extr. Bellad. 0,02—0,03; Olei Cacao q. s. ut f. suppos. anale. Dt. suppos. No X. Jak poprzedn.

Do wlewań do kiszki stolcowej, gdy chodzi o małe ilości, najlepiej użyć kw. salicylow. (1,0 na szklankę); gdy chodzi o wlanie większych ilości bezpieczniej użyć kw. garbnikowego.

277. **Rp.** Tannini puri 25,0. S. Łyżeczkę od kawy na litr wody do lewatywy.

W przypadkach przewlekłych podawać dalej lewatywy, i środki lekko ściągające.

W razie zapadu: Koniak, wino, kamfora, eter.

W okresie zdrowienia przechodzić zwolna do pokarmów: jaja, skrobane mięso i t. d.

U dzieci rozpocząć leczenie od ol. ricini lub kalomelu i środki te powtarzać ewent. co 3 dni; w 2 dniach wolnych stosować:

278. **Rp.** Bismut. salicyl 1·00; Pulv. Doveri 0·20; Sacchari 2·00; Mfp. div. in dos. N. X. DS. 3 proszki dziennie.

279. **Rp.** Chinini tannici, Bismut. salicyl. *āā* 1·00; Laudani 0·10; Mfp. div. in dos. N. X. S. 3 pr. dzien.

280. **Rp.** Tannalbini 0,2—0,5; Pulv. Doveri 0.01—0,1 (tyle cgr., ile dziecko liczy lat); Sacchari 0,15. Mfpulv. Dtd. No XV. S. 3 proszki dzien.

Dysmenorrhoea. Dolegliwe miesiączkowanie. Wykazanie przyczyny (przyczyna mechaniczna, dalej czy przyczyna w macicy, czy w jej otoczeniu). W przypadkach, gdzie przyczyny mechaniczn., wzgl. choroby macicy wykazać nie można, unikać ruchu bezpośredn. przed i podczas peryodu, zaziębienia, szkodliwych wpływów moralnych. Regulować dyetę i stolec. Jeżeli chora niedokrwista lub skrofuliczna, odpowiednie leczenie stanu chorobowego ogólnego. Leczenie kąpielowe: Iwonicz, Rabka, Krynica, kąpiele borowinowe, (fabryki »Tlen«, Mattoniego sól borowinowa, Dra Sedlitzkiego tabletki do kąpieli). Obok tego ogólne leczenie wzmacniające fizycznie i psychicznie, gimnastyka, zabawy na świeżem powietrzu i t. p.

Podczas boleści spokój, suche ciepło na okolicę podbrzusza, w ostateczności środki kojące jak: lewatywy z Tra. opii simpl. (15 kropli na lewatywę albo Chloral hydrat 1·0 na lewatywę). Czopki do kiszki stolcowej, zawierające kodeinę, opium lub morph., wstrzyknięcie morfiny pod skórę; u osób silnych, krwistych pędzlow. nastojem jodu ud.

W cięższych przypadkach należy zbadać (nawet u dziewic) dokładnie miejscowo narząd płciowy przez odbytnicę, albo jeżeli możebne przez pochwę.

Najczęstszą przyczyną bolesnego miesiączkowania bywa niedrożność przewodu szyi macicy.

Niedrożność pochodzić może ze zmiany położenia macicy, jak n. p. zagięcia tejże, z wrodzonej wązkości przewodu, z krętego przebiegu tegoż.

W tych razach często kroć napotykamy równocześnie niepłodność.

W przypadkach takich wskazanem jest leczenie

mechaniczne, polegające na wyrównaniu zagięcia macicy, na rozszerzaniu przewodu szyi macicy sposobem tępym, wprowadzaniu zgłębnika lub rozszerzaczy na ten cel zbudowanych, do jamy macicy. Jeżeli te sposoby nie prowadzą do celu, wskazanem jest rozszerzenie macicy sposobem krwawym (Hysterostomatomia) najlepiej modo Rosner-Mars. Elektryzowanie według metody Apostolego.

281. **Rp.** Extr. hydrast. canad. fluid. 2 razy dziennie po 25 kropli na 8 dni przed regularnością.

282. **Rp.** Chloral. hydrat. 8·00; Kali brom. 10·00; Aq. camphor. 200·00. S. Co 2 lub 4 godz. łyżecz.

283. **Rp.** Salipyrini 0·40; Codeini phosphor. 0·01; Dtd. Nr. XII. S. 3 r. dz. proszek.

284. **Rp.** Kali bromati, Antipyrini *āā* 10·00, Extr. viburni prunifol. fluid. 20·0; Aq. destill. 120·0; Syr. cort. aurantiae 30·0. S. 2—4 łyżek dz.

285. **Rp.** Ovarinum Poehl in tabl. à 0·3. S. 3—6 kołaczyk. dz. (Można także podawać podskórnie lub w enemach). Polecają też czopki:

286. **Rp.** Extr. opii aquosi 0·02; Extr. belladonnae 0·01; But. cacao q. s. ut f. l. a. supposit. S. Czopki.

Dyspepsia. Niestrawność. Przedewszystkiem wykryć przyczynę cierpienia i dokładnie zbadać funkcyę żołądka i kiszek.

Cierpienie to stoi najczęściej w związku z czynnościowem, nadmiernem wydzielaniem soku żołądkowego, lub z niedomogą wydzielniczą żołądka.

Stosownie do tego w 1-szym przypadku wskazane są środki alkaliczne, wody: Karlsbad, Vichy, Szczawnicka Magdaleny, Luhaczowicka, w 2-gim kwas solny i środki gorzkie.

W innych razach zboczenia w wydzielaniu soku żołądkowego niema, tylko błona śluzowa żołądka jest nadczułą, a w tych przypadkach należy przed jedzeniem podawać środki znieczulające (kokaina) i zapomocą przepłukiwań żołądka zmniejszać przeczulicę błony śluzowej, można też podawać przetwory bromowe.

Prócz tego należy zwrócić uwagę na ogólny stan chorego, u niedokrwistych wskazane są środki żelaziste (Krynica, Żegiestów, Francensbad i t. d.), u neurasteników i histeryczek skutecznem bywa leczenie wodolecznicze, wyjazd nad morze lub w góry.

W razie jeżeli jest nadmierne wydzielanie soku żołądkowego:

287. **Rp.** Natri bicarbon; Magn. carbon.; Kali carbon. *āā*. 5·00; Pulv. rad. Rhei 7·00. MD. in scatula. S. 3 razy dnia na koniec noża zażyć.

288. **Rp.** Sal. therm. Carolin. 100·00. DS. Co dzień rano łyżeczkę w pół szklance ciepłej wody

289. **Rp.** Strontii bromati 1·0—2·0. Dtd. Nr. XII. in charta oleosa. S. Po obiedzie i po kolacyi 1 proszek.

W razie niedomogi wydzielniczej:

290. **Rp.** Acid. hydrochl. 3·00; Pepsini solub. 2·00; Aq. dest. 150·00; Syr. simpl. 15·00. MDS. Po każdem jedzeniu 2 łyżki zażyć.

291. **Rp.** Acid. hydrochl. dilut., Trae absinthi *āā*. 15·00. DS. Po każdem jedzeniu 20 kropli w łyżce wody zażyć.

292. **Rp.** Orexin basic. 0·30; Dent. tal. dos. N. 5. S. Jeden proszek rano zażyć.

293. **Rp.** Trae ferri pomati 25·00; Trae Rhei vinosae, Trae amarae *āā*. 15·00. MDS. 3 razy dnia po łyżeczce zażyć.

294. **Rp.** Ferri carb. sacchar. 5·00; Extr. nucis vomicae 0·50; Pulv. et extr. Rhei *āā*. q. s. ut f. pill. N. 100. DS. 3 razy dnia po 2 pigułki zażyć.

Można także podawać: Stomachinum fabr. Matula, Vinum Condurango fabr. Matula. Wino słodowo-pepsynowe lub Malto-Condurango fabr. Svatek i Sp.

U o s e s k ó w:

Karmienie 5 razy na dobę. Przy sztucznem żywieniu zwrócić uwagę na jakość mleka i zarządzić odpowiednie żywienie, ewentualnie wrócić do piersi. Nie odłączać wśród dyspepsyi.

295. **Rp.** (Ol. Ricini lub) Calomel (0·01—0·03). Przez 12—24 godzin ścisła dyeta.

296. **Rp.** Natrium benzoicum (2—3%). S. Co 2 godziny łyżeczkę.

297. **Rp.** Kreosoti gtt. V.; Aq. dest. 50·0; Syrup. simpl. 20·0. MDS. Co 2 godziny łyżeczkę.

W razie wzdęcia bolesnego, wprowadzić kankę lub miękki kateter do odbytnicy. Jeżeli wymioty nie serowate, cuchnące, wskazują na brak kwasów: Acid. mur. (0·30:50·0) lub:

298. **Rp.** Pepsin 1·00; Ac. muriat. gtts. tres.; Aquae dest. 90·00; Syr. simpl. 15·00. S. Przed pokarmem łyżeczkę.

299. **Rp.** Acid. lactic. 1·0; Aq. dest. 100·0; Syr. simpl. 20·0. S. Co 3 godziny łyżeczkę.

Przy kwasocie: Aq. calcis, calcaria phosphor. tribasica pur. po 1·00. Przy Intertrigo towarzyszącem zmywanie wodą mydlaną i zasypywanie:

300. **Rp.** Magnes. ustae 5·00; Talci praepar. 20·00; Acid. salicyl. 0·20; Mixt. oleoso-balsam. gtt. X. Mf. p. DS. Do posypywań.

Eclampsia infantum. D r g a w k i d z i e c i ę c e. Wyłączyć drgawki o tle anatomicznem (kiła i inne choroby mózgu i opon), padaczkę, zatrucia pochodzenia zewn. i wewn. (moczni-

ca). Właściwe drgawki dziecięce są objawem tężyczki dziecięcej, czyli spasmofilii. Także drgawki odruchowe (morzysko, robaki, kamienie pęcherza, stulejka, ząbkowanie, ciała obce w nosie i t. d.) i drgawki na początku ostrych chorób zakaźnych (zapalenie płuc, płonica) występują tylko u dzieci tężyczkowych. Objawem patognomonicznym jest tutaj wzmożenie pobudliwości nerwów obwodowych na prąd stały.

U niemowląt wskazanem jest zaprzestanie karmienia sztucznego i karmienie piersią. Jeżeli to niemożebne, usunięcie mleka krowiego na 2 tygodnie i karmienie mączkami lub kleikami, potem ostrożne i stopniowe wprowadzanie mleka. Z leków — fosfor w tranie.

301. **Rp.** Phospori 0,01; Ol. Jecor. aselli 100,0. 1—2 łyżeczek dzien.

Wśród samego napadu zimne okłady (woda z octem) na głowę co parę minut, lewatywy, gorczyczniki na kark i łydki, w razie długotrwałych drgawek wdychanie chloroformu (ostrożnie!) kilka kropel na chustce trzymać pod nosem. Lewatywy z chloralu.

Środek przeczyszczający (Kalomel) — dyeta. W razie powtarzających się napadów:

302. **Rp.** Chloral. hydrati 1·00; Natri bromati 1·00; Aq. dest. 60·00; Syrup. sacchari 15·00. MDS. Co 2 godz. łyżeczkę.

303. **Rp.** Chloral hydrati 0·50; Aq. dest. 80,00; Mucilag. gum. ac. 20·00. MDS. Połowę do jednej lewat.

304. **Rp.** Calomelanos 0·30; Sacchari 2·00; Mfp. div. in dos. N. X. DS. Co godz. proszek.

305. **Rp.** Kali bromat. 2·0; Ammoni brom. 1·0; Aquae dest. 100·0; Syr. simpl. 30·0. MDS. 4 łyżeczki dziennie.

Eclampsia parturient. Rzucawka porodowa. Drgawki porodowe. U ciężarnych okazujących cierpienie nerek, znaczniejsze obrzęki, podawać środki moczopędne (kali aceticum, acidum benzoicum), środki wypróżniające, środki napotne, ścisła mleczna dyeta. Kąpiele ciepłe (36°—38° C.) ostrożnie. Diuretinum fabr. Knoll. Przy bezskutecznem leczeniu przerwanie ciąży.

Podczas napadu ułożenie w łóżku otoczonem materacami, aby chorą uchronić od obrażeń; wdechiwanie tlenu; przed wystąpieniem szczękościsku, wsunąć język do jamy ust i między szczęki włożyć kawałek drzewa okrytego płótnem. Ruchów nie krępować. Niektórzy polecają znieczulić chorą silnemi dawkami narkotyków, morfina podskórnie 0·02 do 0·03 lub chloral w lewatywie (2·0). Gdy się chora budzi lub napad występuje, ponowić dawkę. Można użyć chloroformu do wdychania, ale tylko wtedy, jeżeli stwierdzić możemy pewną okresowość w występowaniu napadów, np. napady występują regularnie co 20 lub

15—10 minut, wtedy minutę naprzód podać chloroform. Po napadzie kąpiel ciepłą 30° R., potem zawinąć w prześcieradło i koc, aby wywołać poty. Lewat. silnie czyszczące.

Rzucawka jest objawem ciężkiego zatrucia ciążowego, którego objawy zwykle ustępują po rozwiązaniu; dlatego nawet podczas ciąży należy chorą, uśpioną chloroformem, jaknajrychlej rozwiązać. Skoro tylko przytomność wraca, podawanie dużej ilości mleka i wody alkalicznej. U nieprzytomnych lewatywy z mleka.

Jeżeli napady występują podczas porodu, unikać częstego badania wewnętrznego, aby nie drażnić chorej. Prócz tego w każdym przypadku należy jak najrychlej rozwiązać rodzącą (Dührsen, Zweifel). Można przed rozwiązaniem puścić do 500 gram. krwi w razie, gdy tętno mocno napięte. Po upuście krwi należy wlać do żył 500—1000 gramów fizyologicznego rozczynu soli kuchennej. Jeżeli napady występują w połogu, postępowanie objawowe; lewatywy z mleka w razie bezprzytomności.

306. **Rp.** Amyleni nitrosi 5·0; Ol. foeniculi 10·0. MDS. 2—5 kropli do wdychiwań na chustce (amylnitrit).

307. **Rp.** Laudani p. 0·20; Sacch. albi 5·0; Mfp. div. in dos. N. X. S. Co 1/2 godziny proszek.

Eczema. W y p r y s k. Przedewszystkiem uwzględnić moment etyologiczny, usunąć więc zależnie od przypadku szkodliwe czynniki zewnętrzne, a więc wodę i światło, wpływ wilgotnego powietrza, drażnienia przez odzież. Gdy wyprysk słoneczny (e. solare) polecić nosić kobietom weloniki żółte lub zielone, mężczyznom parasole.

Przy wyprysku o s t r y m, szczególnie, gdy istnieje sączenie, pilnie pudrować:

308. **Rp.** Talci venet.; Amyl. trit. *āā.* 50·00; Zinc. oxyd. 5·0. S. Puder.

309. **Rp.** Tannoform 10,0; Talci venet. 40,0. S. Zasypka.

310. **Rp.** Lycopod. 50,0; Zinc. oxyd. 2.5; Sol. Eosin. 1% spirit. 10,0. Mfpulv. cuticolor. S. Zasypka.

311. **Rp.** Zinc. oxyd., Magist. bismuth. *āā.* 15·00; Ceruss. 7·50; Talc. venet., Amyl. orizae *āā.* 30·0. S. Puder.

312. **Rp.** Tannoform 3,0; Vaselini 10,0; Lanolin 20,0. Mfu. S. Maść.

Nie dawać olejków eterycznych.

Gdy wyprysk zajmuje całe ciało, zawinąć chorego w zapudrowane prześcieradło i skrzętnie zasypywać pudrem.

Jeżeli skóra obrzękła, suche zimno (przyrząd Leiter'a) lub często zmieniane okłady:

313. **Rp.** Liqu. alumin. acet., Aq. fervid. *āā.* 150·0. S. Do okładania.

314. **Rp.** Plumb. acetic. 7·0; Alumin. crud. 2·0; Aqu.

dest. 200·0. S. 2 litrami wody rozcieńczyć do okład.

315. **Rp.** Resorcin. resubl. 10·0; Aqu. fervid. 500·0. S. Do okładów.

316. **Rp.** Ac. thymic. 0·50; Aq. dest. 500·0. S. Do okład.

317. **Rp.** Hydrarg. bijodat. 0.1; Aq. dest. 200,0. S Do okład.

Gdy znaczne sączenie:

318. **Rp.** Ac. carbol. liquefact. gtt. XL; Spir. vin. rect. 20·0; Glycerin p. 8·0; Zinc. oxyd., Amyl. trit. *āā.* 10·0; Aq. fontis. 250·0. S. Woda do obmywania.

Przy e c z e m a p a p u l o s u m a c u t u m lub gdy istnieje znaczne swędzenie nawet przy sączącem, zwilżać kilka razy dnia wyskokiem i pudrować:

319. **Rp.** Ac. carbolic. (s. salicyl.) 2·0; Spir. vini rect. 150·0; Spir. coloniens., Spir. lavandul., Glycerin. p. *āā.* 25·0. S. Zwilżać zamoczoną wat.

320 **Rp.** Ac. carbolic. (s. salicyl.), Glycerin. p. *āā.* 2·0; Balsam. peruvian. 1·0; Spir. vini rect. 200·0. S. Jak wyż.

321. **Rp.** Coryfin lag. origin. S. Lekko wcierać dla zmniejszenia swędzenia, poczem zapudrow.

Zamiast wyskoku użyć można:

322. **Rp.** Talc. venet. pulv., Amyl. tritic. *āā.* 100·0; Glycerini p. 40·0; Aq. plumbi 200·0; M. f. liniment. S. Rozcienczyć taką samą ilością wody i pędzl.

323. **Rp.** Zinci oxyd., Amyli *āā.* 15·0; Naftalan 50·0; Acidi salicyl. 1·0. S. Zewnętrznie.

Przy e c z e m a s q u a m o s u m parę razy dnia smarować maścią i zapudrować lub obwiązać opaską, usunąwszy poprzednio łuski za pomocą oliwy lub waseliny.

324. **Rp.** Mercur. praecipit. alb. 3·0; Ung. Glycerin. 30·0; M. f. ung. S. Maść.

325. **Rp.** Salol. p. 2·0; Ol. olivarum, Axung. porci, Lanolin. anhydr. *āā.* 25·0; M. f. ung. S. Maść.

326. **Rp.** Resorcin. resubl. 5·0—10·0; Zinc. oxydat., Amyl. tritic., Vaselin flavi, Lanolini p. *āā.* 25·0; M. f. ung. S. Maść.

327. **Rp.** Menthol. 1·50; Saloli 2·0; Ol. olivar. 3·0; Lanolini anhydr. 50·0; M. f. ung. S. Maść na ręce.

328. **Rp.** Ac. boric. (v. salicyl) 3·0; Zinc. oxydat., Amyl. trit. *āā.* 25·0; Vaselini flav. 50·0. S. Pasta (najwięcej używana).

329. **Rp.** Ol. rusci; Sulf. praec. *āā.* 5·0; Naftalan 50·0. S. Zewnętrznie.

330. **Rp.** Resin. benzoë pulver. 5·0; Axung. porcin. 160·0; Dingere, cola et adde: Zinc. oxyd. 25·0; M. f. ung. S. Maść Wilsona.

Gdy skóra gładka, mało zaczerwieniona, pędzlować raz na dzień ostrożnie:

331. **Rp.** Ol. rusci 50·0; (albo Anthrasoli 50·0); Spir. vin. rect., Aether. sulf. *āā*. 75·0. S. Do pędzlow.

332. **Rp.** Ammon. sulfoichtyol. (s. Thiol) 50·0; Spir. vin. rect., Aether. sulfur. *āā*. 75·0. S. Do pędzl.

333. **Rp.** B. naphtol. 1·0; Spir. vin. rect. 100·0. S. Do pędzlowania.

334. **Rp.** B. naphtol. 0·50; Ung. emoll. 25·0. M. f. ung. S. Maść.

Gdy maść zadrażnia, zasypywać pudrem.

Przy wyprysku przewlekłym należy strupy i łuski usunąć, i naciek w skórze doprowadzić do wessania.

Gdy wyprysk sączący (e. madidans) przykładać na wązkich kawałkach płótna rozsmarowaną maść dwa razy dziennie, poczem obwiązać watą i opaską, przedtem jednak zmyć dokładnie mydłem szarem i wodą ciepłą, co później wedle potrzeby powtórzyć należy.

335. **Rp.** Emplast. diachylon simpl., Ol. olivarum *āā*. 50·0; M. f. ung. S. Maść Hebry.

336. **Rp.** Emplast. diachyl. simpl., Vaselin. flav. *āā*. 50·0; M. f. ung. S. Maść Kaposi'ego.

337. **Rp.** Empl. saponat. 80·0; Ol. olivarum 20·0; Ac. salicyl. 2·0—5·0. S. Przykładać na kalikocie.

W celu usunięcia strupów przykładać na kawałkach płótna oliwę, maść Hebry, Kaposi'ego.

338. **Rp.** Naftalani 50·0; Ung. Wilsoni, Amyl. trit. *āā*. 25·0. S. Zewnętrznie.

339. **Rp.** Empl. saponat. 100·0; Leni calore fusso adde: Ac. salicyl. 10·0; M. f. empl. S. Plaster salicylowy (Pick'a).

Dla usunięcia pozostałości po maści i rozmiękłego naskórka, zmyć spiryt. mydlanym lub mydłem szarem, poczem usuwać naciek w skórze przez smarowanie dziegciem, ichtyolem, naftolem.

340. **Rp.** Ichtyol 2·0; Glycerini 8·0; Naftalani 20·0. S. Zewn.

341. **Rp.** Ichthalbini (Knoll) 3·0; Aq. destill., Glycerini *āā*. 20·0. S. Zewnętrzn.

342. **Rp.** Glycosal 3,5. Solve in Alcohol. q. s. Vaselin., Lanolin. *āā* 30,0. Mfung. S. Maść.

Gdy wystąpi podrażnienie, maść obojętna (m. cynkowa, borowa, Hebry) i puder, poczem na nowo środki drażniące.

Gdy wyprysk uporczywy, szczególnie na rękach, zapędzlować c. kali caustico 1 : 2, poczem maść lapisowa 1% lub

343. **Rp.** Ol. rusci albo Anthrasoli 2·0; Naftalani 50·0. S. Zewn.

Zapędzlować raz dziennie, następnie maść cynkową lub pastę borową.

344. **Rp.** Ol. cadini, Sulf. praec. *āā.* 5·0; Naftalani 50·0. S. Zewn.

Jeżeli wyprysk trwa uporczywie czas dłuższy lub często powraca skutkiem jakiejś choroby ustrojowej (scrophulosis, chlorosis, dysmenorrhoea i t. p.) leczyć chorobę podstawową.

Eczema seborrhoicum. Wyprysk łojotokowy. Gdy znaczne sączenie, pudrować; utworzone strupy, namoczywszy je przez kilka godzin oliwą, usunąć za pomocą mydła:

345. **Rp.** Spir. saponato-kalin. 100·0. S. Mydło.

Gdy skóra bez strupów, czysta, polecić maście:

346. **Rp.** Ac. salicyl. 1·0; Thigenol 8·0; Zinci oxyd., Amyli tritici *āā.* 25·0; Vaselini fl. 50·0. Mfpasta. S. Maść.

347. **Rp.** Resorcin. resubl. 5·0; Zinc. oxydat., Amyl. tritic. *āā.* 25·0; Vaselin. fl. 50·0. M. f. pasta. S. Maść.

348. **Rp.** Xeroformi 1·0—5·0; Naftalani 20·0—50·0. S. Zewnętrznie.

Gdy skóra przychodzi do stanu prawidłowego, na noc przykładać maść, a przez dzień zmywać.

349. **Rp.** Resorcin. resubl. 10·0; Spir. vin. rect. 100·0; Spir. coloniens. 50·0; Bals. peruvian 2·0. S. Codziennie głowę zwilżać.

350. **Rp.** Sulfur. praecipit. 2·0; Camphor. trit. 1·0; Mucilag. gum. arab. 6·0; Aqu. calcis., Aqu. rosarum *āā.* 100·0. S. j. wyż.

Przytem zalecać można do mycia głowy mydła: rezorcynowe, rezorcynowo-siarkowe i naftolowe.

Emphysema pulmonum. Rozedma płuc. Przeważnie leczenie objawowe.

Unikanie zazięb., przemoczenia nóg, wogóle wszystkiego, co może sprowadzić lub powiększyć nieżyt oskrzelowy. Główne zadanie leczyć nieżyt oskrzelowy przez pobyt na świeżem górskiem powietrzu, picie wód w Szczawnicy, Reichenhall, Krościenku.

Leczenie w gabinetach pneumatycznych lub za pomocą przyrządów Waldenburga lub Gaigla i Majera (Würzburg) lub Schnizlera, lub w Truskawcu w zakładzie inhalacyjnym.

U ludzi otyłych można polecić picie wód Karlsbadzkich lub Kissingen. Przy osłabieniu akcyi serca; podawać obok środków wykrztuśnych i nasercowe. Uważać na wypróżnienia, w razie braku tychże, podać odpowiednie środki.

Dyeta pożywna, ale nie wzdymająca.

Receptura, patrz Bronchitis.

Endocarditis. Zapalenie wsierdzia. Leczenie objawowe a więc: Spokojne leżenie w łóżku, dyeta płynna niepodniecająca. Na okolicę serca okłady zimne lub worek z lodem.

Na wewnątrz cardiaca,

zwłaszcza digitalis, strophantus, w razie bólu mierne dawki morfiny.

Przy znacznem osłabieniu: kawa czarna z koniakiem, wino mocne, kamfora lub eter podskórnie wstrzyknięty. Coffeina obok innych środków nasercowych jak convallaria, sparteina i t. d. Przy gorączce wysokiej, mierne dawki antipyretyków z obawy groźnego zapadu najlepiej razem z coffeiną.

Receptura, patrz Vitia cordis.

Endometritis. Zapalenie błony śl. macicy. Przez ścisłe badanie wykazać tło choroby. *a*) Ostry nieżyt: spokojne leżenie w łóżku, środki lekko wypróżniające, okłady wysychające na brzuch. W razie bólów czopki cum laudano, cum morphio lub cum codeino.

b) Przewlekły nieżyt wymaga jużto leczenia ogólnego, (kąpiele z soli borowinowej fabr. »Tlen«, Mattoniego itd.), już też leczenia miejscowego.

W tym celu można używać wprowadzania środków żrących przypiekadłem Chiariego, albo za pomocą sondy owiniętej watą i napojonej n. p. cum Tra jodi, 2% formaliną i t. d. Przepłukiwanie macicy po dokładnem rozszerzeniu szyi za pomocą cewnika Bozemanna, Olshausena, i t. d. rozczynami: kwasu borowego, karbolowego, formaliny. Przedtem należy w każdym przypadku rozszerzyć macicę sposobem tępym. Wprowadzanie pręcika Spiegelberga lub Fritscha owiniętego watą, napojoną rozczynem chlorku cynku 10—50%, przyczem należy pod tylną wargę macicy podłożyć watę napojoną 10% rozczynem sody, aby spływający chlorek cynku nie sparzył bł. śl. pochwy. Klien poleca co 3—8 dni wprowadzanie do szyi za pomocą odpowiedniego instrumentu (Uteruspistole) patyczków zrobionych z cukru mlecznego, gumy arabskiej, białka, glyceryny, które zawierają 2% argentum solubile.

Wprowadzanie na pręciku owiniętym watą roz. czynu 50% kw. mlekowego.

351. **Rp.** Alumnol 2·50; Trae jodi, Alcohol *āā* 25·0. S. Zewnętrznie.

352. **Rp.** Naftalani 50·0. S. Zewnętrznie.

Do przestrzykiwań używa się obecnie ½—1% rozczynu formaliny. Wprowadzanie do jamy macicy pręcików zawierających jodoform, taninę itd. Wprowadzanie do jamy macicy gazy jodoformowej w postaci długiego paska, którego jedna część wypełnia macicę, druga zaś sterczy do pochwy.

W uporczywych przypadkach użyć można przyżegania bł. śluzowej za pomocą pary wodnej 100° C. 1—1½ minuty, ku czemu wymyślono przyrządy (Snegirieff, Panecki, Pinkus).

Gdy te sposoby nie wystarczają, wyskrobanie jamy macicy (Abrasio mucosae).

Nadżerki części pochwowej nie ustę-

pujące przy leczeniu zapalenia błony przewodu macicy należy usuwać przyżeganiem zapomocą: nastoju jodowego, azotanu srebrowego w laseczce, cuprum sulfuricum w kryształach, 50% zincum chlorat., acidum nitricum fumans, który się stosuje ostrożnie za pomocą pręcika szklanego albo asbestowego. Zalecają też zakładać do pochwy gałki składu:

353. **Rp.** Europhen 0·05; Ol. amygdal. gtt. nonnull.; Butyr. cacao 2·50. Mf. globulus vagin. N. I. (frigid. parat.).

W przypadkach dawnych owrzodzeń z przerostem gruczołowym, najlepiej wyskrobać ostrą łyżeczką dno nadżerki i przypiec następnie, do czego użyć można thermocauteru Paquelina, galvanocauteru, lub wyciąć nadżerkę.

W przypadkach wysokiego rozdarcia szyjki okrwawienie i zeszycie brzegów pęknięcia; przy przeroście warg macicznych — wycięcie klinowe.

Enteritis follicularis. Zapalenie grudek chłonnych jelita. Odstawione dzieci wrócić do piersi. Mieszanka śmietankowa Biederta lub zupa Liebiga za pokarm. Kleik jęczm.; Mączka Gurgula, Nestle'a; kawa żołędz., kakao żołędziowe wyrobu Jahra w Krakowie.

Przepłukiwanie jelit 1% wodą słoną, 3% Acid. boricum, 1% Natr. salicyl, 1% Liquor. alum. acetici. Toż i na wewnątrz.

354. **Rp.** Liquor. alum. acet. 30·00; Aq. dest. 50·00; Syrup. 20·00. S. Co 2 godziny łyżeczkę.

355. **Rp.** Ichthalbini 0·20—0·10 p. dosi 3—4 r. dziennie.

356. **Rp.** Chinin. tannic. 0·05 —0·20 pro dosi.

357. **Rp.** Thiocol 0·30. D.t. d. Nr. XII. S. 3 pr. dziennie zażywać.

W razie boleści i parcia: Extr. opii aq. 0·01 pr. dosi, u dzieci (starszych) 0·001-0·005! pr. dosi, k. r. dz., Tra opii według wieku.

Enterocatarrhus zob. **Catarrhus intestini.**

Enuresis nocturna. Mimowolne moczenie nocne. Uwzględnić powody: ascaridy, oxyuris, phimosis, pavor nocturnus, zboczenia w odżywianiu, onania.

Zimne obmywania, kąpiele nasiadowe chłodne od 5—20 minut; wieczorem wstrzymywać od napojów. Polecać przez dzień wstrzymywać mocz.

Polecają unikać spania na wznak, lub tak ułożyć chorego, aby była podwyższoną miednica. Prąd stały, a mianowicie wprowadzić wązką elektrodę metalową (nasmarowaną oliwą) do odbytnicy (u dziewcząt do pochwy), drugą elektrodę zwilżoną na spojenie kości łonowych lub perineum; prąd słaby można zwolna wzmacniać — elektryzować przez 5 minut. Antipiryna po 0·50 —1·00 na noc między 9 a 11 godziną przez 14 dni z rzędu.

358. **Rp.** Atropin. sulfur. 0·05; Aq. dest. 30·00.

DS. Po tyle kropli ile dziecko ma lat, o 4 i 7 godzinie wieczorem.

359. **Rp.** Extr. chinae aqu. sic. 5·00; solve in Aqu. dest. 100·00; Natri bromati 2·00; Trae bellad. gtts. X.; Syrup. sacchari 20·00. MDS. 3 razy dziennie łyżkę.

360. **Rp.** Extr. bellad. 0·05; Extr. nuc. vomic. 0·10; Mfp. div. in dos. N. X. DS. Na noc jeden proszek.

361. **Rp.** Strychnini nitrici 0·01; Sacchari 10·00; Mfp. div. in d. aequ. N. XX. S. Na noc pr.

362. **Rp.** Extr. fluid. rhois arom. 10·00. S. 5—10 kropli 2 razy dziennie podawać w wodzie.

363. **Rp.** Lupulini, Ferr. carb. saccharat., Sacch. *āā* 6·0. S. 3 r. dziennie na koniec noża.

W razie nadczułości pęcherza, podać na noc chloral na wewnątrz lub też w lewatywie. Polecają też pryszczydła przyłożyć na kark. Skrofulicznych i źle odżywionych leczyć zarazem chininą i środkami żelazistymi:

364. **Rp.** Ferratini 0·20 in pastill. compress. S. 1—2 past. dziennie.

365. **Rp.** Pastilli jodo-ferrati, comp. Jahr. (scatul. orig.). S. 2—4 kołacz. dz.

Ephelides. (piegi). Zupełnie i trwale usunąć się nie dają, na pewien czas usunąć można, zalecając:

366. **Rp.** Hydrarg. bichlor. corr. 0,2; Ammon. chlor. 0,25; Emuls. amygdal. 125,0. S. Do zmywania.

367. **Rp.** Hydrarg. bichlor. corr. 0·50; Emuls. amygdal. 100·0; Tct. benzoës 5·0; Aqu. naphae 50·0. S. Wieczór wcierać.

368. **Rp.** Hydrarg. bichl. corr. 0·50; Collodii p. 50·0. S. Na noc posmarować.

Na podrażnioną skórę zalecać zasypki:

369. **Rp.** Bolus alb. 2,5; Bol. rubr. 0,5; Magnes. carbon. 4,0; Zinci oxyd. 5,0; Amyl. Orizae 10,0. S. Zasypka.

Albo smarować na noc maście złuszczające:

370. **Rp.** Resorcin. alb. 5,0; Sulf. praecip. 0,5; Lanolini anhydr., Vaselini *āā* 8,0. Mfung. S. Maść.

371. **Rp.** Ac. Salicyl. 2,0; Ung. emollient. 40,0; Tct. benzoës 1,0; M. f. ung. S. Maść.

372. **Rp.** Naphtol. b. 3,0—5,0; Zinc. oxyd., Amyl. trit. *āā*. 12,50; Vaselin. flav. 25,0; M. f. pasta. S. Godzinę codziennie wcierać. Po zmyciu maści pudrować.

Albo użyć maści wybielających plamy piegowate:

373. **Rp.** Kaolin 4,0; Vaselin. fl. 10,0; Glycerini p. 4,0; Zinc. oxyd., Magnes. carbon. *āā* 2,0. Mfung. S. Maść.

374. **Rp.** Kaolin, Bismut. car-

bon. *āā* 5,0; Vaselin fl. 20,0 Mfung. S. Maść.

Epididymitis. Zapalenie najądrza (rzeżączkowe). Zaprzestać leczenia miejscowego (jedynie użyć można przepłukiwań Janeta). W okresie ostrym gorączkowym zalecić spokój, dyetę, uregulowanie stolca Worek mosznowy podnieść zapomocą poduszeczki ku górze i kłaść okłady z lodu lub przyrząd. Leitera; gdy chory ich nie znosi, okłady z octanu glinowego zimne albo okłady ciepłe. Wreszcie można zrobić nakłucie strzykawką lub trójgrańcem wyciągając płyn. Przy znacznych bólach smarować:

375. **Rp.** Extr. Opii aqu. 1,0 vel Extr. Bellad. 1,0; Ung. simpl. 20. Mfung. S. Maść.

376. **Rp.** Guajacol. 2,0—5,0; Lanolin. 30,0. Mfung S. Maść.

377. **Rp.** Extr. Bellad. 0,15; Ol. Cacao q. s. ut. f. supp. Nr. X. S. 2 razy dziennie czopek.

Przy bardzo silnych bólach wstrzykiwanie morfiny. Gdy ból i objawy zapalenia się zmniejszają, okłady zimne przetrzymywać dłużej, zmieniając je coraz więcej na wysychające, wreszcie przejść do ciepłych.

Gdy chory nie może leżeć, założyć umiejętnie suspensorium Neissera, lub Horanda przykrywając moszny watą i płótnem kauczuk. i smaruj. raz na dzień:

378. **Rp.** Tct. jodi; Tct. gallar. *āā* 10·0. S. Do pędzlowania.

379. **Rp.** Naftalani 30·0. S. Zewnętrznie.

380. **Rp.** Mollotal lag. origin. S. Wcierać w skórę moszen.

381. **Rp.** Ichtyoli 2·0; Naftalani 30·0. S. Zewnętrzn.

Epilepsia. Padaczka. Starać się wykryć przyczynę padaczki i takową o ile można usunąć, zwłaszcza przy epilepsyi odruchowej, a więc szukać ciał obcych w nosie, w uszach; polipów w nosie i t. d. U dzieci zwrócić specyalną uwagę na przewód pokarmowy (pasożyty!). Pamiętać należy, iż napady padaczki mogą być tylko objawem jakiejś innej organicznej choroby nerwowej — t. zw. padaczka objawowa; należy zatem wykluczyć nowotwory mózgu, zwapnienie tętnic, porencephalią, alkoholizm, porażenie postępowe i t. d. U małych dzieci tłem napadów może być krzywica lub kiła dziedziczna — wtedy leczenie choroby podstawowej. Zbadać także mocz na białko (uraemia).

Podczas aury położyć chorego do łóżka, porozpinać ubranie a podczas napadu czuwać przy nim. Nieraz kilka wdechów parą amylnitritu, może wstrzymać napad. Podczas bardzo silnego napadu można robić inhalacye chloroformowe. W czasie status epilepticus clysmata z chloralu:

382. **Rp.** Chloralhydrat. 1,5 do 2,0; Aq. dest., Mucilag. Amyli tritici *āā* q. s. ad 50,0. S. Do jednej gruszki użyć naraz.

Jako zasadę przy leczeniu przyjąć należy, iż trzeba dążyć do tej dawki danego środka, która jest w stanie usunąć w czasie używania jej stale napady. Jeśli to jednym środkiem nie udaje się, należy się zwrócić do innego lub kombinacyi kilku środków. Znalazłszy raz taki środek i taką dawkę dla danego przypadku, — należy systematycznie i z największą ścisłością przez 1 do 1½ roku leczenie to stosować bez przerwy, później zaś stopniowo i bardzo powoli dawkę zmniejszać, — tem więcej, iż nagłe odstawienie dłuższy czas używanego środka może sprowadzić Status epilepticus.

U kobiet podczas menses skłonność do ataków jest często zwiększona; w takim razie należy przez ten czas dewkę stosowanego środka zwiększyć. W czasie przypadkowych chorób gorączkowych nie należy leczenia padaczki przerywać, co najwyżej dawki zmniejszyć.

Jako środki polecane przeciw epilepsyi przedewszystkiem: kali bromatum po 2—5 do 10 gr. na dzień, lub mieszanki bromowej:

383. **Rp.** Ammon. bromati, Natri brom., Kali brom. *āā.* 3·00—5·00; Aq. dest. 200·00. DS. 2—3 łyżek dz.

384. **Rp.** Syr. valerian. bromat. comp. Jahr. S. 3 łyżki dz.

Bromocoll w dużych dawkach.

385. **Rp.** Decoct. artemisiae e 15·00 ad 200; Kali bromati 10·00—20·00. S. 3 łyżki dziennie.

Obok bromu czystego należy polecić Brom z dodatkiem lekkich Cardiac'ów, np.

386. **Rp.** Natri bromati 15,0 do 30,0; Natr. hydrocarbon. 10,0; Infus. Adonid. vern. e 6,0 (lub Inf. Convall. maj. e 10,0) ad 250,0; Aquae ad 300,0. S. 3—4 łyżek dzien.

Razem z bromem lub bez niego dzielnie działa Natr. biboracic:

387. **Rp.** Natr. biboracici 0,4 do 0,75. Dtd. Nr. LX S. 2 do 3 proszk. dziennie w opłatku.

(Przeciwko acne bromacea należy stosować letnie kąpiele ze zmywaniem całego ciała mydłem, pryszczyki zwilżać zgęszczonym roztworem soli kuch. a na wewnątrz podawać arsen; zob. Rp. Nr. 172).

Podawać też można valerianę w proszku (0·50—2·00) pro die, albo jako infusum e 10—15·00 na 200·00. Belladona w pigułkach np.:

388. **Rp.** Extr. belladon., Fol. bellad. *āā.* 1·00; Extr. et pulv. liquir. q. s. ut f. pill. N. 100. S. Codzień 2—3 do 6—7 pig.

Następnie Zincum oxyd. 0·05—0·20 p. dosi, w połączeniu z innymi środkami, lub atropinę na wewnątrz:

389. **Rp.** Zinci oxydati 0·05; Rad. valer. 2·00; Extr. hyoscyam. 0·06; Ol. valerianae 0·05. Mfp. D. tal. dos N. X. Da in charta cerata. S. 3 proszki na dzień.

Dalej przetwory arseni-

kalne jak: Sol. Fowleri, woda Levico, Roncegno.

Przytem można zastosować procedury hydropatyczne i elektryzowanie prądem stałym n. sympaticus.

390. **Rp.** Aethyleni brom., Spir. vini rectif. *āā*. 5·00; Aquae menth. pip. gutt. II. S. 3 razy dziennie po 5—10 kropli w ⅓ szklanki mleka.

W bardzo ciężkich przypadkach możnaby próbować leczenia metodą Flechsiga, która polega na stosowaniu bardzo wielkich dawek opium (stopniowo aż do 0,9 pro die), poczem po 6 tygodniach przechodzi się nagle do leczenia dużemi dawkami Bromu. Chory oczywiście musi leżeć w łóżku i być otoczony bardzo ścisłą i staranną opieką (źrenice, stolce, ciepłota i t. p.!).

W najcieższych przypadkach, zwłaszcza zaś tych, w których ataki przebiegają stale niesymetrycznie lub zaczynają się stale w jednej i tej samej kończynie, myśleć trzeba o trepanacyi z nacięciem opony twardej.

Epistaxis. Krwawienie z nosa. Kauteryzacya broczącego naczynia, najlepiej cum acido chromico lub argento nitrico in substantia natopionych na zgłębniku, następnie tamponada gazą taninowo-jodoformową. Tamponada watą nasyconą: Solutio adrenal. hydrochlor (1:1000). Tamponada od przodu dobrze wykonana zupełnie wystarcza.

Dla chorych cierpiących na drobne częste krwawienia:

391. **Rp.** Alum. crud. pulv. 10·00; Aq. dest. 500,00. DS. Codziennie nos przepłukiwać.

Gdzie przyczyną strupy na przegrodzie nosa, używanie maści:

392. **Rp.** Hydrarg. praecip flavi 0·20; Vaselini fl., Lanolini *āā* 5·00 S. Maść.

Erysipelas. Róża. Uwzględnić punkt wyjśc. choroby i leczeniem tegoż zapobiec nawrotom. Ogólne leczenie jak w każdej chorobie gorączkowej; mimo nawet gorączki forsowne odżywianie. Jako antipyreticum najlepiej chinina lub acetphenetidina (0,5). Baczyć na czynność serca. Miejscowo:

a) Na głowie: Po ostrzyżeniu i dokładnem zmyciu skóry (wodą z mydłem a następnie wyskokiem) zastosować okład z Solutio Alumin. acetici.

b) Na kończynach, tułowiu oraz twarzy: Po dokładnem zmyciu skóry wcieranie co 2 godziny (zawsze dośrodkowo) 10% maści ichtyolowej lub 10% rezorcynowej; pamiętać jednak, że przetwory ichtyolu są drogie i że ich problematyczną wartość zastąpić można każdym tłuszczem lub najlepiej borowaseliną. Zachwalają też pędzlow. co kwadrans c. Ol. Terebinth.

Erythema exsudativum multiforme. Rumień wielokształtny wysiękowy. — **Erythema nodosum.**

Rumień guzowaty. Leczenie tylko objawowe. Przy znacznem swędzeniu i pęcherzach:

393. **Rp.** Ac. salicyl. (s. carbol.) 3·0; Spir. vin. rect. 150·00; Glycerin. p. 5·0. S. Zwilżać nacieki i pudrować.

394. **Rp.** Koryfin 5,0; Spir. vin. rect., Spir. coloniens. *āā* 50·0. S. j. w.

Gdy gorączka wybitna: Natr. salicyl. 3·0 — 5·0 na dzień; Aspirin 2,0—3,0; Phenacetin. 2·0—3·0. Miejscowo: okłady z aqua plumbica, z liqu. alumin. acet. i zasypki:

395. **Rp.** Talci Veneti, Amyli Orizae *āā* 20,0; Tannoform 10,0. S. Zasypka.

Favus. Strupień woszczynowaty. Chorych odosobnić, bo F. łatwo przenieść się daje. Rozmiękczyć strupy (scutula) za pomocą oliwy, tłuszczów.

396. **Rp.** Ac. carbolic. 2·0; Ol. Olivarum 100·0. S. Zewnętrznie.

397. **Rp.** Naphtol. 0·50; Glycerini p. 100·0. S. Zewn., poczem zmyć na drugi dzień głowę spirytusem mydlanym i wodą letnią.

Następnie wyrywać włosy za pomocą szczypczyków w miejscach chorobowo zajętych i ich otoczeniu (na $^1/_2$ cm.); równocześnie wcierać środki przeciwpasorzytnicze:

398. **Rp.** Hydrarg. sublim. corr. 0·10; Spir. vin. rect., Glycerin. *āā* 75·0. S. Zewnętrznie.

399. **Rp.** Ol. cadini., Ac. salicyl. *āā* 2·50; Resorcin. resubl. 5·0; Sulf. praecipit. 10·0; Vaselin. flav., Lanolin. p. *āā* 15·0. S. Zewnętrznie.

400. **Rp.** Chrysarobin 1,0; Vaselin fl. 40,0. Mfung. S. Maść.

401. **Rp.** Thymol. 0.1; Chloroform. 15·0; Ol. olivar. 30·0. S. Zewnętrznie.

402. **Rp.** Ol. rusci, Sapon. virid. *āā* 50·0; Spir. vin. rect. 100·0. S. Zewnętrz.

Postępować tak kilka tygodni, a gdy głowa się oczyści lub wystąpi zadrażnienie, pauza, po której na nowo wyrywać włosy kilkakrotnie.

Pirogoff poleca po codziennem zmyciu głowy golić chore miejsca i co 24 godzin przykładać:

403. **Rp.** Kali carbon. 4·0; Flores sulfur. 15·0; Pic. liquid. 50·0; Axung. porc. 100·0. Mf. ung. S. Maść.

Febris intermittens. z. **Intermittens.**

Fibromyomata uteri. Włókniaki macicy. Leczenie włókniaków polega właściwie na ich usunięciu operacyjnem, do którego jednak zmuszają tylko szczegółowe wskazania: szybki rozrost guzów, znaczne krwotoki, bóle, gromadzenie się płynu w jamie brzusznej, niezdolność do pracy.

Leczenie objawów istniejących włókniaków polega na zwalczaniu nadmiernych

krwawień miesiączkowych (patrz Menorrhagia) i niedokrwistości oraz na forsownem podnoszeniu odżywienia.

Fissura ani. Rozpadlina odbytu — najczęściej przy krwawnicach. Pomimo silnych objawów podmiotowych — nieraz trudno ją odszukać wśród fałdów odbytu.

Leczenie — gwałtowne rozciągnięcie zwieracza dwoma palcami wielkimi obu rąk, wprowadzonymi do odbytu, aż zwieracz podda się zupełnie, przerwie się; jednocześnie przerywa się wgłąb rozpadlina. Mały tampon do odbytu. Przy krwawnicach najlepiej za jednym zachodem usunąć i guzy krwawnicze. Leczenie niechirurgiczne, jak czopki, kąpiele, okłady, maści i t. p., przynosi tylko chwilową ulgę.

Fluor albus, blenorrhoea vaginae, leukorrhoea, catarrhus vaginae. Białe upławy, nieżyt pochwy. Zwrócić uwagę na przyczyny wywołujące, lub podtrzymujące zapalenie (gwałt. spółkowanie, pasorzyty, zakażenie, ciała obce, jak tampony, krążki, zapalenie wyższych dróg rodnych).

Ostry okres: Polecić spokój, środek wypróżniający, nie używać przepłukiwań. Utrzymywać ogromną czystość sromu; w razie pojawienia się wyprysku na sromie — osłanianie skóry maściami obojętnemi.

Przewlekł. nieżyt; zawsze łączy się z nieżytem bł. śluzowej macicy i zwykle z chronicznem stwardnieniem macicy. Leczyć choroby ogólne: Niedokrwistość, zołzy, błednicę. Wstrzykiwania środków ściągających 1, 2, 3 razy dziennie.

404. **Rp.** Plumbi ac. b. pur. 2·00. D. t. dos. X. S. Proszek do litra wody.

405. **Rp.** Plumb. acet. b. solut. 100·00. S. 2 łyżki na litr wody.

406. **Rp.** Acidi salicyl. 20·00; Alum. crudi 10·00; Zinci sulfur. 30·00; Mfp. D. in scatula. S. Na koniec noża do $^1/_2$ litra wody.

407. **Rp.** Aceti pyrolig. cr. 500·00. S. 2—3 łyżek na litr wody.

408. **Rp.** Solveoli 50·00. S. 2 łyżeczki na litr. wody.

409. **Rp.** Sol. formalini 10% 100·00. S. Łyżeczkę na litr wody.

410. **Rp.** Trae jodi 30·0; Kali jodat 3·0; Aq. destill. 300·00. S. łyżkę na litr ciepłej wody do przestrzykiwań.

411. **Rp.** Alumnol 1·50. D. t. pulv. X. S. Proszek na litr wody.

412. **Rp.** Acidi tannici 60·00; Alcohol absolut., Kreosoti *āā*. 30·00; Aq. dest. 240·00. S. Łyżeczkę na litr wody ciepłej do wstrzykiwania.

413. **Rp.** Acid. lactici, Aq. destill. *āā* 50·0. S. Łyżkę na $^1/_2$ litra wody.

Polecają tampowanie górnej części pochwy gazą, którą zmienia się co 24 godzin przez kilka dni, po-

czem pędzluje się 5% rozczynem arg. nitricum.

Do przysposabiania rozczynów należy użyć wody przegotowanej. Gdy powyższe wstrzykiwania nie usuwają cierpienia, można we wzierniku oczyścić pochwę i zapędzlować np. octem drzewnym, 20% formaliną, nalewką jodową, siarkanem miedziow. 10% i to można powtarzać kilkakrotnie, ale nie częściej, jak raz na 3 dni, wogóle, gdy już odczyn po poprzednim zabiegu minął. Po zapędzlowan. nadmiar leku spłukuje się letnią wodą i zakłada tampony z waty. Można też zakładać na tamponach w kształcie walców proszki: acid. salicylicum, alumen, jodoform z dermatol., zincum sulfur. w połączeniu z amylum. Kąpiele borowin. fabr. »Tlen« lub Mattoniego. Wreszcie w przypadkach trypra można próbować drożdży zabitych.

414. **Rp.** Ammon. sulfoicht. 5·00; Glycerini 100·00. S. Płyn do tamponow.

415. **Rp.** Glycer. 100·00; Tannini 3·00. S. Do tamponowania.

416. **Rp.** Thigenoli Roche 5,0; Glycerini 100,0. S. Płyn do tamponów.

417. **Rp.** Jothioni 3,0; Glycerini 100,0. S. Płyn do tamponów.

Gangraena pulmonum. Zgorzel płuc. Swieże powietrze, częste przewietrzanie pokoju; chory powinien leżeć w łóżku, dyeta pożywna i podniecaj. (przetwory wyskokowe), jeżeli niema przeciwwskazań.

Na wewnątrz środki wykrztuśne i balsamicz. (bals. peruv., bals. tolutan.), częste wziewania z ol. terebin. 1·0—3·0 na 200 wody lub ol. pini pumilionis polonicae po 10—15 kropli na kieliszek wody do maszynki inhalac. Siegla. Lub też kwas karbolowy 2% do wziewań, ale w takim razie uważać na mocz, czy nie wystąpi zabarwienie ciemne. Również wziewanie z thymolu 0·20 z dodatkiem kwasu borowego 3·0 na 100 wody.

Receptura, patrz Bronchitis foetida.

Do spluwaczki przykrytej szczelnie wlewać 5% kw. karbolowy, 2% kreolinę lub Lysoform (łyżka na litr wody).

Gastrectasia zob. **Dilatatio ventriculi.**

Gastroenteritis u dorosłych patrz **Catarrh. ventriculi, Catarrh. intestinor.**

Gastroenteritis. Zapalenie żołądka i jelit u dzieci; zapobieganie: przestrzegać czyst. i świeżości mleka, nie odłączać dzieci w miesiącach letnich. W chwili wybuchu choroby nie dawać żadnego pokarmu, nawet piersi, przez 24—48 godzin, a podawać przegotowaną wodę, lekki odwar herbaty na zimno osłodzony sacharyną (cukier nie jest obojętnym). Celem usunięcia wymiotów przepłukiwanie żołądka wodą przegotowaną z dodatk. soli (1%), natr. benzoicum lub bicarbonicum. Równocześnie podawać:

418. **Rp**. Acidi mur. diluti gtt. X; Aq. dest. 100·00. Saccharini tablettam. MDS. Co 3 god. łyżeczk.

419. **Rp**. Acidi lactici 1·00; Aq. dest. 100·00. Saccharini tablettam. MDS. Co 3 godz. łyżeczkę.

Jeżeli obok wymiotów są silne rozwolnienia, wtedy do herbaty dodawać czerw. wina, odwar z borówek suszonych. Z początku podać oleum Ricini lub:

420. **Rp**. Calomelanos 0·01 do 0·02; Sacch. lactis 0·15. Mfp. dent. tal. dos. N. VI. S. Co godz. pr.

Gdy stwierdzimy znaczne wzdęcie brzucha, stolce mocno cuchnące, wtedy stosować można:

421. **Rp**. Kreosoti gtt. II; Aq. cinnamomi 80·00; Syr. simpl. 20·00. MDS. Co 3 godz. łyżeczkę.

422. **Rp**. Natri benzoici 2·00; Aq. destill. 90·00; Syr. simpl. 10·00. S. Co 3 g. łyżeczkę.

423. **Rp**. Resorcini 0·20; Aq. chamomill. 80·00; Syr. simpl. 20·00. MDS. Co 2 godz. łyżeczkę.

424. **Rp**. Thiocoli, Sacch. albi *āā*. 0·05—0·20. Dent. tal. dos. N. X. S. Co 4 godz. proszek.

425. **Rp**. Saloli, Bismuthi salicylici *āā*. 0·10; Sacch. albi 0·20. Mfp. dent. tal. dos. Nr. X. S. Co 4 g. proszek.

Jeśli rozwolnienie nie ustaje, należy przy ścisłej dyecie stosować:

426. **Rp**. Trae coto gtt. V; Aq. destill. 50·00; Trae laud. simp. gtt. II. MDS. Co 2 godz. łyżeczkę.

427. **Rp**. Ichthalbini lub Tannalbini (Knoll) 0·10 do 0·25. Dent. cal. dos. Nr. XII. S. 4 prosz. dz.

428. **Rp**. Bismuthi subnitrici, Sacch. albi *āā*. 0·10; Pulv. Doveri 0·01—0·02; Mfp. dent. tal. dos. Nr. XII. S. Co 3 godz. prosz.

429. **Rp**. Protargoli 0·10; Aq. destill. 100·0; S. Co 3 godz. łyżeczkę od kawy.

Jeżeli wymioty i rozwolnienie nie ustają i wytwarzają się objawy, które nazywamy Cholera infantum, wtedy: czarna kawa, herbata z rumem lub koniakiem, szampan co ½ godz. łyżecz. Kąpiele ciepłe, lub kąpiele gorczyczne (łyżkę farinae sinapis w woreczku płóciennym), nacieranie dzieci aż do zaczerwienienia skóry, ogrzewanie kończyn i pościeli, wstrzykiwanie podskórne roczczynu fizyol. soli kuch. 30—50 gr., wstrzykiwanie podskórne eteru.

430. **Rp**. Liquor. ammon. anisati, Spir. aether. *āā*. 10·00. MDS. Co ½ godz. 3—5 kropli.

431. **Rp**. Tannigeni 0·10; Pulv. gummos. 0·30; d. t. d. Nr. X. S. 4 pr. dz. w kleiku.

432. **Rp**. Aether sulfur. 2·00; Mixt. gummos. 100·00; Aq. cinnamom., Syr. simplic. *āā*. 10·00. MDS. Co godz. łyżeczkę.

433. **Rp**. Coffeini n. benzoic. 0·10; Cognaci opt. 10·00; Liquor. amm. anis. gtt. XV; Syr. simpl. 20·00;

Aq. cham. 80·00 MDS. Co godzinę łyżeczkę.

Gdy stan ostry przeminie, wracać powoli do podawania pokarmów początkowo płynnych i kleikich, ew. mącz. Gurgula, Nestle'a. Nadto można stosować lewatywy lub wysokie wlewania 5% kwasu borowego, tanniny 0·5—1 : 100, lub:

434. **Rp.** Argenti nitr. cryst. 0·10; Decoct. tub. salep. 50·0. DS. połowę na 1 lewatywę.

Lewatywy można także robić z krochmalu z dodatkiem natr. salicyl., w razie parcia z dodatk. trae laud. 1—2 kropli. Jeżeli po przebyciu ostrego stanu wytwarza się zaparcie, zob. obstipatio alvi.

Gastroenter. chronica. Przewlekłe zapalenie jelit i żołądka. Dokładne wywiady o poprzedn. żywieniu. U dzieci sztucznie żywionych, karmionych obficie amylaceami usunąć takowe.

Jeżeli cierpienie wystąpiło przy dyecie mlecznej, usunąć mleko na jakiś czas, a zastąpić kleikami, mieszanką śmietankową, mączką Gurgula lubNestle'a. Zwrócić uwagę na jakość i sposób przygotowania mleka. 3—4-godzin. odstępy w karmieniu. Starszym rosoły mocne, kakao, kakao żołędziowe (Cacao quercinat. Jahr). Wzbronić tłuszczów, jarzyn. W celu zmniejszenia wzdęcia i pobudzenia do lepszego krążenia okłady wysychaj. Podać najpierw środek przeczyszczający (Ol. Ric.) i zarządzić 24 godzin. ścisłą dyetę (wodę przegotowaną, lekką herbatę) a następnie:

435. **Rp.** Aq. foeniculi 75·00; Bismut. subnitr. 2·00; Aq. calc. 6·00; Syr. flor. aurant. 15·00. MDS. Co 2 godz. łyżeczkę.

436. **Rp.** Infus. rad. colombo. e 0·50:75·00; Bismut subnitr. 2·00; Syr. flor. aurant. 15·00; MDS. Co 2 godz. łyżeczkę.

437. **Rp.** Ichthalbini (Knoll) 0·10—0·25. S. 3 proszki dziennie.

438. **Rp.** Chinin tannici 0·05 do 0·10; Pulv. Doveri 0·01—0·02; Sacch. 0·15; Mfp. D. tal. dos. N. 10. S. 3 proszki dziennie.

439. **Rp.** Bismut. salic. 0·05 do 0·10; Pulv. Doveri 0·02; Sacchari 0·15; Mfp. dt. tal. dos. 10. S. 3 proszki dziennie.

440. **Rp.** Saloli 3·00; Pulv. Doveri 0·15; Bismut. salicyl. 2·00; Mfp. div. in dos. X. S. 4 pr. dz.

441. **Rp.** Tannigen; Sacch. lactis. *āā* 10·0. S. Na koniec noża.

442. **Rp.** Tannin. 0·02; Aq. dest. 80·00; Vini tokay 15·00; Glycerin. 10·00; Trae opii gtts. tres. S. Co 3 godz. łyżeczkę.

443. **Rp.** Tannalbin 0·20—0·50; Dt. d. Nr. VI. S. 3—4 proszki dziennie.

444. **Rp.** Tannalbin 0.2—0·5; Pulv. Doveri 0.01—0·02; Mfp. D. t. d. Nr. XII. S. 3 proszki dzien.

445. **Rp.** Honthin 0·5; Dtdos. XII. S. 3—6 pr. dzien.

Starsze dzieci mogą używać wody karlsbadzkiej na ciepło (Sprudel), wina chinowego, przetworów żelaza.

Gingivitis. Zapalenie dziąseł. Usunąć przyczyny (Periodontitis, epulis, stomacace), gdy przyczyną rtęć, zaprzestać leczenia rtęcią, kąpiele obok leczenia miejscowego:

446. **Rp.** Kali chloric. 10·0; Aqu. dest. 500·00. S. Płukanie.
447. **Rp.** Alumin. crud. 5·0—10·0; Aqu. dest. 500.0. S. Płukanie.
448. **Rp.** Ac. Salicyl. 2·50; Spir. vin. rect. qu. s. ad sol.; Aq. dest. 500·0. S. Płukanie.
449. **Rp.** Ac. thymic. 0·50; Aqu. dest. 500·0. S. Płukanie.
450. **Rp.** Hydrogenii hyperoxyd. soluti officin. (Pharmacop. VIII). 300,0. S. Płukanie.

Po jedzeniu (przynajmn. 3 razy na dzień) powinien chory czyścić zęby miększą szczoteczką i proszkiem na zęby, potem smarować dziąsła cum Tct. rathan. et Tct. gallar. ana.

Gdy wystąpi zgorzel brzegu dziąseł, zapuszczać nalewkę jodową między brzeg dziąseł a zęby.

Glaucoma. Jaskra. W okresie zwiastunów w razie pojawiania się kręgów tęczowych i zamroczeń (obnubilationes), zapuszczanie 1—2% Pilokarpiny. Unikać wzruszeń, irytacyi; dbać o regularny stolec, dobry sen. Unikać pokarmów i napojów podniecających, przebywać dużo na świetle, nie zaciemniać pokoju. Wieczorem dbać o jasne oświetlenie, nawet sypiać przy lampce nocnej.

W ostrym napadzie przed przystąpieniem do operacyi zapuszczać co 2—3 godziny Solutio Pilocarpini 2%. Prócz tego 2—3 razy dziennie Solut. Eserini ½% lub też mięszankę.

451. **Rp.** Eserini salicylici 0,01; Pilocarpini muriatici 0,02; Cocaini muriat. 0,05; Aq. dest. 10,0. S. suo nom.

W razie silnych bólów wstrzyknięcie morfiny w skroń. Gdy napięcie się zmniejszy a źrenica zwęży, nie zwlekając wykonać Irydektomię dobrzeżną.

W przewlekłej jaskrze zapalnej również najskuteczniejszym zabiegiem jest Irydektomia. W jaskrze prostej (Glauc. simpl.) — wymienione wyżej Miotica mogą przez dłuższy czas powstrzymywać dalszy rozwój choroby.

Iridectomia i Sclerotomia nie dają zwykle trwałych wyników; za zabieg skuteczny uchodzi Iridosclerectomia Lagrangea. W razie Glaucoma absolutum Iridectomia może tylko usunąć bóle, lecz wzroku nie przywraca. Jeśli mimo Iridectomii bóle nie ustępują, należy wykonać Sclerotomię tylną. Jeśli i to nie pomaga i wobec garbiakowego zwyrodnienia gałki ocznej wskazaną jest Enucleatio.

Glossitis acuta. Ostre zapalenie języka nawet przed wyraźnie dającem się stwierdzić chełbota-

niem wymaga nacięcia, gdyż może dać powód do uduszenia się (już wskutek samego obrzęku) lub zakażenia dna jamy ustnej. Nacięcie głębokie z boku i od dołu ku zewnątrz od widocznej pod językiem Art. ranina. Przy małej wprawie w zabiegi chirurg. najlepiej nóż owinąć przylepcem w ten sposób, by pozostawić wolnym tylko 1—1½ cm. końca ostrza: w razie niespokojnego zachowania się chorego ochroni to od możliwych niezamierzonych skaleczeń.

Po nacięciu antyseptyczne przepłukiwania ust 3% kw. borowym, wodą utlenioną (Hydrogen. hyperoxydat. solut.) i t. p.

Gonnorrhoea urethrae. Rzeżączka, wiewiór. *W przypadkach ostrych:* Zalecić możliwy spokój fizyczny, zabronić wszelkich podrażnień płciowych, użycia napojów wyskokowych, gazowych lub kwaśnych, potraw korzennych, jarzyn kwaśnych, sałat i szparagów. Zalecać letnie pół-kąpiele, dużo mleka, wody alkaliczne (Krościenko) i napary:

452. **Rp.** Decoct. semin. lini e 25,0 ad 500,0; Syr. Diacodii 10,0 S. Co godz. łyżka.

453. **Rp.** Decoct. fol. Uvae Ursi e 25,0 ad 500,0; Syr. simpl. 25,0; Tct. Opii 1,50 S. Wciągu doby wypić.

Uważać na stolec, w razie potrzeby środki przeczyszczające, unikając przetworów solnych.

Środki wewnętrzne: alkaliczne mogą być podawane w całym przebiegu rzeżączki, zazwyczaj wraz ze środkami odkażającymi drogi moczowe. (Woda krościeńska).

Przetwory odkażające zawsze wskazane, nawet przy powikłaniach ze strony wyższych dróg moczowych:

454. **Rp.** Natr. salicyl., Natr. bicarbon. *āā* 0,50. Dent. tal. dos. Nr. XXX S. 4 do 6 proszków dziennie.

455. **Rp.** Natr. salicyl. 10,0 Natr. bicarbon. 30,0 DS. 2 łyżeczki na litr wody lub limonady cytrynowej.

456. **Rp.** Salol 0,50. S. 4—6 proszków dziennie.

457. **Rp.** Salol; Natr. benzoic *āā* 0,50. S. 4—6 proszków dziennie.

Hexamethylentetramin (urotropin) 2—3 gr. dziennie, Helmitol 2—4 gr. dziennie, Novaspirin 2—3 gr. dz.

Środki balsamiczne podawać należy, gdy są objawy ze strony tylnej części cewki i pęcherza, bo wtedy działają paliatywnie, znaczenie lecznicze zaś mają w okresie ustępowania objawów ostrych. Ol. Copaivae i Cubeba bywają źle znoszone przez żołądek. Zamiast nich i ol. santali, który także sprawia zaburzenia żołądkowo-jelitowe, używa się:

458. **Rp.** Santyl. lag. orig. S. 15—20 kropli 3 r. dnia.

459. **Rp.** Santalol in capsul. gelat. à 0,2 S. 10—12 sztuk na dzień.

460. **Rp.** Arheol in capsul.

gelat. à 0,2 S. 10—12 kaps. dziennie.

461. **Rp.** Gonosan in caps. gel. à 0,3. S. 6—10 kaps. dziennie.

462. **Rp.** Eumietine in caps. keratin. S. 8—10 kaps. dziennie.

463. **Rp.** Thyresol in caps. gel. à 0,25 S. 3 razy dnia po 2 kaps.

L e c z e n i e m i e j s c o w e : Obmywanie ujścia cewki i żołędzi wodą borową (3%), sublimatem (1:4000), kali hypermangan., (1:1000); w razie ciasnego napletka wstrzykiwanie pod niego tych płynów 3—4 razy dz. Przeciwwskazaniem dla leczenia miejscowego samej cewki są: bardzo znaczny obrzęk ujścia lub jego otoczenia (periurethritis), zapalenia ciałka jamistego (cavernitis) lub ostre objawy ze strony cewki tylnej. W przypadkach świeżych (kilkanaście godzin trwających) z objawami przyostrymi użyć można przepłukiwań obfitych (Janeta) całej cewki i pęcherza, w innych przypadkach zaleca się wstrzykiwania zwyczajne 4 razy dziennie. Z początku zapisuje się płyny odkażające, głównie połączenia srebrowe: Protargol, Largin (0,25—1 : 100); Argonin (1—5:100); Albargin, Argentamin, Itrol, Actol, Ichthargan (1:4000—1000). Z innych środków użyć można, szczególnie wtedy, gdy znikną z wydzieliny dwoinki: Resorcyna (2—3: 100), Ichtyol (0,5—5:100), Zinc. sulfur. i sulfocarbol., Ferr. sulfur, Cupr. sulfur. (0,1—0,50: 100); Plumb. acet. (0,50: 100), Alumen (0,30:100), Tannin. (0,1—1,0: 100) jako środki ściągające. Liczba wstrzykiwań z początku większa (4—5 razy dziennie) zmniejsza się pomału do jednego wstrzykiwania dziennie przetworu srebrowego, obok którego użyć można płynów ściągających.

W razie bardzo silnych bólów cewki moczowej polecać antipyrinę, pyramidon lub środki narkotyczne. W przypadkach częstych a bolesnych wzwodów członka i zmaz nocnych stosować kąpiele zimne prącia obok środków wewnętrznych:

464. **Rp.** Kali bromat. 1,0; Chloral. hydr. 0,5. D. t. dos. Nr. V. S. Na noc proszek.

465. **Rp.** Camphor. monobrom. 0,1—0,3. S. Na noc proszek.

466. **Rp.** Camphor., Lupulin. *āā* 1,0; Div. in dos. Nr. X. S. Na noc proszek.

W razie zatrzymania moczu kąpiele nasiadowe ciepłe; użyć okładów zimnych na międzykrocze, lub środków narkotycznych. W ostateczności wypuścić mocz cewnikiem cienkim i miękkim (prostatitis acuta!).

W przypadkach gorączki, wymiotów i bólów brzucha w początkach zakażenia zalecać środki przeciwgorączkowe i przeczyszczające.

Gdy sprawa chorobowa przechodzi do tylnej części bez gwałtownych objawów, nie zaprzestawać wstrzykiwania a w chwili zmniejsze-

nia się wydzieliny śluzowo-ropnei, rozpocząć leczenie tylnej części. Gdy jednak objawy ze strony tylnej części występują gwałtownie, zaprzestać wstrzykiwania i polecić spokój i wspomniane środki wewnętrzne, a gdy znaczne parcie na mocz lub krwawienie, zalecać obok leżenia w łóżku kąpiele nasiadowe ciepłe i środki narkotyczne:

467. **Rp.** Morph. muriat.; Extr. Bellad. *āā* 0,01; Ol. Cacao 1,50. Mf. suppos. Dtd. Nr. VI. S. 2 czopki dziennie.

468. **Rp.** Ergotin. 1,0, Laudani p. 0,1; Sacch. alb. 2,0; Div. in dos. Nr. X. S. Co 3 godz. proszek.

W przypadkach *rzeżączki przewlekłej* zbadać dokładnie, jakie istnieją powikłania (cavernitis, periurethritis, strictura, prostatitis, cystitis, pyelitis, pyelonephritis, arthritis) i leczyć je równocześnie z rzeżączką cewki. W razie rzeżączki przewlekłej (dwoinki w wydzielinie) bez powikłań przepłukiwania całej cewki metodą Janeta (kal. hypermang., protargol, argentamin.) albo obok wstrzykiwań zwyczajnych — przepłukiwać co parę dni tylną część cewki i pęcherz zapomocą cewników miękkich lub metalowych płynami używanymi do części przedniej w ilości około 200 gr. Przy wrażliwości cewki i pęcherza użyć przynajmniej z początku wkraplań płynów zgęszczonych (patrz cystitis) cewnikiem i strzykawką Guyona.

Haematemesis. Wymioty krwawe. Przedewszystkiem należy uwzględnić przyczynę krwotoku, (najczęściej wrzód lub rak żołądka). Chory powinien jak najspokojniej leżeć i wstrzymać się od pokarmów przynajmniej 24 godzin, a nieraz i dłużej. Żywienie rozpoczynać ostrożnie, podając mleko z początku łyżkami, rozcieńczone wodą alkaliczną (Vichy). Jeżeli osłabienie jest znaczne, lewat. odżywcze.

Na okolicę żołądka okład lodowy, kawałki lodu do połykania i środki przeciwkrwotoczne i ściągające naczynia.

W razie zapadu eter podskórnie, lub ol. camphorat. lub też rozczyn soli jako hypodermokliza.

Gdy wzmagająca się ostra niedokrwistość wskazuje, że krwotok nie ustępuje, wstrzykiwania podskórne przetworów sporyszowych oraz hypodermokliza.

Po ustąpieniu krwotoków dłuższy czas spokojne leżenie w łóżku, dyeta płynna, mleko zimne łyżkami, a obok tego leczenie przyczynowe.

469. **Rp.** Tonogen lag. orig. min. unam. S. Co 2 godz. 10 kropli.

470. **Rp.** Extr. Hydrastid. fluid. 25,0. S. 3 r. dz. po 25 kropli.

471. **Rp.** Liqu. ferri sesquichlorati 10.0. S. 3 razy dziennie po 10 kropli w wodzie zażyć.

472. **Rp.** Extr. secal. cornut 2.00; Spir. dilut., Glyce-

rini *āā*. 6·00. DS. 1/4—1 strzykawki podskórnie.

473. **Rp.** Ferropyrini (Knoll) 1.0; Aq. destilat. 100·0. S. Co trzy godz. łyżkę.

474. **Rp.** Adrenalini sol. (1:1000) Clin 5·0. Da in lag. orig. S. 3—4 razy dz. po 10—15 kropli.

Haematocoele retrouterina — Krwiak pozamaciczny prawie bez wyjątku jest zejściem ciąży zewnątrzmacicznej; wymaga on przy szybkim wzroście guza, przy zawartości produktów ciąży starszych, niż z 8-go tygodnia ciąży, przy objawach ropienia i przy znacznych dolegliwościach zabiegu operacyjnego, który bezwarunkowo jest najkrótszym a wcale nie groźnym sposobem leczenia.

Leczenie zachowawcze krwiaka, które w najlepszym wypadku musi trwać kilkanaście tygodni, polega na zastosowaniu bezwzględnego spokoju, użyciu środków narkotycznych i okładów lodowych w okresie powstawania krwiaka, a wsysających w okresie ustępowania. Leczenie ostatnie jest analogiczne do leczenia wysięków.

Haemophthalmus. Krwotok śródgałkowy. Wylew krwi do przedniej komory lub do ciała szklistego może być następstwem urazu lub też występować samoistnie na tle chorób ogólnych i zmian naczyniowych. Jeżeli krwotok jest świeży, wskazane są zimne okłady, worek z lodem lub zimne okłady Leiterowskie. Poza tem tesame środki i te same wskazania, co przy retinitis haemorrhagica.

Haemoptoë. Plucie krwią — krwioplucie. Bezwzględny spokój, ułożenie chorego na wznak w łóżku, w pokoju o miernej ciepłocie, lekkie przykrycie. Wzbronić wszelkich ruchów i co najważniejsze uspokoić chorego.

Pokarmy tylko płynne, zupełnie chłodne (najlepiej mleko). Wstrzymywać się od kaszlu, a jeżeli kaszel trwa, to spore dawki morfiny 1—2 ctg. na raz. Chorego nie badać. Na okolicę serca lód w worku gumowym lub pęcherzu; połykać małe kawałki lodu. Nieraz działa korzystnie i szybko utrudnienie mechaniczne dopływu krwi do prawego przedsionka przez podwiązywanie kończyn, które utrzymywać można do godziny, zdejmując następnie opaski kolejno, a przy nakładaniu ich bacząc, aby tętno było wyczuwalne. Obok tego do zażywania: Plumb. aceticum z opium *āā*. 0·03 na dawkę, ferropyrin lub też liquor ferri sesquich. 25 kropli na 1/2 szklanki wody, z tego łyżkami; lub też: secale cornut.

W cięższ. krwotokach wstrzyknąć ergotynę (Bombelon).

475. **Rp.** Extr. Secal. cornuti dialys. 2,0; Aq. dest. steril. 8,0. S. Podskórnie 1/2—1 cm^3.

476. **Rp.** Ergotini dialys. (Bombelon), Aq. dest. *āā* 0,5. solutionem perfecte limpidam et ste-

rilem dispensa im ampulla vitrea collo liquando separata. Dtd. Nr. III. S. do wstrzyk. podsk. (Wyrabia apteka Wewiórskiego we Lwowie).

477. **Rp.** Ergot. dialys. Bombelon 2,00; Aqu. dest. 20,00; Acid. carbol. gtts. tres. MDS. Do wstrzykiwań (1 strzykawka Prawaza zawiera 1 decigr.).

Polecają też wstrzykiwania atropiny z morfiną:

478. **Rp.** Atrop. sulfur. 0·01; Morph. mur. 0,20; Aqu. dest. 10,00. M. S. $^1/_2$—1 strzykawki wstrzyknąć.

479. **Rp.** Extr. fluidi hydr. canad. 10,00. S. Po 20—30 kropli, kilka razy dziennie.

480. **Rp.** Ol. terebinth. 10,0; S. 3 r. dz. po 10 kropli.

481. **Rp.** Ferropyrini (Knoll) 2,0; Aq. destillat. 100,0. DS. Co 2 godz. łyżkę.

Haemorrhoides. Krwawnice. Starać się o należyte wypróżnienia przez podawanie środk. lekko przeczyszczających, wody karlsbadzkiej, wód gorzkich jak Morszyńska, Szaratica i t. p.

Gorące kąpiele nasiadowe, kąpiele borowin. (fabr. »Tlen« i Mattoni). Irrygacye odbytnicy usuwają czasami cierpienie.

Sonda chłodząca t. zw. przyrząd Arzbergera. Prócz tego można próbować czopków z ergotyny, chrysarobiny, lewatyw ściągających, wstrzykiwań czystego kw. karbolowego do guzów.

Jedynie pewnym środkiem jest tylko operacya. Guzy wypadnięte należy odprowadzić do wnętrza, jeżeli jednak już przeszły w stan zapalny lub zgorzelinowy, najlepiej ograniczyć się do posypywania proszkiem Xeroformowym i okładów z octanu glinowego.

Przeciwko uporczywemu swędzeniu najskuteczniejsze są zmywania wyskokiem. Uważać na codzienne wypróżnienia; w razie skłonności do zaparcia odpowiednia dyeta (kuracya winogronowa; przetwory Laktolu); gdy to nie pomaga, — środki lekko przeczyszczające. (patrz obstipatio). Po wypróżnieniu nie używać papieru, lecz obmywać okolicę odbytu zimną wodą, a po starannem osuszeniu pudrować.

482. **Rp.** Sal. thermar. carolinens. 50·00. S. Łyżeczkę w szklance letniej wody rozpuścić.

483. **Rp.** Extr. secal. corn. 2·00; But. cacao q. s. f. l. a. supposit. N. X. S. 2—3 czopki dz.

484. **Rp.** Chrysarobin 0·80; Xeroformii 0·30; Extr. bellad. 0·60; Vaselin. 15·00. Mf. ung. S. Maść.

485. **Rp.** Extract. hamamel. virg. fluid. 0·20; Butyri cacao 10·00; Ol. amygd. 7·50. Mfung. S. W razie krwotoków posmarow.

486. **Rp.** Extr. fluid. Hydrastid. 25,0. S. 3 r. dz. po 25 kropli w razie krwawienia.

Można także użyć: Suppositoria haemorrhoid. »Anusol« (scatul. orig.).

Zalecają też w ostatnich

czasach Almateinę w czopkach:

487. **Rp.** Almateini 1,0; Ol. Cacao q. s. ut f. suppos. anale. Dt. supp. No X. S. 1—3 czopków dziennie.

Helminthiasis, zobacz **Ascaris lumbr., Oxyuris, Taenia.**

Hemicrania. Ból głowy połowiczy. Migrena. Uwzględnić: ogólne osłabienie, niedokrwistość, zimnicę, choroby nerwów, chor. narządów trawienia, zboczenia płciowe. (patrz odpowiednie rozdziały). — W czasie napadu spokój, herbata z cytryną lub czarna kawa. Miesienie czoła i skroni (można użyć maści z mentolem lub kokainą). Smarowanie pręcikiem z mentolu.

488. **Rp.** Antipyrini 0,35; Coff. natr. sal. 0·10; Dtal. dos. N. X. Mfp. S. 1—2 prosz. na dzień w czasie migreny.

489. **Rp.** Phenacetin 0·50; Chinin. 0·10; Mfp. dtr. tal. dos. N. 10. S. J. w.

490. **Rp.** Pyramidon à 0,35—0,50. Dtr. tal. dos. XX. S. W razie bólu 1 do 3 pr. w ciągu doby.

491. **Rp.** Euphorin 4·00; Div. in dos. N. 10. S. 3 proszki dziennie.

492. **Rp.** Coffeini citrici 1·00; Phenacetin 2·00; Sacch. 1·00. Mfp. div. in dos. N. 10. DS. Co 2 godziny proszek.

493. **Rp.** Hydropyrini (lub Aspirini) 0,5. Dtd. No XII. S. W czasie bólu do 4 proszków w ciągu doby użyć.

494. **Rp.** Kali bromat. pulv. 2,0. Dtd. No. V. S. jeden proszek w wodzie; W razie potrzeby po 3 godz. drugi.

495. **Rp.** Antipyrini coffeino-citrici 1,0. Dtd. No III. S W razie bólu 1 proszek.

W razie, jeżeli głowa przy migrenie jest chłodna, robić gorące kompresy.

496. **Rp.** Pastae guaranae, Sacch. albi *āā*. 2·00. Mfp. Div. in dos. N. V. S. Jeden lub dwa proszki podczas migreny.

497. **Rp.** Mentholi 0·50; Spir. vin. gal. 10·00. DS. Do nacierania skroni.

Hernia incarcerata. — Przepuklina uwięziona. Próby odprowadzenia (zawsze tylko bardzo łagodne, nie forsowne!) są dopuszczalne: przy H. inguin. w ciągu pierwszych 24, przy H. crural. w ciągu pierwszych 12 godzin od chwili uwięźnięcia. Po tym czasie, wyłącznie leczenie operacyjne. Wyjątek mogą stanowić osoby w wieku bardzo podeszłym, ponieważ źle znoszą zabieg operacyjny, a i martwica jelit zwykle później u nich występuje (ze względu na stwardnienie tętnic i trudność ich zaciśnięcia), niż u osób młodych.

Czynnikami pomocniczymi przy odprowadzaniu przepukliny mogą być: oziębienie (pulweryzacya eterem, chlorkiem etylu), — kąpiel ciepła i odprowadzanie w kąpieli. Odprowadzać przepuklinę zawsze należy przez powolny stopniowy ucisk, pomału usuwający

z pętli uwięzionej gazy i płyn obrzękowy.

U każdego chorego, podejrzanego o niedrożność jelit lub zapalenie otrzewnej należy zawsze dokładnie zbadać wszelkie wrota przepuklinowe, a nie ograniczać się do wywiadów i obmacania brzucha; niedopatrzenia są częste, a zgubne.

Herpes corneae febrilis Opryszczka rogówki. Występuje w przebiegu chorób gorączkowych, często na tle zimnicy lub po influency, nieraz równocześnie z opryszczkami na wardze, Leczenie: Zapuszczać $^1/_2$% kokainę, zakładać maść:

498. **Rp.** Thigenoli 0,25; Xeroformii 0,15; Cocaini muriatici 0,05; Vaselini, Lanolini *āā* 2,5. Mfung. S. Maść na oczy.

Zakładać opaskę lekko uciskową. Na wewnątrz Antipyretica: Salipyrina, Aspiryna, Chinina i t. d.

Herpes simplex. Wypryszczki. Gdy połączone ze swędzeniem — zwilżać wodą kolońską lub wyskokiem kamforowym, poczem zasypywać pudrem. W razie owrzodzenia na częściach płciowych pędzlować rozczynem azotanu srebrowego (1:100). Na strupki na wargach po zwilżeniu wyskokiem — maści obojętne.

Herpes tonsurans — patrz Trichophytiasis.

Herpes zoster. Półpasiec. Chronić skórę zajętą od tarcia ubrania, zasypywać pudrem 5—10 razy dziennie.

499. **Rp.** Acid boric. pulv. 3,0; Talc. Venet., Amyl. Trit. *āā* 25,0; Bism. subnitr. 5,0; Pulv. Irid. florent. 3,0. S. Zasypka.

500. **Rp.** Talci venet., Amyl. Oryzae *āā* 20,0; Tannoform 10,0. S. Zasypka.

lub smarować kleiną cynkową:

501. **Rp.** Gelatin. alb., Zinc. oxydat. *āā* 15·0; Glycerin. 25·0; Aq. destillatae 45·0. S. Kleina cynkowa.

Okleja się dwa razy na dzień, a przed pudrem lub kleiną zmywa się wykwity płynem:

502. **Rp.** Acid. salicyl. 1,0; Glycerin. p. 3,0; Spir. Vini 100,0. S. Zewnętrznie.

Przy H. gangraenosus opatrunki przeciwgnilne.

Obok tego wewnętrznie środki przeciwgorączkowe: hydropyrina, aspiryna, fenacetyna z koffeiną, pyramidon i t. p. W razie utrzymujących się bólów po zagojeniu — arszenik.

Hordeolum. Jęczmień. Ciepłe okłady z rumianku lub z mączki siemienia lnianego; potem nacięcie. Przemywanie wodą borową lub 2% boraksem, a na noc powlekanie maścią kseroformową, airolową, thigenolową, ichtyolową i t. p. W razie skłonności do jęczmion uwzględnić stan spojówki i brzegów powiekowych i zalecić letnie okłady z boraksu 2% raz dziennie wieczorem.

Hydrocephalus. Wodogłowie. — H. acu-

tus. Zimne okłady, wcieranie szaruchy (po 2·0—4·0 dziennie na głowę i kark), wewnętrznie podać Kalomel, (0·01—0.03 co godzinę).

Dzieciom silnym można postawić 2—4 pijawek. W razie drgawek chloral (0·50 do 1·00 pro dosi). Synapizm na łydki i kark. Leczenie krzywicy i zołzów.

H. chronicus. Maść n. p. 10% jodoformowa; wewnętrznie Natr. jodatum. Leki moczopędne (Kali aceticum, Juniperus), leki przeczyszczające. Wypuszczanie systematyczne płynu przez nakłucie lędźwiowe (punctio lumbalis) powtarzane w krótkich odstępach 1—2 tygodni. (usuwa objawy pochodzące od wzmożonego ucisku śródczaszkowego.). Zabiegi operacyjne (połączenie komór z zatoką podłużną i t. d.).

Hyperemesis gravidarum. Wymioty niepowściągłe ciężarnych. Zbadać dokładnie ciężarną w celu, czy się nie da wykazać anatomiczne cierpienie: tyłopochylenie, tyłozgięcie ciężarnej macicy, lub inne zmiany narządu płciowego, lub innych organów, jak nieżyt żołądka, białkomocz, i w takich razach leczenie przyczynowe.

W przypadkach, gdzie żadne zmiany wyraźne wykazać się nie dadzą, należy używać środków zrazu łagodniejszych, później coraz silniejszych, z tych, które bywają zalecane. Uregulowanie i zmiana dyety, picie śniadania w łóżku, jedzenie z rana pokarmów ostrych jak n. p. kawałek śledzia, albo picie koniaku zaraz po przebudzeniu. W ciężkich przypadkach bezwzględny spokój. Dyeta mleczna, podawanie pokarmów chłodnych, woda sodowa, wody mineralne alkaliczne, połykanie kawałeczków lodu. Kawa mrożona, lody, wino szampańskie przy jedzeniu. Stomachica, pepsyna, kwas solny. Lewatywy z bromu po 4·00. Zmiana warunków otoczenia.

503. **Rp.** Cerii oxalici 0·05; S. 1—2 pig. na dzień.

504. **Rp.** Mag. Bismuth 1·50; Natri bicarb., Sacch. albi *āā.* 2·00. Mf. pulv. div. in dos. X. DS. 3 razy dnia proszek.

505. **Rp.** Kali bromati, Natri bromati; Ammon. bromati *āā.* 3·00; Aq. dest. 200·00; D. in vitr. nigro. S. Rano i wieczorem po łyżce w wodzie sodowej.

506. **Rp.** Cerii valerianici 0·05. S. 5 pig. dziennie.

507. **Rp.** Orexini basici 0·30; D. t. dos. XII. S. 3 pr. dziennie.

508. **Rp.** Cocain. muriat. 0·03; Antipyrini 1·0; Aquae dest. 100·0. S. Co $1/_2$ godz. łyżeczkę.

509. **Rp.** Trae jodi; Chloroformi *āā.* 5·0. S. Rano i wieczór wśród jedzenia 5 kropli z wodą.

510. **Rp.** Kreosoti; Ol. amygd. dulc. *āā* 2·50. S. 3—4 razy dz 5 kropli w mleku.

511. **Rp.** Cocaini muriat. 0·10; Aq. dest. 100·00.

DS. Co $\frac{1}{2}$ godz. pół łyżeczki.

512. **Rp.** Menthol. 1·00; Spiritus vini 20·00; Aq. dest. 150·00. S. Co godz. łyżkę.

Narkotyki jak opium, morfina, chloral, jużto przez usta, jużteż podskórnie lub w lewatywach.

Lodowe okłady, synapizmy, rozpylanie eteru na okolicę żołądka. W cięższych przypadkach odżywianie przez odbytnicę. Gdy te środki nie prowadzą do celu, stosowanie na część pochwową belladony lub kokainy w postaci maści.

513. **Rp.** Cocaini muriat 1·0; Extr. Belladonn. 0·25; Vaselini 15·0. Mfung. S. Do smarowania części pochwowej i ujścia.

Gdy chora nie zatrzymuje zupełnie pokarmów i zachodzi obawa o życie, wskazanem jest wzniecenie poronienia, co jednak e consilio winno być postanowione.

Hyperidrosis. Poty nadmierne. Przy ogólnem poceniu unikać częstych kąpieli, napojów rozgrzewających, ciepłego odzienia i wstrząśnień umysłowych. Przeciw swędzeniu zwilżać wodą kolońską, octem, następnie pudrować.

Przy miejscowej h. (nogi, ręce, pachy i części płciowe) zmywania:

514. **Rp.** Tannoform 5·0; Spir. vin. rectif. 100·0. S. Zewnętrznie.

515. **Rp.** Decoct. cort. quercus e 20·0 ad 200·0. S. Do zmywania.

516. **Rp.** Kali hypermang. 0,2; Aq. destill. 100,0 S. Do zmywań (Steward).

517. **Rp.** Chloralhydr. 5,0; Ac. formic. 5,0; Bals. Peruv. 1,0; Alcohol 90.0; Ac. trichloroacet. 0,1. S. Zewnętrzn.

518. **Rp.** Ac. picronitrici 5,0; Spirit. Vini rect. 100,0. S. Zewn.

519. **Rp.** Formaldehyd. solut. 2,0; Spir. Vini 50% 100,0. S. Zewn.

Obok tego zasypki jak poniżej.

Gdy na stopach wystąpią przeczosy i owrzodzenia, zalecić ob. codziennych kąpieli, częste zmiany pończoch:

520. **Rp.** Ung. diachyl. Hebrae 60·0; Naftalani 30·0. S. Raz dziennie owijać stopy, każdy palec z osobna płótnem nasmarowanem maścią przez 10—14 dni, potem kąpiele letnie codziennie i zasypywać:

521. **Rp.** Alumnol., Dermatoli *āā* 4·0; Amyl. trit. 15·0. S. Zasypka.

522. **Rp.** Tannoform. 10·0; Talc. venet. 20·0. S. Zasypka.

523. **Rp.** Pulv. Vasenolformal. 50,0. S. Zasypka.

524. **Rp.** Naphthol 5·0; Zinc. oleinici 30·0. S. Puder.

Gdy przeczosy zagojone a istnieje pot cuchnący (Bromidrosis), zalecić pędzlowanie nóg:

525. **Rp.** Ac. chromic. 5% do 10% lub. Ac. picronitr. 2%. S. Do pędzlow.

526. **Rp.** Glycerin. p. 10·0; Ferr. sesquichlor. 30·0; Essent. bergamot. gtt. 20. S. 2 razy dnia pędzl.

527. **Rp.** Naphtol. 1·0; Glycerin. p. 2·0; Alcohol. abs. 20·0. S. 1—2 razy dziennie zapędzlować, po pędzlowaniu zawsze pudrować.

Unna rozróżnia dwie postacie:

1. Gdy ręce i nogi chłodne, bo krążenie nieprawidłowe, wtedy wieczór kąpiele letnie z octem, spir. kamforowym, gorczycą, — potem:

528. **Rp.** Ol. terebinth., Ammon. sulfoichtyol. *āā* 5·0; Ung. zinc. oxyd. 10·0. M. f. ung. S. Maść, rano zmyć i puder.

2. Gdy ręce i nogi ciepłe skutkiem przekrwienia, wtedy wieczór letnie kąpiele i wcierania:

529. **Rp.** Ammon. sulfoicht. 5·00; Aq. dest. 50·0; Lanolini anhydr. 20·0. S. Rano zmyć mydłem ichtyolow.przetłuszczonem.

Wewnętrznie podawać:

530. **Rp.** Pulv. agaric. alb. 2·0; Sacch. alb. 5·0. M. f. pulv. Div. in dos. Nr. 20. S. 2—3 pr. dziennie.

531. **Rp.** Agaricin. 0·02; Sacch. alb. 3·00. M. f. p. Div. in dos. Nr. 10. S. Co 3 godziny proszek.

532. **Rp.** Atropin. sulf. 0·01; Gumm. tragacant. 1·50; Glycerin., Pulv. Liquirit. *āā* qu. s. ut. f. pill. 20. S. 2 pigułki dziennie

Hypertrichosis. N a d m i e r n e u w ł o s i e n i e. Chwilowo usunąć można włosy, nakładając na skórę ciasto:

533. **Rp.** Baryum sulfurat. 10,0. S. Zmięszać z równymi częściami wody i mąki na ciasto a po kilku minutach zmywa się ciepłą wodą i pudruje, lub:

534. **Rp.** Perhydrol 25,0. S. Codziennie pędzlować miejsca zajęte.

535. **Rp.** Perhydrol 5 cm^3; Eucerinum anhydricum 20 cm^3. Mfung. S. Przykładać codziennie przez kilka miesięcy.

Hysterya. H i s t e r y a. Zwrócić uwagę na zmiany w poszczególnych organach, zwłaszcza w narządzie moczo-płciowym i w każdym przypadku wykluczyć cierpienie organiczne. Tak np. Sclerosis multiplex w swych początkach wskutek zmienności objawów bywa często za histeryą brana. Cierpienia, towarzyszące histeryi, jak niedokrwistość, błednicę, należy odpowiednio leczyć.

O racyonalnem leczeniu histeryi tylko wtedy może być mowa, jeśli lekarz, uzyskawszy zaufanie chorej (nie tylko jako lekarz, ale i jako człowiek), zdoła wynaleść przyczynę psychiczną cierpienia i bądź to radą, bądź pomocą, bądź

też perswazyą zdoła tę przyczynę usunąć lub nauczy chorą inaczej znosić swoje psychiczne cierpienie.

U dzieci: polecić rodzicom nie zwracać uwagi dziecka na jego cierpienia, usunąć z pod wpływu osób dorosłych szczególnie chorych, wprowadzić w warunki i otoczenie wiekowi dziecka odpowiednie, przebywanie ciągłe w towarzystwie dzieci i t. p.

W cięższych przypadkach chorego umieścić w odpowiednim zakładzie i leczenie systematyczne przeprowadzić.

W mniej wybitnych—leczenie w zakładach wodoleczniczych, zimne nacierania, kąpiele letnie, kąpiele borowinowe (fabr. »Tlen« lub sól borowinowa Mattoniego) (tabletki z kwasem węgl. Dr. Sedlitzkiego do kąpieli); kąpiele musujące tlenowe (t. zw. Ozet-Baeder wedł. Sarasona) i inne procedury. Elektryzowanie prądem stałym lub faradycznym daje nieraz dobre skutki.

Ze środków wewnętrznych wszystkie nervina, jak asa foetida, castoreum, valeriana, camphora bromata, zincum valerianicum i wiele innych. Obok tego pobyt na wsi, w górach lub kąpielach morskich, hygieniczne życie, dyeta pożywna niepodniecająca. Haematicum Glausch.

Podczas napadu histerycznego raptowne zlanie wodą twarzy, silny prąd elektryczny, chłodna kąpiel, chloral w lewatywie lub na wewnątrz. W razie bezsenności sulphonal 1—2 gram. na noc, amylenhydrat 2—3 gram. w wodzie. Wogóle jednak środków nasennych i narkotyków należy o ile możności unikać ze względu na łatwość przyzwyczajenia się do nich chorych tej kategoryi.

Obok tego zalecane bywają zastrzykiwania sperminy (Poehl), mięszanka bromowa.

536. **Rp.** Somnali 10·0; Aq. dest. 45·0; Syr. rub. id. 20·0. MDS. Na noc łyżkę zażyć.

537. **Rp.** Pyramidon bicamphor. 0·5. D. t. dos. V. S. 2 proszki dziennie.

538. **Rp.** Ammon. bromat.; Natr. bromat.; Kali brom. *āā*. 3·50; Aq. dest. 200·00. DS. Rano i wieczór po 1/2—1 łyżce w herbacie lub mleku.—

539. **Rp.** Sperminum Poehl pro inject. S. 1—2 ampuł. dz. (Można także podawać wewn. lub w enemach).

540. **Rp.** Tinct. nuc. vom. 1·00; Tinct. castorei 2·00; Aqu. lauroc. 10·00. DS. 3 razy po 10 kropli.

541. **Rp.** Castorei mosc. 0·50; Sacch. alb. 2·0. M. f. p. Div. in dos. Nr. X. S. Dwa proszki dziennie.

542. **Rp.** Tinct. castorei, Tinct. valerian. *āā*. 2·0; Tinct. asae foetid. 5·0; Tinct. opii croc. 1·0. S. 3 razy dnia po 10 kropli zażyć.

543. **Rp.** Trionali 1·0. Dent. tal. dos. Nr. V. S. Na noc 1—2 proszki.

Ichthyosis. Rybia łuska. Kąpiele ciepłe z dodatkiem sody lub boraksu albo parowe, usuwanie łusek przez zmywanie mydłem; po kąpieli nacieranie całej skóry 1—2% maścią naftolową, 4% maścią salicylową, borową, tranem.

544. **Rp.** Ac. salicyl. 1,0; Sulf. praecip. 5,0; Ung. Glycerin. 100,0. Mfung. S. Maść.

Icterus. Żółtaczka. Leczenie powinno być przedewszystktem zastosowane do przyczyny cierpienia (Catarrhus gastro-duodenalis, Cholelithiasis, Cirrhosis hepatis, Carcinoma hepatis etc.). Zresztą leczenie przypadowe. Dyeta przeważnie mleczna i rosołowa (unikać mięsa); w razie bólów w okolicy wątroby, okład ciepły i wstrzykiwania podskórne morfiny.

Swędzenie skóry łagodzą ciepłe kąpiele z dodatkiem sody i zmywania 2% kwasem karbolowym z dodatkiem sody, lub rozczyn:

545. **Rp.** Acidi carbol., Mentholi *āā* 1,0; Spir. Vini 100,0. S. Do nacierania, lub:

546. **Rp.** Acid. carbol. 5,0; Lanolin., Axung. porc. *āā* 25,0 Mds. Zewnętrznie do nacierania (Eichhorst).

Właściwe leczenie żółtaczki jest całkowicie zależne od wywołującej ją przyczyny. Przy Ict. catarrh. zalecamy sól lub wodę karlsbadzką (ewent. Luhaczowicką Aloizkę z dodatkiem Szaraticy) i codziennie lewatywy z zimnej wody.

Ileus. Niedrożność jelit. Jeżeli przyczyną niedrożności jelit jest zwęźlenie, okręcenie, uwięziona przepuklina, nie wiele można się spodziewać z leczenia środkami wewnętrznymi, trzeba przystąpić do zabiegu operacyjnego, przedtem jednak należy przez podawanie przetworów makowca uspokoić gwałtowne ruchy jelit i za pomocą dużych lewatyw próbować przywrócić drożność. Lewatywy z wody sodowej: łączy się syfon z sondą do odbytnicy włożoną i powoli wypróżnia. Gdy powodem niedrożności jelit jest uwięziona przepuklina, należy starać się ją odprowadzić. Jeżeli niedrożność jelit pochodzi z wgłobienia, udaje się czasem za pomocą przetworów makowca i lewatyw drożność przywrócić. W nowszych czasach polecają prócz tego, wypróżnienie żołądka za pomocą aspiratora żołądkowego. Gdy te środki nie skutkują, nie należy zwlekać z zabiegiem operacyjnym. Patrz także hernia incarcerata.

Gdy przyczyną cierpienia jest zaparcie kału, a nie ma objawów zadrażnienia otrzewnej, należy podawać środki przeczyszczające w dużych dawkach; prócz tego duże lewatywy najlepiej z ciepłej oliwy; w razie przeciwnym lub gdy środki czyszczące nie skutkują, przetwory makowca, okład lodowy na brzuch, kawałki

lodu do połykania, zresztą leczenie przypadowe.

Impetigo patrz **Eczema.**

Influenza. Grypa. Najpierw podać można środek przeczyszczający. Dalej leczenie objawów, środki przeciwgorączkowe, chinina, aspiryna, antipyrina, phenacetyna, coffeina, szczególnie, gdy bóle głowy zbyt silne, natr. salicylicum (zwłaszcza dzieciom). Patrz także Bronchitis.

547. **Rp.** Chinini mur. 0·35; Salipyrin 0·50. D. t. dos. XII. S. 3 proszki dziennie.

548. **Rp.** Salophen 0·50. Dent. tal. dos. Nr. X. in past. compress. S. 3 pastylki dziennie.

549. **Rp.** Hydropyrini Richter 0·50. Dtal. dos. Nr. XX. S. Do 5 proszków w ciągu doby.

550. **Rp.** Aspirini (lub taniej: Acidi acetylosalicylici) 0·15—0·30. Dent. tal. d. Nros X. S. 3 proszki dziennie.

Intermittens. Zimnica. W okolicach zimniczych przestrzegać przed ukłuciem komarów, użycie siatek ochronnych. Zimnicę ludzką przenosi tylko gatunek anopheles. W czasie napadu leżenie w łóżku. Przed napadem wiadomym, na 5 godzin chinina.

Częste napady wymagają zmiany miejscowości.

551. **Rp.** Chinini muriatici 0·50. Dtur. tal. dos. N. X. S. 3 proszki dzien. przez parę dni, potem (chociażby napad się nie powtórzył) 2 razy dzien. po 0,3 przez kilka dni, następnie w ciągu tygodnia po jednym proszku.

Jeżeli chory chininę wymiotuje, można ją dać w lewatywie z krochmalem lub:

552. **Rp.** Chinini mur. 3·00; Antipyrin 2·00; Aq. dest. 6·00. MDS. Do wstrzykiwań podskórnych. (1 strzykawka = 0·3 chinin. mur.).

553. **Rp.** Chinini muriatic. 2.0; Aq. dest. 100,0. S. Po lewatywie czyszczącej wprowadzić do odbytnicy w 2 porcyach w ciągu godziny.

Jeżeli chory nie znosi chininy, podawać euchininę, błękit metylenowy.

554. **Rp.** Euchinini 1·5—2·0= 1·0 chinin. hydrochlor.

555. **Rp.** Methyleni coerulei 0,1—0,2. Dtd. in caps. amyl. No X. S. 3—4 proszk. dzien.

Przy dłuższem trwaniu:

556. **Rp.** Decoct. cort. chinae e 10·00 ad 180·00; Sol. arsen. Fowleri 1·00; Syrup. sacchari 20·00. MDS. 4 łyżki dziennie.

557. **Rp.** Sol. arsen. Fowleri 5·00; Trae chinae comp. 15·00. S. Rano i wieczór po 5 kropli, postępować co dzień o jednę kroplę, aż do 20-tu.

558. **Rp.** Sol. Fowleri, Tinct. eucalyp. glob. *āā.* 10·00. DS. Po obiedzie i kolacyi 5—20 kropli w kieliszku wody.

W zastarzałych przy-

padkach poleca Baccelli następ. przepis:

559. **Rp.** Chinin. sulfur. 4,0; Kali ferro-tartar. pur. 10,0; Acid. arsenic. 0,1; Aq. dest. 300,0. S. W ciągu 1-ej doby łyżkę stołową co godzinę, w ciągu 2-ej co 2 godz. i t. d. aż do czasu, kiedy wypadnie użyć tylko rano i wieczór po łyżce.

Intertrigo. Wyprzenie. Dla zmniejszenia pocenia, swędzenia i sączenia zwilżać wyskokiem, pudrować i zakładać watę między stykające się powierzchnie skóry.

560. **Rp.** Zinc. oxydat. 2·0; Pulv. semin. lycopod. 20·0. S. Zasypka.

561. **Rp.** Ac. salicyl. 1,0; Ol. Amygd. 5,0; Spir. Vini rectif. 100,0. S. Zewnętrznie.

562. **Rp.** Alumin. plumos., Pulv. rad. ireos flor. *āā* 25·0; Amyl. orizae 50·0. S. Zasypka.

563. **Rp.** Talci pulver., Amyli Tritici *āā* 25,0; Ac. borici pulv. 10,0; Pulv. Rad. Irid. flor. 3,0. S. Zasypka.

Gdy jest zaczerwienienie, przeczosy, rozpadliny na skórze — obmywać wodą:

564. **Rp.** Methylenblau, 0,5; Aq. dest. 400,0. S. Zewnętrz.

lub c. Hydrogen. hyperoxyd. soluto 3% i pudrować.

Dla usunięcia zapalenia skóry po ustąpieniu sączenia:

565. **Rp.** Sulfur. praecip. 2·0; Zinc. oxydat. 3·0; Terr. siliceae 1·0; Adip. benzoat. 14·0; Mf. u. DS. Maść.

566. **Rp.** Ammon. sulfoicht. 5·00; Zinc. oxydat. 10·0; Empl. diachyl. comp., Lanolin. anhydr. *āā* 50.0 M. f. ung. S. Maść.

albo zalecić okłady:

567. **Rp.** Aq. Plumbi; Aq. dest. *āā* 50,0. S. Do okładów.

Okłady zmieniać co 3 godz., a przy zmianie okładu wyskok i puder.

W celach zapobiegawczych zasypki i wyskok; u dzieci zwrócić uwagę na stan przew. pokarmow.

Iritis. Iridocyclitis. Zapalenie tęczówki i ciała rzęskowego. Miejscowe leczenie polega na gorących okładach przez kilka godzin dziennie (z wyjątkiem Iritis traumat., gdzie wskazane są okłady zimne a nawet lodowe) i zapuszczaniu środków rozszerzających źrenicę, jak: atropina 1/2% (w połączeniu z kokainą 1%); skopolamina 1/2%; eumydrina 1%. Jeśli potrzeba silniejszego działania, dobrą jest następująca mięszanka atropinowa:

568. **Rp.** Atropini sulfurici 0,05—0,1; Cocaini muriatici 0,1—0,2; Scopolamini hydrobrom. 0,025; Aq. dest. 10,0. S. suo nom.

Rozczyny powyższe zapuszcza się po 1—2 kropli kilka razy dziennie, w razie potrzeby nawet co 2 godziny. Jeżeli mimo tego źrenica się nie rozszerza, a ból i przekrwienie są silne, przystawić kilka pijawek

na skroń, albo upuścić krwi zapomocą Heurteloupa, poczem dalej atropinizować oko; można nawet włożyć do worka spojówkowego mały kryształek siarkanu atropiny. Zamiast gorących okładów niejednokrotnie dobrze działa spirytusowa opaska Salzwedlowska.

W przypadkach przewlekłych postaci zapalenia tęczówki (np. w iritis serosa) oprócz powyższych środków zapuszczać przez czas dłuższy dioninę coraz w silniejszych (2—20%) roztworach; dionina działa tutaj jako resorbens i lymphagogum.

W każdym przypadku Iritis uwzględnić tło etyologiczne (kiła, gościec, zimnica, skaza moczanowa, cukrzyca i t. p.) i wdrożyć równocześnie z miejscowem odpowiednie leczenie ogólne.

Następstwa zaniedbanej Iritis, jak Seclusio, i Occlusio pupillae wymagają częstokroć zabiegu operacyjnego, mianowicie trzeba wykonać bądź to Irydektomię optyczną, bądź też Irydektomię w celu zapobieżenia rozwojowi jaskry następowej. W przypadkach niepomyślnego zejścia Iridocyclitis, gdy gałka oczna jest oślepła i bolesna, jedynem wyjściem pozostaje nieraz enukleacya.

Ischias. Rwa kulszowa. Wynaleźć przyczynę. Pamiętać należy, iż ischias obustronna jest najczęściej następstwem ogólnej choroby, np. kiły, skazy moczan., cukrzycy. Wykluczyć zawsze należy choroby miednicy małej: nowotwory, caries, cierpienia kobiece, krwawnice i t. p. Jeśli chory przebył lues, a cierpienie jest choćby tylko cokolwiek uporczywe, zastosować należy leczenie swoiste.

Jeżeli na tle zimnicy, to chinina, arsen; jeżeli wskutek zaziębienia: kąpiele ciepłe, łaźnia parowa, leżenie w łóżku, ciepłe utrzymywanie nóg, środki odwodzące wzdłuż nerwu kulszowego, jak: suche bańki, tinct. jodi, synapiz., vesicatoria, naftalan, obok tego masaż, prąd elektryczny stały (anoda na miejsce bolesne), rozpylanie eteru przyrządem Richardsona, na wewnątrz antipyrina, Natr. salicyl., phenacetyna, salipyrina, hydropyrina, lub kali jod., Salimenthol, Samol, Sapomenthol Matula, Linim. m. b. c. Rubel.

W razie silnych bólów injekcye morfiny lub:

569. **Rp.** Acid. hyperosmici 0·10; Aq. dest. 10·00. S. 1/4 strzykawki Prawaza.

Jeżeli neuralgia się zmniejszy, chorego można wysłać do kąpiel: Swoszowice, Podgórze (pod Krakowem), Lubień, Cieplice czeskie, Trenczyn, Piszczany, Busk, Truskawiec; kąpiele borowinowe (fabryki »Tlen« i Mattoniego sól borowinowa). Polecane też bywają z dobrym skutkiem kąpiele w limanie odeskim.

W przypadkach ciężkich uciec się można do naciągania nerwu.

570. **Rp.** Antipyrini; Chinini muriat. *āā*. 0·50. S. 3 pr. dziennie.

571. **Rp.** Natri jodat. 30,0; Natr. bicarbon. 10,0; Aq. dest. ad 300,0. Adde Tra bellad. 1,0. S. Od 1—9 łyżecz. na dzień.

572. **Rp.** Salophen 1·00; D. tal. dos. Nr. 10. S. Co 2 godziny proszek.

573. **Rp.** Analgeni 0·50; D. tal. dos. N. 10. S. 3—5 pr. dziennie.

574. **Rp.** Pyramidoni 0·35—0·50. Dtdos. Nr. X. S. 3 proszki dz.

W niektórych przypadkach niemal swoiście działa Kryofina:

575. **Rp.** Kryofini 0,4; Coffeini puri 0,075. Mfpulv. Dtd. No XV. S. 2—3 razy dzien. proszek.

W ostatnich czasach coraz bardziej polecają wstrzykiwania endoneuralne lub perineuralne dużych ilości fizyolog. rozczynu soli kuch. Należy uciekać się do nich ilekroć miesienie, galwanizacya, faradyzacya tudzież szkockie tusze (obok odpowiedniej niedrażniącej dyety i stosowania środków czyszczących) nie dają dobrych wyników.

Keratitis parenchymatosa vel interstitialis. M i ą ż s z o w e z a p a l e n i e r o g ó w k i. Występuje w młodocianym wieku, najczęściej na tle kiły wrodzonej, jako jeden z objawów tryady Hutchinsona.

Od początku zalecić gorące kataplazmy po kilka godzin dziennie, zapuszczanie atropiny ($^1/_2$%) z kokainą (1%) raz do kilku razy dziennie dla utrzymania źrenicy w rozszerzeniu i dla zapobieżenia zrostom; ciemny pokój, wzgl. ciemne szkła. Równocześnie ogólne leczenie przeciwkiłowe — wcierania, wzgl. jod. Mimo tych wszystkich środków rogówka zwykle zaćmiewa się w całości, potem jednak tworzą się w niej naczynia i zaćmienia zaczynają się wyjaśniać.

Dopiero po ustąpieniu wszelkich objawów zapalnych należy przystąpić do wyjaśnienia pozostałych zaćmień zapomocą środków drażniących, jak Unguentum flavum, kalomel i t. p. (patrz Maculae et nebulae corneae). Jednę tylko dioninę można bez niebezpieczeństwa zacząć stosować jeszcze przed upływem okresu zapalnego. Ozdrowieńców posyłać do zdrojowisk solankowych i jodowych.

Jeżeli ani wywiady, ani badanie ogólne nie stwierdzają kiły dziedzicznej, myśleć należy o innem tle, jak: zołzy, gruźlica, krzywica i t. d. i w leczeniu wypełniać odpowiednie wskazania ogólne.

Keratoconus. S t o ż e k r o g ó w k o w y. W okresie powstawania zapuszczać pilokarpinę 1—2% z kokainą $^1/_2$—1% dla obniżenia napięcia wśródgałkowego (raz — 2 razy dziennie). Czasem możliwą jest przynajmniej częściowa korekcya za pomocą szkieł wklęsłych sferycznych lub walcowatych, albo za pomocą szkieł hyperbolicznych. Zresztą leczenie operacyjne, galwanokaustyka szczytu stożka — w razie potrzeby z nastę-

pową irydektomią, i odpowiednie szkła korekcyjne.

Laryng. catarrh. acuta. Ostry nieżyt krtani. Środki napotne, okłady wysychające, w samym początku wziewania zimne rozpylaczem Richardsona, lub też wziewania z przyrządu Siegla, używając do tego ałunu czystego 1% z dodatkiem 0·10% morfiny; podobnież boraksu lub soli kuchennej.

U dzieci: Pseudocroup.

Wziewanie pary wodnej lub słabych rozczynów soli, natr. carbon., ammon. mur. jużto z inhalatora, jużto przez trzymanie dzieci nad parą. Ciepłe okłady na szyję, kataplazmy. Podawać dużo ciepłych napojów, herbaty, mleka, w ostateczności środki wymiotne.

576. **Rp.** Inf. ipecac. e 2·0 ad 40·00; Syrup. 10·00. MDS. Co 10 minut łyżeczkę.

577. **Rp.** Extr. hyoscyam. 0.20; Aquae amygd. amar. 5·00; Mucil. gummi arab. 20·00; Syrup emulsiv. 30·00. F. linctus. S. Co 2 godziny łyżeczkę dla złagodzenia kaszlu.

578. **Rp.** Dct. althaeae 100.0; Sal. ammon. depur. 1.0; Syr. capilli vener. 10·0 DS. Co godzinę łyżeczkę.

579. **Rp.** Aspirini 0·10—0·30. Dt. d. Nr. XII. S. 3 pr. dziennie.

Dzieci skłonne do L. w czasie niepogody trzymać w domu.

Laryngitis chronica. Przewlekły nieżyt krtani. Wziewania (przyrządem Siegla) środków ściągających jak np. Zinc. sulfuric. 1%; jeżeli leczenie to nie wystarcza, należy stosować leczenie miejscowe, a mianowicie pędzlowania krtani 2—10% lapisem, zwracając równocześnie uwagę na zachowanie się gardła, jamy noso-gardłowej i nosa. U dzieci zwrócić uwagę w kierunku zołzów. Pobyt nad morzem lub w górach, płukanie i picie szczawnickiej Józefiny, wód Luhaczowickich. W przypadkach lżejszych zadmuchiwania do krtani z czystego ałunu, lub ałunu z morfiną.

580. **Rp.** Alum. crudi; Sacch. lactis *āā.* 5·00; Morphii mur. 0·10 DS. Do zadmuchiwań krtaniowych.

Laryngitis crouposa. Błonica krtani. Ponieważ dławiec (krup prawdziwy) jest prawie zawsze tylko błonicą krtani, przeto stosować należy surowicę przeciwbłoniczą i to w dawce większej, 2—3 flaszeczek, wyniki tego leczenia w dławcu są bardzo dobre.

Nie używać ani upustu krwi, ani pijawek, pryszczydeł. Lekkie środki przeczyszczające.

Wziewanie z aparatu Siegla jużto wody wapiennej, jużto podanych niżej środków, z początku co 3 godziny, w braku przyrządu inhal. nachylać dziecko nad wodą parującą.

Leczyć błonicę, jak podano przy *Diphteritis*, a gdy występują objawy ścieśnienia krtani (stenosis), przy-

czem i błony zaczynają się odrywać, dawać środki wykrztuśne.

W razie upadku sił: wino, koniak, czarna kawa z rumem, kamfora. Jeżeli przy wdechu i wydechu słychać rzężenia z odrywających się błon, wtenczas można dać środek wymiotny.

Gdy się jednak ściśnienie krtani wzmaga, występuje zapadanie dołków nadobojczykowych, zaciąganie się dołka podsercowego, bezgłos i napady duszności — nie zwlekać z wykonaniem intubacyi lub tracheotomii.

581. **Rp.** Inf. ipecac. e 0·20 ad 80·00; Kali chlorici 1·00; Syrup. rub. id. 20·00. MDS. Co godzinę łyżeczkę.

582. **Rp.** Ammon. muriatici 1·00; Aquae dest. 200·00. DS. Do inhalacyi.

583. **Rp.** Acidi lactici 2·00; Aqu. dest. 300·00. DS. Do inhalacyi.

584. **Rp.** Thymoli 0·10; Mentholi 1·0; Spir. vini 20·0. MDS. 20 kropli na kieliszek wody ciepłej do inhalacyi (co 2—3 godziny).

585. **Rp.** Acidi borici 30·00; Resorcini p. 15·0; Aquae dest. 1000·0. MDS. Do inhalacyi.

586. **Rp.** Infus. ipecac. e 0·20 ad 100·0; Pilocarp. mur. 0·02; Syr. rubi idaei 15·00. MDS. Co pół godziny łyżeczkę.

587. **Rp.** Pilocarpin 0·02; Ammon. carb. 2·00; Kali chlor. 2·00; Cognaci 20·00; Syr. senegae 25·00; Aq. dest. 170·00. DS. Co godz. 2 łyżeczki.

588. **Rp.** Inf. senegae e 3·00 ad 80·00; Liquor ammon. anisati 1·00; Syrup. simpl. 15·00. MDS. Co godz. łyżeczkę.

589. **Rp.** Inf. ipecac. e 1·00 ad 50·00; Tart. emetic. 0·05; Syrup. rubi idaei 10·00. MDS. Co 5 minut łyżeczkę aż do wymiotów.

Laryngospasmus.

Kurcz głośni. Jest prawie zawsze objawem tężyczki dziecięcej czyli spasmofilii (patrz Eclampsia infant.). Zatem odpowiednie żywienie i fosfor w tranie. W razie napadu zbryzgiwania twarzy zimną wodą. Przy powtarzaniu się napadów wewnętrznie:

590. **Rp.** Kali bromati 1·00; Aquae destill. 80·00; Syr. simpl. 20·00. MDS. Co 3—4 godz. łyżkę.

591. **Rp.** Chloral hydrat 2·0; Aqu. destill., Mucilag. gum. arab. *āā*. 50·00. S. Co 2 godz. łyżeczkę aż do ustania napadów.

592. **Rp.** Pastilli jodo-ferrati comp. Jahr scatul. orig. S. 2—4 past. dz.

Leukaemia. Białaczka. Przyczyna niewiadoma. Leczenie prawie zawsze bez skutku. Z leków działa jeszcze najlepiej arsen. Przemijającą, niekiedy jednak i dłuższą poprawę otrzymywano przez stosowanie promieni Roentgena.

Podawać należy chininę z żelazem lub dodatkiem arszeniku. Po dłuższem używaniu zmienić na ol. euka-

lyptusowy i piperynę, lub polecić pić wodę Gubera. Levico, Roncegno; kąpiele borowinowe (fabr. »Tlen« i Mattoni), Krynica, Żegiestów, St. Moritz, Francensbad.

Żywić chorego forsownie, pobyt na świeżem powietrzu najlepiej górskiem, mierny ruch, zresztą leczenie objawowe.

Radzono inhalacye z tlenu 30—50 litrów dziennie.

593. **Rp.** Piperini 5,00; Ol. eucalypti e fol. rec. 10,00; Chinin muriat. 4,00; Extr. et. pulv. liquir q. s. ut. f. pil. N. 200. S. 4—8 pigułek dziennie.

594. **Rp.** Chin. mur. 5,00; Ferri carbon. sacch. 4,00; Natri arsenicosi 0,10; Extr. et pulv. gent. q. s. ut f. pill. N. 100. S. 1—2—5 na dzień.

Wstrzykiw. podskórne: przetworów arszeniku, najlepiej w postaci Alkarsodylum f. Wewiórski (Lwów), lub z zagranicznych przetwory Clina (Metharsinate, Natr. kakodylic.).

Lichen ruber. Liszaj czerwony. Miejscowo smarowanie maścią:

595. **Rp.** Hydrarg. bichlor. corros. 0,1; Ac. carbol. 2,0; Ungu. Zinci benzoati 50,0. Mfungu. S. Maść.

Na uporczywsze guzki:

596. **Rp.** Ac. carbolic. 5,0; Hydrarg. bichlor. corros. 0,5; Kreosot. 2,0; Collodii 50,0. S. Zewnętrznie. (Uważać na możliwe objawy zatrucia rtęcią!).

597. **Rp.** Ac. pyrogall. 10,0 (albo Ararobae depurat. 5,0); Ac. salicyl. 1,0; Ichtyol 1,5; Ung. benzoati 50,0. Mfung. S. Maść.

Wewnętrznie podawać arszenik, diuretica, wody alkaliczne; czasem należy zastosować leczenie przeciwdnawe.

Lupus:

a) L. erythematosus (Liszaj rumieniowaty). Z początku zawsze środki łagodniejsze, ciasta obojętne, zasypki, wcieranie mydła szarego dla wywołania lekkiego podrażnienia. W razie uporczywości smarować aż do podrażnienia:

598. **Rp.** Sol. arsenic. Fowleri 1,0; Spirit. Vini 50% 6 0. S. Zewn.

599. **Rp.** Resorcini resubl. 10,0; Spir. Vini 70° ad 100,0. S. Zewn.

albo codzienne smarowania nalewką jodową, a jednocześnie do wewnątrz podawać chininę.

Użyć można również maści i ciast drażniących:

600. **Rp.** Ac. salicyl. 1,0; Ac. pyrogall. 2,0; Ungu. Zinci Wils. 20,0. Mfung. S. Maść.

601. **Rp.** Ac. salicyl. 0,5; Ichtyol 5,0; Resorcini resubl. 1,5; Zinc. oxydat, Amyli Tritici *āā* 12,0; Vaselini fl. 25,0. Mfpasta. S. Zewnętrznie.

Wreszcie zmiany uporczywe można wyskrobać, wypalić żegadłem Paquelina lub zastosować leczenie światłem.

b) L. vulgaris — (T o c z e ń, l i s z a j ż r ą c y). Zależnie od umiejscowienia i rozległości zmian wyskrobać dokładnie i wypalić żegadłem Paquelina albo wyciąć i pokryć sposobem Thierscha, albo stosować plaster rtęciowy l u b salicylowy (10—20%).

602. **Rp.** 66% Sol. Lenigallol. S. Przykładać gazę zamoczoną na miejsca chore.

603. **Rp.** Ac. pyrogall. 20,0; Vasel. fl., Lanolini anhydr. *āā* 40,0. Mfungu. S. Maść.

Albo stosować maść Unny przez 2—3 dni:

604. **Rp.** Ac. salicyl., Liqu. stibii. chlor. *āā*. 2·0; Creosoti, Extr. cannab. ind. *āā*. 4·0; Adeps lanae. 8·o. M. f. ung. S. Maść zielona Unny.

Poczem: maść borową, cynkową, lub lapisową, a po zagojeniu znowu zieloną.

Na suche nacieki tocznia można użyć Kal. hypermangan. subtil. pulveris. do posypywania. Na owrzodzenia lepszy jest roczyn:

605. **Rp.** Kali hypermang. 1,0; Aq. des.. 10,0. S. do pędzlow., lub:

606. **Rp.** Resorc. resubl. 10,0; Vaselin. fl. 20,0. Mfung. S. Maść żrąca.

W postaciach przerostowych użyć można przez parę godzin:

607. **Rp.** Kal. caust.; Calcar. ustae.; Sapon. virid.; Aq. dest. *āā*. 2.50. S. Po nasmarowaniu przyłożyć zamoczony wacik wielkości tego miejsca, które ma być zniszczonem.

Gdy istnieją tylko pojedyńcze guzki, okłuwać pręcikami zamaczanymi w liqu. stib. chlor.

Obok leczenia miejscowego zalecać i ogólne, świeże powietrze, żelazo, arszenik, tran, jod i kąpiele w solankach jodowych.

Maculae et nebulae corneae. P l a m y i m g i e ł k i r o g ó w k o w e. Jeżeli plamki świeże, stosować środki wyjaśniające, jak Ungu. Hydrargyri oxydati flavi 3% do 5%, Kalomel w proszku (przeciwwskazany przy wewn. stosowaniu jodu), dionina w roczynach coraz silniejszych (2—20%), Tra Opii crocata.

Jeżeli plamy znaczniejsze, zasłaniają środek źrenicy i nie dają widoków wyjaśnienia się, względnie jeśli pomimo stosowania różnych środków wyjaśniających już się dalej nie zmniejszają, — wskazaną jest Iridectomia optyczna, plamę zaś w obrębie źrenicy należy wytatuować, co ma znaczenie nie tylko kosmetyczne ale i optyczne. Jeśli źrenicę zasłania grube białe bielmo, wtedy wystarcza Iridectomia, o ile istnieją inne konieczne warunki, jak wystarczająca przeźroczystość rogówki na obwodzie, prawidłowa soczewka i dno bez zmian. Tatuowanie wykonywa się wtedy tylko ze względów kosmetycznych.

Malaria patrz Intermittens.

Mastitis — Z a p a l e n i e s u t k a. Gdy w pierwszych

dniach istnieje jeszcze tylko stwardnienie i bolesność — okłady pod ceratką i podpaska (suspensorium) sutka. W razie narastania objawów miejscowych i ciepłoty nie zwlekać z nacięciem, biegnącem promienisto od brodawki i sięgającem głęboko. Gdyby nawet ropy jeszcze nie było, sprawę w ten sposób przerwiemy. Przy ropniu już istniejącym nie szczędzić dużych promienisto idących nacięć. Rany drenować sączkami gumowymi i gazą. Opatrunek podpasujący.

Przy ropniu pozasutkowym między gruczołem a powięzią piersiową — cięcie łukowate od dołu pod sutkiem, obejmujące co najmniej $^{1}/_{4}$ obwodu sutka; daje ono dobry odpływ ropy i nie powoduje oszpecenia.

Mastoiditis. Z a p a l e n i e w y r o s t k a s u t k o w e g o występuje zwykle jako powikłanie ropnego zapalenia ucha środkowego. Bolesność wyrostka sutk. przy perkusyi palcem poza uchem, podniesiona ciepłota, dreszcze, bóle głowy, wymioty powstają w przebiegu zarówno ostrego jak i przewlekłego zapalenia ropnego ucha środkowego. Leczenie najlepiej odrazu operacyjne i to na prawach nagłej operacyi — z chwilą rozpoznania. Skutki zachowania się wyczekującego mogą być wprost nieobliczalne.

Melaena neonatorum. C z a r n a c h o r o b a n o w o r o d k ó w. Stwierdzić, czy krew nie pochodzi z nosa. Leczenie: Podskórnie 15 cm³ 5% żelatyny wyjałowionej (Merck). Żelatynę można też podawać wewnętrznie lub w lewatywach (20—30 cm³ zwykłego roztworu.

608. **Rp.** Liquor Ferri sesquichlor. 10,0. S. Co 2 godz 1 do 2 kropli w kleiku.
609. **Rp.** Extr. Hydrastid. fluid. 10,0. Co 2 godz. 2—3 krople.
610. **Rp.** Adrenalini soluti Clin 1,0; Aq. destill. 10,0 S. 0,5 cm³ podskórnie, lub 3 r. dz. po 10 kropli.

Meningitis cerebro-spinalis epidem. Z a p a l e n i e o p o n m ó z g o r d z e n i o w y c h n a g m i n n e. Leczenie objawowe. Rozpocząć podaniem kalomelu, w dużych dawkach, a następnie dbać, by były dobre codzienne wypróżnienia. Lód na głowę i na kark, lub zastosować przyrząd Leitera, pijawki, bańki wzdłuż kręgosłupa. Wcieranie szaruchy na ogoloną głowę lub maści jodoformowej. Wstrzykiwanie morfiny; chloral, natrium bromatum, natrium jodatum (1—2 gramów dziennie). Przeciw gorączce: antipyrina, acid. salicyl., salipyr.

Przeciw wymiotom lód, cocain. muriatic. (1:10 po 5 kropli). Zwracać uwagę, czy niema zatrzymania moczu (kateteryzowanie).

611. **Rp.** Jodoformii 5·00; Vaselini 50·00. Mfung. DS. Wcierać 2 razy na dzień w głowę.
612. **Rp.** Chloral. hydrat. 5·0; Aq. dest., Syr. aurant.

āā. 50·0. S. Co 2 godziny łyżkę.

u dzieci:

Zimne okłady na głowę, wcieranie szaruchy (2·00—4·00) w tyłogłowie i kark. Wewnętrznie kalomel (0·01—0·03 co godzinę), pryszczydła, — pijawki, p u n c t i o l u m b a l i s. W razie drgawek chloral w lewatywach. Przeciw wymiotom pigułki lodowe. Po uspokojeniu unikać gwaru, rażącego światła; dyeta z początku ścisła, później pożywna, ciepłe kąpiele 35° C. z okładem zimnym na głowę ½—1 godz. 1—2 razy dnia.

Przetwory jodowe, natrium jodatum 1% co 2 godziny łyżeczkę, wcieranie 10% maści jodoform.

Meningitis tuberculosa. Z a p a l e n i e o p o n m ó z g. g r u ź l i c z e. W pierwszych chwilach przeciw podrażnieniu mózgu natr. bromat. (1—2 gramów pro die), zimne okłady na głowę. Pokój zaciemnić. Lewatywy i środki przeczyszczające. Pokarmy dawać często w małych ilościach. Baczność na oddawanie moczu.

613. **Rp.** Calomelanos 0·03—0·05—0·1; Sacchari 2·00; Mfp. div. in dos. N. 10. DS. Co godz. proszek.

614. **Rp.** Kali v. Natr. jodat. 1·00—2·00; Aqu. destill. 100·00. MDS. Co 2 godz. łyżeczkę.

615. **Rp.** Natri brom. 1·00—2·00; Aqu. dest. 100·00; Syrup. sacch. 20·00. MDS. Co 2 godz. 2 łyżeczki.

W razie wielkiego rozdrażnienia lub drgawek:

616. **Rp.** Chloralhydrat. 1·00; Natri bromati 1·00; Aq. dest. 80·00; Syrup cort. aurant. 20·00. MDS. Co godzinę łyżeczkę.

617. **Rp.** Ureth. 1·50; Natri brom. 0·50; Aqu. dest. 100·00; Syr. simpl. 15·00. MDS. Co godz. łyżeczkę.

618. **Rp.** Jodoformii 2·00; Lanolin, Vaselin *āā.* 10·00. Mf. ungu. DS. Wcierać w tyłogłowie.

Menorrhagia. M i e s i ą c z k a k r w o t o k o w a. Nie jest właściwie chorobą, lecz tylko objawem choroby ogólnej w ustroju (haemofilia, blednica), jako przyczyny można uważać masturbacyę, wzruszenia umysłowe; występuje w przebiegu lub po chorobach zakaźnych, jak: płonica, ospa, dur, ostry gościec stawowy. Jako przyczyny miejscowe wymienić należy: Niedowład macicy po częstych porodach lub poronieniach, zmiany zapalne w błonie śluzowej macicy i jej miąższu, zmiany zapalne w częściach dodatkowych, zmiany położenia macicy, nowotwory macicy (włókniaki); wreszcie występuje obfita miesiączka w okresie przejściowym (climax), wskutek zmian w naczyniach. Leczyć zboczenia ogólne w ustroju, polecić odpowiednie zachowanie się higieniczne i dyetetyczne, Thyraden (Knoll), Mamminum Poehl. W czasie miesiączki spokój, a jeżeli mimo to krwawienie jest silne, leczyć tak, jak krwotok maciczny. (Patrz Metrorrhagia). Gottschalk poleca 4—5 dni przed wystąpieniem

krwawienia 4 razy dnia po 0·05 stipticinum (Cotarninum muriaticum) albo styptoli (tańszy) w proszku, a w razie wystąpienia krwotoku podwoić dawkę.

Metrakinesis — Osłabienie czynności porodowej w okresie pierwszym porodu wymaga cierpliwości i unikania wszelkiego niepotrzebnego badania, przy którem można rodzącą zakazić. Środków wzmacniających bóle niema, bezcelowem przeto jest podawanie boraksu, naparstnicy, chininy, strychniny, cukru, pilokarpiny i t. p.; sporyszu bezwarunkowo w żadnej postaci podawać nie wolno. Przy rzeczywistych wskazaniach do przyspieszenia porodu stosuje się gorące (do 50° C) wystrzykiwania pochwy, zakłada się do wnętrza macicy świeczki względnie balony, wzgl. przebija się pęcherz płodowy.

W okresie drugim podnosi się siły rodzącej przez podawanie środków odżywczych płynnych, drażni się macicę lodowymi okładami, miesieniem, a przy wskazaniach do ukończenia porodu stosuje się wygniatanie płodu (Kristeller Kośmiński), względnie wszelkie zabiegi rozwiązujące.

W okresie trzecim w braku skurczów, skoro niema krwawienia, bo łożysko wcale się nie odkleja, można na odklejenie się czekać do 3 godzin, poczem należy łożysko z macicy usunąć.

Przy krwawieniu pobudza się macicę do skurczu miesieniem, drażnieniem przez stosowanie zimna, a skoro to nie wystarcza, musimy łożysko wygnieść, względnie z macicy ręcznie wydobyć.

Słabe bóle poporodowe i złe zwijanie się macicy powodują krwotoki; usuwanie ich łączy się ściśle ze sposobami zwalczania krwotoków (patrz Metrorrhagia).

Metritis. Zapalenie macicy. W przypadkach ostrego zapalenia macicy: spokojne leżenie w łóżku, zimne okłady, worek lodowy, nacinanie części pochwowej macicy. Srodki solne wypróżniające. W razie boleści maść:

619. **Rp.** Extr. opii aquosi 0·10; But. cacao q. s. ut f. l. artis suppositoria ad anum N. V. DS. Co 3—4 godz. czopek.

Po ustaniu bólów okłady wysychające na brzuch zamiast lodu.

W przypadkach przewlekłego zapalenia: unikanie pracy fizycznej natężającej, gwałtownego względnie nienaturalnego spółkowania, uregulowanie stolca (środki solne, cascara sagrada, woda Morszyńska, Hunyady Janos, Szaratica). U niedokrwistych podawanie żelaza. Jeżeli równocześnie miesiączkowan. zbyt obfite:

620. **Rp.** Extr. hydrastid. canad. fabricat. Parke et Davis 40·00. D. in l. guttatoria. S. 3 razy dnia po 20 kropli.

Lecz. miejscowe: Przestrzykiwanie wodą przegotowaną, stopniowo co kilka dni ciepłotę wody podwyż-

szając od 28°—39° R., ale nie silnym prądem, kąpiele nasiadowe ciepłe. Pomazywanie części pochwowej we wzierniku co 2—3 dni cum tra jodi, ichtyolem, naftalanem. Tampony w przypadkach świeżych.

621. **Rp.** Ammon sulf.-ichth. 5·00; Glycerini 200·00. DS. Do tamponów lub:

622. **Rp.** Kali jodati 5·00; Glycer. 100·00. D. in v. nigro. S. Do tamponów.

Nakłuwanie co kilka dni części pochwowej we wzierniku, miesienie.

W przypadkach zastarzałych amputatio portionis vaginalis; gdy powiększenie macicy znaczne, leczenie kąpiel.-zdrojowe: Iwonicz, Rabka, Ciechocinek, Rymanów, Truskawiec. W późniejszych okresach: Krynica, kąpiele morskie. Kąpiele borowinowe fabryki »Tlen«, Mattoniego sól borowinowa.

Metrorrhagia. Krwotok maciczny. Dokładne wykazanie przyczyny krwotoku.

W przypadkach krwotoku poporodowego z macicy, jeżeli przyczyną złe kurczenie się tejże: nacieranie dna macicy przez powłoki brzuszne ręką; okłady zimne na brzuch, secale cornutum lub secacornina przez usta, w lewatywie lub podskórnie. Wstrzykiwania gorące (40°), to zimne (2—3°) do macicy. Uciskanie macicy dwuręczne, wprowadzenie macicy w silne przodozgięcie, ściągnięcie macicy silne ku dołowi kulociągami. Wyjątkowo tamponuje się macicę gazą jodoformową.

623. **Rp.** Extr. secalis corn. 3·00. DS. Na koniec nożą w rosole zażyć.

624. **Rp.** Extr. secalis corn. 2·00; Aqu. des. 100·00; Syr. cort. aurant. 15·00. DS. Co godz. łyżkę.

625. **Rp.** Secacornini Roche in lag. orig. S. Wiadomo. (0·5—1 cm³ pro dosi).

626. **Rp.** Hydrastin. muriat. 0·02; Sacch. albi 1·00; Mf. trochisci. D. t. dos. XII. S. 4 past. dziennie.

627. **Rp.** Ergotin Denzel, Extr. Fungi secal. *āā* 2,5. Succi ac pulv. Liquir. q. s. ut f. pil. No 50. S. 3 r. dz. po 2 pig.

628. **Rp.** Extr. fluid. hamamelidis virgin. 30·00. S. 3 razy dnia po ½ łyżeczki.

Gdy macica po porodzie dobrze skurczona i nic nie zawiera, a krwotok trwa, domyślać się należy przyczyny krwotoku w pęknięciu ujścia zewnętrznego macicy, lub w innem miejscu. Założyć wziernik i tamować krwotok miejscowo przez zeszycie pęknięcia, podwiązanie, ucisk, tamponadę.

Jeżeli przyczyną są pozostałe części łożyska, błon, skrzepy: usunąć je dokładnie, jeżeli można ręcznie, a gdy to niemożebne, wyskrobać jamę macicy. Jeżeli przyczyną są nowotwory macicy, usunięcie tychże sposobem operacyjnym. Na razie, podczas krwotoku tamponada pochwy, po przestrzyknięciu tejże rozczynem środka przeciwgnilnego, j. np. 2% rozczyn kw.

karb.; 1: 2000—3000 rozczyn sublimatu i t. d. Wreszcie w przypadkach rozpaczliw. okłucie od pochwy tętnic macicznych. W ostatnich czasach polecają w przypadkach krwotoków niepołogowych miejscowo: Ferripyrinę jako proszek na tamponach lub w 20% rozczynie wodnym; dalej zastosowanie do wnętrza macicy (za pomocą odpowiedniego cewnika) strumienia pary wodnej 100° C. 2—3 minut (Snigirieff); wprowadzanie do macicy patyczków szklanych watą owiniętych, napojonych płynem, który otrzymujemy przez zmieszanie antipyriny i salolu w równych częściach i ogrzewanie tego proszku w probówce nad lampą spirytusową; (po 2—3 minutach tworzy się płyn brunatny, po oziębieniu krzepnie, lecz dalej ogrzewany, utrzymuje się dłużej w stanie płynnym [Labadie — Lagrave]).

Do nowszych środków wewnątrz podawanych należy stipticin (Cotarnin. muriaticum) podawane w proszkach 0·05 5—6 razy dnia lub w kapsułkach; w razie gwałtownych krwotoków wstrzyknąć co dnia 0·20 w mięsień pośladkowy. — Jednaki w działaniu a tańszy jest styptol (w pastylkach po 0·05).

Równocześnie zwalczanie powstającej ostrej niedokrwistości: ułożenie spokojne, poziome, ciepłe okłady na głowę, chłodne napoje, wino, kawa czarna, koniak, rum, tra ferri acet. aeth. Wstrzykiwania podskórne eteru, ol. camphoratum, wstrzykiwania podskórne większych ilości rozczynu soli kuchennej 0·7: 100; lewatywy z tegoż rozczynu.

629. **Rp.** Trae ferri acet. aeth. 15·00. S. 15 kropli do pół szklanki wody przegotowanej do popijania.

Bandaże na kończyny, ucisk na tętnicę główną przez powłoki brzuszne.

Migraena zob. **Hemicrania.**

Morbilli, Odra. Niemowlęta i chorowite dzieci oddzielić. Jeżeli przebieg prawidłowy, nie trzeba uciekać się do lekarstw. Pokój ostrożnie przewietrzać, ciepłota od 15—16° R., okrycie średnio ciepłe, lekkie przysłonięcie okien, jeżeli jest światłowstręt.

Dyeta w czasie gorączki ścisła, po jej przebyciu pożywna, za napój lekkie kwaski, lub wody (szczawy alkaliczne). Dopóki trwa łuszczenie, nie wypuszczać dzieci z łóżka, a mniej więcej 8—14 dni nie wypuszczać z pokoju, zwłaszcza, gdy są objawy nieżytu.

Przeciw nieżytowi spojówek wystarczają przemywania 2% kw. borowym. Silny świąd uspakaja się nacieraniem tłuszczami.

630. **Rp.** Lanolin anhydr. 50·00; Vaselin 20·00; Aquae dest. 25·00. M. terendo f. ung. S. Co 3 godziny nacierać.

Silny kaszel wymaga podania naparu ipecac. ze środkami narkotycznymi

wziewania pary wodnej; napoje ciepłe, odwar ślazu i t. p. W razie biegunki dyeta i opium.

Wysokie gorączki i majaczenia uśmierzać zimnymi okładami na głowę. Chinina, antipyrina, natr. salicylicum.

Wśród upadku sił, stygnięcia kończyn: wino, koniak, camphora, acid. benzoicum.

Przeciw drgawkom: Chloral w lewatywach (0·50:50), kali bromatum (2:100) co godzinę łyżeczkę.

Jeżeli gorączka przewleka się ponad 4 dni, zwrócić uwagę na przełyk, uszy i nerki.

Powikłania: (błonica, dławiec, nieżyt oskrzeli, zapalenie płuc), leczyć jak zwykle.

631. **Rp.** Codeini phosphor. 0·02; Linctus gummosi 50·00; Syrup althaeae 30·00. MDS. Co 2 godziny łyżeczkę w razie silnego kaszlu.

632. **Rp.** Extr. hyoscyami 0·15; Aq. dest. 70·00; Syr. simpl. 10·00. MDS. Co 2 godz. łyżeczkę.

633. **Rp.** Infus. ipecac. e 0·20 ad 100·00; Tinct. laudani gtts. duas.; Liquor ammon. anisat. 1·00; Syrup. Althaeae 20·00. MDS. Co godzinę łyżeczkę.

Morbus Basedowii. Regularne, higieniczne życie, unikanie zmęczenia fizycznego i umysłowego, wstrzymanie się od nadużywania a nawet od picia wyskoku, herbaty, kawy, nadmiernego palenia. Pobyt na świeżem powietrzu, zwłaszcza w górach Davos, St. Moritz, Zakopane, Szmeks, lub nad morzem.

W ciężkich przypadkach, połączonych ze znacznem wychudzeniem i silnymi objawami ze strony serca, położyć chorego do łóżka i przeprowadzić kuracyę tuczącą.

Jako leczenie radykalne polecano wycięcie gruczołu tarczowego z dobrym w niektórych przypadkach skutkiem.

W nowszych czasach stosuje się także przetwory farmaceutyczne, otrzymane z mleka, wzgl. surowicy kóz pozbawionych tarczycy (jak Basedowsan, Rodagen). Można także podawać wprost mleko kóz, którym przedtem wycięto tarczycę. Celem zmniejszenia tarczycy polecają również naświetlanie jej promieniami Roentgena, co w niektórych przypadkach daje korzystne wyniki.

Na okolicę serca okład zimny lub lód, zwłaszcza podczas silniejszej akcyi serca, oraz digitalis lub strophantus w miernych dawkach. Środki nasercowe jednak najczęściej bezskutecz.

U chorych osłabionych niedokrwistych: żelazo, chinina, arsen, zabiegi wodolecznicze, obok systematycznego stosowania prądu galwanicznego na sympaticus (ganglion supremum i processus mastoidei).

Przetwory bromowe i nervina, woda Gubera, Levico, Roncegno, Żegiestów, Krynica, kąpiele tlenowe musujące według Dra Sa-

rasona (t. zw. Ozet-Bäder), obok należytego odżywiania i psychicznego spokoju.

634. **Rp.** Natri brom., Aq. amygd. am. *āā*. 15·00; Trae convall. maj. 12·00; Aq. dest. 60·00. DS. 2—3 łyżeczek na dzień.

635. **Rp.** Ferri lactici 1·00; Coff. natr. sal. 1·5; Elaeosacch. foen. 5·00; Mfp. div. in dos. N. XX. S. 2—3 proszki dziennie.

Jako specificum polecają Antithyreoidinę:

636. **Rp.** Antithyreoidin Moebius Merck. Dosim orig. unam. S. Raz dziennie 2,0—3,0 w soku malinow. przez 4 tygodnie (Środek niepewny a bardzo drogi).

Morbus Brighti. Zapalenie nerek. W razei Morb. Brighti, w okresie ostrym, powinien chory bezwarunkowo leżeć w łóżku. Dyeta złożona z mleka, kleików, lekkich zupek, trochę kaszki, lub ryżu w mleku, stosowne też są węglowodany i tłuszcze. Do picia wodę szczawnicką, krościeńską, luhaczowicką, bilińską, giesshübelską, ubogim zaś zwykłą wodę z dodaniem cytryny lub kwasku.

Na okolice nerek stawiać bańki suche, nawet cięte, jeżeli mocz bardzo krwawy i zawiera wiele białka.

Jeżeli opuchliny są znaczne, to polecić kąpiele gorące zaczynając od 28° R. do 30° i 32° R. po 15—45 minut, ze zlewaniami na głowę, następnie zawija się chorego w koce na 1—2 godzin, żeby się dobrze pocił. Jeżeli chory czuje się w kąpieli bardzo osłabionym, dać można kieliszek wina. Albo też urządza się choremu w łóżku sztuczną parówkę zapomocą przyrządu opalanego spirytusem. Zalecają także stosowanie kąpieli tlenowych musujących wedł. Dra Sarasona t. zw. Ozet-Bäder. Obok tego można dawać mierne dawki środków nasercowych, jak digitalis, strophantus lub coffein dla połączenia działania napotnego z moczopędnem. Wstrzykuje się też pilokarpinę po 0·01—0·02 na dawkę, uważając jednak czy nie nastąpi zapad. Obok napotnych i moczopędnych polecają silne środki przeczyszczające (patrz Obstipatio).

W razie przypadków mocznicowych (uraemia), kąpiel gorąca ze zlewaniami zimnemi, silny laxans, podskórnie eter lub kamfora, albo też do lewatywy hydras chlorali 2—3 gramów lub acid. benzoicum po 0·2 co 2—3 godz.; u silnych wenesekcya, pijawki.

Nephritis p. scarlatinam zobacz Scarlatina.

W okresie przewlekłym chory niekoniecznie ma leżeć w łóżku, zwłaszcza jeżeli opuchliny nieznaczne.

Dyeta podobna do dyety w okresie ostrym lecz mniej ścisła; mięso raz dziennie i to najlepiej (przynajmniej najczęściej) — białe.

Unikać zmęczenia fizycznego, odziewać się ciepło, nie narażać się na niepogodę i zmiany temperatury, zwłaszcza uchodzi za szkodliwe przemoczenie nóg.

Przeciw białkomoczowi leków pewnych brak; polecają jednak stosowanie przetworów garbnika:

637. **Rp.** Natr. tannici 0,1 do 0,2 Dtd. Nr. X. S. 3—5 proszk. dziennie.

638. **Rp.** Chinini tannici 0,15 do 0,2. Dtd. Nr. X. S. 2—4 proszk. dziennie.

639. **Rp.** Methyleni coerulei 0,1—0,2. Dtd. Nr. X. S. 3 pr. dziennie.

Przeciw krwawieniu leków pewnych również nie posiadamy, zalecają przetwory sporyszu, alkalia, lithium benzoicum, natr. benzoic., stront. lactic. i t. d. Leube zaleca:

640. **Rp.** Infus. Fungi Secalis e 10,0: 180,0; Aq. Menth. piper. 20,0. S. Co 2 godz. łyżka stołowa.

Z alkaliów podajemy sól karlsbadzką (zwłaszcza przy obrzękach w dużych dawkach), Natr. hydrocarbon (6,0—8,0 *p. die*), Lithium benzoic. lub carbonic. (1,0 do 2,0 *p. die*), Natr. benzoic. (2,0 *p. die*), i t. p. Ostatnie 3 wyżej wymienione leki najlepiej rozpuścić w butelce wody krościeńskiej i wypić w ciągu dnia.

641. **Rp.** Strontii lactici 6,0 do 8,0, Aq. dest. 180,0; Syrup. Aurant. 20,0. S. Co 2 godz. łyżkę stoł.

Celem *leczenia obrzęków* stosujemy środki nasercowe i moczopędne:

642. **Rp.** Infus. Folior. Digital. e 1,5: 180,0; Coffeini natr. — benz. 1,0; Syr. simpl. 17,0. S. Co 2 godz. 1 łyżka.

643. **Rp.** Coffeini natr. — salicyl. 0,2—0,3. Dtd. Nr. X. S. 4 proszki dziennie.

644. **Rp.** Coffeini natr. — salic. 1,0; Aq. dest. ad 180,0; Syr. simpl. 20,0. S. Co 2 godz. łyżka.

Przy stosowaniu Kofeiny w zapaleniu nerek pamiętać należy, aby nie podawać zbyt wielkich dawek celem niedrażnienia schorzałego narządu.

645. **Rp.** Diuretini (Knoll) 0,5—1,0. Dtd. Nr. X. S. Co 2 godz. proszek (aż do 6,0! na dobę).

646. **Rp.** Diuretini (Knoll) 5,0. Solve in Aq. fervida 150,0 S. Co 2 godz. 1 łyżka (= 0,5 diuretyny).

647. **Rp.** Theocini natr. — acet. 1,0; Infus. Adonid. vern. e 5,0: 150,0. S. 3 razy dzien. po łyżce (Tinger).

648. **Rp.** Agurin 0,5. Dtd. Nr. X. S. 3—6 proszk. dziennie.

Dobre wyniki daje również M e t o d a K a r e l l i; polega ona na wykluczeniu przez 5—8 dni wszelkich pokarmów i napojów z wyjątkiem 800 gramów słodkiego mleka, które chory wypija w 4 równych porcyach. Przy tem postępowaniu chory traci na wadze około 1 kgr. dziennie, obrzęki znikają nieraz bardzo szybko, a ilość moczu wzrasta. Jeszcze lepsze wyniki otrzymuje się, stosując przy dyecie Karelli równocześnie c o d z i e n n e miesienie obrzękłych kończyn.

Morbus Ménièri. Ob-

jawy: Nagłe napady: 1) wysokiego stopnia niedosłyszenia, 2) zawrotu głowy z nudnościami i wymiot., czasem z bezprzytomnością, 3) silnego szumu usznego. Leczenie, jak w chorobach błędnika (patrz Otitis interna).

Morpiones zob. **Pediculi pub.**

Myelitis. Zapalenie rdzenia (kręgowego). W ostrej formie: Ułożenie chorego równo w łóżku, najlepiej na poduszkach powietrznych. Bańki cięte lub pijawki w samym początku choroby, potem tra. jodi, wcierki z ung. cinereum 3—4 grm. p. die i jednocześnie kali jodatum, jeżeli była lues, a nawet jako środek przeciwzapalny. Uważać przytem na ślinotok; lodowe okłady na stos pacierzowy. Równocześnie silne środki przeczyszczające: kalomel, jalapa, senna. Uważać na odleżyny, na zatrzymanie moczu. W przewlekłej formie: Kąpiele ciepłe, wyjazd do Cieplic, Gasteinu, Trenczyna, Wildbadu, Swoszowic, Piszczan, Lubienia, Truskawca i t. p. wód. Elektryzowanie prądem stałym i faradycznym. Na wewnątrz kali jodatum z 10 : 200, 2 łyżki dziennie; arg. nitricum 0·01—0·02 w pigułkach, arsen po 0·01 lub ergotyna po 0·10—0·50. 2—3 razy dziennie (skutek jednak wątpliwy).

Myringitis acuta nie występuje zwykle samoistnie, lecz tylko jako objaw zapaleń ostrych ucha środkowego.

Neoplasmata oculi. *Nowotwory oka.* Łagodne nowotwory powiek i spojówki usuwa się operacyjnie. Należą tu brodawczaki, ziarniniaki, polipy, rzadziej włókniaki, chrzęstniaki etc. Ze złośliwych nowotworów najczęściej zdarza się epithelioma, które można leczyć zapomocą naświetlań bromkiem radu z zachowan. konieczn. środków ostrożności, ale lepiej operować doszczętnie stosując następnie odpowiednią plastykę powiekową. O wiele rzadziej zdarza się mięsak.

Z nowotworów nagałkowych (epibulbarnych) bardzo dobrze dają się operować polipy lub włókniaki uszypułowane wyrastające z rąbka spojówkowego (limbus corneae), a przykrywające nieraz znaczną część rogówki. Po zdjęciu takiego guza odsłania się przezroczysta rogówka. Nowotwory złośliwe wrastające w rogówkę lub twardówkę wymagają takiegosamego postępowania jak nowotwory wśródgałkowe.

Nowotwory złośliwe wśródgałkowe, wychodzące czy to z tęczówki (sarcoma iridis) czy z ciała rzęskowego naczyniówki, lub siatkówki (np. glioma retinae melanosarcomachorioideae) są z reguły wskazaniem do co rychlejszego wyłuszczenia gałki. W rzadkich tylko przypadkach udaje się usunąć tumor iridis, wraz z kawałkiem tęczówki zapomocą irydektomii. Enukleacyi nie opłaci się wykonywać, jeżeli nowotwór przerasta już ścianę gałki, zwłaszcza w

kierunku ku oczodołowi, jeżeli stanowi ognisko przerzutowe, lub jeżeli wywołał przerzuty w odległych narządach.

Nowotwory pozagałkowe wyłuszcza się bądź to razem z gałką oczną (exenteratio orbitae) albo, jeżeli to możebne, torując sobie drogę obok gałki ocznej wgłąb oczodołu lub wreszcie zapomocą tymczasowej resekcyi skroniowej ściany oczodołu (operacya Kroenleina).

Nephritis zob. **Morbus Brighti.**

Neuralgia intercostalis. Rwa międzyżebrowa. Najczęściej przyczyną zimnica, wtedy chinina i arsen. Elektryzow., wcieranie kojąc. maści. Wstrzykiwan. morfiny lub antipyriny. Salimenth., samol, sapomenth., Lin. menth. bals. c.; w tzw. samoistnych przypadkach ma działać niemal swoiście plaster kantarydowy (Janowski).

649. **Rp.** Chloroformii 10·00; Ol. hyosc. cocti, Ol. olivar. *āā.* 20·00. MDS. Do nacierań.

650. **Rp.** Extr. opii aquos. 2·00; Spir. aromat. 100·00. DS. Do wcierań.

651. **Rp.** Veratrini 0·50; Chloroformii 10·00; Spiritus 50.00. MDS. Do nacierań.

652. **Rp.** Antipyrini; Aquae dest. *āā.* 5·00. MDS. 1 lub 2 strzyk. wstrzyknąć w okolicę bólu.

Neuralgia trigemini, Prosopalgia. Tic douloureux. Rwa twarzowa — nerwu trójdzielnego. Uwzględnić i leczyć przyczyny: anemia, histerya, zimnica, choroby ucha, zębów itp.

Wycięcie blizny ugniatającej nerw. Leczenie kiły, zatrucia ołowiem (Truskawiec).

653. **Rp.** Chinin muriat. 0·50. Dtur. tal. dos. N. X. S. Jeden proszek przed napadem.

654. **Rp.** Solut. arsen Fowleri 10·00. DS. 3 razy dziennie od 3—5 kropli po jedzeniu.

W razie bólu powstałego z przeziębienia:

655. **Rp.** Butyl chloral 2·00—3·00; Spir. vini rectif. 10·00; Glycerin 20·00; Aq. dest. 120·00. MDS. 3—4 łyżek na raz. (Dawki według stopnia bólu i indywidualności chorego).

656. **Rp.** Natri salicyl. 5·00; Aq. dest. 180·00; Syr. aurant. 20·00. MDS. Co godz. łyżkę.

657. **Rp.** Pyramidon salicyl. 0·5—0·75; T. d. VI. S. 2—3 pr. dziennie.

658. **Rp.** Antipyrini 0·50, Dtur. tal. dos. N. 10. DS. Rano i wieczór proszek.

659. **Rp.** Methyl. coerul. 0·02—0·03; Dent. tal. dos. Nr. VI. S. 2—3 razy dziennie.

660. **Rp.** Veratrin. 0·15; Morphii acet. 0·10; Ung. cerei 10·00. Mf. ung. S. Wcierać w miejsca bolące.

661. **Rp.** Chinini hydrobromic. 0·1; Aconitini cryst. Duquesnel 0·0001! Pulv.

et rad. gent. q. s. ut f. pill. D. t. d. XX. S. 1—3 pigułek dziennie.

662. **Rp.** Aconitini nitric. 0·003! Aq. dest. 300·00. S. 3 łyżki dziennie.

663. **Rp.** Aconitini nitric. 0·001! Aq. dest. 10·0. S. 1—3 strzyk. Pravatza dziennie.

Z pomiędzy powyżej podanych środków największe prawdopodobieństwo skutecznego działania ma Akonityna, musi być jednak stosowana przez dłuższy czas, najmniej około 1 miesiąca i to tak, aby dawka dzienna wynosiła najmniej 0,001, przyczem dawka jednorazowa nie powinna przenosić 0,0002. Przy stosowaniu Akonityny należy uważać na objawy zatrucia (kłucia, cierpnięcie i drętwienie warg i języka, cierpnięcie końców palców), a w razie ich wystąpienia dawkę zmniejszyć. Celem utrwalenia działania Akonityny należy po przeprowadzeniu leczenia podawać przez dłuższy czas Arsen wewn. lub podskórnie.

Elektryczność, naciąganie lub wycięcie kawałka nerwu, względnie nawet Ganglion Gasseri. W ciężkich przypadkach skutecznie działają głębokie wstrzykiwania alkoholu 96% z dodatkiem 1—2% Tropakokainy.

Neurasthenia. Objawia się słabymi bólami lub uciskiem głowy, łatwem nużeniem się chorego (fizycznie i psychicznie), uczuciem umysłowego i fizycznego zmęczenia i wyczerpania, bólami kręgosłupa (rhachalgia), najczęściej na wysokości łopatek lub lędźwi, czasem w kości ogonowej (coccygodynia), przypadłościami ze strony narządów trawienia (niesmak w ustach, odbijania, napadowo zwłaszcza po wzruszeniach występująca biegunka, stała skłonność do zaparcia, uczucie pełności, brak apetytu), dalej bezsennością w najrozmaitszych formach, przygnębieniem, osłabieniem energii, trudnością skupienia uwagi, brakiem wytrwałości przy chwilow. przebłyskach impulsywnego zapału, napadami lęku z biciem serca, dusznością i obawą czegoś nieokreślonego, zawrotami głowy, łatwem nużeniem się wzroku (asthenopia neurast.), potami, uczuciem gorąca lub zimna, przeczulicą skóry, wzroku i słuchu, wreszcie przypadłościami ze strony narządów moczopłciowych, jak zbyt częsta potrzeba oddawania moczu, pieczenie w cewce, pollucye zbyt częste lub występujące na jawie, wyciek nasienia, napadowo występująca lub trwała impotentia coeundi (t. zw. psychiczna).

W każdym wypadku należy wykluczyć istnienie jakiegoś organicznego cierpienia (nowotwory lub kiła mózgu, rozpoczynające się porażenie postęp., choroby narząd. wewn., zwłaszcza żołądka i jelit, gruźlica i t.d.). Pamiętać, iż Neurastenia, występująca w późniejszym wieku zwykle neurastenią nie jest (arteriosclerosis cerebri?). Wreszcie starać się

nie pomieniać neurastenii z lekkiemi formami stanów melanchol., np. w przebiegu Psychosis maniaco — depressiva.

Ogromnie ważną rolę odgrywa dziedziczne obciążenie neuropatyczne (samobójstwa, alkoholizm, kiła, choroby umysł., padaczka, choroby przemiany materyi, cukrzyca, gruźlica i t. p.).

W leczeniu najważniejszem jest pozyskać zupełne (nie tylko w sprawach lekarsk.) zaufanie chorego, a po uzyskaniu go wpływać na chorego tak, aby z jednej strony podnosić jego ducha i zaufanie do siebie samego, z drugiej strony uczyć go bagatelizować drobne nieprzyjemne sensacye. Obok tego należy stworzyć choremu odpowiednie warunki higieniczne zarówno psychiczne jak i fizyczne, a więc w jednych przypadkach — wypoczynek w obu kierunkach, w innych — zajęcie lub nawet praca zarówno umysłowa jak i fizyczna, ujęta w pewien system.

Ważną jest rzeczą uregulowanie trybu życia według pewnego regularnego planu; zabronić choremu alkoholu i pokarmów drażniących, ograniczyć palenie tytoniu. Wreszcie zmienić otoczenie, jeśli ono pod jakimkolwiek względem jest dla chorego nieodpowiednie.

Powyżej wymienionym wskazaniom najlepiej odpowiada leczenie w odpowiednio prowadzonych zakładach, do których we wszystkich cięższych postaciach trzeba się uciekać.

Jeśli u chorego istnieją zmiany objektywnie dające się wykazać, należy je leczyć, a więc leczyć fosfaturię, skazę moczonową lub szczawianową, choroby żołądka lub jelit i t. p. Natomiast nie należy przykładać zbyt wielkiej wagi do leczenia cierpień kobiecych (występujących zazwyczaj niezależnie od neurastenii), lecz leczyć je tylko o tyle, o ile one same przez się tego wymagają.

W formach, przebiegających z rozdrażnieniem, przeczulicą fizyczną lub psychiczną, ze wzmożeniem odruchów ścięgnistych — podać środki uspokajające, naprzykład:

663*a*. **Rp.** Trae Valerian. aether., Trae Valerian. spirit. *ää* 10,0. **MD.** in vitr. rostr. S. 3 r. dz. po 10—15—20 kropli.

663*b*. **Rp.** Capsul. Valyl Dos. orig. S. 2—3 r. dz. po 1—2 kaps. (popić wodą alkal.).

663*c*. **Rp.** Validol 20,0. Da in vitr. rostr. S. 2—4 r. dz. po 10—25 kropli.

663*d*. **Rp.** Caps. Bornyval. Dos. orig. S. 2—4 r. dz. po jednej kaps.

663*e*. **Rp.** Przetwory bromomowe w ilości 1,5—3,0 *p. die* przez dłuższy przeciąg czasu.

663*f*. **Rp.** Syrup. Valer.-Bromat. comp. Jahr. Dos. orig. S. 3. r. dz. po 1—3 łyżeczek.

663*g*. **Rp.** Castoreum-Bromid Lagen. orig. S. 2—3 r. dz. na koniec noża lub 1/2—1 miareczki dodanej do flaszki.

663*h*. **Rp.** Codeini phosphor. 0,2—0,4; Infus. Rad. Valerian. e 10,0:250,0; Natr. brom. 10,0—20,0; Natr. bicarb. 10,0; Syrup. cortic. Aurant. ad 300,0; Ac. salicyl. 0,5. MD. in vitro nigro. S. 2—3 r. dz. 1—3 łyżeczek w wodzie.

W postaciach depresyjnych, przebiegających z wyniszczeniem i obniżeniem parcia krwi podawać Tonica, jak: Strychnina, Chinina, Kola, Lecytyna, Arsen, Żelazo.

663*i*. **Rp.** Syrup. hypophosphit. (Fellow's lub Egger) Lagen. orig. unam. S. 3 r. dz. przed jedz. 1—1½ łyżeczki w wodzie (prócz innych składników zawierają po 0.001 Strychnini nitrici w łyżeczce).

663*k*. **Rp.** Syrup. Kolae compos. Hell. Dos. orig. unam. S. 3—4 r. dz. po łyżeczce.

Wody Levico, Roncegno, Guber, la Bourboule.

663*l*. **Rp.** Strychnini nitrici 0.05; Lecithin. pulv., Ferri lactici, Extr. Chinae spirit. *āā* 5,0; Pulv. et Succi Liquir. q. s. ut f. pil. No 100. S. 3 r. dz. po jednej (stopniowo do 3) piguł.

663*m*. **Rp.** Zinci oxydat 0,1 (—0,5); Zinci Valerian. 0,02; Zinci bromati 0,02; Zinci phosphoric. 0,03; Fiat c. Succo ac pulv. Liquir. pilul. Dtd. No 100. S. 3 r. dz. po 1 pig.

W razie niedostatecznych wypróżnień miesienie brzucha lub faradyzacya, opaski, miejscowe zabiegi wodolecznicze, kwaśne mleko (Laktol), kefir, odpowiednia dyeta, w ostateczności lewatywy.

Przy bezsenności — zabiegi wodolecznicze: długotrwałe wieczorne letnie kąpiele, wycieranie stosu pacierzow. gorącą wodą, zmywanie całego ciała wodą przestałą przed spaniem, kąpiele nożne, mokre pończochy na noc, zawijanie w mokre prześcieradła i t. p.

Jako środki ogólne należy wymienić faradyzacyą całego ciała niezbyt silnymi prądami i nie pod wieczór, hydroterapią, kąpiele z kwasu węglowego (Ozet-Bäder), sporty na świeżem powietrzu, gimnastyka lecznicza; przy wycieńczeniu i znacznem wychudzeniu kuracya tucząca połączona z leżeniem w łóżku, miesieniem całego ciała lub faradyzacyą, kąpielami i podsk. wstrzykiw. arsenu i przetwor. kakodylow. Wyjazd w góry lub do morza.

Prognoza w przypadk. neurastenii nabytej — dobra, lecz trzeba zwrócić baczną uwagę, aby tych przypadków nie pomieniać z lekkiemi formami melancholii, zwłaszcza psychozy maniakalno-depresyjnej.

W neurastenii wrodzonej poprawa możliwa, wyleczenie stałe — nieprawdopodobne.

Neurosis gastrica. Nerwica żołądka. Usunąć o ile to możliwe przyczynę, do czego czasami wystarcza suggestya. Działać skrzepiająco na układ nerwowy

i na odżywienie, równocześnie zaś leczyć objawowo. Zalecić choremu wypoczynek od pracy umysłowej, zmianę klimatu, zabiegi wodolecznicze, elektryzacyą. Wewnętrznie podajemy nervina, środki aromatyczne, wody aromat., wody arszenikowe, żelaziste, rodzime i sztuczne (np. wodę arsenożelazistą wedł. profesora Jaworskiego Nr. XVIII 3 razy dz. po $^1/_2$ szklanki) i t. p.

664. **Rp.** Menthol 0,03; Natr. hydrocarb. 1,0. Dtd. Nr. XII ad caps. amyl. S. 3 r. dz. po jedz.

665. **Rp.** Validol lagen. orig. unam. S. 3—5 kropli na cukrze po jedz.

Noma. Rak wodny. Utrzymyw. w czystości jamy ustnej przez przestrzyk. antysept. Na samą sprawę nawet zastrzykiwania antysept. (np. 1% wody utlenionej) na obwodzie części zajętych niewiele wpływają; dlatego w razie szybszego postępu sprawy wskazane jest leczenie chirurgiczne: usunięcie części zajętych za pomocą termokauteru lub noża, wykonane w częściach zdrowych.

Obstipatio alvi habitualis. Nawykowe zaparcie. Usunąć przyczyny cierpienia; środki lekko czyszczące, dyeta mięszana, kompoty, jarzyny, owoce, figi, miód, pierniki, zimna woda naczczo; używanie przez dłuższy czas Laktolu w postaci mleka lub w pastylkach.

U dzieci: zmiana pokarmu, w 8 m. podać można gotowane owoce; obok tego zabiegi hydropatyczne, miesienie, dalej Figol Jahr, Califig; starszym dzieciom i dorosłym wody mineralne: Karlsbad, Marienbad, Hunyady Janos, Szaratica, Kissingen (Rakoczy), Krynicką, Friedriehshall, a przedewszystkiem woda Morszyńska ($^1/_2$ szklanki z dodatkiem wody sodowej), która pod względem bogactwa w składniki działające nie ma sobie równej. Okłady wysychające, elektryzowanie prądem przerywanym.

666. **Rp.** Troch. Tamarind. orig. Nr. X. S. 1—2 czekoladek.

Ziółka francuskie St. Germain.

667. **Rp.** Trae rhei vinos.; Extr. fluid. cascar. sagr. *āā*. 25·00. DS. 2 r. dnia po $^1/_2$ do 1-ej łyżeczki.

668. **Rp.** Pulv. Liquir. comp. 30,0. S. na noc $^1/_2$—1 łyżeczki od kawy.

669. **Rp.** Lac. sulfur.; Pulv. rad. rhei; Elaeosacch. carvi. *āā* 10·00. Misce, f. pulv. S. W razie zaparcia stolca łyżeczkę zażyć.

670. **Rp.** Trochisci cascar. sagrad. fabr. Wiszniewski Nr. 50. S. Co dzień na noc 1—3 pastylek.

671. **Rp.** Vini cascarati f. Mikolasch. Lag. orig. unam. S. 1 łyżkę na noc (często wystarcza i mniej).

672. **Rp.** Sal. therm. carolin. 100·00. DS. Co dzień na czczo łyżeczkę w $^1/_2$ szklanki ciepłej wody.

673. **Rp.** Pil. Cascarine Le-

prince lag. orig. unam. S. 1—2 pig. na noc zażyć (środek drogi).

674. **Rp.** Pil. laxant. Nr. XXX. S. Na noc 2—4 pigułek.

675. **Rp.** Extr. aloës aquos; Extr. jalapae, Sapon. medicin. *āā* 5·00; Pulv. et extr. rhei q. s. ut. f. pill. Nr. 50. S. 4 pigułki rano zażyć.

676. **Rp.** Extr. Rhei, Extr. Aloës *āā* 2,0 Mf, l. a. pil. Nr. XX. S. Na noc 1—2 piguł.

677. **Rp.** Pulv. rad. rhei 20·0; Natr. sulfur. 10·0; Natr. bicarb. 5·0. Mfpulv. S. Na noc na koniec noża.

678. **Rp.** Trae Aloës comp. 30,0. S. Na noc $^1/_2$—2 łyżeczek od kawy.

679. **Rp.** Extr. colocynth. 0·50; Pulv. rad. rhei, Pulv. aloës, Resinae jalapae, Gummi gutti *āā.* 1·00; Myrrhae 2·00. F. pill. Nr. 50. S. 1—4 pig. dziennie.

680. **Rp.** Figol Jahr (Syrup. Caric. compos.). S. 1 łyżka dla dorosłych, 1 łyżeczka dla dzieci.

681. **Rp.** Califig. Lag. orig. (minor. vel major.) unam. S. 1—2 łyżek (często wystarcza i mniej).

682. **Rp.** Magnes. citric. efferv. 30,0. S. Rozpuścić 1 łyżkę proszku w szklance wody i w czasie burzenia się wypić (ewent. po paru godz. dawkę powtórzyć).

683. **Rp.** Aq. laxat. viennensis 30,0—100,0. S. Na raz wypić.

684. **Rp.** Aq. laxat. viennensis 50,0; Natr. sulfur., Syr. mannat. *āā* 25,0. S. 1—2 łyżek zażyć.

685. **Rp.** Podophyllini 1,0; Extr. Bellad. 0,2; Extr. Rhamni Frang. q. s. Mf. l. a. pil. Nr. XL. S. 1—2 pig. na noc.

686. **Rp.** Extr. Colocynth., Extr. Rhei *āa* 2,0; Succi Liquir. q. s. ut f. pil. Nr. XX. S. 1 pig. zażyć po jedz. (raz dz.); środek b. silny, drażniący jelita.

Trousseau poleca:

687. **Rp.** Extr. Colocynth., Extr. Rad. Rhei, Gummi Gutti *āā* 1,0; Extr. Hyoscyami 0,25; Ol. Anisi 2,90. Mf. l. a. pil. Nr. XX. S. 3—5 pig. dziennie.

Nadają się też przetwory jalapy:

688. **Rp.** Tub. Jalap., Extr. Rhei, Aloë *āā* 1,0; Pulv. et Succi Liquir. q. s. ut f. pil. Nr. XXX. S. 2 do 4 pig. na noc.

Mniej już do dłuższego użycia nadaje się ol. rycyn. lub (b. silny) krotniowy:

689. **Rp.** Ol. Croton. guttam *unam;* Ol. Ricini 10,0 S. Na raz zażyć.

Przy uporczywem zaparciu wlać przez wysoko do rectum wprowadzoną sondę: 70 gr. aether. sulf. z 300 gr. Aq. foeniculi; dobre też, chociaż kosztowne są lewatywy z oliwy ($^1/_2$litra).

Oedema pulmonum. Obrzęk płuc. Leczenie głównej choroby w odpowiedni sposób, przyczem uwzględnić należy przyczynę obrzęku: najczęściej prze-

wlekłe, rzadziej ostre zapalenie nerek, wady serca (zwłaszcza aortalne), sprawy zapalne (zwłaszcza pneumonia croup.), ostre choroby zakaźne (grypa, odra), wpływy toksyczne (chloroform, eter, alkohol i t. d.).

Przy pierwszych objawach obrzęku płuc ostrego, podać środki podniecające akcyę serca jak: czarna kawa, koniak, grog, wino, kamfora, piżmo. Podskórnie wstrzyknąć eter, ol. camphoratum lub coffeinę.

Zewnętrznie położyć na piersi i łydki synapizmy, rozcierać nogi i ręce.

Można puścić krew, zwłaszcza w obrzęku płuc wśród spraw zapalnych i w przebiegu zapalenia nerek. Nadto można dać lewatywę ze środków ostrych jak: decoct. colocynth., octu, rozczynu soli itp.

Jeżeli niebezpieczeństwo na razie minęło, dawać cardiaca: digitalis, coffeinę, teobrominę, sparteinę, tra stroph. — Potem leczyć główną chorobę i zwracać uwagę na pierwsze objawy zastoinowe.

Opacitates corporis vitrei. Z a ć m i e n i a c i a ł a s z k l i s t e g o. Najczęściej występują w oczach z wysokim stopniem myopii, mogą się jednak pojawiać bez względu na wadę refrakcyi, czy to wskutek kapilarnych krwotoków na tle miażdżycy naczyń, czy to jako objaw towarzyszący z a p a l n y m sprawom naczyniówki, siatkówki i ciała rzęskowego. Świeże zaćmienia mogą się zmniejszyć a nawet uledz zupełnemu wessaniu pod wpływem środków resorbcyjnych jak jod, rtęć, stosowanych ogólnie lub miejscowo w postaci maści wcieranych w skronie, lub lepiej wstrzykiwań podspojówkowych. Korzystnie działa też zapuszczanie dioniny w coraz silniejszych rozczynach od 2—20%. W każdym przypadku trzeba uwzględnić podstawową chorobę oczną oraz tło ogólne n. p. lues, diathesis urica etc.

Ophthalmia sympatica. Z a p a l e n i e o k a w s p ó ł c z u l n e. Dla zapobieżenia wybuchowi zapalenia sympatycznego enukleować zawczasu oczy zranione zwłaszcza, jeżeli rana znajduje się w okolicy ciała rzęskowego, jeżeli w gałce zranionej pozostało ciało obce i jeżeli na zranionem oku występują objawy iridocyclitis plastica, a zwłaszcza silna bolesność rzęskowa nad okiem. Nie należy czekać, aż na drugiem oku wystąpią objawy choćby tylko zadrażnienia współczulnego. Jeżeli zapalenie współczulne już się rozwinie, wtedy enukleacya oka zranionego zazwyczaj jest już spóźniona. Wobec rozwiniętego zapalenia współczulnego w postaci iridocyclitis plastica, wskazana jest atropinizacya, ciepłe okłady, pijawki na skroń, wstrzykiwania podspojówkowe sublimatu lub Hg. oxycyanati 1 : 10000, oprócz tego leczenie napotne, odwodzące, wreszcie kuracya rtęciowa w postaci wcierań lub injekcyi. Jeżeli sprawa zakończy się zarośnięciem źrenicy, a oko się

zupełnie uspokoi i jeśli poczucie światła jest utrzymane, irydektomia może jeszcze część utraconego wzroku powrócić.

W rzadszych przypadkach występuje zapalenie współczulne pod postacią neuritis optica. Wtedy leczenie jest takie jak wyżej, z wyjątkiem środków stosowanych przeciw zapaleniu tęczówki.

Orchitis, zob. **Epididymitis.**

Osteomyelitis acuta. Objawy: ostry początek, silny bój wyraźnie umiejscowiony w dancj kości, przeważnie w trzonie długiej kości, obrzęk i zaczerwienienie powłok ponad chorem miejscem, objawy ogólne (wysoka ciepłota).

Leczenie: Długie sięgające do kości nacięcia, odsunięcie obrzękłej okostnej, trepanacya kości (do kanału szpikowego). W ten sposób otworzywszy ognisko ropne w szpiku, ograniczamy szerzenie się sprawy i usuwamy niebezpieczeństwo zakażenia ogólnego. Ranę tamponujemy. Rany te prawie zawsze goją się z pozostawieniem przetok, ponieważ powstają martwiaki, których usunięcie następuje dopiero po zupełnem ich oddzieleniu się i powstaniu mocnej trumienki z okostnej (w kilka miesięcy od początku choroby).

Otalgia. Rwa uszna. Bóle w uchu przy braku wszelkich odpowiednich zmian przedmiotowych w narządzie słuchowym. Wyszukanie i usunięcie przyczyny: zębów próchniczych, chorób nosa, gardła, krtani, macicy, niedokrwistości, błednicy, kiły, ogólnej nerwowości, histeryi. Leczenie: różne *antinervina*, antypiryna, fenacetyna, lactofenina, chinina, jod, lub:

690. **Rp.** Pigułki Meglin'a: Zinc. oxydat., Rad. valerian. *āā.* 10·0; Extr. hyoscyam. nigr. 1·0; Pulv. et extr. liquir. q. s. f. pill. Nr. centum. DS. Co dzień o jednę pigułkę więcej aż do 30, potem znów coraz mniej.

691. **Rp.** Ol. terebinth. DS. 15—20 kropli na dawkę w kapsułkach żelatyn., R. i w. po 6 kap. zażywać.

Zewnętrznie: nacieranie wyrostka sutkowego maściami narkotycznemi, nastojem jodowym, elektryzowanie, leczenie zimną wodą i nareszcie miesienie kostek usznych za pomocą zgłębnika uciskowego Lucaego.

Othaematoma, (Krwiak ucha) powstaje skutkiem urazu, czasem samoistnie. Z początku zimne okłady, lód, później w lżejszych przypadkach: pędzlowanie jodyną, nacieranie jodwazogenem, miesienie i opatrunek uciskający. Przy znacznych rozmiarach, silnem napięciu skóry, wielkich bólach, zropieniu: wypróżnienie treści zapomocą trójgrańca albo nacięcia, usunięcie części obumarłych, opatrunek przeciwgnilny. Przeciw pozostałemu zniekształceniu i zgru-

bieniu: codzienne miesienie.

Otitis externa circumscripta et diffusa. Zapalenie przewodu słuch. zewn. ograniczone i rozlane. Leczenie: z początku środki przeciwzapalne i kojące, pijawki przed skrawkiem, zimne wysychająca, lub ciepłe okłady naokoło ucha, nacieranie naokoło:

692. **Rp.** Chloroformi; Ol. hyoscyami c. *āā.* pp. aequal. S. Do nacierania na około ucha.

Wkraplanie do ucha ciepłych środków kojących, jak:

693. **Rp.** Dct. semin. papav. 1·0—10·0; Tct. laudani simpl. 0·5—1·0. MDS. Ogrzać i parę razy dziennie wkraplać do ucha, pozostawiając tam parę minut.

694. **Rp.** Morphii muriat 0·20; Aq. lauroceras. 20·0. MDS. Wkraplać do ucha 10 kropel letnich parę razy dziennie.

695. **Rp.** Cocain mur. 1·5—2·5; Aq. destil., Glycerin *āā.* 10·0. MDS. Jak wyżej.

696. **Rp.** Amygdal. amar. quarum quaelibet, contineat; Muriat. morph. (albo Cocain mur.), Extr. opii aq. *āā.* 0·01. D. t. d. Nr. X. S. Czopki do ucha.

albo:

697. **Rp.** Menthol 4·0; Ol. olivar. 20·0. MDS. Tamponiki z waty maczać w tym płynie ogrzanym i tak do ucha wkładać, żeby wywierać lekki ucisk na ściany przewodu; albo podłużny zwitek waty, umoczony w 1% rozczynie azotanu srebra lub w ciepłym płynie Burowa wkładać do ucha. Częste okłady z tegoż płynu na uchu. Miesienie sąsiedztwa miejsca dotkniętego zapaleniem zapomocą zgłębnika, owiniętego na jednym końcu watą natłuszczoną, lub zapomocą palca, wsuwanie kawałeczka natłuszczonego drenu, (co dobę coraz grubszego) do przewodu tak, aby wywierał na ściany lekki ucisk 24 godzin, co może chorobę w początku przerwać.

698. **Rp.** Spirit. vin. rectificat. 10·0; Morph. mur. 0·1, albo cocain. muriat. 0·2—0·4.

699. **Rp.** Acid. carbol. 0·5—1·0; Glycerini 10·0 z dodatkiem morph. 0·1 albo cocain. 0·20—0·4.

700. **Rp.** Anaesthesini, Acid. carbol. *āā.* 0·5; Menthol 0·05; Spirit. vin., Glycerin *āā.* 5·00. MDS. Watę umoczoną w tym płynie ogrzanym co 4 godziny wkładać do ucha.

701. **Rp.** Sublimati 0·02; Alcohol abs. ad 20·0. MDS. Trzy razy dnia wkraplać do ucha 10 kropli na 10 minut.

Przy dłuższem trwaniu, znacznem obrzmieniu, wielkich bólach, albo wytwarzaniu się ropy: głębokie nacięcie miejsca naciekłego albo zropiałego, z wy-

ciśnięciem ropy albo czopka martwiczego; potem wkładanie zwitka waty umoczonej w glicerynie karbolowej 5—10%, albo paska gazy jodoformowej, umoczonej w rozcieńczonym octanie glinowym, albo 1% roztworze azotanu srebra; unikać wystrzykiwań ucha. Dla zapobieżenia nawrotom zaleca się pędzlowanie ścian przewodu 1—2 razy dziennie rozczynem 0·5—1% azotanu srebra lub:

702. **Rp.** Merc. subl. corros. 0·01—0·02; Aq. dest. 10·0. MDS. Zewnętrznie.

703. **Rp.** Acid boric. 4·0; Alcohol abs. ad 20·0. S. Zewnętrznie.

Później przez 4 tygodnie, co drugi dzień po 10 kropli do ucha wkraplać.

W przewlekłem rozlanem zapaleniu przewodu z wydzieliną: przepłukiwanie ucha letnim rozczynem przeciwgnilnym jak: 3% rozczynem kw. borowego, albo 0·1% rozczynem sublimatu i wdmuchiwanie dobrze sproszkowanego kwasu borowego, wkraplanie lub pędzlowanie ścian przewodu 5% rozczynem azotanu srebrowego albo wkraplanie:

704. **Rp.** Acid. borici 0·50; Spirit. vin. 10·0. MDS. Krople do ucha, (albo kąpiele uszne z 1% rozczynu azotanu srebra).

Ziarninę należy przyżegać azotanem srebrowym, albo kw. chromowym.

Na swędzenie, pozostające nieraz po tej chorobie, używać maści z *Hydrg. pp. alb.* Przy uporczywych nawrotach stosować kąpiele uszne:

705. **Rp.** Kali sulfurati 0·50; Aq. dest. 50·0. MDS. Na kąpiele uszne, przez cztery tygodnie używać.

Przy zapaleniu błoniczem albo włóknikowem przewodu (*otitis ext. diphteritica aut. crouposa*):

706. **Rp.** Aq. calcis 50·0. S. Co godzina napełniać przewód uszny (kąpiele uszne) tym płynem, wdmuchiwanie jodoformu, albo dobrze sproszkowanego kw. borowego z kw. salicylowym (w równych częściach), albo kalium vel zinc. sozojodolic. z talc. venet. 1 : 10., pędzlowanie schorzałego miejsca 10% rozczynem azotanu srebrowego, wkraplanie rozczynu:

707. **Rp.** Acid. salicyl. 1·0; Spirit. vin. rectificati 10·0. MDS. Krople do ucha, (albo gliceryny karbolowej 5—10%, a w danym razie wstrzyknięcie podskórne surowicy przeciwbłoniczej).

Otit. ext. parasitica. Otomycosis. (Grzybica ucha). Usunięcie błonek za pomocą zgłębnika, szczypczyków, albo strzykawki, przepłukanie ucha rozczynami przeciwgnilnymi (sublimat 1 : 5000), kąpiele uszne z 0·6% nadmanganianu potasowego, zresztą leczenie, jak przy *otit. ext. chronica*. Dla zapobieżenia nawrotom wkraplanie roz-

czynów wyskokowych, przez kilka tygodni..

Otitis interna s. labyrinthica. Ostre zapalenie błędnika, wstrząśnienie błędnika. *Leczenie* w okresie ostrym podobne, jak w zapaleniu opon mózgowych. Bezwzględny spokój, okłady lodowe na głowę, miejscowy upust krwi, nacieranie maścią szarą, albo nalewką jodową, środki odwodzące, pryszczydła na kark, kończyny i łydki. *Wewnętrznie*: środki przeczyszczające i jodek potasu. Ważnem jest unikanie wszelkich wrażeń zmysłowych, jak jaskrawego światła i szczególnie silnych wrażeń słuchowych, wstrząśnień umysłowych itd. W okresie przewlekłym leczenie jest: 1) *przyczynowe*: (usunięcie niedokrwistości, blednicy, kiły, chorób ucha środkowego i t. p.); 2) *objawowe* (zwalczanie niedosłyszenia, szumu w uszach, zawrotów głowy).

a) niedosłyszenie — rozrzedzanie powietrza w przewodzie usznym zewnętrznym, zgęszczanie powietrza w uchu środkowem, przetwory jodowe, bromowe, wstrzykiwania podskórne:

708. **Rp.** Strychnini 0·07; Aqu. dest. 10·0. S. Do wstrzykiwań.

709. **Rp.** Pilocarpini mur. 0·20; Aqu. dest. 10·0. S. Jak wyżej.

Kilka kropli na wewnątrz, do wstrzyknięcia do ucha środkowego, albo podskórnego, elektryzowanie, nareszcie ćwiczenia słuchowe sposobem Urbantschitscha, a gdy nie można osiągnąć poprawy słuchu tymi sposobami, to rurki słuchowe i różne słuchawki.

b) szum w uszach — wdmuchiwanie do jamy bębenkowej par chloroformu z eterem, eteru z *liqu. hollandic.*, wstrzykiwanie podskórne strychniny, wstrzykiwanie do jamy bębenkowej pilokarpiny (2%), waseliny, kokainy, wodanu chloralu, pryszczydła za uszami, miesienie i nacierania wyrostka sutkowego wyskokiem, jodyną, jodvasogenem, wkładanie do przewodu usznego waty umoczonej w:

710. **Rp.** Ol. hyoscyami; Chloroform; Tct. opii *āā*. pp. aequal. MS. Zwitek waty umoczyć i włożyć do ucha.

711. **Rp.** Aether sulfur. 2·0 —4·0; Glycerini 10·0. MS. Jak wyżej.

Wewnętrznie podaje się przetwory jodowe, bromowe:

712. **Rp.** Natr. bromat. 10·0; Antipyrin. 2·0. Div. in pp. aequal. Nr. X. DS. 2 proszki dziennie.

713. **Rp.** Acid. hydrobromic. 20·0. DS. 2 razy dziennie po 20 kropli w wodzie ocukrzonej zażywać.

Następnie nastój wilczej jagody, *liqu. arsenic. Fovleri* i azotyn amylowy (*amylnitrit*) do wąchania. Wobec szumu tętniejącego 6—10 kropli nastoju naparstnicy lub *strophantus* parę razy na dzień, miesienie kostek słuchowych za pomocą zgłębnika uciskowego Lu-

cae'go, lub innych wspomnianych już sposobów.

c) zawrót głowy: mniej więcej te same środki i zabiegi używane bywają na zawrót głowy pochodzenia błędnikowego i w chorobie Ménière'a, przewlekle przebiegającej. Oprócz tego polecenia godne są w pewnych rodzajach zawrotu głowy, ćwiczenia gimnastyczne całego ciała metodą Spiry, albo tylko samej głowy metodą Urbantschitscha.

Otitis media acuta. (Ostre zapalenie ucha środkowego). Z początku leczenie przeciwzapalne: pijawki i zimne okłady na wyrostek sutkowy, okłady z Liquor Burowii, środki odwodzące, krople kojące bóle.

714. **Rp.** Acid. carbolici 0,5 do 1,0; Glycerini 10,0. S. Co 2 godz. zapuszczać do ucha, lub:

715. Acid. carbolici 0,5—1,0; Cocaini muriat. 0,5; Glycerini 10,0. MDS. Co 2 godz. zapuszcz. do ucha.

Środki przeczyszczające, spokój, unikanie napojów gorących i wyskokowych. Równocześnie leczenie chorób przyczynowych nosa i gardła. Wobec silnych bólów, bezsenności:

716. **Rp.** Phenacetini 0,25; Aspirini 0,5; Coffeini natr. — salicyl. 0,1. Dtd. Nr. XII. S. 3 proszki dziennie.

Po ustąpieniu okresu ostrego i bolesności, przedmuchiwanie sposobem Politzera, albo za pomocą cewnika trąbkowego. Jeżeli zaś gorączka i bóle nie ustają, w jamie bębenkowej zbiera się coraz więcej wypociny, wypuklając błonę bębenkową i przeświecając przez nią, wykonać przecięcie błony bębenkowej w dolnym tylnym jej odcinku albo w miejscu największego wypuklenia. Zaraz potem unikać przestrzykiwania i przedmuchiwania, lecz wprowadzać głęboko aż po błonę wązki pasek gazy jodoformowej (jako sączek) a na niej zwitek waty wyjałowionej, które zmienia się w miarę wypływu i potrzeby po każdem przemoknięciu. Po kilku dniach po ustąpieniu bolesności i ostrych objawów zapalnych przestrzykiwanie w miarę potrzeby letnimi rozczynami przeciwgnilnymi, lub ściągającymi lub też ostrożne wdmuchiwanie dobrze sproszkowanego kwasu borowego, jednakże tylko wtedy, jeśli otwór w błonie bębenkowej jest dość wielki i wdmuchnięcie proszku nie może spowodować jego zatkania. Utrzymujące się po pęknięciu lub przecięciu błony bębenkowej bóle ucha i głowy mogą być wynikiem zbyt małego otworu i wymagać niejednokrotnie ponownego przecięcia błony bębenkowej, lub rozszerzenia istniejącego już otworu. Po ustaniu ropienia należy jeszcze przez jakiś czas wykonywać przedmuchiwanie 2—3 razy na tydzień.

Otitis media suppurativa chronica. (Przewlekłe ropienie ucha środkowego). Dość często ostre zapalenie ucha środkowego przechodzi w stan przewlekły. Le-

czenie: częste przestrzykiwania 2% rozczynem kwasu borowego. W uporczywem ropieniu przepłukiwać ucho środkowe przez trąbkę za pomocą cewnika letnim fizyologicznym rozczynem soli kuchennej albo 0·5% rozczynem kwasu borowego, wdmuchiwanie proszku kwasu borowego, xeroformu, protargolu, aristolu, 1 do 3 razy dnia zależnie od obfitości wypływu.

717. **Rp.** Zinc. sulfur. 0,30; Aq. dest. 30·0. MDS. Trzy razy dnia 10 kropel letnich do ucha wpuszczać na 10 minut.

718. **Rp.** Plumb. acet. 0·30; Aq. destil. 30·0. MDS. Jak wyżej.

Przy wydzielinie cuchnącej używa się przestrzykiwania 3—4% kwasem karbolowym, słabym rozczynem kreoliny, lysolu, kreosolu, nadmanganianu potasowego albo sublimatem 1:1000. Dla lepszego opróżnienia jamy bębenkowej częste przedmuchiwanie sposobem Politzera, albo cewnikiem trąbkowym, lub też aspiracya powietrza w przewodzie ucha zewnętrznego lejkiem Siegla, częste przestrzykiwania przez trąbkę Eust. itp. Przy rozpulchnieniu błony śluzowej jamy bębenkowej wpuszcza się po dokładnem poprzedniem oczyszczeniu, parę kropel 10% rozczynu azotanu srebrowego na 1—2 minuty do ucha, potem przestrzykuje się rozczynem soli kuchennej. Dla lepszego oczyszczenia i rozpuszczenia wydzieliny wkraplać:

719. **Rp.** Perhydrol Mercka (3%) 10·0., albo z dodatkiem Thigenolu 1·0. DS. 10 kropli letnich 2—3 razy dziennie wpuszczać do ucha na 10 minut.

Wobec ziarniny w jamie bębenkowej:

720. **Rp.** Spirit. vini rectificati 10·0; Acid. boric. 1·0.

albo:

721. **Rp.** Perhydrol Mercka (6%); Spirit. vini rectificati *āā.* 10·0. MS. Jak wyżej.

Lub przyżeganie c. *ferr. sesquichlorat*, *acid. chrom.*, *acid. trichloracet.*, lub w końcu wyskrobanie za pomocą łyżeczki ostrej. Przy ropnem zapaleniu gruźliczem wdmuchuje się jodoform lub wkrapla się 10% zawiesinę jodoformu w glicerynie. Wobec ropienia albo tworzenia się perlaka (*cholesteatoma*) w górnym uchyłku nadbębenkowym jamy bębenkowej, (*recessus epitympanicus*) należy uchyłek ten przestrzykiwać za pomocą krzywych cewników, tak zwanych kaniuli bębenkowych wodą utlenioną, albo parafiną płynną (*paraffin. liquid.*) lub też mentholvasogenem. Wytamponowanie jamy bębenkowej względnie górnego jej uchyłka gazą namoczoną 1% formaliną. Gdy wydzielina zaczyna się zmniejszać, należy zaniechać dalszego przestrzykiwania, a tylko obsuszać jamę bębenkową suchym tamponikiem z waty.

Polipy uszne należy usunąć za pomocą pętli zimnej,

odpowiednich szczypczyków, nożyka pierścieniowatego Politzera, potem wkraplać krople spirytusowe, albo przyżegać kwasami żrącymi.

Wobec *próchnicy* kostek słuchowych i ścian jamy bębenkowej, w uporczywem ropieniu w uchyłku nadbębenkowym, w jamie sutkowej i w przypadkach perlaków wszystkie te zabiegi mogą pozostać bez skutku. Wtedy wskazane są różne zabiegi operacyjne, jak wyskrobanie jamy bębenkowej, wycięcie kostek słuchowych, odsłonięcie pobocznych jam ucha środkowego, jak uchyłka nadbębenkowego, wejście do jamy sutkowej, lub też wydłutowanie wyrostka sutkowego i kostnej tylnej ściany przewodu usznego.

Otit. media catarrhalis serosa et sicca, Sclerosis cavi tympani. (Zapalenie nieżytowe przewlekłe ucha środkowego). Obok leczenia przewlekłego nieżytu nosa i gardła wdmuchiwanie powietrza do ucha środkowego parę razy na tydzień, czasem stożkowanie i miesienie trąbki za pomocą zgłębników z celuloidyny albo wpuszczać do trąbki parę kropli adrenaliny z kokainą (2%). Gdzie jest w jamie bębenkowej wydzielina, która po tem leczeniu nie ustępuje, należy ją wydalić przez przecięcie błony bębenkowej. W sprawach nieżytowych suchych należy także próbować wdmuchiwania do ucha środkowego przez trąbkę pary terpentynowej, lub salmiakowej.

W tak zwanej sklerozie ucha środkowego działa stosunkowo najlepiej miesienie błony bębenkowej i kostek słuchowych za pomocą zgłębnika uciskowego Lucae'go, masseura Delstauche'go i t. p. narzędzi, albo przez rozrzedzanie po wietrza w przewodzie ucha zewnętrznym.

Residua otitidis mediae. (Pozostałości po ropnem albo nieżytowem zapaleniu ucha środkowego). Jeżeli pozostało przedziurawienie błony bębenkowej bez wydzieliny (»suche przedziurawienie«), można osiągnąć poprawę słuchu i usunąć szum w uchu, przez używanie tak zwanych bębenków (Tyonbee), albo wkładanie zwitka waty, umoczonej w glicerynie. Zarośnięcie przedziurawienia można sprowadzić przez częste nacieranie brzegów otworu 30—80% roczczynem kwasu trójchlorooctowego. Niekiedy jednak już samoistne zabliźnienie się otworu w błonie bębenkowej sprowadza pogorszenie słuchu i silny szum w uchu, tak że wówczas trzeba wytworzyć i utrzymywać sztuczny otwór w tej błonie najlepiej za pomocą galwanokaustyki.

Oxaluria. Skaza szczawianowa. Często towarzyszy skazie moczanowej i ma wtedy znaczenie ze względu na możliwość tworzenia się kamieni w drogach moczowych. Należy jednak pamiętać, że obecność kryształów szcza-

wianu wapniowego w moczu nie dowodzi jeszcze zwiększenia ilościowego tego ciała w moczu i że wogóle pojęcie skazy szczawianowej nie jest ogólnie przyjęte. Względnie często zdarza się oxaluria u neurasteników.

Przy leczeniu uwzględnić przedewszystkiem dyetę. Z jarzyn unikać należy szczawiu, szpinaku i pomidorów, natomiast zalecają sałatę. Mięso, tłuszcze wszelkiego rodzaju, jaja i mleko stanowią spis potraw najbardziej zalecenia godny. Lecznicze wskazanie stanowi dostarczenie ustrojowi dużej ilości wody (celem przepłukiwania). Najczęściej używamy wód mineralnych: Vichy, Karlsbad, Krościeńskiej, Elster, Wildungen, Szczawnickiej ze zdroju Józefiny.

Na wewnątrz: lith. carb., lith. salicylicum, natr. carbon. po 0·50—1·0 dziennie.

(Receptura — patrz Diathesis urica).

Oxyuris vermicularis. Glistnica robaczkowa. Zapobiec samozakażaniu się przez przenoszenie do ust jaj palcami zanieczyszczonymi kałem przy drapaniu okolicy odbytu. Lewatywy z wody, czosnku roztartego w wodzie (garść na 1 litr) lub też lewatywy z czystego tranu. Lewatywy obfite i wysoko wprowadzane mają na celu mechaniczne usunięcie glistnic; powinny być robione najmniej przez 2 tygodnie. Okolicę odbytu smarować na noc szarą maścią.

722. **Rp.** Buthyri cacao 3·00. Calomelanos 0·05. Mf; supposit. Dtur. tal. dos. Nr. V. S. Na noc jeden czopek.

723. **Rp.** Naphtalin 1·00; Ol. olivar. 40·00. MDS. do lewatywy. Dorosłym 5,0—6·00 : 80·00 oliwy.

724. **Rp.** Santonini 0·10; Ol. papaver. 50·00. S. Do lew.

Ozaena. Ozena. Zob. **Catarrhus narium.**

Panaritium. Zanogcica, Zastrzał. Rozróżniamy P. superfic., osseum, tendineum — sprawy ropne na palcach rąk, (rzadko nóg), mające skłonność do przechodzenia z postaci bardziej powierzchownych w głębsze i szerzenia się wzdłuż palców ku dłoni, a nawet na przedramię. Przy zastrzale powierzchownym wystarczy nieraz płytkie nacięcie skóry; przy sprawach głębszych trzeba głęboko i do zdrowych tkanek podłużnie nacinać. Cięcia zbyt małe zmuszają do ponownych nacięć i nie powstrzymują szerzenia się sprawy. Umiejętne stosowanie leczenia ssawkami (Biera) może oddać pewne usługi.

Panarit. superf. ad unguem (= *Paronychia*) — ropienie przypaznogciowe początkowo (nie dłużej, niż przez tydzień) może być leczone zachowawczo — wycinaniem podminowanej skóry przy paznogciu, okładami. Jeśli to leczenie szybko nie pomaga, nie należy zwlekać z zupełnem

zdjęciem paznogcia, którego obumarły brzeg gra rolę ciała obcego zakażonego. Zdjęcie paznogcia można wykonać w znieczuleniu miejscowem przez zamrożenie (eter, chlorek etylu) lub w znieczuleniu kokainą. W ten sposób skraca się leczenie o kilka tygodni. O ile ropienie przed zdjęciem paznogcia trwało niezbyt długo i matrix nie uległa zniszczeniu, paznokieć odrasta, lecz zwykle nieco zniekształcony.

Parametritis p. **Perimetritis.**

Paraphimosis. Z a d z i e r z g n i ę c i e ż o ł ę d z i, z a ł u p e k. Starać się jak najwcześniej odprowadzić za pomocą palców, wywierając ucisk na żołądź i zlewając ją podczas zabiegu zimną wodą. Dla zmniejszenia obrzęku okłady z płynu:

725. **Rp.** Adrenalini Clin, Cocaini muriat. *āā* 1,0; Aq. dest. ad 100,0. S. Do okładów.

Jeżeli się nie udaje, nacięcie pierścienia ściešniającego w kierunku podłużnym prącia i następowe odprowadzenie napletka, okłady zimne i częste przemywania.

Paronychia, patrz Panaritium.

Pediculi a) **capitis.** W e s z g ł o w i a. U dzieci natłuścić głowę maścią:

726. **Rp.** Sulf. praecip. 10,0; Ungu. simpl. 100,0. Mfungu. S. Maść, lub:

727. **Rp.** Naphtol beta 1,0; Ungu. simpl. 100,0. Mfungu. S. Maść.

a po kilku godzinach zmyć dobrze głowę spirytusem mydlanym. U starszych nasmarować dokładnie głowę (u mężczyzn ostrzyc włosy) naftą napół z oliwą lub:

728. **Rp.** Ol. Petrae 100·0; Bals. peruvian., Ol. olivarum. *āā* 25·0. S. Zewnętrznie.

a po kilku godzinach zmyć głowę spiryt. mydlanym.

Dla wygubienia jajek, szczególniej na włosach długich zmywać włosy 1% rozczynem kw. octow., octem lub:

729. **Rp.** Xylol, Aether *āā* 100,0. S. do zmywania włosów (ostrożnie ze światłem).

b) **vestimentorum.** W s z y u b r a n i a. Kąpiel siarczana, dokładne obmycie mydłem. Gdy kąpiel przeciwwskazana, obmywanie wodą sublimatową 1‰ i mydłem, poczem maść siarczana 5% lub naftolowa 0,5%. Rzeczy oddać do dezynfenkcyi lub oczyścić 1—2% rozczynem sublimatu.

c) **pubis.** M ę d o w e s z k a. Zalecić obcięcie (nie golenie) włosów wzgórka łonowego i nasmarować 1—2 razy rozczynem:

730. **Rp.** Hydrarg. bichlor. corros. 1,0; Spirit. Vini 50,0; Aq. destill. 250,0. S. Zewnętrznie. (Uważać na skórę moszen), lub:

731. **Rp.** Bals. Peruv., Ol. Petrae *āā* 50,0. S. do smarowania.

W razie zajęcia rzęs użyć maści:

732. **Rp.** Praecipit. flav. 1·0; Ung. simpl. 20·0. S. Maść.

Maść tę należy wetrzeć 3 razy w odstępach dwugodzinnych, a po następnych 2 godzinach zmyć dokładnie mydłem szarem.

Pemphigus. Pęcherzyca. a) ostra u noworodków: wielka czystość, higiena żywienia, kąpiele otrąbkowe z wywarem kory dębowej (z 300,0 kory), odosobnienie chorego. Miejscowo zasypki i okłady:

733. **Rp.** Zinci oxyd., Talci *āā* 50,0 MD. S. Zasypka.

734. **Rp.** Cupr. sulfur. 2,0; Zinc. sulfur. 7,0; Aq. camphorat. 200,0. S. Do okładów (rozcieńczyć wodą 1 : 2).

735. **Rp.** Liqu. Alumin. acet., Aqu. dest. *āā* 100,0. S. Do okładów.

Pęcherze większe przecinać, zwilżać wyskokiem i pudrować.

Na noc smarować maścią:

736. **Rp.** Hydrarg. praecip. albi 1,0, Vaselini fl. 25,0. Mfungu. S. Maść.

b) przewlekła. Uwzględnić stan ogólny chorego, dyeta wzmacniająca. Wewnętrznie arszenik w zwykłych dawkach (także i podskórnie). Zewnętrznie kąpiele ciepłe z wywarem kory dębowej, sublimatem (5 grm. na kąpiel dla dorosłych) maść cynkowa, dziegciowa, pędzlowanie:

737. **Rp.** Tinct. rusc.; Ol. olivar. *āā*. 50·0. S. Zewnętrznie.

Poczem w $\frac{1}{2}$ godziny po zapędzlowaniu kąpiel ciepła $\frac{1}{2}$ do 1 godziny trwająca; następnie zasypki.

Miejsca zakażone następowo zmywać wodą utlenioną:

738. **Rp.** Perhydrol 10,0; Aq. dest. 100,0. S. Do zmywań.

Pericarditis. Zapalenie osierdzia.

a) Suche (pericarditis sicca): Przedewszystkiem spokój, chory powinien leżeć w łóżku; na okolicę serca worek lodowy, a jeśli chory nie znosi lodu, to okład wysychający. W razie silnych bólów parę pijawek, suche bańki, pędzlowanie c. tra. jodi. Na wewnątrz inf. digitalis e 1·00 ad 200·000, co godzinę łyżkę, lub inne cardiacum. W razie podejrzenia na tło gośćcowe przetwory salicylu w połączeniu z coffeiną dla uniknięcia zapadu. Jeżeli bóle trwają, dać morfinę, chloralhydrat, lub sulfonal na noc. Dyeta przytem płynna niepodniecająca; uważać na regularne stolce.

b) Wysiękowe (peric. exsudativa). Przy płynie ropnym lub nawet surowiczym, jeśli zachodzi *indicatio vitalis*, zabieg chirurgiczny; jeśli chory znosi wysięk nie najgorzej, leczenie wyczekujące: zewnętrznie stosujemy resorbentia; na wewnątrz podajemy środki nasercowe i moczopędne lub kombinacyą jednych i drugich. Nie-

którzy (Schrötter) polecają też chininę.

739. **Rp.** Fol. Digit. pulv. 0,05; Diuretini Knoll 0,5. Mfpulv. Dtd. No X. S. Co 2 godz. proszek.

Inne recepty, patrz Vitia cordis.

c) Z r o s t y o s i e r d z i o w e. Leczenie zewnętrzne zawodne. Przy zrostach świeżych wskazane jest rozluźnianie ich za pomocą wzmożenia akcyi serca przez podawanie naparstnicy. Ścisłe zrosty radzą niektórzy usuwać na drodze operacyjnej (?).

Perimetritis. Z a p a l e n i e o k o ł o m a c i c z n e. Tu możemy też mówić o zapaleniu około trąbek i jajników (perisalpingitis et perioophoritis), jak również o zapaleniu tkanki okołomacicznej (parametritis), gdyż leczenie jest zwykle bardzo do siebie podobne.

W okresie ostrym: Spokojne leżenie w łóżku, okłady lodowe na okolicę bolesną, w razie znacznej bolesności środki odurzające; dyeta ścisła, płynna, nadto wewnętrznie: tra. opii simpl. po 10 kropli kilka razy dziennie, albo:

740. **Rp.** Extr. opii aquos. 0.10; But. cacao q. s. ut f. l. artis suppositoria ad anum N. V. DS. Co 3 godz. czopek użyć, a gdy nasilenie objawów się zmniejsza—rzadziej.

741. **Rp.** Morphii muriat. 0,02; Butyri Cacao q. s. ut f. supp. anale. Dtd. No V. S. W razie bólów czopek.

Gdy ciepłota opadnie, środki łagodnie wypróżniające: lewatywy z wody z dodatkiem 2 łyżek ol. ricini albo z dodatkiem łyżki gliceryny. Czopki glicerynowe, oleum ricini wewnętrznie.

Gdy objawy ostrego zapalenia ustąpiły, okłady wysychające; po ustąpieniu bolesności: kąpiele nasiadowe ciepłe, z dodatkiem $^1/_8$—$^1/_4$ kilo soli na kąpiel. Kąpiele borowinowe (fabryki »Tlen« lub Mattoniego sól borowinowa), Truskawiec. (Dra Sedlitzkiego tabl. do kąpieli).

Przestrzykiwanie pochwy słabym prądem wody na 30—38° R. z dodatkiem soli kuchennej (2 łyżki na 1 litr) lub z dodatkiem płynu o składzie:

742. **Rp.** Kali jodati 3·0—5·0; Trae jodi 15·0—20·0; Aq. destill. 250·0. S. 1—2 łyżek na litr wody.

743. **Rp.** Trae jodi; Trae gallarum *āā*. 20·00. DS. Do pędzlowania.

744. **Rp.** Ammon. sulfo-ichtyol. 5·00—10·00; Glycerini 200·00. MDS. Do tamponów.

W przypadkach przewlekłych miesienie.

745. **Rp.** Kali jodati 10·00; Gelatini q. s. f. l. art. globuli vaginales Nr. X. DS. Raz dnia gałkę użyć.

746. **Rp.** Jothioni 5,0; Glycerini 300,0. D. S. Płyn do tamponów.

747. **Rp.** Ammon. sulfo-icht. 1·00; Butyr. cacao q. s. f. l. art. suppos. ad a-

num N. X. S. 1 czopek dziennie użyć.

W chronicznej postaci, obciążenie od zewnątrz (1/2—2 klg.), columnisatio, obciążenie śrutem, rtęcią w balonie Brauna, planum inclinatum (Pinkus). Jeśli mimo długotrwałego i systematycznego użycia wyż wymienionych sposobów leczenia, badanie i objawy wykazują znaczne zmiany około jajników, lub w nich samych, albo, że w trąbce rozszerzonej znajduje się treść (śluz, ropa, krew), to często dopiero leczenie operacyjne usunąć zdoła cierpienie, wskutek którego życie dla kobiety staje się ciężarem. W tych wypadkach należy wyciąć trąbkę schorzałą (salpingectomia).

Peritonitis. Zapalenie otrzewnej. I. *P. acuta: a)* z przebicia (P. perforativa); jedynie szybka operacya może chorego uratować. *b)* Rozlane włóknikowo-ropne zap. otrz. (P. fibrino-purulenta diffusa). Celem leczenia musi być dążenie do wytworzenia zapalenia zlepnego, chodzi więc o to, aby ruchy robaczkowe jelit o ile możności ograniczyć; zatem prócz zupełnego spokoju i ścisłej dyety podajemy opium lub morfinę w dawkach zależnych od nasilenia bólu.

748. **Rp.** Trae Opii simpl. 10,0. Da in vitr. rostr. S. Co 2—3 godz. 5—8 kropli (stosownie do bolesności; gdy bolesność się zmniejszy, dawki również zmniejszamy).

749. **Rp.** Extr. Opii 0,02; Sacchari 0,3. Mfpulv. Dtd. No X. S. Co 2—3 godz. proszek (stosownie do bolesności).

750. **Rp.** Laudani puri 0,02; Sacchari albi 0,3. Mfpv. Dtd. No X. Jak poprzednio.

Jeśli wymioty uniemożliwiają podawanie leków per os, stosujemy je w czopkach.

751. **Rp.** Laudani puri 0,05; Ol. Cacao q. s. ut f. suppos. anal. Dtd. No X. S. 3—4 czopków na dobę.

Możemy też zamiast Opium stosować Morfinę, najlepiej podskórnie.

Miejscowo stosownie do podmiotowego uczucia chorego stosujemy okłady lodowe, wysychające lub gorące.

W razie wymiotów zalecamy:

752. **Rp.** Codeini phosphor., Cocaini muriat. *ãã* 0,05; Aq. Menth. pip., Aq. Chloroform *ãã* 50,0. S. Co 1—2 godz. łyżeczka do łyżki.

753. **Rp.** Cocaini muriat. 0,1; Morph. muriat. 0,05; Aq. amygdal. amar. dil. 10,0. Da in vitr. rostr. S. Co 2—4 godz. 10—15 kropli.

754. **Rp.** Aq. chloroform. 150,0. S. Co 2 godz. łyżkę.

Czkawkę hamujemy tymi samymi środkami, co i wymioty; Penzoldt w tym celu zaleca także atropinę w ilości do 0,003 *p. die.*

755. **Rp.** Atrop. sulfur. 0,01; Aq. dest. q. s. ad so-

lut.; Argillae alb. q. s. ut f. pil. No XX. S. 1—2 pig. 1—3 razy dz. (1 pig. = 0,0005 Atrop.).

Przeciw wzdęciu zakładamy do odbytnicy dren kauczukowy, który pozostawiamy tam do $^1/_2$ godz., póki gazy nie odejdą.

II. *P. chronica*: a) neoplasmatica. Leczenie czysto objawowe, zdążające do usunięcia bólów i wymiotów. b) P. tuberculosa. Leczenie ogólne higieniczno-dyetetyczne, a przedewszystkiem klimatyczne (patrz Tuberc. pulm.). Zniknięcie wysięku staramy się przyspieszyć: 1) przez wcieranie co wieczór w powłoki brzuszne mydła szarego (Sapo kalin. 1 łyżka rozrobiona małą ilością wody; po $^1/_2$ godz. — letnia kąpiel); za mniej skuteczne uważa Ortner wcieranie szarej maści; 2) przez podawanie środków moczopędnych, przyczem najczęściej używamy tutaj mocznika (Urea) i Aq. Petroselini:

756. **Rp.** Ureae purae 20,0; Aq. naphae, Cognaci *āā*. 100,0. S. Co 2 godz. łyżkę.

757. **Rp.** Aq. Petroselini 150,0. S. Co 2 godz. 1 łyżkę.

Gdy te środki zawodzą, wskazaną jest laparotomia.

Perityphlitis zob. **Typhlitis.**

Periurethritis. Zapalenie okołocewkowe. W okresie ostrym spokój, zaprzestać leczenia rzeżączki, miejscowo okłady zimne (z aq. plumbi., liqu. alumin. acet.) lub kataplazmy. Gdy chełbotanie, nacięcie wczesne; gdzie niema dążności do ropienia (postać przewlekła), kąpiele ciepłe przedłużone i smarować:

758. **Rp.** Monotal 25,0. S. Wcierać w guzek.

759. **Rp.** Jodvasogen 6% Lag. orig. S. do wcierania.

760. **Rp.** Jothion Lag. orig. S. do wcierania.

Perniones zob. **Congelatio.**

Pertussis. Krztusiec. Koklusz. Oddzielić dzieci zdrowe zwłaszcza małe. Dyeta pożywna, karmić zaraz po wymiotach. Pobyt na świeżem powietrzu, oddychanie zgęszczonem powietrzem. Rozpylanie 5% kw. karb. w mieszkaniu.

761. **Rp.** Trae bellad. gtts. 2—5; Mixtur. gummos. 100·00; Syrup. simpl. 15·00. MDS. Co 2 godziny łyżeczkę.

762. **Rp.** Chloral hydrati 0·50; Ammon. v. natri brom. 2·00; Aq. dest. 100·00; Mixtur. gumm., Syrup. rub. id. *āā*. 15·00. MDS. Co 3 godziny łyżeczkę.

763. **Rp.** Cocain mur. 1·00; Aq. dest. 10·00. MDS. Do pędzlowań przełyku i krtani.

764. **Rp.** Morphii mur. 0·01 do 0·02; Aq. dest. 60·00; Syrup. althaeae 15·00. MDS. 3 razy dzien. łyżeczkę.

765. **Rp.** Chinini muriat.; Natr. bicarb.; Sacch. *āā*

1·50. Mfp. div. in. dos. 10. S. Co 3 godz. prosz. Zamiast chininy można podawać Euchininę lub Aristochinę (połączenia nie gorzkie) w dawkach po tyle deci, ile dziecko ma lat do 0,5 *p. dosi*; także nadaje się Chinin. tannic. (mało gorzka) w dawce 2 r. większej, niż sulfuric.

766. **Rp.** Trae alcohol. rad. aconit., Trae bellad *āā.* gtts. 10; Aq. amygdal. amar. 10·0; Aq. destill. 100·00; Syrup. aurant. 20·00. MDS. 3—4 razy dzien. łyżeczkę.

767. **Rp.** Antipyr. 1·00; Terpinhydrati 1·00; Aq. tiliae, Syr. aurant. *āā.* 50·00. MDS. 4—5 r. dz. łyżeczkę.

768. **Rp.** Extr. hyosc. 0·20; Linct. gummosi 100·00; Syr. rub. id. 20·00. MDS. Co 2 godz. łyżeczkę.

769. **Rp.** Codeini mur. 0·05; Linc. gumm. 60·00; Syr. althaeae 30·00. MDS. 3—5 łyżek dziennie.

770. **Rp.** Dct. hbae thymi 10·00 ad 200·00; Ammon. bromat. 2·00; Syrup althaeae 20·00. MDS. Co 2 godz. łyżeczkę.

771. **Rp.** Bromoformii 5·00. DS. Dzieciom:
do roku życia 1—3 krop.,
od 2—4 lat 4—8 »
do 8 lat 8—12 »
3 razy dziennie podać w łyżeczce wody ocukrzonej lub syrupu.

772. **Rp.** Tussol (antipyr. amygdal.) 2·0; Aq. dest. 80·00; Syr. senegae 20·0. MDS. Dzien. 1—3 łyżecz.

773. **Rp.** Acidi benzoici, Bismut. salic. *āā.* 5·0; Chinin sulf. 1·0. Mfp. DS. pr. do nosa.

774. **Rp.** Acidi borici; Coffeae tost. *āā.* 5·0. Mfp. DS. 2 razy dzien. wdmuchiwać do nosa.

775. **Rp.** Thymoli 1·0; Spir. vini rectif. 250·0; Aqu. dest. 750·0. DS. Do inhal.

776. **Rp.** Aspirini 0·2—0·5; Heroini 0·0001 — 0·001; Mfp. Dent. tal. dos. Nr. X. S. 3 proszki dzien.

777. **Rp.** Kreosoti 0·25; Sulfonal 0·20; Syrup. tolutani 150·0. MDS. Co 2 godziny łyżeczkę (przed użyciem wstrząsnąć).

778. **Rp.** Antispasmini 1·0; Aq. amygd. amar. 10·0. S. 1—2 razy dziennie po 10 kropli.

779. **Rp.** Salochinini 0·10; Sacch. lactis 0·20. Dtd. Nr. XII. S. 4 pr. dz.

780. **Rp.** Heroini hydrochlor. 0·0005—0·002; Sacch. albi 0·30. Dtd. Nr. X. S. 3 pr. dz.

781. **Rp.** Veronali 1·50; Aq. fervidae 100·0; Syr. Althaeae 20·0. MDS. Co 2 g. łyżeczka od kawy.

Pharyngitis. Zapalenie gardła. Leczenie winno poprzedzać zbadanie nosa i jamy noso-gardłowej; przy zajęciu tychże równoczesne leczenie. W przypadkach postaci zanikowej, suchej, pędzlowanie:

782. **Rp.** Jodi puri 0,5; Kali jod. 1,0; Glycerini 50,0; Ol. Menth. gtts. II. MDS. Zewnętrznie.

783. **Rp.** Mentholi 1,0; Gly-

cerini 10,0. S. Do pędzlowań.

Podobnie i Thymol 5%.

Pharyngitis hypertr. granulosa lub *lateralis*.

Kauteryzowanie miejsc. lapisem w substancyi lub pędzlowanie całego gardła rozczynami lapisu 2—10%, lub taniny np.:

784. **Rp.** Acidi tannici 2·0; Spir. vini rect. 20·0. DS. Zewnętrznie.

785. **Rp.** Sozojodoli 2·50; Aq. dest. 50·0. S. Do pędzl.

Niemniej można chorym zapisywać zimne rozpylania z rozczynów 1—2% natri bicarb., kali carbon., natri chlor., ammonii chlor., dalej płukania z tych środków.

Phosphaturia. Nadmierne wydzielanie fosforanów z moczem. Dyeta prawie całkiem odmienna niż przy skazie moczanowej. Wzbronione: owoce, jarzyny. Mięsa i jaj, mimo że zawierają istoty fosfor zawierające, ograniczać nowsi autorowie nie radzą. Dozwolone: mleko, potrawy mączne, cukry, miód, masło, piwo, wino, woda sodowa. Nie dawać wód alkalicznych.

Zwracać uwagę na objawy neurasteniczne.

786. **Rp.** Urotropin 0·5. S. 3 proszki dziennie. (Taniej zapisać można ten sam środek, używając nazwy: Hexamethylentetramin).

787. **Rp.** Ac. mur. dil. 30·0. S. 3 razy dziennie po 20 kr. w ½ szklanki wody.

788. **Rp.** Acidi benzoici 2·0; Sacch. alb. 1·0. M. f. pul. Div. in dos. aeq. Nr. VI. S. 3 proszki dziennie.

789. **Rp.** Ac. lactic. 3·0; Aq. dest. 200·0; Aq. menth. pip. 50·0. S. 3 razy dzien. po łyżce w ½ szklanki wody sodowej.

Pityriasis versicolor. Łupież pstry. Rozmydlić na skórze mydło szare, siarczane (f. Tlen lub Malinowskiego) lub naftol. i pozostawić pianę, robiąc to codziennie aż do podrażnienia skóry; wtedy kąpiel i puder; albo nacierać codzien. następ. płynami i pudrować, aż nie nastąpi złuszczenie naskórka:

790. **Rp.** Ac. carbolic. Spir. lavandul. *āā* 2·0; Spir. vini rect. 15·0. S. Zewnętrznie.

791. **Rp.** Ac. salicyl. 4·0; Glycerini 5·0; Spir. vini rect. ad 50·0. S. Zewnętrznie.

792. **Rp.** Naphtholi 0·50; Spir. vini rect. 50·0. S. Zewnętrznie.

793. **Rp.** Sublimat 0,5; Ol. Lavand. 3,0; Sapon. vir. 40,0; Spir. Lavand. 60,0. S. Zewnętrznie.

794. **Rp.** Ac. salicyl. 2,0; Ol. Terebinth. 25,0; Aether sulf. 10,0; Spir. vini rectif. ad 100,0. S. Zewnętrznie.

795. **Rp.** Perhydrol. 15,0; Borax 2,0; Aq. dest. ad 100,0 (Gallois). S. Zewn.

Płyny te można zastąpić maściami:

796. **Rp.** Anthrarobin 5·0; Lanolin. anhydr. 40·0; Ol. olivar. 10·0. M. f. ung. S. Maść.

797. **Rp.** Ol. terebinth. 20·0; Lanolini 30·o. M. f. ung. S. Maść.

798. **Rp.** Resorc. resubl., Ac. salicyl. *āā.* 2,0; Sulf. praecip. 10,0; Lanol. anh., Vaselini fl. *āā* 40,0. Mfungu. S. Zewnętrznie.

799. **Rp.** Glycosal 3,5 Solve in Alcohol q. s.; Vasel. fl., Lanolini *āā* 30,0 Mfungu. S. Maść.

Pleuritis. Zapalenie opłucnej. Łóżko, pożywienie płynne, zwłaszcza jeżeli jest gorączka. Suche bańki na okolicę zajętą zapaleniem opłucnej; jeżeli bardzo silny ból, to nawet 4—6 pijawek lub wstrzyknięcie morfiny. Potem okład lodowy, lub wysychający. W razie męczącego kaszlu morfina lub inny środek narkot. (kodeina, dionina, extr. cannab. ind. samo lub z jednym z powyższych środków). Jeżeli się wypocina nie wytwarza, to pozostać przy tem leczeniu, co najwyżej pędzlowanie przez kilka dni cum tra jodi i nie pozwalać choremu wychodzić, dopóki stan podgorączkowy się utrzymuje; mimo jednak podniesionej jeszcze ciepłoty po przejściu okresu ostrego należy wysłać chorego do miejscowości kurac. (patrz niżej), zwłaszcza w razie podejrzenia na tło gruźlicze. Zresztą trzeba leczyć chorobę zasadniczą, najczęściej nacieki szczytowe. Jeżeli zaś nagromadza się wypocina, to obok okładów wysychających można zalecić smarowanie raz na dzień jodyną lub pryszczydło. Wewnętrznie natrium salicylicum 3—4 gr. dziennie. W okresie, kiedy już wypociny nie przybywa, pędzlowanie jodyną, kataplazmy ciepłe, wewnętrznie kalium jodatum, diuretica, jak: inf. digitalis, theobrom. natrosalicyl. po 4—5 grm. dziennie, coffeinum natro-salic. 1—1·5 dziennie, kalomel., adonis vernalis 6·0 na 200·0, tra stroph., kali nitricum itp. Najlepiej jednak ograniczyć się do podawania leków nasercowych tam tylko, gdzie istnieje do tego ścisłe wskazanie, pamiętając również, że działanie środków moczopędnych jest więcej niż niepewne, jeśli chodzi o przyspieszenie wessania wysięków. Nadto można próbować środków przeczyszczających, jeżeli niema przeciwwskazania.

Tam, gdzie wypocina ropna, należy zrobić resekcyę żebra i ropę wypuścić; jeżeli zaś chory się nie zgadza, to przynajmniej punkcyę i aspiracyę płynu przyrządem Potaina lub Dieulafoi. Punkcya nadto jest wskazaną, jeżeli znaczna bardzo duszność grozi życiu chorego. (Niektórzy klinicyści trzymają się tej zasady, aby każdy wysięk — nawet surowiczy — jaknajprędzej usuwać, a w razie nawrotu połączyć wypuszczenie płynu wysiękowego z wprowadzeniem do jamy opłucnej sterylizowanego rozczynu fizyolog. soli kuch.). Nie należy nigdy wypuszczać zbyt wiele płynu naraz.

Po przebyciu zapalenia opłucnej, wyjazd na świeże

powietrze, w góry do Zakopanego, Szczawnicy, Davos, Gleichenbergu, nad morze lub na południe, odżywianie forsowne, gimnastyka odpowiednia i leczenie w gabinetach pneumatycznych.

Zresztą leczyć należy chorobę główną, która dała powód do zapalenia opłucnej, a tą jest najczęściej gruźlica płuc.

800. **Rp.** Natri salicyl., Diuretini *āā* 3·0. Aq. destill. 180·0. Syrup. simpl. 20·0. MDS. 3 łyżki dz.

Przy pozostałym exsudacie:

801. **Rp.** Decoct. adonidis e 15·0 ad 200·0; Oxymel scillae 20·0. DS. Co 2 g. łyżkę.

802. **Rp.** Duotali Bayeri 0·25—0·50. Dent. tal. dos. Nr. XII. S. 3 proszki dziennie.

803. **Rp.** Kali hydrojod. 2·0; Jodi puri 0·50; Ung. digitalis 20·0. Mfung. S. Maść.

804. **Rp.** Hydropyrini Richter 0·50 (w proszku lub pastylkach). Dtdos. Nr. XX. S. 3 proszki (wzgl. pastylki) dz.

805. **Rp.** Aspirini 0·25—0·50. Dent. tal. dos. Nr. XII. S. 3 pr. dz.

806. **Rp.** Sapo. vir. 50·0. S. Maść.

Mesotan, Jothion lub Jodvasogen do smarowania.

Pneumonia. Z a p a l e n i e p ł u c. Leków swoistych przeciw pneumonii nie posiadamy. Leczenie więc przeważnie objawowe. Z a s a d ą j e s t, ż e w p r a w i d ł o w o p r z e b i e g a j ą c e m z a p a l e n i u p ł u c c z e m m n i e j l e k a r z s t o s u j e l e k ó w, tem l e p s z y w y n i k. Dyeta płynna: bulion, rosół, mleko, winna polewka, wino, rosół z żółtkiem (kilka razy dziennie).

W pierwszym okresie zapalenia płuc można postawić suche bańki, zwłaszcza, jeżeli jest kłucie w piers.; przy bardzo silnem kłuciu nawet 2—3 pijawek lub cięte bańki i okład lodowy lub wstrzyknięcie morfiny; jeśli chory lodu nie znosi, — okład gorący lub wysych. Przy silniejszym kaszlu, męczącym chorego, nieznaczne dawki narkotyków. Jeżeli gorączka bardzo wysoka lub trwa długo, należy przeciwdziałać przez zmywanie ciała zimną wodą lub wodą z octem pół na pół; podawać w razie koniecznej potrzeby środki przeciwgorączkowe jak: antipyrinę 1·00, fenacetynę 0·3—0·5 z dodatkiem koffeiny 0·15—0·20! na dawkę, lub też obok tych przetworów dać jeszcze koniak lub mocne wino. Przy słabem tętnie, takiejże akcyi serca, podać alkohol, strophantus lub sparteinę, kofeinę lub kamforę; digitalis tylko wtedy, gdy to możliwe już na parę dni przed spodziewanym przełomem.

W objawach zapadu, podać kamforę 0·1 w kieliszku wina, lub podskórnie 1—5 strzykawek ol. camphorat.; wreszcie podskórnie eter; w razie oedema pulmo-

num można zastosować upust krwi. Upust krwi jest również wskazanym przy objawach ciężkiej intoxykacyi, zwłaszcza u osób pełnokrwistych oraz przy objawach osłabienia prawej komory serca (zniknięcie akcentacyi drugiego tonu nad tętnicą płucną przy rozszerzeniu prawej komory, sinicy i drobnem tętnie).

807. **Rp.** Coffeini natr.-salic. 1,0; Aq. dest ad 180,0; Syr. simpl. 20,0. S. Co 2 godz. łyżkę.

Chorym, przyzwyczajonym do nadużywania wyskoku, należy z obawy przed delirium nie szczędzić wina, koniaku.

808. **Rp.** Cognaci optimi, Aq. melissae *āā* 60·00; Syr. cort. aur. 40·00; Vitel. ovi N. duo. MDS. Co 2 godz. łyżkę.

W razie delirium: opium, morfina lub chloralhydrat (2—3 grm.), albo Medinal.

809. **Rp.** Chloral. hydr. 4·0; Aq. dest. 25·0; Syr. cort. aurant. 20·0. S. Na raz użyć.

810. **Rp.** Medinal 3,0; Aq. sterilis. 30,0. S. 5 cm³ podskórnie.

W okresie rozdzielania się nacieku: środki wykrztuśne, rozdzielające, jak: woda giesshübelska, józefinka szczawnicka, luchaczowicka, kali jodatum.

811. **Rp.** Infus. senegae e 10·00 ad 200·00; Natri benzoici 2·0—3·0; Liquor ammon. anis. 2·00; Syrup. simpl. 20·00. S. Co 2 godziny łyżkę.

812. **Rp.** Infus. ipecac. e 0·30 ad 180·00; Aq. lauroc. 2·00; Syr. althaeae 20·00. DS. Co 2 godz. łyżkę.

Pulv. Doveri 0·25, 2 lub 3 dawki, stib. sulfur. aurant. 0·01—0·02 na dawkę, 2—3 razy na dzień itp. W razie trudnego rozdzielania się nacieku: okłady wysychające, okłady ciepłe, kataplazmy, dyeta pożywna, wino, koniak.

Podagra zob. **Arthritis.**

Pollutiones. Zmaza. Leczenie przyczynowe: phimosis, kamienie pęcherza, choroby kiszki stolcowej, a przedewszystkiem neurastenia; unikać podrażnień płciowych, wysiłków umysłowych lub fizycznych; zalecać pobyt na wsi lub w górskiej okolicy, kąpiele rzeczne, morskie lub solankowe. Dyeta lekko strawna; unikać napojów wyskokowych, kawy i herbaty, późnej wieczerzy, miękkiej pościeli i ciężkiego przykrycia; chorego uspokoić co do nieszkodliwości objawu. Leczenie ogólne wzmacniające (żelazo, arszenik, chinina); wewn.:

813. **Rp.** Natr. bromat. 2·0. Dent. tal. dos. Nr. X. S. Rano i wieczór proszek.

814. **Rp.** Camphor. monobrom. 0·30. D. ad caps. amyl. D. t. d. Nr. XV. S. 3—4 kapsułek dziennie.

815. **Rp.** Kal. bromat. 2·0; Lupulini pur., Camphor. ras. *āā*. 0·20. Dent. tal. dos. ad caps. amyl.

Nr. XX. S. Rano i wieczór proszek.

Przytem użyć można leczenia miejscowego sondami metalowemi ciężkiemi, psychrophorem Winternitz'a, elektroterapii, wreszcie przepłukiwań pęcherza lub wkraplania sposobem Ultzmanna jak przy rzeżączce. Dobre również usługi oddaje hydropatya.

Processus puerperalis. Febris puerperalis. G o r ą c z k a p o ł o g o w a. Zapobiegać przeniesieniu zakażenia z osób chorych na zdrowe. Ścisłe aseptyczne postępowanie podczas porodu, t. j. utrzymywanie w stanie aseptycznym rąk, narzędzi, bielizny, czyli wszystkiego, co wchodzi w zetknięcie z rodzącą, unikanie niepotrzebnego częstego badania rodzącej i niepotrzebnych zabiegów operacyjnych.

Gdy występuje po porodzie gorączka lekka do 38° C. a tętno spokojne, odchody rozłożone: przestrzykiwanie pochwy 1—2 razy dnia roztworami: kwasu karbolowego, kwasu borowego, tymolu. Posypywanie owrzodzeń w przedsionku i na kroczu jodoformem, opatrzenie gazą jodoformową; pędzlowanie wrzodów nastojem jodu. Antipyretica zaciemniają obraz chorobowy i nie przynoszą korzyści.

Gdy ciepłota i tętno się podnosi po użytem postępowaniu, a niema zmian w otoczeniu macicy: przestrzykiwanie jamy macicy środkami przeciwgnilnymi (Acid. boricum 3%. Acid carbol. 2—5% itd. za pomocą cewników Bozemanna, Fritscha, Olshausena. Gdy po 2 dniach ciepłota nie opada, postępowania tego zaniechać.

Gdy są objawy podrażnienia otrzewnej: lód na brzuch, opium per anum. Środki rozwalniające (ol. ricini, calomel) podawać można, tylko gdy nie ma zadrażnienia otrzewnej.

Przy rozwinięciu się gorączki połogowej, leczenie przeciwzakaźne ogólne i forsowne podnoszenie odporności przez odżywianie obok leczenia objawowego. Gdy skłonność do wymiotów, wino szampańskie z lodu.

816. **Rp.** Cocaini muriat. 0·10; Aq. dest. 100·0. DS. Co ½ godz. łyżeczkę.

817. **Rp.** Spir. vini cognac optimi, Aq. dest. *āā.* 60·0; Vitellum ovi unius; Syr. simpl. 20·0. DS. Co pół godz. 1—2 łyżek.

Mleko, herbata, czarna kawa, silne rosoły, beeftea; do napoju: woda z dodatkiem białka kurzego z jednego jaja na szklankę (przecedzić). Gdy tętno szybkie: coffeina wewn. Jeżeli nie ma podrażnienia otrzewnej, kąpiele letnie (22—24° R.) 5—10 minut 1—2 razy dzien. celem obniżenia ciepłoty ciała. Przy ropnicy można wstrzyknąć w udo lub łydkę 1·0—1·2 terpentyny oczyszczonej celem wywołania miejscowego ropienia (abscessu).

Ogólne leczenie przeciw-

zakaźne polega na wstrzykiwaniu surowicy przeciwpaciorkowcowej w dawkach zależnych od własności surowicy (surowica Aronsohna 20,0—100,0; Paltaufa — 100,0; Türcka 50,0; Mosera — 30,0 — 180,0; Marmorka 5,0—120,0 itd.) lub też na wcieraniach maści Crèdégo (ung. colloidale po 4 gr. na dawkę) lub wstrzykiwaniach aseptycznych collargolu względnie elektrargolu do żył.

Podskórne wstrzykiwanie normalnego rozczynu soli kuchennej (8: 1000) 2 litry dziennie.

Postępowanie przeciwgorączkowe: Gdy ciepłota dochodzi do 39·5° C., zmywanie całego ciała kilka razy dziennie, gdy dochodzi do 40° C. zawijanie w mokre, w letniej wodzie maczane prześcieradła; zawijanie takie można powtórzyć 2—3—4 razy, aż do opadnięcia ciepłoty, 1—2 razy dziennie. Zimny okład na głowę. Uważać na tętno i w razie zapadu środki podniecające.

W przypadkach ciężkiego zakażenia umiejscowionego w macicy — wyjęcie zakażonej macicy.

W ostatnich czasach polecają przy ropnicy podwiązanie, wzgl. wycięcie żył zakażonych.

Prosopalgia patrz **Neuralgia trigemini.**

Prostatitis. *a) acuta.* Zaprzestać leczenia miejscowego; polecić pacyentowi łóżko, dyetę płynną, antiflogosa, na krocze pijawki, dbać o wolne wypróżnienia; przeciw bólom i trudnemu oddawaniu moczu (spasmus sphincteris externi) narkotyki w czopkach:

818. **Rp.** Morphii mur. 0·10; Extr. bellad. 0·30; Butyri cacao q. s. f. supp. ad anum. N. X. S. 2—3 czopków dz.

Dobre usługi oddaje przyrząd podany przez Fingera (Kühlapparat), przez który (podobnie jak w psychroforze) przepuszcza się wodę o ciepłocie 12—15° przez 20—30 minut 2—3 razy dziennie. Jeżeli mimo wszelkich zabiegów leczniczych gruczoł nie zmniejsza się, a nawet da się wybadać chełbotanie — przecięcie od strony odbytnicy, dalsze leczenie jak każdego ropnia.

b) chronica.

Leczyć przedewszystkiem sprawę rzeżączkową czy nieżytową części tylnej cewki, psychrofor, miesienie per rectum, kąpiele nasiadowe, wprowadzanie czopków:

819. **Rp.** Kali jodati 0·50; Jodi puri 0·05; Extr. belladon. 0·07; Butyri cacao q. s., f. supp. N. V. S. Rano i wieczór czopek.

820. **Rp.** Ammon. sulfoicht. 0·15; Extr. bellad. 0·01; But. cacao 1·50. M. f. supposit. S. Rano i wieczór czopek.

Prurigo. Świerzbiączka. Higiena żywienia i kąpiele codzienne, szczególniej u małych dzieci. Zwalczać zaburzenia ze strony przew. pokarm. W ką-

pieli użyć mydeł natłuszcz. siarczanych lub naphtolowo-siarczan. Po kąpieli wcierać maście:

821. **Rp.** Ac. tartar. 1,0; Ungu. Glycerini 50,0. Mfung. S. Maść.

822. **Rp.** Ac. salicyl. 1,0; Sulf. praecip. 4,0; Anthrasol 10,0; Sapon. virid. 15,0; Vasel. fl. ad 100,0. Mfung. S. Maść.

823. **Rp.** Naphtol beta 1,5; Ac. salicyl. 1,0; Vasel. fl., Lanolin. anhydr. *āā* 50,0. Mfung. S. Maść.

Można również zalecać kąpiele siarczane z wątrobą siarczaną (30—100 gr. dla dzieci, 300—500 gr. dla dorosłych). Starszych przed kąpielą nasmarować c. Sol. Vleminkx (czysty lub *āā* z wodą), a po zaschnięciu płynu — kąpiel.

Gdy ustąpią objawy podrażnienia skóry, kąpiele dziegciowe:

824. **Rp.** Ol. rusc. (anthrasol); Aether. dep.; Spirit. vin. rectif. *āā* 30·0. S. Zewnętrznie.

Całą skórę pędzluje się tym rozczynem, a w 15 minut po zapędzlowaniu kąpiel ciepła przez 1 godzinę. Po kąpieli natarcie obojętnym tłuszczem.

Pruritus ani — Świąd odbytu. Okolicę odbytu zmywać 1—2% rozczynem wodnym karbolu, octem napół z wodą, 1% chloralem.

825. **Rp.** Ungu. bromocoll. 20%. S. Maść.

826. **Rp.** Koryfin 25,0 in Lag. orig. S. Zewn. czysty lub z wyskokiem.

827. **Rp.** Argenti nitrici 1,0; Aq. dest. 50,0. S. Do codzienn. pędzlow.

828. **Rp.** Menthol 0,5; Ac. carbol. 1,0; Ac. salicyl. 2,0; Tumenol 5,0; Pasta Lassari 90,0. Mfpasta. S. Maść.

829. **Rp.** Zinc. oxyd., Amyl. Trit. *āā* 10,0; Vasel. fl. 20,0; Ac. salicyl. 0 5; Sulf. praec. 1,0 (vel Camph. trit. 0,5); Mfung. S. Maść.

Zalecają również leczenie światłem (Roentgena, Finsena) i elektrycznością.

Pruritus meatus externi. (Świąd przew. słuch. zewnętrz.). Smarowanie ścian przewodu maścią:

830. **Rp.** Menthol. 1·0; Vaselini 20,0. S. Maść.

Albo borolanolina, lub też wypędzlowanie 4—10% rozczynem azotanu srebrowego, albo:

831. **Rp.** Sol. aquosa acid. picrin. conc. 10,0. DS. Nacierać w uchu zewnętrznem.

832. **Rp.** Epicarini 0,5; Aether 1,0; Alcohol abs. 40,0. DS. Do nacierania.

Pruritus universalis. Świąd ogólny. Uwzględnić w leczeniu przyczynę, jaką bywają: przewlekłe nieżyty żołądka i kiszek, cukrzyca, u kobiet zboczenia w narządzie rodnym. Późny wiek stanowi sam przez się przyczynę pr. senilis. Zalecić odpowiednią dyetę (mleczna, jarska) zakazać użycia wyskoku, kawy, her-

baty; obok tego zaś kąpiele: z sublimatu, wątroby siarcz., ałunu, zimne tusze, zawijania w mokre koce; pobyt na wsi lub nad morzem.

Wewnętrznie podawać można arszenik, kw. karbolowy, chininę, antipyrinę.

833. **Rp.** Ac. carbol. 1,0; Extr. Valerian. 0,6; Pulv. Gentian. q. s. ut f. pil. No XX. S. 4—6 pig. dzien.

834. **Rp.** Ammonii valerian. 10,0; Syr. menth. pip. 20,0; Aq. tiliae 125,0. S. 2—4 łyżek dziennie.

Miejscowo zalecamy:

835. **Rp.** Ac. carbolici 18,0; Aq. fervid. 1000,0. S. Na ciepło do zmywań.

836. **Rp.** Chloral hydrat. 4,0; Spir. vini rectif. 100,0. S. Do zwilżania.

837. **Rp.** Spir. Camphor.; Spir. Vini rectif *āā* 50,0. S. Do zwilżania.

838. **Rp.** Ac. carbol. 5,0; Aq. dest., Glycerini *āā* 50,0. S. Do zwilżania.

839. **Rp.** Ac. acetic. 2,0; Spir. Camphor. 50,0; Aq. Amygd. 50,0; Glycerini 100,0. MDS. Do zmywań.

840. **Rp.** Ungu. Glycerini 100,0; Ac. tartaric. 5,0. S. Maść,

poczem dobrze pudrować.

Pruritus vulvae. Świąd pochwy. Uwzględnić przyczyny: Zapalenie sromu i pochwy, u dziewcząt pasorzyty, wyprysk, masturbacyę, żylaki, blizny po wrzodach, zaparcie stolca, diabetes. Przyczyną świerzbiączki może być nieprawidłowe uwłosienie sromu (Mars), mianowicie zwrócenie włosów na wewnątrz przedsionka (entropium labiorum). — Unikać drapania, kąpiele nasiadowe na 14—26° R., okłady z kwasu karbolowego 2%, okłady sublimatowe ½‰, rumiankowe, z octanu glin. rozcieńcz. Wyciąć lub wygolić nieprawidłowo rosnące włosy. Zewnętrznie użyć:

841. **Rp.** Koryfin 10,0; Ol. Olivar. 15,0; Lanolin. anhydr. 25,0. S. Smarować raz dziennie i zasypka.

842. **Rp.** Menthol, Chloral hydr., Camphor. pulv. *āā* 5,0; Lanolin. 35,0; Vasel. fl. 50. S. Zewn.

843. **Rp.** Koryfin. 10,0; Chloform. 15,0; Ol. Oliv. 75,0. S. Zewn. poczem zasypka.

Wewnętrznie:

844. **Rp.** Methylenblau 0·06; Extr. et pulv. gentian. *āā*. q. s. u. fiat. pill. D. t. dos. XXX. S. 2—3 pigułek dziennie.

Psoriasis. Łuszczyca. Przedewszystkiem stosowanie przetworów arsenu:

845. **Rp.** Solut. Fowleri; Trae malatis ferri *āā* 10·000, rozpoczynając od 6 kropli na dzień; codziennie bierze chory o 1 kroplę więcej. W ten sposób zwiększając stopniowo dawkę, dojść można do 40 kropli na dzień, którą to ilość używa pacyent przez dłuższy czas, aż zmiany chorobowe zaczynają ustępować. Zmniejszając w podobny sposób

dawki o 1 kroplę codziennie, dochodzi się znów do pierwotnej ilości.

846. **Rp.** Alkarsodyli puri (f. Wewiórski) à 0,05 in phiol. steril. S. Do wstrzyk. podsk.

847. **Rp.** Natr. arsenicos. 0·05; Aq. destill. 25·0. S. ½—1 strzykawki Pravatz'a co drugi dzień.

848. **Rp.** Ac. arsenicos. 0·05; Piper. nigr. 5·0; Gummi tragacant. 1·0; Aq. destill. q. s. ut. f. pill. Nr. 100. S. 3 pig. dziennie—co 4 dni o jednę pigułkę więcej aż do 10 i z powr.

849. **Rp.** Arsenhaemol in pill. Da Scat. orig. S. Jak wyżej

Polecają jodek potasu w wielkich dawkach, zaczynając od 3·00—5·00 pro die; co 2—3 dni zwiększając dawkę, dochodząc stopniowo do 15·00—20·00 pro die. W 4—6 tygodniu przy tem leczeniu zaczynają zwykle zmiany na skórze ustępować. Lekkie objawy zatrucia nie są przeciwwskazaniem do dalszego podawania leku.

Leczenie zewnętrzne ma za zadanie usunięcie: 1) łusek, 2) nacieku, 3) przekrwienia.

Celem usunięcia łusek, polecamy ciepłe (30°—33° C.) kąpiele i zmywanie się w nich mydłem szarem lub salicylowem. Na pojedyńcze części ciała jak łokcie, kolana, można stosować obok tego plaster salicylowy lub smarowania tłuszczem (tran, oliwa salicyl.) i zawijania flanelą na noc.

Celem usunięcia nacieku smarowania codzienne:

850. **Rp.** Acidi pyrogal. 10·00; Naftalani 90·00. S. Maść.

851. **Rp.** Chrysarobini 5·00—10·00; Cerae alb., Lanolini *āā* 40,0; Ol. Olivar. 30,0. S. Maść.

852. **Rp.** Anthrarobin 10,0; Ac. salicyl., Ichtyol. *āā* 3,0; Vasel. fl., Lanolini *āā* 50,0. S. Maść.

Jeżeli zmiany chorobowe na skórze są nieliczne, rozsiane, nadaje się dobrze smarowanie ognisk chorobowych rozczynem:

853. **Rp.** Ac. salicyl. 1,0; Chrysarobini 5·00; Traumaticini 50·00. S. Zewnętrznie.

854. **Rp.** Lenirobin 5·0; Naftalani 95·0. S. Zewn.

855. **Rp.** Eurobin 15·0; Naftalani 85·0. S. Zewnętrznie.

856. **Rp.** Eugallol; Aceton *āā* 10·0. S. Zewnętrznie.

857. **Rp.** Calc. carbon. praecip., Zinci oxyd. *āā* 20,0; Ol. Lini, Aq. Calcis *āā* 30,0; Chrysarobin. 10,0. S. Ciasto na skórę.

W przypadkach uporczywych maść Dreuwa:

858. **Rp.** Ac. salicyl. 10,0; Chrysarobini, Ol. Rusci *āā* 20,0; Sapon. virid., Vasel. fl. *āā* 25,0 S. Maść.

Także maść Wilkinsona stosowana według Hebry.

859. **Rp.** Sulf. citrin., Ol. fagi (vel Anthrasoli) *āā*. 50·0; Sapon. vi-

rid., Axung. porci *āā*. 100·0; Pulv. cretae alb. 10·0. DS. Przez 6 dni pędzlem 2 razy dnia nacierać, 10 dnia kąpiel. lub:

860. **Rp.** Sulf. praecip., Ichtyol *āā* 5,0; Resorcin. 1,0; Zinc. oxyd., Amyl. trit., Vasel. fl., Lanolin. *āā* 25,0. Mfpasta. S. Maść.

W razie powstającej dermatitis po użyciu któregokolwiek z powyższych środków, zaniechać dalszego używania, ograniczyć się do pudrowania skóry.

Na zmiany skóry głowy owłosionej polecamy:

861. **Rp.** Ac. salicyl. 0,5; Sulfur. praecip., Anthrasol *āā* 2,0; Vasel. fl. 50,0. S. Maść, którą wciera pacyent codziennie, po poprzedniem usunięciu łusek zapomocą zmywań głowy wyskok. mydl.

Na twarz:

862. **Rp.** Ac. salicyl. 0,5; Mercur. praecip. albi 2,5; Vasel. fl. 50,0. S. Maść.

863. **Rp.** Calomelan., Tannini puri *āā* 3,0; Vasel. fl. 100,0. S. Maść.

864. **Rp.** Zinc. oxyd., Amyl. tritic. *āā* 12,0; Vasel. fl. 25,0; Thigenol 5,0; Ac. salicyl. 0,5. Mf. pasta. S. Maść.

W okresie wybuchu ostrego łuszczycy, nie używać środków drażniących silnie skórę (chrysarobin, oleum rusci i t. d.), bo łatwo powstają wypryski i zapalenia powierzchowne skóry; ograniczyć się do polecenia kąpieli ciepłych i leczenia wewn.

Pterygium. S k r z y d l i k. Pterygium progressivum wymaga usunięcia operacyjnego sposobem A r l t a. Wrzodzik rogówkowy, jaki się posuwa przed szczytem skrzydlika, goi się zwykle samoistnie po operacyi skrzydlika. Jeżeli nie, — zastosować leczenie jak przy wrzodach rogówki (patrz ulcera corneae). Pterygium stationare należy również operować ze względu, że może się zmienić w progressivum, lub przynajmniej ze względów kosmetycznych.

Pyelitis. Z a p a l e n i e m i e d n i c z e k n e r k o w y c h.

Jeżeli jest okres ostry zapalny: chory ma leżeć w łóżku, suche bańki w okolicy nerek, dyeta tylko płynna, przeważnie mleczna, najlepiej mleko pół na pół z wodą wapienną, picie wody: Bilińska, Giesshübler, Szczawnicka, Krościeńska, Luhaczowicka, Truskawiec (Naftusia), Wysowa; wystrzegać się kawy, herbaty, korzennych zapraw i napojów wyskokowych.

Przy cierpieniu przewlekłem dyeta mniej ścisła, z unikaniem jednak wszelkich napojów wyskokowych i korzeni, kąpiele letnie.

Wewnętrznie: środki balsamiczne i odwar ziół (zob. blennorrhoea), wreszcie środki odkażające drogi moczowe:

865. **Rp.** Saloli 0,5. Dtd. No XX. S. 3 proszki dzien.

866. **Rp.** Arbutini 3·00; Aq. dest. 150·00; Syr. simpl. 15·00. DS. Co 2 g. łyżkę.

867. **Rp.** Urotropin.; Saloli *ää* 0·3—0·5. Dent. tal. dos. Nr. XV. S. 4—5 proszków dziennie.

868. **Rp.** Urotropini 0.5—1,0 Dtd. No XX. S. 3—4 proszk, dz. w wodzie alkalicznej, n. p. Krościeńskiej. (Urotropina przepisana pod swą nazwą chem. — Hexamethylentetramin—jest 10 razy tańsza).

869. **Rp.** Natri benzoici 5,0; Pulv. et Succi Liquir. q. s. ut. f. pill. XXX. S. Co 3 godz. 2 pigułki.

870. **Rp.** Ol. Haarlemensis 0,2. Dtd. No XX ad caps. gelatin. S. 3—4 kaps. dziennie.

871. **Rp.** Helmitol 1·0. T. d. XII. S. 3—4 proszki dziennie.

Rachitis. Krzywica. Najwięcej skuteczne pielęgnowanie i żywienie. Dzieci z krzywicą powinny być jak najwięcej na powietrzu w ubrąniu lekkiem, zamiast pierza materace z włósia; przy craniotabes: poduszeczka z włósia z wyciętym otworem na główkę. Przy skrzywieniach kręgosłupa i załamaniu kończyn, nie pozwalać dzieciom bez podpory siedzieć, a próby ze staniem i chodzeniem bardzo ostrożnie zaczynać. W razie obfitych potów zmywać ciało a zwłaszcza tyłogłowie, kilka razy gąbką zmaczaną w zimnej wodzie i dobrze wyciśniętą.

Młodszym dzieciom nie podawać pokarmów mącznych. Drugim ważnym czynnikiem są kąpiele, jeżeli nieżyt oskrzeli nie przeszkadza.

Daje się je w połączeniu ze słodem (1/2 litra) i solą (1/2—1/4 do 1 funta na 20 litrów) z dodatkiem ziół aromatycznych; w razie niedokrwistości sole żelaziste, kąpiele (26° R.) z soli borowinowej (Mattoniego), (tabletki do kąpieli igliwiowe, solankowe fabr. »Tlen« i dra Sedlitzkiego) na tydzień 2—3 razy, nigdy na noc.

Nieżyt oskrzeli leczyć naparem ipecac., senegae, liquor amm. anis.

Kurczowi głośni energicznie zapobiegać, (zob. Laryngospasmus). Skrzywienia kończyn często wśród ogólnego leczenia ustępują, w razie przeciwnym wymagają leczenia gimnastycznego, ortopedycznego, szyn, gorsetów i t. p.

872. **Rp.** Phosphori 0·01; Ol. jecor. aselli 100·00. DS. 1—2 łyżeczek dziennie.

873. **Rp.** Phosphori 0·01; Ol. amygdal. dulc. 30·00; Gum. arab., Sacchari *ää.* 15·00; Aq. dest. 40·00, M. f. emulsio. D. in vitro coeruleo. DS. Jednę łyżeczkę na dzień.

874. **Rp.** Phosphori 0·06; Alcohol. 20·00; Spir. menth. 0·50; Glycerin. 60·00. DS. 3 razy dziennie po 6 kropli — (Co tydzień o kroplę więcej aż do 10).

Także Lecithin Clin (in pillulis, granulis vel injectionibus).

875. **Rp.** Aq. pyrophosphatis ferri et sodae. S. 3 razy dziennie łyżeczkę. Dalej:

876. **Rp.** Pastilli jodo-ferrati comp. Jahr. scatul. orig. S. 1—2 kołacz dziennie.

877. **Rp.** Fersan w proszku lub pastylk.

878. **Rp.** Syr. mangan. ferr. pept. fabr. Matula. S. Wiadomo.

879. **Rp.** Ferri pyrophosphor. 0·05—0·10; Sacchari lactis 0·20. Mfp. dtur. tal. dos. Nr. XV. S. 2 proszki dziennie.

880. **Rp.** Calcar. phosphor. 30·00; Ferri lactici 2·00; Sacch. lactis. 30·00. Mfp. S. 3 razy dziennie na koniec noża.

881. **Rp.** Bismut. subnitrici; Carbonat. calcar. *āā.* 1·50. Mfp. div. in dos. N. X. S. Co 4 godziny proszek (w razie uporczywego nieżytu przewodu pokarmowego).

882. **Rp.** Ol. jecor. aselli 20·0—40·0; Mucil. gumm. arab., Aq. dest. q. s. f. l. a. Mixtr. oleosa col. 80·00; Syrup. simpl. 10·00. DS. 3 razy dzien. łyżkę.

883. **Rp.** Ol. jecor. aselli 150·00; Limaturae ferri 20·00, stent. in macerat. per 24 horas deinde decant. DS. Rano łyżeczkę.

Retinitis haemorrhagica. Z a p a l e n i e s i a t k ó w k i k r w o t o c z n e. Przedewszystkiem uwzględnić tło ogólne, (arteriosclerosis dia e es, al Poza tem spokój w łóżku, ścisła dyeta oczna, ciemnica lub przynajmniej ciemne okulary ochronne. Unikać zapuszczania atropiny, laxantia, środki odwodzące, jak pryszczydła na skronie, i na wyrostki sutkowe, gorące kąpiele nożne, wewnętrznie jod, względnie rtęć, leczenie napotne, o ile skąd inąd nie zachodzi przeciwwskazanie. W razie równoczesnych krwotoków do ciała szklistego, worek z lodem na oko lub zimny Leiter. Dla usunięcia zaćmień, względnie pozostałości po krwotokach w siatkówce i naczyniówce, robić wstrzykiwania podspojówkowe natri chlorati 2—15%, lub Hg. oxycyanati 1 : 10000 z dodatkiem kokainy lub akoiny $^1/_2$ lub 1% dla zmniejszenia bolesności. Dobrze działa również zapuszczanie dioniny w roztworach coraz to silniejszych od 2—20%, w postaci maści 10—30% a wreszcie in pulvere; opaska spirytusowa Salzwedlowska również przyspiesza wessanie. Mniej pewne jest działanie maści ze środkami resorbcyjnymi, wcieranych w czoło i skroń.

Retinitis. Retinochorioditis. Z a p a l e n i e s i a t k ó w k i i n a c z y n i ó w k i. W przypadkach świeżych o szybkim przebiegu: ścisła dyeta oczna (wstrzymanie się od wszelkiej pracy, ciemnica, lub przynajmniej czarne okulary). Leczenie napotne, i odwodzące (gorące gorczyczne kąpiele nożne, na skronie synapizmy, pi-

jawki lub Heurteloup, laxantia. Resorbentia: jod w dużych dawkach od 3—15 gramów pro die, leczenie rtęciowe nawet jeżeli niema kiły, w postaci wcierań, injekcyi miąższowych lub zażywania wewnętrznego. Miejscowo codziennie lub co drugi dzień robić podspojówkowe wstrzykiwania natrii chlorati 2—10% lub Hydrarg. oxycyanat $^1/_5$—$^1/_{10}$‰.

Wszystkie powyższe środki mogą być stosowane także w przypadkach przewlekłych i zadawnionych, jednakowoż ze skutkiem niepewnym.

W każdym przypadku uwzględnić tło etyologiczne i zalecić odpowiednie leczenie ogólne.

Rheumatismus articulorum. Gościec stawowy.

1. Acutus.

Chory bezwarunkowo ma tak długo pozostać w łóżku, dopóki gorączka nie minie, obrzęki się nie zmniejszą i bóle nie ustąpią.

Ze środków najprędzej działających polecają: antipyrinę z natr. salicylicum po 0·50, dziennie takich proszków 4—6. Jeżeli obawiamy się zapadu po silnych dawkach antipyriny, to lepiej dodać do każd. proszku 0·15 coffeini natrosalicylici.

Dalej stosować można samo natr. salicyl. 5·0—6·0 pro die, acid. salicyl. 4·0—5·0 pro die, phenacetin po 0·50, po 4—5 proszk. dzien., antinervin 0·50, 3 razy na dzień, aspirin, hydropyrin do 5,0 *p. die.*

884. **Rp.** Salipyrin 0·50. DS. Kilka razy dzien. proszek.

885. **Rp.** Aspirini 0·50; Dent. tal. dos. Nr. XV. S. 3—5 i więcej proszk. dzien.

886. **Rp.** Tabl. Aspirini à 0,5. Dtd. XX. (Lag. orig. unam f. Bayer). S. Jak wyżej. (Chcąc otrzymać aspirynę znacznie taniej, wymieniamy w recepcie tylko jej skład chem. — Acid. acetico-salicylic).

887. **Rp.** Hydropyrini Richter in pastillis à 0·50 in lag. orig. S. 3—5 koł. dz.

888. **Rp.** Salopheni 1·00; Dt. tal. dos. X. S. 3—6 proszk. dziennie.

Nadto okłady lodowe na bolesne stawy, lub ciepłe okłady. Sprawia też ulgę podskórne wstrzyknięcie w okolicę stawu kilku strzykawek Pravaza 1% kwasu karbolow. lub przystawienie Empl. cantharid. (po nukłuciu pęcherzy aseptyczny opatrunek). Pędzlowanie jodyną i zawijanie w watę. Smarowanie stawów, mieszanką chloroformową, Ichtyolem i naftalanem.

Dobre wyniki daje zwłaszcza, gdy podawanie natr. salicyl. jest z jakichkolwiek powodów przeciwwskazane, zewnętrznie na chory staw stosowane methylium salicylicum (sztuczny ol. gaultheriae). Płyn ten czysty kroplami (50—120 krp. i więcej) nakapać na chory staw i natychmiast przykryć kawałkiem papieru gutaper., watą i opaską flanelową. Raz lub

dwa razy na dobę. Wsysa się do skóry niezmiernie szybko. Polecają też maść salicylową, najlepiej:

889. **Rp.** Ac. salicyl. 5,0; Vasogen puriss. spiss. 50,0. S. Maść.

Podobnie działa mesotan (p. rheum. musc.). Contrheuman Fragner, Sapomenthol Matula, Liniment. menth. bals. comp., Menthosalan Jahr.

Jeżeli równocześnie występują bóle w nerwach jako powikłanie gośćca ostrego w postaci polyneuritis, dawać równocześnie salicyl i jodek potasowy.

890. **Rp.** Natr. salicyl. 5·0; Kal. jodat. 1·0—2·0; Aq. dest. 200·0. MS. Wyżyć przez dzień.

Nadto leczenie wszelkich powikłań w odpowiedni sposób, zwłaszcza zapaleń osierdzia, opłucnej i t. p.

2. *Chronicus.*

Obok środków wyż wymienionych i kali jodatum —3·0 pro die, polecić ciepłe kąpiele, kąpiele z soli borowinow. (fabr. »Tlen« lub Mattoniego), (Dr. Sedlitzkiego tabletki do kąpieli), pędzlowanie jodyną, masaż stawów maścią jodową, ruchy bierne, wysłanie chorego do czeskich Cieplic, Trenczyna, Piszczan, Swoszowic, Truskawca, Porto-Rosa (koło Tryestu), Warasdin-Töplitz (w Kroacyi).

891. **Rp.** Ichtyoli 10·00; Ung. parafin. 90·00. Mf. ung. DS. Maść.

892. **Rp.** Sapomenthol fabr. Matula. S. Wiadomo.

893. **Rp.** Trae colchici 1·00; Trae aconit. 3·00; Trae opii 2·00. DS. 3—4 razy po 15—20 kropli.

894. **Rp.** Veratrin 0,5; Chloroformii 30,0; Mixt. ol.-balsam. 60,0. S. Zewn. (lek niebezpieczny!).

895. **Rp.** Exalgin 2·50; Alcohol menth. 15·00; Aq. dest. 100.00; Syr. simpl. 30·00. S. Co godz. łyżkę.

896. **Rp.** Natri jodat. 6·00; Sol. Fowleri 5·00; Natri bicarb. 15·00; Kali bicarb. 30·00; Dct. sarsaparill. comp. 600·00. S. Po obiedzie łyżkę zażyć.

Dużo więcej, niż po środkach wewn. i rozmaitych wcieraniach, spodziewać się możemy po procedurach gorących, jak: łaźnie parowe, kąpiele gorące lub t. zw. okłady parowe miejscowe, które się uskuteczniа w sposób następujący: chory staw owijamy flanelą, na którą nakłada się opaskę lub ręcznik zmaczane we wrzącej wodzie i lekko wyżęte; na to zaś znowu flanela. Gdy okład zaczyna ziębić, zmienić go. Nie zapominać również o masażu, gimnast. leczniczej i elektryzacyi.

Rheumatismus musculorum. Gościec mięśniowy. Wewnętrznie można podać mierne dawki natr. salicylic., antipyriny, phenacetyny, hydropyriny, a obok tego działać miejscowo przez wcieranie maści kojących, mieszanki chloroformowej. Kąpiele ciepłe i borowinowe (fabr. »Tlen»

lub sól borowin. Mattoniego), zawijania w koce, łaźnia parowa, masaż, prąd elektryczny, kąpiele siarczane. Cieplice w Czechach, na Węgrzech, Piszczany, Truskawiec i t. p. miejscowości.

897. **Rp.** Aspirini 0·50—1·0. Dent. tal. dos. Nr. XII. S. 3 proszki dziennie.

898. **Rp.** Hydropyrini Richter in pastillis à 0·50. Dtal. dos Nr. XX in lag. orig. S. 3 kołacz. dz.

899. **Rp.** Chloroform., Ol. olivar. *āā*. 10·00; Tinct. opii simpl. 5·00. DS. Do wcierań.

900. **Rp.** Trae bellad. 1·50; Bals. vitae Hoffmana 80·00; Chloroform. 20·00. DS. Do wcierań.

901. **Rp.** Veratr. 0·30; Chlorofor. 15·00; Mixt. oleos. balsam. 80·00. DS. Do wcierań.

902. **Rp.** Sapomenthol fabr. Matula D. in lagena org.

903. **Rp.** Mesotan.; Ol. oliv. *āā* 15·0. S. 3 razy dzien. wcierać.

904. **Rp.** Jothioni, Spir. vini r. *āā* 15·0. S. Do pędzlowania. (*Uw.* Środek drogi).

905. **Rp.** Contrheuman Fragner. S. Do wcierań.

Rhinitis. Nieżyt nosa. *Acuta*:

Środki napotne, miejscowo pędzlowanie 2—5% kokainą lub wprowadzanie długich tamponików z waty zanurzonych w rozczynie kokainy, zakraplanie do nosa Kokainy 2% czystej, Adrenaliny lub Adrenaliny z Kokainą, pędzlowanie Koryfiną i t. d.

Chron. hypertrophica.

Zbadanie nosa od tyłu, by się o stanie przerostu przekonać. Leczenie miejscowe tuszowaniem z lapisu 2—10%, przestrzykiwanie nosa rozczynem soli kuchennej, kw. borowego lub też mieszaniną:

906. **Rp.** Natr. salicyl. 10,0 Natr. chlorat., Natr. bicarbon. *āā* 45,0. S. 2 łyżeczki proszku na litr wody.

Obok tego wziewania rozczynów alkaliczn. z dodatkiem Ol. Menthae.

W razie znaczniejszego stopnia przerostu błony śluzowej — przypalenie galwanokauterem, wycięcie pętlą lub nożyczkami.

Zobacz także Catarrhus narium.

Ruptura membr. tympani. Pęknięcie błony bębenkowej skutkiem urazu zrasta się zwykle w krótkim czasie samoistnie i nie wymaga żadnego szczególnego leczenia prócz noszenia w uchu przez jakiś czas tamponika z gazy jodoformowej, lub wyjałowionej, dla uchronienia ucha od szkodliwych wpływów zewnętrznych. Jeżeli zaś rana ulega zakażeniu, wtedy rozwija się ropne zapalenie ucha środkowego.

Salpingitis acuta. (Ostre zapalenie trąbki usznej). Z początku w leczeniu należy przedewszystkiem uwzględnić istniejące równocześnie prawie zawsze scho-

rzenia błony śluzowej nosa i gardła. Po przejściu okresu ostrego, wpędzanie powietrza do trąbki cewnikiem lub sposobem Politzera, lub też wstrzykiwanie do trąbki kilku kropli 1% roztworu *natri bicarbonici*. Próbować wpuszczania do trąbki kilku kropli adrenaliny.

Salpingitis chronica. (Przewlekły nieżyt trąbki) prawie zawsze połączony jest z przewlekłym nieżytem ucha środkowego. Upośledzenie słuchu znaczniejszego stopnia, równocześnie zmiany na błonie bębenkowej, przy osłuchiwaniu chropowate trzeszczenie w trąbce. Częste wpędzanie powietrza, wstrzykiwania do trąbki kilku kropli roztworu alkalicznego lub ściągającego jak:

907. **Rp.** Natr. biborac., Natr. chlorat. *āā.* 0.25—0·50; Aqu. destil. 100·0. MDS. Kilka kropli do trąbki wstrzykiwać.

908. **Rp.** Argent. nitr. 0·15; Aq. destil. 100·0. MDS. Jak wyżej.

Później można przejść do coraz silniejszych roztworów, wpuszczanie cewnikiem do trąbki par terpentynowych, mentolowych, kilku kropli adrenaliny, miesienia palcem bocznej części szyi albo ujścia gardłowego trąbki, lub też miesienia warg trąbki, za pomocą zgłębnika, owiniętego na końcu watą umoczoną w 1% roztworze jodu w glicerynie. Równocześnie leczenie nosa i gardła. W przypadkach zwężenia trąbki, rozszerzanie jej i miesienie błony śluzowej za pomocą zgłębników z fiszbinu, gutaperki, struny jelitowej, celuloidyny.

Scabies. Świerzb. U dorosłych polecić po dokładnem wymyciu mydłem w kąpieli wcierać 4 razy co 12 godz. jedną z niżej podanych maści, zwróciwszy uwagę na to, by maść została dokładnie wcieraną, zwłaszcza między palcami, w dłonie, staw nadgarstkowy, łokcie, pachy, pośladki, prącie, okolice stawu kolanowego i stopowego.

909. **Rp.** Naphthol 10·00; Naftalani 90·0. S. Maść.

910. **Rp.** Flor. sulfuris, Olei fagi *āā.* 40·00; Saponis viridis, Axungiae porci *āā.* 80·00; Cretae albae 5·00. S. Maść.

Zamiast ol. fagi — anthrasol (bezbarwny).

911. **Rp.** Axung. porcin. 100·0; Sapon. virid. 50·0; Naphthol. 15·0; Cretae alb. pulv. 10·0. M. f. ung. S. Maść (Kaposi).

W praktyce ubogich solutio Vlemingkx (300), którym-to płynem chory powinien się natrzeć 3—4 razy.

912. **Rp.** Styrac. liquidi, Sulfur. praecip., Cretae *āā* 20·0; Vaselini 50·00. S. Maść.

913. **Rp.** Styrac, liq., Ol. Amygd. *āā* 50,0. S. Maść dla dzieci.

914. **Rp.** Balsam. peruvian.; Styrac. liquid. *āā* 50·0. S. Zewnętrznie.

915. **Rp.** Epicarini 7·0; Cretae albae 2·0; Vaselini flavi 30·0; Lanolini 15·0; Axung. porc. 45·0. S. Zewnętrznie.

916. **Rp.** Naphthol. 5·00; Vaselini 75·00. S. Maść.

Peruol; Mydło peruolowe 40%; Peruscabinum.

U dzieci zwrócić uwagę na to, by obok miejsc powyżej wskazanych równie dokładnie wetrzeć maść w stopki, poczem leczyć często pozostające wypryski.

Scarlatina. Płonica. Ściśle odłączenie chorych, aż do zupełnego złuszczenia, t. j. 5—6 tygodni, poczem należy mieszkanie odwietrzyć, okna, podłogi wymyć 5% kwasem karbolowym lub formaliną.

Pokój troskliwie przewietrzać, ciepłota 13—14° R. wystarcza, bieliznę można często zmieniać.

Za pożywienie: mleko, kleiki, po ustąpieniu gorączki dyeta pożywniejsza, lecz nie zaraz mięsna. Za napój podawać można czystą wodę, kwaski.

Płukanie gardła częste 2% kw. borowym, 2% kali chloricum, 3% perhydrolem. W razie silnej gorączki zimne okłady na głowę, chinina, antipyrina (ostrożnie), natr. salicyl.

Na obrzęki gruczołów okłady z liqu. aluminis acet., wcieranie szarej maści. Skoro tylko wystąpi chełbotanie, przecinać. W razie znacznego swędzenia:

917. **Rp.** Lanolin anhydric. 50·00; Vaselin. americ. 20·00; Aqu. dest. 25·00. M. terendo f. ung. S. Do nacierań.

Drgawki, majaczenia uspakajać okładami z lodu; lewatywami z chloralu (0·50: 50·0). W razie zapadu, osłabienia serca: koniak, mocne wina, czarn. kawa, kamfora.

Zmiany na błonie śluzowej gardła leczyć płukaniami, pędzlowaniami. Zastrzykiwania surowicy przeciwbłoniczej w przypadk. tych nie odnoszą żadnego wyniku, natomiast w nowszych czasach zalecają stosowanie surowicy przeciwpaciorkowcowej (Bujwida, Mosera).

Powikłania z wysiękiem opłucnej, błony brzusznej, zapaleniem stawów, chorobami ucha, rakiem wodnym, zapaleniem nerek — zob. odpowiednie rozdziały.

918. **Rp.** Natr. Salicyl. 3·00; Aq. dest. 100·00; Syrup. rub. id. 20·00. MDS. Co 2 godz. łyżeczkę.

919. **Rp.** Liquor. ammon. anis.; Aether. sulfur. *āā*. 5·00. MDS. Co 2 godz. po 10 kropli w czarnej kawie.

920. **Rp.** Camphor. 0·50; Spir. vini, Aqu. dest. *āā*. 5·00. MDS. Do podskórnych wstrzykiwań.

921. **Rp.** Acidi benzoici 0·20; Sacchari 2·00. Mfp. div. in dos. Nr. X. S. Co 2 godz. proszek.

Od początku płonicy należy mocz codziennie badać. Od pierwszej chwili zapalenia nerek dawać dużo mleka.

Po stwierdzeniu białkomoczu postawić 5—10 suchych baniek. Dopóki w o-

sadzie z moczu znajduje się wiele ciałek krwi i wałeczków, nie podawać leków moczopędnych, lecz ściągające.

922. **Rp.** Acidi tannici 0·50; Chinin. sulfur. 1·00; Sacchari 2·00. Mfp. div. in dos. Nr. 6. S. 3 pr. dz.

923. **Rp.** Chinini tannici 4·00. Div. in dos. Nr. X. S. 3 razy dzien. proszek.

924. **Rp.** Solut. acid. tannici 2·00 ad 100·00; Solut. natri bicarb. q. s. ad react. alcal.; Syr. rub. id. 20·00. MDS. Co 3 godz. łyżecz.

W razie silnego krwawienia:

925. **Rp.** Liquor. ferri sesquichl. gtts. X; Aq. cinnamom., Syrup. simpl. *āā*. 50·00. S. Co godz. łyżeczkę.

926. **Rp.** Ferropyrini 1·00; Aqu. dest. 100·00. S. Co 3 godz. łyżeczkę.

Jeżeli się pojawia znaczna puchlina, lub ucisk na płuca, podawać wcześnie leki moczopędne, a przy towarzyszącej anaemii żelazo np. Tra ferri pomati, 3 razy dziennie po 15 kropli.

927. **Rp.** Infus. fol. digital. e 0·20 ad 100·00; Liquor. kali acet. gtts. XX; Syrup. simpl. 15·00. MD S. Co 2 godz. łyżeczkę.

928. **Rp.** Diuretini 2·00; Aq. destill. fervid. 100·00· S. Co godz. łyżeczkę.

929. **Rp.** Dcti equiset. e 3·00 ad 100·00; Liquor. kali acet. gtts. XX; Syrup. simpl. 15·00. MDS. Co 2 godz. łyżeczkę.

Można też używać w razie dłużej trwającej puchliny, kąpieli na 29° R., 5—10 minut i zawijania w koce na 2—3 godziny; przeciwwskazanie stanowi tylko stan zapalny płuc lub osłabienie serca; w kąpieli dawać zimne okłady na głowę.

Uraemia patrz Morbus Brighti.

Scleritis Episcleritis. Keratitis scleroticans. Z a p a l e n i e t w a r d ó w k i g ł ę b o k i e i p o w i e r z c h o w n e. Z a p a l e n i e r o g ó w k i p r z y t w a r d ó w k o w e. Powierzchowne ogniska episklerytyczne (najczęściej na tle gośćcowem ustępują zazwyczaj szybko pod ciepłymi okładami przy jednoczesnem stosowaniu żółtej maści P a g e n s t e c h e r a:

935. **Rp.** Hydrarg. oxyd. flavi v. h. p. 0,1—0,25; Vaselini fl. 5,0 Mfung. S. Maść

i podawaniu na wewnątrz Natr. salicylic. lub aspiryny.

Scleritis profunda wymaga długiego leczenia. Wskazane są gorące okłady z mąki siemienia lnianego, albo z rumianku, lub opatrunki spirytusowe Salzwedlowskie. Dobrze działa dionina zapuszczana w coraz silniejszych rozczynach od 2 do 20%. W przypadkach uporczywych skraca przebieg galwanokaustyka głębokich nacieków. Jeżeli sprawa przechodzi na obwód rogówki (keratitis scleroticans), przyczem bywa i tęczówka częstokroć zajęta zapuszczać atropinę.

Pierwszorzędnej wag

jest leczenie tła ogólnego. Przy scleritis profunda i sclerokeratitis, badać mocz, w razie diathesis urica leczenie dyetetyczne, picie odpowiednich wód, uricedyna, solurol etc. Częstokroć wypada odnieść scleritis do samozatrucia z przewodu pokarmowego przy przewlekłych zaburzeniach w trawieniu. Rzadziej wchodzi w grę gościec stawowy lub kiła.

Sclerosis initialis zob. **Syphilis**.

Scorbutus. Gnilec. Dobre powietrze i dobre pożywienie, podawać dużo zielonej jarzyny (sałata, szpinak itp.) owoce, lemoniada z cytryn. Mleko w dużych ilościach. Wino, piwo. Letnie kąpiele. Płukanie ust roztworami lekko ściągającymi (kali chloric., acidum boricum). Pędzlowanie: tra ratanh. W ciężkich przypadkach leki pobudzające, kamfora, eter, wino często podawać. Na nacieki krwawe stosujemy okłady wysychające z płynu Burowa

930. **Rp.** Dct. cort. chinae e 10·00 ad 150·00; Ac. sulf. dil. 2·00; Syrup. rub. id. 20·00. MDS. Co g. łyżkę.
931. **Rp.** Kali citrici 4·00; Aq. destill. 180·00; Syr. rub. idaei 20·00. S. Co godz. łyżkę.
932. **Rp.** Ergotini puri 2·00; Aqu. dest. 180·00; Syr. Cort. Aurant. 20·00. DS. Co 2 godz. łyżkę.
933. **Rp.** Liquor. ferri sesquichl. 2·00; Aqu. cinnamom. 200·00; Syrup. sacchari 20·00. MDS. Co 2 godz. łyżkę.

Leczenie następowe wymaga dłuższego podawania: żelaza, przetworów chinow., dobrego żywienia i kąpieli.

934. **Rp.** Trae chin. comp. 40·00; Trae aurant. 10·00 S. 4 razy dnia łyżkę.

Scrofulosis. Zołzy. Przestrzegać odpowiedniego żywienia u dzieci mniejsz., starsze dzieci żywić mięsem, mlekiem, kawą żołędziową, dać nieco wina czerwonego, owoce, jarzyny lżejsze. Suche mieszkanie przewietrzane. Kąpiele, zmywania wodą są koniecznemi.

Dzieci blade, chude, mogą używać więcej tłuszczów, podać tran. Lepiej odżywionym tran z dodatkiem trae jodi. Zaprzestać jednak tranu przy braku apetytu, biegunce, gorączce. Tran dawać w godzinę po jedzeniu 1/2—1 łyżki, małym dzieciom w emulsyi, po 3 tygodniach przestawać na kilka dni.

Jeżeli dzieci nie znoszą tranu lub są przeciwwskazania, podawać przetwory jodu z żelazem, herbatę z liści orzecha, ekstrakt słodowy (1—2 łyżeczek 2 razy dzien.).

W lecie pobyt na świeżem powietrzu, wody mineralne, jodobromowe lub słone (Rabka, Iwonicz, Rymanów, Ciechocinek, Luhaczowice) tak do kąpieli, jak i do picia.

Kąpiele z soli z dodatkiem soli iwonickiej, rabczańskiej, rymanowsk., soli borowinowej Mattoniego (po 1/2—1—2 funtów), (fabryki »Tlen« i dra Sedlitzkiego tabletki do kąpieli), kąpiel na 27° R. przez 15—20 minut.

W obrzmiałe gruczoły

wetrzeć na wieczór łyżeczkę mydła szarego (Sapo kalin) i zmyć rano i tak przez szereg dni, dopóki nie będzie większej bolesności.

Choroby towarzyszące jak: Conjuctivitis, Keratitis, Otitis i t. p. obok ogólnego leczenia leczyć miejscowo (zob. pod odpowiednimi rozdziałami).

936. **Rp.** Ol. jec. aselli 10·00; Mucil. gum. ar. q. s. u. f. c. Aqu. dest. 60·00 emulsio; Syr. mellis. 10·00. MDS. 3 razy dziennie łyżeczkę.

937. **Rp.** Syrup ferri jodati 20·00; Syr. sacch. 40·00. MDS. 3 r. dz. łyżeczkę.

938. **Rp.** Kali arsenic. solut.; Aqu. cinnamom. *āā*. 10·00. MDS. 3 razy dz. po 3—6 kropli.

939. **Rp.** Ferri jodati sacch. 0·50; Sacchari 5·00. Mfp. div. in dos. Nr. XX. S. 3 proszki dziennie.

940. **Rp.** Trae jodi gtts. X; Kali jodati 1·00; Aquae menth. pip., Glycerin. *āā*. 50·00. MDS. 3 razy dziennie łyżeczkę.

941. **Rp.** Ol. jec. aselli, Aq. calcar. *āā*. 100·00. Mf. linim. adde: Trae chinae comp. 20·00; Trae rhei vin. 15·00; Trae calami 5·00. MDS. 2—3 r. dzien. łyżeczkę do 1 łyżki.

942. **Rp.** Pastilli jodo ferrati comp. Jahr. scatul. orig. S. 2 kołaczyki dz.

Jod-Fersan w pastylk.

943. **Rp.** Kreosoti 1·00; Ol. jecor. aselli 150·00. DS. Łyżeczkę na godzinę przed jedzeniem.

944. **Rp.** Kreosoti 1·00; Tinct. gentian. 2·00; Spiritus 25·00; Vini xeres. q. s. ad 100·00. DS. 2—3 łyżeczek dziennie do $^1/_2$ szklanki wody.

945. **Rp.** Kreosoti carbonici 25·0. S. Dwa razy dnia 5—10—20 kropli.

946. **Rp.** Capsulae tenent.: Kreosot. carbon. 0·10—0·20 fabric. Hygea (Zahradnik). S. 2 r. dnia 1—3 kapsułek.

947. **Rp.** Capsulae tenent.: Kreosoti carbon. 0·10; Ol. jecor. aselli 2·00 fabryki »Hygea«. S. Jak wyżej.

948. **Rp.** Thiocoli Roche 0·25—0·50; Dent. tal. dos. Nr. XII. S. 3 pr. dziennie.

Septicaemia. Posocznica. Wstrzykiwania do żyły wyjałowionego rozczynu fizyologiczn. soli (0·8%) codzień 1 litr. Po wstrzyknięciu następuje odczyn w postaci dreszczów i gorączki, ale skutek ogólny ma być dobry. Jest to przepłukiwanie krwi zakażonej, zalecane przez lekarzy francuskich. Zalecają także merkuryalizacyą ustroju przez wcieranie szarej maści. Inni podają kalomel lub w dużych dawkach przetwory salicylowe. Mimo wątpliwych wyników wskazane jest zastrzyknięcie surowicy Marmorka lub Bujwida. Eichhorst poleca:

949. **Rp.** Chin. mur. 5·0; Hydrarg. bichlorat. corros. 0·20; Extr. et pulv. rad. gent. *āā*. q. s. ut.

f. l. a. pill. Nr. XX. S. 2 pigułki dziennie.

Sinuitis (maxillaris, ethmoidalis, sphaenoidalis, frontalis). Leczenie zachowawcze polega na ułatwieniu odpływu wydzieliny z jam, stosujemy więc środki, zmniejszające obrzęk błony śluzowej, jak przedewszystkiem Kokaina z Adrenaliną. Stosujemy je albo w postaci inhalacyi (natryskiwań nosowych), lub też wacik zmoczony w 10% rozczynie Kokainy wraz z Adrenaliną (w stosunku 10:1) wkładamy do nosa w okolicę otworu odpowiedniej jamy bocznej komunikującego z jamą nosową; powtarzamy ten zabieg kilka razy dziennie. Obok tego w razie bólów głowy podajemy wewnątrz Aspirynę z Acetphenetidiną.

W razie istnienia wydzieliny ropnej — przestrzykiwanie odpowiednich jam. Gdy środki te nie prowadzą do celu, wskazane są odpowiednie zabiegi chirurgiczne.

Przy ropnem zapaleniu sinus frontalis, sphaenoidalis, cellulae ethmoidales, liczyć się musimy z możliwością przeniesienia się sprawy zapalnej na opony mózgowe.

Soor. Czyste utrzymanie ust, przemywać po pokarmach, dobre pokojowe powietrze.

Po usunięciu mechanicznem grzybków (miękkiem płótnem zwilżonem w zimnej wodzie) pędzlować:

950. **Rp.** Natr. biborac. 2,5; Glycerini 10,0. S. Pędzlować 3 razy dz.

Spasmus glottidis zob. **Laryngospasmus.**

Staphyloma corneae. Garbiak rogówkowy. W okresie powstawania z tęczówki wypadniętej czy to przez ranę rogówkową, czyto po pęknięciu wrzodu, robić codzienne nakłucia nożem Grefego (z zachowaniem prawideł aseptyki) i zakładać opaskę uciskową ewentualnie zapuszczać pilokarpinę z kokainą aby sprowadzić płaskie zbliźnienie.

Garbiaki częściowe, dające powód do podniesienia ucisku wśródocznego, dają wskazanie do irydektomii dobrzeżnej, dla zapobieżenia utracie wzroku wskutek jaskry następowej. Jeżeli źrenica zarośnięta, wtedy przy sprzyjających warunkach, irydektomia może przywrócić część utraconego wzroku.

Garbiak, zajmujący całą rogówkę (staphyloma totale), usuwa się operacyjnie (staphylotomia). Jeżeli twardówka okazuje również wydęcia (sclerectasiae) i gałka oczna w całości powiększona, najwłaściwiej jest wykonać enukleacyę.

Stenocardia. Dusznica bolesna. Leczenie samego napadu polega na wygodnem ułożeniu chorego, usunięciu uciskając. ubrania, podaniu choremu trochę czarnej kawy, łyżkę wina lub koniaku. Podskórnie wstrzyknąć morfinę, lub dać do wziewania trochę chloroformu. Najracyonalniej jest stosować równocześnie środ-

ki nasercowe szybko działające i narkotyczne, a więc zastrzyknąć równocześnie kilka strzykawek Ol. camphorat. oraz 0·01—0·02 morfiny.

Na okolicę serca synapizmy, okład gorący, rozcierać kończyny, dać lewat. z soli. Można też dać do wziewania kilka kropli amylnitritu, pyridiny.

Polecają też wewnętrzn. wśród napadu: Nitroglicerynę w rozczynie 0·01 na 10·0 z tego 5—20 kropli na raz, lub pastylki nitrogliceryno-we po 0·001. ½—1 pastylki.

Następnie leczyć chorobę przyczynową, najczęściej więc: miażdżycę, wady serco we, choroby nerwowe i zatrucia przewlekłe tytoniem, kawą i herbatą.

Jeśli przyczyną dusznicy bolesnej jest miażdżyca tętnic, podajemy przetwory jodowe (patrz Arterioscleros.). Nothnagel poleca Natr. nitr.

951. **Rp.** Natr. nitr. 2,0; Aq. Menth. pip. 100,0. S. 3 razy dz. po łyżeczce od kawy.

Bayer i inni zalecają używanie przez czas dłuższy Diuretyny samej lub z Chininą.

952. **Rp.** Diuretini Knoll 0,5 do 0,7; Chinini muriat. 0,15. Mfp. Dtd. Nr. XXX. S. 3 proszki dz. (przez 10 dni, poczem 5 dni przerwy, a następnie ewent. powtórzyć).

Podczas ataku najpewniej działa zastrzyknięcie morfiny (0,01—0,02), ewent. równocześnie zastosować Ol. camphor. Polecają także:

953. **Rp.** Pastilli Nitroglycerini à 0,0005. S. Podczas ataku 1 past., ewent po ½ godz. druga.

954. **Rp.** Nitroglycerini 0,1; Spirit. Vini 10,0. S. 2 do 3 kropli w kieliszku wody.

955. **Rp.** Amylnitrit guttas III. Dtd. in ampull. vitr. Nr. X. S. Zawartość jednej ampułki wylać na chustkę do nosa i wdychać pary aż do zaczerwienienia twarzy.

Angielscy autorowie zalecają także Erythrolum tetranitricum (0,01—0,04 *p. d.*).

956. **Rp.** Erythroli tetranitrici 0,2; Extr. et Pulv. Gent. q. s. ut f. pil. XX. S. 3 pigułki dziennie; w razie napadu naraz 2—3 pig.

Ulgę mają przynosić także gorczyczniki stosowane na piersi i plecy, zanurzenie rąk i nóg do gorącej wody, gorące okłady na okolicę serca i t. p.

Stomatitis aphthosa zob. **Aphthae**.

Stomatitis catarrhalis. N i e ż y t o w e z a p a l. j a m y u s t n e j. Czyste utrzymanie jamy ustnej, przestrzykiwanie ust chłodną wodą. Pędzlowanie: 2% kwasem borowym, 1% rozczynem kali chloric. U niemowląt zaprzestać stosowania przemywań szmatkami lub watą, sprowadzających mechan. obrażenia. Dzieciom starszym zimne pokarmy, mleko z lodu. Wyrwać psujące się zęby, które są częstym powodem stomatitis.

957. **Rp.** Boracis 5·00; Mel. rosat. 20·00; Aq. rosar. 10·00. MDS. Do pędzlow.

Stomatitis ulcerosa. Stomacace. Wrzodnienie ust, dzięgna. Pędzlowanie pojedyńczych owrzodzeń rozczynem kali hypermang. (0·12:20·0) 5—6 razy dziennie, lub lepiej nawet przestrzykiwanie jamy ust za pomocą irrygatora.

958. **Rp.** Trae myrrhae; Trae ratanh. *āā.* 10·00. S. Do pędzlowania.

959. **Rp.** Acid. salicyl. 5·0; Aquae dest. 500·0. S. Woda do płukania ust.

960. **Rp.** Acidi borici 1·00; Kali chlorici 0·75; Succi citri 15·00; Glycerini 10·00. DS. Do pędzlowań.

961. **Rp.** Saloli 3·0—5·0; Spiritus ad 100·0. S. łyżeczkę na szklankę wody do płukania.

Wewnętrznie: kali chloricum (1·0—3·0 na 120·0 aquae pro die).

962. **Rp.** Decoct. cort. chinae e 5·00 ad 100·00; Kali chlorici 2·00; Syrup. simpl. 20·00. MDS. Co godz. łyżeczkę.

Strabismus. Zez.

1) **Strabismus concomitans.** Zez towarzyszący. Zez towarzyszący zbieżny, występujący zazwyczaj w dziecięcym wieku na tle hypermetropii, zwalcza się przez całkowite lub prawie całkowite wyrównanie tejże hypermetropii zapomocą szkieł, które mają być stale noszone. Jeżeli pod wpływem szkieł zez się wyrównuje, zalecić ćwiczenia stereoskopowe (obrazki Krolla, Dahlfelda lub Pflugka) dla przywrócenia lub utrwalenia widzenia binokularnego. Jeżeli zez stale jednostronny i oko zezujące bardzo mało widzi, zalecić wiązanie oka niezezującego i ćwiczenie oka drugiego w samoistn. patrzeniu. Jeżeli pomimo tych środków zez nie ustępuje ani się nie zmniejsza, leczyć operacyjnie, lepiej dopiero po 10-ym roku życia (tenotomia ścięgna mięśnia przykurczonego lub antepozycya antagonisty). Po tenotomii powinno się zostawić mały stopień zeza (5—10°), który się następnie z biegiem czasu dobrowolnie wyrównuje. Po operacyi należy prowadzić dalej ćwiczenia stereoskopowe i monokularne oraz dalej używać szkieł.

Strabismus divergens. Zez rozbieżny, występujący najczęściej na tle myopii, wymaga w pierwszym rzędzie wyrównania wady refrakcyi zapomocą szkieł i również ćwiczeń stereoskopowych i monocularnych. Środki te jednak najczęściej nie wystarczają i trzeba wykonać bądź to tenotomią m. recti externi (która może usunąć tylko mały stopień zeza rozbieżnego), lub lepiej antepozycyą m. recti interni na jednem lub nawet na obu oczach.

Strabismus sursum — et dorsum vergens wymaga również przedewszystkiem leczenia operacyjnego.

2) **Strabismus paralyticus.** Zez porażenny. Wobec porażeń mięśni ocznych należy przedewszystkiem uwzględnić etyologię i stosownie do tła zalecić rtęć, jod, aspirynę, leczenie napotne, zdrojowe itp. Miejscowo faradyzować mięsień porażony, o ile jest dostępny, zapomocą elektrody Erba. Dopóki porażenie nie ustąpi, powinien chory nosić szkła wykluczające, t. j. przed okiem zezującem — szkło matowe lub czarną kitajką zaklejone dla uwolnienia się od męczącej diplopii.

Przy małych stopniach zeza porażennego można usunąć podwójne widzenie za pomocą pryzmatów. Do zabiegów operacyjnych nie należy się uciekać przed upływem dłuższego czasu i dopiero po wyczerpaniu wszystkich innych sposobów leczniczych.

Strictura i **Stenosis meatus externi.** (Ścieśnienie przewodu usznego) może być wrodzone albo nabyte przez ściągnięcie się blizny po zapaleniu, przez wyrośle kostne, przez zwiotczenie ścian błoniastych u starców lub przez ucisk z sąsiedztwa. Rozszerzyć albo na tępo za pomocą stożków z blaszkowiny, rurek kauczukowych (drenów), ołowianych, albo przez przecięcie, lub wycięcie ściągających się blizn i następowe rozszerzenie, lub oddłutowanie wyrośli kostnych.

Sycosis barbae. Figówka. Włosy krótko ostrzyc, skórę przez parę dni rozmiękczać za pomocą maści Hebry, oliwy salicylowej 2%, kataplasmów, później codziennie częściowo włosy z miejsc zajętych wyrywać, ropnie naciнаć, a czasem nawet wyskrobać i stosować równocześnie nalewkę jodową.

963. **Rp.** Hydrarg. sublimat. corr. 0·10; Spir. vini rect., Glycerin. p. *āā.* 75·0. S. Rano i wieczór dobrze wetrzeć.

964. **Rp.** Euresol 10·0; Aceton 50·0. S. Zewnętrznie.

965. **Rp.** Cupr. acetic. 0·30; Ung. simplic. 10·0. M. f. ung. S. Maść, wcierać rano, na noc przykładać:

966. **Rp.** Ac. tannic. 2·0; Sulf. praecipit. 4·0; Zinc. oxydat., Amyl. tritic. *āā.* 7·0; Vaselin. flav. 20·0. M. f. pasta. S. Maść.

967. **Rp.** Ol. rusci 3·0; Ac. salicylic. (s. Resorcin.) 1·50; Axung. porcin. 30·0; M. f. ung. S. Maść.

968. **Rp.** Resorcin. resubl. 1·0; Hydr. sublim. corr. 0·10; Zinc. oxydat., Amyl. tritici *āā.* 7·50; Vaselin flavi 15·0. M. f. pasta. S. Maść.

Leczenie trwać musi tygodnie nawet miesiące, poczem jeszcze brodę golić należy przez kilka miesięcy.

Syphilis acquisita. Kiła, syfilis, przymiot.

a) Sclerosis initialis:

Podejrzane przeczosy w

pierwszych dniach można wypalić lub wyciąć. Wrzód rozwinięty przemywać: sublimatem 1‰, lub hydrargyrolem ¼% i przykładać plaster rtęciowy lub maść:

969. **Rp.** Calomelan. 2,0; Vaselini fl., Lanolin. *āā* 10,0. S. Maść.

970. **Rp.** Hydrarg. oxycyanati 0,3; Aq. dest. 300,0. S. Zewnętrznie.

971. **Rp.** Hydrargyrol 0·50; Aq. destill. 200·0. S. Zewnętrznie.

Jeżeli wrzód rozpadający się, to po dokładnem wymyciu go wodą utlenioną, wodnikiem chloralu (5:100) zasypywać jodoformem, przyczem starać się o podniesienie ogólnych sił. Dla usunięcia nacieku stosować plaster rtęciowy. Wyjątkowo tylko przy dużych wrzodach podawać rtęć wewnętrznie. Zwrócić uwagę na jamę ustną chorego, polecić mu zęby zepsute wyrwać, względnie zaplombować.

b) Syphilis secundaria:

W okresie wybuchu wysypki przy bólach nerwowych, gośćcowych — podawanie jodu:

972. **Rp.** Natri jodati 10·0; Aq. destillat. 150·0. S. Rano i wieczór łyżkę.

973. **Rp.** Kali jodati 5·0—10·0; Extr. Bellad. 0·25; Pulv. Acoris q. s. ut. f. pill. Nr. L. S. 3 r. dz. po 2 pigułki.

974. **Rp.** Hydrargyri sozojod. 0·10; Extr. Opii 0·05; Pulv. et extr. Acoris. q. s. ut f. pill. Nr. XXX. S. 2—3 pigułek dz.

Zamożnym można polecać także Vin Nourry (jedna łyżka stołowa odpowiada 0·75 Natr. jodati).

Przygotować chorego do leczenia ogólnego przez wzmacnianie stanu ogólnego, leczenie chorób istniejących, przyczem zbadać mocz na białko przed podaniem rtęci, którą stosować należy dopiero po wystąpieniu zmian drugorzędnych.

W c i e r a n i a: zalecać przy pierwszym wybuchu, jeżeli osobnik nie zbyt osłabiony, a skóra niezajęta inną sprawą chorobową.

975. **Rp.** Ung. hydrarg. ciner. 1·5—3·0; D. ad. ch. cer. t. d. Nr. XXX. S. Wcierania.

976. **Rp.** Ung. hydrarg. ciner. resorbin. vel oleinic. vel. c. vasogen. 30,0. Da ad tub. graduat. S. Wcierania.

977. **Rp.** Vasenol mercuriale in tuba graduata. S. Wcierania.

Przy wcieraniach uważać na ogólne przepisy higieniczne, zabronić napojów wyskokowych, ograniczyć do minimum palenie tytoniu i zalecać nader czyste utrzymywanie jamy ustnej, (czyszczenie zębów rano i wieczór, płukanie ust kilkanaście razy na dzień rozcz. kali chlor., kwasu borowego lub kali hypermang.). (Patrz stomatitis i gingivitis). Ilość wcierań zależy od uporczywości zmian, zazwyczaj oblicza się ją tak: jeżeli u

chorego zmiany drugorzędne ustąpiły doszczętnie przy 20 wcieraniach, należy mu jeszcze polecić dalszych 10 wcierań (wogóle połowę poprzedniej ilości). Przed rozpoczęciem wcierań chory powinien wziąć kąpiel oczyszczającą; wcierania powinien robić codziennie rano, najlepiej w następującym porządku: 1-go dnia łydki, 2-go uda, 3-go brzuch i boki klatki piersiowej (aż do wysokości brodawki sutkowej), 4-go kończyny górne, 5-go dnia pauza, a wieczorem tegoż dnia kąpiel oczyszczająca, poczem następuje drugi turnus w tym samym porządku i t. d.

Zamiast wcierań użyć można u chorych osłabionych pomazywań Welandera. (Podwójną ilość maści jak przy wcieraniach rozciera się na skórę i owija opaską). Jeżeli chory dla zbyt drażliwej skóry nie może znieść wcierań, lub z powodu np. zbyt silnego porostu włosów na skórze robić ich nie może, zastósować:

Wstrzykiwania podskórne: W grzbiet między łopatkami, codziennie 1 gr. płynu:

978. **Rp.** Hydr. subl. corr. 0·10; Natr. chlorat. 0·5; Aqu. dest. 10·0; (Morph. muriat. 0·05). S. Sublimat do wstrzykiwań podskórnych.

Podobnie użyć można:

979. **Rp.** Hydrarg. formamidat. 0·10; (Hydr. bicyanat. 0·05); Glycerini 1·0; Aqu. dest. 9·0. S. j. w.

Do wstrzykiwań miąższowych w pośladki zaleca się:

980. **Rp.** Hydr. sublim. corr., Natr. chlor. *āā*. 0·5; Aqu. dest. 10·0. S. raz na tydzień 1 gr. płynu.

981. **Rp.** Enesol Clin in phiolis steril. scat. origin. S. Codziennie przez 10—20 dni wstrzyk. w pośladki.

982. **Rp.** Calomelan. 1·0; Glycerini 50·0. S. Raz na tydzień wstrz. po 1 gr.

983. **Rp.** Calomel. 0,05; Orthoform. 0,08; Ol. Vaselin. ad 1 cm^3. S. Na jedno wstrzykiw.

984. **Rp.** Deutojod. hydrar. 0,04; Natr. jod. 0,05; Aq. dest. 2,0. S. 0,5 — 2 cm^3 naraz wstrzykn. co 2-gi dzień.

985. **Rp.** Hydrarg. oxycyanati in ampull. sterilis. à 0,02. S. Do wstrzykiw.

986. **Rp.** Hydr. oxydat. flav. 0·5; Ol. amygd. dulc. 15·0. S. Co 5 dni strzykawka (1·0).

987. **Rp.** Hydr. salicyl. 1·0; Gumm. arab. 2·0; Aqu. dest. 18·0. S. Co 6 dni strzykawka (2·0).

988. **Rp.** Hydrarg. sozojodol. 0·8; Aq. dest. 5·0; Kali jodati 1·6; Aq. dest. ad. 10·0. Mfiltra. S. Co tydzień jedno wstrzykiwanie.

Na wewnątrz:

Używać w postaciach łagodnych, szczególnie w nawrotach.

989. **Rp.** Mergal scat. orig. S. 3—5 kapsułek dz.

990. **Rp.** Calomel. laevig. 0·5; Opii pur. 0·1; Sac. alb. 5·0. Mfp. div. in dos. Nr. XII. S. 3 pr. dziennie.

991. **Rp.** Hydr. sublim. corr. 0·10; Extr. opii. 0·07; Pulv. et extr. acor. q. s. ut. f. pill. Nr. XX. S. 2—4 pigułki dziennie.

992. **Rp.** Protojodur. hydrarg. 0·4; Extr. opii 0·3; Pulv. et extr. acor. q. s. ut. f. pill. Nr. XX. S. Rano i wieczór pigułka.

993. **Rp.** Hydrarg. tannic. oxydul. (s. hydr. salicyl.) 2·0; Pulv. et extr. quass. *āā.* q. s. ut. f. pill. Nr. XXXX. S. 2—3 pigułki na dzień.

K ą p i e l e: Wskazane u chorych z owrzodzeniami na skórze lub u dzieci, stosowane przez $^1/_2$—1 godz. codziennie, o ciepłocie 28—30° C.

994. **Rp.** Hydrg. subl. corr. 10·0—20·0; Spir. vin. rectif. 100·0. S. Wlać do jednej kąpieli (dla dorosłych).

L e c z e n i e j o d e m: Używane przeważnie w kile wtórorzędnej złośliwej i przy zmianach w jamie ustnej.

995. **Rp.** Kali jodat. 10·0; Aqu. dest. 150·0. S. Rano i wieczór łyżkę w mleku.

996. **Rp.** Tabl. Sajodin. cont. 0,5 Scat. orig. S. 3—10 sztuk dziennie.

997. **Rp.** Natr. jodat. 10·0; Lithii jod. 1·50; Extr. et pulv. gent. *āā.* q. s. ut. f. pill. Nr. L. S. 3 razy dnia po 2 pigułki.

998. **Rp.** Ferr. jodat. sacch. 2·0; Pulv. et extr. acor. q. s. ut f. pill. Nr. XXX. S. 3 razy dnia po 2 pig.

999. **Rp.** Kal. jodat. 10·0; Deutojod. hydrarg. 0·05; Aqu. dest. 150·0. S. Rano i wieczór łyżka.

Zamiast podawania jodu, wysłać można chorego do kąpiel: Iwonicz, Rabka, Rymanów, Hall.

N a p a r y: W postaciach kiły trzeciorzędnej lub kiły złośliwej, gdy rtęć przeciwwskazana:

1000. **Rp.** Decoct. Zittmanni fortior. 1000·00. S. Napar mocniejszy.

1001. **Rp.** Decoct. Zittmanni mitior. 1000·00. S. Napar słabszy.

Z pierwszego powinien chory wypić codziennie rano naczczo (najlepiej w łóżku) $^1/_4$ litra na ciepło w ciągu najwyżej kwadransa, poczem leżeć dobrze i ciepło przykryty przez 2 godziny. Z drugiego ma chory wypić codziennie po południu tę samą ilość także na ciepło. Przytem dyeta pożywna a lekko strawna.

L e c z e n i e m i e j s c o w e: Na kłykciny sączące na skórze (moszna, okolica stolcowa) zalecić przemywanie sublimatem 1‰ i maść:

1002. **Rp.** Calomelan 5·0; Ung. zinc. oxyd. 45·0. M. f. ung. S. Maść.

Na utrzymujące się nacieki: plaster rtęciowy.

Na kłykciny w jamie ust i w gardle stosować częste płukanie ust i pędzlować 2% rozcz. kw. chromow. lub:

1003. **Rp.** Mercur. sublim. corr. 1·0; Spir. vin. rect. 20·0. S. Zewnętrznie.

Przy kłykcinach w nosie:

1004. **Rp.** Jodi pur. 0·4; Kal. jodat. 1·0; Aqu. fontis. 1000·0. S. Do płukań nosa.

1005. **Rp.** Merc. praecipit. rubr. 0·20; Ung. emollient. 20·0. M. f. ung. S. Na wacie wkładać do nosa.

Przy zmianach w krtani wziewania:

1006. **Rp.** Resorcin resubl. 1·0; Aqu. dest. 100·0. S. Do wziewań.

1007. **Rp.** Merc. sublim. corr 0·02; Aqu. laurocer. 10·0; Aqu. dest. 100·0. S. j. w.

Syphilis tertiaria. W lekkich postaciach jod, w ciężkich leczenie rtęciowe obok jodu. Przy owrzodzeniach kilakowych na skórze lub błonach śluzowych opatrunek jodoformowy lub pędzlowanie.

1008. **Rp.** Jothion 10,0; Glycerin. 30,0.. S. Do pędzlow.

1009. **Rp.** Jodi pur., Kal. jod. *āā.* 2·0; Glycer. pur. 20·0. S. Do pędzlowań co dzień.

Przy kilakach nieotwartych nie robić nacięcia, a przykładać plaster rtęciowy. Przy kile okostnej lub kości pędzlowanie nalewką jodową, przykładanie plastra rtęciowego.

Syphilis hereditaria. Kiła dziedziczna. Dziecko karmić powinna, ile możności, własna matka. U osesków podawać rtęć w postaci kąpieli lub wcierek 0·5—1 gr.

1010. **Rp.** Sublimat. corros. 2·0; Natr. chlorat. 10·0; Aqu. dest. 100·0. S. Na jednę kąpiel (20 litrów wody o ciepł. 28—30°).

Kąpiele robić codziennie; każda kąpiel powinna trwać ½ godz. Uważać na przewód pokarmowy dziecka.

U dzieci starszych lepiej użyć wcierań szaruchy od 1—2 gr. dziennie stosownie do wieku, lub też podać można rtęć wewnętrznie:

1011. **Rp.** Hydrarg. jodat. flavi 0,01; Sacchari 0,3. Dtd. No X. S. 2 razy dz. ½—1 proszk.

1012. **Rp.** Calomelanos 0·01; Sacchar. alb. 0·20. Dent. tal. dos. X. S. Dwa proszki dziennie.

Po ustąpieniu zmian chorobowych starać się o dobre odżywienie, podawać tran, żelazo, jod.

1013. **Rp.** Hydrarg. tannici oxydul. 0·10; Ferri lactici 0·20; Sacch. albi 3·0. Mfp. Div. in dos. Nr. X. S. 4 pr. dz.

1014. **Rp.** Syrup. ferr. jodat. 1·00; Aqu. dest., Sy-

rup. simpl. *āā*. 25·0. S. Rano i wieczór łyżeczkę.

Oprócz tego leczenie kąpielowe, Iwonicz, Rabka.

Tabes dorsalis. Wiąd rdzenia. Leczenie: Kąpiele letnie lub ciepłe, procedury hydropatyczne, elektryzowanie stosu pacierzowego prądem galwanicznym, mniej polecane prądem faradycznym. Pędzlowanie stosu pacierzow. c. tra jodi.

Na wewnątrz arg. nitricum 0·01—0·02 w pigułkach.

1015. **Rp.** Argenti nitrici 1·00; Argill. 10·00; F. c. aq. dest. qu. s. pil. Nr. 100; Consp. c. pulv. cinnam. S. Przez 8 dni po 1 pigułce, następnie po 2—3.

1016. **Rp.** Sol. arsenic. Fowleri 5·0; Aq. cinnamomi 25·0. S. Rano i wieczór po 15 kropli zażyć.

Kali jodatum 10:200, arsen po 0·001, ergotyna po 0·1—0·5, 2—3 razy dziennie, fosfor po $^1/_{10}$ miligr. do $^5/_{10}$ miligr., w rozczyn. oleistych, mały dają rezultat dodatni.

Wieszanie chorego sposobem Moczutkowskiego i Charcota małe korzyści przynosi, jednak czasem ulgę sprawia.

W ostatnich czasach polecają czynną gimnastykę na osobnych przyrządach. Chodzenie po schodkach osobno na ten cel zrobionych, porączki, wahadła, krzesła ruchome i t. p. Jest to tak zwane »wyrównawcze leczenie za pomocą ćwiczeń«, wprowadzone przez lekarza szwajcarskiego Frenkla.

Zresztą leczenie objawowe, zwłaszcza kojenie bólów środkami narkotycznymi, phenacetyna po 0·50, 2—3 r. dzien., exalgina po 0·25 2—3 proszków na dzień, antipyrina 1·0, 3—4 na dzień, Pyramidon po 0·5 3 pr. dziennie, wstrzykiwania morfiny.

Chorych zamożniejszych wysłać do Nauheim, Teplitz, Wildbad, Ragaz, Pyrmont, Elster, Gastein, Piszczany, Trenczyn, Truskawiec.

Bardzo ważną rolę w leczeniu wiądu rdzenia odgrywa dyetetyka i higiena. Chorzy tem cierpieniem dotknięci nie powinni używać alkoholu, palić mogą tylko bardzo umiarkowanie, powinni uważać na regularne wypróżnienia, przyuczyć się do regularnego oddawania moczu o pewnych stałych godzinach, a to celem uniknięcia rozciągania pęcherza, które może u nich objawy parezy pęcherza spowodować. Chorzy ci powinni unikać wszelkich zbytnich wysiłków, tem więcej, iż skutkiem zaburzeń w czuciu niektórzy z nich nie odczuwają prawidłowo zmęczenia: nie powinni przeto odbywać forsownych marszów, tańczyć, jeździć konno, gimnastykować się i t. d. Także powinni zachować jaknajwiększe umiarkowanie w stosunkach płciowych.

Jakkolwiek wiąd rdzenia powstaje jedynie na tle kiły, to jednak z leczeniem rtęcią trzeba być bardzo

ostrożnym, zazwyczaj bowiem nie daje ono dodatnich wyników, a przez wycieńczenie chorego może pośrednio wywołać nawet pogorszenie. W każdym razie przed zastosowaniem leczenia rtęcią powinien lekarz wykluczyć istnienie tabetycznego zaniku nerwu wzrokowego; w przypadkach bowiem wiądu rdzenia z zanikiem nerwów wzrokowych rtęć na cierpienie oczne wpływa niekorzystnie. U ludzi silnych i młodych, u których choroba nie trwa jeszcze długo, a którzy albo zupełnie kuracyi przeciwkiłowej nie przechodzili, albo tylko w bardzo niedostatecznym stopniu, — można spróbować leczenia rtęcią.

Tachycardia paroxysmalis — Napadowe przyspieszenie ruchów serca. Leczenie winno mieć na celu uczynić ustrój silniejszym, odporniejszym, a zarazem usunąć przyczynę cierpienia (usposobienie nerwowe, silne podrażnienia nerwowe, nadmierne natężenie fizyczne, ogólne choroby wyniszczające, nadużywanie kawy, herbaty, tytoniu, alkoholu i t. p.) Napady mogą także występować przy wadach serca, zaburzeniach w zakresie jamy brzusznej i t. d.

Podczas napadu jaknajwiększy spokój, uspokojenie psychiczne, zimny okład na okolicę serca. Podanie kozłka (waleryany), bromu, trochę koniaku, jeśli chory nie wymiotuje, przynoszą czasem ulgę. Próbować także należy uciśnięcia nerwu błędnego przez 2—4 min. po jednej stronie na wysokości krtani (odszukać tętnicę szyjną i wcisnąć ją ku kręgosłupowi), wykonania kilku bardzo głębokich oddechów; często przynosi ulgę choremu pochylenie się ku przodowi i uciśnięcie dołka podsercowego, nacierania i miesienie pleców i t. p.

1017. **Rp.** Trae Valerian. aeth. 10,0. D. in vitr. rostr. S. 3 r. dz. po 15 do 20 kropli.

1018. **Rp.** Kali bromat. 10,0; Aq. dest. 140,0. S. podczas napadu 1—2 łyżek.

1019. **Rp.** Zinc. valerian. 1,0; Extr. et. Pulv. rad. Rhei q. s. ut f. pil. Nr. XXX S. 3 pig. dziennie.

W razie wystąpienia niedomogi serca — postępowanie jak przy wadach sercowych.

Taenia. Tasiemiec. Wieczorem dnia poprzedniego przed rozpoczęciem leczenia lekki purgans i filiżanka herbaty lub rosołu, także śledź. Rano dnia następnego trochę czarnej kawy lub herbaty i lekarstwo, które stosować zamierzamy. W 2 godz. po zażyciu leku ol. ricini lub kalomel aż do skutku. U starszych dzieci postępowanie podobne jak u dorosłych; u mniejszych, jeśli źle odżywione i osłabione, nie spędzać tasiemca. Jeśli dziecko zwymiotuje podany lek, należy dawkę powtórzyć.

1020. **Rp.** Extr. filic. mar. aether. recente par. 7·0 do 10·0; Naphtalini 0·25; Calomelanos 0·50·

Pulv. filic. mar. q. s. ut f. massa mollis. Div. in dos. X. Da ad caps. amyl. S. W ciągu godziny zażyć na 2—3 razy. (*Uw.* Purgans mieści się już w leku).

1021. **Rp.** Filmaroni dosim. Da in lag. orig. S. Na 1 raz użyć. (*Uw.* Purgans mieści się już w samym środku).

1022. **Rp.** Extr. Filic. mar. aeth. 2,0—3,0; Decoct. Cort. Granati e 30,0 : 180,0; Syrup. cort. Aurant. 20,0. Mds. W ciągu ½ godz. wyżyć w 3 porcyach. (Henoch).

Inne środki dawniej stosowane, jak: Cort. Pun. Granati, Flores Cosso, Pelletierinum, Chloroform i t. d. działają o wiele mniej pewnie, nie zasługują przeto na polecenie.

Tetanus traumaticus. Tężec przyranny. Usunięcie powodów: oczyszczenie ran i wrzodów, wydobycie ciał obcych, odszczepów kostnych.

Wstrzykiwać morfinę w małych dawkach, chloroformowanie. Chloral w lewatywach lub wewnętrznie z koniakiem.

1023. **Rp.** Sulfonali 1·00; Dtur. tal. dos. Nr. V. S. 3 do 4 proszk. dziennie (rozpuściwszy w 200 gramach herbaty lub rosołu).

1024. **Rp.** Urethani 1·00; Tal. dos. Nr. V. 2—3 r. dz. proszek w wodzie.

W razie osłabienia serca, podskórne wstrzykiwanie eteru, kamfory.

1025. **Rp.** Antipyrini 0·50; Dt. d. Nr. X. S. Co 3 godz. proszek.

Próbować zawsze należy zastrzykiwań surowicy przeciwtężcowej (Bujwida). Polecają także zastrzykiwania zawiesiny mózgowej.

Tic douloureux zob. **Neuralgia trigemini.**

Tonsillitis zob. **Angina.**

Trachoma. Conj. granulosa. Jaglica. We wczesnym okresie, gdy ziarna są jędrne, nie stłuszczone jeszcze, gdy niema objawów nieżytowych, najlepiej rozpocząć od wypalenia granulacyi galwanokauterem, poczem zalecić zimne okłady z aqua Saturnina i przez kilka następnych dni lapisować spojówkę (Argentum nitricum 1%). W ten sposób kilkakrotnie powtórzona galwanokaustyka w odstępach dwutygodniowych może wystarczyć do zupełnego wyleczenia.

Jeżeli chory się zgłasza z wybitnem ropieniem, gdy ziarna są już rozmiękłe i stłuszczone, trzeba rozpocząć od lapisowania raz dz. (Arg. nitric. 1—2%), a gdy wydzielina się zmniejszy, wygnieść granulacye szczypczykami *Knapp'a*, lub lepiej palcami i wytrzeć spojówki wacikiem umaczanym w sublimacie ½ do 1‰, poczem w dalszym ciągu lapisować. Jeżeli załamki zawierają bardzo dużo ziarnistości i okazują silny przerost i obrzęk należy je wyciąć sposobem Heisratha, co znacznie skraca leczenie.

Jeżeli choroba rozpoczy-

na się bardzo ostro, to z początku należy unikać wszelkich środków drażniących i żrących, a stosować tylko częste wypłukiwania rozczynem kwasu borowego 3% z dodatkiem sublimatu 1/20 1/10‰ i łagodne maście przeciwgnilne (ung. Xeroformii 3%, thigenoli 5—10%, sublimati 1/10—1/5‰ etc.). Gdy ostre objawy miną, przystąpić do wyżej opisanego leczenia.

Wobec powikłań ze strony rogówki jak łuszczka (pannus trachomatosus), nacieki, lub owrzodzenia, powyższe leczenie stosuje się bez zmiany w myśl zasady, że wszelkie choroby rogówki zależne od sprawy toczącej się na spojówce leczymy, lecząc spojówkę. W razie obecności wielkich i głębokich wrzodów równoczesne przekrwienie tęczówki wymaga atropinizacyi, częstokroć także ciepłych okładów lub opaski (patrz Ulcera corneae).

Zamiast azotanu srebra stosować można cały szereg innych przetworów srebra, nie sprawiających pieczenia, jak: Protargol 2—10%, Argentamina 2—5%, Argyrol 1—3%, Sophol 5%, Elektralgol i t. d. Skuteczność ich jednak nie dorównywa skuteczności lapisu.

Gdy wydzielina ustąpi, ziarna zostaną zniszczone i usunięte, powikłania rogówkowe wygojone, a pozostaje jeszcze przekrwienie, zgrubienie i przerost spojówki, należy przystąpić do tuszowania spojówki siarkanem miedzi (Cuprum sulfuric. in subst.). Chcąc postępować łagodniej, można użyć Cuprum citric. Przerost i zgrubienie usuwa się także miesieniem za pomocą szklanej pałeczki, zakończonej kulką.

W okresie blizn (Stad. III) zwalcza się objawy nieżytowe środkami używanymi przy Conjunct. catarrhalis.

M e c h a n i c z n e następstwa sprawy jaglicowej, jak Entropion, Trichiasis usuwa się drogą operacyjną: Nitki Snellena, Operacya Hotza, Wicherkiewicza i inne.

Trichophytiasis. G r z y b i c a s t r z y g ą c a. L i s z a j w ł o s o w y s t r z y g ą c y. Chorego należy odosobnić od otoczenia. Jeżeli postać sucha tylko na skórze nieowłosionej, smarować 2 razy na dzień nalewką jodową (po zmyciu wodą ciepłą i mydłem), aż skóra nie będzie podrażniona. W postaciach pęcherzykowych i na większej przestrzeni użyć lepiej pędzlowania płynem:

1026. **Rp.** Jothion 2,0; Ol. Olivar. ad 20,0. S. Do pędzlowań.

1027. **Rp.** Ac. salicyl. 0,5; Trac Jodi, Spirit. Vini rectific. *āā* 25,0. S. Do pędzlow.

W postaciach głębszych ropiejących — zalecać obok nalewki jodowej smarowanie maścią:

1028. **Rp.** Sulf. praecip. 2,5; Ol. Cadini 5,0, Sapon. virid. 10,0; Vasel. fl. ad 50,0. Mfung. S. Maść.

1029. **Rp.** Sulf. praecip. 3,0; Naphtol beta 1,0; Vaselin. fl., Lanolin. *ää* 25,0. Mfung. S. Maść.

1030. **Rp.** Chrysarobin 5,0; Lanol., Vasel. *ää* 25,0. Mfung. S. Maść.

1031. **Rp.** Lenirobin 10,0; Chloroform., Alcohol. *ää* 25,0. S. Zewn.

W przypadkach zajęcia miejsc owłosionych (głowa, broda, wąsy) zalecić wyjmowanie włosów, szczególnie odłamanych, smarowanie na noc maścią i zmywanie codziennie wodą i mydłem.

1032. **Rp.** Ol. Rusci; Spir. sapon. — kal. *ää* 25,0; Lact. Sulfur. 10,0; Spir. Lavandul. 50,0; Bals. peruv. 1,5; Naphtol beta 0,5. S. Zewn.

1033. **Rp.** Sulf. praecip., Ol. Cadini *ää* 2,0; Vasel. fl. 20,0; Bals. peruv. 0,6. Mfung. S. Maść.

1034. **Rp.** Chrysarobin 3,0; Ol. Rusci 2,0; Ichtyol 2,0; Lanolin, Vaselin. *ää* 15,0. Mfung. S. Maść.

1035. **Rp.** Eurobin, Ichtyol *ää* 5,0; Ac. salicyl. 1,0; Lanol. 15,0; Vaselin. 30,0. Mfung. S. Maść.

Po wyjęciu zaś włosów wcierać:

1036. **Rp.** Ac. salicyl. 1,0; Trac Jodi 1,5; Spir. camphor. 15,0; Spir. Vini rect. 100,0. S. Zewnętrznie.

1037. **Rp.** Resorcin. alb. 5,0; Ac. carbol. 2,0; Ac. acetici glac. gtts. V; Spir. Vini rect. 100,0. S. Zewnętrznie.

Trismus et **Tetanus neonatorum.** Tężec noworodków. Główną uwagę zwrócić na pępek, opatrunek przeciwgnilny. Zastrzyknięcie surowicy przeciwtężcowej (Bujwid).

Chloral po 0·05 pro dosi, kilka razy dziennie w mleku, wlać przez nos lub w lewatywie (w podwójnej dawce).

Ciepłe kąpiele 28° R. kilka razy dziennie. Karmić mlekiem, również przez nos kateterem. Lewatywy odżywcze z mleka po 50 ctm. sześć co 2 godziny.

1038. **Rp.** Kali bromati, Natri bromati *ää.* 0·50; Aqu. dest. 100·00; Syr. chamomil. 10·00.MDS. Co 2 godz. łyżeczkę.

1039. **Rp.** Extr. fab. calabar. 0·10; Aqu. dest. 10·00. S. ½ strzykawki.

Tuberculosis intestinorum, zob. Ulcera intest. tbc.

Tuberculosis laryngis. Gruźlica krtani wyjątkowo tylko bywa cierpieniem samoistnem, zwykle zaś towarzyszy gruźlicy płuc. Obok leczenia miejscowego — leczenie ogólne, jak klimatyczne, przyczem należy zaznaczyć, że chorzy z dużemi zmianami gruźliczemi w krtani lepiej znoszą klimat morski, niż górski; klimat górski, zwłaszcza wysoko-górski przy krwiopluciu jest wprost przeciwwskazany. Ważnem jest zachowanie należytej higieny; zabronić palenia, picia (zwłaszcza płynów ostrych), pobytu w zanieczyszczonem powietrzu i t. p.; zalecić o ile możnoścl o-

szczędzanie głosu. Zresztą leczenie ogólne jak przy gruźlicy płuc.

Leczenie miejscowe: wziewania środków odkażających, lub też rozpuszczających śluz i ściągających. Tutaj należą: Acid. lactic. 1%, Resorcinum 1 do 2%, Acid. boric. 3%, Natr. bicarbon. 2%; przy wydzielinie cuchnącej — z dodatkiem olejków eterycznych, jak: Ol. Menthae, Ol. Pini Pumilion., Ol. Terebinthinae i t. p. Do wziewań zalecamy przyrząd Siegla, przy krwioplucia wziewania z rozpylacza Richardsona.

Przy zmianach ograniczonych, gdy stan płuc jest stosunkowo dobry, gruźlica płuc rozwija się powoli i przy braku gorączki — zabieg operacyjny, polegający zwykle na wycięciu, wyłyżeczkowaniu, przypaleniu prądem elektr. lub też środk. żrącymi (jak np. zgęszczonym kw. mlekowym).

Przy owrzodzeniach powierzchownych na więzadłach — obok wziewania środków odkażających stosujemy także zadmuchiwania jodolu, ortoformu.

Przeciwko bólom przy łykaniu wskazane są wziewania środków wyżej podanych z dodatkiem Morfiny 0,01, lub Kokainy 0,02 lub razem Morfiny i Kokainy w podanej ilości. Używamy także pędzlowań krtani 5 do 10% Kokainą, zadmuchiwań Jodolu, Ortoformu, Anestezyny samych lub z dodatkiem jeszcze Morfiny. Jeśli środki te nie przynoszą ulgi, to w razie silnych bólów przy łykaniu wstrzykujemy Morfinę, począwszy od 0.01, lub też Morfinę z Kokainą.

Przy silnej duszności wskazaną jest tracheotomia.

Tuberculosis pulmonum. Gruźlica płuc.

W przypadkach gruźlicy dziedzicznej, należy zwrócić całą uwagę na higieniczne wychowanie, przebywanie jak najwięcej na świeżem powietrzu, gimnastykę, wysypianie się, dobre odżywianie, nie obciążanie pracą umysłową lub fizyczną, unikanie zaziębień, hartowanie skóry przez zimne nacierania słoną wodą, zwłaszcza: szyi i klatki piersiowej.

W pierwszych początkach gruźlicy przedewszystkiem uważać na podniesienie odżywienia chorego, forsowne żywienie. Polecić picie mleka w lecie, tranu w zimie, tłuszczów jak najwięcej, o ile tylko żołądek znosi. Pobyt kilkomiesięczny w górskiem powietrzu podczas lata (Zakopane, Szczawnica), na zimę zaś polecić wyjazd do jednej ze stacyj klimatycznych najbardziej zalecanych: Davos (zakład Dra Turbana), Zakopane (zakład dra Dłuskiego, Hawrankowej [lek. ord. Dr. Czaplicki], zakł. wodoleczn. Dra Chramca), Szczawnica (zakład Dra Kołączkowskiego), Meran (Dr. Binder), Arco, Gries przy Bozen.

W późniejszych okresach obok powyższych poleceń pilnie uważać na pojawiające się krwioplucia i stosownie je wstrzymywać.

Zmniejszać wydzielanie plwocin przez środki balsamiczne, usuwać gorączkę przez podawanie miernych dawek leków przeciwgorączkow., jak antipyr. po 0·50, 2—3 pr. na dzień w razie potrzeby. Toż samo phenacetiny, antifebriny po 0·25, pyramidon po 0·30.

1040. **Rp.** Salipyrin 1·00; Dtur. tal. dos. 15. S. Co 2 godziny proszek (do 7 dziennie).

1041. **Rp.** Lactophenin. 0·50; D. t. dos. XV. S. 3—4 proszki dziennie.

Pamiętać jednak należy, że o wiele dzielniejszym (niż środki farmaceut.) środkiem przeciw gorączce osób gruźliczych jest kuracya klimatyczna, zwłaszcza t. zw. werandowanie. Celem zwalczania gorączki lepiej jest również stosować zamiast środków farmaceut. różne zabiegi wodolecznicze (mokre zawijania, zmywania i t. p.).

Usuwanie nocnych potów przez zmywanie ciała winnym octem, koniakiem, wodą kolońską, albo na wewnątrz koniak z mlekiem, lub atropina po 0·001 na noc, agaricin bardzo słabo działa, z nowszych środków polecają: Eumydrinę, Veronal, Kalium telluricum, Ac. camphoratum, Guacamphol i t. d. Ortner zachwala też zewnętrzne stosowanie Formaliny, Tannoformu lub pudru salicylowego.

042. **Rp.** Atropin. sulf. 0,01 Solve in Aqua; Argill. alb. q. s. ut f. pil. Nr. XX S. Na noc 1—2 pig.

1043. **Rp.** Eumydrini 0,01 Solve in Aqua; Argill. alb. q. s. ut f. pil. Nr. X. S. Na noc 1 pig.

1044. **Rp.** Acid. camphorici 1,0. Dtd. Nr. X. S. 1 do 2 proszk. na noc.

1045. **Rp.** Agaricini 0,2; Pulv. Doveri 2,0; Pulv. radic. Althaeae et Mucilag. Gummi acac. q. s. ut f. pil. XX. S. Na noc 1—2 pig.

1046. **Rp.** Kali (Natri) tellurici 0,5; Argill. alb. q. s. ut f. pil. XX. S. Na noc 1—2 pig. (przykra woń czosnku w powietrzu wydychanem).

1047. **Rp.** Guacampholi 1,0. Dtd. Nr. X. S. 1 proszek na noc.

1048. **Rp.** Veronal. 0,5—1,0. Dtd. X. S. Na noc 1 prosz. w szklance herbaty (łączy własności przeciwpotne z działaniem nasennem).

1049. **Rp.** Formalini, Spir. Vini *āā* 50,0. S. Do pędzlowania. (Na raz pędzlować należy najwyżej połowę ciała).

1050. **Rp.** Tannoform. 30,0. S. Całe ciało grubo zapudrować.

1051. **Rp.** Acid. salicyl. 1,0; Talci veneti, Amyli *āā* 25,0. S. Do pudrowania.

W razie krwotoków bezwzględny spokój, okład lodowy na piersi, połykanie lodu, pokarmy tylko chłodne, wstrzyknięcie ergotini Bombelon 0·50 do 1·0 na raz, podanie większych dawek morfiny dla zapobieżenia

kaszlowi. Podwiązywanie kończyn (patrz Haemoptoë).

Przeciw biegunce leki osłaniające z dodatkiem opiatów (zob. Ulcera intest. tbc.).

Z pomiędzy środków leczniczych w gruźlicy płuc najwięcej są stosowane następujące:

1052. **Rp.** Kreozoti e bit. fagi 3·00; Trae gent. 30·00. DS. Po jedzeniu 20—30 kropli w kieliszku wody lub wina.

1053. **Rp.** Kreosoti 5,0; Emuls. amygd. 180,0; Syr. tolutan. 20,0. S. 3 razy dz. po łyżce (stopniowo podnosząc aż do dawki podwójnej).

1054. **Rp.** Kreosoti 3,0; Ol. jecor. aselli 200,0. S. 2 r. dz. po łyżce.

1055. **Rp.** Kreosoti 10,0; Calcar. phosphor. 40,0. Mfpulv. Div. in dos. aequ. XL. Da ad caps. gelat. S. Po każdem jedzeniu 1 kaps.

1056. **Rp.** Kreosoti carbon. (= Kreosotal) 50,0. S. 3 razy dz. po jedz. stopniując od 1 kropli do ½ łyżeczki (do 3,0! *p. die.*) najlepiej w opłatku.

1057. **Rp.** Kreosotal 0,5! in caps. gelat fabr. Zahradnik. Dtd. Nr. L. S. Od 3—6 kaps. dz. (stopniowo).

1058. **Rp.** Guajacoli carbon. (= Duotal) 0,5! Dtd. Nr. XX. S. 3—10 proszk. dz. (stopniowo).

1059. **Rp.** Guajacoli salicyl. 0,5! Dtd. Nr. XX. S. Jak wyżej.

Oba ostatnio wymienione środki można podawać do 5,0! *p. die.*

1060. **Rp.** Thiocol 0,5—1,0. Dtd. Nr. XX. S. 3 proszki dziennie.

1061. **Rp.** Sirolin. Lag. origin. unam. S. 3 łyżeczki dziennie w winie, wodzie lub mleku.

Ostatnie 2 środki można zastąpić (taniej) przetworami oficynaln. lub wyrobami krajowymi (patrz Kalium sulfoguajacolicum w Spisie środków lekarsk.).

Wielu poważnych autorów zapatruje się sceptycznie na działanie przetworów kreosotu (S o k o ł o w s k i), podnoszą natomiast wzmacniające działanie stosowanego przez dłuższy czas arsenu (przetwory kakodylowe do zastrzykiwań podsk. wyrobu krajowego Wewiórskiego we Lwowie lub z zagran. — przetwory Clina). Sokołowski przypisuje także pewną wartość Olejkowi eukalyptusowemu.

1062. **Rp.** Ol. Eucalypti 10,0. S. 3 razy dz. po jedz. w mleku (stopniowo po 2—10 kropli), lub w praktyce ludzi zamożniejszych:

1063. **Rp.** Pilul. Eucalypti compos. f. Banke. Lagen. orig. unam S. 3 r. dz. po 2 pig.

Przeciw męczącemu kaszlowi suchotników zalecamy:

1064. **Rp.** Codeini phosphor. 0,02; Extr. Cannab. ind. 0,015; Sacchari 0,3. Mfpulv. Dtd. X. S. 2 do 3 proszk. w ciągu dnia.

1065. **Rp.** Dionini 0,02; Extr. Cannab. ind. 0,015; Sacchari 0,3. Mfpulv. Dtd. Nr. X. S. Jak poprzednio.

1066. **Rp.** Extr. Hyoscyami 0,03—0,04; Sacchari 0,3. Mfpulv. Dtd. X. S. Jak poprz.

1067. **Rp.** Peronini 0,02; Sacchari 0,3. Mfpulv. S. Jak poprz.

1068. **Rp.** Heroini muriat. 0,1; Aq. amygd. amar. dil. 10,0. Da in vitr. rostr. S. 3 razy dz. po 10 kropli.

1069. **Rp.** Morph. muriat. 0,01; Sacchari 0,3. Mfpulv. Dtd. Nr. X S. 1—3 proszk. dziennie.

1070. **Rp.** Morph. muriat. 0,1; Aq. dest. 10,0. Da in vitr. rostr. S. 3—4 razy dz. po 10—20 kropli.

Tussis convulsiva zob. **Pertussis.**

Typhlitis et **Perityphlitis** = **Appendicitis.** Z a p a l e n i e w y r o s t k a r o b a c z k o w e g o. Leczenie wyczekujące wewnętrzne daje 10% śmiertelności; o p e r a c y a w c z e s n a z wycięciem wyrostka robaczk. d o 24 g o d z i n od początku choroby — zaledwie 1%; racyonalne więc leczenie zapaleń wyrostka robaczk. należy wyłącznie do chirurga. Opóźnienie w zabiegu operacyjnym zwiększa niebezpieczeństwo dla chorego, uniemożliwia chirurgowi zabieg prawdziwie skuteczny i łatwo doprowadzić może do przedziurawienia wyrostka, prawie zawsze kończącego się śmiercią chorego. Wynikające więc z »leczenia« zachowawczego opóźnienie w zabiegu operac. i niepomyślne zejście całej sprawy jest całkowicie winą lekarza, który rozpoznawszy wcześnie zapalenie wyrostka robaczk. nie skierował chorego odrazu do chirurga. Operacya spóźniona nawet w najlepszym razie może spowodować powstanie przepuklin brzusznych z powodu konieczności tamponady, podczas gdy po zabiegu wczesnym prawie zawsze można zaszyć odrazu ranę brzuszną tak samo jak po operacyi między napadami »na zimno«.

Jeśli lekarz został wezwany do chorego dopiero w 3-im lub w 4-ym dniu choroby można liczyć na samoistne n a r a z i e wyleczenie, o ile: 1) ciepłota i tętno posiadają dążność do szybkiego obniżania się i 2) o ile w dole biodrowym praw. daje się wyczuć wyraźny twardy naciek ze stłumieniem wypukowem, świadczący o samoobronie ustroju i umiejscowieniu sprawy. Wtedy zalecić musimy bezwzględny spokój, dyetę wyłącznie płynną, okłady lodowe lub gorące (termofory, worki z ogrzanym piaskiem) na brzuch. Kontrolować przy tem ściśle ciepłotę, której podniesienie się wskazuje na powstawanie ropnia i zmusza do zabiegu operac.

Jeśli napad przeminął gładko, nakłonić chorego do operacyi doszczętnej »na zimno«, najlepiej w 3—6 ty-

godni od ostatnich wzniesień ciepłoty (przez cały ten czas należy chorego mieć w swej opiece i dokładnie mierzyć ciepłotę). Czasem wypadnie czekać dłużej, dopóki przy normalnej ciepłocie nie zniknie zupełnie naciek zapalny i żywsza bolesność w dole biodrowym prawym.

W c z e s n e r o z p o z n a n i e umożliwia nam następujący zespół objawów. 1) Stała mniej lub więcej żywa bolesność w dole biodrowym prawym przy macaniu i samoistna (tę ostatnią chorzy często nieściśle lokalizują), występująca już to nagle w silnym stopniu, już też powoli wzrastająca; 2) podniesienie ciepłoty, choćby tylko o parę dziesiątych ponad 37° C; 3) nudności, a tembardziej wymioty, brak łaknienia i wyraźne zaalterowanie stanu ogólnego; 4) stwierdzenie oporu mięśn. nad prawym dołem biodr. przy macaniu (porównać ze stroną lewą); 5) stwierdzenie żywej bolesności przy szybkiem puszczeniu ręki, powoli wciśniętej w powłoki brzuszne nad okolicą kątnicy (podrażnienie otrzewnej ściennej). U kobiet nie należy zaniedbywać badania ginekolog. i należy myśleć także o sprawach zapalnych w przydatkach; u mężczyzn stwierdzić zawsze przez odbytnicę, czy bolesność nie przechodzi już na miednicę małą, zwłaszcza na stronę prawą. Wywiady o jednym lub paru podobnych przebytych napadach mogą być również w rozpoznaniu pomocne.

Wogóle przy appendicitis lekarz winien kierować się zasadą, że dla chorego jest lepiej nawet przy niezupełnie jasnych objawach skierować go do chirurga, niż zbagatelizować pierwsze objawy (»zaparcie, zapalenie kiszek, niestrawność«) i dopuścić do rozwoju groźnych, nieraz z godziny na godzinę szybko się wzmagających objawów.

Typhus abdominalis D u r b r z u s z n y. Leczenie przypadowe, polegające na zwalczaniu zagrażających objawów. Przy pierwszem podejrzeniu na T. abd. purgans, najlepiej kalomel po 0·50, 2—3 dawki aż do skutku.

Gorączkę należy obniżać zapomocą chłodnych zmywań całego ciała wodą czystą lub z dodatkiem octu, letniemi kąpielami i środkami przeciwgorączkowymi, jeżeli zbyt wysoka, ale ostrożnie, aby nie wywołać zapadu.

Skrzepiać akcyę serca napojami wyskokowymi, a gdy te nie są dostateczne, środkami nasercowymi.

W razie silnej biegunki, przetwory makowca i środki ściągające; w razie zaparcia stolca w pierwszym okresie choroby, środki czyszczące, woda Morszyńska, Szaratica; w późniejszych okresach lepiej lewatywy stosować. Uważać na odleżyny i ropienie w późnych okresach.

Przytem należy pamiętać o należytem przewietrzaniu mieszkania, dezynfekcyi

stolców i bielizny. Dyeta powinna być wyłącznie płynna, zwłaszcza mleko, rosoły, wino czerwone; do ostrożnej dyety mięsnej przechodzimy dopiero, gdy w ciągu dni 10 ciepłota nie wykazuje wzniesień gorączkowych.

W razie nieżytu oskrzeli bańki suche.

Gdy chodzi o znaczne obniżenie ciepłoty ciała:

1071. **Rp.** Antipyrin. 0·50; Coff. natrosalicyl. 0·1; Dt. tal. dos. X. DS. Co 3 godziny proszek.

1072. **Rp.** Phenacetin 0·50; Coff. natrosalicyl. 0·15. Dent. tal. dos. X. DS. Co godzinę proszek aż do obniżenia ciepłoty.

1073. **Rp.** Chinin. muriat. 0,5. Dtd. X. S. Na noc 1 prosz.

1074. **Rp.** Lactophenin 5·0; Div. in dos. Nr. X. Da in caps. amyl. S. Co 2 godziny proszek.

1075. **Rp.** Pyramidon 0·30. Dtd. Nr. XX. S. Co 3 godziny proszek.

W razie silnej biegunki (ponad 5 stolców na dobę):

1076. **Rp.** Decoct. salep. 0·50 ad 200·0; Trae opii simpl. gtts. 10; Syr. rub. idei 15·0. DS. Co godzinę łyżkę zażyć.

1077. **Rp.** Bismuth. salicyl. 0,5; Laudani puri 0,02. Mfpulv. Dtd. X. S. Co 3 godz. prosz.

1078. **Rp.** Naphtalini 0·20; Mag. bism. 0·15; Chinin. tannici 0·25. Mfp. tal. dos. 15. S. 3 proszki dziennie.

1079. **Rp.** Naphtol-B; Bismuth. salicyl. *āā.* 0·20. Mfp. S. 10 proszków na 24 godzin w razie biegunki.

1080. **Rp.** Benzonaphtholi 0,35; Tannini p. 0,15. Mfpulv. Dtd. X. S. 3 proszki dziennie.

W razie krwotoków jelitowych okład lodowy na brzuch i środki przeciwkrwotoczne:

1081. **Rp.** Ferri sesq. sol. 1·0; Aq. cinnam. 150·0; Syr. cinnam. 20·0. S. Co godzinę łyżkę.

1082. **Rp.** Alumin. crud. 0·50; Laudan. pur. 0·10; Camphor. 0·30; Sacch. lactis. 2·0. Mfp. div. in dos. Nr. V. S. Co 2 godziny proszek.

1083. **Rp.** Adrenalini solut. (1:1000) Clin 5·0. S. 1—2 r. dz. po 10 kropli.

1084. **Rp.** Plumbi acetici, Laudani p. *āā.* 0·30; Amyli puri 5·0. Mfp. div. in dos. Nr. X. S. Co 2 godz. pr.

Nareszcie w razie silnego podrażnienia mózgu:

1085. **Rp.** Natri bromati 5·0; Da in charta oleosa. S. Rozpuściwszy w wodzie, wypić w ciągu dnia.

1086. **Rp.** Veronal 0·5. Dtd. Nr. V. S. 2—3 pr. dz.

W razie zapadu wstrzyknąć ol. camphor.

Typhus exanthematicus. Dur osutkowy. Według tych samych prawideł.

Ulcera corneae. Wrzody rogówkowe. W leczeniu wrzodów rogówkowych powstających w przebiegu zapaleń spojówki obowiązuje zasada, że leczyć je należy, lecząc chorą spojówkę. Odnosi się to do wrzodów na tle nieżytu spojówki (ulcus catarrhale), na tle jaglicy, śluzoropotoku, zapalenia błonicowego etc. Tak więc przy wrzodzie kataralnym wystarczy lapisować spojówkę i wypłukiwać często wydzielinę. Prócz tego korzystnie działa zakładanie maści antyseptycznej (ung. Xeroformii 3%, thigenoli 5—10%, ichthyoli 5—10% etc.). Przy zajęciu tęczówki wskazane są dla usunięcia bólu i przekrwienia i zapobieżenia zrostom mydriatica, o ile nie zachodzi niebezpieczeństwo wywołania jaskry. Jeżeli wrzodzenie się szerzy i naciek się pogłębia, zalecić ciepłe okłady, względnie przypalić brzegi i dno wrzodu galwanokauterem.

Przy *ulcus serpens cum hypopyo*, zbadać w każdym przypadku przewód łzowy i w danym razie leczyć starannie ropienie woreczka łzowego i zwężenie przewodu. Sam wrzód leczyć częstem opłukiwaniem wydzieliny i najlepiej stosować sposób Wicherkiewicza: raz lub 2 razy dziennie napuścić obficie na powierzchnię wrzodu rozczynu pyoctaninum coeruleum $^1/_5$%, poczem wpuścić kilka kropel rozczynu dioniny od 2—10%. Oprócz tego wskazane są gorące okłady, atropina. Przy groźnem rozszerzaniu się nacieku galwanokaustyka lub przypalenie dna wrzodu nalewką jodową. Bywają też stosowane: xeroform, airol, jodoform in pulvere; jeżeli hypopyon przekracza $^1/_3$ wysokości przedniej komory — wypuścić ropę, nakłuwszy grotem rogówkę od dołu. Przy wrzodach obwodowo położonych, a grożących pęknięciem, zapuszczać miotica, aby zapobiec wypadnięciu tęczówki; to samo, jeżeli pęknięcie już nastąpiło i tęczówka wypadła. Wypadniętą tęczówkę nakłuwać codziennie igiełką albo nożykiem Graefe'go i zakładać opaskę uciskową, ażeby sprowadzić płaskie zabliźnienie.

Owrzodzenia skrofuliczne goją się najlepiej pod wpływem ciepłych okładów i żółtej maści Pagenstechera. Dobrze też działa opaska Salzwedlowska. Wrzody na tle urazu leczyć tak samo jak ulcus serpens. Przy każdym wrzodzie wielką ulgę sprawia choremu dobrze założona opaska, która, zapewniając oku spokój i nieruchomość, sprzyja gojeniu. Pamiętać jednak należy, że opaska jest przeciwwskazana zawsze, ilekroć wydzielina jest obfita, a zwłaszcza ropna.

Blizny i plamy po wrzodach wymagają środków wyjaśniających.

Ulcera intestini tuberculosa. Gruźlica jelit. Leczenie czysto przypadowe, polega na podawaniu środków odurzających wewnętrznie lub w postaci

wstrzykiwań podskórnych; w razie silniejszych bólów na podawaniu przetworów makowca wraz ze środkami ściągającymi i przeciwgnilnymi z powodu zwykle towarzyszącej biegunki. Przytem należy starać się podnieść odżywienie chorego zapomocą odpowiedniej dyety (do mleka dodawać aq. calcis).

1087. **Rp.** Tinct. opii simpl. 10·00. DS. 2—3 r. dnia po 5—10 kropli.

1088. **Rp.** Laudani puri 0·02; Tannini 0·10; Naphtalini 0·25; Sacch. alb. 0·30. Mfp. dent. tal. dos. XII. DS. 2—5 proszków dziennie.

1089. **Rp.** Benzonaphtoli, Bismut. salicyl., Resorcin. *āā.* 0·20. Mfp. dtur tal. dos. N. XV. 3—5 proszków dzien.

1090. **Rp.** Tinct. colombo; — Cascarillae *āā.* 15·00. DS. Co godzinę 10—30 kropli w kleiku.

1091. **Rp.** Extr. opii 0·02; Resorcini 0·20; Sacch. alb. 0·30. Mfp. dent. tal. dos. XII. DS. 2—3 proszki dziennie.

1092. **Rp.** Decoct. rad. colomb. e 10·00 ad 150·00; Tinct. opii gtt. XX. Syr. simpl. 15·00. DS. Co 2 godziny łyżkę.

1093. **Rp.** Bismuth. subnitrici 5·00; Opii puri 0·2; Sacch. alb. 4·00. Mfp. div. in dos. N. X. S. 3 pr. na dzień.

1094. **Rp.** Tannalbini 0·50. Dtd. Nr. XII. S. 3—6 pr. dziennie.

1095. **Rp.** Dermatoli 0·25—0·50. S. 3—5 prosz. dz.

1096. **Rp.** Bismuth. salicyl. 10·0. Div. in dos. aeq. Nr. XII. S. 3—6 proszków dziennie.

1097. **Rp.** Thiocoli Roche 0·10—0·20. Dent. tal. dos. Nr. X. S. 3 proszki dziennie.

Ulcus contagiosum s. molle. W r z ó d — s z a n k i e r m i ę k k i. Jeżeli nie ma żadnego powikłania (zwłaszcza żaden z gruczołów pachwinowych nie powiększony) można starać się oczyścić dno wrzodu przez środki żrące:

1098. **Rp.** Cupri sulfurici 5·00; Aq. dest. 15·00. S. Zewnętrznie.

Wypalać raz na dzień przez 5 minut, dopóki nie wytworzy się strup; obok tego częste przemywania i zakładanie suchej waty. Po oddzieleniu strupa powierzchnie nieczyste dalej przypalać. Po oczyszczeniu częste przemywania płynami: Sublimat 1‰, Kali hypermang. 1‰, Hydrarg. oxycyan. 1‰, Albargin 1‰, Itrol 2‰, Argent. nitric. ½‰ i zakładanie waty, lub przemywanie rano i wieczór, poczem zasypywać:

Jodoform, nosophen, antinosin, eudoxin, airol, antiseptin, amyloform, dermatol, jodoformin, tanoform, xeroform.

Gdy wrzód fagedeniczny, zaraz z początku przypalić 2 razy dz. 1% Kal. hypermang., nalewką jodową, 3% Argent. nitric., 50%

Perhydrolem i zasypywać powyższymi proszkami, lub:
·1099. **Rp.** Acid. salicyl., Jodoform. *ää* S. Do zasypek,
albo też zalecić częste przemywan. płynami słabszymi.

Gdy wrzód usadowiony pod napletkiem, częste (co godzinę) wstrzykiwania wspomnianych płynów odkażających słabszych. Gdy wrzód znajduje się w cewce moczowej, długie kąpiele ciepłe prącia w $^1/_2{}^0/_{00}$ kali hypermang. parę razy dziennie, lub wstrzykiwania ciepłe do cewki (Arg. nitric. $1^0/_{00}$, Itrol $1^0/_{00}$, Ichthargan $1^0/_{00}$), wreszcie czopki jodoformowe.

W pierwszych chwilach, kiedy który z gruczołów jest lekko powiększony, bolesny, zalecić spokój i starać się przez okłady lodowe, okłady z wyskoku, $10^0/_0$ jothionu, wcieranie szaruchy zapobiec ropieniu. Najczęściej wynik bywa ujemny, a wtedy nie czekając, aż gruczoły powiększą się znacznie, nawet da się wyczuć chełbotanie, wyciąć gruczoły zajęte, a nawet podejrzane. Kiedy daje się wykazać wyraźne chełbotanie, można ograniczyć się do nakłucia, wyciągnięcia ropy i wstrzykiwania do zropiałego gruczołu $1^0/_0$ roztw. Argenti nitrici, $1^0/_0$ roztworu Lugola przy równoczesnem leczeniu bańką Biera. W przypadk. zaniedbanych leczenie chirurgiczne przez szerokie nacięcia, wzgl. nawet wyłuszczenie zropiałych gruczołów.

Ulcus ventriculi.

W r z ó d ż o ł ą d k a o k r ą g ł y, t r a w i e n n y. Ze względu na metody leczenia wyróżnić należy:

I. *Leczenie wrzodu żołądka w czasie krwawienia.* (Haematemesis ex ulcere). Na kilka dni wykluczyć wszelkie pokarmy i napoje w ten sposób, że przez pierwszą a często i drugą dobę podajemy choremu tylko kawałeczki lodu (celem usunięcia pragnienia), lub nieco zimnej wody sodowej, których chory nie łyka, lecz po rozpuszczeniu się lodu i ogrzaniu wody w ustach z powrotem wypluwa. Gdy choremu pragnienie jeszcze silniej dokucza, łagodzimy je lewatywami; gdy kuracyę głodową prowadzimy dłużej niż 3 dni, należy stosować lewatywy odżywcze. W ciągu drugiej lub trzeciej doby najczęściej znosi już chory żołądek małe ilości zimnej wody zwykłej lub alkalicznej.

Następnie zaczynamy podawać mleko zrazu bardzo ostrożnie (aby nie wywołać wymiotów) zimne łyżkami, najlepiej rozcieńczone wodą alkaliczną (Vichy). Jeśli chory dobrze mleko znosi, dawki stopniowo powiększamy (od $^1/_4$—1 szklanki na raz co 2 godziny). Dopiero po tygodniu wyłącznie mlecznej dyety przechodzimy do 1-go okresu, a dopiero po 10 dniach — do 2-go okresu dyety Leubego (patrz niżej) i t. d.

W razie jeśli chory zupełnie mleka nie znosi, stosujemy zaraz po okresie zupełnego głodzenia pierwszy okres dyety Leubego.

Prócz dyety, bezwzglę-

dnego spokoju i lodu na okolicę żołądka podają zwykle przy krwotoku żąłądkowym haemostatica, pamiętać jednak należy, że działanie ich nie jest pewne i że (prócz tonogenu) powodują one łatwo wymioty.

1100. **Rp.** Tonogen Richter 15,0. Da lagen. orig. unam. S. Co 2 godziny 5—10 krp. w odrobinie zimnej wody.

1101. **Rp.** Extr. fl. Hydrastid. canad. f. Parke et Davis. S. 3 razy dz. po 15—20 kr. w odrobinie zimnej wody.

1102. **Rp.** Liqu. Ferri sesquichlorati 10,0. S. Co 2 godz. 5 kropli w odrobinie zimnej wody.

W razie uporczywych wymiotów:

1103. **Rp.** Cocaini hydrochlor., Codeini phosphor. *āā* 0,05; Aqua Menth. pip., Aq. Chloroform. *āā* 50,0; Syr. Citri 20,0. S. Co $^1/_2$ godziny łyżeczkę od kawy.

1104. **Rp.** Cocaini muriat. 0,1; Spir. Vini 10,0. S. W razie nudności lub wymiot. 10—15 kropli na kawałku lodu.

1105. **Rp.** Anaesthesin Ritsert. 0,35—0,5. Dtd. X. S. 3 proszki dzien.

W razie silnych bólów, narkotyki (opium, morfina, bellad.) wewnętrznie lub w czopkach.

Gdy krwawienie ustąpiło, przystępujemy do leczenia wrzodu.

II. *Leczenie świeżego wrzodu żołądka.* Leżenie w łóżku; gdy niema podejrzenia na krwotok utajony okłady wysychające, a potem gorące (w razie przeciwnym — okład lodowy). Najważniejszą rolę odgrywa dyeta; najlepiej choremu zalecić następ. schemat tak zw. D y e t y L e u b e g o:

O k r e s I (10 dni): Mleko, jaja na miękko, sok mięsny (Leube — Rosenthala lub domowej roboty*), alberty, woda alkal. (np. Krościeńska).

O k r e s II (10 dni): Móżdżek cielęcy, gołąb lub kura gotowana, surowa polędwica, tapioka na mleku .

O k r e s III (10 dn): Befsztyk (po angielsku), szynka (najlepiej surowa), kurczę pieczone, gołąb pieczony, sucharki rozmoczone w mleku, purée z kartofli, kapusta brukselska, kasza.

O k r e s IV (2 tyg.): Pieczeń sarnia, kuropatwa, rostboef, kotlet cielęcy, cielęca potrawka, pstrąg, szczupak, karp, kawior, ryż, szparagi, jajecznica, jaja puszczane, mus jabłeczny, wino czerwone.

Ze środków leczniczych wymienić należy: a) alkalia, b) bismut, c) w nowszych czasach stosowaną oliwę.

---

*) Do pustej butelki kładziemy surową polędwicę pokrajaną w kostki i zakorkowawszy butelkę gotujemy w wodzie przez $^1/_4$ do $^1/_2$ godziny, poczem zlewamy zebrany sok i dodajemy go po 2 łyżki do filiżanki rosołu.

a) Leczenie alkaliami rozpoczynamy jednocześnie z podawaniem mleka, dodając na razie 1 łyżkę wody wapiennej na szklankę mleka lub rozcieńczając to ostatnie wodą Vichy (3 ml. : 1 wody). Można także, zwłaszcza przy bólach, łączyć narcotica ze środkami, obniżającymi kwasotę, np.:

1106. **Rp.** Extr. Bellad. 0,03; Magn. ustae 0,5. Dtd. X. S 3 proszki dzien., lub obniżać kwasotę wstrzykiwan. atropiny (Atrop. sulf. 0,0005—0,001).

Większe dawki alkaliów (1/2 szklanki naczczo i drugie tyle w 1 godz. po głównem jedzeniu) stosujemy najlepiej w postaci wody Vichy z chwilą, gdy chory zaczyna jeść pokarmy mięsne.

Właściwą kuracyą karlsbadzką stosować należy dopiero po ukończeniu dyety Leubego,. Stosujemy wtedy wodę karlsbad. (Mühlbrunn) w dużych ilościach (naczczo 2 kubki, i po jednym na godzinę przed i po obiedzie; wodę ogrzać), lub:

1107. **Rp.** Sal. therm. Carolin. artif. 150,0. S. Łyżeczka na szklankę ciepłej wody (ordynacya, jak wyżej; w razie silnego czyszczenia — mniej.).

b) Leczenie bismutem może być stosowane mimo krwawienia; zwykle stosuje się go przez 3—6 tygodni, początkowo codziennie, potem co 2 dzień. Przy tej metodzie leczenia od czasu do czasu należy zastosować lewatywę lub podać środek czyszczący (olej rycyn.) z obawy koprolitów.

1108. **Rp.** Bismu h. subnitric. 10,0. S. Rozpuścić w 1/2 szklance wody i na raz wypić lub wprowadzić zgłębnikiem.

zamiast bismutu stosują obecnie także i Ortoform.

1109. **Rp.** Orthoform. 5,0. S. Jak wyżej.

c) Leczenie oliwą. Wypić naczczo 3/4 szklanki, albo 3 razy dz. po 2 łyżki przed jedzeniem (w razie wstrętu do oliwy z dodatk. wody miętowej lub koniaku).

Uwaga. Argent. nitric. nie zasługuje na polecenie.

III. *Leczenie następstw wrzodu* (zwężenie odźwiernika). Zwężenie odźwiernika i zniekształcenie żołądka po wrzodach okrągł. wymagają odpowiedniego leczenia chirurg. Nie zwlekać z operacyą, aby nie być zmuszonym operować w stanie wyniszczenia chorego.

Unguis incarnatus. Paznokieć wrosły. Można spróbować zakładania między brzeg paznogcia a skórę pasków gazy zmoczonych w 10% roztw. Ferri sesquichlor. Zwykle jednak, zwłaszcza jeśli brzeg paznogcia przez drażnien. spowodował już powstanie guzka ziarninowego, — należy leczyć operacyjnie: zdjąć paznokieć i zniszczyć jego matrix nożem lub ostrą łyżką. Bardzo dobre wyniki daje sposób Quénu. Po zdjęciu paznogcia okrawamy boczne przypaznogciowe brzegi skóry w postaci płatów na 1/2—3/4 cm.

szerokich i odchylamy je w tył, tak iż razem z nimi unosi się i tylny brzeg skórny łożyska paznogciowego; wycinamy z pod tego tylnego brzegu całą matrix, widoczną w postaci bladoróżowej od przodu łukowatą linią odgraniczonej wyspy, aż do okostnej falangi i płaty skórne kładziemy na swoje miejsce. Po tygodniu chory już może chodzić. Na miejscu zdjętego paznogcia powstaje rogowate zgrubienie naskórka, które w zupełności zastępuje paznokieć.

Uraemia zob. **Morbus Brighti.**

Urticaria. Pokrzywka. Starać się o wyszukanie i usunięcie przyczyny cierpienia. Takimi są: pasożyty skórne (pluskwy, pchły), nieżyty przewodu pokarmowego, u kobiet zboczenia w narządzie rodnym, wreszcie początkowe okresy prurigo u dzieci. Częste zatrucia ze strony przew. pokarm. usunąć środk. przeczyszczaj. i odkażaj. oraz odpowiednią dyetą.

1110. **Rp.** Benzonaphtol 0,75; Calomel. 0,01. Mfp. S. 3—4 proszk. dz.

Jako leczenie objawowe skierowane przeciw swędzeniu i pieczeniu skóry polecić używanie:

1111. **Rp.** Aceti vini, Aq. dest. *āā.* 100·00; Acidi salicyl. 1·00. S. Zewn.

1112. **Rp.** Menthol. 5·0; Chloroform., Aether. sulf., Spir. camphor. *āā* 15·00. S. Zwilżać lekko skórę.

1113. **Rp.** Chloroform.; Glycerin. p. *āā.* 50·0. Po zwilżeniu skórę pudrować.

1114. **Rp.** Salol 3,0. Tere c. Vaselin. 25,0; Lanolin. ad 50,0. Mfung. S. Maść.

Przy powtarzającej się pokrzywce, kąpiele, kąpiele tlenowe musuj. (Ozet-Bäder wedł. Dra Sarasona) i wewnętrznie:

1115. **Rp.** Chinin. bromat. 0,35. S. 3—4 proszk dz.

1116. **Rp.** Novaspirin 0,75. S. 3 proszk. dz.

1117. **Rp.** Chinin. muriat., Ergotin. *āā.* 0·15; Extr. belladon. 0·003; Glycerin. q. s. ut. f. pill. Nr. XXX. S. 6—10 pigułek dzien.

1118. **Rp.** Atrop. sulf. 0·005; Aq. dest., Glycerin. p. *āā.* 2·0; Pulv. tragacanth. q. s. ad pill. Nr. X. S. 2 pig. dz.

Vaginismus. Pochwica. Usunięcie zmian chorobowych miejscowych i owrzodzeń, zapalenia i t. p., jeżeli się znachodzą. Poprawa stanu ogólnego i podawanie środków uspokajających ustrój nerwowy. Gdy objawy niezbyt jeszcze gwałtowne a przyczyną choroby jest niedokładny stosunek płciowy — wpływ moralny, środki znieczulające miejscowo, aby umożliwić coitum.

1119. **Rp.** Cocaini muriat. 1·0; Aq. dest. 30·0; Spir. vini rect. 2·0. DS. Do pędzlowania, albo:

1120. **Rp.** Extr. bellad. 1·0; Vaselini 15·0. Mf. ungu. DS. Na wacie między wargi na noc zakładać.

Można też polecić okłady z wody Goularda, pędzlowanie rozczynem azotanu srebrowego 1:50 lub rozczynem kwasu karbolowego 1:30. Rozszerzanie powolne wnijścia pochwowego rozszerzaczami.

Jeżeli przypady gwałtowne: wycięcie błony dziewiczej i nagłe rozciągnięcie wnijścia pochwowego sposobem tępym po poprzednim zachloroformowaniu chorej.

Vaginitis zob. **Fluor albus.**

Varicella. Ospa wietrzna, ospówka. Lżejsze przypadki nie wymagają leczenia, prócz lekkiej dyety, oraz pozostania w pokoju, zwłaszcza w chłodniejszej porze roku. Swędzenie usuwa się obfitemi zasypkami, owrzodzenia wymagają opatrunków. Należy zwracać uwagę na zdarzające się powikłania z zapaleniem nerek, wskutek czego po 3 tygodniach badać mocz.

1121. **Rp.** Acidi phosphor. dil. 1·00; Aq. destil. 80·00; Syr. rub. idaei 20·00. DS. Co 3 godz. łyżeczkę.

1122. **Rp.** Acidi salicyl. 0·50; Alumin plumosi 50·00. Mfp. S. Zasypka.

Variola vera. Ospa. W okresie zwiastunów, przeczyszczenie. Przewietrzać pomieszkanie, ciepłota pokoju 14—15° R., lekkie przykrycie chorego, dyeta pożywna płynna, mleko, mocny rosół z żółtkiem. Dużo wody, orszada, woda z winem. Przeciw bólom głowy lodowe okłady. Napięcie skóry łagodzić smarowaniem tłuszczów (oliwa, waselina, 5% maść borowa). Kąpiele ciepłe, a gdy to niemożebne, zmywania ciepłą wodą, zwłaszcza twarzy i powiek. Płukanie: 2% Kali chloricum, 3% kwas borowy.

1123. **Rp.** Kali chloric. 5·0; solve in Infus. flor. tiliae 300·00; Trae laudan. 1·00; Mell. rosati 10·00. DS. Płukanie.

1124. **Rp.** Tannin. puri 1·0; Alumin. 0·50; Kali bromat. 5·00; Mucilag. gum. ar. 25·00; Aq. dest. 200·00. DS. Płukanie.

Przeciw wymiotom pigułki lodowe lub wstrzyknięcie morfiny w okolicę dołka podsercowego.

W razie bezsenności:

1125. **Rp.** Chloralhydrat 3·00; Aq. dest. 60·00; Syrup. rubi id., Mucilag. gum. ar. *āā.* 20·00. DS. Połowę na raz użyć.

1126. **Rp.** Sulfonali 0·50; Dtur. tal. dos. N. V. S. Na noc proszek w herbacie lub rosole.

Zaraz po wybuchu wysypki dać na głowę, twarz i szyję maskę z płótna, (pozostawiwszy otwory na nos, oczy i usta), posmarowaną pastą:

1127. **Rp.** Acid. carbol 3·00; Amyli, Ol. amygdal. dulc. *āā.* 50·00. F. Pasta. S. Zewnętrznie.

Resztę ciała smarować często:

1128. **Rp.** Acid. salicyl. 3·00; Amyli 30·00; Glycerin. neutr. 70·00. Mf. Pasta.

W osłabieniu serca: kamfora, wino, koniak na pół z wodą z żółtkiem i cukrem, co godzinę łyżkę. Ropnie wcześnie otwierać.

Verrucae. Brodawki. Pędzlować codziennie płynami:

1129. **Rp.** Chloralhydrat, Ac. acetic. *āā* 1,0; Ac. salicyl., Aether. *āā* 4,0; Collodii 15,0. S. Zewn.

1130. **Rp.** Ac. salicyl. 1,0; Aether. sulf. 2,0; Collodii 7,0. S. Zewn.

1131. **Rp.** Ac. lactic., Ac. salicyl. *āā* 1,0; Collod. elast. 8,0. S. Zewn.

1132. **Rp.** Natri aethylat. 10,0; Spirit. Vini rect. 20,0. S. Zewn.

Vitia cordis. Wady serca. W okresie wyrównania stosowne żywienie, mleko, mięso bez korzeni; osobom chudym więcej tłuszczów, otyłym tychże zabronić.

Wzbronione również napoje wyskokowe, prócz lekkich win. Ruch, a mianowicie po równi, lub po miernych wzniesieniach gór, z wyjątkiem, gdy chorzy dostają duszności, zawrotów głowy, lub nieregularności tętna, gimnastyka lecznicza, kąpiele solne letnie. Unikać wzruszeń. Uregulować stolec. Kąpiele w Nauheim lub sztuczne z kwasem węglowym fabr. »Tlen«. (Tabletki dra Sedlitzkiego do kąpieli à la Nauheim). Kąpiele tlenowe musujące (t. zw. Ozet-Bäder wedł. Dra Sarasona).

Wobec braku wyrównania leżenie w łóżku. Wewn. przetwory naparstnicy:

1133. **Rp.** Infus. digitalis e 1·0—1·5 ad 180·00; Syrup. simpl. 20·00. MDS. Co 2 godz. łyżkę.

1134. **Rp.** Fol. Digital. sciss. 0,5—1,0. Macera per horas XII c. Aq. frigida ad collat. 180,0; Syr. simpl. 20,0. S. Co 2 godziny łyżkę.

1135. **Rp.** Fol. Digital. pulv. 0,15. Dtd. X. in caps. amyl. S. Co 3 godz. prosz.

1136. **Rp.** Trae Digital.. Aq. amygd. amar. dil. *āā* 10,0. S. 3 razy dz. po 15—20 kropli.

1137. **Rp.** Digaleni 15,00 in Lag. orig. S. 3 razy dz. po $1/2$—1 cm^3 (miara w pipecie).

1138. **Rp.** Digitalini crystallis. Merck 0,02; Spir. Vini, Aq. naphae *āā* 10,0. S. 3 razy dz. po 10 kropli.

1139. **Rp.** Tabl. Digitoxini f. Merck à 0,0005. Dtd. No X. S. 1—2 tablet. dziennie.

1140. **Rp.** Dialysat. fol. Digital. Golaz 10,0. S. 3 razy dz. po 15—20 kropli.

Dobrze nieraz działa Kofeina i to niejednokrotnie nawet tam, gdzie zawodzi Naparstnica (zwłaszcza w Myocarditis).

1141. **Rp.** Coffein. natr.-salic. (n.-benz.) 0,25—0,3; Dtd. Nr. X. S. 4 proszki dz.

1142. **Rp.** Coffein. natr.-sa-

lic. 3,0; Aq. dest. ad 180,0; Rumi optimi 20,0. S. 3 razy dz. po łyżce.

1143. **Rp.** Coffein. natr.-benz. 2,0; Aq. steril., Glycerini *āā* 5,0. D. Steril. do injekcyi. S. 1—2 cm³ podsk.

1144. **Rp.** Coffein. natr.-salic. 1,0; Inf. fol. Digit. e 1,0: 180,0; Syr. simpl. 20,0. S. Co 2 godz. łyżkę.

Często także bywa stosowanym Strophantus:

1145. **Rp.** Trae strophanti Merck 10,0. S. 3 r. dz. po 5—10 kropli.

(W ostatnich czasach zalecił Heryng stosowanie tego leku w postaci wziewań przyrządem Siegla — raz dziennie po 10 kropli. Wedle przeprowadz. w krakowskim Szpitalu ś-go Łazarza doświadczeń sposób ten rzeczywiście zasługuje na polecenie).

1146. **Rp.** Strophantin guttas VI; Syr. Aurant. 50,0. S. 3 razy dz. po łyżeczce od kawy w wodzie.

1147. **Rp.** Granul. Extr. Strophanti f. Catillon à 0,001 D. Lag. orig. unam. S. 3. razy dz. po 1 perełce.

Dzielnym lekiem jest kamfora, która działa szybko i niejednokrotnie (zwłaszcza w Myocarditis) skutecznie tam, gdzie naparstnica zawodzi.

1148. **Rp.** Ol. camphorati 10,0, S. 1—5 cm³ na raz wstrzyknąć.

1149. **Rp.** Camphor. trit. 0,15; Coffein. natr.-salic. 0,2. Mfp. Dtd. XX. S. 3 proszki dz. (w razie zapadu nawet więcej).

1150. **Rp.** Camphor. trit. 0,1; Fol. Digit. pulv. 0,05; Coff. natr.-salic. 0,2. Mfp. Dtd. X. S. 2—4 proszk. dz.

Polecają także Sparteinę (zwłaszcza przy arytmii):

1151. **Rp.** Sparteini sulfur. 0,02; Sacchari 0,3. Mfp. Dtd. X. S. 3 proszki dzien.

1152. **Rp.** Sparteini sulfur. 0,02; Coff. natr.-salic. 0,2. Mfp. Dtd. X. S. 3. proszki dz.

1153. **Rp.** Sparteini sulfur. 0,02; Fol. Digit. p. 0,05; Coff. natr.-salic. 0,15. Mfp. Dtd. X. in caps. amyl. S. 3—4 pr. dz.

1154. **Rp.** Sparteini sulfur. 0,02; Semin. Colae pulv. 0,2. Mfp. Dtd. X. S. 3 proszki dz.

Słabiej nasercowo działają:

1155. **Rp.** Inf. Adonid. vern. e 5,0: 180,0; Syr. simpl. 20,0. S. Co 2 godziny łyżkę.

1156. **Rp.** Trae Convall. majal. 20,0. S. 3 razy dz. po 20 kropli.

1157. **Rp.** Trae Cacti grandifl. 10,0. S. 3 razy dz. po 20 kropli.

W razie d u s z n o ś c i najpewniej działa morfina, którą chorzy na serce zwykle dobrze znoszą (0,01 do 0,02).

Przy o b r z ę k a c h zalecamy środki moczopędne same lub w połączeniu ze środk. nasercow.

1158. **Rp.** Diuretini Knoll 1,0. Dtd. X, S. 3—6 proszków dziennie.

1159. **Rp.** Diuretini Knoll. 1,0; Fol. Digital. p. 0,1 Mfp. Dtd. X. S. Co 3 godz. proszek.

1160. **Rp.** Inf. Adonid. vern. e 5,0 : 150,0; Theocin. natr.-acet. 1,0. S. 3 łyżki dziennie.

1161. **Rp.** Calomelan. laevig. 0,2; Sacchari lactis 0,3; Mfp. Dtd. X. S. 3 proszki dz. (przez 3—4 dni). (Płukać usta c. Kali chlorico — 1 łyżeczka na szklankę gorącej wody).

1162. **Rp.** Extr. Scillae 1,0—2,0; Pulv. et Extr Rhei q. s. ut f. pil. No XX. S. 3 pig. dziennie.

1163. **Rp.** Agurini in tabl. à 0,5 (f. Bayer). Dtd. X. S. 3—6 tabl. dz.

1164. **Rp.** Baccar. Juniperi, Rad. Asparagi, Rad. Ononid. spin., Rad. Levistici, Rad. Petroselini *āā* 15,0. S. 2—3 łyżecz. od kawy na szlankę wody wrzącej (3 takie szkl. na dobę).

Doskonałe również wyniki przy obrzękach otrzymywano w krak. szpitalu św. Łazarza przy stosowaniu t. zw. dyety Karelli wraz z miesieniem (patrz Nephritis).

Można też po posadzeniu chorego na 24 godziny w fotelu, gdy kończyny dolne silnie obrzękną, robić nacięcia lub wypuszczać płyn za pomocą trójgrańca z kaniulą, którą drenami łączy się z kaczkami do zbierania płynu (Łatwe zakażenie różą!).

Volvulus zob. **Ileus.**

Vulvitis. Zapalenie sromu. Pierwszym warunkiem leczenia jest utrzymanie sromu w czystości i sucho, unikać drażnienia, polecić spokój, kąpiele ciepłe nasiadowe, następnie srom wysuszyć unikając tarcia, okłady z wody Goularda, z 2% octanu ołowiowego zasadowego, z 1—2% kwasu karbolowego, z 2—4% kwasu borowego. Jeżeli są nadżerki, to maść cynkowa, salicylowa, pudrować pudrem salicylowym, lub zasypać proszkiem składającym się w równych częściach z jodoformu i dermatolu lub proszkiem składu:

1165. **Rp.** Jodoformi 4·0; Tannini 1·0; Magist. bismuth. 6·0. Mf. pulv. D. in scatula. S. Do zasypywania.

Ropnie otworzyć. Jeżeli zapalenie sromu jest następstwem chorób wyższych dróg rodnych n. p. rzeżączki pochwy, raka macicy, przetok moczowych, należy usunąć przyczynę; toż samo, jeżeli przyczyną jest niedokrwistość, zołzy, kiła, należy oprócz leczenia miejscowego, zastosować leczenie ogólne *).

---

*) Podręcznik ten w r. b. został częściowo z dawnego przerobiony, częściowo zupełnie na nowo napisany przez grono kolegów specyalistów, których nazwiska są wymienione w słowie wstępnem. Redakcya.

SKOROWIDZ LEKÓW

zawartych

W RECEPTACH PODRĘCZNIKA TERAPEUTYCZNEGO.

(Podane przy danym środku liczby odpowiadają liczbom recept).

DŁUGOŚĆ OKRESU
WYLĘGANIA (Wyl.) I ZARAŹLIWOŚCI (Zar.) CHORÓB ZAKAŹNYCH.

Anthrax. Wyl. kilka godz. — 14 dni; zwykle 2—3 dni. Zar. dopóki zarazek istnieje w kroście, kale, plwocinie.

Cholera asiatica. Wyl. 2—5, zwykle 2 dni. Zar. dopóki zarazek istnieje w kale (czasem tygodniami).

Diphteria. Wyl. 2—7 dni. Zar. dopóki zarazki istnieją w jamie ustnej (około 4 tyg., czasem znacznie dłużej).

Dysenteria bacillosa. Wyl. 3—8 dni. Zar. dopóki zarazek znajduje się w kale.

Erysipelas. Wyl. 15—61 godz. Zar. aż do zupełnego złuszczenia się skóry.

Gonorrhoea. Wyl. 1—8 dni Zar. dopóki zarazek istnieje w wydzielinie cewki m., pochwy, spojówek itp.

Influenza. Wyl. 1—6 dni. Zar. 1—2 tygodni, czasem i kilka miesięcy.

Lyssa humana. Wyl. 14—60 dni, czasem do 1 roku. Zar. aż do śmierci chorego.

Malaria. Wyl. 6—21, zwykle 14 dni. Zar. dopóki zarazek istnieje w krwi.

Meningitis cer.-spin. epidem. Wyl. 3—13 dni. Zar. dopóki zarazek istnieje w wydziel. jamy noso-gardł. (do 21 dni od zakażenia); u chorych do 6 dni od zachorow.

Morbilli. Wyl. 9—11 dni. Zar. 4 tygodnie.

Mumps. Wyl. 4—14 dni. Zar. około 3 tygodni.

Pertussis. Wyl. 5—6 dni. Zar. około 6 tygodni (jak długo trwają napady kaszlu).

Rubeola. Wyl. 1—28, zwykle 14—21 dni. Zar. około 4 tyg.

Scarlatina. Wyl. 3—7—12 dni. Zar. około 6 tygodni (do końca łuszczenia).

Syphilis. Wyl. 20—25 dni. Zar. jak długo występują zmiany 2-rzędne w ustach i na częśc. płciow. (około 3 lat).

Tetanus. Wyl. kilka dni do kilku tygod. Zar. dopóki zarazek istnieje w miejscu zakażenia.

Trachoma. Wyl. różnie. Zar. do zupełn. wylecz.

Typhus abdomin. Wyl. 2—3—4 tygodni. Zar. dopóki w moczu i kale ozdrowieńców istnieją zarazki (kilka tygodni do kilku miesięcy i dłużej.

Typhus exanthemat. Wyl. 10—17—21 dni. Zar. — zarazek odporny, na przedmiot. utrzymuje się miesiącami.

Ulcus molle. Wyl. 12—24—48 godz. Zar. aż do zamiany wrzodu na ranę czystą.

Varicella. Wyl. 13—17 dni. Zar. do odpadn. strupów.

Variola. Wyl. 10—14 dni. Zar. 6—8 tygodni (do zupełn. odpadnięcia strupów i złuszczenia się skóry).

Najwyższe (dla dorosłych) dawki środków leczniczych,

których nie wolno przekroczyć bez oznaczenia wykrzyknikiem(!) [podług ostatniego (VIII) wyd. farmakop.*) austr. z r. 1906].

	pro dosi	pro die
Acetanilidum (antifebrin.)	0·50	2·00
Acidum arsenicosum	0·005	0·02
» carbolicum	0·10	0·50
Antipyrinum	2·00	6·00
» coffeino-citricum (zamiast Migraenin)	1·50	3·00
» salicylic. (= Salipyrin.)	2·00	6·00
Apomorphinum hydrochloricum	0·01	0·05
Aqua amygdalarum amar. concentr.	1·50	5·00
» laurocerasi	1·50	5·00
Argentum nitricum	0·03	0·20
Atropinum sulfuricum	0·001	0·003
Cantharides	0·05	0·20
Chloralum hydratum	3·00	6·00
Chloroformium	0·50	1·50
Cocainum hydrochloricum	0·05	0·15
Codeinum hydrochloricum	0·05	0·30
Coffeinum	0·20	0·60
» natrio-benzoicum	0·50	1·50
Cuprum sulfuricum qua emeticum	0·50	—
Extractum *aconiti radicis*	0·03	0·12
» belladonnae	0·05	0·20
» cannabis indicae	0·10	0·30
» colocynthidis	0·05	0·20
» *conii herbae*	0·20	0·60
» fungi secalis	0·50	1 50
» » » fluidum	1·00	3·00
» hyoscyami	0·10	0·50
» opii	0·10	0·50
» scillae	0·20	1·00
» strychni	0·05	0·10
Folia belladonnae	0·20	0·60
» digitalis	0·20	0·60
» hyoscyami	0·30	1·00
» strammonii	0·30	1·00
Fructus colocynthidis	0·30	1·00
Fungus laricis (agaric. alb.)	0·30	1·00
» secalis (= secale corn.)	1·00	5·00
Guajacolum carbonicum	0·50	5·00
Gummiresina Gutti	0·30	1·00

*) Środki, oznaczone drukiem pochyłym, zostały w VIII wydaniu farmakop. usunięte.

	pro dosi	pro die
Herba conii	0·30	2·00
Hydrargyrum bichloratum corrosivum	0·03	0·10
» *bijodatum rubrum*	0·03	0·10
» jodatum flavum	0·05	0·20
» oxydatum flavum	0·03	0·10
Jodoformium	0·20	1·00
Jodum	0·0[illegible]	0·10
Kreosotum	0·30	1·00
» carbonicum	0·50	3·00
Lactucarium	0·30	1·00
Morphinum diacetylicum (= Heroinum)	0·01	0·05
» hydrochloricum	0·03	0·10
Oleum crotonis	0·05	0·10
» phosphoratum	1·00	5·00
Opium	0·15	0·50
Phenacetinum (acetphenetidinum)	1·00	3·00
Phenylum salicylicum (= Salol)	2·00	6·00
Phosphorus	0·001	0·005
Physostigminum salicylicum	0·001	0·003
Pilocarpinum hydrochloricum	0·03	0·06
Plumbum aceticum	0·10	0·50
Radix *aconiti*	0·10	0·50
» belladonnae	0·10	0·50
Resina Podophylli	0·05	0·20
Resorcinum	0·50	5·00
Santoninum	0·10	0·30
Secale cornutum (= fungus secalis)	1·00	5·00
Semen strychni	0·10	0·20
Solutio arsenicalis Fowleri	0·50	2·00
Stibium kalio-tartaricum	0·20	0·50
Strychninum nitricum	0·01	0·02
Sulfonalum (qua hypnoticum)	2·00	—
Theobrominum natrio-salicylicum	1·00	6·00
Tinctura *aconiti*	0·50	1·50
» belladonnae	1·00	4·00
» cantharidum	0·50	1·50
» colchici	1·50	5·00
» digitalis	1·50	5·00
» jodi	0·30	1·00
» lobeliae	1·00	5·00
» opii crocata } » » simplex }	1·50	5·00
» strophanthi	0·50	2·00
» strychni	1·00	2·00
Trionalum (qua hypnoticum)	2·00	—
Veratrinum	0·005	0·02
Vinum colchici	1·50	5·00
Zincum sulfuricum (qua emeticum)	1·00	—

Dawki przeciętne dla dzieci (pro dosi).

LEKI		Do 1 roku	od 1—5 lat	od 5—10 lat
Acetanilidum (antifebrinum)		0·02	0·05-0.1	0·1-0·2
Acetum Digitalis		—	5 gtt.	10 gtt.
Acetum Scillae		—	5 gtt.	15 gtt.
Acidum benzoicum		—	0·03	0·05
Acidum hydrobromicum		—	—	30 gtt.
Acidum tannicum		—	0·005-0·01	0·01-0·015
Aether		—	3 gtt.	5 gtt.
Aether aceticus		2 gtt.	5 gtt.	10 gtt.
Alumen		0.01	0·05	0·1
Ammonium bromatum		0·15	0·25	0·3
Ammonium chloratum ferrat.		—	0·03	0·05
Antipyrinum		0·08	0·1-0·4	0·5
Apomorph. hydrochl.	emet.	0·0007	0·0020	0·0040
	expect.	0·0004	0·0015	0·0025
Aqua Amygdalar. amararum		—	1—5 gtt.	5—10 gtt.
Argentum nitricum		0·001	0·001-0·003	0·005
Atropinum sulfuricum		—	0·0001	0·0002
Bismutum subnitricum		0·05	0·1	0·3
Bromoformium		2-3 gtt.	3-4 gtt.	4-6 gtt.
Camphora trita		0·0075	0·01-0·02	0·02-0·03
Chininum ferro-citricum		—	0·05	0·1
Chinin. hydrochlor.	antipyr.	0·1	0·1—0·5	0·6
	antispas.	0·05	0·15	0·2
Chloralum hydratum		0·1	0·25-0·4	0·45-0·6
Codeinum phosphoricum		0·0002	0·002	0·005
Coffeinum		—	0·02	0·04
Coniinum hydrobromicum		0·0005	—	—
Cuprum sulfuricum (emetic.)		—	0·1-0·2	0·2-0·3
Curare		0·0001	—	—
Extractum Belladonnae		—	0·001	0·003
Extractum Filicis		1·0	2·0	5·0
Extractum Opii		—	0·005	0·02
Extractum Secalis cornuti		—	0·03	0·05
Extractum Strychni		—	0·002	0·005
Ferrum reductum		—	0·005	0·01
Flores Koso		—	2·0	5·0
Folia Digitalis		—	0.02	0·03
Hydrargyrum bichloratum		0·0001	0·0002	0·0003
Hydrarg. chloratum	antisyph.	0·005	0·01	0·02
	laxans	0·03	0·1	0·15

LEKI	Do 1 roku	od 1—5 lat	od 5—10 lat
Hydrarg. tannicum oxydulat.	0·005	0·02	0·03
Hydrochinon	0·05	0·2	0·3
Kalium bromatum	0·1	0·3	0·5
Kalium chloricum *pro die*	1·0	2·0	3·0
Kalium jodatum *pro die*	0·1	0·5	1·0
Kreosotum	0·005	0·01	0·02
Liquor Ferri sesquichlorati *pro die*	0·3	0·5	0·5
Liquor Kalii arsenicosi . .	—	1 kropla	1-2 kr.
Morphinum hydrochloricum .	—	0·001	0·003
Naphtalinum	0·05	0·2	0·2
Natrium paracresotinicum .	—	0·25	0·5
Natrium salicylicum *pro die*	1.0	2·0	3·0
Phenacetinum antipyr. . . .	—	0·1	0·3
Phenacetinum antispasm. .	0·001	0·05	0·1
Pilocarpin. hydrochlor. (inj.)	0·001	0·002	0·004
Plumbum aceticum	0·003	0·005	0·01
Phosphorus	0·0005	0·001	0·001
Podophyllinum	—	0·005	0·015
Pulvis Ipecacuanhae opiatus	—	0,01-0·05	0·05-0·1
Radix Ipecacuanhae emetic.	0·05	0·1	0·2
Resorcinum *pro die*	0·1	0·4	0·5
Santoninum	—	0·01	0·02-0·04
Syrupus Ferri jodati . . .	1 gtt.	5 gtt.	10 gtt.
Strychninum nitricum (inj.) .	—	0·0005	0·001
Tartarus stibiatus	—	0·0075	0·01
Thallinum sulfuricum . . .	0·01	0·02	0·03
Tinctura Opii simplex . . .	0·025	0·05	0·2
Tinctura Strophanti	0·02	0·05	0·10
Urethanum	0·05	0·1	0·2

Porównanie dawki leków według rozmaitego wieku chorych.

Dawki zmieniają się mniej więcej, jak następuje:

aż do ukończonego 1 roku $^1/_{20}$—$^1/_{10}$
od 2 do 4 » $^1/_8$
» 5 » 7 » $^1/_5$
» 8 » 10 » $^1/_4$
» 11 » 14 » $^1/_2$ dawki dla dorosłych.

Począwszy od roku 50 należy dawki znowu zmniejszać tak, iż u starców między rokiem 60 a 70 należy znów dawać tylko $^1/_3$ dawki dla osób dorosłych.

Kobietom podaje się wogóle mniejsze dawki, mniej więcej $^2/_3$ tej, jaką się przepisuje mężczyznom odpowiedniego wieku.

Waga różnych dawek.

Łyżeczka cieczy waży mniej więcej 3—5 gr. Łyżeczka cukru, soli, siarki 2·5—5 gram., proszków różnych 2·50. Łyżka wody 15 grm. Łyżka syrupu 20·0. Garść nasion 70—80 gr. Garść liści 20—30 gr. Szczypta kwiatu 2 gr. Litr wody destyl. 1000·0; litr spirytusu 850; litr chloroformu 1480; litr oliwy 920·00; szklanka 200—250; kieliszek 25—50 gr. Na 1 gr. idzie kropel wody 16, wyskoku 40, nastojów wyskokowych (Tinct.) 25, eteru 50, chloroformu 25, kwasów rozcieńcz. 16, olejów tłustych 20, olejów eterycznych 25, ulopków 12.

Wzrost i waga człowieka

w różnych latach życia

(podług **Quetelet** »*Anthropométrie*«).

Wiek	Mężczyźni		Kobiety	
	Wzrost w cm.	Waga w kgr.	Wzrost w cm.	Waga w kgr.
Noworodek	50·0	3·1	49·4	3·0
1 rok	69·8	9·0	69·0	8·6
2 lata	79·1	11·0	78·1	11·0
3 »	86·4	12·5	85·4	12·4
4 »	92·7	14·0	91·5	13·9
5 lat	98·7	15·9	97·4	15·3
6 »	104·6	17·8	103·1	16·7
7 »	110·4	19·7	108·7	17·8
8 »	116·2	21·6	114·2	19·0
9 »	121·8	23·5	119·6	21·0
10 »	127·3	25·2	124·9	23·1
12 »	137·5	29·0	135·2	29·0
14 »	146·9	37·1	144·6	36·3
16 »	155·4	45·4	152·1	43·5
18 »	163·0	53·9	156·3	49·8
20 »	167·0	59·5	157·4	53·2
25 »	168·2	66·2	157·8	54·8
30 »	168·6	66·1	158·0	55·3
40 »	168·6		158·0	
50 »	168·6		158·0	
60 »	167·6		157·1	
70 »	166·0		155·6	
80 »	163·6		153·4	
90 »	161·0		151·0	

Tablica brzemienności.

Ostatnia regularność	Dzień porodu	Ostatnia regularność	Dzień porodu
Styczeń 1	Paździer. 8	Lipiec 5	Kwiecień 12
» 5	» 12	» 10	» 16
» 10	» 17	» 15	» 21
» 15	» 22	» 20	» 26
» 20	» 27	» 25	Maj 1
» 25	Listopad 1	» 28	» 4
Luty 1	» 4	Sierpień 1	» 8
» 5	» 8	» 5	» 12
» 10	» 12	» 10	» 17
» 15	» 22	» 15	» 22
» 20	» 27	» 20	» 27
» 25	Grudzień 1	» 25	Czerwiec 1
Marzec 1	» 6	» 28	» 4
» 5	» 10	Wrzesień 1	» 8
» 10	» 15	» 5	» 12
» 15	» 20	» 10	» 17
» 20	» 25	» 15	» 22
» 25	» 30	» 20	» 27
» 28	Styczeń 2	» 25	Lipiec 2
Kwiecień 1	» 6	» 28	» 5
» 5	» 10	Paździer. 1	» 8
» 10	» 15	» 5	» 12
» 15	» 20	» 10	» 17
» 20	» 25	» 15	» 22
» 25	» 30	» 20	» 27
» 28	Luty 2	» 25	Sierpień 1
Maj 1	» 5	» 28	» 4
» 5	» 9	Listopad 1	» 8
» 10	» 14	» 5	» 12
» 15	» 19	» 10	» 17
» 20	» 24	» 15	» 22
» 25	Marzec 1	» 20	» 27
» 28	» 4	» 25	Wrzesień 1
Czerwiec 1	» 8	» 28	» 4
» 5	» 12	Grudzień 1	» 7
» 10	» 17	» 5	» 11
» 15	» 22	» 10	» 16
» 20	» 27	» 15	» 21
» 25	Kwiecień 1	» 20	» 26
» 28	» 4	» 25	Paździer. 1
Lipiec 1	» 8	» 28	» 4

Tablica rozwoju płodu.

Wiek w miesiącach	Wzrost w centym.	Ciężar w gramach	Stan powłok zewnętrznych	Punkty i stopień kostnienia
$1—1^{1}/_{2}$	1—1.5	1—3	Przeświecająca purpurowo-czerwona skóra bez włosów.	Punkty kostnienia w obojczyku i szczęce dolnej.
$1^{1}/_{2}—2$	2—5	5—10		
2—3	5—10	25—50	Zaczyna się rozwijać błona źreniczna.	Zjawiają się w szczęce dol. brodawki zębowe.
3—4	10—15	50—150	Tworzenie się paznokci oraz łożyska paznokciowego. Narządy płciowe zewnętrzne zaczynają się różniczkować.	Punkty kostnienia w kości siedzeniow. (os ischii).
4—5	15—20	200—250	Płeć jest już wyraźna, wyrastają włosy na brwiach i głowie.	Skostnienie kości piętowej.
5—6	20—30	250—400	Ciało pokrywa puszek (lanugo), paznokcie stają się rogowe.	Punkty kost. w kości skokowej i łonowej.
6—7	30—35	500—1000	Puszek okrywa ręce i nogi. Błona źreniczna najwyraźniejsza. Zaczyna się tworzyć pokład tłuszczowy (panniculus adiposus).	3—4 punkty kostnienia na mostku.
7—8	35—40	1000—1500	Skóra już nie prześwieca, wyróżnia się naskórek; powłoki zewnętrzne mają barwę blado-różową.	Skostnienie ostatnich kręgów kości krzyżowej.
8—9	40—45	1500—2000	Cała skóra pokryta jest mazią płodową. Błona źreniczna zanika. Worek mosznowy zaczyna się marszczyć a szpara sromowa zamykać.	
Płód donoszony	45—50	3000—3500	Skórę pokrywa grubsza warstwa mazi płodowej. Paznokcie wystają poza końce palców. Błony źrenicznej brak. Pępek nieco niżej środka długości ciała.	Punkty kostn. w kłykciowej epifizie kości udowej. W szczęce dolnej 4 zupełnie oddzielone dołki zębowe (lunulae).

Oznaczenie okresu ciąży.

Miesiąc I (księżycowy). Macica nieco powiększona, okrąglejsza, część pochwowa nieco rozpulchniona, ilość śluzu większa. Błona śluzowa przedsionka i pochwy zachowuje się podobnie jak w czasie regularności.

Miesiąc II. Z końcem miesiąca macica dochodzi do wielkości średniej pomarańczy i jest wyraźnie kulista. Dno macicy opada nieco ku przodowi; występuje wyraźnie rozpulchnienie i zasinienie części pochwowej, błony śluzowej pochwy i przedsionka. Sutki stają się pełniejsze, zrazy gruczołowe zaznaczają się wyraźniej. Obwódka i linia biała ciemnieją.

Miesiąc III. Macica miękka wzrasta prawie do wielkości główki noworodka, wypełnia główną część miednicy małej i dnem dochodzi do górnego brzegu spojenia łonowego. Czasami daje się słyszeć szmer maciczny. Bardzo wyraźne rozpulchnienie okolicy ujścia wewnętrznego (objaw Hegara), nierównomierna zoitość trzonu macicy (objaw Braunа). Z sutków można już zwykle wycisnąć kilka kropli kleju.

Miesiąc IV. Dno macicy dochodzi ku końcowi miesiąca na szerokość 2—3 palców ponad spojenie. Przy sprzyjających warunkach można wybadać balotujący płód i wysłuchać ruchy lub tętno płodu.

Miesiąc V. Pod koniec miesiąca macica dochodzi na szerokośc dwóch palców poniżej pępka. Matka uczuwa ruchy płodu, nierzadko słyszy się już tętno płodu.

Miesiąc VI. Macica wzrasta do wysokości pępka. Części płodu wyczuwalne, tętno i ruchy płodu wyraźne.

Miesiąc VII. Dno macicy ku końcowi miesiąca sięga na szerokość 2—3 palców ponad pępek. Części płodu można wyraźniej wybadać. Część pochwowa pozornie się skraca. Pępek się wygładza. U pierwiastek zaczynają się tworzyć pręgi na skórze dolnej części brzucha. Obwód brzucha przez pępek = 91 cm., w środku pomiędzy spojeniem a pępkiem 94 cm., odległość spojenia łonow. od wyrostka mieczykowego = 42 cm.

Miesiąc VIII. Dno macicy dochodzi do połowy odległości pomiędzy pępkiem a wyrostkiem mieczykokowym. Powłoki brzuszne u pierwiastek mocno napięte tak, że poza dno macicy nie można wtłoczyć palców; pępek wygładzony. Część pochwowa skrócona leży wysoko. Położenie płodu daje się już z łatwością oznaczyć. Obw. brzucha w wysokości pępka

95 cm., poniżej pępka 97 cm., odległość pomiędzy spoj. a wyrostkiem mieczyk 43·5 cm.

Miesiąc IX. Dno macicy dochodzl najwyżej — w okolicę dołka podsercowego. U pierwiastek w drugiej połowie główka często wstępuje odcinkiem do miednicy małej. U wieloródek szyjka zwykle drożna, aż do ujścia wewnętrznego.

Obwód przez pępek 97,5, poniżej pępka 99 cm.. odległ. pomiędzy spoj. a wyrostkiem mieczyk. 44 cm.

Miesiąc X. Dno macicy opada ku przodowi obniża się tak, że mniej więcej stoi w tej samej wysokości jak z końcem ósmego miesiąca. Powłoki brzuszne powyżej dna macicy mniej napięte, tak, że i u pierwiastek można objąć palcami dno macicy od tyłu. Pępek wypuklony. U pierwiastek główka wstępuje do miednicy małej, wypukla i rozszerza sklepienie przednie i skraca pochwę.

Obwód brzucha na wysokości pępka 99 cm., poniżej 100 cm,, odległ. spoj. od wyrostka mieczyk. 45·5.

Tablica wyrzynania się zębów

w warunkach normalnych.

A. **Zęby mleczne.**

Dwa środkowe siekacze dolne	w 6—8 m.
4 siekacze górne, z początku środkowe potem boczne	» 10—12 »
4 pierwsze zęby trzonowe oraz siekacze boczne dolne wyrzynają się w porządku następującym: naprzód 2 przednie trzonowe górne, potem 2 boczne siekacze dolne i w końcu 2 przednie trzonowe dolne	» 15—18 »
4 kły — naprzód 2 górne potem 2 dolne	» 18—24 »
4 drugie trzonowe	» 30—36 »

B. **Zęby trwałe.**

4 pierwsze trzonowe duże wyrzynają się	w 6—7 roku
4 siekacze środkowe	» 7—8 »
4 siekacze boczne	» 8—9 »
4 pierwsze trzonowe małe	» 9—11 »
4 drugie trzonowe małe	» 10—12 »
4 kły	» 11—13 »
4 trzonowe duże	» 12—14 »
4 zęby mądrości	» 17—25 »

WSKAZÓWKI PRAKTYCZNE
Z ZAKRESU CHIRURGII

podał

DR. Z. RADLIŃSKI.

1. **Rany i krwotoki.** Rozróżniamy: rany czyste (świeże) i rany zakażone.

Rany świeże. Rany świeże, zadane w warunkach nieaseptycznych są pod wzgl. bakteryolog. prawie zawsze zakażone, klinicznie jednak powinny i mogą być uważane za rany czyste, ponieważ wydobywająca się z rany krew wprost mechanicznie usuwa pierwiastki zakaźne a jednocześnie działa na nie zabójczo; pozostałą niewielką ilość pierwiastków zakaźnych ustrój zwykle dość łatwo zwalcza, pokonując zakażenie, często nawet bez wybitniejszego miejscowego odczynu.

Z tego wynika, że krwawienie umiarkowane (nie krwotok!) uważać należy za zjawisko pomyślne po zranieniu i że nie należy obniżać jego skuteczności przez polewanie rany wodą (choćby wyjałowioną) lub płynem przeciwgnilnym. Przez takie polewanie rozcieńczamy krew i zmniejszamy jej własności bakteryobójcze, prócz tego zaś na miejsce najpomyślniejszego, wypłukującego ranę z wewnątrz ku zewnątrz, prądu krwi stwarzamy prąd płynu od zewnątrz ku wewnątrz, przyczem łatwo jest przenieść zanieczyszczenia z otoczenia do samej rany; wreszcie przez polewanie rany płynem przeciwgnilnym więcej zmniejszamy odporność tkanek, niż niszczymy drobnoustroje.

Wiadomo, że często groźne zakażenia pochodzą właśnie z ranek drobnych, które mało krwawiły lub które, drążąc głęboko, miały tylko mały wylot na skórze, przeszkadzający krwawieniu (np. przy ukłuciach). W takich razach należy ułatwić krwawienie przez ucisk powyżej rany i wyciskanie krwi.

Przy ranach większych, po zabezpieczeniu ich gazą jałową lub dobrze wyżętą antyseptyczną, należy oczyścić tylko ich otoczenie (jeśli gazę wyżymano ręką, w takim razie należy ją wywinąć warstwami wewnętrznemi na zewnątrz tak, by do rany dotykała powierzchnia ręką nie dotknięta). Włosy dłuższe i gęstsze w otoczeniu rany należy zgolić, goląc bez mydła i za włosem (nie pod włos) i nie strzygąc ich uprzednio; osiadłe na włosach skrzepy krwi zupełnie zastępują mydło, w razie ich braku można zwilżyć włosy płynem antyseptycznym, unikając zaciekania wokoło; włosy małe i rzadkie (puszek) na tułowiu, ramionach, plecach można pozostawić. Po usunięciu włosów wystarcza do oczyszczenia otoczenia rany dokładne kilkakrotne wytarcie go eterem lub benzyną i pociągnięcie rozczynem jodu (jodyną).

Po oczyszczeniu otoczenia rany zdejmujemy zabezpieczającą ją gazę i przykładamy nową czystą do ostatecznego opatrunku przeznaczoną (najlepiej antyseptyczną lub wyjałowioną zwilżoną płynem antyseptycz., lecz dobrze wyżętą). Na kilka warstw gazy dajemy trochę waty i miernie uciskającą opaskę lub paski przylepca.

Ten typ opatrunku stosuje się do wszelkich ran świeżych (ciętych, tłuczonych, szarpanych, postrzałowych i t. p.).

Bezwzględnie nigdy nie należy badać świeżej rany zgłębnikiem; nie przynosi to żadnej korzyści, a prawie na pewno zaszkodzi i to poważnie. Przy konieczności badania palcami (np. przy ranach głowy celem stwierdzenia, czy niema uszkodzenia kości czaszki) należy to wykonywać przez parę warstw gazy wyjałowionej położonej na ranie. Wogóle należy możliwie unikać dotykania ran rękami, choćby najlepiej i umiejętnie wymytemi; do wszystkich czynności, nawet do mycia otoczenia rany (wacikami lub kawałkami gazy) najlepiej jest używać szczypczyków (pincet) lub innych narzędzi wyjałowionych.

Widoczne w ranie zanieczyszczenia (słoma, ziemia, kawałki szkła, drzewa, ubrania i t. p.) należy ostrożnie odpowiedniemi narzędziami usunąć. Rany wyraźnie zanieczyszczone o brzegach nierównych miażdżonych dobrze jest przed założeniem ostatecznego opatrunku zalać balsamem peruwiańskim (per se): zapobiega to wystąpieniu tężca i wogóle ma wpływ pomyślny na go-

jenie się ran zanieczyszczonych i z góry skazanych na ropienie.

Szwów na rany zadane w warunkach nieaseptycznych w zasadzie nakładać nie należy. Wyjątek stanowią: 1) Szwy ran na twarzy i głowie (względy kosmetyki i pomyślne wogóle gojenie się ran w tych silnie unaczynionych okolicach). 2) Szwy ważnych ścięgien i nerwów; są one niezbędne doraźnie, można je jednak nakładać tylko wtedy, jeśli w danym przypadku najdalej w ciągu pierwszej doby możemy nałożyć je w warunkach aseptycznych. Niedostateczna w tych razach aseptyka skazuje nałożony szew na ropienie i niemal równoznaczne z niem niepowodzenie tego zabiegu. W razie warunków niepomyślnych lepiej jest szew taki odłożyć na później po zagojeniu rany i oddać wykonanie go specyaliście-operatorowi.

Krwawienie z ran — miąższowe, żylne i z drobnych tętniczek — ustaje zwykle pod wpływem opatrunku uciskowego. Krwawienie z większych tętnic należy na razie opanować albo przez bezpośredni ucisk gazy antyseptycznej w samej ranie, albo przez nałożenie opaski uciskającej (najlepiej gumowej) dookoła kończyny powyżej rany. Ucisk opaski powinien być mocny, gdyż ucisk słaby, zaciskając tylko żyły a nie zaciskając głębokich tętnic, wzmaga krwawienie. Ucisk taki bez obawy zgorzeli i porażeń może trwać około 2 godzin. Wszystko to jednak są sposoby tylko prowizoryczne, mające na celu umożliwienie przeniesienia chorego do miejsca, gdzie można opanować ostatecznie krwotok przez podwiązanie naczyń w samej ranie. Tylko w razie zupełnej niemożności schwytania naczyń krwawiących w samej ranie (ewent. po rozszerzeniu jej) uciekamy się do podwiązania tętnicy powyżej miejsca jej zranienia.

Krwotoki z wielkich pni tętniczych wymagają postępowania zupełnie fachowego, a nawet wyrobionemu chirurgowi nie zawsze uda się chorego uratować. Umiejętnie na razie zastosowany prowizoryczny ucisk niejednokrotnie ratuje życie choremu, chroniąc go od skrwawienia się przedtem, nim będzie mu można udzielić fachowej pomocy.

T ę t n i c ę s z y j n ą zaciskamy wielkim palcem ponad obojczykiem w tył ku kręgosłupowi (ku VI wyrostkowi poprzeczn.).

T ę t n. p o d o b o j c z y k o w ą uciskamy nad obojczykiem ku dołowi ku I. żebru (również wielkim palcem); lub też, odciągnąwszy ramię chorego w tył i ku dołowi, zaciskamy ją między obojczykiem a żebrem. Oba ramiona należy w tym celu na plecach skrępować. Do tego postępowania dodać należy ucisk palcem ku I. żebru nad obojczykiem i ucisk w miejscu rany.

T ę t n i c ę u d o w ą, skaleczoną poniżej więzadła

Pouparta, zaciskamy tuż pod więzadłem o szerokość palca ku wewnątrz od środka więzadła. Podane tutaj metody są bardzo męczące zarówno dla rannego, jak i dla ratującego, niemniej jednak stanowią nieraz jedyny na razie ratunek. Przy krwotoku, pochodzącym jeszcze wyżej z tętnicy udowej, można na 1—1½ godz. zacisnąć główną tętnicę brzuszną grubym przez brzuch nałożonym drenem gumowym lub ręcznikiem z podłożonym grubym zwitkiem waty, płótna i t. p.

Przy tych ogromnych krwotokach pomoc najczęściej bywa spóźnioną, ponieważ jedna lub parę minut już mogą zgubić rannego. Przytem rozpoznanie zranienia wielkich pni naczyniowych nieraz może nastręczać poważne trudności, zwłaszcza przy ranach małych a głębokich z krwotokiem do jam surowiczych. W tych przypadkach o rozpoznaniu stanowią: usadowienie rany, ogólny stan chorego, stwierdzenie wolnego płynu w jamach surow., osłabienie lub zniknięcie tętna (tętno przy krwotokach ulega przyspieszeniu) w tętnicach obwodowych po odpowiedniej stronie (porównać ze stroną zdrową!) i t. p.

Opanowawszy krwotok i opatrzywszy ranę wyczekujemy, bacznie śledząc ogólny stan chorego (ciepłota!) i zachowanie się samej rany, lecz nie zmieniając bez szczegółowego ku temu wskazania opatrunku o ile możności jak najdłużej (8—10 dni). Na potrzebę zmiany opatrunku wskazują nam: 1) Wzniesienia, choćby tylko wieczorne, ciepłoty powyżej 38° C, zwłaszcza jeśli po upływie pierwszych 48 godzin stan gorączkowy trwa dalej; 2) Bóle w samej ranie; 3) Bóle i objawy zapalne w częściach położonych dośrodkowo od rany (obrzęk, zaczerwienienie w przebiegu naczyń krwionośnych i chłonnych).

Przy pierwszej zmianie opatrunku w razie objawów zapalnych przyrannych można ograniczyć się na pierwszą dobę do nałożenia okładu wilgotnego pod ceratką z jakiegokolwiek płynu lekko antyseptycznego lub wyjałowionej wody (bez ruszania samej rany). Jeśli mimo to objawy zapalne utrzymują się, należy zbadać samą ranę — rozkleić jej brzegi, wypuścić i wypłukać jej zawartość (płyn surowiczo-krwawy lub nawet już ropę), wzgl. nawet naciąć powstałe w otoczeniu rany zatoki i ranę otwartą wypełnić luźno gazą przeciwgnilną; nadto okład wilgotny.

Ważną także rolę odgrywa (o ile chodzi o kończyny) unieruchomienie ich, aby zapewnić ranie spokój i zapobiec szerzeniu się (pod wpływem ruchów i skurczów mięśni) sprawy zapalnej wzdłuż szczelin międzytkankowych i pochewek ścięgien.

Przy ranach położonych w pobliżu ważnych jam ciała w razie powikłań zwracać baczną uwagę na stan

tych jam i nie zwlekać w razie potrzeby z rychłem podaniem fachowej pomocy chirurgicznej.

Osobne miejsce wśród ran zajmują rany, drążące do jamy czaszkowej, opłucnej, otrzewnej i stawów. Zawsze należy je uważać za rany poważne i chorych o ile możności jak najprędzej skierowywać do odpowiednio urządzonych szpitali i klinik (celem podania choremu fachowej pomocy chirurgicznej).

Rany zakażone, t. j. takie, które dostajemy do leczenia już ropiejące, lub które w toku leczenia ulegną zakażeniu, leczyć należy otwarte, to znaczy powinniśmy umożliwić wydzielinie z rany odpływ na zewnątrz, co najlepiej osiągamy przez delikatne wypełnianie rany paskami gazy przeciwgnilnej — tamponadę. Rany takie goją się per secundam z wytwarzaniem dużej ilości ziarniny i pozostawieniem mniej lub więcej znacznej blizny. Przy takich ranach należy bacznie kontrolować stan ogólny chorego (ciepłota), zachowanie się samej rany i jej otoczenia, ewent powstające zatoki ropne i nowe ogniska ropne w otoczeniu powinny być w porę nacięte i wytamponowane. O powstawaniu zatok przekonywamy się przez łagodny ucisk otaczających części miękkich w kierunku ku ranie; w razie istnienia zatoki wydzielina przy tem postępowaniu wydobywa się z zatoki przez mały i niewystarczający dla jej odpływu otworek lub szczelinę w ranie. Zaniedbanie tej ostrożności może spowodować poważne przedłużenie gojenia się rany, a nawet niebezpieczeństwo ogólnego zakażenia.

2. **Urazy brzucha** zarówno tępe (kopnięcie, upadek), jak i rany cięte, a zwłaszcza kłute i postrzałowe często powodują uszkodzenie znajdujących się tutaj narządów. Jeśli po urazie nawet tępym szybko pojawią się wymioty, silne bóle w brzuchu i zwłaszcza bardzo charakterystyczne twarde napięcie powłok brzusznych (ogólne lub ograniczone), należy rozpoznać uszkodzenie narządów wewn. i nie zwlekać z laparotomią; każda godzina wyczekiwania w tych razach znacznie pogarsza rokowanie. To też lepiej nawet (co zresztą przy uwzględnieniu wymienionych objawów może zdarzyć się chyba wyjątkowo) wykonać niepotrzebnie laparotomię, niż przez niezdecydowanie i opóźnienie w zabiegu skazać chorego na pewną prawie śmierć.

Jeśli po urazie wystąpiło już ogólne zapalenie otrzewnej, to i wtedy jeszcze jedynym ratunkiem może być zabieg operacyjny, choć oczywiście widoki powodzenia wtedy są już bardzo małe, podczas gdy w zupełnie świeżych (w parę godzin od urazu) przypadkach udaje się uratować ponad 50% chorych.

Przy ranach kłutych i postrzałowych samo ich usadowienie w ścianie brzusznej, zwłaszcza jeśli wystąpią wyżej wymienione objawy, zmusza nas do laparotomii.

Dalsze nasze postępowanie całkowicie zależy od rodzaju znalezionego przy laparotomii uszkodzenia i od czasu, jaki upłynął od chwili uszkodzenia.

3. **Urazy klatki piersiowej.** O ile nie chodzi o rany serca, wymagające natychmiastowego obnażenia go i nałożenia szwów, możemy zachowywać się wyczekująco. Wskazaniem do doraźnego zabiegu chirurg. przy ranach płuc może być tylko krwotok i to zarówno z tętnic międzyżebrowych i sutkowej wewn., jakoteż i z miąższu płucnego (krwotok do jamy opłucnej). W tych przypadkach należy więc mieć zwróconą baczną uwagę zarówno na ogólny stan chorego (bladość, zapad, duszność, znaczne przyspieszenie tętna), jakoteż na zachowanie się worków opłucnych (pojawienie się i powiększanie stłumienia od tyłu i od dołu po odpowiedniej stronie). W razie potrzeby należy ranę rozszerzyć, naczynie krwawiące ująć i podwiązać lub okłuć, miąższ płucny z raną krwawiącą wyciągnąć do rany zewn. i paru głęboko ujmującymi szwami zacisnąć, wreszcie całą ranę tamponować gazą.

Niekiedy niepotrzebny zrazu zabieg chirurg. może się okazać niezbędnym po kilku (6—8) dniach z powodu dołączającej się sprawy ropnej w jamie opłucnej (wysoka ciepłota). W takim razie wykonać należy resekcyą 7-go lab 8-go żebra (pomiędzy linią pachową przednią a tylną) i drenować ranę sączkami gumowymi.

4. **Zatrzymanie moczu** najczęściej zdarza się u ludzi starszych z powodu przerostu gruczołu krokowego. Początkowo można spróbować ciepłych okładów na brzuch ponad spojeniem łonow., ciepłych kąpieli; nie tracić jednak na to wiele czasu i przystąpić do *katetetyzacyi* (cewnikowania),

Zaczynamy od cewników miękkich, Nelatona, w dobrym gatunku, nie skruszałych, Nr. 24. Cewnik powinien być wygotowany w zwykłej wodzie. Umyć ręce, obmyć żołądź chorego. Cewnik dobrze nasmarować waseliną o ile można wyjałowioną lub przegotowaną świeżo oliwą, ująć go wyjałowion. szczypczykami (pincetą) anatom. o 5 cm. od końca zaopatrzonego w oczko i trzymając w szczypczykach wprowadzić do otworu cewki aż po szczypczyki. Teraz zdjąć szczypczyki z cewnika, ująć go nimi o 3 cm. powyżej i znów wepchnąć do cewki. W ten sposób krok za krokiem możemy wprowadzić cewnik bez dotykania go ręką, co znacznie zmniejsza niebezpieczeństwo zakażenia pęcherza. Jeśli w miejscu przejścia do pęcherza cewnik się zatrzyma i nie można przesunąć go dalej szczypczykami, można wtedy dopomóc sobie ręką, ponieważ odcinek końcowy cewnika nie wchodzi do pęcherza. Jeśli cewnik Nr. 24 nie przechodzi, można spróbować Nr 20, a potem —

Nr. 16. Przed użyciem zawsze sprawdzić, czy cewnik nie zatkany.

W razie nieudanych prób z cewnikiem miękkim można ostrożnie i lekko wprowadzać cewnik metalowy najpierw gruby Nr. 24 o krzywiźnie zwykłej, trzymając się ściśle znanych przepisów użycia cewników metalowych.

Przy cewnikowaniu nigdy nie używać znaczniejszej siły, gdyż łatwo można zrobić drogę fałszywą (fausse route). Przy przeroście gruczołu krok. nie próbować numerów mniejszych niż 20, przy zwężeniach cewki można użyć i Nr. 16.

Po udatnem wprowadzeniu cewnika do pęcherza nie wypuszczać na raz moczu więcej niż 500—750 cm^3, przyczem wypuszczać go powoli, przytykając wylot cewnika gazą; chroni to od krwawienia do pęcherza z powodu t. zw. hyperaemia ex vacuo przy kruchych ścianach naczyń krwionośnych.

Jeśli próby powyższe nie udają się i lekarz nie posiada ani specyalnych cewników jedwabnych o krzywiźnie Merciera, ani odpowiedniego doświadczenia, — najlepiej skierować chorego odrazu do specyalisty; w razie koniecznej potrzeby można wtedy przed odesłaniem do specyalisty ulżyć choremu chwilowo przez nakłucie pęcherza cienkim trójgrańcem lub grubą igłą od 20 centymetrowej strzykawki (aseptyka!), wykonane tuż ponad spojeniem łonowem w obrębie stwierdzonego wypukiem stłumienia od wypełnionego pęcherza, które to stłumienie może wtedy sięgać aż do pępka.

5. **Nakłucie (punkcya) brzucha** — wyłącznie przy puchlinie brzusznej (wykluczyć inne sprawy, jak np. torbiele jajnikowe). Opróżnić pęcherz moczowy; chory winien znajdować się w pozycyi siedzącej lub przynajmniej z uniesioną górną połową ciała, aby płyn w jamie brzusznej opadł jaknajniżej, a jelita uniosły się ku górze. Nakłucie robi się w linii środkowej brzucha o 2 do 3 palce ponad spojeniem łonowem, przyczem miejsce wkłucia wypukowo winno dawać bezwzględne stłumienie. Płyn z jamy brzusznej należy wypuszczać powoli; na brzuch wywieramy przytem równomierny ucisk ręcznikiem ułożonym płasko dookoła brzucha i od tyłu zaciskanym; w ten sposób zapobiegamy nadmiernemu przepełnieniu naczyń jamy brzusznej i ich pękaniu oraz niedokrwieniu mózgu.

Dogodnie jest przed wbiciem trójgrańca (troakaru) naciąć skórę na $^3/_4$—1 cm po uprzedniem znieczuleniu jej przez zamrożenie; przebicie skóry trójgrańcem wymaga użycia siły i zmniejsza nasze panowanie nad tym instrumentem; po wypuszczeniu płynu rankę skórną zaciągamy jednym szwem.

Nakłucia próbne brzucha w żadnym razie nie są dozwolone.

W razie omdlenia chorego przy punkcyi brzucha zaprzestać wypuszczania płynu, ułożyć chorego na płaskiem posłaniu ze wzniesionemi nogami (autotransfuzya) i podać mu excitantia.

Wskazaniem do punkcyi brzucha powinna być nie obecność choćby znacznej ilości płynu w jamie brz., lecz objawy duszności i niedomogi sercowej.

6. Punkcya klatki piersiowej (*nakłucie opłucnej*) — przy Hydro — lub Haemo-thorax. Chory powinien leżeć z bokiem chorym tuż przy krawędzi łóżka. Nakłucie wykonywamy przyrządem Potaina lub trójgrańcem w częściach środkowych międzyżebrza (by nie skaleczyć tętnic międzyżebrowych), lecz nie poniżej 7-go lub 8-go żebra. Dla zapobieżenia dostaniu się powietrza do jamy opłucnej bardzo jest dogodnie nawiązać na wolny koniec trójgrańca wyjałowiony (wygotowany) kondom z obciętym cyplem (lub również obcięty kondomowy palec gumowy używany do badania odbytnicy). Kanał z cienkiej błony gumowej nie tamuje odpływu płynu, a nie dopuszcza powietrza do jamy opłucnej, zaciskając się szczelnie pod ciśnieniem powietrza atmosferycznego.

Wypuszczać płyn z jamy opłucnej należy powoli, by nie spowodować tutaj nagłego przekrwienia »ex vacuo« lub szybkiego przemieszczenia serca, co może stać się groźnem.

Nakłucia próbne jamy opł. wykonywać należy w miejscu największego stłumienia 10 centymetrową strzykawką o grubej igle, a nie strzykawką Pravaza.

7. Sterylizacya (wyjaławianie): a) *narzędzi:* Wyjaławiamy je przez gotowanie w ciągu co najmniej 10 minut (od chwili zawrzenia płynu) w 1% rozczynie sody lub boraksu. Razem z narzędziami należy wygotować odrazu odpowiednią ilość jedwabiu luźno nawiniętego na szklane pręciki lub szpulki.

b) *Materyał opatrunkowy* najlepiej wyjaławiać parą w autoklawach pod ciśnieniem 2—2½ atmosfer w ciągu ½ godziny. O ile nie posiada się odpowiedniego urządzenia, można materyał opatrunk. wygotowywać razem z narzędziami.

Nigdy nie należy dowierzać wyjaławianiu parą bez ciśnienia, wykazywanego przez manometr, ani t. zw. »wyjałowionym« gotowym fabrykatom.

Dogodnie jest mieć stale zapas materyału wyjałowionego przez zadziałanie środków przeciwgnilnych. W tym celu należy dany materyał (gazę i watę w kawałkach) trzymać co najmniej 1 dobę przed użyciem w 1‰ rozczynie sublimatu, lub jeszcze lepiej Hydrargyrum oxycyanatum, które znacznie mniej niszcząco działa na narzędzia matalowe, niż sublimat. W ten sam sposób należy mieć przygotowaną gazę przeciwgnilną

(jodoformową). Materyału ze słoja nie należy nigdy brać ręką, a tylko wygotowanymi kleszczykami (korncangą).

8. **Instrumentaryum niezbędne i materyał opatrunkowy podręczny:**

3–6 Skalpeli brzuszkowatych i kończystych.
2 Pincety (szczypczyki) anatom. i 2 pincety chirurg.
6 Pincet (szczypczyk.) Peana.
2 Haczyki ostre trójzębowe i takież 2 jednozębowe.
2 pary Nożyczek prostych i 2 pary Nożyczek krzywych Coopera.
1 Zgłębnik rowkowany.
2 Zgłębniki główkowe cienkie.
1 tuzin Igieł różnej wielkości.
1 Kleszczyki (korncanga) lekko wygięte.
1 Imadło (można szyć i peanem).
1 Rurka tracheotom. dla dorosłych (Nr. 12 lub 10).
1 Rurka tracheotom. dla dzieci (Nr. 8 lub 6).
Jedwabiu Turnera Nr. 6 i 4 po parę motków.
Cewników metalow. męskich Nr. 24, 20, 16 po 1 szt.
Cewników miękkich Nelatona Nr. 24, 20, 16 po 2 szt.
1 Strzykawka Prawaza.
1 Strzykawka 10-centymetrowa. (Strzykawki najdogodniej mieć w pudełk. metalow., urządzonych tak, aby można było nalać do pokrywki alkoholu i umieścić w niej zawarte w pudełku rusztowańko, na którem ustawia się samo pudełko ze strzykawką napełnione wodą; po zapaleniu alkoholu zagotowuje się wodę i w ten sposób mamy z pudełka zarazem sterylizator do strzykawek).

Z materyałów opatrunk. należy mieć zawsze gotowe: Gazę hygroskopijną, Gazę jodoformową 5%, Watę hygroskopijną. Opaski z gazy szerokości 10 i 5 cm, długości po 10 i 5 metrów, Arkusz grubej szarej tektury do wykrawania łubek (szyn).

(Patrz także w podręczn. terapeut. artykuły: Abscessus, Anthrax, Appendicitis, Carbunculus, Contusio. Fissura ani, Glossitis, Hernia incarcerata, Mastitis, Mastoiditis, Osteomyelitis, Panaritium, Unguis incarnatus).

WAŻNIEJSZE BADANIA KLINICZNE.

A) BADANIE MOCZU.

1. Ilość moczu.

Dorosły mężczyzna wydziela na dobę około 1500 cm.^{3}, kobieta około 1200 cm.^{3}. W warunkach fizyologicznych może ilość moczu na dobę spaść poniżej 500 cm.^{3} (w miesiącach letnich, po natężeniu się fizycznem), lub podnieść się do kilku litrów *(urina potus)*.

W warunkach patologicznych ilość moczu maleje *(oliguria* względnie *anuria)* po utracie znacznych ilości płynów (n. p. cholera), wskutek zmian patologicznych w samych nerkach (n. p. *nephr. parench. acut.)* albo w narządzie krążenia (np. niewyrównane wady serca).

Ilość moczu wzrasta *(polyuria)*: 1. pod wpływem nerwowym *(urina spastica* np. u histeryczek), 2. w *diabetes insipidus* i *mellitus*, 3. w *nephr. interstit. chron.*

2. Ciężar gatunkowy.

Jest wyrazem ilości składników stałych. W normalnych warunkach waha się w granicach 1.015—1·030, choć te granice może w jedną i drugą stronę przekroczyć. Z reguły jest odwrotnie proporcyonalny do ilości moczu na dobę z wyjątkiem *diabetes mellitus*, gdzie obok *polyuryi* jest i ciężar gatunkowy wysoki. Ostatnie dwie cyfry cięż. gat. pomnożone przez stały współczynnik 2·33 dają w przybliżeniu ilość składników stałych w gramach w litrze moczu np. cięż. gat. = 1·017; ilość składników stałych $17 \times 2{\cdot}33 = 39{\cdot}61$ gr. w litrze.

3. Barwa.

Barwa moczu jest winowo żółta — mniej lub więcej nasycona proporcyonalnie do ciężaru gatunkowego — z wyjątkiem *diabetes mellitus*, gdzie ciężar gatunkowy jest wysoki w moczu bladym. Patologicznie zabarwiony mocz: czerwono brunatno *(urobilina)* w chorobach ostrych gorączkowych, w początkach lub ku końcowi żółtaczki; zielo-

nawo żółto lub brunatno w żółtaczce (*bilirubina*), krwisto (*hemoglobinurya*).

Zabarwienie przypadkowe: złoto żółty, a gdy się stanie alkalicznym, krwisto czerwony po santoninie lub kwasie chrysofanowym z *rad. rhei.* lub *fol. sennae*, oliwkowy lub brunatny po zatruciu fenolem, kreozotem.

4. Odczyn.

Odczyn moczu ludzkiego normalnie kwaśny, po kilku dniach — w zimie dłużej — staje się alkaliczny wskutek rozkładu mocznika na węglan amonowy pod wpływem bakteryi. Mocz świeżo wydzielony może być obojętnym, obojnaczym lub alkalicznym (*a*) z powodu obecności węglanu amonowego, *b*) węglanu sodowego). Celem odróżnienia, gotować mocz na małej parowniczce porcelanowej nad lampą: gdy się staje kwaśnym jest węglan amon., gdy coraz silniej alkalicznym — węglan sodowy.

Węglan amonowy wskazuje na istniejący nieżyt pęcherza, stąd równocześnie w osadzie śluz, ropa, bakterye. Często bywa mocz alkaliczny po nieumiejętnem cewnikowaniu.

Mocz alkaliczny z powodu obecności węglanu sodowego — po wprowadzeniu znaczniejszych ilości alkaliów do organizmu w postaci leków lub wód miner., czasem po objedzeniu się owocami, wreszcie u niektórych osób pod wpływem nerwowym.

5. Przezroczystość.

Mocz świeżo wydzielony jest przezroczysty, po ochłodnięciu zjawiają się delikatne obłoczki (*nubecula*), złożone z małych ilości śluzu, pojedyńczych komórek nabłonka płaskiego, ciałek wypocinowych. Gdy mocz mętny, a po lekkiem ogrzaniu wyjaśnia się, przyczyna zmącenia — moczany; gdy wyjaśnienie następuje po dodaniu kwasu, przyczyną zmącenia —fosforany (mocz bywa wtedy alkaliczny, obojętny lub co najwyżej bardzo słabo kwaśny). Całkowitą pewność co do natury zmącenia czy osadu, daje tylko mikroskop. Mocz zagotowany powinien pozostać przezroczystym; jeżeli następuje zmącenie, niewyjaśniające się po dodaniu kropli kwasu octowego, przyczyną zmącenia jest białko, jeżeli zmącenie się wyjaśnia — fosforan wapniowy (*fosfaturya*).

6. Białko.

Normalny mocz białka nie zawiera, przynajmniej w ilościach, któreby można było wprost wykazać.

Z pomiędzy licznych prób na białko, najważniejsze są:

1. Próba Hellera z kwasem azotowym. Kieliszek napełnia się do połowy moczem, a po nachyleniu go, do daje się ostrożnie kwasu azotowego (apteczny *acid. nitr. concentr.)*. Na granicy płynów tworzy się mniej lub więcej zbita obrączka. Granica czułości 0.003%; wtedy tworzy się obrączka dopiero po pewnym czasie. Podobną obrączkę tworzy kwas moczowy gdy jest w ilości zwiększonej, ta jednak leży znacznie wyżej, mniej więcej w środku pomiędzy granicą zetknięcia się płynów a powierzchnią. Na granicy zetknięcia się płynów tworzą obrączkę także mydła i kwasy żywiczne, np. po zażyciu terpentyny, balsamów; rozróżnić je można dolewając ostrożnie alkoholu zapomocą pipetki, wtedy pierścień niknie.

2. Mocz zagotowuje się w próbówce — występuje zmącenie lub kłaczki nierozpuszczalne po dodaniu kropli kwasu octowego. Próba nieco mniej czuła, lecz wygodna o tyle, że można ją zrobić wszędzie, używając choćby łyżki, świecy i kropli octu.

Ilościowo można oznaczyć białko:

1. Sposobem Esbacha. Do tego potrzebna rurka kalibrowana (albuminimetr Esbacha). Po znak U nalewa się moczu, a po R odczynnika *(Rp. Acid. picrin. 10.00, Acid. citric. 20.0, Aq. dest. 1000·0)* i zostawia do odstania się na dobę. Z wysokości utworzonego osadu, odczytuje się ilość białka pro mille.

2. Sposób Stolnikowa. Rozcieńcza się mocz tak długo, aż kwas azotowy tworzyć będzie obrączkę dopiero po pewnym czasie. Wtedy będzie 0.03% białka. Ile razy mocz był rozcieńczonym, przez taką liczbę pomnożyć 0.003, a otrzyma się ilość białka w procentach.

7. Barwiki krwi i żółci.

Hemoglobina (*oxyhemoglobina, methemoglobina*). Mocz zawiera w tym razie zawsze białko. Do moczu dodaje się nieco potażu żrącego i zagotowuje. Opadające fosforany porywają ze sobą hematynę i stają się dichroistyczne, t. j. w świetle przechodzącem czerwone, w odbitem zielonawe. Osad można zebrać na sączku i zrobić z nim próbę Teichmanna.

Zabarwienie czerwone fosforanów, choć bez dichroizmu, mogą wywołać barwiki w pewnych lekach zawarte, (*rheum, senna, santonina* i in.). Gdy fosforany po dodaniu KHO z moczu nie opadają, dodać kroplę chlorku wapniowego lub równą objętość moczu fizyologicznego. Najpewniejsze stwierdzenie barwików krwi jest spektroskopowe,

Barwiki żółci: Barwa moczu brunatno-żółta do zielonej, zależnie od tego czy przeważa *bilirubina* czy *biliwerdyna*. Piana moczu żółtaczkowego zawsze jest żółtą.

Próba Gmelina — kwasem azotowym, jak na białko. Tworzy się szereg pierścieni barwnych, licząc od dołu: żółto czerwony, czerwony, fioletowy, niebieski, zielony. By uniknąć pomyłki wskutek obecności indykanu, mięsza się mocz z kilkakrotną objętością kwasu solnego, następnie dolewa kwasu azotowego, jak wyżej.

8. Chlorki.

Mocz zakwasza się kwasem azotowym, i wpuszcza kroplę roztworu azotanu srebrowego 1:8. Najwygodniej jest użyć mięszaniny pozostałej po badaniu na białko kwasem azotowym. W moczu normalnym opada osad zbity, serowaty. Gdy chlorki zmniejszone — osad jest mniej zbity, kaszkowaty, obłoczkowaty, lub niema go zupełnie. Chlorki są zmniejszone w chorobach gorączkowych, szczególnie w zapaleniu płuc, podczas tworzenia się wypociny i po znacznej utracie kwasu solnego przez wymioty w chorobach żołądka.

W normalnych warunkach w »*urina potus*« chlorki nieco zmniejszone (proporcyonalnie do zmniejszenia się procentowego składników stałych).

9. Cukier.

Próba Mohra: Do moczu dodaje się równą objętość stężonego ługu potasowego i gotuje. W razie obecności cukru — zabarwienie brunatne. Granica czułości około 0·2%. Mocz normalny także, choć tylko bardzo słabo, ciemnieje.

Próba Fehlinga: Potrzebne dwa roztwory: *I. Cupr. sulfuric. 34·639 gr., Aq. dest. 500·00. II. Natr. caustic. 60·00, Salis Seignetti cryst. 175·00, Aq. dest. 500·00.* Do probówki dodaje się po 6 cm^3 jednego i drugiego płynu, następnie badanego moczu i gotuje. W razie obecności cukru — osad tlenku miedziowego. Ilości podane wyżej odpowiadają dokładnie 0·05 gr. cukru gronowego.

Próba Nylandera: 2 gr. zasadowego azotanu bizmutu, 4 gr. soli Seignetta i 10·5 gr. wodorotlenku sodowego rozpuszcza się w 100 gr. wody dest. Rozczyn daje się przechować długi czas bez zmiany. 10 obj. moczu gotuje się przez kilka minut z jedną obj. odczynnika; w razie obecności cukru powstaje czarny osad zredukowanego bizmutu. Próba bardzo pewna.

10. Reakcya dwuazotowa Ehrlicha.

Odczynniki: I. Nasycony rozczyn kwasu sulfoanilinowego w 100 cm^3 wody z dodatkiem 5 cm^3 kwasu solnego.

II. ½% wodny rozczyn azotynu sodowego.

Wykonanie próby: Do 10 cm^3 rozczynu 1 dodaje

się 4 krople rozczynu 2., 10 cm^3 badanego moczu i amoniaku do reakcyi alkalicznej. Normalny mocz daje zabarwienie co najwyżej pomarańczowe, gdy tymczasem mocz gorączkujących i t. d. — zabarwienie szkarłatne z pianą różową.

B) BADANIE TREŚCI ŻOŁĄDKOWEJ.

Kwasota ogólna: Miareczkowanie $^1/_{10}$ N. ługiem sodowym z dodatkiem fenolftaleiny.

Wolny kwas solny: *a)* Próba Günzburga; alkoholowy rozczyn 10% floroglucyny i 5% waniliny; kilka kropli odczynnika z kilku kroplami badanej treści ogrzewać ostrożnie w parowniczce porcelanowej, — zabarwienie czerwone.

b) Papierki napojone barwikiem Congo zabarwiają się niebiesko.

c) Tropeolina 00. — zabarwienie rubinowe.

d) Fiolet metylowy b. rozcieńczony zabarwia się niebiesko.

Kwas mlekowy: 4% woda karbolowa daje z kroplą chlorku żelazowego zabarwienie ametystowe, które po dodaniu śladu kwasu mlekowego zmienia się w żółte.

C) BADANIA BAKTERYOSKOPOWE.

Na prątki gruźlicze: odpowiednio cienko zrobiony preparat utrwala się przez trzykrotne przeciągnięcie przez płomień i barwi przez 10 minut na gorąco rozczynem Ziel-Neelsona: *Fuchsini 1·0; Spir. vin. 10·0; Acid. carbol. 5·0, Aq. dest. 100·0;* po opłukaniu wodą podbarwić przez minutę rozczynem: *Methylen. coerul. 2·0; Acid sulfur. 25·0; Aq. dest. 100·0;* Obserw. w balsamie kanad. Prątki gr. czerwone, inne prątki i jądra niebieskie.

Na gonokokki: Preparat (jak powyż.) zabarwić wprost wodnym rozczynem fuksyny lub błękitu metylenowego, opłukać wodą, osuszyć i balsam.

Metoda Grama: Barwi się rozczynem fioletu gencyanowego w 5% wodzie karbolowej, następnie 2—3 minut rozczyn: jodu 1·0; jodku potasowego 2·0; wody destylowanej 200·0; w końcu alkohol absolutny aż do odbarwienia. Gonokokki nie barwią się. Preparat można podbarwić n. p. wodnym rozczynem fuksyny.

PIERWSZA POMOC W NAGŁYCH PRZYPADKACH.

Alkoholem zatrucie (upicie się) — patrz Otrucia.

Apopleksya — patrz Podr. terapeut.

Ciała obce: *a) w gardle.* Nagłej pomocy lekarskiej wymagają tylko te przypadki, w których ciało obce powoduje objawy silnej duszności, co zazwyczaj miewa miejsce wtedy, gdy ciało obce zatka wchód do krtani lub (co rzadziej) ugrzęźnie w t. zw. przesmyku (isthmus) przełyku i stąd uciska na krtań. W takich przypadkach po szerokiem otwarciu jamy ustnej (ewent. użyć rozwieracza) i uciśnięciu języka łopatką (szeroką) zwykle można dość łatwo usunąć ciało obce wskazującym palcem lub odpowiednimi kleszczykami. (Postępować ostrożnie, aby nie spowodować uszkodzeń!). W razie niemożności usunięcia ciał obcych w ten sposób i grożącego uduszenia, wykonać tracheotomią.

b) w krtani. I tutaj nagła pomoc lekarska jest niezbędna tylko w przypadkach ze znaczniejszą dusznością. Niejednokrotnie udaje się usunąć ciało obce z krtani endolaryngealnie pincetką Schröttera (po uprzedniem miejscowem znieczuleniu). W razie niemożności usunięcia ciała obcego i zagrażającego uduszenia — wykonać tracheotomią, a wtedy zwykle ciało obce daje się z łatwością usunąć od dołu.

c) w nosie. Najczęściej ciała obce w nosie znajdują się w dolnym przewodzie nosowym. Zalecane tutaj zwykle środki pobudzające do kichania (tabaka i t. p.) są częściej szkodliwe, niżeli pożyteczne. Niekiedy ciała obce

z nosa udaje się usunąć przez wstrzykiwanie do nosa od strony zdrowej wody letniej; zabieg ten jednak wymaga wielkiej ostrożności i umiejętności (łatwość dostania się wody do ucha). Ciała obce okrągłe o gładkiej powierzchni po stwierdzeniu wziernikiem ich obecności w nosie (nie polegać na wywiadach!) najlepiej usuwać w sposób następujący: po znieczuleniu błony śluzowej nosa kokainą wsuwamy ostrożnie poza ciało obce łyżeczkę uszną, lub zagięty na końcu zgłębnik (w ostateczności można nawet użyć podwójnej szpilki do włosów) i nimi staramy się ściągnąć ostrożnie ciało obce. Usuwanie z nosa ciał obcych o powierzchni nierównej, kanciastych i t. p. ze względu na możliwość znaczniejszych uszkodzeń i ze względu na potrzebę wykonywania niekiedy poważniejszych zabiegów wymaga już specyalnej umiejętności i z tego względu chorych takich należy o ile możności jaknajprędzej skierować do specyalisty.

d) w oku — drobne a lekkie ciała obce znajdziemy zazwyczaj pod powieką górną lub dolną tuż ponad, względnie popod wolnym brzegiem powieki. Ukryte w załamku górnym, co bywa rzadziej, łatwo wykazać i wydobyć łyżeczką Daviela. Odpryski metaliczne (zendra, opiłki żelazne) drobne, wbijają się powierzchownie tylko w rogówkę, skąd je, po poprzedniem znieczuleniu rogówki kokainą (5%) dokładnie wydobyć należy igiełką dyscysyjną lub t. z. dłutkiem rogówkowem. Ciała obce, tkwiące w komórce przedniej, wymagają już delikatniejszego zabiegu operacyjnego. Ciała obce, które, przebiwszy twardówkę lub rogówkę, dostały się w głąb oka, sprowadzają z reguły utratę oka, bądźto za pośrednictwem chronicznej iridokyklitis plastica, bądź też panophthalmitis. Ważniejszem jest niebezpieczeństwo współczulnego zapalenia oka 2-go, dlatego w przypadkach podobnych wskazaną jest enukleacya. Tylko tam, gdzie ciałem obcem jest stal lub żelazo, można w świeżych przypadkach uniknąć enukleacyi przez wydobycie elektromagnesem.

Wobec każdego cięższego zranienia oka, pierwszem zadaniem jest skrupulatna czystość i założenie opatrunku przeciwgnilnego. Specyalista oceni, jaki zabieg, a względnie leczenie, będzie w dalszym ciągu wskazane. W razie dostania się do oka wapna, nie zapominać, iż do przepłukiwania oka w takim przypadku wolno użyć tylko rozczynu cukru trzcinowego (ew. mleka).

e) w oskrzelach i w tchawicy wymagają zwykle poważniejszych zabiegów i odpowiednich przyrządów. W przypadkach grożących natychmiastowem uduszeniem, nim będzie można zastosować odpowiedni zabieg, należy wykonać tracheotomią, rozciągnąć hakami ranę i starać się odpowiednimi kleszczykami odszukać i usunąć ciało obce.

f) w przełyku. Rozpoznanie opieramy na wywiadach i stwierdzeniu trudności w połykaniu. Zwykle chodzi o ciała o ostrych kantach (kawałki kości, sztuczne zęby), rzadziej o ciała okrągłe lub kuliste (monety). Chorego możliwie szybko skierować do specyalisty, umiejącego ezofagoskopować, gdyż pozostawanie tych ciał dłużej w przełyku powoduje zawsze powstawanie odleżyn i zapalenie ropne śródpiersia. Oesophagotomia jest wskazaną dopiero po nieudanych próbach usunięcia ciała obcego przez ezofagoskop.

g) w uchu zewnętrznem. Przedewszystkiem, co jest bardzo ważne, przekonać się osobiście, że obce ciało rzeczywiście znajduje się w uchu, zbadać jego własności, zbitość, wielkość, położenie, unikać wszelkich narzędzi, zastosować zaś silne przestrzykiwanie. Takowe jest bezskuteczne i bezcelowe, jeżeli błona bębenkowa jest przedziurawiona i wstrzyknięta woda uchodzi przez trąbkę do gardła. Gdzie przewód jest już ścieśniony wskutek następowego zapalenia, wtedy naprzód je wyleczyć, a potem dopiero przystąpić do wydobycia ciała obcego. Tylko wtedy, jeżeli grozi niebezpieczeństwo, jeżeli wystąpią silne bóle ucha i głowy, nudności, zrywania na wymioty, gorączka, tarcza zastoinowa albo zatrzymanie wydzieliny w uchu środkowem, można próbować przy dobrem oświetleniu i pod kontrolą wzroku wydobyć ciało obce ostrożnie, za pomocą narzędzi, zgłębników, łyżeczek usznych, lub haczyków tępych. Gdzie to się nie udaje, a wydobycie obcego ciała wobec groźnych objawów koniecznie jest wskazane, należy przystąpić w uśpieniu do zabiegu operacyjnego, polegającego na oddzieleniu małżowiny i ochrzęstnej części tylnej ściany przewodu, lab na oddłutowaniu kostnej części tylnej ściany dla ułatwienia przystępu do ciała obcego. Gdzie zaś groźnych objawów niema, a przestrzykiwanie nie pomogło, tam lepiej zostawić obce ciało w uchu, zachować się wyczekująco i po jakimś czasie znowu próbować wydalenia za pomocą przestrzykiwania, bo obce ciało może bardzo długo pozostać w uchu, bez najmniejszej szkody dla zdrowia, podczas gdy nieostrożne próby wydobycia za pomocą narzędzi mogą sprowadzić bardzo znaczne szkody dla zdrowia, a nawet niebezpieczeństwo dla życia. Szczególnie u dzieci nie wolno używać żadnych narzędzi, chyba w uśpieniu. Żyjące owady nie dające się z ucha usunąć wystrzykiwaniami, należy naprzód zabić przez wlewanie do ucha letniej oliwy, olejku terpentynowego albo spirytusu.

Obce ciało w uchu środkowem można próbować poruszyć z miejsca zapomocą zabiegu Politzera albo przestrzykując jamę bębenkową przez trąbkę Eustachiusza.

Jeżeli próby są bezskuteczne, należy przystąpić do wydobycia operacyjnego.

h) w żołądku i w jelitach. Choremu podawać dużo ziemniaków, chleba, kapusty i t. p., aby uchronić przewód pokarmowy od możliwego uszkodzenia przez przesuwające się ciało obce. Gdy to nie wystarcza, ciało obce nie zostaje wydalone z kałem i istnieją po temu wskazania, skierować chorego do chirurga celem wykonania odpowiedniego zabiegu operacyjnego.

Dławienie się — patrz wyżej Ciała obce.

Drgawki. Uwzględnić przyczyny. U dzieci najczęściej krzywica, zaburzenia w trawieniu i t. p. (patrz w podr. terap. Eclampsia infantum); u dorosłych mocznica, tężec, rzucawka porodowa, histerya (patrz odpowiednie artykuły w podręczniku terap.), padaczka (patrz dalej) i t. p.

Duszenie się: *a) ciałami obcymi* — patrz wyżej. *b) gazami trującymi;* chorego ułożyć na świeżem powietrzu z uniesioną głową i porozpinanem ubraniem; wdychanie czystego tlenu, sztuczne oddychanie; zlewanie zimną wodą, ewentualnie upust krwi. Zresztą patrz otrucia. *c)* skutkiem *zawalenia się ziemi* lub budynku — postępowanie takie samo, jak przy uduszeniu wogóle, obok tego należy jednak stwierdzić, czy jama ustna jest wolna i czy kościec nieuszkodzony.

Elektrycznym prądem porażenie. Pierwszem zadaniem jest uwolnienie porażonego od działania prądu (przez wyłączenie prądu, przecięcie drutu nożycami izolowanemi lub usunięcie drutów oplatających chorego). Uważać przytem na własną izolacyę i nie dotykać drutów ani chorego obnażonemi rękami. W braku dokładniejszej izolacyi staramy się uwolnić chorego z drutów za pomocą suchego drzewa, przedmiotów porcelanowych lub szklanych. Samemu można się izolować za pomocą kauczukowych rękawiczek, lub stanąwszy na suchej desce, krześle, drabinie, słomie, owinąć sobie ręce suchemi chustkami lub suchem ubraniem. Zresztą ratujemy chorego zależnie od objawów, jak przy omdleniu, duszeniu się, wstrząśnieniu mózgu i t. p.

Kolka — patrz odpowiednie rozdziały w podr. terap.

Krwotok. W razie krwotoku z kończyn najlepiej założyć prowizorycznie opaskę Esmarcha powyżej miejsca krwawiącego; w braku opaski można na razie użyć chustki, paska, szelek i t. p.; obwiązać nimi kończynę, a końce ich skręcać zapętlonym w nich kawałkiem drzewa aż do ustania krwotoku. Zresztą postępowanie nasze, zależnie od rodzaju, usadowienia i przyczyny krwotoku musi być różne — ucisk na ranę lub odpowiednią tętnicę, podwiązka, tamponada. Jak postępować przy krwotokach z narządów wewnętrznych (płuca, żołądek, jelita, narządy płciowe niewieście, nos i t. p.) patrz w odpowiednich miejscach

podręcznika teraupetycznego. W razie krwotoku po postawieniu pijawek — przyżeganie cum argento nitrico, lub uciśnięcie krwawiącego miejsca tamponem z waty przepojonej cum ferro sesquichlorato. W razie krwotoku jelitowego z powodu połknięcia pijawki — lewatywy z wody słonej. W razie silnego krwawienia z dziąseł, zatykanie waty przepojonej c. ferro sesquichlorato. Patrz także »Wskazówki prakt. z zakresu chirurgii« str. 267.

Omdlenie. Ułożenie chorego na równi pochyłej z głową nieco niżej (np. na łóżku bez poduszek z podłożonymi pod nożny koniec łóżka klocami drzewa i t. p.); świeże powietrze (otworzyć okna); ubranie chorego porozpinać, zwłaszcza usunąć wszelki ucisk na szyję, klatkę piersiową i brzuch chorego (kołnierzyki, gorset, pas i t. p.); zadrażnić w odpowiedni sposób skórę i błonę śluzową nosa chorego (skrapianie twarzy zimną wodą, nacieranie skroni octem z wodą lub eterem, nacieranie stóp i dłoni szczotkami, drażnienie powonienia amoniakiem, mocnym octem i t. p.); w razie bardzo silnego omdlenia zastrzyknięcie kamfory, eteru. Po przywróceniu chorego do przytomności kazać mu się napić czarnej kawy, mocnej herbaty i t. p.

Oparzenie. Jeśli widzimy człowieka objętego płomieniem, nie dać mu biec, lecz kazać mu rzucić się na ziemię, okryć kocami, ubraniem i t. p. i tarzać go po ziemi, a następnie dopiero zlać go obficie wodą. Dalsze postępowanie vide Combustio w podr. terap. Przy oparzeniu kwasami należy oparzone miejsce zmyć alkaliami (mydliny, woda wapienna, magnezya, wody alkaliczne — szczawnicka, bilińska i t. p.); przy oparzeniu alkaliami (ługami) miejsca oparzone obmywamy rozcieńczonymi kwasami, jak octem, limonadą i t. p. Zresztą postępowanie takież, jak przy zwykłych oparzeniach.

Padaczka (epilepsia). Podczas napadu ochraniać chorego od uszkodzenia; podłożyć mu pod głowę poduszkę, rozpiąć uciskające części ubrania; celem uchronienia języka od obrażenia można choremu włożyć pomiędzy zęby łyżkę dobrze owiniętą płótnem. Zresztą zachowanie nasze jest bierne; w razie silnego zaczerwienienia twarzy i nabrzmienia żył szyjnych — zimne okłady na głowę.

Piorunem porażenie. Poziome położenie, zlewanie zimną wodą zwłaszcza twarzy i klatki piersiowej, sztuczne oddychanie, rozcieranie kończyn zimną wodą. Dobre zwłaszcza wyniki ma się otrzymywać przez drażnienie mięśni i nerwów prądem faradycznym, jako też przez drażnienie skóry szczotką elektryczną. Zalecają także okładanie ciała rażonego świeżą ziemią. Analeptica. Miejscowe oparzenia skóry leczą się w zwykły sposób.

Powieszenie. Przedewszystkiem ostrożnie odciąć wisielca, by nie upadł na ziemię, i usunąć zaciskającą pętlę; ułożenie chorego z nieco podniesioną głową na świe-

żem powietrzu; sztuczne oddychanie; zadrażnienie skóry przez skrapianie i nacieranie. Lewatywy z solą i z mydłem. Gdyby oddechy po pewnym czasie ustały, znowu rozpocząć sztuczne oddychanie.

Skurcz głośni — patrz Laryngospasmus w podręczniku terap.

Słoneczny udar, porażenie słoneczne. Chorego umieścić w miejscu przewiewnem, cienistem, z głową wzniesioną (jeśli twarz zasiniona) lub spuszczoną (jeśli twarz blada). Zimne, najlepiej lodowe okłady na głowę, gorczyczniki na łydki, szczotkowanie rąk i nóg szczotką faradyczną, zastrzykiwanie kamfory, eteru, sztuczne oddychanie. Jeśli chory może łykać, podawać mu zimną wodę z rumem lub wino w małych dawkach; nieprzytomnym — lewatywy z wody.

Uduszenie bez względu na przyczynę wymaga podobnej pomocy jak powieszenie. Zresztą patrz także duszenie się.

Ukąszenie: *a)* owadów — natychmiastowe posmarowanie w miejscu ukąszenia amoniakiem, ichtyolem, thigenolem i t. p. *b)* żmij i innych gadów — patrz otrucia (jad żmij). *c)* zwierząt wściekłych. Podwiązać kończynę powyżej rany sznurkiem lub t. p. Ranę zaś samą natychmiast wypalić rozpalonem żelazem lub rozżarzonym węglem. Do wypalenia rany można także użyć jodyny, kw. siarkowego, azotowego, solnego, 1% kali causticum. (Zalecane niejednokrotnie wyssanie rany grozić może ratującemu zakażeniem w razie istnienia w jamie ustnej jakichś obrażeń). Poza tem możliwie jaknajszybsze zastosowanie leczenia ochronnego metodą Pasteura (skierowanie chorego do odpowiedniego zakładu).

Utonięcie. Przedewszystkiem usunąć palcem z jamy ustnej i z górnych dróg oddechowych zanieczyszczające je piasek i błoto; porozpinać ubranie i zastosować długotrwałe sztuczne oddychanie i miesienie serca. Jednocześnie nacieranie i ogrzewanie ciała (ogrzane kołdry wełniane, butelki z ciepłą wodą na nogi, ciepłe okłady na brzuch); miesienie całego ciała w kierunku ku sercu; środki ogólnie trzeźwiące; wprowadzanie, o ile to możliwe, ciepłych napojów (kawa, herbata); napoje wyskokowe.

Wstrząśnienie mózgu. Ułożyć chorego głową na dół, porozpinać ubranie; zimne okłady z octem lub pęcherz lodowy na głowę, ciepłe okłady na nogi; spokój; ciemność; drażnienie skóry jak przy omdleniu. Środki podbudzające — eter, piżmo — (stosować ostrożnie).

Wstrząs (Shock). Ułożenie chorego poziome, z opuszczoną głową i uniesionemi wysoko nogami. Wyciskanie krwi z kończyn górnych i dolnych (przez silne owijanie ich) w kierunku ku mózgowi i sercu. Zastrzyki-

wanie pod skórę (500—600 cm.^{3}) lub do żyły (1000—1500 cm^3) wyjałowionego rozczynu soli kuchennej 0,8% z dodatkiem 8—10 kropli orygin. (1 : 1000) adrenaliny. Zastrzykiwanie kamfory, eteru; gorczyczniki na dołek podsercowy, stopy i łydki. Jeśli oddech ustaje — sztuczne oddychanie, środki drażniące skórę i błony śluzowe (szczotkowanie stóp i rąk, drażnienie piórkiem błony śluzowej nosa i t. p.). Gdy chory już może połykać, podać mu gorącą kawę, herbatę, wyskok.

Zmarznięcie. Pamiętać, że rozgrzewanie zmarzniętego winno się odbywać powoli, stopniowo, a nie raptownie i że należy zachować wszelkie ostrożności, aby nie złamać zesztywniałych i stąd kruchych członków. Chorego umieścić w chłodnym pokoju, najlepiej w wannie z zimną (około 15^0) wodą, której ciepłotę powoli podnosi się do 20^0; jeśli nie można użyć wanny, to ostrożnie nacierać skórę na całem ciele śniegiem, póki sztywność nie ustąpi, dalej ostrożnie wykonywać sztuczne oddychanie. Polecają także okłady alkoholowe na skórę. Po ukazaniu się oznak życia można przenieść chorego do cieplejszego pokoju, umieścić w łóżku, nacierać ciało flanelą, okryć kołdrą, podać trochę ciepłego napoju lub wina, unikać jednak środków silnie podbudzających.

Przy odmrożeniach poszczególnych członków — ostrożne (żeby nie złamać) nacieranie ich śniegiem lub kawałkiem lodu, póki skóra się nie zaczerwieni; dalsze postępowanie patrz podr. terap.

SZTUCZNE ODDYCHANIE.

Sztuczne oddychanie wykonywać możemy różnemi metodami. O ile ratujący ma do pomocy 2 ludzi, najlepiej użyć:

1) Metody Silvestra. Chory leży poziomo. Jeden pomocnik po rozwarciu ust chorego ujmuje jego język kleszczykami, lub po przebiciu igłą bierze go na grubą nitkę lub sznurek albo wreszcie utrzymuje go ponad wejściem do krtani przez odciągnięcie ku przodowi żuchwy za jej kąty (baczyć, by dolne zęby wystawały przed górnymi). *Przy stałej kontroli*, czy przy niżej opisanych ruchach powietrze wchodzi i wychodzi z dróg oddechowych, robimy 15—20 razy na minutę co następuje:

Po obu stronach chorego (o ile chory leży na ziemi, to klęcząc) umieszcza się ratujący z drugim pomocnikiem i każdy z nich bierze chorego za przedramię przy łokciu i przy stawie garstkowym. Na komendę »raz« odprowadzamy ramiona do góry, tak by leżały prawie równolegle poza głową chorego; na komendę »dwa«

powracamy do położenia równoległego przy tułowiu, przyczem ostatnim momentem tego aktu jest naciśnięcie klatki piersiowej chorego (w dolnym obwodzie) jego własnymi przedramionami.

Postępowanie to jest tylko wtedy skuteczne, o ile przy ruchu »raz« słyszymy wdech, a przy »dwa« — wydech. Zaniedbanie kontroli pod tym względem (język, rewizya palcem wejścia do krtani) powoduje to, iż cały ten zabieg jest tylko »bezcelowem szamotaniem się«.

O ile mamy tylko jednego pomocnika, powierzamy mu pieczę o język chorego i używamy następującej:

2) metody: Stajemy lub klękamy przy chorym z boku, zwróceni twarzą ku nogom chorego; 4 palcami każdej ręki hakowato zgiętymi ujmujemy łuki żebrowe chorego w linii pachowej przedniej, i przez rozciąganie brzegów łuków ku górze i ku zewnątrz wykonywamy wdech; wydech wykonywa się przez uciskanie brzegów łuków w dół i ku wewnątrz. (Przy tej metodzie amplituda oddechu jest mniejsza, niż przy metodzie poprzedzającej, lecz większa niż przy metodzie Sylwestra, wykonywanej przez jednę osobę). Zabieg powyższy wykonywamy 15—20 razy na minutę; co 5—10 minut robimy przerwę i uważamy, czy chory sam nie zaczyna oddychać. Znane są przypadki, gdzie chory wracał do życia dopiero po $1^1/_2$ godzinnem sztucznem oddychaniu.

W razie przedostania się do jamy ustnej płynu z żołądka — należy go starannie wycierać kawałkami gazy, płótna i t. p., zachodząc owiniętym w nie palcem poza podstawę języka.

O ile ratujący nie ma do pomocy nikogo, może również użyć tej metody, powinien jednak wyciągnąć najprzód język chorego, umocować go do brody i kontrolować, czy przy wykonywanych ruchach powietrze wchodzi i wychodzi z dróg oddechowych.

Prócz tych 2 metod bywają stosowane także i inne mniej polecenia godne metody, jak np.

3) Metoda Marshall-Halla. Chorego kładziemy twarzą ku dołowi, z czołem opartem na jego własnem przedramieniu, z uniesioną klatką piersiową, (pod którą w tym celu podkładamy wałek, np. ze zwiniętej odzieży); nos i usta chorego pozostają przy tem wolne. Celem wykonania wdechu, obracamy chorego dość powolnie na bok, a nawet prawie na plecy, poczem (wydech) szybko kładziemy go napowrót twarzą na dół. Zabieg ten powtarzamy około 15 razy na minutę, przyczem, gdy twarz chorego jest zwróconą ku dołowi, uciskamy jego grzbiet (tylne końce żeber) w kierunku ku głowie, ułatwiając przez to wydech.

4) Metoda Howarda. Chory leży początkowo na brzuchu; pod jego regio epigastrica podkładamy jakiś wałek (np. zwinięte ubranie), a pod czoło — przedramię

chorego, tak iż usta leżą najniżej. Położywszy płasko ręce na grzbiecie chorego w miejscu wzniesionem przez wałek, ugniatamy kilkakrotnie całym ciężarem swego ciała grzbiet chorego, dopóki znajdujący się w żołądku lub w drogach oddechowych płyn nie zostanie wyrzucony przez nos i usta. Teraz obracamy chorego szybko na grzbiet i podkładamy wałek pod okolicę lędźwiową chorego, tak iż epigastrium i dolny brzeg żeber są najwyżej, ramiona i potylica najniżej. Klękamy okrakiem ponad pacyentem, obejmując kolanami jego biodra (Hüften) i kładziemy obie ręce na dolne części klatki piersiowej, tak aby nasze duże palce leżały tuż przy brzegu wyrostka mieczykowatego, a pozostałe palce zachodziły w odpowiednie dolne przestwory międzyżebrowe. Przyciskając swoje łokcie do swoich boków, nachylamy się całym ciężarem swojego ciała w kierunku ku pacyentowi, dochodząc swymi ustami bez mała do ust pacyenta, przyczem z wzrastającą siłą wywieramy rękami ucisk w kierunku przepony chorego. Doszedłszy prawie do ust pacyenta, szybko się cofamy z powrotem do poprzedniej klęczącej pozycyi. Ruchów tych wykonywamy około 10—15 na minutę.

5) M e t o d a L a b o r d e a. Ująwszy język chorego w kleszcze lub na nitkę, wyciągamy go powoli i pozwalamy mu znowu cofnąć się do jamy ustnej, powtarzając ten zabieg rytmicznie tak długo, póki chory nie zacznie sam oddychać. Sposób ten ma jednakże znaczenie tylko pomocnicze i może być stosowany t y l k o p r z y i n n y c h w y ż e j p o d a n y c h m e t o d a c h. nigdy zaś sam przez się.

Do cucenia silnie omdlałych przy porodzie noworodków używamy:

6) M e t o d y w a h a ń S c h u l t z e g o. Dziecko, zwrócone ku nam grzbietem, trzymamy tuż ponad podłogą, pomiędzy lekko rozstawionemi nogami w ten sposób, iż cały ciężar dziecka spoczywa na naszych wskazujących palcach, wprowadzonych od strony grzbietu pod pachy dziecka; wielki palec każdej naszej ręki spoczywa przytem lekko na przedniej ścianie klatki piersiowej dziecka, pozostałe 3 palce leżą ukośnie na jego grzbiecie; główka dziecka znajduje sobie oparcie o brzegi obydwu dłoni. Trzymając dziecko w ten sposób, wyprężonemi rękami podrzucamy je z tej wiszącej pozycyi ku górze tak wysoko, dopóki dolna część ciała dziecka własnym ciężarem nie opadnie ku twarzy; (teraz cały ciężar dziecka spoczywa na naszych dużych palcach). Skutkiem tego przegięcia klatka piersiowa ulega tak znacznemu uciskowi, iż następuje silny wydech, a nagromadzony w drogach oddechowych płyn wypływa obficie przez usta i nozdrza, skąd go należy usunąć. Skoro wypływ ten ustał, obniżamy bardzo szybko swe naprężone

ramiona ku dołowi, doprowadzając dziecko nagle do jego pierwotnego położenia, przyczem (przez nagłe uwolnienie klatki piersiowej) do płuc wciska się silnie powietrze (wdech). W ten sam sposób powtarzamy wydech i wdech dopóty, dopóki dziecko samo nie zacznie oddychać, przyczem jednak należy unikać nadmiernego oziębienia dziecka. W tym celu polecają po 8—10 sztucznych oddechach umieszczać dziecko w ciepłej kąpieli, a w razie braku jeszcze oddechów, powtarzać poprzedni zabieg.

Oznaki śmierci. Poza szeregiem innych, zwykle w podręcznikach przytaczanych, najpewniejszemi oznakami śmierci są: maksymalne rozszerzenie źrenic i m i ę k k o ś ć rogówki (oczywiście przy zupełnym braku tętna, oddechów, zupełnej bladości), brak odczynowego zaczerwienienia po kapnięciu na skórę roztopionym lakiem i wreszcie brak wypływu krwi po otwarciu tętnicy promieniowej przy stawie nadgarstkowym, co bardzo łatwo i szybko daje się wykonać.

OTRUCIA.

UWAGI OGÓLNE.

W rozpoznaniu podejrzanego otrucia należy zwracać szczególną uwagę na następujące objawy:

Zachowanie się błony śluzowej ust, czy nie jest nadżartą i czy nie okazuje jakiegoś nienormalnego zabarwienia.

Zachowanie się skóry, czy wilgotna czy sucha, żółtaczkowa, czerwona lub pokryta wysypką.

Zachowanie się źrenic, zwężone czy rozszerzone i jak oddziaływają na światło.

Zapach wydychanego powietrza, zapach i wejrzenie wymiocin; tak samo zachowanie się moczu, który ewentualnie należy wypuścić kateterem.

Tętno, przytomność, drgawki, śpiączka i t d.

Należy zwrócić uwagę na otoczenie chorego, jakość powietrza w pokoju (zaczadzenie), flaszki, słoiki z resztkami trucizn, które dadzą się czasem z łatwością stwierdzić.

UWAGI TERAPEUTYCZNE.

Ponieważ największa wartość ratowania otrutych leży w szybkości działania, należy przeto pamiętać o środkach domowych, które każdej chwili można mieć pod ręką, a mianowicie:

Środki wymiotne: Sól kuchenna, spora łyżka w niewielkiej ilości wody; mąka gorczyczna, łyżeczka do łyżki w wodzie; łechtanie łuków podniebiennych, środki przeczyszczające jakie tylko mogą się znaleść pod ręką, klyzma.

Analeptica: Czarna kawa, rum, koniak, wino, zimne oblewania, flaszki z gorącą wodą, nacieranie szczotkami, synapizmy, lewatywy z octu, rytmiczne uderzenia dłonią w okolicę serca.

W zatruciu kwasami: mleko, woda białkowa, woda z mydłem, woda wapienna, kreda, lód.

W zatruciu alkaliami: ocet, mleko, oliwa, lód.

W zatruciu alkaloidami: silny wywar herbaty (zawiera w stosunku do zwykłego naparu znacznie więcej tanniny).

Aconitinum. Tojad. Zawiera akonitynę (najwięcej w korzeniu), najjadowitszą z wszystkich alkaloidów. *Objawy:* pieczenie w ustach, mocno szczypiący smak rzodkwi z następowem znieczuleniem języka, ból piekący wzdłuż przełyku i żołądka. Ślinotok, pragnienie, wymioty. Mrowienie i drętwienie członków, porażenie dolnych kończyn. Uczucie zimna, zimne poty, kolka, rzadko biegunka. Lęk, zawroty i ból głowy, amblyopia i głuchota, źrenice zwykle rozszerzone. Tętno drobne i zwolnione do 40, arytmia. Oddech ciężki powierzchowny. Drgawki. Świadomość często utrzymana. Przebieg czasem bardzo szybki, pół do kilku godzin. Śmierć z porażenia ośrodków oddechowych lub zupełne wyzdrowienie. *Leczenie:* (środki wymiotne?). Przepłukanie żołądka, sztuczne oddychanie. Nadto acid. tannici 2% co 5 minut łyżkę. Pigułki jodowe. **Dos. letal.** = **0·003.**

Acid. carbolic. Dos. tox. = 1—10 gr. — **Dos. letal. 10 gr.** Zatrucia wskutek okładów i opatrunków karbolowych dłuższy czas stosowanych objawiają się odurzeniem, nudnościami, wymiotami, często mumifikacya członków np. palców pod opatrunkiem karbolowym. Skóra chłodna, lepki pot. Mocz okazuje zabarwienie zielonawe, które na powietrzu brunatnieje. Reakcya chlorkiem baru okazuje zmniejszenie wolnych siarkanów. *Leczenie:* usunąć przyczynę. — Zatrucie ostre po wypiciu silnego roztworu lub zgęszczonego karbolu. *Objawy:* piekący ból w ustach, gardle, przełyku i żołądku; zbielenie błony śluz., wymiociny białe, śluzowe, zdradzają zapach karbolu. Zawroty głowy, szum w uszach, bladość twarzy, zwężenie źrenic, utrata przytomności, oddech nieregularny, osłabienie tętna, zapad, śpiączka. *Leczenie:* Emetica. Przepłukanie żołądka wodą wapienną. Wewnętrznie: Calcaria saccharata w rozczynie zgęszczonym. Sól glauberska (do injekcyj podskórnych), mleko, kleiki, excitantia, sztuczne oddychanie. *To samo tyczy się kreozotu, kreoliny, lysolu i t. p.*

Acid. hydrochloric. — **Dos. letal.** = **10—20 gr.** *Objawy:* zależne od ilości i zgęszczenia. Skóry nie nadżera, tylko dermatitis. Na błonie śluz. czasem błony podobne do dyfterytycznych. Silne palenie gardła i przełyku, gastroenteritis. Wymiociny żółte, brunatne zwykle z krwią, silnie kwaśne. Zawroty głowy, drgawki, zapad. Śmierć w ciągu doby lub nephritis. *Leczenie:* Zimne mleko, dużo płynów, woda białkowa lub mydlana. Magnesia usta in aqua, a z konieczności kreda lub soda ostrożnie

w małych ilościach. Pompa żoł. tam, gdzie niema obawy perforacyi. Później przeciw bólom narkotyk. rodki osłaniające jak kleiki, guma. Lód. W razie zapadu excitantia.

Acid. hydrocyanicum (kwas pruski, **Cyanek potasu, Aq. laurocerasi**, gorzkie migdały). Czasem w likierach. **Dos. letal.** = **0,06 gr.** = **1 kropla.** Cyankali = 0,25 jeżeli nierozłożony, 50—60 migdałów g. Połączenia podwójne z żelazem nietrujące. *Objawy:* Dawka zabójcza po 2—5 minutach powala o ziemię, krzyk, ból głowy, utrata świadomości. Kurcz oddechowy, wydech ciężki, przedłużony. Gałki oczne wytrzeszczone, lśniące. Źrenice szerokie. Śmierć w kilku minutach z porażenia oddychania Plamy pośmiertne i krew jasno czerwone. Gdy dawka nie wystarczająca, objawy szybko ustępują. Sinek potasu działa nadto żrąco na bł. śluz. żołądka. *Leczenie:* Pobudzić do wymiotów, w początkach sonda żołądkowa. Sztuczne oddychanie. Excitantia podskórnie. Zlewania zimne w ciepłej kąpieli. Venesectio z transfuzyą krwi.

Acid. nitricum. — **Dos. let.** = **8—15 gr.** — Działanie i leczenie jak acid. hydrochloric.

Acid. oxalicum. Kw. szczawiowy. — **Dos. letal.** = **4·0—40·0:** *Objawy:* Smak bardzo kwaśny z następowem paleniem. W gardle uczucie dławienia. Piekący ból w żołądku, wymioty. Ogromne osłabienie, omdlenie, śpiączka. Bladość lub sinica powłok. Ciepłota ciała obniża się, oddechy płytkie. Mrowienie kończyn, bóle ciągnące w lędźwiach, drgawki, biegunka krwawa. Moczu skąpo, w nim kryształki szczawianu wapn., cukier i białko. Czasem anuria. Śmierć w kilka godzin lub dni z porażenia serca, uraemii. *Leczenie:* Aqua calcis co 10 minut szklankę kilka razy, kreda, Calcaria saccharata. Magnesia usta. Symptomatycznie lodowe pigułki, narkotyk, gorczyczniki. Przeciw anuryi diuretica i diaphoretica. — Excitantia.

Acid. picronitricum. Dawki **powyżej 2 gr.** mogą spowodować śmierć. Smak gorzki. Rozkłada ciałka krwi. Gastroenteritis. Wymiociny żółte. Zabarwienie żółte skóry i spojówek. Mocz żółty lub czerwony. Zajęcie sensorium. Kurcze. Nephritis — *Leczenie:* Przepłukanie żołądka, ol. ricini, sól glauberska. Mocna kawa.

Acid. sulfuricum. H_2SO_4. — **Dos. letal.** = na próżny żołądek **4 gr.** zgęszczonego kwasu. — *Leczenie* jak przy Acid. hydrochloricum. — Nie używać pompy żołądkowej!

Aether sulfur. Wypity w większej ilości może spowodować uduszenie z wzdęcia, pęknięcie żołądka lub przepony. Używany długi czas jako napój sprowadza zatrucie chroniczne podobne jak w alkoholizmie. Wdychany działa na ośrodki kory mózgowej i rdzenia

przedłużonego powolniej i łagodniej niż chloroform; podniecenie dłuższe, narkoza słabsza. Ślinotok. — Początkowo zaczerwienienie twarzy, tętno silniejsze i szybsze, oziębienie ciała większe, niż po chloroformie. Odruch rogówkowy zwykle się utrzymuje. Groźnym objawem jest ustawanie oddechu. Śmierć następuje z porażenia oddychania a następowo serca. Nagłe porażenie serca (syncope) rzadsze, niż po chloroformie, częstsza natomiast następowa pneumonia. — *Leczenie:* Sztuczne oddychanie na wolnem powietrzu ułożywszy chorego skośnie z obniżoną głową, zbryzganie piersi zimną wodą, faradyzowanie nerwów przeponowych a skoro nastaną oddechy, amoniak do wąchania. Injekcya strychniny (0·002), Tracheotomia, wdmuchiwanie kateterem tlenu.

Alkalia. Ług potasowy, sodowy i węglany tychże. Mydło potasowe i amoniak. — **Dos. letal.** zgęszcz. rozczynu **NaOH** i **KOH** powyżej **5 gr.** — a potażu K_2CO_3 = mniej więcej **15 gr.** — Działanie żrące szybkie i głębokie. Smak obrzydliwy, ługowaty, okropnie palący skłania odruchowo do wyplucia. Błona śluzowa ust zniszczona. Jeżeli połknięty — palenie w przełyku i żołądku, dławienie. Wymioty gwałtowne mazistą szarą treścią lub brunatną, alkaliczną. Wielkie pragnienie, trudność połykania. Przytomność często utrzymuje się. Wzdęcie brzucha, kolka, czasem biegunka i drgawki niestale. Zapad. Mocz alkaliczny. Śmierć w pierwszych trzech dniach lub po tygodniach wskutek następstw (strictura cardiae et pylori). — *Leczenie:* Nie sondować lecz neutralizować kwaskami! Ocet, kwas cytrynowy rozcieńczony. Dużo płynów, mleko, kleiki. Pigułki lodowe. Opium lub injectio morphii. Przeciw zapadowi excitantia, lewatywa z wina. Odżywcze lewatywy. — Gdy obrzęk głośni — tracheotomia. — Później leczenie chirurgiczne.

Alkohol. — **Dos. letal.** trudna do oznaczenia — mniej więcej **150—300 gr.** czystego alkoholu. U dzieci = 60—100 gr. Objawy ostrego zatrucia: palenie w ustach i żołądku, krótki okres podniecenia, zaczerwienienie twarzy, błyszczące oczy, nastrzykanie spojówek, źrenice zwężone, tętno przyspieszone, woń wyskoku z ust. — Depresya, utrata przytomności, bezwładność, oddech powolny ciężki, charczący. Tętno zwolnione, małe. Znaczna bladość, skóra zimnym lepkim potem pokryta, źrenice rozszerzone, zniesienie odruchów, oddawanie bezwiedne kału, drgawki toniczne i kloniczne, trismus. Śmierć po 1 lub kilku godzinach albo po długim śnie wyzdrowienie. — *Leczenie:* Przepłukanie żołądka. U krwistych i tęgich zapobiec udarowi przez upust krwi, wzniesienie głowy i zimne okłady na głowę a gorące na kończyny, gorczycznik na łydki i kark, lewatywy z octu (1:4). W razie zapadu injectio ol. camphor., a jeżeli połykać może

— 10 kropel liq. ammonii caustic. lub anisati na $^1/_4$ szklanki herbaty, czarna kawa. W razie potrzeby sztuczne oddychanie, wyciągnięcie języka, faradyzacya n. phrenici.

Ammonia pura liquida. — Podobnie jak inne Alkalia (zobacz), nadto dyspnoe, oedema glottidis, salivatio. Bronchitis acuta lub pseudocrouposa, oedema pulmonum — Zapad i śmierć szybko, czasem po kilku minutach lub godzinach; w następnym dniu rokowanie dość dobre. — **Dos. letal.** = **4·0–40·0**. *Leczenie* zobacz Alkalia.

Amylium nitrosum — p. nitroglycerinum.

Anilinum (amidobenzol) — **Dos. letal.** dotychczas niestwierdzona, mniej więcej **powyżej 10 gr.** — W większej ilości połknięta lub w postaci pary wdechnięta (w fabrykach) powoduje ból głowy i zawroty, osłabienie, chód zataczający, nudności, omdlenie. Zmiany we krwi (Methemgl.). Znaczna sinica skóry, dyspnoe. Wydech o zapachu aniliny. Tętno przyspieszone, drobne, potem zwolnione, zapad. Drgawki rzadko. Mocz brunatno czerwony. W cięższych zatruciach śmierć. Farby anilinowe dla ustroju przeważnie obojętne, o ile nie zanieczyszczone arszenikiem. *Leczenie:* zobacz nitrobenzol.

Antymonu połączenia. Tartarus Stibiatus. Dos. let. trudno oznaczyć z powodu wymiotów i indywidualizmu. U dzieci już czasem 0·10 działa zabójczo. Działanie podobne jak arsenu, lecz słabsze. *Leczenie:* Po przepłukaniu żołądka tannina i znów przepłukanie lub purgans. Zresztą symptomatycznie: pigułki lodowe, morfina, excitantia.

Argentr. nitr. — **Dos. letal.** duża, **trudno oznaczyć.** Śmierć prawie nigdy, gdyż zapobiegają temu wymioty. *Objawy:* Nadżarcia błony śluzowej powierzchowne, strup biały. Ból piekący. Gastroenteritis. Wymiociny białe ciemnieją na świetle. Zawroty głowy, zapad. *Leczenie:* Środki wymiotne zwykle zbyteczne, więc mleko, przepłukanie obfite żołądka wodą słoną lub białkową. Zresztą symptomatycznie.

Arsen. Najzwyklejsze połączenia: Surowy arsen metaliczny (Cobaltum v. ziemia angielska) używany jako trutka na muchy. Bezwodnik kwasu arsenawego (arszenik biały). Sol. arsen. Fowleri, roztwór arseninu potasowego, zawiera 1% As_2O_3., Sol. arsen. Pearsoni, arsenian sodowy 1 : 600 aq., Zieleń Scheelego i schweinfurtska, arsenin, względnie octo-arsenin miedziowy. Wiele barwików anilinowych zawiera arsen jako zanieczyszczenie fabryczne, stąd As w tapetach i materyałach na ubrania nietylko zielonych. **Dos. letal.** As_2O_3 = **około 0·10 gr.** Dos. toxica = mniej więcej 0,01 gr. — Otrucie ostre objawia się po $^1/_2$—1 godziny w rozmaitej postaci: I. postać (na czczy żołądek) Arsenicismus gastrointestinalis podobny do cholery azyatyckiej lub zatrucia grzybami. Nudności

wymioty (corpus delicti), boleści w żołądku i brzuchu, biegunka gwałtowna, stolce krwawe, obrzydliwie cuchnące, później wodniste albo odrazu ryżowe. Rysy zaostrzone. Pragnienie. Tętno szybkie, drobne, czasem sinica, zapad; już po 12 godzinach śmierć albo pozorna poprawa, potem dreszcz, osutka płonicza, stranguria (w moczu arsen), zapad i śmierć 4—8 dnia. II. postać (na pełny żołądek) Ars. cerebrospinalis: zawroty i ból głowy, ból w kończynach, niedowład., parestezye, nagły zapad bez objawów jelitowych, sinica, coma, czasem drgawki i szybko śmierć (6—8 godzin). Rokowanie gorsze, niż w I-szej. III. Postać mieszana, częsta. IV. Na skórę i bł. śluz. pochwy stosowany (pasta) tworzy w miejscu bolesne owrzodzenia a stąd zresorbowany daje objawy powyższe. — *Leczenie:* Jeżeli wymioty słabe ½—1 Prawaza Apomorphini 1% lub pulv Ipecac. 1,00 naraz a nigdy Tart. stib.! Przepłukać żołądek dokładnie! (Nie podawać kwasów). Potem dopiero antidotum arsenici albi; Rp. Magn. hydrooxyd. recenter parati in aqua. Dtur. 200 gr. DS. zażyć ⅓ część naraz, a resztę co 10 minut łyżkę. — Później ol. ricini i diuretica. Leczenie symptomatyczne.

Atropinum. Belladonna. Hyoscyamus, Datura Str. Dos. toxica = 0·01 gr. — **Dos. letal. = 0·10 gr.** Dla dziecka kilka jagód belladony lub kilkanaście nasion datury. Odwar z kilku gramów liści. Śmiertelność względnie mała = 10%. — *Objawy* występują szybko. Po kilku minutach suchość w ustach i drapanie w gardle, niemożność połykania. (Po jagodach nudności i wymioty). Zaczerwienienie i obrzmienie twarzy, tętno przyspieszone do 130, (porażenie N. vagi), silne tętnienie karotid. Skóra sucha, szkarlatna, uczucie gorąca. — Rozszerzenie źrenic, zaburzenia wzrokowe. Zawroty i ból głowy, złudzenia i omamy. Szał. Trismus. Później sopor lub coma. Śmierć w ciągu 12 godzin lub rokowanie quoad vitam dobre. — Objawy ustępują zwolna po kilku dniach. *Leczenie:* środki wymiotne. Przepłukanie żołądka odwarem garbnikowym. Laxans. Acid. tanic. 20% co 5 minut łyżkę. Zimne okłady na głowę. Gdy szał, injectio morphii. Rp. Pilocarpini 0.05 Aq. dest, 5·0 co kwadrans injectio Prawaza, aż się język zwilży.

Brom. W postaci pary wywołuje conjunctivitis, rhinitis, salivatio, strasznie męczący kaszel, spasmus glottidis, bronchitis a nawet pneumonią. — Zawroty i ból głowy, odurzenie. Zażyty wewn. — silne zapalenie dróg pokarmowych, zapad i rychła śmierć. Sole bromowe obniżają czynność systemu nerwowego, stupor, osutka krostkowa. *Leczenie:* czyste powietrze, sztuczne oddychanie, alkohol na chustce do wdychania. Wewnętrznie klej krochmalny, woda białkowa. Ciepłe kąpiele.

Camphora. **Dos. tox. = 1,00—2,00 gr.** Rozdrażnienie

popęd do ruchów, gonitwa myśli, drżenie, zaczerwienienie twarzy, utrata świadomości, wymioty, drgawki, czasem szał. *Leczenie:* środki wymiotne, zlewanie zimną wodą.

Cantharides. (Lytta vesicatoria, Mylabris Cichorei). **Dos. letal. pulveris. cant. około 2 gr.** — tincturae c. 30 gr.; Emplastri Canth. 15 gr. — *Objawy:* Palenie języka, przełyku, żołądka, ślinotok, wymioty, pęcherze na bł. śluz. Biegunka niestale, parcie. W okolicy nerek ból, parcie na mocz, ilość moczu mała, mętny, zawiera białko, wałeczki nabłonkowe, palenie w cewce, bolesne erekcye, U ciężarnych abortus. Ból głowy, zwolnienie tętna, obrzęk twarzy, rozszerzenie źrenic. Coma. *Leczenie:* nie podawać tłuszczów ani napojów wyskokowych!! Przepłukanie żołądka, lub środek wymiotny, kleiki, mixt. gummosa, lód, bańki w okolicy lędźwiowej, kąpiele ciepłe, opium.

Chininum. — **Dos. letal. około 8 gr.** — Dos. tox. 1—1·50 gr. *Objawy:* Wymioty, ból brzucha, szum w uszach, odurzenie, głuchota i ślepota, halucynacye, ogromne osłabienie, morzysko, śpiączka, tętno zwolnione, ciało chłodne, sinica, czasem abortus. Śmierć z porażenia serca. *Leczenie:* środek wymiotny, przepłukanie żołądka, tannina, excitantia.

Chlor, działanie i leczenie p. brom.

Chloralum hydratum. — **Dos letal. = 5,00—10,00 gr.** Silniejsze roztwory drażnią i nadżerają błonę śluzową. Smak drapiący, palenie wzdłuż przełyku i żołądka, czasem wymioty. Upośledzenie czucia, sen, który przechodzi w coma. Oddech cieżki. Oziębienie ciała, osłabienie serca, sinica, czasem nagle śmierć z porażenia serca. *Leczenie:* emetica, przepłukanie żołądka, sztuczne oddychanie, środki drażniące skórę, excitantia, injectio atropini 0·0005 gr.

Chloroformium. $CHCl_3$ — Wypity w większej ilości powoduje gwałtowne, piekące bóle w przełyku i żołądku, krótkie podniecenie, długi sen, wydech zdradza zapach właściwy. Często śmierć. **Dos. letal. = 40 gramów.** Wdychany sprowadza często kurcze oddechowe, nudności, potem podniecenie, niekiedy szałowe z chwilowem zaczerwienieniem i zasinieniem twarzy, szum w uszach, mrowienie, wreszcie znieczulenie, zniesienie odruchów i napięcia mięśniowego. Głęboki sen, źrenice zwężone. Zaczerwienienie twarzy ustąpiło, oddechy regularne, tętno zwolnione, parcie krwi niższe, ciepłota ciała obniża się. Czasem asphyxia wskutek opadnięcia języka. — **Dos. letal.** rozmaita, nawet 100 gr. wdychano bez szkody, wyjątkowo już po 2 gramach syncope i nagła śmierć z porażenia serca.— *Objawy groźne:* zasinienie ust i twarzy (asphyxia), albo woskowa bladość, tętno małe, przepuszczające lub niewyczuwalne, oddechy zbyt powierz-

chowne, źrenice silnie zwężone, następnie ad maximum rozszerzone, akcya serca ustaje. *Leczenie:* Ważniejszem jest zapobieganie, należy więc przed rozpoczęciem narkozy zbadać serce i płuca, dbać o czystość i dobroć chloroformu i przestrzegać przepisów techniki narkotyzowania. — W razie asphyxii wyciągnąć język, obniżyć głowę i pierś, sztuczne oddychanie połączone z masażem serca i t. d., zob. Aether. W razie zakrztuszenia się wymiocinami wyssać cewnikiem elastycznym.

Cocainum — **Dos. letal. 1 gr.**, wyjątkowo znacznie mniejsza (indywidualizm). *Objawy:* tętno szybsze, kołatanie serca, mrowienie w palcach, bladość, zimny pot, suchość w ustach, miganie przed oczyma, omdlenie, rozdrażnienie umysłu, rozszerzenie źrenic, potem depresya, tętno zwolnione, zapad. *Leczenie:* wdychanie amylnitritu, morphium, gorczycznik na serce, sztuczne oddychanie.

Coffeinum. — **Dos. tox. = 0,30 gr. — 0,50 gr. Dos. letal.** = ? *Objawy:* niepokój i rozdrażnienie, szum w uszach, zawrót głowy, odurzenie, drżączka, stężenie mięśni. Tętno szybkie, nieregularne, kołatanie serca, niekiedy drgawki, czasem nawet śmierć z porażenia serca. *Leczenie:* środki wymiotne lub przepłukanie żołądka, wdychanie amylium nitrosum. Środki drażniące skórę, sztuczne oddychanie, morphium.

Colchicinum. Dos. letal. = 0,04—0,06 gr. Wszystkie części rośliny (Colchicum autumnale) są trujące, szczególnie nasiona ziemiowita jako odwar. *Objawy* zwykle dopiero po 2—3 godzinach. Palenie w całym przewodzie pokarmowym, pragnienie, wymioty, biegunka. Trwoga, zawroty, majaczenie, duszność. Świadomość czasem zupełna. Znieczulenia z niedowładem wstępującym, czasem szybki zapad. Drgawki. Przebieg zwykle długi, polepszenia naprzemian z pogorszeniem. Śmierć z porażenia oddychania. *Leczenie:* Emetica zwykle zbyteczne, raczej lodowe pigułki, odwary garbnikowe. **Rp.** Acidi tannici 5,00 + Extr. Opii aquosi 0,20 + Aq. dest. 200,00 DS. Co 5 minut łyżkę. — W zapadzie excitantia. Sztuczne oddychanie.

Coniinum. Dos. tox. = 0,05 gr. — Dos. letal. = 0,15 gr. *Objawy:* Wkrótce po zażyciu palenie w ustach, drapanie w gardle, salivatio, wymioty, rozszerzenie źrenic, senność, zawroty głowy, w łydkach niedowład i porażenie, tętno przyspieszone (Poraż. N. vagi), porażenie kończyn dolnych, potem górnych, wreszcie mięśni oddechowych i śmierć z uduszenia (podobnie jak curare). *Leczenie:* Emetica. Acid. tannici 2% co 5 minut łyżkę. Excitantia. Świeże powietrze i sztuczne oddychanie.

Cuprum. C. aceticum (grynszpan). C. sulf. — **Dos. letal. = ± 10,00 gr. Dla dzieci = ± 1,50 gr.** *Objawy:* W słabym rozczynie smak ściągający, metaliczny, nudności, wymioty zieloną treścią, biegunka krwawa, potem czarna.

Morzysko. Przypadłości nerwowe, zawrót i ból głowy, znieczulenia, drgawki i zapad, sprowadzający czasem szybko śmierć. *Leczenie:* Przepłukanie żołądka słabym rozczynem kali ferrocyanati lub przynajmniej wodą. Mleko, woda białkowa, cukier. — Magn. usta.

Digitalis purpurea. — **Dos. letal. Trae. d. 25 gr.** — Infus. folior. 2,50 gr. — Extr. D. 1,20 gr. — Digitalin 0,01. — *Objawy:* Ból głowy, nudności, wymioty uporczywe, biegunka. Tętno pełne, zwolnione 40—30 na minutę (podrażn. N. vagi), amblyopia, szum w uszach, rozdrażnienie, nawet delirium. Później tętno przyspiesza się (poraż. N. vagi.) małe, nieregularne. Omdlenie, oziębienie ciała, lepki pot. Coma. *Leczenie:* tannina, czarna kawa z rumem lub koniakiem, injectio ol. camph. Przeciw wymiotom lód, morfina. Przeciw oziębieniu ciepłe okłady.

Ergotinum, cornutinum zob. Secale, sporysz.

Gazy kloaczne p. siarkowodór.

Gaz świetlny p. tlenek węgla.

Grzyby trujące. Amanita phalloides (i pokrewne), podobna do bedłki pieczarki, sprowadza teżsame objawy co i hellvella podobna do jadalnego smardza (Morchella), który w stanie surowym ma być też czasem trującym. — *Objawy:* Po kilku (do 24) godzinach nudności, wymioty, biegunka śluzowa lub krwawa, gwałtowne boleści brzucha, tętno małe, skóra zimna, miganie przed oczyma, mydriasis, mdłości, uczucie lęku, sopor, zapad, czasem delirium, drgawki i śmierć. Często żółtaczka, haemoglobinuria. — Śmiertelność 75%. — W zatruciu **muchomorem** (Am. muscaria) przeważają często objawy nerwowo-mózgowe, odurzenie, rozdrażnienie, szał, drgawki epileptyczne. Zrenice rzadko zwężone, zwykle rozszerzone, sekrecya wzmożona. Przebieg szybszy. *Leczenie:* Przepłukanie żołądka, purgans, acid. tannic. 2% co 5 minut łyżkę. Excitantia, diuretica. Jeśli przyczyną muchomor — nadto atropinę 0,0005.

Helleborus virid. foetid. niger. Ciemiernik. Folia et radix. **Dos. letal. Extracti 2,00, Decocti 30 gr.** p. digitalis.

Hydrarg. bichlor. corros. — **Sublimat.** — **Dos. let. = 0,50 gr.** Przy połykaniu smak ściągający, metaliczny, palący w ustach, gardle, a szczególnie w żołądku; wymioty treścią białawo-śluzową, często z domieszką krwi, potem okropny ból brzucha, biegunka wodnista, często krwawa z parciem, utrzymujące się długo. W stolcach strzępy nekrotyczne błony śluzowej i krew, jak w czerwonce. Zapad, anuria lub oliguria, w moczu białko. Śmierć w ciągu 3 dni lub później, a wtedy dołączają się nowe objawy: ptyalismus merc., foetor ex ore, obrzęk ślinianek, stomatitis et gingivitis ulcerosa. — *Leczenie:* woda białkowa i mleko! Jeżeli wymioty niedostateczne,

wstrzyknąć apomorfinę lub pobudzać mechanicznie do wymiotów, a nie sondować, ani też nie podawać soli. — Lód, narkotyk. Lewatywy z wody, czopki z opium. Płukanie ust kali chloric. etc.

Jad żmij i innych gadów. — *Objawy miejscowe:* po ukąszeniu niektórych gadów w miejscu ukąszenia tylko 2 kłute rany, po innych nadto zaczerwienienie, obrzęk otoczenia a czasem i całej kończyny, która później sinieje i ziębnie, czucie miejscowo upośledzone. *Objawy ogólne:* trwoga, drżenie, nudności i mdłości, ból i zawrót głowy, znaczne osłabienie mięśniowe, oddychanie utrudnione, zapad. Rzadko biegunka. Skłonność do krwotoków. — Śmierć wśród drgawek lub też wyzdrowienie powolne. — *Leczenie:* podwiązać kończynę powyżej ran, a te wyciąć z najbliższem otoczeniem lub wypalić żelazem. Wstrzykiwania miąższowe do rany 1% kali hypermang. lub sublimatu. Przepłukiwanie żołądka. Wewnętrznie alkoholica w dużej ilości, kamfora. — Diaphoretica. Sztuczne oddychanie. Obecnie także leczenie surowicą.

Jod. Zatrucie ostre po solach jodowych rzadkie, częste po jodynie wypitej przypadkowo lub wstrzykniętej do jam ciała. *Objawy:* gastroenteritis czasem bardzo gwałtowna, wymiociny brunatne zawierają niebiesko zabarwione reszki potraw mącznych. Szybko zapad, anuria, coma i śmierć. W przypadkach łagodniejszych nadto obrzmienie ślinianek, salivatio, coryza, zaczerwienienie twarzy, ból głowy, osutki na skórze. Również **Jodoform** wessany z powierzchni ran może wywołać podobne objawy, w przypadkach cięższych często psychozy. *Leczenie:* przepłukanie żołądka kleikami lub wodą białkową, magnezyą, zresztą leczenie symptomatyczne, lód, środki podniecające i nasenne. Później roborantia, chinina.

Kalium chloricum. — Wytwarza w krwi methemogl. **Dos. letal. = 10—30 gr.** — U dzieci = 4 gr. pro dosi. Po dużej dawce (30 gr.) zatrucie bardzo ostre, śmierć po kilku godzinach wskutek rozkładu krwi i wewnętrznego uduszenia. *Objawy:* gwałtowne wymioty, biegunka, zapad, coma; usta i paznokcie bardzo sine, śmierć. Po dawkach mniejszych (10 gr.) — zatrucie podostre. *Objawy:* przypadłości żołądkowo-jelitowe, ból głowy, zabarwienie skóry żółtaczkowe z sinawo-ciemnemi plamami, bolesność w podżebrzach, powiększenie śledziony i wątroby, ból w okolicy nerek, duszność. Moczu skąpo, mętny, brunatny, lub czarny, zawiera białko, rozpadłe ciałka krwi, wałeczki, methemogl. i haematynę. — Anuria z zaczopowania kanalików, śmierć wśród objawów uraemii. — Krew czekoladowa płynna. — *Leczenie:* wcześnie przepłukać żołądek, nie podawać kwasów, natomiast płyny słabo alkaliczne, środki napotne

i moczopędne, Venesectio z transfuzyą krwi odwłóknionej lub infuzya o.8% Na Cl. — Excitantia.

Morphium. **Dos. letal.** = ± **0·10—0·40 gr.** — U osesków może kilka miligr. wystarczyć. — *Objawy* występują po injek. morf. w 5—10 min., po zażyciu wewn. — w pół godz., po makowcu później. Smak gorzki, uczucie ciepła w skórze, zaczerwienienie i świąd, czasem pot obfity. Tętno trochę szybsze. Znużenie, ciężkość głowy, senność, sen lekki z utrzymaniem odruchów przechodzi w sopor i coma. Źrenice silnie zwężone nie oddziaływają. Oddechy bardzo zwolnione, tętno miękkie coraz wolniejsze, ledwie wyczuwalne, obrzęk płuc i śmierć z porażenia oddychania w 6—8 godzin. W agonii czasem rozszerzają się źrenice (CO_2). *Leczenie:* Morfina wydziela się do żołądka — więc częste przepłukiwanie tegoż wodą lub odwarem garbnikowym. Tannina, sztuczne oddychanie. Excitantia. Ogrzewanie ciała. Injekcye atropiny o.2 miligr. co pół godziny.

Nicotinum. Zobacz Tytoń.

Nitrobenzol ($C_6H_5NO_2$), olejek mirbanowy. **Dos. letal.** = **20 kropel — 1·5 gr.** — W niektórych perfumach i likierach. Zmienia skład krwi (Methemogl.). — *Objawy:* w pół godziny po zażyciu lub wdechnięciu par-sinawo szare zabarwienie twarzy, pot, nudności, wymioty, boleści brzucha, biegunka. Zapad. Wymiociny, mocz i powietrze wydychane mają zapach migdałowy. Sensorium zajęte, coma. Czasem kurcze. Źrenice rozszerzone. W moczu ciało redukujące. Śmierć (±30%) po kilku lub kilkunastu godzinach lub też polepszenie po dłuższym śnie i wyzdrowienie. *Leczenie*: przepłukanie żołądka, purgantia nieoleiste! Nie podawać wyskoku ani mleka! Zimne zlewania, sztuczne oddychanie. Transfuzya krwi odwł. Infuzye o·8% NaCl. Coffeina podskórnie. Czarna kawa.

Nitroglycerinum (trinitroglyc.). — Glonoinum ulega wessaniu przez skórę, stąd częste objawy u osób mających do czynienia z dynamitem; takie osoby należy przestrzegać. *Objawy:* okropny ból głowy, zaczerwienienie twarzy, pot, nudności, wymioty, zawroty głowy, utrata przytomności, osłabienie mięśniowe. Oddechy z początku przyspieszone, potem zwolnione, ciężkie. Coma, sinica. *Leczenie:* spokój, czarna kawa, bezwarunkowo unikać alkoholu, zresztą jak nitrobenzol.

Opium zobacz Morphium.

Phosphorus. Główki zapałek zaw. 6—7% Phosph. Paczka = mniej więcej 0,05 Ph. **Dos. letal. 0,05—0,15** a dla dziecka mniej więcej 6 główek, to znaczy kilka miligramów. — W wodzie bardzo trudno się rozpuszcza, tylko w tłuszczach lub alkoholu. *Objawy:* W pierwszym dniu objawy żołądkowe, wymiocin zwykle skąpo, świecą w ciemności i wydają woń czosnku; podobnie i kał. W 2 dniu wyjątkowo zapad i śmierć, najczęściej jednak

pozorna poprawa. — Póżniej żółtaczka, ból w prawem podżebrzu, powiększenie wątroby, ciepłota podniesiona, moczu mało, ciemny, białko. W dniach następnych zwolnienie lub nasilenie objawów, znowu wymioty i to krwawe, abortus, krwotoki z nosa, wybroczynki w skórze, bezwładność mięśni, ból głowy, zajęcie sensoryum, senność, coma, zapad. Pod koniec wątroba może zmaleć. Śmierć z porażenia serca przeważnie w 4—7 dniu. miertelność mniej więcej 50%. *Leczenie:* obfite przepłukiwania żołądka wodą lub b. słabym kali-hypermang. — Jako emetic. najlepiej Cuprum sulf. 1:50 Aquae. DS. Co 5 minut łyżkę aż do skutku. Następnie co kwadrans w mniejszych dawkach jako antidotum. Również dobrą jest stara terpentyna (ozon.) Rp. Ol. terebintinae crudi et vetusti 10.00. DS. Co kwadrans po 10 kropli wypić z kleikiem. W następnych dniach leczyć objawowo. Nie podawać mleka ani tłuszczów!!

Profilaktycznie w fabrykach zapałek: pedantyczna czystość i wentylacya, ścisłe zastosowanie przepisów ustawowych co do lokalu, sposobu fabrykacyi i zachowania się robotników. Zwracać uwagę na zęby.

Plumbum. Najważniejszy **octan ołowiu**, gdyż inne sole działają mniej energicznie. — Ostre zatrucie rzadkie. **Dos. letal.** = **20—50 gr.** — *Objawy:* Nadżarcia błony śluz., palenie, wymioty, biegunka czasem krwawa, zapad. Wymiociny zwykle szare. Jeżeli ulegnie resorbcyi: morzysko, bóle w mięśniach, niedowład, zawroty głowy, znaczne zwolnienie tętna (40), obstipatio; znieczulenie, porażenia nerwów obwodowych. — Śmierć zwykle dopiero po dłuższym czasie, częściej wyzdrowienie, ale niezupełne. *Leczenie:* środek wymiotny i laxans. Najlepiej Natr. sulf. lub Magnes. sulf. — Rp. Magnes. sulf. 10%. DS. Szklankę w ciągu 10 minut. — Mleko. Diuretica.

W zatruciu chronicznem — kali jodat. Kąpiele gorące siarczane; w colica saturnina — podanie atropiny, opium. Profilaktycznie: przestrzegać osoby, mające do czynienia z ołowiem (drukarze, farbiarze i t. d.), o niebezpieczeństwie grożącem, nakazać myć ręce, zwłaszcza przed jedzeniem, unikać wdychania ołowianego pyłu i t. d.

Ptomainy. Jad gnilny w zepsutem mięsie, kiełbasach, (Botulismus, Allantiasis), rybach i serze. — W kilka lub kilkanaście godzin po spożyciu — nudności i mdłości, odbijania, wymioty czasem uporczywe, ból brzucha, biegunka naprzemian z zaparciem, morzysko. Porażenie nerwów wydzielniczych, suchość w ustach i gardle, trudność w połykaniu, porażenie głośni, głos ochrypły lub aphonia, kaszel, duszność, suchość skóry. Szum w uszach, złudzenia słuchowe, zawroty i ból głowy, chód chwiejny, osłabienie mięśniowe, porażenie nerwów ocznych, ptosis, rozszerzenie źrenic, dwuwidzenie, chromatopsya. Sen niespokojny. Tętno i ciepłota początkowo

zwykle podwyższone, potem spadają. Zapad. — Śmierć zwykle po 4—8 dniach, wyjątkowo nagle wśród objawów cholerycznych. Wyzdrowienie bardzo powolne. — *Leczenie:* purgantia salina, woda karlsbadzka, kalomel. Narkotyk, odwary garbnikowe, herbata z czerwonem winem. Pilocarpin. — Nie podawać tłuszczów!

Santoninum. Dos. tox. = 0,10—0,30. — Semen, recte flores Cinae zawierają 1½% santonini. — *Objawy:* widzenie fiołkowych konturów, potem xantopsia, miganie płatków przed oczyma, halucynacye słuchu i wzroku, odurzenie, nudności, zgrzyt zębów, kurcz mięśni twarzowych i drgawki ogólne, nieprzytomność, rozszerzenie źrenic, zapad, porażenie ośrodków oddechowych. — Mocz żółty, po dodaniu alkaliów czerwienieje purpurowo. — *Leczenie:* przepłukanie żołądka, emeticum, purgans, chloral hydrat. Sztuczne oddychanie.

Secale cornutum. Sporysz. — Ostre otrucie rzadko sprowadza śmierć, częściej chroniczne. **Dos. let. ponad 7.00 gr.** — *Objawy:* nudności, szum w uszach, wymioty śluzowe, morzysko, biegunka, stolce brunatne. Zimny pot, sopor, delirium, zaburzenia czuciowe, tętno drobne, szybkie, coma, czasem abortus. Zwykle poprawa lub cierpienie chroniczne w postaci: Ergotismus gangraen. lub spasmodic. — *Leczenie:* przepłukanie żołądka, środek wymiotny, tannina 2%, excitans. Amylium nitros.

Siarkowodór. *Objawy:* ból i ciśnienie w głowie, zawroty, nudności, drapanie w gardle, szczypiący ból w nosie i oczach, osłabienie, omdlenie; drgawki kloniczne i toniczne, źrenice szerokie, tętno i oddechy słabe, sinica, coma. Po wdechnięciu większej ilości H_2S przebieg szybki. Nagle się upada z krzykiem, utrata świadomości, sinica, w ustach piana, śmierć. *Leczenie:* Świeże powietrze, sztuczne oddychanie, środki drażniące skórę, infuzya 0.8%. Na Cl. Excitantia. Korzystnie zapobiegawczo działa wdychanie rozrzedzonego chloru. Na chustkę nieco podchlorynu wapniowego i kilka kropli octu.

Strychninum et Brucinum. 2—3% w nasionach strychnos nux vomica. — **Dos. let. = Str. nitr. 0,03—0,10 gr.** Dla dziecka jeden do kiku miligr. — *Objawy:* gorycz, zwykle brak wymiotów. Po upływie pół godziny bolesne uczucie ciągnienia w mięśniach z pojedynczemi drgawkami, trwoga, później wybitne napady tężca ogólnego — pochodzenia rdzeniowego i odruchowego, wywoływane podnietami na zmysły, z początku krótsze, później kilkadziesiąt sekund trwające. Wtedy opistotonus, ustanie oddychania, sinica, wytrzeszczenie gałek ocznych, rozszerzenie źrenic, tętno szybkie 100 do 120. Świadomość zupełnie zachowana. — W przerwach między napadami objawy ustępują, pozostaje okropny ból i zaburzenia zmysłów. — Rokowanie zależy od częstości i nasilenia napadów. W napadzie 3 minuty trwającym może

nastąpić śmierć z uduszenia. Mało kto przetrzymuje więcej, niż 5 napadów. Śmierć najczęściej po 2 godzinach. — *Leczenie:* Nie używać sondy żołądkowej, bo odruchowe napady!! W pierwszych chwilach najlepiej apomorfinę podskórnie a wewnętrznie tanniny 2% co 5 minut łyżkę. Chloralhydratis dosim plenam per rectum, a nim zadziała może się okazać w razie napadu konieczną narkoza chloroformowa. Sztuczne oddychanie.

Tlenek węgla. — **Dos letal. Co obliczają na 0,80 gr.** — *Objawy:* występują zwolna: uczucie ciężkości głowy i tętnienie w skroniach, zawroty i nudności, poczem silny ból głowy, wymioty jedno lub kilkorazowe, miganie przed oczyma, zaczerwienienie twarzy, szum w uszach, osłabienie, chory z trudnością wychodzi na świeże powietrze i ratuje się, — albo upada, traci przytomność, sopor, coma. Oddech ciężki charczący. Tętno z początku pełne, silne, później miękkie i szybkie, przepuszczające. Coma może przeciągać się kilka dni, zwykle jednak (w ciężkich przypadkach) śmierć już po kilku godzinach, przeważnie bez drgawek. Ciepłota ciała podnosi się pod koniec i po śmierci o 1—3° Cels. — Uratowani okazują sztywność mięśni i bezwładność kilkudniową, często porażenia, psychozy i inne cierpienia. *Leczenie:* Świeże powietrze z sztucznem oddychaniem. Podniesienie głowy, zimne zlewania, amoniak do wąchania. Podskórnie ol. camphor. — Faradyzowanie N. phrenici. Gdy się coma przedłuża, infuzye 0.8% Na Cl po upuszczeniu krwi lub lepiej transfuzye odwłóknionej krwi. — W razie wymiotów zapobiegać aspiracyi wymiocin do płuc.

Tytoń zawiera (lepszy) 2% do (gorszy) 7% nikotyny, a w dymie zasady pyridinowe, działające podobnie szkodliwie, lecz słabiej. **Dos. letal. = nikotyny 0,06, a odwaru z 1—2 gr. liści.** — *Objawy:* po małej ilości alkaloidu i po paleniu tytoniu: uczucie gorąca w skórze, salivatio, nausea, zawroty głowy, wymioty. Drżenie mięśniowe, wzmożenie peristaltyki, biegunka z silnem parciem. Oddechy powierzchowne, niepokój serca, tętno przyspieszone, później zwolnione. Omdlenie, drgawki toniczne i kloniczne. Po zbudzeniu się — długo osłabienie, brak apetytu. — Po większej dawce uczucie palenia w ustach i przełyku, nagła utrata przytomności, silne drgawki, znaczne zwężenie źrenic, rychła śmierć (w kilku minutach). — Częstsze są zatrucia chroniczne z objawami w postaci bicia serca, scotoma, zawrotów głowy; wówczas zabronić palenia. — *Leczenie:* przepłukanie żołądka odwarem garbnikowym. Wewnętrznie tannina, kali jodatum, czarna kawa, excitantia, zimne zlewania głowy, sztuczne oddychanie.

Veratrinum (w nasionach Sabadillae offic.). Lokalnie drażni bardzo silnie zakończenia nerwów czuciowych, palenie, potem znieczulenie. Po spożyciu palący ból

w całym przewodzie pokarmowym, gwałtowne wymioty i biegunka krwawa, zawroty, omdlenie, mrowienie w kończynach, później na całem ciele. Ciepłota ciała obniżona, zimny pot. Tętno drobne, słabe, nieregularne. Oddychanie utrudnione. Znieczulenie skóry z utrzymaniem świadomości, drgawki i stężenie niektórych mięśni, głównie twarzowych. Ciężki zapad i śmierć z porażenia serca i oddychania. — *Leczenie* objawowe i sztuczne oddychanie.

UWAGI PSYCHIATRYCZNE

podał Dr. Jan Mazurkiewicz.

1. Opieka prawa nad umysłowo chorymi. Choroby umysłowe są rozlanemi zaburzeniami układu kojarzeniowego mózgu i różnią się od chorób innych narządów wewnętrznych przedewszystkiem tem, że umysłowo chory jest zupełnie lub częściowo niezdolny do samodzielnego decydowania o sobie, o swym stosunku do otoczenia, o swym stanie posiadania, zagraża niekiedy własnemu życiu albo bezpieczeństwu publicznemu. Stąd wynika konieczność ograniczenia wolności osobistej tych chorych, i § 21 ust. cyw. oddaje »szalonych, obłąkanych i głupowatych, którzy albo są całkowicie pozbawieni używania rozsądku, lub co najmniej nie są w stanie przewidywać skutków swych czynności« pod szczególną ochronę ustaw, na równi z dziećmi, niedojrzałymi i nieletnimi. Przytem »za obłąkanego lub głupowatego można uważać tylko tego, kogo sądownie uznano za takiego po dokładnem zbadaniu jego zachowania się i po przesłuchaniu lekarzy przez sąd właśnie w tym celu wyznaczonych« (§ 273) i w takim przypadku »ustanowić ma sąd kuratora lub zarządcę, jeżeli nie ma miejsca władza ojcowska lub opiekuńcza« (§ 269).

Ustawowa ochrona umysłowo chorych przejawia się również w tem, że ustawa karna nie poczytuje za zbrodnię czynu, dokonanego przez człowieka, który jest »pozbawiony używania rozumu« (§ 2 a ust. karn.).

Organizacya prawnej ochrony umysłowo chorych ustalona jest rozp. min. z d. 14 maja 1874, dz. u. p. l. 71 i polega na kontroli władz państwowych nad publicznymi i prywatnymi zakładami dla umysłowo chorych, i na następujących przepisach ogólnych: obowiązkiem jest gmin, a w szczególności ich organów sanitarnych, utrzymywać spis obłąkanych, mieszkających w ich obrębie, czuwać nad ich pielęgnowaniem i ludzkiem obejściem

się z nimi, i zawiadamiać trybunał I instancyi o tych, którzy nie zostają pod władzą ojca lub opiekuna (§ 23). Dozór nad gminami pod względem dopełniania obowiązków co do czuwania nad obłąkanymi, należy do władz administracyjnych, a w szczególności do ich lekarzy urzędowych (§ 24).

2) Przy **orzeczeniach sądowo-lekarskich** znawca psychiatryczny powinien mieć na uwadze: 1° że ze stanowiska lekarskiego nie może rozstrzygać zadawanych mu częstokroć przez sędziów, prokuratora lub obrońcę pytań, dotyczących jurydycznych pojęć abstrakcyjnych, jak »używanie rozumu«, »przymus moralny« i t. p., i obowiązany jest tylko do rzeczowego uzasadnienia na podstawie uzyskanych przez badanie, wywiady lub dokumenty faktów, czy badany wykazuje (wzgl. czy wykazywał w chwili spełnienia inkryminowanego czynu) objawy choroby umysłowej; 2° jeśli badany stoi na pograniczu między zdrowiem a chorobą umysłową (zwyrodnienia psychiczne, słabsze stopnie niedołęstwa umysłu wrodzonego i t. p.), znawca powinien tę opinię wyrazić, gdyż, pomimo nieistnienia dotąd w prawod. austr. »ograniczonej zdolności« pogranicznych przypadków, w wielu razach sędzia może zastosować paragrafy łagodzące winę i karę; 3° w przypadkach wątpliwych znawca winien zaproponować odesłanie badanego na obserwacyę do zakładu.

3. Przy **świadectwach lekarskich,** wystawianych w celu przyjęcia chorego do zakładu dla umysłowo chorych, wystarcza stwierdzenie choroby umysłowej (bez szczegółowego rozpoznania) i konieczności umieszczenia chorego w zakładzie. Niezbędnem jest natomiast rzeczowe uzasadnienie tego twierdzenia, t. j. podanie wywiadów, dotychczasowego przebiegu choroby i okoliczności, zmuszających do oddania chorego do zakładu. Świadectwa takie są ważne na przeciąg dni 14; są one wolne od stempla.

4. Ilość umysłowo chorych w Galicyi. Według ostatniego sprawozdania (wydanego w 1908 r.) c. k. krajowej Rady zdrowia było w Galicyi w r. 1905 nieumieszczonych w zakładach: 2780 umysłowo chorych i 4346 matołków, (liczby te są jednak niezupełne); w zakładach w tym roku było dziennie: w Kulparkowie najmniej 1049, na oddziale szpitala św. Łazarza w Krakowie — 130. Sprawozdanie to nie włącza do tych liczb tej ilości umysłowo chorych, którzy się mieszczą w miejskim zakładzie dla nieuleczalnych wraz z fundacyą Bilińskich we Lwowie (około 100), i w miejskim Domu kalek i sierot w Krakowie (w d. 10 września 1908 r. — 99 umysłowo chorych). Wskutek dobudowy 6 pawilonów w Kulparkowie dzienna liczba chorych w tym zakładzie wzrosła w 1908 r. do 1360 (w szpitalu św. Łazarza dzienna liczba

chorych w 1908 r. wynosiła 147). Włączając do powyższych liczb kilkanaście łóżek psychiatrycznych oddziału obserwacyjnego w szpitalu powszechnym we Lwowie, i tyleż w prywatnych zakładach prof. Żuławskiego w Krakowie i Dra Świątkowskiego we Lwowie, można liczyć ogółem w Galicyi obecnie w okrągłej cyfrze 1750 łóżek psychiatrycznych i około 2500 takich umysłowo chorych i matołków, którzy potrzebują a nie znajdują pomieszczenia w zakładach dla umysłowo chorych.

5) **Warunki przyjmowania umysłowo chorych do Zakładu w Kulparkowie pod Lwowem.** Do zakładu przyjmowani są umysłowo chorzy: *a)* uleczalni, *b)* nieuleczalni, którzy zagrażają publicznemu bezpieczeństwu lub obyczajności publicznej. (§ 12 statutu kraj. zakładu dla obłąk. w Kulparkowie). W celu uzyskania przyjęcia należy dyrektorowi przedłożyć następujące dokumenty: 1. świadectwo władzy miejscowej z wymienieniem: imienia i nazwiska chorego, jego wieku, wyznania, stanu, zatrudnienia, miejsca przynależności, miejsca ostatniego pobytu, stosunków rodzinnych, stosunków majątkowych chorego i jego rodziny w linii wstępnej i zstępnej, nazwiska i miejsca zamieszkania rodziców, opiekuna lub kuratora, a gdyby kurator nie był ustanowiony — tej osoby, która ma zastępować chorego wobec zakładu. 2. Historyę choroby przez lekarza sporządzoną według wzoru przepisanego. 3. Oświadczenie c. k. lekarza powiatowego, wzgl. fizyka m. Lwowa lub Krakowa, że osoba, która ma być oddaną do zakładu, kwalifikuje się do przyjęcia. 4. W wypadkach, jeśli chory zagraża publicznemu bezpieczeństwu lub obyczajności publicznej, stosowne poświadczenie miejscowej władzy z wymienieniem faktów. 5. Co do płacących chorych, pisemne zobowiązanie się tej osoby, która ma spłatę uiszczać, że koszty leczenia i utrzymania według ustanowionej taksy*) z góry płacić będzie. Możność płacenia musi być na tym rewersie przez miejscową władzę potwierdzona. (§ 14 statutu). — Gdyby władze bezpieczeństwa były zmuszone w nagłych wypadkach oddać chorego do zakładu bez dokumentów, wymienionych w § 14, w takim razie powinny je dodatkowo dyrektorowi jaknajspieszniej przedłożyć (§ 15).

6. **Wydalenie chorych z zakładu.** Wydalenie pełnoletnich wyleczonych następuje w oznaczonym terminie bez względu na to, czy się rodzina lub prawny zastępca zgłosili. (§ 27). — Przy odebraniu chorego niewyleczonego winien odbierający złożyć do rąk dyrektora: *a)* przyzwolenie władzy opiekuńczej lub kuratelarnej,

---

*) Opłata wynosi: w I klasie 6 kor. dziennie, w II klasie 4 kor., w III kl. — 1 kor. 60 h.

jeżeli chory pod taką władzą zostaje; *b)* przyzwolenie władzy bezpieczeństwa gminy, w której chory mieszkać ma, jeżeli stan zdrowia chorego zagraża publicznemu bezpieczeństwu lub publicznej obyczajności; *c)* pisemne zobowiązanie się do dalszego pielęgnowania chorego.

7. Warunki przyjmowania umysłowo chorych do innych zakładów leczniczych. Przepisy, dotyczące przyjmowania umysłowo chorych na oddział w szpitalu św. Łazarza w Krakowie są identyczne z przepisami dla zakładu w Kulparkowie.

W szpitalach prowincyonalnych, mających odpowiednie pomieszczenie dla umysłowo chorych, przyjmować można na obserwacyę, nie dłużej jednak, niż na 2 tygodnie, w celu stwierdzenia, czy się chory do leczenia w krajowym zakładzie dla obłąkanych kwalifikuje. Nie wolno jednak przyjmować takich chorych, którzy już byli w zakładach krajowych i zostali stamtąd wydaleni jako nieuleczalni lecz nie niebezpieczni, a także tych, którzy posiadają już świadectwa lekarskie, kwalifikujące ich do przyjęcia do zakładu dla umysłowo chorych. (§ 22 ust. z 28 lipca 1897, dz. u. kr. l. 47).

Na oddział obserwacyjny szpitala powsz. we Lwowie mogą być przyjmowani umysłowo chorzy na leczenie lub obserwacyę, trwającą nie dłużej niż 6 tygodni.

Obie instytucye, mające charakter zakładów dla umysłowo chorych (t. j. Kulparków i oddział szpitala św. Łazarza w Krakowie) są tak nadmiernie przepełnione, że należy zawsze najpierw sporządzić wymagane dokumenty i postarać się — w interesie gminy jakoteż w interesie chorego i jego rodziny — *o zapewnienie, że dyrekcya z braku miejsca* nie będzie zmuszona odmówić przyjęcia.

8. Leczenie umysłowo chorych w domu rodziny, która zazwyczaj najpierw nadmiernie rozpacza, po pewnym czasie zaś nadmiernie ostro z chorym się obchodzi — co jednakowo ujemnie wpływa na stan chorego, — jest b. utrudnione i wymaga wielkiego spokoju i zimnej krwi ze strony lekarza. W przypadkach ostrych psychoz lub niebezpiecznych obostrzeń choroby przewlekłej należy niezwłocznie rozpocząć kroki w celu umieszczenia chorego w zakładzie; zaś tymczasowo: zorganizować nieustającą (i w nocy!) opiekę nad chorym, usunąć przedmioty, którymi chory mógłby sobie lub innym krzywdę wyrządzić; położyć chorego na stałe do łóżka; w stanach silnego podniecenia afekcyjnego lub ruchowego zarządzić owijania chorego w wilgotne, albo suche ogrzane prześcieradła, i koce, z zimnym okładem na głowie. Przy stosowaniu, szczeg. dłuższem, środków narkotycznych należy pamiętać o ujemnem działaniu chloralhydratu na serce, trionalu i sulfonalu na nerki, o stanach osłabienia przy hyoscynie, o łatwem przyzwy-

czajaniu się do makowca i morfiny. Należy uprzedzić rodzinę, że wiązanie podnieconego chorego sznurami może spowodować stałe obezwładnienie ręki (porażenie n. promieniowego!) i inne szkodliwe dla zdrowia chorego skutki.

Chorych chronicznych, nie nadających się do wysyłania do przepełnionych zakładów, a wykazujących często chorobliwą niechęć ku własnej rodzinie, należy w miarę możności umieszczać wśród obcych rodzin i zajmować taką pracą, do której są jeszcze zdolni.

Profilaktycznie najważniejszą rzeczą jest popularyzowanie dowodów, wykazujących wielką szkodliwość nadużycia alkoholu nawet dla potomstwa tych, którzy go nadużywają.

Ocena stopnia niezdolności do zarobkowania wskutek wypadków*).

zestawił

Dr. Stanisław Jankowski, lekarz sądowy.

Przy ocenianiu stopnia niezdolności do zarobkowania uwzględnić należy w pierwszym rzędzie rodzaj pracy, będącej źródłem zarobku uszkodzonego. W tym kierunku (według Beckera) rozróżnić należy zasadniczo 4 kategorye robotników.

I Kategorya obejmuje robotników, których zarobkowanie polega na zastosowaniu grubej siły fizycznej a nie szczególnej zręczności lub bystrości zmysłów. (Robotnicy rolni; robotnicy zajęci kopaniem i wywożeniem ziemi, kamieni, noszeniem i wożeniem ciężarów i t. p.). U takich robotników znaczniejsze upośledzenie ruchomości wielkich stawów, szczególnie kończyn dolnych, osłabienie tych kończyn, choroby urazowe płuc i narządów jamy brzusznej, mają donioślejsze znaczenie, niż u innych kategoryi. Natomiast nieznaczne uszkodzenia palców, ubytki bystrości wzroku i słuchu stanowią

*) § 6 ustawy z 28 grudnia 1887 L. 1. Dz. p.p. r. 1888.

dla takich robotników stosunkowo mniejszą przeszkodę w zarobkowaniu.

II Kategorya obejmuje robotników, którzy przy swej pracy rozwinąć muszą oprócz siły fizycznej i pewną zręczność i szybkość ruchów ciała (cieśle, murarze, tapicerowie, malarze, górnicy, kominiarze, strażacy, wszyscy robotnicy budowlani). U tej kategoryi nieznaczne nawet ograniczenia ruchomości w stawach kończyn stanowią doniosłe przeszkody w zarobkowaniu; natomiast uszkodzenia palców mają mniejsze znaczenie.

III Kategorya obejmuje robotników pracujących przeważnie rękami, i to spełniających albo grubszą pracę ręczną (koszykarze, robotnice w fabrykach cygar) albo pracę rzemieślniczą (robotnicy fabryczni, stolarze, ślusarze, szewcy, krawcy). U tych uszkodzenia rąk mają większe znaczenie, niż uszkodzenia wielkich stawów — szczególnie kończyn dolnych. U rzemieślników mają również ubytki bystrości wzroku pewną doniosłość.

IV Kategorya obejmuje pracowników zajętych w wszystkich gałęziach sztuki i przemysłu, których zajęcie wymaga biegłości w pracy ręcznej, bystrości zmysłów i umysłu (maszyniści, inżynierowie, urzędnicy fabryczni, rysownicy, mechanicy i t. p.). W tej kategoryi nawet niezbyt wielkie uszkodzenia rąk i palców, ubytki bystrości zmysłów, przewlekłe choroby nerwowe mają większe znaczenie dla zarobkowania, niż uszkodzenia większych stawów lub lżejsze choroby narządów wewnętrznych.

1. Zupełną niezdolność do zarobkowania

uznaje się w Austryi i Niemczech w następujących przypadkach:

Porażenia połowicze, choroby umysłowe, utrata oczu lub zupełna ślepota, utrata wzroku na jednem oku przy drugiem oślepłem (Francya), niemożność mówienia, pisania i czytania, ciężkie choroby płuc i serca, ciężkie przewlekłe choroby rdzenia, utrata wszystkich palców u rąk z wyjątkiem jednego z palców u każdej ręki, utrata lub porażenie obu rąk lub ramion, utrata ręki przy braku drugiej (Francya), utrata lub porażenie obu nóg lub kończyn dolnych, utrata jednej kończyny dolnej w udzie, drugiej w przedudziu, uszkodzenie miednicy z następową niemożnością poruszania się, utrata jednej ręki i jednej nogi.

Przez trwałe charłactwo (»dauerndes Siechtum«) rozumiemy choroby, wyczerpujące powoli siły chorego i doprowadzające w ten sposób do śmierci.

II. Częściowa niezdolność do zarobkowania podana w odsetkach.

	Neezdolność zarobkowa w odsetkach
1. Uszkodzenia głowy i ich skutki:	
Nieuleczalne nerwobóle	25—50
Stały ból głowy, zawroty, zaburzenia równowagi (po wstrząśnieniach mózgu lub złamaniach kości)	50—$83\frac{1}{3}$
Ubytek w kości (bez dalszych następstw)	$16\frac{2}{3}$
Ubytek w kości obok padaczki lub porażeń	50—75
Padaczka urazowa (bez dalszych następstw)	$33\frac{1}{3}$—50
2. Uszkodzenia twarzy:	
Utrata nosa	$16\frac{2}{3}$—25
Blizny, ścieśniające nos i usta lub nieuleczalny szczękościsk	$33\frac{1}{3}$
3. Uszkodzenia oczu:	
Utrata wzroku na jednem oku (przy drugiem oku zupełnie zdrowem)	25—$33\frac{1}{3}$
Utrata wzroku, względnie osłabienie bystrości wzroku jednego oka, przy niezupełnej bystrości drugiego, oznacza się matematycznie według specyalnych tabel (Magnus, Groenouw).	
4 Uszkodzenia uszu:	
Utrata małżowiny usznej	$8\frac{1}{3}$
Nieznaczna głuchota jednego ucha	0
» » obu uszu	$8\frac{1}{3}$
Zupełna głuchota jednego ucha	$8\frac{1}{3}$
» » obu uszu	50
5. Uszkodzenia szyi:	
Trwała chrypka (mowa szeptana)	$8\frac{1}{3}$
Zwężenie krtani z następowemi trudnościami w oddychaniu	$33\frac{1}{3}$—$41\frac{2}{3}$
Konieczność trwałego noszenia rurki tchawicznej	50
6. Uszkodzenia klatki piersiowej:	
Nerwobóle międzyżebrowe (zależnie od ilości zajętych nerwów)	$8\frac{1}{3}$—$58\frac{1}{3}$
Zniekształcenie klatki piersiowej po nieprawidłowem zagojeniu się złamanych żeber (zależnie od stopnia)	$8\frac{1}{3}$—$41\frac{2}{3}$
7. Przepukliny:	
Przepuklina brzuszna w bliźnie po laparotomijnej	25
Przepuklina pępkowa	$16\frac{2}{3}$
» żołądkowa	25
» pachwinowa	10—15

	Niezdolność zarobkowa w odsetkach
8. Uszkodzenia cewki moczowej i prącia:	
Niemożność zatrzymania lub utrudnienie w oddawaniu moczu	$16^{2}/_{3}$
Przetoka moczowa z następowem utrudnieniem chodu i dźwigania	50
Częste i bolesne moczenie, nieżyt pęcherza	$50—66^{2}/_{3}$
Zwężenie cewki, wymagające leczenia czasowego	10—20
Utrata prącia	$8^{1}/_{3}$
Utrata jąder	$16^{2}/_{3}$
9. Uszkodzenia grzbietu:	
Ograniczenie ruchomości kręgosłupa lub uszkodzenie mięśni lędźwiowych (zależnie od stopnia)	$8^{1}/_{3}—25—50$
Cierpienia rdzenia (zależnie od następstw)	$6^{2}/_{3}—41^{2}/_{3}—100$
10. Uszkodzenia barku, ramienia i przedramienia:	
Źle zagojone złamanie łopatki (Zależnie od rozległości zmian czynnościowych)	$8^{1}/_{3}—50$
Źle zagojone złamanie obojczyka	$16^{2}/_{3}—50$
Zaniki mięśniowe	$25—58^{1}/_{3}$
Przewlekłe zapalenie stawu barkowego	$16^{2}/_{3}—66^{2}/_{3}$
Sztywność stawu barkowego	$50—58^{1}/_{3}$
Staw cepowy w barku	$50—58^{1}/_{3}$
Sztywność stawu łokciowego:	
.... (w średniem zgięciu)	$25—33^{1}/_{3}$
.... (w znacznem zgięciu)	$33^{1}/_{3}—41^{2}/_{3}$
.... (w położeniu wyprostnem)	$41^{2}/_{3}—50$
Staw cepowy (w łokciu)	50—75
Utrata ramienia lub przedramienia prawego lub lewego	$66^{2}/_{3}—83^{1}/_{3}$

Uwaga: Porażenie równa się utracie kończyny.

11. Uszkodzenia rąk i palców *):	
Utrata ręki prawej lub lewej, utrata wszystkich palców jednej lub drugiej ręki	$66^{2}/_{3}—75$
Utrata opuszki palucha	$0—8^{1}/_{3}$
» jednego członka palucha	$13^{1}/_{3}—16^{2}/_{3}$
» jednego członka i części drugiego (palucha)	$16^{2}/_{3}—25$
Utrata opuszki lub jednego członka wskaziciela	$0—8^{1}/_{3}$
» dwóch członków wskaziciela	$8^{1}/_{3}—16^{2}/_{3}$
Utrata całego wskaziciela	$16^{2}/_{3}—25$
» opuszki palca średniego	0
» 2 członków palca średniego	$8^{1}/_{3}$
» całego palca średniego	$8^{1}/_{3}—16^{2}/_{3}$

*) Wogóle uszkodzenia palców ręki prawej ocenia się (w granicach podanych) nieco wyżej, niż uszkodzenia palców ręki lewej.

	Niezdolność zarobkowa w odsetkach
Utrata opuszki palca czwartego	0
» 2 członków palca czwartego	$8\frac{1}{3}$
» całego palca czwartego	$8\frac{1}{3}$—$16\frac{2}{3}$
» opuszki palca małego lub 2 członków tegoż palca	0
» całego palca małego	0—$8\frac{1}{3}$
» palucha i wskaziciela	$41\frac{2}{3}$—50
» wskaziciela i palca średniego	25—$33\frac{1}{3}$
» palca średniego i czwartego	$16\frac{2}{3}$—25
» palca czwartego i małego	$11\frac{2}{3}$—20
» trzech pierwszych palców	50—$58\frac{1}{3}$
» trzech średnich palców	$41\frac{2}{3}$—50
» trzech ostatnich palców	$28\frac{1}{3}$—$36\frac{2}{3}$
» wszystkich palców, prócz palucha lub wskaziciela	50—$66\frac{2}{3}$
Sztywność palucha . . . . (Zależnie od ilości zajętych stawów i ich ustawienia)	$8\frac{1}{3}$—$33\frac{1}{3}$
» wskaziciela	$8\frac{1}{3}$—25
» palca średniego	0—$16\frac{2}{3}$
» palca czwartego	0—$16\frac{2}{3}$
» palca małego	0—$8\frac{1}{3}$

12. Uszkodzenia miednicy:

Zależnie od stopnia i następstw anatomicznych i czynnościowych	$16\frac{2}{3}$—$83\frac{1}{3}$

13. Uszkodzenia uda i przedudzia:

Skrócenie kończyny (po złamaniach) do 2 ctm.	0
» » od 2 ctm. w górę w pierwszych latach (zależnie od stopnia skrócenia)	10—40
w następnych latach nieco wyżej	10
Sztywność zupełna stawu biodrowego (w położeniu wyprost.)	$58\frac{1}{3}$
Sztywność zupełna stawu biodrowego w zgięciu	50—75
Zaniki mięśniowe średnio	$33\frac{1}{3}$

Przy zapaleniach i obrażeniach nerwów należy przyznać o $\frac{1}{4}$ więcej, niż za utratę odnośnej kończyny lub jej części (z powodu bólów).

Sztywność zupełna stawu kolanowego:	
a) (w położeniu wyprost.)	$41\frac{2}{3}$
b) (w położeniu zgiętem)	50
Staw cepowy (w kolanie)	50—75
Utrata kończyny w udzie	75
» » w podudziu	$66\frac{2}{3}$

Uwaga: Porażenie kończyny równa się jej utracie. Noszenie sztucznej nogi poprawia stopień niezdolności o 10 do 20%.

14. Uszkodzenia stopy i palców u nóg:	**Niezdolność zarobkowa w odsetkach**
Utrata stopy w stawie skokowym lub poniżej tego stawu	$58^1/_3$—$66^2/_3$
Utrata palca wielkiego	$16^2/_3$
» każdego innego palca	0
» wszystkich palców jednej nogi	50
Zesztywnienie w stawie skokowym pod kątem prostym	$41^2/_3$
Zesztywnienie w kształcie stopy szpotawej . .	50
Staw cepowy (w stawie skokowym)	$41^2/_3$—$66^2/_3$

Uwaga: Oceny te są bardzo wysokie i odpowiednie tylko w oznaczeniu renty początkowej).

Każde wogóle uszkodzenie stopy, dozwalające na chodzenie bez laski przez $^1/_2$ godziny .	30
Każde uszkodzenie stopy wymagające trwałego używania laski do	60
Każde uszkodzenie stóp, uniemożliwiające pracę w pozycyi stojącej i chodzie i zmuszające do pracy w pozycyi siedzącej	50—70

Uwaga: Stopień niezdolności zarobkowej przy stwierdzeniu kilku uszkodzeń równocześnie, nie może przekraczać sumy odsetek za każde uszkodzenie zosobna, ani też przewyższać 100%.

Wskazówki powyższe podane są według taryfy, przyjętej w całej Austryi, a opracowanej dla zakładu ubezpieczenia robotników od wypadków w Wiedniu w r. 1896 przez osobną komisyę, złożoną z 3 pracodawców, 5 zastępców robotników, 3 lekarzy i dyrektora zakładu; należy ona do najlepiej opracowanych w Europie. Podane atoli oceny w odsetkach mają jedynie znaczenie informacyjne, gdyż ocena w każdym przypadku winna być podaną **indywidualnie** przy uwzględnieniu wszystkich okoliczności, a szczególnie kategoryi roboczej uszkodzonego.

UWAGI SĄDOWO-LEKARSKIE.

I. Świadectwa lekarskie i sądowo lekarskie.

Świadectwa lekarskie, wydawane przez lekarza na żądanie osób prywatnych a nie władz, muszą być opatrzone marką stemplową na 1 kor. Świadectwa stwierdzające przebytą ospę lub dokonane szczepienie ochronne tejże, również i świadectwa mające na celu usprawiedliwienie ucznia z jego nieobecności w szkole i t. d. lub z jego opóźnienia się w złożeniu egzaminu w należytym czasie, są wolne od stempla (rozp. z d. 29 czerwca 1834, L. gub. 30736 i obwieszczenie gub. z d. 4 grudnia 1834 L. 75852). Opinie lekarskie co do istnienia choroby umysłowej w celu umieszczenia umysłowo chorego w jednym z krajowych zakładów dla obłąkanych mogą wydawać c. k. lekarze powiatowi i fizycy miast Lwowa i Krakowa (wolne od stempla).

Świadectwa sądowo-lekarskie czyli tak zwane visa et reperta, podlegają jako wydawane osobom prywatnym ostemplowaniu marką na 1 kor. Forma ich odpowiada w zupełności formie protokołu oględzin sądowo-lekarskich.

Świadectwo sądowo-lekarskie składa się pod względem formy *z trzech* części: *pierwsza* powinna zawierać imię, nazwisko, wiek, stan, miejsce zamieszkania osoby badanej, wreszcie i miejsce, w którem lekarz ją bada. Po tym wstępie następują krótkie a możliwie dokładne wywiady co do istoty zajścia objawów podmiotowych i co do osób, które w niem czynny udział brały. Jeżeli osoba poddana badaniu jest nieletnią, nieprzytomną lub dotkniętą chorobą umysłową, zasięga się wywiadów od osób ją otaczających.

Druga część stanowi wynik przedmiotowego badania i część tę dzieli się wedle potrzeby na oznaczone liczbami porządkowemi ustępy a to w tym celu, aby się można na nie w orzeczeniu powołać. W części tej zwraca się uwagę na wszelkie szczegóły, podobnie jak w zwykłem

badaniu klinicznem, zaczynając od uwag co do ogólnego odżywienia i budowy ciała osoby badanej, co do stanu ciepłoty ciała, tętna, wrodzonych lub nabytych zboczeń, wreszcie co do chwilowych stanów zresztą fizyologicznych, jak np. ciąży. Po tych uwagach następuje opis ściśle przedmiotowy, zrozumiały nawet dla nielekarza, tyczący się znalezionych śladów obrażeń cielesnych lub innych zaburzeń. W opisie tym należy unikać zwrotów, stanowiących raczej rozpoznanie, niż wierny opis stanu, w jakim badany się znajdował w chwili badania. Jeśli badanie przedmiotowe nie stwierdza zmian anatomicznych dla objawów podmiotowo uczuwanych przez badanego, należy w miejscu odpowiedniem podnieść ujemny wynik badania przedmiotowego.

Trzecią i ostatnią częścią świadectwa jest orzeczenie, które stanowi właściwe rozpoznanie zaburzeń w protokole opisanych, jakoteż i ocenę ich sądowo-lekarską. Ocenę sądowo-lekarską uszkodzeń ciała podaje się na podstawie znajomości odnośnych paragrafów obecnego kod. karn., stosując się nadto do wymagań § 132 ust. o postępowaniu karnem z dnia 23 maja 1873: »znawcy mają wyrzec w szczególności, które ze znalezionych obrażeń ciała lub nadwerężeń zdrowia same przez się lub w związku z innemi bezwzględnie, albo ze względu na szczególne okoliczności przypadku, należy uważać za lekkie, ciężkie lub dla życia niebezpieczne; jakie skutki obrażenia takie zwykle za sobą pociągają i jakie w obecnym przypadku poszczególnym stąd nastąpiły, tudzież jakimi środkami albo narzędziem i w jaki sposób takowe zadane były«.

Świadectwo sądowo-lekarskie.

Stempel
1 Kor.

Katarzyna S., lat 20, żona rolnika z Libertowa, podaje, iż ją dnia 19 marca b. r. pobili Józef K. i Tekla jego żona z Gaja, kołkiem z płotu i ręką.

Badanie dnia dzisiejszego wykazuje:

1) Kobieta wzrostu średniego, prawidłowej budowy, dość dobrze odżywiona, nie okazująca ogólnych objawów chorobowych.

2) Na twarzy, a mianowicie na grzbiecie nosa dwa otarcia naskórka, wielkości ziarna grochu, podobne zdrapanie na górnej wardze po stronie prawej i tuż koło kąta ust prawego, wreszcie smugowate zdrapanie w środku brody, wszystkie strupem zaschłej krwi pokryte.

3) Na grzbiecie, wzdłuż całej prawie prawej łopatki, smugowate zasinienie.

4) Kończyna górna prawa jest o kilka ctm. krótsza w porównaniu z kończyną górną lewą: badana; kończyną tą nie może poruszać, a przy usiłowaniu ruchów biernych ramieniem, doznaje mocnego bólu. Ramię prawe prawie w połowie swej długości jest obrzmiałe, zasiniałe i kątowato zgięte. Kąt zgięcia tego zwrócony jest rozwartością swą ku wewnątrz. Przy badaniu dotykiem czuje się w miejscu tego zgięcia trzeszczenie i wyraźną nieprawidłową ruchomość kości; badanie to sprawia dotkliwy ból.

5) Zresztą na ciele nie ma innych śladów obrażeń.

ORZECZENIE.

1) Obrażenie opisane pod l. 4 przedstawia się jako złamanie kości ramieniowej prawej prawie w połowie trzonu tejże i stanowi uszkodzenie ciała ciężkie, połączone z upośledzeniem zdrowia i niezdolnością do pracy, która trwa zwykle w tych przypadkach przez więcej, niż dni 30. Okoliczności tej, czy upośledzenie zdrowia, potrwa w danym przypadku przez więcej niż 30 dni, na razie stanowczo rozstrzygnąć nie można. Rozstrzygnięcie to będzie możliwem dopiero po zdjęciu opatrunku ustalającego.

2) Obrażenia opisane pod l. 2 i 3 stanowią uszkodzenia ciała lekkie tak razem wzięte, jak i każde zosobna, połączone z upośledzeniem zdrowia około 7 dni trwającem.

3) Złamanie kości ramieniowej mogło być następstwem uderzenia ciałem twardem, tępem, ciężkiem, siłą użytem, np. kołem z płotu; otarcia naskórka na twarzy były zadane najprawdopodobniej paznokciami palców.

Co niniejszem jako zgodne z zasadami nauki lekarskiej, do wiadomości c. k. Sądu podaję.

Dr X. X.

Kraków, d. . . .

II. Uwagi o oględzinach i sekcyi sądowej zwłok.

Rozporządzenie Ministerstwa spraw wewnętrznych i sprawiedliwości z dnia 28 stycznia 1855 r. Nr. 26 dz. u. p. zamieszcza dokładne przepisy, odnoszące się do sposobu wykonania oględzin i sekcyi sądowej zwłok (*vide* Zbiór ustaw Dra Barzyckiego). Oględzin i sekcyi zwłok dokonywają dwaj lekarze zazwyczaj w ten sposób, iż jeden (młodszy) wykonywa sekcyę, drugi starszy dyktuje protokół sekcyi.

Gdy jednak jasno jest zrozumiałem, iż obducent lepiej ze stanu znalezionego w zwłokach zdaje sobie sprawę, przeto właściwszem i więcej wskazanem jest, aby obducent sam protokół w miarę postępu sekcyi dyktował. Protokół sekcyi winien być wiernem odbiciem znalezionego stanu rzeczy i winien zawierać opis wszelkich czynności obducenta, skierowanych ku możliwie ścisłemu wywiązaniu się z zadania swego. Protokół powinien być podany w formie zwięzłej, łatwo nawet dla nielekarza zrozumiałej; stanowić ma on wierny opis stanu narządów zwłok, nigdy zaś gotowego rozpoznania. Protokół składa się z 3 części: 1) z nagłówka; 2) z opisu oględzin zewnętrznych; 3) z opisu oględzin wewnętrznych.

W przypadkach, w których zależy na stwierdzeniu tożsamości osoby, należy oględziny zewnętrzne ciała poprzedzić dokładnym a systematycznym opisem odzieży, w jaką zwłoki są przybrane.

Schemat dla protokółu sekcyi:

A. Oględziny zewnętrzne.

1) Zwłoki — płeć (mężczyzny..., kobiety..., dziecka płci...), wiek, długość ciała, odżywienie, budowa (zboczenia w budowie).

2) Zmiany pośmiertne t. j. stężenie pośmiertne utrzymuje się (lub nie) w kończynach górnych... dolnych; plamy pośmiertne... ich umiejscowienie... rozległość... barwa... nacięciem stwierdzone.

3) Zabarwienie powłok (zielone ze zgnilizny i t. d.).

4) W razie stwierdzania tożsamości zwłok, włosy głowy, ich długość, zabarwienie, inne właściwości, włosy zarostu twarzy... kolor tęczówek, opis twarzy i reszty ciała, szczególnych znaków i t. d., np. na rękach jako dowód zatrudnienia.

5) Zachowanie się źrenic (rozszerzone, zwężone, równomiernie lub nie), spojówki (obecność wynaczynionek), naturalne otwory jam ciała, jak otwory uszne, nosowe, ust, pochwy i odbytu zawierają ciała obce... treść... lub nie. Z otworów... czuć woń podobną do... W jamie ust... język... zęby. Części płciowe zewnętrzne...

6) Opis uszkodzeń, blizn znalezionych (każde uszkodzenie zosobna oznaczać literami porządkowemi a, b, c, i t. d.).

7) Oprócz wyżej opisanych śladów uszkodzenia, innych się nie spotyka.

B. Oględziny wewnętrzne.

(Sekcyę należy wykonać w zwykłym anatomicznym porządku, nawet w przypadkach otruć).

8) Powłoki czaszkowe po stronie wewnętrznej okazują... sklepienie czaszki, budowa jego... grubość kości... okazuje... Opona twarda... zatoki żylne zawierają krew płynną... skrzepy... Opony miękkie okazują... pod niemi... zwoje mózgowe powierzchowne... Mózg zbitości... na rozkroju... zawartość krwi... komórki... ich rozmiary... zawartość... wyściółka ich... sploty naczyniowe... zwoje mózgu podstawowe... móżdżek... most Varola... rdzeń przedłużony... naczynia na podstawie mózgu... ich grubość... zawartość... Podstawa czaszki po oddzieleniu opony twardej okazuje... Jamy bębenkowe (w razie potrzeby) zawierają...

9) Krtań i tchawica z przodu in situ rozcięta zawiera... Mięśnie szyi... naczynia wielkie szyi... gruczoł tarczowy... język i gardło... nagłośnia, wnętrze krtani... przełyk... przełyk w górnej części...

10) Mięśnie klatki piersiowej i brzucha... rozwinięte... stan przepony do brzegu żebra... po stronie prawej... po lewej...

11) Ułożenie trzew w klatce piersiowej... worki opłucne zawierają... płuca wolne lub przyrośnięte... opłucne płuc... pod niemi... miąższ płuc powietrzny lub nie (w których częściach)... na rozkroju płuco prawe... wejrzenie rozkroju... zbitość... dobywa się treść... za uciskiem... z przeciętych oskrzeli... płuco lewe... opłucne ścienne... gruczoły przyoskrzelowe...

12) Worek osierdziowy wolny... zrośnięty z...: zawiera... serce wielkości... pod osierdziem... przebieg naczyń wieńcowych (prosty lub kręty)... komórka lewa zawiera... zastawka dwudzielna... przedsionek lewy... komórka i przedsionek prawy... zastawka trójdzielna... mięsień sercowy... jego grubość... zabarwienie... zbitość... nitki ścięgniste... mięśnie brodawkowe na rozkroju... tętnica płucna zawiera... zastawki jej... aorta wstępująca zawiera... błona wewnętrzna; jej ściany... zastawki jej... ujścia tętnic wieńcowych i ich drożność... Tchawica i oskrzela z tyłu rozcięta w całej długości okazują... dolna część przełyku.

13) Ułożenie trzew w jamie brzusznej... zawartość jamy otrzewnej... otrzewna jelit... ścienna... krezka... gruczoły krezkowe...

14) Wątroba wielkości... brzegi jej... powierzchnia... jej torebka... na rozkroju... powierzchnia... zbitość... zawartość krwi... zabarwienie... woreczek żółciowy... żółć... przewody żółciowe...

15) Śledziona, wielkość... torebka... na rozkroju... zbitość... ilość krwi...

16) Nerka prawa i lewa wielkość... torebki... powierzchnia nerek po złuszczeniu torebek... na rozkroju rysunek... subst. korowa... piramidy... miedniczki... moczowody...

17) Pęcherz moczowy zawiera... barwa moczu... (w przypadkach otruć wypuścić czystym cewnikiem mocz do czystego naczynia i przechować)... błona śluzowa pęcherza...

18) Pęcherzyki nasienne... jajniki... macica... jej wielkość... część pochwowa... ujście zewnętrzne... jama macicy... zawiera... pochwa...

19) Żołądek (w przypadkach otrucia podwiązać u wpustu i u odźwiernika i otworzyć nad naczyniem) ściana zewnętrzna żołądka... zawartość żołądka... jakość treści... oddziaływanie... błona śluzowa...

20) Dwunastnica zawiera... jej błona śluzowa...

21) Trzustka... na rozkroju...

22) Jelita cienkie... treść... błona śluzowa...

23) Jelita grube...

24) Gruczoły zaotrzewne..

25) Aorta zstępująca piersiowa... brzuszna...

26) Po wyjęciu trzew okazują żebra... kręgosłup... kości miednicy... kości kończyn...

27) (W razie potrzeby). Po otwarciu jamy kręgowej okazuje rdzeń... jego opony...

W przypadkach sekcyi zwłok noworodków należy w oględzinach zewnętrznych podać cechy odnoszące się do okoliczności, czy dziecię jest donoszone lub nie, a więc: 1) długość zwłok (długość podana w ctm. podzielona przez 5 wyraża miesiąc życia płodowego w drugiej połowie ciąży). 2) Obwód główki, wymiary: prosty, skośny, wielki, dwuciemieniowy, dwuskroniowy, szerokość barków, miednicy, rozmiary ciemienia. 3) stan włosów, główki, obecność meszku, stan chrząstek nosa i małżowin usznych, stan paznokci, jąder w mosznach, rozwój podściółki tłuszczowej, stan jąder kostnych w dolnej nasadzie kości udowej i ich rozmiar.

Nadto podaje się cechy, po których poznaje się noworodka, a więc: 1) obecność krwi i mazidła skórnego na powłokach ciała; 2) stan pępowiny, oba jej końce; 3) stan przedgłowia; 4) obecność smołki. Celem wyjaśnienia pytania z §. 130 p. k. czy dziecię urodziło się żywe, należy wykonać tak zwane próby życia, tj. próbę płucną hydrostatyczną Schreiera i żołądkowo-jelitową Breslaua.

Po ukończeniu sekcyi mają obducenci wydać swe zdanie, czyli orzeczenie w sposób ogólny bez motywów, tj. bez powoływania się na odnośne ustępy protokółu. O ile protokół przedstawiał tylko opis przedmiotowego stanu sekcyą stwierdzonego, o tyle orzeczenie stanowi podmiotowy sąd obducentów. Orzeczenie powinno być odpowiedzią na pytania objęte §. 129 ustawy o postępowaniu karnem, a więc powinno mieścić objaśnienie co w danym przypadku było bezpośrednią przyczyną śmierci i co tę wywołało. Jeśli przyczyny śmierci sekcya nie

dostarczyła, należy to wyraźnie w orzeczeniu zaznaczyć. W przypadkach powikłanych, w których nadto zachodzi potrzeba dokonania dalszych badań, np. spektralnych, mikroskopowych itd., lub w których ważnemi dla orzeczenia stają się pewne wskazówki przez śledztwo uzyskać się mające, ograniczyć się należy tylko do tymczasowego orzeczenia, zastrzegając sobie na później orzeczenie dokładne i motywowane.

W każdem orzeczeniu należy po wyjaśnieniu przyczyny śmierci podać, czy ona była wynikiem własnej winy denata, przypadku, czy też czynnego udziału drugiej osoby. Jeśli na zwłokach stwierdza się obrażenia, wówczas należy podać w orzeczeniu, czy one powstały za życia, czy też po śmierci, następnie czy je zadała druga osoba; w tym ostatnim razie, należy odpowiedzieć na pytania (§. 12 p. k.): »1 czy czyn ten drugiej osoby sprowadził śmierć *a)* już ze swej natury w ogólności, *b)* lub z powodu właściwego osobistego usposobienia lub z powodu szczególnego stanu obrażonego; *c)* z powodu okoliczności przypadkowych, wśród których czyn spełniono; albo *d)* z powodu przyczyn, które przypadkiem nastąpiły, lub czynem samym były wywołane lub z niego wynikły i czy *e)* śmierci można było zapobiec wczesną i stosowną pomocą lekarską«.

UWAGA. Na mocy §. 359 u. k. jest obowiązany każdy lekarz uczynić doniesienie w przypadkach zbrodni, a doniesienie to, podobnie jak i załączone doń świadectwa lekarskie, mające stanowić dowód i poparcie doniesienia, są wolne od stempla.

WYMIAR NALEŻYTOŚCI
przypadających lekarzom i weterynarzom
jako znawcom sądowym.

Rozporządzenie ministerstwa sprawiedliwości w porozumieniu z ministerstwami spraw wewnętrznych i skarbu z dnia 20-go marca 1901, odnoszące się do wymiaru należytości, przypadających lekarzom znawcom w sprawach karnych. Dziennika ustaw państw. Nr. 34 z dnia 3-go kwietnia 1901. XVI.

Wśród dochodzeń w sprawach karnych i w związku z wykonaniem kary obowiązują obecnie następujące rozporządzenia, odnoszące się do wymiaru należytości dla lekarzy znawców, w miejsce taryfy z dnia 17-go lutego 1855 D. u. p. Nr. 33.

§. 1. Lekarzom-znawcom należy w dochodzeniach karnych wymierzać należytości według następującej taryfy:

A. Za czynności sądowo-lekarskie.

1. Za badanie osoby uszkodzonej, wywód oględzin i orzeczenie w przypadkach uszkodzeń ciała rozmyślnych lub z zaniedbania:
   - *a)* w przypadkach zwyczajnych . . . . 3 k.
   - *b)* w przypadkach wymagających szczegółowego i drobiazgowego badania, względnie orzeczenia . . . 6 k.
   - *c)* w razie jeżeli potrzeba szczególnego naukowego uzasadnienia orzeczenia . . . . 10—20 k.
2. Za badanie, wywód oględzin i orzeczenie w takich przypadkach, w których niebezpieczeństwo dla zdrowia lub życia powstało w inny sposób, w szczególności za badania, mające na celu stwierdzenie odbycia porodu lub aktu płciowego (mianowicie wśród zamachów przeciw obyczajności) i w przypadkach badań matek wobec czynów przeciw życiu dzieci (noworodków):
   - *a)* w przypadkach zwyczajnych . . . . 6 k.
   - *b)* w przypadkach, wymagających szczegółowego i drobiazgowego badania, względnie orzeczenia . . 10 k.

c) w razie gdy potrzeba szczegółowego naukowego uzasadnienia orzeczenia . . . . 10—20 k.

3. Za wywód oględzin, orzeczenie i badanie narzędzi, plam, leków, trucizn i t. p., o ile zachodzi potrzeba badań takich oddzielnie od badań określonych pod 1 i 2:

a) w przypadkach badań zwykłych, gołem okiem 3 k.

b) w przypadkach badań gołem okiem, lecz w obec potrzeby naukowego uzasadnienia orzeczenia . . 6 k.

c) gdy zachodzi potrzeba badań mikro- lub spektroskopowych, względnie innych sposobów badania fizycznego (w szczególności wśród badań plam krwawych, nasiennych, bakteryi i t. p.) . . . . . 10—20 k.

4. Za badanie bakteryologiczne, wywód i orzeczenie, gdy zakładano hodowle bakteryi lub uciekano się do doświadczeń na zwierzętach . . . . . . 20—40 k.

5. Za sekcyę zwłok ludzkich lub ich części wraz z wywodem . . . . 12 k.

6. Za sekcyę płodu niedojrzałego wraz z wywodem 6 k.

7. Za orzeczenie na podstawie sekcyi zwłok (5—6):

a) w przypadkach zwykłych . . . . 6 k.

b) w przypadkach, wymagających szczegółowego naukowego uzasadnienia orzeczeń . . . . 10—20 k.

8. Za dokonanie samych zewnętrznych oględzin zwłok ludzkich, płodu lub popłodu (bez wykonywania sekcyi) wraz z wywodem i orzeczeniem . . . . 6 k.

9. Za obecność w charakterze znawcy:

a) wśród dokonania oględzin . . . . 6 k.

b) wśród wydobywania zwłok z grobu (ekshumacyi) 10 k.

10. Za badanie stanu umysłowego wraz z wywodem i orzeczeniem . . . . 10—40 k.
(gdy przypadek wymaga użycia dłuższego czasu i zabiegów, będzie wynagrodzenie policzone w myśl końcowego ustępu §. 384 ust. o post. kar.).

11. Za wywód i sprawozdanie w przypadkach ocenienia stanu zdrowia i ciała:

a) osób obwinionych, świadków, znawców, sędziów przysięgłych i t. p. celem stwierdzenia przyczyny ich niestawienia się: w Wiedniu, Pradze, Bernie, Lwowie, Krakowie, Gracu, Lublanie, Tryjeście, Salzburgu i Insbruku . . . . 4 k.
we wszystkich innych miejscowościach . . . . 2 k.

b) Za badanie więźniów celem ocenienia zdolności do pracy w zakładach pracy przymusowej i t. p. (o ile badań takich nie objęto osobnym układem lub porozumieniem w myśl §. 9-go) . . . . 1 k.

12. Za obecność przy rozprawach głównych wraz z wynagrodzeniem za czynione przy tej sposobności wyjaśnienia, dokonywanie wywodów i orzekanie: za pierwszą godzinę obecności . . . . 6 k.

za każdą następną chociażby rozpoczętą godzinę obecności . . . . 2 k.
(Obliczania czasu obecności przy rozprawach dokonywać należy za każdy dzień z osobna, a przerwy wśród jednej rozprawy lub pomiędzy kilku po sobie następującemi rozprawami nie dłużej niż godzinę trwające należy wliczać w czas obecności przy rozprawie).

13. Za badanie aktów w miarę ich objętości . . 3—10 k.

14. Za orzeczenie wydane na podstawie badań dokonanych przez innego lekarza:

a) w przypadkach określonych pod 1) 2) i 3) *a)* przypadają wynagrodzenie powyżej podane.

b) we wszystkich innych przypadkach jakniemniej w przypadkach wydawania orzeczeń na podstawie badań i wywodów chemicznych lub technicznych 6 k.

c) w razie potrzeby szczegółowego naukowego uzasadnienia . . . . 10—20 k.

15. Za samo zbadanie na ciele uszkodzonego lub chorego, mające na celu późniejsze podanie wywodu 3 k.

16. Za stawienie się znawcy wskutek wezwania, gdy czynność sądowo-lekarska nie odbyła się (w razie jeżeli nie można żądać dyjet) . . . . 3 k.

17. Dyjety i koszta podróży:

a) lekarze pozostający w służbie rządowej mają obliczać dyjety odpowiednie swej randze.

b) wszyscy inni lekarze obliczają dyjety według IX rangi.

§ **2.** Oprócz należytości wymienionych w § 1, mają znawcy prawo żądać zwrotu wydatków uczynionych w gotówce przy czynnościach sądowo-lekarskich (jak za środki dezynfekcyjne, odczynniki i t. p.), nie mogą jednak żądać zwrotu wynagrodzenia za dostarczenie potrzebnych narzędzi i przyrządów lekarskich.

§ **3.** Pod względem kosztów podróży i dyjet należy stosować postanowienia, odnoszące się do urzędników państwowych (§ 386 ust. o post. kar.).

§ **4.** Stronom obowiązanym do zwrotu kosztów (§ 389 i 390 ust. o post. kar.) w myśl § 384 ust. o post. kar. należy wliczać wynagrodzenia taryfowe mimo, że ich nie wypłacono znawcy, pobierającemu stały ryczałt.

§ **5.** W razie powołania kilku znawców, ma każdy z nich prawo żądać całkowitego wynagrodzenia.

§ **6.** Na sądach ciąży obowiązek ograniczenia powoływania znawców i określenia ich czynności zgodnie z istotną potrzebą, ich obowiązkiem jest stosownie do § 123 p. k. oznaczyć przedmioty i podać cel badania i udzielać znawcom wyjaśnień na podstawie aktów. Akta należy udzielać znawcom tylko wśród warunków objętych drugim ustępem § 123 p. k., a więc wtedy, gdy ustne wyjaśnienia nie są dostateczne; jeżeli udzielenie aktów okazuje się niezbędnem, a nie sprzeciwiają się

temu szczególne przeszkody. Sądy mają baczyć, aby badaniom znawców poddawano szczegóły związane ściśle z przedmiotem dochodzenia karnego. W przypadkach wątpliwych jest obowiązkiem sądów przekonać się poprzednio, czy wynik badania ze strony znawców będzie w ogóle dla dochodzenia użyteczny.

§. 7. Jeżeli wśród dochodzeń zachodzi wątpliwość czy badaniu ze strony znawców należy poddać znaczniejszą liczbę przedmiotów, lub czy może dostatecznem będzie zbadanie tylko niektórych, jest obowiązkiem sądów ograniczyć badanie tylko do kilku przedmiotów, lub też skłonić znawców do zaniechania dalszych badań, skoro tylko cel badania osiągnięto.

§. 8. Sądy drugiej instancyi mają przyznawać:

1. Należytości znawców określone pod A. 1. c, 2 b. i c, 3 c, 4, 7 b, 10 i 14 c.
2. Należytości za nadzwyczajne badania, których nie objęto powyższemi postanowieniami.

W razie jeżeli zachodzi potrzeba uchwały sądu drugiej instancyi, należy treść uchwały uwidocznić na akcie zawierającym odnośne przyznanie ze strony sądu pierwszej instancyi. Uchwała taka podlega odwołaniu w myśl §. 392 i 481 p. k. gdyż mimo, że zapadła za zgodą drugiej instancyi sądowej, pochodzi właściwie od sądu instancyi pierwszej.

§. 9. Postanowienia, objęte taryfą II rozporządzenia z dnia 17-go lutego 1855 dz. p. p. Nr. 33 za czynności lekarskie, chirurgiczne i położnicze, dokonywane z polecenia władz sądowych, tracą moc obowiązującą.

O ile czynności takich nie sprawują lekarze osobno w tym celu ustanowieni, jest obowiązkiem kierowników sądów ustanowić ryczałtowe wynagrodzenia w drodze umowy, z zastrzeżeniem przyzwolenia ze strony ministerstwa sprawiedliwości. Umowę zawrzeć należy z jednym, względnie w razie potrzeby z kilku lekarzami zamieszkałymi w siedzibie sądu lub bezpośredniem tegoż sąsiedztwie. Wynagrodzenia takie wypłacać się będzie jako ryczałt miesięczny lub roczny. Tej samej zasady przestrzegać należy wobec akuszerek za sprawowanie czynności położniczych. Szczegołowe wskazówki ukażą się osobno.

§. 10. Powyższe rozporządzenie wchodzi w życie z dniem 1-go lipca 1901 r.

Spens m. p.

SCHEMATYZM LEKARSKI.

A) Naczelne władze sanitarne.

I. REFERENT SPRAW SANITARNYCH.

przy Minist. spraw wewn.

Dr. med. et juris Haberler Franciszek, c. k. radca minist.

II. NAJWYŻSZA RADA ZDROWIA.

(ukonstytuowana d. 13 listopada 1909).

Prezes: Prof. Dr. Ludwig E. (*Wiedeń*). *Wiceprezes*: Prof. Dr. A. Weichselbaum (*Wiedeń*).

Członkowie zwyczajni: Dr.Dr.: Altschul T. (*Praga*), Böhm A. (*Wiedeń*). Brenner Al. (*Linc*), Britto H. (*Wiedeń*), Prof. Chrobak R. (*Wiedeń*), Constantini A. (*Tryest*), Prof. Eberstaller O. (*Hradec*), Prof. Eiselsberg A. (*Wiedeń*), Prof. Epstein A. (*Praga*), Prof. Exner Z. (*Wiedeń*), Prof. Finger E. (*Wiedeń*), Fleischer A. (*Berno*), Prof. Fuchs E. (*Wiedeń*), Hellich B. (*Praga*), Hinterstoisser H. (*Cieszyn*), Prof. Hochenegg J. (*Wiedeń*), Prof. Horbaczewski J. (*Praga*), Prof. Hueppe F. (*Praga*), Prof. Ipsen K. (*Insbruk*), Prof. Jaksch v. Wartenhorst (*Praga*), Prof. Kabrhel G. (*Praga*), Kogerer T. (*Wiedeń*), Prof. Kolisko A. (*Wiedeń*), Prof. Kostanecki K. (*Kraków*), Kříž A. (*Wiedeń*), Prof. Langer J. (*Hradec*), List J. (*Retz* w D. Austr.), Prof. Ludwig E. (*Wiedeń*), Prof. Łazarski J. (*Kraków*), Prof. Łukasiewicz W. (*Lwów*), Prof. Maixner E. (*Praga*), Prof. Mannaberg J. (*Wiedeń*), Prof. Mauthner J. (*Wiedeń*), Prof. Meyer H. (*Wiedeń*), Prof. Moeller (*Wiedeń*), Prof. Ortner (*Insbruk*), Prof. Paltauf R. (*Wiedeń*), Prof. Prausnitz W. (*Hradec*), Prof. Riedinger H. (*Berno*), Prof. Schattenfroh A. (*Wiedeń*), Scholz W. (*Hradec*), Sielski F. (*Lwów*), Doc. Sölder F. (*Wiedeń*), Starzewski J. (*Lwów*), Prof. Strümpell A. (*Wiedeń*), Prof. Wagner v. Jauregg J. (*Wiedeń*), Walczyński J. (*Tarnów*), Prof. Weichselbaum A. (*Wiedeń*).

III. C. K. KRAJOWA RADA ZDROWIA.

Przewodniczący: Dr. Festenburg Edw. Ger. *Zastępca przew.* Prof. Dr. Schramm H. *Członkowie*: a) ze stro-

ny Rządu: R. Dw. Prof. Dr. Browicz T.; Prof. Czyżewicz A.; Dr. Festenburg E.; Prof. Dr. Kučera P.; Prof. Dr. Mars A.; Dr. Merunowicz Józef; Prof. Dr. Schramm H.; b) ze strony Wydziału krajowego: Dr. Starzewski Józef; Dr. Müller Emil.; c) ze strony Izb lekarskich: Dr. Dietzius A. i Dr. Piaskiewicz (*Ich zastępcy*: Dr. Jabłoński S. i Dr. Smolarski Z.).

IV. DERARTAMENT V (SANITARNY) Wydziału krajowego we Lwowie.

Szef: Dr. Bernadzikowski Sz., Członek Wydz. kraj. *Inspektor* szpitali krajow. (tymczasowo): Dr. Müller E., *Lustrator* rachunkowy szpitali: Jan Jasiński. *Radca:* Abgarowicz Józef. *Sekretarz:* Słomkowski Wł. *Zastępca Członka Wydz. kraj.:* Dr. Jabłoński S.

V. DEPARTAMENT SANITARNY c. k. Namiestnictwa we Lwowie.

Szef. Dr. Merunowicz Józef, c. k. Radca Dworu, referent sanitarny krajowy.

Biuro sanitarne: Dr. Lachowicz Z., c. k. Inspektor sanit., radca ces.; Dr. Krzyżanowski K., c. k. Inspektor san.; Dr. Kuhn A., c. k. Insp. san.; Dr. Głowiński W., c. k. Lekarz powiat.; Dr. Gąsiorowski N., c. k. Koncep. sanit.; Dr. Świątkowski Stef., c. k. Koncep. sanit.

Biuro weterynaryi: Ponicki Fr., c. k. Weterynarz krajowy; Harasymowicz D., c. k. Inspektor weter.; Lang H., c. k. starszy Weterynarz powiat.

Starsi lekarze powiatowi: (VIII ranga): Dr Skibicki A., Dr. Wurst A., Dr. Obtułowicz F., Dr. Dembowski M., Dr. Bielański G., Dr. Pietrzycki A., Dr. Czyżewicz W., Dr. Nycz W., Dr. Frydman Z., Dr. Berggrün A., Dr. Lic H., Dr. Dzikowski Z., Dr. Filewicz J., Dr. Jabłoński J., Dr. Hirschler M., Dr. Danielski J.

Lekarze powiatowi (IX ranga): Dr. Ciepielowski K., Dr. Kramarzyński M., Dr. Sobolewski F., Dr. Głowiński W. (przydzielony do c. k. Namiestnictwa), Dr. Witkowski E., Dr. Kownacki J., Dr. Loewy A., Dr. Lebedowicz E., Dr. Ściborowski K., Dr. Bednarski J., Dr. Peters J., Dr. Friedberg J., Dr. Opieński J., Dr. Momidłowski W., Dr. Gawlikowski S., Dr. Warzycki B., Dr Slączka A., Dr. Szczepański W., Dr. Pohorecki W., Dr. Nycz H., Dr. Stokłosiński, F., Dr. Karpiński S., Dr. Żukotyński F., Dr. Bory J., Dr. Hyżycki C., Dr. Milewski T., Dr. Piotrowski E., Dr. Fuchs L., Dr. Biesiadzki A., Dr. Gołębiowski K., Dr. Bąkowski T., Dr Mieroszewski K., Dr Szaynowski M., Dr. Dolnicki C., Dr. Tyszkowski L. (przydziel. do c. k. Minist. spraw wewn.), Dr. Małaczyński R., Dr. Mossor K., Dr.

Michalik J., Dr Lubowiedzki J., Dr Josse E., Dr. Janikiewicz S., Dr Soniewicki T., Dr Godłowski A., Dr. Mosler M., Dr. Kurasiewicz J., Dr. Serkowski R., Dr. Kowalewski E., Dr. Orski Jan, Dr. Kaczyński S., Dr. Kropaczek F., Dr Kurzyniec W.

Koncepiści sanitarni (X ranga): Dr. Sobieszczański L., Dr Czerwiński Kaz., Dr. Jarocki P., Dr. Stablewski W., Dr. Baczyński E., Dr. Zatlokal R., Dr. Stangenhaus A., Dr. Sękiewicz F., Dr. Udziela M., Dr. Palester H., Dr. Biliński M., Dr. Gąsiorowski N., Dr. Merunowicz R., Dr. Grudzewski B., Dr. Löwy O., Dr. Świątkowski S., Dr. Wróblewski W., Dr Krok J.

Asystenci sanitarni: Dr. Rosmarin H., Dr. Kocwa J., Dr. Kułakowski R.

VI. SEJMOWA KOMISYA SANITARNA.

Przewodniczący: Hr. Gołuchowski. *Zastępca przewodnicz.* Dr. Jabłoński. *Sekretarz:* Dr. J. Bednarski.

B) Władze sanitarne, Stowarzyszenia i Zakłady lekarskie w Krakowie.

I. IZBA LEKARSKA ZACH.-GALICYJSKA

(Ukonstytuowana w październiku 1908 r.).

Kraków ul. Radziwiłłowska L. 4. Tel. 524. (Biuro otwarte codziennie od 2—3 popołudniu z wyjątkiem świąt i sobót).

Prezydent: Dr. Schoengut St.; *Wiceprezydent:* Dr. Damski W.

Członkowie Wydziału: Dr. Ackermann A. (*Sekretarz*), Dr. Landau J. (*Skarbnik*), Dr. Łodziński W.

Członkowie Izby: Dr. Cwiklicer L., Dr. Dietzius A., Dr. Gawlik J., Dr. Jabłoński S., Kijas T., Rogalski W.

Zastępcy: Prof. Dr. Ciechanowski St., Prof. Dr. Dobrowolski St., Dr. Fijałkowski W., Dr. Idziński W., Dr. Jabłoński Ant., Dr. Olszewski Br., Dr. Sawicki A., Dr. Służewski K., Dr. Stahr E., Dr. Zaleski K.

Komisya kontrolująca: Dr Dietzius A.; Dr. Cwiklicer L.

Delegat do kraj. Rady zdrowia: Dr. Dietzius A.; *Zastępca:* Dr. Jabłoński S.

Do Izby lekarskiej krakowskiej należą następujące powiaty: Biała, Bochnia, Brzesko, Brzozów, Chrzanów, Dąbrowa, Dobromil, Gorlice, Grybów, Jarosław, Jasło, Kolbuszowa, Kraków, Krosno, Limanowa, Lisko, Łańcut, Mielec, Myślenice, Nisko, Nowy Sącz, Nowy Targ, Pilzno, Podgórze, Przeworsk, Ropczyce, Rzeszów, Sanok, Strzyżów, Tarnobrzeg, Tarnów, Wadowice, Wieliczka, Żywiec.

II. MIEJSKI URZĄD ZDROWIA.

Gmach Magistratu (nowa oficyna, parter, drzwi Nr. 17) Tel. 373. (Godziny urzęd.: 8—2, w niedzielę: 10—12, w święta: 11—12).

Lekarz naczelny: Dr. Janiszewski T. (przyjmuje w biurze codziennie od 11—12). *Lekarze miejscy: w I. obw.* Dr. Schaitter I. (ul. Jabłonowskich L. 24, Tel. 87; ord. 9—10 i 3—4); *w II. obw.* Dr. Zopoth A. (Rynek Kleparski 5, Tel. 218; ord. 8—9 i 2—5); *w III. obw.:* Dr. Bernaciński F. (ul. Bonerowska 2, Tel. 531; ord. 8—9 i 2—3).

III. MIEJSKA KOMISYA SANITARNA.

W skład komisyi wchodzą: 1) *z Rady miejskiej:* Prezydent (Prof. Dr. Leo J.), Dwaj Wiceprezyd. (Dr. Szarski H. i Inż. Sare J.) oraz Radcy miejscy: Prof. Bujwid O., Prof. Domański S., Dr. Krongold W., Dr. Lustgarten L., Prof. Dr. Nowak J., Prof. Dr. Pareński S., Prof. Dr. Ponikło S.

2) *z Magistratu:* Dyrektor mag. (Grodyński), Fizyk miejski (Dr. Janiszewski T.), Lekarze miejscy (Dr. Schaitter I., Dr. Zopoth A., Dr. Bernaciński F.), Dyrektor urzędu budownictwa, Inspektor weterynaryi, dwaj Weterynarze miejscy, Protokólant.

3) z poza Rady miejskiej i Magistratu: Dr. Bielański G., R. Dw. Prof. Dr. Browicz T., Prof. Dr. Kostanecki K., Prof. Dr. Łazarski J., Prof. Piltz J.

IV. TOWARZYSTWO LEKARSKIE KRAKOWSK.

(od r. 1909 wchodzi w skład Tow. Lek. Galic.).
Kraków, Radziwiłłowska 4 (dom własny) Tel. 524.

Prezes: Prof. Dr. Dobrowolski St.; *Wiceprezes:* Doc. Dr. Miesowicz E.; *Sekretarz stały:* Dr. Damski W.; *Skarbnik:* Dr. Ackermann A.; *Sekretarz doroczny:* Dr. Morawski K.; *Bibliotekarz:* Dr. Blassberg M.; *Komisya kontrolująca:* Dr. Bielański G. i Dr. Cercha M.; *Gospodarz domu:* Doc. Dr. Seńkowski M.; *Przewodniczący komisyi przemysł.:* Doc. Dr Seńkowski M.; *Przewodniczący kom. redakcyjnej »Przeglądu lekarsk.«:* Prof. Dr. Ciechanowski S.; *Podskarbi komitetu redakcyjnego:* Dr. Wojciechowski B.; *Przewodnicz. kom. słown.:* Prof. Dr. Browicz T.; *Przewodnicz. kom. dla popier. przemysłu lek.:* Dr. Kwaśnicki A.; *Przewodnicz. kom. dla badania i zwalczania raka:* Prof. Dr. Browicz T.

(Nowe wybory Komitetu na r. 1910 odbędą się z końcem grudnia r. 1909).

V. TOWARZYSTWO GINEKOLOGICZNE.

Kraków, Klinika położnicza.

Prezes: Prof. Dr. Rosner A.; *Wiceprezes:* Dr. Cercha M.; *Sekretarz:* Dr. Jarecki K.; *Skarbnik:* Dr. Lachs J.

VI. POLSKIE TOWARZYSTWO BALNEOLOGICZNE.

Prezes: Hr. Potocki J.; *Wiceprezes:* Dr. Cercha M.; *Skarbnik:* Dr. Piotrowski T.; *Sekretarz:* Dr. Zanietowski J.; *Członkowie Zarządu:* Dr. Aronsohn J., Dr. Frączkiewicz J.; Dr. Pelczar Z., Dr. Regiec J., Dr. Wąsowicz Z.; *Redaktor odpow. organu Towarzystwa:* Dr. Frączkiewicz J.

VII. ZWIĄZEK KRAJOWY LEKARZY GALICYI I W. KS. KRAKOWSK. (Zarząd Główny).

(Kraków, ul. Radziwiłłowska 4. Tel. 524).

Prezes: R. Dw. Prof. Dr. Wicherkiewicz B. *Wiceprezes:* Dr. Damski W.; *Sekretarz:* Dr. Weinsberg J.; *Zastępca sekretarza:* Dr. Jaugustyn S.; *Skarbnik:* Dr. Murczyński W.; *Zastępca skarbnika:* Dr. Żydłowicz W.; *Członkowie Wydziału:* Prof. Dr. Ciechanowski S., Prof. Dr. Dobrowolski S., Dr. Klęsk A., Dr. Owsiński J., Dr. Różecki J., Dr. S ahr E.; *Komisya kontrolująca:* Dr. Bednarski J., Dr. Rydel A., Dr. Schneider L.; *Sąd polubowny:* Dr. Berggrün A., Dr. Grzybowski G., Prof. Dr. Krzysztalowicz F., Dr. Lustgarten L., Dr. Zędzianowski S.; *Kierownik kasy pogrzebowej:* Dr. Murczyński W.; *Kierownik Oddziału należytości:* Dr. Jaugustyn S.; *Kierownik administracyi znaczków recept.:* Dr. Żydłowicz W.; *Kierownik Oddziału dla zyskiwania ulg ekonom.:* Dr. Klęsk A.; *Syndyk Związku:* Dr. Krygowski S.

VIII. SEKCYA ZACH.-GALIC. ZWIĄZ. LEKARZY KOLEJ. C. K. AUSTR. KOLEI PAŃSTW.

Prezes: Dr. Jabłoński A.; *Wiceprezes:* Dr. Walczyński J.; *Skarbnik:* (vacat); *Sekretarz:* Dr. Czerny-Szwarcenberg E.; *Członkowie Wydziału:* Dr. Piórko A., Dr. Ślósarczyk A., Dr. Ackermann A., Dr. Czerny-Szwarcenberg E.; *Delegaci na Walne Zgrom. w Wiedniu:* Dr. Jabłoński A., Dr. Czerny-Szwarcenberg E.

IX. TOWARZYSTWO WALKI Z GRUŹLICĄ. (KOŁO KRAKOWSKIE).

Prezes: Hr. Wodzicki A.; *Wiceprezesi:* Prof. Dr. Jaworski W. i Dr. Janiszewski T.; *Członkowie Zarządu:* Prof. Dr. Kostanecki, Prof. Dr. Ciechanowski.

X. WYDZIAŁ LEKARSKI W KRAKOWIE.

a) ZAKŁADY:

Zakład anatomii opisowej. (Ulica Kopernika 12. Tel. 328). *Dyrektor:* Prof. Dr. Kostanecki K. *Asystenci:* W. Türschmit i Sławój Składkowski. *Demonstratorzy:*

Dr. K. Białaszewicz, J. Glatzel, W. Grzywo Dąbrowski, Then, Rupniewski, Siwiński.

Zakład fizyologiczny. (Collegium medicum, Ulica Grzegórzecka. Tel. 166 *e*). *Dyrektor:* Prof. Napoleon Cybulski. *Asystenci:* Dr. W. Radwańska i J. Dunin-Borkowski. *Demonstrator:* S. Welecki.

Zakład histologiczno-embryol. (Wielopole 15, II p.). *Dyrektor:* Prof. Stanisław Maziarski. *Asystent:* T. Kurkiewicz. *Demonstrator:* J. Dębnicki.

Zakład chemii lekarskiej. (Ul. Kopernika 7. Tel. 748). *Dyrektor:* Prof. Leon Marchlewski. *Asystenci:* Dr S. Mostowski, Dr. A. Oszacki. *Demonstrator:* J. Robel.

Zakład patologii ogólnej i doświadczalnej. (Collegium medicum, Ulica Grzegórzecka. Tel. 166 *d*). *Dyrektor:* Prof. Dr. K. Klecki. *Asystent:* Doc. Dr. A. Wrzosek. *Demonstrator:* A. Maciesza.

Zakład anatomii patologicznej. (Tamże. Tel. 166 *b*). *Dyrektor:* R. Dw. Prof. Dr. Tadeusz Browicz. *Asystenci:* Prof. Dr L. K. Gliński i Dr. J. Lustgarten. *Demonstrator:* K. Missona.

Zakład farmakologiczny. (Tamże. Tel. 166 *c*). *Dyrektor:* Prof. Dr Józef Łazarski. *Asystent:* Dr. T. Koźniewski. *Demonstrator:* S. Przychocki.

Zakład hygieny. (Ulica Strzelecka 7. Tel. 302). *Dyrektor:* Prof. Odon Bujwid. *Asystenci:* Doc. Dr. R. Nitsch, Dr. F. Eisenberg. *Asystent bezpł.* Dr. GertlerN. *Elew:* vacat.

Zakład Weterynaryi. (Ulica św. Jana 20. Tel. 553). *Dyrektor:* Prof. Dr Julian Nowak. *Asystenci:* Dr. Z. Szymanowski, Dr. L. Rajchman.

Zakład medycyny sądowej. (Collegium medicum, ul. Grzegórzecka. Tel. 166 *f*). *Dyrektor:* Prof. Dr Leon Wachholz. *Asystent:* Prof. Dr. S. Horoszkiewicz. *Demonstrator:* J. Olbrycht.

Ambulatoryum chorób nerwowych i umysłowych. (Ul. Kopernika 40, w gmachu kliniki okulist.). *Dyrektor:* Prof. Dr. Jan Piltz. *Asystenci:* Dr. J. Landau (jun.). Asystent II. vacat.

Ambulatoryum dentystyczne: (Rynek gł. 22. II piętro. Tel. 275). *Dyrektor:* Prof. Dr. Wincenty Łepkowski. *Asystent:* Dr. W. Podłęski. *Demonstrator:* E. Stefański.

Klinika lekarska. (Ulica Kopernika 15. Tel. 342). *Dyrektor:* Prof. Dr. Walery Jaworski. *Asystenci:* Doc. Dr. E. Mięsowicz, Dr. P. B. Korolewicz, Dr. S. Łapiński i Dr. W. Kluger. *Praktykant:* Dr. Z. Wachtel (jun.).

Klinika chirurgiczna. (Ulica Kopernika 40. Tel. 29). *Dyrektor:* Prof. Dr. Bronisław Kader. *Asystenci:* Dr. Z. Radliński, Dr M. Warzeszkiewicz, Dr. J. Nüssenfeld, *Elew:* Dr. M. Hładij.

Klinika okulistyczna. (Ulica Kopernika 40. Tel. 329). *Dyrektor:* Radca Dw. Prof. Dr. Bolesław Wicherkiewicz. *Asystenci:* Dr. W. Witaliński, Dr. T. Kleczkowski i Dr. E. Rosenhauch. *Elew.* Dr. M. Szafnicki.

Klinika położniczo-ginekologiczna. (Ulica Kopernika 5. Tel. 27). *Dyrektor:* Prof. Dr. Alexander Rosner. *Asystenci:* Dr. E. Cetnarowski, Dr. S. Przybylski, Dr. J. Schlank. *Praktykant:* Dr. K. Morawski.

Klinika chorób dziecięcych. (W Szpitalu św. Ludwika, ul. Strzelecka 2. Tel. 170). *Dyrektor:* Prof. Dr. Lewkowicz Ksawery. *Asystent:* Dr. J. Kostecki. *Demonstrator:* Dr. W. Bujak. *Elew:* Dr. S. Matlak.

Klinika chorób skórnych i wenerycznych. (Szpital św. Łazarza. Tel. 52 e). *Dyrektor:* Prof. Dr. Władysław Reiss. *Asystent:* Dr. J. Stopczański. *Demonstrator:* Dr. H. Weber.

Oddział laryngologiczny jako klinika laryngolog. (Tamże. Tel. 916). *Dyrektor:* Prof. Dr. Przemysław Pieniążek. *Asystenci:* Doc. Dr. F. Nowotny, Dr. A. Pachoński.

b) SKŁAD WYDZIAŁU:

Dziekan: Prof. Dr. B. Kader. **Prodziekan:** Prof. Dr. L. Wachholz. **Członkowie Wydziału ścisłego:** a) Wszyscy wyżej wymienieni Dyrektorowie Zakładów; b) Profesorowie nadzwyczajni: Dr. S. Domański (*Chor. nerw.*), Dr. S. Pareński, (*Chor. wewnętrz.*), Dr. S. Ciechanowski (*Anat. patolog.*); c) Delegaci Docentów pryw.: Prof. Dr. F. Krzyształowicz, Prof. Dr. K. Majewski.

Inni Członkowie grona nauczycielskiego: a) **Profesorowie emerytowani:** Dr. A. Stopczański, Dr. M. L. Jakubowski. b) **Profesorowie nadzwyczajni:** Dr. A. Bochenek (*Anatomia*). Dr. E. Godlewski (*Embryologia*), Dr. F. Ks. Lewkowicz (*Chor. dziec.*), Dr. S. Horoszkiewicz (*Medyc. sądow.*), Dr. L. K. Gliński (*Anat. patol.*). **Profesorowie nadzwyczajni tytul.** Dr. S. Ponikło (*Chor. wewnętrz.*), Dr. K. Żuławski (*Psychiatrya*), Dr. L. Kryński (*Chirurgia*), Dr. L. Korczyński (*Chor. wewnętrz.*), Dr. A. Bossowski (*Chirurgia*), Dr. F. Krzyształowicz (*Chor. sk. i wener.*), Dr. A. Baurowicz (*Laryngologia i otyatr.*), Dr. K. Majewski (*Okulist.*), Dr. S. Braun (*Położn. i Ginekol.*), Dr. W. Chlumský (*Chirurg. og., sp. i ortoped.*). **Docenci prywatni:** Dr. M. Seńkowski (*Chemia*), Dr. M. Rutkowski, (*Chirurgia*), Dr. S. Dobrowolski (*Położn. i Ginek.*), Dr. S. Droba, (*Bakteryologia*), Dr. F. Nowotny (*Laryng. i Otyatr.*), Dr. A. Wrzosek (*Patologia og.*), Dr. J. Lat-

kowski *(Med. wewn.)*, Dr. E.Mięsowicz *(Med. wewn.)*, Dr. R. Nitsch *(Bakteryol.)*.

XI. SZKOŁA POŁOŻNYCH.

(w Szpitalu św. Łazarza. Tel. 265),

Dyrektor: Prof. Dr. Dobrowolski Stanisław. *Asystenci:* Dr. T. Baczyński, Dr. L. Jakobsohn.

XII. C. K. ZAKŁAD POWSZECHNY DO BADANIA ŚRODKÓW SPOŻYWCZYCH.

(Ulica Strzelecka 9. Tel. 303),

Dyrektor: Prof. O. Bujwid. *Nadinspektor:* Dr. med. L. Bier; *Inspektor:* J. Hetper; *Adjunkt:* Wł. Matejko; *Asystenci:* I. Chełmecki J. II. Dr. J. Merunowicz; *Sekretarz:* S. Wawrzkowicz.

XIII. SZPITALE I ZAKŁADY LECZNICZE W KRAKOWIE.

Szpital krajowy św. Łazarza. (Ul. Kopernika 17. Tel. Nr. 52, ilość łóżek 766). Składa się z 6 oddziałów: I *a* i I *b* chorób wewnętrz. i I *c*. chor. zakaźn. II chirurg. (Tel. 33). III położniczo-ginekolog. (Tel. 265). IV dla chorób ocznych. V dla chorób kiłowo-skórnych. VI dla umysłowo chorych. W szpitalu mieści się także klinika chorób skórnych, szkoła położnych, klinika laryngologiczna i pracownia bakteryologiczna. **Dyrektor:** Dr. Krzyszkowski Józef. **Prymaryusze:** Prof. Dr. Pareński S. (oddział I A). Dr. Krokiewicz A. (oddział I B). Doc. Dr. Droba S. (oddział I C). Doc. Dr. Rutkowski M. (oddz. II). Prof. Dr. Rosner A. (oddz. III). Prof. Dr. Wicherkiewicz B. (oddz. IV). Dr. Borzęcki E. (oddz. V). Prof. Dr. Żuławski K. (oddz. VI). **Dyrektorowie klinik w szpitalu:** Prof. Dr. Pieniążek P. (Klin. laryng.). Prof. Dr. Reiss W. (Klin. dermat.). **Dyrektor szkoły położnych:** Prof. Dr. Dobrowolski S. **Kierownik pracowni bakteryol.** Doc. Dr. Droba S. **Prosekt. szpit.:** R. Dw. Prof. Dr. Browicz T. **Zastępca:** Prof. Dr. Ciechanowski S. **Chemik szpitalny:** Prof. Dr. Marchlewski. **Sekundaryusze:** Albinowski A., Lewicki R., Gólski S., Habicht K., Friedmann L., Pisarski T., Jarecki K., Grzybowski G., Godlewski M., Sikorska H., Rec W., Szukiewicz W., Włyński K., Blay F. **Praktykanci:** Schwarzbart A., Kącki S., Spira M., Tokarski M., Ossadnik J., Kosiński M., Wysocki P., Kleinmannówna H., Gruszczyński L., Sokołowski M., Gottfryd F.

Szpital Braci Miłosierdzia na Kazimierzu. (Ul. Trynitarska, ilość łóżek 100. Tel. 127). **Przełożony i zarządca:** Rev. Kyovsky. **Lekarze: Konsulent** Prof. Dr. Pareński S.

Prymaryusze: Prof. Dr A. Bossowski, Dr. J. Frączkiewicz, Prof. Dr. Krzyształowicz F. **Sekundaryusz:** Dr. Rzegociński B.

Szpital św. Ludwika dla dzieci. (Ul. Strzelecka 2. łóżek 120. Telef. 170). Utrzymywany przez Towarzystwo »Opieki szpitalnej« w Krakowie, subwencyonowany przez kraj, składa się z kilku oddziałów, między tymi oddziały dla chorób zakaźnych, osobny oddział dla mamek i dzieci karmionych piersią. W szpitalu mieści się też uniwers. klinika chorób dzieci. (Dyrektor Kliniki: Prof. Dr. Lewkowicz). **Kurator honor.:** Prof. Dr. M. L. Jakubowski. **Dyrektor:** Dr. Franciszek Murdzieński. **Operator:** Prof. Dr. V. Chlumský. **Sekundaryusz I:** Dr. Schneider Jan. **Sekundaryusz II:** *(vacat)*. **Praktykant:** Dr. Matlak S.

Szpital izraelicki na Kazimierzu. (Ul. Skawińska 8, ilość łóżek 80. Tel. 282). **Lekarze:** Dr. Jurowicz I. *(Chor. wewn.)*, Dr. Stahr E. *(Chor. wewn.)*, Dr. Lachs J. *(Ginekol.)*, Dr. Landau J. (sen.) *(Chor. dzieci)*, Dr. Wachtel Z. (sen.) *(Chirurgia)*, Dr. Bannet A. *(Ambul. okulist.)*, Dr. Spira R. *(Ambul. otyatr.)*, Dr. Steuermark Z. *(Dermatol.)*. **Lekarz domowy:** Dr. Korngoldówna R.

Schronisko ze szpitalikiem na 12 łóżek przy Stowarzysz. służących im. św. Zyty. **Lekarz:** Dr. Murczyński W.

Pryw. Dom Zdrowia. (Ul. Łobzowska 32, ul. Siemiradzkiego 1. Tel. 67). Przyjmuje chorych obojej płci na wszelkiego rodzaju choroby, (z wykluczeniem chorób zaraźliwych i umysłowych). **Lekarz zakładu:** Dr. Kosiński M.

Pryw. Dom Zdrowia dla umysłowo chorych **Prof. Dra Karola Żuławskiego** (Długa 82, Tel. 159). **Lekarz zakładu:** Dr. Stanisław Jankowski.

Lecznica Związkowa (Prywatna Lecznica Udziałowa, ul. Garncarska L. 11. Telef. na razie 523). **Dyrektor Lecznicy:** Dr. T. Piotrowski (Lecznica ma zostać otwartą z początkiem r. 1910).

Zakład szczepień ochronnych przeciwko wodowstrętowi **Prof. Odona Bujwida,** (ul. Lubicz 28, Tel. 301). **Lekarz zakładu:** Dr Helena Sikorska.

Zakład ortopedyczny **Prof. Dra Chlumskyego.** (Rynek Kleparski 12. Tel. 540).

Zakład Roentgenowski i lecznica chirurgiczna **Dra Artura Frommera** (ul. św. Tomasza 18. Tel. 81).

Zakład wodoleczniczy i sanatoryum **Dra Kupczyka** (ul. Szujskiego 11. Tel. 695).

Lecznica okulistyczna prywatna **R. Dw. Prof. Dra Wicherkiewicza** (ul. Wolska 15; wejście od ul. Zgoda 7. Tel. 286).

Zakład medyczno-mechaniczny Zandera **Dra Merza, Dra Staszewskiego** i **Dra Wachtla**, ul. Zyblikiewicza 9.

Zakład leczniczy (chor. nerw.) **Dra Nartowskiego** (Plac Szczepański 2. Tel. 2015. VIII).

Zakład Roentgenowski (wyłącznie dla celów leczniczych) **Dra Z. Steuermarka**, ul. Starowiślna 1.

Kropla mleka. Ul. Batorego 6. Instytucya humanitarna, poświęcona hygienie wieku niemowlęcego, pod kierunkiem lekarskim **Dra Gettlicha Adama**.

Laborat. lekarsko-chemiczne **Doc. Dra Seńkowskiego** (ul. Radziwiłłowska 4. Dom »Tow. lek.«. Tel. 524).

Zakład wyrobu surowic leczniczych **Prof. Dra Odona Bujwida** (ul. Lubicz 28. Tel. 301).

C) Władze sanitarne, Stowarzyszenia i Zakłady lekarskie we Lwowie.

I. IZBA LEKARSKA WSCH. GALICYJSKA
(ukonstytuowana w grudniu 1908 r.).

Prezydent: Dr. Festenburg E.; *Wiceprezydent:* Dr. Papèe J.; *Wydziałowi:* Dr. Kohlberger, Dr. Kwiatkiewicz, Dr. Mikołajski i Dr. Pelczar; *Zastępcy Wydziałowych:* Dr Starzewski i Dr. Żukowski.

Członkowie Izby: Dr. Münzer, Dr. Piaskiewicz, Dr. Smolarski, Dr. Stöckl, Dr. Zasacki; *Zastępcy:* Dr Doliński, Dr. Fels, Dr. Gabryszewski, Dr. Gilnreiner, Dr. Gold, Dr. Haisig, Dr Jasiński, Dr. Klauber, Dr. Krasowski, Dr. Lewicki, Dr. Ozarkiewicz, Dr. Świątkiewicz; Dr. Witoszyński.

Komisya kontrolująca: Dr. Stöckl i Dr. Zasacki.

Delegat do kraj. Rady Zdrowia: Dr. Piaskiewicz; *Zastępca:* Dr. Smolarski.

Do izby lekarskiej lwowskiej należą następujące powiaty: Bóbrka, Bohorodczany, Borszczów, Brody, Brzeżany, Buczacz, Cieszanów, Czortków, Dolina, Drohobycz, Gródek, Horodenka, Husiatyn, Jaworów, Kałusz, Kamionka, Kołomyja, Kosów, Lwów, Mościska, Nadwórna, Peczeniżyn, Podhajce, Przemyśl, Przemyślany, Rawa, Rohatyn, Rudki, Sambor, Skałat, Śniatyn, Sokal, Stanisławów, Stary Sambor, Stryj, Tarnopol, Tłumacz, Trembowla, Turka, Zaleszczyki, Zbaraż, Złoczów, Żółkiew, Żydaczów.

II. MIEJSKI URZĄD ZDROWIA.

Biuro w Magistracie. *Godz. urzęd.* 9—2 (w niedz. i święta 10—12).

Lekarz naczelny (Fizyk m.): Dr. Legeżyński. *Lekarze miejscy:* a) *L. biura:* DrDr.: Doliński, Kaczorowski, Kasparek, Kielanowski. b) *L. dzielnicowi:* (godz. ord. 8—9 i 2—3). DrDr.: Elektorowicz. Frankowski, Jaszczurowski, Litwinowicz Tad., Serbeński, Wernicki. *Okulista miejski:* Dr. Kicki. *Dentysta miejski:* Dr. Kaczorowski. *Ordynatorzy w m. zakład. dla nieuleczal.:* Dr. Kruszyński Wład., Dr. Szczurkowski.

III. MIEJSKA KOMISYA SANITARNA.

W skład Komisyi wchodzą: a) *z Rady miejskiej:* 1) Dr. Rutowski (*Przewodniczący*); 2) Dr. Mahl; 3) Dr. Mikołajski; 4) Dr. Pisek; 5) Prof. Dr. Szpilman; 6) Dr. Starzewski; 7) Mag. Włodzimirski. b) *z poza Rady m.* 8) Prof. Fiedler; 9) Dr. Hornung; 10) Prof. Dr. Kučera; 11) Inż. Kamieniobrodzki; 12) Inż. Maślanka; 13) Dr. Obtułowicz. c) *Fizyk miejski:* 14) Dr. Legeżyński.

IV. TOWARZ. LEKARZY GALICYJSKICH.

Towarzystwo lekarzy galicyjskich liczyło w roku 1908 2 członków honorowych, 553 czynnych i 13 korespondentów, należących do 21 sekcyi, z których najliczniejsza lwowska (czyli Towarz. Lekarskie Lwowskie) liczyła 229 członków. Towarzystwo od początku r. 1910 prenumeruje dla wszystkich swoich członków: »Przegląd lekarski« i »Tygodnik Lekarski«. Czysty majątek Towarzystwa wynosił w dniu 31 grudnia 1908 r. 584.503 kor. 57 hal. W r. 1909 w skład Tow. Lek. Gal. weszło także Tow.Lek. Krakowskie, jako autonomiczna sekcya.

Rada zawiadowcza: Dr. Merunowicz J. (*Prezes*), Dr. Opolski W. (*Zast. prezesa*), Dr. Schellenberg L. (*Skarbnik*), Dr. Swiątkowski S. (*Sekretarz*), Prof. Dr. Rencki R., Prof. Dr. Gluziński A., Prof. Dr. Machek E., Dr. Bylicki W. (*Delegat Tow. Lek. Krak.*).

V. TOWARZ. LEKARSKIE LWOWSKIE.

(tworzy sekcyę Towarzystwa lekarzy galicyjskich).

Prezes: Prof. Dr. Rencki R.; *Wiceprezes:* Dr. Kwiatkiewicz S.; *Sekretarz stały:* Dr. Ziembicki W.; *Sekretarz doroczny:* Dr. Hornowski J.; *Skarbnik:* Dr. Nowicki W.; *Gospodarz:* Dr. Festenburg Edward; *Bibliotekarz:* Dr. Wiktor Reis.

VI. TOWARZYSTWO HIGIENICZNE.

Prezes: Dr. Obtułowicz. *Wiceprezesi:* Dr. Mikołajski

i Dr. Zgórski; *Sekretarz:* Dr. Hołobut; *Skarbnik:* Prof. Dr. Gizelt.

VII. TOWARZYSTWO GINEKOLOGICZNE.

Prezes: Dr. W. Hojnacki; *Wiceprezes:* Dr. S. Kwiatkiewicz; *Sekretarz:* Dr. Daum; *Skarbnik:* Dr. M. Rappaport.

VIII. GALICYJSKA KASA DLA CHORYCH LEKARZY WE LWOWIE.

Prezesi: Dr. Festenburg E. i Prof. Dr. Raczyński J.; *Wiceprezes:* Dr. Stachiewicz T.; *Sekretarz:* Dr. Lilien N.; *Zastępca sekretarza:* Dr. Szydłowski Zdz.; *Skarbnik:* Dr. Kwiatkiewiez St.; *Zastępca skarbnika:* Dr. Czarnik S.

IX. TOW. WZAJ. POMOCY LEK. GALICYJSK.

Stow. zarejestr. z ogran. poręką. (Lwów, ul. Chorążczyzny 25, parter. Tel. 286). Godz. urzęd. 5—7 popoł. z wyjątk. świąt i niedziel.

Naczelny dyrektor: Dr Wątorek A. (na urlopie). *Dyrektor-referent:* Dr. Szymański H. *Dyrektor-kontrolor:* Dr. Fruchtmann F. *Zastępca I dyrektora i skarbnik:* Dr. Damański E. *Zast. II dyrekt.:* Dr. Wychowski W. *Zast. III dyrekt.:* Dr. Owczarski J. B.

Rada nadzorcza: Dr Zakreis Fr. *(Prezes)*, Dr. Obtułowicz F. *(zast. prezesa)*, Dr. Sołtysik M. *(sekretarz)*, Dr. Praschil T., Dr. Bieńkowski B., Prof. Bujwid O., Dr. Dmochowski S., Dr. Kubisztal S., Dr. Linsker J., Dr. Borysiewicz W., Dr. Porajewski J., Dr. Schenker A.

Komisya rewizyjna: Dr. Zakreis Fr., Dr. Sołtysik M., Dr. Linsker J.

X. ZWIĄZEK LEKARZY RZĄD. WE LWOWIE.

Prezes: Dr. Czyżewicz Wł. *Zastępca Prezesa:* Dr. Wurst A.; *Sekretarz:* Dr. Obtułowicz F.; *Członkowie Wydziału:* DrDr.: Danielski, Kurasiewicz, Slączka i Witkowski.

XI. SEKCYA WSCH.-GALIC. ZWIĄZKU LEKARZY KOLEJOW. C. K. AUSTR. KOL. PAŃSTW.

Prezes: Dr Zgórski K. *Członkowie Wydziału:* Dr. Dietzius A., Dr. Gracka J., Dr. Rokossowski W., Dr. Szymański H. *Delegaci na Walne Zgrom. w Wiedniu:* Dr. Zgórski K., Dr. Dietzius A.

XII. ZWIĄZEK LEKARZY OKRĘGOWYCH.

Prezes: Dr. Natter W.; *Wiceprezes:* Dr. Gilnreiner M.; *Wydziałowi:* DrDr.: Ferensiewicz, Klęsk R., Zasacki; *Zastępcy Wydział.:* DrDr.: Ausobsky i Zadurowicz; *Ko-*

misya rewizyjna: DrDr.: Drozdowski, Duleba, Markl, Stanowski.

XIII. TOWARZYSTWO WALKI Z GRUŹLICĄ.

(KOŁO LWOWSKIE).

Protektorka: Kazimierzowa Hr. Badeniowa. *Prezes:* Prof. Dr. Wiczkowski; *Wiceprezes:* Barwiński; *Sekretarz:* Dr. W. Ziembicki. *Członkowie Wydziału:* Dr. Bett i Dr. Piórkiewicz.

Przewodnicząca Komitetu Pań: Hr. Stadnicka. *Wiceprzew. Komitetu Pań:* Loewensteinowa.

XIV. WYDZIAŁ LEKARSKI WE LWOWIE.

a) ZAKŁADY:

Zakład anatomii opisowej (ul. Piekarska 52. Tel. 685 *b*). *Dyrektor:* Prof. Dr. Henryk Kadyj; *Asystent:* Doc. Dr. J. Markowski; *Demonstratorzy:* Dr. M. Pańczyszyn, Dr. R. Stenzel.

Zakład histologiczno-embryol. (Tamże. Tel. 685 *k*). *Dyrektor:* Prof. Dr. Władysław Szymonowicz. *Asystent:* Dr. Konopacki M.; *Demonstratorzy:* Csala L. i Zaczek.

Zakład fizyologiczny. (Tamże. Tel. 685 *e*). *Dyrektor:* Prof. Dr. Adolf Beck; *Asystenci:* Dr. Zbyszewski L. i Milgrom H.

Zakład chemii lekarskiej. (Tamże. Tel. 685 *f*). *Dyrektor:* Prof. Dr. Bądzyński Stanisław; *Asystent:* Doc. Dr Dąbrowski S.; *Demonstrator:* Dr. fil. J. Browiński.

Zakład patologii ogólnej i doświadczalnej. (Tamże. Tel. 685 *d*). *Dyrektor:* Prof. Dr. J. Prus. *Asystent:* Dr. T. Hołobut. *Demonstrator:* L. Kępiński.

Zakład anatomii patologicznej. (Tamże. Tel. 685 *h*). *Dyrektor:* Prof. Dr. Andrzej Obrzut. *Asystenci:* Doc. Dr. W. Nowicki, Dr. J. Hornowski; *Demonstratorka:* H. Schustrówna.

Zakład farmakologiczny. (Tamże. Tel. 685 *g*). *Dyrektor:* Prof. Dr. Popielski Leon. *Asystenci:* Dr. Mazurkiewicz Wł. i F. Czubalski; *Demonstrator:* W. Jakowicki.

Zakład hygieny. (Tamże. Tel. 685 *c*). *Dyrektor:* Prof. Dr. Paweł Kučera; *Asystent:* Z. Steusing; *Demonstrator:* K. Potrzobowski.

Zakład medycyny sądowej. (Tamże. Tel. 685 *i*). *Dyrektor:* Prof. Dr. Włodzimierz Sieradzki; *Asystent:* R. Janiček.

Klinika lekarska. (Ul. Pijarów 4. Tel. 644). *Dyrektor:* Prof. Dr. Antoni Gluziński; *Asystenci:* Dr. J. Grek, Dr. W. Czernecki, Dr. M. Reichenstein, Dr. H. Bala-

bayder; *Elewi*: Dr. Z. Szczepański, Dr. A. Sabatowski, Dr. A. Mayer, Dr. S. Lehm.

Klinika chirurgiczna. (Ul. Pijarów 4 Tel. 599). *Dyrektor*: R. dw. Prof. Dr. Ludwik Rydygier; *Asystent I*: Dr. A. Rydygier. *Assystent II:* Dr. M. Jedlička. *Asystent III:* Dr. T. Ostrowski; *Elewi rządowi*: Dr. W. Neumann, Z. Willner, A. Pohorecki. *Elew. bezpł.* A. Edelschein.

Klinika dermatologiczna. (Ul. Pijarów 4 Tel. 571). *Dyrektor*: Prof. Dr. Włodzimierz Łukasiewicz. *Asystenci*: Dr. R. Leszczyński, Dr. F. Mahl.

Klinika okulistyczna. (Ul. Głowińskiego 7 Tel. 577). *Dyrektor*: Prof. Dr. Emanuel Machek; *Asystenci:* Dr. W. Reis, Dr. F. Toczyski, Dr. J. Hołodyński.

Klinika położniczo-ginekologiczna. (Ul. Pijarów 4. Tel. 623). *Dyrektor*: Prof. Dr. Antoni Mars. *Asystenci*: Dr. K. Bocheński, Dr. E. Gröbel, Dr. A. Przyjemski, Dr. Al. Barański.

Klinika pedyatryczna. *Dyrektor*: Prof. Dr. J. Raczyński; *Asystenci*: Dr. S. Progulski, Dr. M. Lateinerówna.

Ambulatoryum psychiatryczne. (Ul. Hausnera 9. Tel. 1022). *Dyrektor*: Prof. Dr. Halban Henryk; *Asystent*: Dr. Sołomowicz J.

Ambulatoryum laryngolog. (Ul. Hausnera 9. Tel. 2063. II). *Dyrektor:* Prof. Dr. Jurasz A.; *Asystent:* Dr. I. Wieser.

Instytut dentystyki. (Ul. Ossolińskich 11. Tel. 1337). *Dyrektor:* (vacat). *Asystent:* Dr. J. Wisłocki.

b) SKŁAD WYDZIAŁU:

Dziekan: Prof. Dr. L. Popielski. **Prodziekan:** Prof. Dr. W. Sieradzki. **Członkowie Wydziału ścisłego:** a) Wszyscy wyżej wymienieni Dyrektorowie zakładów; b) Delegaci Docentów pryw.: Dr. K. Panek i Dr. J. Markowski.

Inni członkowie grona nauczycielskiego: a) **Profesorowie tytularni:** Dr. G. Ziembicki *(chirurgia)*, Dr. H. Schramm *(chirurgia)*. Dr. R. Barącz *(chirurgia)*. Dr. J. Wiczkowski *(medyc. wewn.)*. Dr. F. Kośmiński *(położn.-ginek.)*, Dr. W. Bylicki *(położn.-ginek.)*. Dr. G. Bikeles *(histologia)*. Dr. A. Sołowij *(położn. i ginek.)*, Dr. R. Rencki *(med. wewn.)*, Dr. E. Biernacki *(patol.)*, Dr. M. Herman *(chirurgia)*, Dr. A. Bednarski *(okulistyka)*, Dr. A. Szulisławski *(okulistyka)*.

Docenci: Dr. A. Gabryszewski *(chirurgia)*, Dr. E. Kowalski *(wodolecznictwo)*, Dr. J. Marischler *(medycyna wewnętrzna)*, Dr. T. Bohosiewicz *(dentystyka)*, Dr. J. Markowski *(anatomia)*, Dr. K. Panek *(hygiena)*, Dr. J. Modrakowski *(farmakognozya)*, Dr. T. Zalewski *(otyatrya)*,

Dr. M. Franke (*chor. wewn.*), Dr. St. Dąbrowski (*chem. lek.*), Dr J. Szpilman (*weterynarya*), Dr. J. Pruszyński (*farmakol.*), Dr. W. Szumowski (*histor. med.*), Dr. W. Nowicki (*anat. patol.*), [Dr. J. Mazurkiewicz (*psychiatrya*) i Dr. E. Piasecki (*hygiena szkol.*) w chwili oddania Kalendarza do druku jeszcze nie potwierdzeni przez Ministerstwo].

XV. SZKOŁA POŁOŻNYCH.

(Ul. Pijarów 4 Tel. 537).

Dyrektor: Prof. Dr. Adam Czyżewicz. *Asystent:* Dr. A. Czyżewicz junior.

XVI. SZPITALE I ZAKŁ. LECZN. WE LWOWIE.

Krajowy szpital powszechny we Lwowie. (Ul. Pijarów 5 Tel. 70). Składa się: I) z 8 oddziałów przedstawiających razem 835 łóżek; II) z zakładu położniczo-ginekolog. o 2 oddziałach, 140 łóżek. III) z oddziału obserwacyjnego dla obłąkanych. **Dyrektor:** Dr. Starzewski Józef. **Prymaryusze:** Prof. Dr. A. Czyżewicz (oddz. położniczy). Prof. Dr. E. Machek (oddz. oczny). Dr. W. Opolski (oddz. wewn. II). Dr. K. Orzechowski (oddz. obserw. wewn. III). Dr. M. Świątkiewicz (oddz. kiłowo-skórny ż.). Prof. Dr. J. Wiczkowski (oddz. wewn. I). Prof. Dr. G. Ziembicki (oddz. chirur). Dr. W. Arnold (oddz. zakaźny). **Kierownik pracowni chem.-bakteryol.** (Tel. 1142). Dr. W. Ziembicki. **Prosektor Szpit.:** Prof. Dr. Obrzut.

Krajowy Zakład dla obłąkanych w Kulparkowie. (Tel. 611. Ilość łóżek 560). **Dyrektor:** Dr. Władysław Kohlberger. **Prymaryusze:** Dr. K. Kruszyński, Dr. H. Maliszewski, Dr. Torczyński. **Sekundaryusze:** Dr. J. Woszczyński, Dr. R. Zagórski, Dr. Fox. **Lekarze:** Dr Mikulski, Dr. Neufeldówna, Dr. Tołłoczkówna.

Szpitalik dla dzieci św. Zofii. (Ul. Głowińskiego 2. Tel. 988; łóżek 110). **Dyrektor:** Prof. Dr Jan Raczyński do N. 1910 R., później Dr. J. Starzewski; **Prymaryusze:** Prof. Dr. H. Schramm (oddz. chirurg.), Dr. Czarnik (oddz. wewn.). **Konsulent oddziału ocznego:** Prof. Dr. A. Bednarski. **Sekundaryusze:** Dr. Wallach (chirurgia). Dr. Bielski K. (wewn. zakaźne).

Szpital izraelicki (Ul. Rapaporta Tel. 198; 180 łóżek). **Dyrektor:** Dr Mehrer; **Prymaryusze:** Dr. S. Ruff (oddz. chirurg.) i DrDr.: Pisek i Ehrlich (Oddz. wewn.). **Sekundaryusze:** DrDr.: Penzias, Fuchsówna i Oberlaender. Ambulatoryum: ginekologicz. — DrDr.: Weinreb i Rapaport, oczne — Dr. Zion, uszne — Dr. Reinhold, skórne — Dr. Hescheles, dziecięce — Dr. Münzer.

Szpital SS. Miłosierdzia. (100 łóżek). **Lekarz ord.:** Dr. Stefan Świątkowski.

Szpital dla nieuleczaln. chorych fund. im. Bilińskich. (Ul. Bilińskich 13. Tel. 212). **Lekarz nacz.:** Dr. Gostyński Józef.

Poliklinika powszechna. (Lindego 5. Tel. 197). Założona przez »Towarzystwo Lecznicy powsz.« we Lwowie. **Dyrektor:** Dr. Władysław Tatarczuch; **Zastępca Dyrektora:** Dr. Bronisław Skałkowski; **Członkowie Wydziału:** Dr. I. Feuerstein, Dr. Szydłowski, Dr. Trzciniecki; **Ordynatorzy:** 1) *Chor. wewnętrz.* DrDr. Kikinger, Marischler, Zgórski. 2) *Chor. nerw.* Dr. Feuerstein I. 3) *Chirurgia:* Prof. Dr. Barącz, Dr. Ruff. 4) *Ginekolog.* DrDr.: Hojnacki, Sielski, Skałkowski. 5) *Choroby dzieci*: DrDr.: Kucharski i Szydłowski. 6) *chorób gardła i nosa*: DrDr.: Mahl i Trzciniecki. 7) *Chor. oczne*: Prof. Dr. Szulisławski i Dr. Zion. 8) *Dentyst.* Dr. Reinhold. 9) *Chor. wenerycz. i skórnych*: Dr. Tatarczuch.

Instytut Zanderowski i Zakład ortopedyczny Doc. Dra A. **Gabryszewskiego** i Dra St. **Jasińskiego** — ul. Romanowicza 3. Tel. 1020 b.

Zakład wodoleczniczy „Maryówka". (Lesienice, Tel. 572). **Lekarz zakładowy:** Dr. Zakrzewski J.

Zakład wodoleczniczy pod kierown. **Doc. Dra E. Kowalskiego**, ul. Akademicka L. 10.

Dom Zdrowia **Dra Soleckiego**, Łyczaków 93 (Zdrowa 2). Tel. 678. Przyjmuje chorych z wszelkiemi chorobami z wyjątkiem zakaźnych i umysłowych.

Sanatoryum dla chorób wewnętrznych z Zakł. fizyko-hydro-terap. „Kiselka". **Lekarze:** Doc. Dr. M. Franke i Dr. J. Woytkowski. Ulica Kąpielna 8. Tel. 932.

Sanatoryum dla chorych psycho-nerwowych **Dra J. Świątkowskiego**, ul. Dwernickiego l. 42. »Nad Żelazną Wodą«. Tel. 385. **Lekarz naczelny:** Dr. Świątkowski Jan.

Pryw. Zakład wodoleczniczy i Sanatoryum **Dra A. Majewskiego** — pl. św. Zofii 3. Tel. 189.

Zakład ortopedyczny **Dra E. Piaseckiego** ul. 3 maja 2.

Zakład ortoped., masażu i gimnast. leczn. **Dra J. Regieca** — ul. Kopernika 16.

Instytut Roentgenowski **Dra Jul. Meiselsa**, ul. 3-go Maja 11. Tel. 1108.

Laborat. chem.-lekarskie i bakteryol. **Prof. Dra Panka**, ul. Akademicka 26, Tel. 494.

Laborator. chem.-bakteryol. i Instytut Roentgenograficzny **Dra E. Silbersteina**, ul. Sykstuska 34. Tel. 634.

Zakłady krowiankowe **Prof. Dra Barańskiego** i **Prof. Kretowicza**.

XVII. AKADEMIA WETERYNARYJNA

Lwów, ul. Kochanowskiego 33. Tel. 123.

Akademia założona w roku 1881, początkowo jako szkoła średnia, została zreformowaną i przemienioną w szkołę wyższą w roku 1897. — Warunki przyjęcia: świadectwo dojrzałości. — Nauka trwa 4 lata, w ciągu tego egzamina roczne i 3 rygoroza, poczem dyplom lekarza weteryn.

Skład Akademii: Rektor Prof. Dr· med. i weter. Józef Szpilman (*Klin. wewn.*). Prof. Dr. Fibich Stanisław (*hodowla, położnictwo*). Prof. Magister weter. Stanisław Królikowski (*Klin. chir.*). Prof. Dr. Kulczycki Włodzimierz (*anatom., embryol., histol.*). Prof. zw. Dr. med. i weter. Mieczysław Grabowski (*patol. ogólna i anatomia patol.*). Prof. nadzw. Dr. Panek Kazimierz (*fizyologia*). Prof. nadzw. Dr. Gizelt Adolf (*farmakolog., toksykolog.*). Prof. tyt. Paweł Kretowicz, (*choroby kopyta, kuźnia, kucie koni*).

D) Spis Lekarzy według miejsca zamieszkan.

Kraków.

D. Ackermann A. (*ch. kob.*), Szewska 15. Tel. 349.
Albinowski Alfred. Kolejowa 18.
Aronsohn J., Jasna 5, (w lecie w Krynicy).
Aronsohn Sam. (Podgórze, Rynek 12). Tel. 318.
Baczyński T., Szpital św. Łazarza. Tel. 265.
Bannet A. (*okul.*), Plac WW. Swiętych 11. Tel. 921.
Baschkopf J. (*sk. i wen.*), Floryańska 25.
Baurowicz A. (*chor. krtani, gardła, nosa i usz.*), Grodzka 26. Tel. 191.
Berezowski T., (*okulist.*) Floryańska 49.
Bernaciński F. (*lek. m.*), Bonerowska 2. Tel. 531.
Bielański G. c. k. s. l. p., Studencka 11.
Bielawski Jan, Wolska 7.
Bier L., Łobzowska 4. Tel. 2032. VIII.
D. Blassberg M., Dietla 49. Tel. 457.
Blay Feliks, Szpital św. Łazarza. Tel. 52.
Bobkiewicz H., Mały Rynek 3. Tel. 931.
Bochenek A., Pańska 8.
Boczar S. (*chor. skórne i wen.*), Szczepańska 3. Tel. 11b.
Bogdanik Józef, (*oper.*), Lubicz 3, Tel. 619.
Borzęcki Eug. (*chor. sk. i wen.*), Floryańska 33. Tel. 524 b.
Bossowski A. (*oper.*), św. Marka 20. Tel. 292.
Braun S. (*chor. kob.*), Krupnicza 13. Tel. 221.
Breyer Stan. (*homeop.*), Wolska 28.
Browicz T. (*choroby usz. i nosa*), Krupnicza 5. Tel. 197.
Brudzewski K. (*okulista*), Floryańska 40.
Bujak Wład., Długa 56.
Bujwid Odon, Lubicz 28. Tel. 301.

D. Buzdygan M., *(ch. wewn.)*, Bracka 10.
Cercha M. *(chor. kob.)*, Sławkowska 4. Tel. 2019 VIII (w lecie w Krynicy).
Cetnarowski E., Kl. poł. Tel. 27.
Chlumsky W. *(ortopedya)*, Rynek Kleparski l. 12. Tel. 540.
Cholewicz F., Zacisze 14.
Ciechanowski S., (Red. »Przegl. lek.«), Wielopole 4. Tel. 2002. VIII.
Cybulski N., *(dentysta)*, Basztowa 5.
Cybulski T. *(chor. dzieci)*, Floryańska 23. Tel. 674.
Czerny-Szwarzenberg E. *(chor. kob.)*, Sławkowska 25. Tel. 254.
Damski Wacław, Kolejowa 1.
Dembowski M., Radziwiłłowska 17. Tel. 11 c.
Dobrowolski S. *(ch. kob.)*, Podwale 2, Tel. 568.
Domański S., *(ch. nerw.)*, Szczepańska 9. Tel. 108.
Droba S., Bracka 10.
Drożdż B., św. Jana 11.
Dundaczek F. *(dentysta)*, Św. Anny 4.
Eichhorn F., l. kol. półn., Kolejowa 12. Tel. 120. (latem w Marienbadzie).
Eisenberg F., Strzelecka 7
Engländer B., Starowiślna 4. Tel 471.
Filipkiewicz S., Kolejowa 18, (w lecie w Trenczynie).
Filipkiewicz Wł.. *(chor. dz.)*. Dunajewskiego 1.
Flis Kazim., Szewska 27, Tel. 405.
Frączkiewicz Jan, *(chor. wewn.)*. Jabłonowskich 2. Tel. 2016. VIII.
Frenkel H., Piotra Michałowskiego 13.

D. Friedman L. *(boł. i gin.)* Zielona 12. Tel. 459.
Frommer A., Tomasza 18, (Zakład chirurgiczny i roentgen.). Tel. 81.
Georgeon Leon, Zwierzyniecka 16.
Gertler N. *(chor. dzieci)* Gertrudy 18. Tel. 666.
Gettlich A. *(chor. dzieci)*, Floryańska 53. Tel. 259.
Glassner R., Podgórze Krakowska 3, Tel. 862.
Gliński L. K., Collegium medic. Tel. 166 g.
Godlewski E., Zyblikiewicza 11 *(nie praktyk.)*.
Godlewski M., *(chor wew.)* Łobzowska 6. Tel. 2013. IV.
Gogulski J., Starowiślna 8.
Gólski S., *(chor. wewn.)* Basztowa 17. Tel. 715.
Gottfryd Fabian, Szpit. św. Łaz. Tel. 33.
Grażyński E., *(ch. dzieci)*, Kolejowa 12. Tel. 35.
Grünhut B., Dietla 43. Tel. 704.
Gruszczyński Luc., Szpital św. Łaz. Tel. 33.
Grzybowski G., *(chor. kob)*. Szpitalna 3. Tel. 678.
Haber M.
Habicht Kazimierz, *(lek. kol. państ.)* Wielopole 4.
Hilfstein C. Krakowska 7. Tel. 773.
Hirsch D., Krakowska 17. Tel. 856.
Hirsch H., *(chor. wewn. i dzieci)* Zielona 7. Tel. 547.
Hładij H., Kopernika 12.
Horoszkiewicz S., *(l. sąd.)*, Sobieskiego 12.
Hoyer H., Kolejowa 3.
Immerglückówna Dora, Grodzka 30.
Jabłoński A., św. Marka 23, *(l. nacz. kol. p.)* Tel. 876.

D. Jakobsohn L., Ogrodowa l. 3.
Jakubowski M. L., *(ch. dz.)* Dunajewskiego 3, tylko konsilia.
Janiszewski Tom., Fizyk miejski *(chor. płuc)*. Garncarska 2.
Jankowski S., l. sąd. *(ch. nerw. i umysł.)*, Szewska 9. Tel. 655.
Jarecki K., Szp. św. Łaz.
Jaugustyn S. *(chor. kob.)*, Sławkowska 20. Tel. 202.
Jaworski W. *(ch. wewn.)*, Pijarska 9.
Jendl-Sausenhofen Ignacy, Garncarska 2.
Jeżowerówna Fryderyka, Zielona 15.
Josse Ferdyn., *(dentyst.)*, Straszewskiego 26. Tel. 239, (mieszka Kopernika 10).
Junger J., Krakowska 13. Tel. 774.
Jurowicz I., Koletek 4.
Kader B. *(operator)*, Basztowa 4. Tel. 381.
Kania Władysław, Karmelicka 7.
Kapellner M., Jagiellońska 5.
Kaufmann O., Wrzesińska 7, (w lecie w Karlsbadzie).
Kącki Stan., Szpital św. Łazarza.
Kędzior W., *(ch. wewn.)*, Dunajewskiego 2. Tel. 70.
Klecki K., Wielopole 8.
Kleczkowski Tad., Krupnicza 9.
Kleinmannówna Helena, Szp. św. Łaz. Tel. 52.
Klęsk A., *(operator)*, Wolska 9. Tel. 2016. VI.
Kluger Wład., Ambrożego Grabowskiego 5.
Komorowski B., (Półwsie Zwierzynieckie, Lelewela 6). Tel. 419.
D. Kopff L., Sobieskiego 1, (w lecie w Krynicy).
Korngoldówna Regina, Skawińska 8.
Korolewicz P. B., Klinika wewn. Tel. 342.
Kosiński Miecz., Siemiradzkiego 1. Tel. 67.
Kostanecki K., Kolejowa 10. Tel. 214.
Kostecki Jan, Szpital św. Ludwika. Tel. 170.
Kostrzewski J., Klin. wewnętrz. (na razie za granicą).
Kozłowski M., *(sk. i wen.)*, Sławkowska 18.
Koźniewski T., Pańska 12.
Kraft K., Pańska 11.
Kramarzyński Adam, Mikołajska 26. Tel. 2048. VIII.
Krokiewicz A. *(ch. wewn.)*, Kapucyńska 5. Tel. 454.
Królikowski J., Grzegórzki.
Krongold W., Gertrudy 13. Tel. 455.
Krzyszkowski Józef, *(dyr. szpit.)*, Dietla 97. Tel. 192.
Krzyształowicz F. *(ch. sk. i wen.)*, Basztowa 6. Tel. 326.
Krzysztoń K., Jagiellońska 5.
Kupczyk B. *(chor. nerw.)*, zakł. wodoleczn. Szujskiego 11. Tel. 695.
Kurkiewicz S. *(ch. wewn.)*, Jabłonowskich 14.
Kwaśnicki A. *(ch. dzieci)*, Basztowa 4. Tel. 252.
Kwiatkowski S. G., Długa 15. Tel. 801.
Laberschek F., Plac Matejki 3. Tel. 621.
Lachs J. *(chor. kob.)* Jasna 7. Tel. 235.

D. Landau Jan (sen.), (*chor. dzieci*), Gertrudy 9, Tel. 347.
Landau Jan (jun.), Kopernika 40. Tel. 329.
Landau J., Krakowska 35.
Landau R. (*chor. dzieci*), Dietla 47. Tel. 491.
Latkowski Józef, (*chor. wewn.*), Dunajewskiego 2. Tel. 630.
Lauer Al., (*laryng.*) Kolejowa 13.
Leinkram M., Krakowska 33. Tel. 751.
Lewicki R., Nowa Wieś 8. (w Krakowie Szpital św. Łazarza).
Lewkowicz Ks. (*ch. dz.*), Łazienna 3. Tel. 521.
Liebermann E. (*okulista*), Grodzka 48.
Liebeskind J. (*chor. kob.*), Starowiślna 6. Tel. 403. (latem w Marienbadzie).
Ludmirski Z., Rakowicka 3.
Luster L. (*kosmetyka*), Floryańska 37.
Lustgarten J. Wolska 1.
Lustgarten L., Grodzka 60. Tel. 270.
Lustig S., Krakowska 35. Tel. 656.
Łapiński S., Klin. wewn.
Łazarski J., Dietla 97.
Łepkowski W. (*dentysta*), Straszewsk. 26. Tel. 239.
Łobaczewski A., (*Chor. wewn.*). Pijarska 5. Tel. 789.
Łopaciński M. (*ch. wewn.*), św. Marka 5.
Maciąg A., Podzamcze 16. (latem w Karlsbadzie).
Maciesza-Jeleńska S., Radziwiłłow. 7 (*nie prakt.*).
Majewski K. (*okulista*), Szczepańska 11. Tel. 719.
Marcisiewicz F. (*okulista*), Wiślna 10.

D. Matlak Stanisław, Podgórze ul. Józefińska 47.
Matzke H. (*dentysta*), Plac Dominikański 1.
Maziarski S., Wielopole 15.
Mączka T., (*chor. wewn.*). Floryańska 31.
Merunowicz T. (*dentysta*) Rynek gł. 23.
Merz A. (*chor. dzieci*), Kolejowa 8. Tel. 442.
Męsowicz E. (*ch. wewn.*), Jabłonowskich 2. Tel. 781.
Mirtenbaum L. (*dentysta*) Grodzka 6.
Mitschka K., Zwierzyniecka 4.
Morawski K., Radziwiłłowska 4. Tel. 524.
Mostowski S., Kopernika 7. Tel. 748.
Murczyński W., św. Jana 18. Tel. 617.
Murdzieński F. (*ch. dzieci*), Szpitalna 36. Tel. 102.
Münz E., (*chor. sk. i wen.*) Sławkowska 4. (latem w Trenczynie).
Nartowski M. (*ch. nerw. i wewn.*), Pl. Szczepański 2. Tel. 2015. VIII.
Nitsch R., Strzelecka 7.
Nowaczyński J. Klin. wewnętrz. Tel. 342.
Nowak J., Graniczna 9.
Nowotny F. (*chor. gardła, nosa i ucha*). Wielopole 4. Tel. 699.
Nowotny Gustaw, Klin. położn. Tel. 27.
Nüssenfeld Józef, Klinika chirurg. Tel. 29.
Ossadnik J., Szpit. św. Łazarza.
Oświecimski Feliks, św. Sebastyana 13.
Oszacki A., Zakł. Chemii lek. Kopernika 7. Tel. 748.

D. Owsiński J., Szpitalna 4, Tel. 899.
Pachoński A., Radziwiłłowska 8.
Pareński S. (*ch. wewn.*), Wielopole 4. Tel. 208.
Piątkowski M. (*ch. wewn. i uszu.*), Karmelicka 10.
Pieniążek P. (*ch. krtani, gardła i t. d.*), Bracka 10. Tel. 164.
Piepes W. (*dentysta*), Floryańska 24.
Piltz J. (*chor. nerw. i umysłowe*). Karmelicka 6. Tel. 794.
Piotrowski T., (*chor. kob.*) Garncarska 16. Tel. 523, (w lecie w Żegiestowie).
Pisarski T., Długa 23.
Podłęski Wal. Colleg. Medic. Tel. 166 (lub Ambulat. dent.)
Podobiński Antoni, Krzywa 3.
Poliwka Karol, (na razie za granicą).
Ponikło Stan., Długa 15.
Poźniak S. M., (*lek. kol.*), Kolejowa 13. Tel. 474.
Praetzel G. (*dent.*), Rynek 29.
Przybylski S., Klin. poł.
Radecki P., Pańska 12.
Radliński Z., Kopernika 40. Tel. 29.
Radwańska Wanda, Coll. Medic. Tel. 166.
Rajchman L., Zakł. Weter. (św. Jana 20). Tel. 553.
Rapoport L. (*chor. ner., pęch. i cewki*). Wielopole 6. Tel. 653.
Rec W., Szpital św. Łazarza. Tel. 33.
Reiss W. (*ch. skór. i wen.*), Krupnicza 5. Tel. 604.
Rogalski T., Kopernika 40. Tel. 329.
Rose Maksymilian, Wielopole 7 (do Nowego Roku).
D. Rosenblatt E. (*ch. dzieci*), Basztowa 19. Tel. 199.
Rosenhauch Edmund, Zielona 16.
Rosner A. (*ch. kob.*), św. Jana 3. Tel. 82.
Różecki J. (*chor. wewn.*), Floryańska 19. Tel. 370.
Rutkowski M. (*operator*), Basztowa 6. Tel. 371.
Rutkowski K., Zielona 20. Tel. 111.
Rydel A.. (*ch. nerw.*), Dunajewskiego 3. Tel. 573.
Rzegociński B., Rynek Kleparski 6. Tel. 953.
Schaitter I., lek. miej. Jabłonowskich 24. Tel. 87.
Schermant J., Stradomska 15, (w lecie w Maryenbadzie).
Schlank J., Klin. położn.
Schneider L. (*ch. wewn.*), Floryańska 34. Tel. 177.
Schneider Jan, Zwierzyniecka 19. Tel. 79.
Schoengut S. (*ch. uszu*), Pijarska 9. Tel. 171.
Schornstein - Rose Stella, Wielopole 7 (do N. R.).
Schudmak A. (*chor. wewnętrzne*). Sebastyana 22. Tel. 579.
Schumann F. (*dentysta*), Sławkowska 1.
Schwarz A. (*ch. sk. i wen.*), Floryańska 38.
Schwarzbart A., Poniatowskiego 12.
Sędzielowski J., (*dentysta*) Dunajewskiego 6. Tel. 703.
Seńkowski M., Radziwiłłowska 4. Tel. 524. (labor. chem. lek.).
Sikorska Hel., Lubicz 28.

D. Silberstein A., Zielona 6.
Skobel S. *(ch. sk. i wen.)*, Rynek gł. 23.
Skórczewski B., Batorego 18, (w lecie w Krynicy).
Śliwiński M., Mikołajska 4. Tel. 276, (w lecie w Karlsbadzie).
Smolarski W., Kolejowa 2. Tel. 410.
Sokołowski H., *(chor. wewnęt., sk. i wen.)*. Szewska 12.
Sokołowski Marjan, Szpital św. Łazarza. Tel. 33.
Spira Maur., Mostowa 2.
Spira R. *(ch. uszu)*, Grodzka 51. Tel. 898.
Stahr E., Kolej. 7. Tel. 919.
Staniszewski J., św. Jana 28, (w lecie w Iwoniczu). Tel. 737.
Stankiewicz W. (*ch. kob.*), Kolejowa 1. Tel. 339.
Staszewski M., *(operator)*, Szewska 23. Tel. 793.
Steinberg B., *(dentysta)*. Rynek gł. 14.
Steuermark Z. *(ch. skór. wen. i roentgenoterapia)*, Starowiślna 1.
Stopczański A. Piaski (ad Kraków).
Stopczański J., Szp. św Łazarza.
Surzycki J. *(ch. wewn.)*, Franciszkański plac 1. Tel. 156.
Süsskind A., Grodzka 4, (w lecie w Karlsbadzie).
Syrop J. *(dentysta)*, Plac WW. Świętych 10. Tel. 721.
Szafnicki M., Kopernika 40. (Klin. Okulist.). Tel. 329.
Szewczyk J., Floryań. 13.
Szukiewicz W., Karmelicka 16.
Szurek S., (*chor. wewn.*). Kolejowa 4.
D. Szymanowski Z., Zakł. Weter. (św. Jana 20). Tel. 553.
Talko-Hryncewicz, Studencka 7.
Teichmann A., Grodzka 61, (w lecie w Piszczanach).
Tokarski S., Arjańska 18.
Trzciński B., *(ch. wewn.)* Zwierzyniecka 34.
Tyszecki T. *(dentysta)*, Rynek 24.
Uromski H. *(dentysta)*, Sławkowska 23.
Wachholz L., lek. sąd., Basztowa 25.
Wachtel Z. *(operat.)*, Grodzka 32. Tel. 365.
Wachtel Z. (jun.), Klin. wewn. Tel. 342.
Warzeszkiewicz M. Klin. chir. Tel. 29.
Warzycki B., c. k. l. pow. Radziwiłłowska 20.
Weber Henr., Floryańska 9.
Weinsberg J., św. Sebastyana 20. Tel. 863.
Weissglas W., Stradom 15
Wernikowski W. *(dent.)*, Rynek 6. Tel. 357.
Wespański A., Kopernika 10.
Wicherkiewicz B. *(okul.)*, Wolska 15 (Zgoda 7). Tel. 286.
Wilczyński L. *(ch.wewn.)*, Podwale 1. Tel. 639.
Wilkosz A., Mały Ryn. 4.
Witaliński W. (*okul.*), Klinika okul. Tel. 329.
Włyński K., Szpital św. Łazarza. Tel. 52.
Wojciechowski B., (*ch. kob.*) Dunajewskiego 2. Tel. 362.
Wrzosek A., Wielopole 8.
Wysocki Piotr, Starowiślna 23.

D. Zamorski St., Szpital św. Łazarza. Tel. 33.
Zanietowski J. (sen.), Batorego 1.
Zanietowski J. (jun.), Batorego 1.
Zeitner Józef, św. Gertrudy 10, (w lecie w Francensbadzie).
Ziarko J., *(chor. wewn.)*, Długa 7.
Zopoth A., *l. m.*, Rynek Kleparski 5. Tel. 218.
Żeleński T. *(chor. dzieci)*, Karmelicka 6. Tel. 618.
Żuławski K. *(ch. umysł.)*, Długa 82. Tel. 159.
Żydłowicz W. *(chor. skór. i wen.)*, Floryańska 22.

Dentyści-lekarze:

Cybulski N., Basztowa 5.
Dundaczek Franc., św. Anny 4.
Josse F., Straszewskiego 26. Tel. 239, (mieszk. Kopernika 10).
Łepkowski W., Straszewskiego 26. Tel. 239.
Matzke H., Plac Dominikański 1.
Merunowicz T., Rynek Gł. 23.
Mirtenbaum L., Grodzka 6.
Piepes W., Floryańska 24.
Praetzel G., Rynek Główny 29.
Schumann F., Sławkowska 1.
Sędzielowski J., Dunajewskiego 6. Tel. 703.
Steinberg B., Rynek 14.
Syrop J., Plac WW. Swiętych 10. Tel. 721.
Tyszecki T., Rynek gł. 24.
Uromski H., Sławkowska 23.
Wernikowski W., Rynek gł. 6. Tel. 357.

Dentyści-technicy:

Dłużyński Jan, Floryańska 12.
Fischer J., Grodzka 60. Tel. 844.
Hrebenda Wład., Szpitalna 20.
Jachimowicz Edw., Rynek Gł. 22.
Jaugustyn M., Michałowskiego 12.
Kowalczyk W., Sławkowska 1.
Lempart H., Grodzka 43.
Lipoński Wł., Floryańska 13. Tel. 889.
Łukaszewicz K., Sławkowska 8.
Matuszewski H., św. Jana 3.

Lwów.

D. Aleksiewicz A., Grotgera 5.
Andruszewski Mieczysław. Klin. dermatol.
Arnold W., Sichów. *(nie prakt.)*.
Aschkenazy Z., Mikołaja 11.
Auerbach E., Krakowska 14. Tel. 687.
Balabayder H., Piekarska 23.
Balicki S., *em. lekarz powiatowy*.
Bałłaban T., Wałowa 7. *(Okulistyka)*. Tel. 972.
Barański Al., Chorążczyzny 24.
Barański Ant., *(prof. Ak. wet.)* Chorążczyzny 24.
Barański B., Polna 61. *(Chirurgia)*.
Barącz R., Teatralna 11. *(Chirurgia)*.
Bardecki G., Sakramentek 10.
Baumbach L. Kamienna 3.

D. Bądzyński Stan., 29 Listopada 37A. Tel. 685.
Beck Ad., Zyblikiewicza 4. Tel. 685.
Bednarski Ad., Akademicka 5. *(Okulistyka).*
Begleiter H., Szpit. powszechny.
Bereźnicki J., Kościuszki 1 a *(Dentyst.).*
Berezowski K., Kraszewskiego 23.
Berger H., Sykstuska 8. Tel. 2067 II.
Berlstein J. Małeckiego 10.
Bernadzikowski Szymon, Gmach sejmowy.
Bernas J., Hoffmana boczna 7.
Bett M., Kazimierzowska 37, *nacz. l. k. chorych.* Tel. 692.
Bielski Kaz., Szpital św. Zofii.
Bieńkowski B., Kościuszki 8. *(Dentystyka).*
Bierer R., pl. Smolki 5.
Biernacki E., Asnyka 11a. (latem w Karlsbadzie).
Bikeles G., Rynek 43. *(Chor. nerw.).*
Bikeles M., Szpital powszechny.
Blaim St., Czarnieckiego 10.
Blumenfeld A., Klementyny Tańskiej 1 *(ch. sk. i wen.).* Tel. 1323.
Bocheński K., Klin. położ. *(Położn. i gin.).*
Bohosiewicz T., Jagiellońska 7. *(Dentystyka).* Tel. 666. (Zakł.), 757 (mieszk.).
Borzęcki Wład., Wałowa 25.
Brejter R., Akademicka 14. *(położn. i ginek.).* Tel. 781.
Brill M., pl. Akademicki 4. *(Chor. skórn. i wen.).*
D. Brillowa Olga, pl. Akademicki 4.
Brzeski J. *(Dentyst.),* Kopernika 1.
Bund Marek, Zamarstynowska 34. Tel. 1221.
Buraczyński A., Czarneckiego 6.
Burzyński A., Teatralna 7. *(Okulistyka).* Telefon 1186.
Bylicki W., Bielowskiego 5. *(Położn. i ginek.).* Tel. 941.
Chajes H., Żulińskiego 3.
Chajes Józ. *(chor. kob. i poł.).* Podlewskiego 10.
Chomin A., Zimorowicza 3
Czaczkowski J., *(Choroby skórne i wen.).* Bielowskiego 1.
Czarnik St., Łyczakowska 9
Czernecki Winc., Kl. lek.
Czernecki Wł., Bielowskiego 1 *(dentysta).*
Czyżewicz A., Cłowa 2., *(położn. i ginek.).* Telefon 2006. VIII.
Czyżewicz A. jun., Łyczakowska 5. *(położn. i gin.).*
Dach E. Chorążczyzny 5.
Damański E., Grodecka 81 *(nacz. lek. k. ch.)* Telefon 1083.
Damm A., Ruska 16.
Danielski Z. Pl. Strzelecki 12. Tel. 1171.
Dattner H., Jagiellońska 15 *(dentyst.).*
Daum L., Asnyka 2. Tel. 942. *(położn. i gin.).*
Dąbrowski St., Ochronek 9 a.
Dekański Stan., Szeptyckich 5.
Dębicki Kl., Piekarska 16. (latem w Krynicy).
Diamant Z., Zamknięta 7.
Doliński E., *(l. miejski).* Grodecka 26.

D. Dornfest A., *(homeopata)*, Sykstuska 14.
Dorożyński J., Nowy Świat 3.
Ehrlich D., Sykstuska 17. Tel. 811.
Elektorowicz E., Łyczakowska 3., l. m. II obw.
Felauer Marya, Gosiewskiego 4.
Feld A., Szpital powszechny.
Feld M., Akademicka 26.
Fels J., Słoneczna 1. Tel. 722.
Festenburg Ed., Dominikańska 11. *(Poł. i gin.)*.
Feuerstein Izyd., Sienkiewicza 3. Tel. 1307. *(Ch. nerw)*.
Feuerstein L., *(chor. sk. i wen.)*, Kopernika 12, (latem w Bad-Hall).
Feuerstein Neuman Nachman, Gródecka 1.
Fiałkowski L., Sobieskiego 34.
Fibich Stanisł., Łyczakowska 11.
Flohr F., Grodecka 40 a.
Franke Mar., Wałowa 29. Tel. 1124.
Frankowski W., Pańska 27, l. m. III obw.
Friedman M., Zimorowicza 5.
Frisch J., Pasaż Hausmana 8. *(Sk. i wen.)*.
Fromowicz W., Piekarska 52.
Fruchtmann Fryd., Sykstuska 15. *(Dentystyka)*.
Fuchs F., Szpital izraelicki.
Fuchs St., pl. Maryacki 9. *(Dentystyka)*. Telefon 1155.
Gabel W., Gródecka 87. Tel. 2004 II.
Gabryszewski A., Zimorowicza 9. *(Chirurgia, ortopedya)*. Tel. 1020 a.
D. Gajewski Stefan, Akad. weteryn.
Gąsiorowski N., Sokoła 4.
Gembarzewski Z. Plac św. Jura 8. *(Położn. i ginek.)*, l. k. Tel. 564.
Gidlewski M., *(Okulist.)*. Kadecka 16.
Gizelt Ad., W. Pola 10, *(nie prakt)*.
Glücker I., Szpit. powsz.
Gluziński A., Pańska 18. Tel. 673.
Gluziński L., Wałowa 14. Tel. 178.
Głowacki B., Batorego 24.
Głowiński W. Namiestnictwo.
Gostyński J., Mikołaja 11. Tel. 210.
Grabowski M., Kochanowskiego 44 a. *(nie pr.)*.
Gracka J., A. Asnyka 15. Tel. 2066. II.
Graf J., Żółkiewska 29. Tel. 209.
Grek J., Klinika lekar.
Greliński A., Chorążczyzny 12. *(Ch. dr. mocz.)* Tel. 978.
Gross K., Boimów 5.
Grossman Em., Sadownicka 30.
Gröbel E., Klin. położn.
Gruder L., Sokoła 3. *(Okulistyka)*.
Haisig K., Pańska 6.
Halban H., Kraszewskiego 5.
Hamburger J., Gródecka 47. *(Okulistyka)*.
Helfer G., *(Dentyst.)*. Sobieskiego 9.
Herman Maks., *(chirurg.)*. Pańska 3.
Hermelin E., Sykstuska 2. Tel. 772. *(Ch. kob.)*.
Hescheles I., Słowackiego 3. *(Ch. sk. i wen.)*

D. Hojnacki Wł., Słowackiego 2. *(Położn. i ginek.)*.
Hołobut T., Piekarska 52.
Hołodyński I., Klinika okul.
Hornowski J., Piekarska 52.
Hornung K., 29 listop. 16.
Hückel J., Piekarska 52. *(l. kol.)*.
Igel H, Krasickich 7.
Jakubowski K., Sienkiewicza 3. *(Dentyst.)*.
Janaček J., Kopernika 52.
Janda Fr., Zielona 6.
Jankowski W., Hetmańska 10. *(Dentystyka)*.
Jasienicka M. *(ch. wewn.)*, Hoffmana Opata 28.
Jasiński St., Romanowicza 3.
Jaszczurowski K., L. Grodzickich 2. l. m. VII okr.
Jaworski-Dybuś A., *(Okulista)*, Kościuszki 8. Tel. 1060.
Jedlička M., Klinika chirurgiczna.
Jurasz A., Czarnieckiego 4.
Kaczorowski Br., Chorążczyzny 22. *(Dentystyka)*.
Kadyj H., Zielona 15. Tel. 685. *(nie prakt.)*.
Kapper F., pl. Bernardyński 2.
Karchezy E., Koralnicka 4 *(Chirurgia)*.
Kasparek J., Kochanowskiego 16. *(Lek. miejski)*.
Kicki T., Teatralna 12. *(Okulistyka)*, okul. m.
Kielanowski B., teatr hr. Skarbka. *(Lek. miejski)*.
Kikinger E., pl. Bernardyński 2a. Tel. 952. *(chor. wew.)*.
Kobryński W., Rynek 3.
Koczyrkiewicz M., Supińskiego 2. Tel. 923.
Kołaczkowski A., Pańska 4. (w lecie w Karlsbadzie).
D. Konopacki M,, Piekarska 52.
Korman J., Grodzickich 1. Tel. 2044 IV.
Kośmiński F., Akademicka 28. *(Położ. i ginek.)*. Tel. 697.
Kossak L., Czarnieckiego 26.
Kotiers Zdz., Jabłonowskich 2.
Kovariček E., Piekarska 37.
Kowalski E., Zamoyskiego 8.
Krasuski K., Chrzanowskiej 16.
Kretz B. *(Otyatr. i Laryng)*. Sykstuska 56 (latem w Szczawnicy).
Kruszyński Władysław, Chorążczyzny 25. Tel. 2020 VIII.
Kruszyński K., Akademicka 11, (w lecie w Szczawnicy). Tel. 1363.
Krygowski T., Rynek 30.
Krzyżanowski K., kr. insp. san. Namiestnictwo.
Kucharski P., Pl. Akademicki 2.
Kučera P., Łyczakowska 133. Tel. 685. *(nie pr.)*.
Kuhn A., Grotgera 10.
Kwiatkiewicz St., Pl. Bernardyński 12 A. *(Położn. i ginek.)*.
Lachowicz Z., pl. Trybunalski 1. *(nie prakt.)*.
Landau F., Hetmańska 24. Tel. 141.
Lateiner E., Kopernika 7. *(Dentystyka)*.
Lateiner Matylda, Klin. ch. dziec.
Lauterstein L., Zyblikiewicza 2. Tel. 1228.
Lauterstein W., Sykstuska 30.

D. Legeżyński W., *fiz. miej.* św. Michała 6, Tel. 659 (biuro: Tel. 522) *(nie pr.)*.
Lehm S., Klin. ch. wewn.
Leńko Z., Asnyka 1. *(Chirurgia)*. Tel. 2009 IV.
Leszczyński R., Sienkiewicza 5.
Lewandowski K., Pl. Halicki 7. *(Dentyst.)*.
Lewicki St., Cłowa 12, (w lecie w Krynicy).
Lewin A., Gródecka 58.
Lickendorf I., Piekarska 4, l. k. ch.
Lilien N., Trzeciego Maja 10. Tel, 394.
Link I., Małeckiego 2. *(Chirurgia)*.
Litwinowicz O., Pl. Akademicki 5.
Litwinowicz T., *(ch. kob.)* Żółkiewska 71. *(lekarz miejski)*.
Longchamps de Berier, Karpińskiego 10. *(Chirurg)*.
Löw Ad., Grodecka 50.
Ludwig St., Akadem. 14.
Lukas A., Blacharska 8.
Łaba Rom., Piekarska 52.
Łukasiewicz Włodzimierz ul. Sykstuska 43. *(Skór. i wen.)*.
Machek E., Akademicka 11. *(Okulistyka)*,
Mahl Fr., Klin. dermat.
Mahl J., Jagiellońska 24. Tel. 2001 IV.
Majewski A., pl. św. Zofii 3 (zakład wodolecz.).
Majewski T. Sakramentek 18.
Margulies M., Lindego 9.
Marischler J., Chorążczyzny 16. *(Chor. wewn.)*. Tel. 780.
Markowski J., Piekarska 52., *(nie prakt.)*.
Markowski Z., Piekarska 40, *(nie praktykuje)*.

D. Mars A., Akademicka 23. *(Położn. i ginek.)*. Tel. 620.
Mayer J., Wałowa 3.
Mazurkiewicz J., Nabielaka 25.
Mazurkiewicz W., Piekarska 52.
Mehrer H., Michała 3. Tel. 180.
Meisels Jul., Trzeciego Maja 11. Tel. 1108.
Meisels S., Kościuszki 3. Tel. 1153. *(Chor. dzieci)*.
Merunowicz J., Zyblikiewicza 6. Tel. 986.
Meschel J., Sykstuska 33. *(Dentystyka)*.
Mikołajski S., Śniadeckich 6. Tel. 2048 VI.
Mintz I., Akademicka 3. *(Dentystyka)*. Tel. 1144.
Modrakowski J., Piekarska 52.
Moraczewska Zofia, św. Mikołaja 11.
Moraczewski W., św. Mikołaja 11, (w lecie w Karlsbadzie).
Mosing St., Szkoła kadecka.
Moszkowicz Jakób, Akademicka 28.
Müller E., Mączna.
Müller Fr., Pełczyńska 7, *(Chirurgia)*.
Münzer J., Mickiewicza 8. Tel. 2015. VIII. *(Chorob. dziec.)*.
Neuman W., Kl. Chir.
Niementowski J., Mikołaja 7.
Notz J., pl. Bernadyński 11.
Nowicki W., Piekarska 52, *(nie prakt.)*.
Oberländer S., Pl. Smolki 1 a. Tel. 307. *(Ch. dr. mocz., sk. i wen.)*.
Obmiński Ks., Pańska 6, (latem w Marienbadzie).

D. Obrzut A., Kraszewskiego3, (nieprakt.). Tel. 685.
Obtułowicz F., Trzeciego Maja 21. Tel. 406.
Offe Fany, Krasickich 9, *(nie prakt.)*.
Ogórek - Pankowa, Akademicka 26. *(Poł. i gin.)*. Tel. 494.
Opolski W., Pańska 3. Tel. 2049. IV.
Orzechowski K., Kraszewskiego 15.
Ostrowski T., Kl. Chirurg.
Owczarski J., Piekarska 39.
Ozarkiewicz E., *(dyr. nar. leczn)*. Podwale 7.
Paklikowski Br., Łyczakowska 5.
Pańczyszyn M., Piekarska 52.
Panek K., Akademicka 26 *(nie prakt.)*. Tel. 494.
Papée J., Asnyka 3, l. polic.
Pelzner O., Łyczakowska 84.
Penzias M., Szpit. izrael.
Pfau A., *(dentyst.)*, Żółkiewskiego 26.
Pfau L., Sykstuska 16, Tel. 281.
Piasecki E., Trzeciego Maja 2. Tel. 1232.
Pilewski O., Zielona 6. Tel. 1167.
Pisek W., Kraszewskiego 19. Tel. 758.
Pluciński M., Mączna 1 A (Łyczaków).
Podlewski K., Zimorowicza 5. Tel. 1120.
Polończyk Eug., Zacharyewicza 5.
Popielski L., Piekarska 52. Tel. 685.
Praschil T., Andrz. Potockiego 11, (w lecie w Truskawcu).
Progulski St., Zimorowicza 4.

D. Prus J., Chorążczyzny 12.
Przyjemski A., Klin. poł.
. Pur Aleks., M. Reja 9.
Quest R., Rynek 37, *(ch. dzieci)*.
Raczyński J., Sienkiewicza 9, *(chor. dzieci)*. Tel. 510.
Rapp L., Podlewskiego 6.
Rappaport M., *(chor. kob. i poł.)*, Sykstuska 35. Tel. 52.
Rappaport S., Sykstuska 9, *(dentyst)*.
Rechen L., Kopernika 7.
Regiec Jan, Kopernika 16 (zakł. mechanoterap.), (latem w Rymanowie).
Reichenstein Marcin., *(dent.)*, Fredry 4. Tel. 1071.
Reichenstein Marek, Sykstuska 8. Tel. 1025.
Reinhold J., Sykstuska 29, Tel. 657 b. *(Ch. uszu, nosa itd.)*.
Reinhold Z., Sykstuska 29. *(Dentystyka)*. Tel. 657a..
Reiss W., Jagiellońska 17. *(Okulistyka)*.
Reizes D., Kazimierzowska 31. Tel. 76.
Rencki R., Kraszewskiego 3. Tel. 583.
Rentschner E., Krakowska 20.
Rittigstein H., Łukasińskiego 4.
Riwczes F., Łyczakowska 24 A. *(Chirurgia)*.
Rosenzweig L., Mickiewicza 3. *(Okulistyka)*.
Rosner I., Pl. Dąbrowskiego 4.
Rosner J., Batorego 9, (w lecie w Francensbadzie). *(Położn. i gin.)*.
Roth A., Żółkiewska 15.
Rothfeld J., Leona Sapiehy 7.
Rubin A., Skarbkowska 7, l. k. ch.

D. Ruff S., Słowackiego 8. *(Chirurgia)*. Tel. 677.
Rump H., Żulińskiego 1.
Rydygier A., Jagiellońska 7. *(Chirurgia)*.
Rydygier L., Mickiewicza 8. *(Chirurgia)*.
Sabatowski A., Wałowa 25. *(Ch. wewn.*, latem Morszyn).
Sandauer I., Sykstuska 16. *(Dentyst.)*.
Saphier J., Lwowska 5.
Sawicki E., Kochanowskiego 1 D.
Sawicki Stella J., Długosza 15, *(nie prakt)*.
Schellenberg L., Czarnieckiego 12. *(Poł. i gin.)*.
Schmelkes M., Brajerowska 6. *(ch. sk. i wen.)*. Tel. 2018 II.
Schneider K., Asnyka 11 a. *(Dentyst)*.
Schneidrowa-Kalmus Marya, Kościuszki 24. Tel. 1026. *(Ch. kob.)*.
Schneider N., Kościuszki 24. Tel. 1026. *(Chor wew)*.
Schramm H., Sykstuska 22. *(Chirurgia)*.
Senensieb M., Kilińskiego 3. *(Dentystyka)*.
Selcer J., Asnyka 2. Tel. 368. *(Chor. wewn.)*.
Selzer Jak., *(operat)*. Piekarska 8.
Selzer M., Kopernika 10. Tel. 1172.
Serbeński W., Chorążczyzny 18, *(l. miejsk)*.
Sielski F., Akademicka 8, *(położn. i ginek.)*.
Sienkiewicz E., Kl. chir.
Sieradzki Wł., Czarnieckiego 3. Tel. 685.
Silberstein E., Sykstuska 34, Tel. 634. *(Ch. wewn.)*.
Silberstein Zofia, 29 Listopada 3.
Singer M., Kotlarska 7. *(Ch. wewn. i dziec)*. Tel. 602.
D. Skałkowski Br., Asnyka 2, *(Położn. i gin.)*. Tel. 2049 II.
Sochański J., Pańska 2.
Solecki K., Łyczakowska 93. Tel. 678.
Sołomowicz J., Asnyka 2.
Sołowij A., Mickiewicza 3. *(Położn. i ginek.)*. Tel. 663.
Sołtysik M., Chorążczyzny 6. Tel 501.
Spalke Z., Klementyny Tańskiej 1.
Sprecher O., *(położn. i ginek.)*, Karola Ludwika 35. Tel. 1371.
Stachiewicz Teof., Sobieskiego 4.
Starzewski J., Piekarska 83. (lub szpital kraj.) Tel. 1141.
Stauber S., Pasaż Hausmana 9. Tel. 975. (lat. Iwonicz).
Stenzel R., Piekarska 52.
Stockknopf J., Słoneczna 9 a. Tel. 1198.
Stroynowski E., Galic. Kasa oszczędności *(nie praktykuje)*.
Świątkiewicz M., Pasaż Mikolascha. *(Sk. i wen.)*.
Świątkowski J., Dwernickiego 42. *(Chor. nerw. i umysł.)*. Tel. 385.
Świątkowski S., Dwernickiego 42.
Świtalski M., Pańska 11, *(Chor. nerw.)*. Tel. 761.
Szadkowski P., Kopernika 14 *(dent.)*.
Szczepański Z., Piekarska 37 (latem w Marienbadzie).
Szczurkowski St., Główny Dworzec kol. Tel. 1136.
Szpilman J., Kochanowskiego 33, *(nie prakt.)*.

D. Szulisławski A., Jagiellońska 8. *(Okulistyka)*.
Szumowski Wł., Kochanowskiego 30 B., (latem w Szczawnicy).
Szuszkiewicz P., Łąckiego 9, l. polic.
Szydłowski Zd., Akademicka 11.
Szyjkowski L., Sadownicka 51.
Szymański H., Długosza 15. Tel. 716 *(lek. kol)*.
Szymonowicz Wł., Pańska 4. *(Chor. ucha)*. Tel. 685.
Tatarczuch Wł., Brajerowska 20. l. m. VI obw.
Teodorowicz T., Zacharyewicza 7. *(nie prakt.)*.
Terenkoczy Leop., Pańska 18.
Thom J., (czasowo za granicą).
Tobiaszek M., Szpit. powsz.
Toczyski F., Klin okulist.
Trzcieniecki K., Pl. Dąbrowskiego 2.
Turnau K., Sokoła 1. Tel. 13. *(dent.)*.
Wachłowski Z., Grodecka 56.
Wachnianin M., Zimorowicza 5.
Wachtel A., Sykstuska 36. *(Chor. dziec.)*. Tel. 742.
Walach Don., Podlewskiego 3. Tel. 2060 II.
Walichiewicz T., Szpit. powsz. *(Chirurgia)*.
Wallach Z., Sobieskiego 30, (latem w Iwoniczu).
Wątorek A., Szeptyckich 30.
Wein H., Jagiellońska 17. *(Położn. i gin.)*. Tel. 693.
Weinreb M., Sykstuska 23. *(Położn. i ginek.)*.
Weissberg L., Dominikańska 9.
D. Weksler E., ul. Fredry. Tel. 962. *(Lek. kol.)*.
Wernicki K., (lek. m. V obw.), Słowackiego 8.
Wiczkowski J., Kościuszki 4. *(chor. wewn.)*. Tel. 374.
Wieser J., Hausnera 9.
Wiktor J., św. Mikołaja 8.
Willer Abr., Karola Ludwika 37.
Wisłocki J., ul. Ossolińskich 11. Tel. 1337.
Wolf A., Jagiellońska 11a, *(chirurgia)*. Tel. 1056.
Woytkowski I., Kąpielna 6. Tel. 932.
Wychowski W., Kraszewskiego 15. Tel. 2006 II.
Zabłocki St., Pasaż Mikolasza. Tel. 909.
Zadębowski R., Klin. położnicza.
Zakreys Fr., Gródecka 50 B.
Zalewski T., św. Mikołaja 19.
Zawadil B., Mikołaja 3. *(Położn. i ginek.)*. Tel. 2007. VIII.
Zbyszewski L., Piekarska 52.
Zgórski K., Asnyka 6. Tel. 1157. *(Chorób wewn.)*. Kons. san. kol. państw.
Ziembicki G., Teatralna 10. *(Chirurgia)*. Tel. 72.
Ziembicki J., Łyczakowska 10. *(Dentyst.)*.
Ziembicki W., Bielowskiego 6. Tel. 132.
Zion O., Sykstuska 21. *(Okulistyka)*. Tel. 2053. IV.
Zipper K., *(dentyst.)*. 3-go Maja 7.
Zubrzycki J., Klin. położn.

Chirurgowie:

Beschloss M., Żółkiewska 30. Tel. 1029.

Chilf S., plac Bernardyński 5.
Gabel H., Sobieskiego 24.
Kreiner E., Strzelecka 2. Tel. 2025 II.
Kurzer Ł., pl. Krakowski 23.
Lisowski M., Kopernika 9, *(Dentysta)*.
Mark S., pl. Maryacki 8. *(Dentysta)*.
Raab H., Sykstuska 56A.
Schnitzer P., plac Halicki 7.

1. Pow. Bialski.

D. Nycz Win., *Biała s. l. p.*
Czyżyk F., » *s. szp.*
Gerber Rud. » *(dent.)*.
Hess Ernest, »
Juras Ant. » *Dyr. szp.*
Kapelusz E., »
Kwieciński M., » *l. m.*
Macher O., »
Sroczyński J., »
Steuer Alf., »
Dworzański K., *Kęty l. m.*
Dziewoński Wł., » *l. o. i kol.* Tel. 7.
Schlank Maur., *Oświęcim. l. m.*
Slósarczyk A., *l. k. Oświęcim.*
Wechsler Leop., »
Hanakowski W., »
Keller R., *Brzeszcze l. g.*
Miodoński F., *Buczkowice l. o.*
Sędzimir Cz., *l. o. Wilamowice.*
W. Dziurzyński T., *st. w. p.*

2. Pow. Bobrecki.

D. Czerwiński K., *Bóbrka k. s.*
Gabryszewski Tad., *Dyr. Szp. Bóbrka*
Bober Jan, *Chodorów l. k.*
Jasilkowski M., »
Dortort Ch., *Wybranówka l. o.*
C. Handt Izydor, *Chodorów.*
Roth Wilh., *Bóbrka l. m.*
W. Orzechowski M., *w. p.*

3. Pow. Bocheński.

D. Pietrzycki A., *Bochnia s. l. p.*
Nycz H, *l. p.*
Fränkel J., *Bochnia.*
Górski Cz., » *l. sal.*
Kostyal E., » *(dent.)*.
Michnik A., » *l. kol.*
Nodzyński B., » *prym. szp.*
Gąsiorek F., *Łapanów l. o.*
Ligęza J., *Wiśnicz l. z. k.*
Majewski T., *Niepołomice l. m.*
Schmidt A., *Lipnica mur. l. o.*
Zakaszewski W., *Ujście solne l. o.*
C. Wieselman M., *Wiśnicz.*
W. Marko D., *c. k. st. w. p.*

4. Pow. Bohorodczański.

D. Rosmarin Henryk, *as. san. Bohorodczany.*
Sokal J., *l. o. Łysiec.*
Ferensiewicz M., *Bohorodczany l. o.*
Żurakowski R., *Sołotwina l. o.*
Seller J., *Sołotwina.*

5. Pow. Borszczowski.

D. Mosler M., *Borszczów l. p.*
Kittner J., » *l. m.*
Niemczewski J. »
Altmann Z., *Jezierzany*
Stein L., *Jezierzany, l. m.*
Bilwin W., *Bilcze l. o.*
Krauss Ad., *Mielnica l. o.*
Seidner Abr., *Skała.*
Bartel J., *Skała, l. m.*
W. Gałek Józef, *s. w. p.*

6. Pow. Brodzki.

D. Friedberg J., *Brody l. p.*
Aufrecht Oz., »

D. Jung Adolf, *Brody l. m.*
Kalach Feliks, »
prym. szp. izrael.
Kapelusz Maks. »
Schapira Aleks., » *s. s., l. m.*
Sołtysik St., » R. c. *dyr. szp.*
Strumieński Ad. *Brody.*
Weissmann S. L. » *s. szp. izr.*
Zasacki St., *Szczurowice l. o.*
Ustrzycki Jul., *Podkamień l. o.*
Bełzowski M., *Toporów l. o.*
Landesberg M., *Założce. l. m.*
Micheida T., *Łopatyn.*
C. Nussbaum M., *Podkamień l. m.*
Rager Izydor, *Założce.*
Rosenbaum Leon, *Łopatyn l. m.*
W. Biliński Wł., *st. w. p.*

7. Pow. Brzeski.

D. Ściborowski Kazimierz, *Brzesko l. p.*
Bernacki Fr., *Brzesko, l. m.*
Brzeski Jan, *Brzesko.*
Friediker S. »
Janczy Fr., »
Käfer A., »
Knauer W., *Radłów.*
Grzybczyk St., *Szczurowa l. o.*
Łowczowski W., *Wojnicz l. m.*
Dujanowicz Z., *Zakliczyn l. m.*
C. Czernek H., *Wojnicz l. m.*
W. Przykopa Rudolf.

8. Pow. Brzeżański.

D. Skibicki Ad., *Brzeżany s. l. p.*
D. Falk Chaim, *Brzeżany, l. k. ch.*
Kowenicki Adam, *Brzeżany. pr. szpit.*
Malsburg H., » *l s. szp.*
Teitelbaum M., »
Uranowicz Tad., » *l. m.*
Zatlokal Rudolf., *kon. san.*
Barban J., *Kozowa, l. k.*
Sochanik Stan., » *l. o.*
Czepielowski St. *l. o. Kozłów.*
W. Waśniewski Fr., *w. p.*
Warchoł B., *w. m. Brzeżany.*

9. Pow. Brzozowski.

D. Lic Hen., *Brzozów s. l. p.*
Michalik F., »
Niziołek P., » *l. m.*
Mang Józef, *Dynów. l. m.*
Benoni F., *Dynów.*
Misky Edward. *Jasienica l. m.*
W. Zbudowski E., *w. p.*

10. Pow. Buczacki.

D. Hirschler M., *Buczacz l. p.*
Bienenwald J., » *l. m.*
Feller Aron, »
Kroo Józef, »
Krzyżanowski E., » *l. m.*
Mogilnicki Wł., *Buczacz.*
Nacht Fabiusz, »
Sokal Mayer, *Jazłowiec l. o.*
Schmetterling Adolf, *l. o. Uście zielone.*
Łoboda F., *Monasterzyska, l. c. k. fabr. tyt.*
Obler W. *Monasterzyska l. p. k. ch.*
Borysiewicz W., *l. m. k. i s.*
Bobek Jan, *Potok Złoty.*
C. Adler Sz., *Monasterzyska l. f.*
W. Proskórnicki A., *w. p. Buczacz.*

11. Pow. Chrzanowski.

D. Berggrün Alf., *Chrzanów st. l. p.*
Hochbaum O., » *l. m.*
Rieser Adolf, *Chrzanów, l. kl.*
Woynarowski K., » *l.gór.*
Budzyński K., *l. g.* i *gór. Jaworzno.*
Miszke, *l. gór. Jaworzno.*
Neymand S., »
Dura J., *Krzeszowice l. s.*
Walkowski J., » *l. o.*
Dobrzyński K., *Trzebinia l. k. i o.*
Skórkowski W., *Trzebinia. l. m.*
Bednarski J., *Alwernia l. o. i k.*
Sermak K., *l gór. Siersza.*
Schneck K., *Szczakowa l. f.*
W. Ochnicki M. *w. p.*
Pietraszko Wł., as. wet. *Szczakowa.*

12. Pow. Cieszanowski.

D. Mossor Kazimierz, *l. p. Cieszanów.*
Konera S., *Lubaczów pr. sz.* i *l. k.*
Połochajło J., » *s. s.*
Rosenblüth E., » *l. m.*
Mildner Józef, *Oleszyce.*
Sochacki L., *Narol l. o.*
C. Rotter A., *Cieszanów l. m.*
W. Jakubowski St., *w. p.*

13. Pow. Czortkowski.

D. Sękiewicz Franciszek, *konc. san. Czortków*
Baczyński A., »
Bubeniczek Fr., »
Blaustein J., » *l.s.iw.*
Hausvater Jakób, »
Schneidmann S., »
D. Stoeckl Adolf, *Czortków l. m. i k.*
Wągrowski K., » *em. insp. san.*
Lic Feliks, *l. f. k. sk. i o. Jagielnica.*
Stoklassa J., *Białobóżnica l. o.*
C. Ostersetzer A., *. s. Czortków.*
W. Wagner St., *w. p. Czortków.*
Weiger F., *w.m. Czortków.*

14. Pow. Dąbrowski.

D. Kurzyniec W., *Dąbrowa lek. pow.*
Millet Abr., *l. k. Dąbrowa.*
Garbusiński S. »
Przybyszowski W., *Żabno l. m.*
Rudnicki Karol, *l. k. Szczucin.*
W. Łukaszewski Andrzej, *w. p.*
Sagan Andrzej, *w. p. Szczucin.*

15. Pow. Dobromilski.

D. Stangenhaus A., *k. s., Dobromil.*
Cwiklicer Ludw., *Dobromil em. l. s.*
Goldberg H., *l. o, Dobromil.*
Puchalski Szczep., *Dobromil, l. s.*
Górski St., *Rybotycze l. o.*
Jaremkiewicz M., *Krościenko ad Chyrów l. o.*
W. Szymański Antoni, *w. p.*

16. Pow. Doliniański.

D. Peters Józef, *Dolina l. p.*
Kotłowski Stan., »
Kosterkiewicz J., » *l. m.*
Wajgiel Eugen. » *dyr. szpit.*

D. Bard A., *Rożniatów l. f.*
Sekanina Jan, *Rożniatów.*
Tworowski I. » *l. o.*
Krzyształowicz A., *Weldzirz.*
Czapelski W., *Perehińsko.*
Ikałowicz K., *Bolechów l. s.*
Podłuski M., » *l. m. i k.*
Blumenthal J., »
Klaften Józef, *Wygoda, l. f.*
W. Lubliner Leon, *w. p.*

17. Pow. Drohobycki.

D. Bory Julian, *Drohobycz l. p.*
Friedländer E., » *dent.*
Friedmann Hen. »
Eliasiewicz Z., » *s. szp.*
Hoffner O., » *l. m. i k.*
Kessler Maks. »
Klarfeld I. »
Kozłowski B., » *pr. szp.*
Lechowski Wik. » *l. k. ch.*
Mindes Joachim, »
Pelczar Z., » *l. s.*
Rosenschein S. » *pr. szpit. izrael.*
Tiegerman Em., » *l. m.*
Wilder Izydor, » *l. k. ch.*
Fraenkel Henryk, *Medenice l. o. i s.*
Dwernicki St., *l. k. chor. i l. m. Borysław.*
Kapellner M., *Borysław l. k. ch. i gm.*
Lehman J., *l. k. ch.* i o. *Podbuż.*
Lichtgarn D., *l. k. ch. i l. m. Tustanowice-Wolanka.*
Tenner Ig., *Schodnica l. o.*
Węclewski T., *Stebnik l. s.*
W. Kruczkowski S., *w. p.*

18. Pow. Gorlicki.

D. Frydman Z., *Gorlice s. l. p.*
Bielewicz Fel., » *l. m. i l. k. ch.*
D. Frühling Marc., »
Kohn M., »
Kretowicz Wal., »
Przesmycki Jan, *Gorlice s. szp. i l. k. ch.*
Żuławski Leon, *Gorlice pr. szp.*
Katyński Ludwik, *Biecz, l. m. i l. k. ch.*
W. Nowak Jan, *s. w. p. Gorlice.*
Sommer I., *w m.*

19. Pow. Grodecki.

D. Udziela Maryan, *Gródek Jag.* konc. san.
Podsoński W., » *l. o. i s.*
Szponder W. » *l. m.*
Markl J., *Janów l. o.*
Klęsk Roman, *Lubień wiel.*
C. Landau Ad., *Gródek.*
Schöps Ign., *Janów.*
W. Lille O., *w. p. Gródek J.*
Paluch A., *w. m.* » »

20. Pow. Grybowski.

D. Loewy O., *Grybów as. s.*
Kozierowski E., »
Waligórski C., *Grybów l. o. i k. ch.*
Wierzbicki G., *Grybów l. m. i l. k.*
Zarzycki Eman., *Bobowa l. o.*
Mańkowski Kaz., *Ciężkowice l. kol. i k. ch.*
Eisen L., *l. m. Ciężkowice.*
W. Wędrychowski J., *w. p.*

21. Pow. Horodeński.

D. Sobieszczański L., *Horodenka, k. s.*
Ciepanowski J., *Horodenka.*
Kanafass Ozyasz, »
Roszko Ant., » *l. sz.*

D. Bujalski Maryan, *Obertyn l. o.*
C. Burnatowicz R.. *Obertyn.*
W. Rudnicki W., *w. p. Horodenka.*
Bach Ludwik, *w. m. Horodenka.*

22. Pow. Husiatyński.

D. Pohorecki Wł., *Husiatyn l. p.*
Herscher Izaak, *Husiatyn s. sz.*
Zaremba Gust. Adolf, *Husiatyn, Dyr. szpit.*
Auerhann W., *Chorostków l. o.*
Rosenbaum N., *Kopyczyńce*
Safian Ł., »
Wilson Rysz., » *l. m.*
Brandman A., *Probużna l. o.*
C. Rares Izydor *Husiatyn, l. m.*
Siebner Nat., *Kopyczyńce.*
Sobelsohn Daw., *Probużna l. m.*
W. Douraszewski M. *w. p.*

23. Pow. Jarosławski.

D. Czyżewicz Wł. *Jarosław s. l. p.*
Dietzius Adolf, *Jarosław l. k.*
Fechter T., *Jarosław pr. sz.*
Feldmann M., » *l. k. ch.*
Friedwald Abr.. » *l. k. ch.*
Händel Anzelm, »
Meissels Zyg., »
Nacht E., » *dentyst.*
Orłowski W. » *s. szp.*
Puzon Rom., » *s. szp.*
Rossberger Sal., *Jarosław 2 l. m. (dent. i chor. uszu).*
Spatz Mau., *Jarosław*
Trzaskowski J., »
ul. 3 Maja 31.

D. Turzański Grz. Jar., *Jarosław st. l. m.*
Turnheim Saul, *Jarosław*
Schmeidler Leon, *Radymno l. k.*
Mallik Józ., *Radymno l. m.*
Dulęba Aleks., *l. o., Sieniawa.*
Teufel S. *l. m. Sieniawa.*
Przybylski St., *Pruchnik l. o.*
Preissmann Abr. »
C. Ackerbauer S., *Jarosław.*
W. Miziura A., *st. w. p.*
Mazur W., *w. m.*
Solak I., *w. m. Radymno.*

24. Pow. Jasielski.

D. Szczepański W., *Jasło l. p.*
Hicner Aleks., » *l. m. i k. ch.*
Jaworowski M. » *s. sz.*
Kadyj Józef, » *p. sz. i l. więz.*
Lanes Salomon » *l. w. p.*
Macudziński Wal., » *l. k.*
Meth Sz., »
Łopaczyński E. *Olpinach, l. o.*
Zawisza A., *Żmigród l. m.*
Szwarc J., » *l. w. p.*
Roth Józ., *Krempna l. o.*
Grossek Zenon, *l. m. Kołaczyce.*
W. Stupnicki Ant., *s. w. p.*
Pawlikiewicz Jan, *w. p.*
Kotowicz A., *w. m. Jasło.*

25. Pow. Jaworowski.

D. Orski Jan, *Jaworów lek. pow.*
Jahr Saul, »
Miszewski St. K. » *l. k. i k. ch.*
Polański S. I., *Krakowiec l. m.*
W. Piasecki Józ., *w. p.*

26. Pow. Kałuski.

D. Wurst Adolf, *Kałusz s. l. p.*
Kurowiec Jan, »
Markiewicz D., *Kałusz, l. szp.*
Nadel Rubin, » *l. m.*
Schenker M., *Kałusz, s. szp. i l. k. ch.*
Jastrzębski Jul., *Wojniłów l. o.*
C. Kiczałes Herm., *Kałusz l. k.*
W. Haase Leopold, *Kałusz. w. m.*
Frankiewicz Jan, *w. p. Kałusz.*

27. Pow. Kamionecki.

D. Piotrowski Edward, *c. k. l. p., Kamionka str.*
Stupnicki Wł., *Kamionka str., l. m.*
Markstein W., » *l. k. ch.*
Olejnik M., »
Jaciów Teod., *Kamionka l. k. ch.*
Czerkawski J., *Dziedziłów.*
Biłgorajski M., *Radziechów. l. o.*
Prebendowski S., *Radziechów.*
Adlerstein Aron, *Busk.*
Zaorski Br., *Busk l. m.*
C. Raps Maks, *Kamionka.*
Siegelbaum Jak., *Busk.*
W. Sokołowski Gw., *w. p. Kamionka str.*

28. Pow. Kolbuszowski.

D. Ciepielowski, *Kolbuszowa l. p.*
Billig Eliasz, » *l. m.*
Bukowski Maryan, *Sokołów l. o.*
Mayzel Tad. »
Miczulski A., *l. o. Majdan.*
W. Raff Ez., *s. w. p. Kolbuszowa.*

29. Pow. Kołomyjski.

D. Milewski Tad., *Kołomyja l. p.*
Allerhand Jul., *Kołomyja (ginek.).*
Budzynowski K., »
Hulles Jakób, »
Flecker O., » *l. k. ch.*
Jaworski Bol., » *l. k. ch.*
Kirschen Oskar »
Koffler Maur., »
Kozakiewicz Al. »
Łuniewski S., » *(ok.) s. sz.*
Lewicki Zenob. » *p. s.*
Maresz Bol., »
Offe Jakób, » *(dent.).*
Piaskiewicz Wł., *Kołomyja l. m. i k.*
Rosenheck Sal., *Kołomyja l. m. i sz.*
Sumorok K., *Gwoździec l. o.*
C. Reder E., *Kołomyja (dent.)*
Terner Hersch, *Kołomyja.*
W. Grochowski Kar., *s. w. p.*

30. Pow. Kosowski.

D. Kaczyński S., *Kosów lek. pow.*
Baraniecki R., » *l. s.*
Bażant Wacł., »
Ciszka Edm., *Kosów pr. szp.*
Tarnawski A., »
Krański Jul., *Kuty.*
Kirschbaum P., *Żabie, l. eksp.*
Newestiuk J., » *l. o.*
C. Berger Adolf, *Kuty.*
W. Strowski Mar., *w. p.*

31. Pow. Krakowski.

D. Bielański Gust., *Kraków s. l. p.*
Warzycki B., *Kraków l. p.*
Komorowski B., *Półwsie Zwierzynieckie* Tel. 419.

D. Królikowski J., *Grzegórzki.*
Lewicki Rom., *Nowa wieś narodowa.*
Łazowski B., *Liszki.*
Malinowski G., *Czernichów*
W. Dr. Rutkowski K., *Kraków w. p.*

32. Pow. Krośnieński.

D. Slączka Ant., *Krosno l. p.*
Jasiński A., » *pr. szp.*
Kocay Aleks., » *l. m. i kol.*
Walsleben T. »
Zawadzki *Krosno.*
Przeworski Izr., *Dukla.*
Strycharski J., *Dukla.*
Przysłópski Jak., *Korczyna*
Tokarski F., *l. o. Jedlicze.*
W. Panek Jan, *s. w. p.*

33. Pow. Łańcucki.

D. Witkowski E., *Łańcut l. p.*
Fleszar Jan, *Łańcut, l. m. kol. i sąd.*
Mazanek J., *Łańcut.*
Iłowiecki M., *Leżajsk l. s. i k.*
Zawilski St., » *l. m.*
Maurer M., *Żołynia l. m.*
Tryniecki B., *Grodzisko l. o.*
C. Arzt I., *Łańcut l. sk.*
W. Dulęba M., *s. w. p.*

34. Pow. Limanowski.

D. Mieroszewski K., *l. p. Limanowa.*
Gnoiński M.. *Limanowa.*
Kruk Kazim., »
Maurer Z., *Tymbark.*
Czapliński Wład., *Mszana dolna.*
Herzig N., *Mszana dolna.*
Orzeł Józef, *Ujanowice.*
W. Schwarz Stef., *w. p. Limanowa.*
Hirsch J., *w. m. Limanowa.*

35. Pow. Liski.

D. Godłowski A., *lek. pow. Lisko.*
Porajewski Jan, » *l. m.*
Turteltaub J., *Lisko.*
Robel Wiktor, *Baligród l. o.*
Heftler N. *Ustrzyki l. m.*
Lenartowicz R., » *l. k.*
Markiewicz J., *Cisna l. o.*
Rawski A., *Lutowiska l. o.*
C. Propst J., *Lutowiska, l. m.*
W. Kachnikiewicz Br., *w. p.*

36. Pow. Lwowski.

D. Obtułowicz F., *Lwów s. l. p. i s.*
Barącz, *Dublany l. szk.*
Kohlberger, *Kulparków dyr. z. obł.*
Kruszyński S., *Kulparków pr. z. obł.*
Maliszewski H., *Kulparków pr. z. obł.*
Woszczyński J., *Kulparków s. z. obł.*
Fox Jan, *Kulparków.*
Mikulski A., *l. pom. Kulparków.*
Neufeldówna, *Kulparków*
Tołłoczkówna, »
Torczyński T., *Kulparków pr. szp.*
Zagórski Rom., » *s. szp.*
Zakrzewski Józ., *Maryówka ad Winniki.* Tel. 572.
Acker Sal., *Szczerzec l. k.*
Trześniowski E., *Szczerzec.*
Fruchtmann F., *Zniesienie.* Tel. 1229.
Gołąb J., *Jaryszów l. o.*
Gąsiorowski S., *Winniki l. f. tyt., s. i k.*
Stanowski K., *Winniki s. l. f.*
W. Dr. Markowski Z., *w. p.*

37. Pow. Mielecki.

D. Kropaczek Wilhelm, *Mielec k. s.*

D. Frank Apol., *Mielec, l. k.*
Sternberg Józ., *l. m.*
Kasprzyk A., *Radomyśl w.*
Lorentski A., *Radomyśl w.*
Weinreb S., *l. m. Radomyśl wielki.*
C. Schabbus M.. *Mielec l. w.*
W. Małecki M., *w. p.*

38. Pow. Mościski.

D. Lebedowicz Emil, *Mościska l. p.*
Langer Józef, *Mościska l. o.*
Kibitz Leon, *Mościska l. m. i k. ch.*
Rokossowski W., *Sądowa Wisznia l. o.*
Puza Marceli, *Sądowa Wisznia. l. m.*
Lewinter A., *Sądowa Wisznia.*
Kosz Korn., *Krukienice l. o.*
W. Popper L., *Mościska w. p.*
Nowicki J. *Sądowa Wisznia w. m.*

39. Pow. Myślenicki.

D. Merunowicz R. *Myślenice* konc. san.
Gałuszka J., « *l. m.*
Łodziński W., *Dolna Wieś l. o.*
Służewski K., *Jordanow l. m.*
Kaden K., *Rabka.*
Lang Otokar, » *l. o.*
Karaś A., *Maków.*
Uchacz Bł., *Maków l. sk.*
Gerus K., *Zawoja. l. o.*
W. Gąska A., *w. p.*

40. Pow. Nadwórniański.

D. Jossé J., *Nadwórna l. p.*
Bibrig Sz., » *l. sk. i k*
Cieszewski W., » *l. o. i k. ch.*
Hryniewicz Tadeusz, *lek. w. pr.*

D. Bogdański B., *Delatyn l. s. i k.*
Harasowski A., *Delatyn l. m. i k. ch.*
Pasiecznicki E., *Łanczyn l. o.*
Głuszkiewicz W., *Mikuliczyn l. o. i k.*

41. Pow. Niski.

D. Loewy Alojz., *Nisko l. p.*
Ławrowski Wł., » *l. o.*
Hernich Fr., *Rudnik l. o.*
Reik Jakób, *Ulanów l. o.*
W. Stachurski M., *w. p.*

42. Pow. Nowosądecki.

D. Filewicz J., *N. Sącz, st. l. p.*
Ameisen Maur., »
Dudziński Jan, »
Kozaczka A., » *l. kol.*
Mohr D., *N. Sącz l. k. ch.* (latem w Szczawnicy).
Olszewski Br. » *l. k.*
Płochocki Tad., *N. Sącz i. l. m. l. więz.*
Sałaban L., »
Siedlecki J., *N. Sącz* Dyr. szpit. *l. k.*
Silberman L., » *2 l. m.*
Zieliński Edw., » *s. szp.*
Better I., *Krynica*, (w zimie *Meran*).
Cichański A., *Krynica.*
Kmietowicz F., *Krynica l. g.*
Ebers H., *Krynica.*
Flaschen S., *Krynica* (w lecie).
Skórczewski W., *Krynica* (chwilowo za granicą).
Zathey, *Krynica* (latem).
Chilewski H., *St. Sącz l. m.*
Gawełkiewicz L., *St. Sącz l. k.*
Pawlicki T., *St. Sącz.*
Chwalibóg H., *Łąck l. o.*
Szostkiewicz K., *Piwniczna l. o., g. i k.*
Szyszka St., *Muszyna.*

C. Zauderer Maur., *Nowy Sącz.*
W. Piskorski Jan, *s. w. p.*

43. Pow. Nowotarski.

D. Bednarski J., *Nowy Targ l. p.*
Langsam Gutman, »
Schein Herm., » *l. m.*
Gorski X., *Szczawnica* (w lecie, zimą Abbazia, willa Jadrau)
Kołączkowski J., *Szczawnica.*
Żuliński E., *Szczawnica,* (latem, zimą w Meranie).
Hammerschlag R., *Krościenko l. o.*
Brzeziński E., *Zakopane.*
Chramiec And., *Zakopane.*
Czaplicki Zd., »
Dłuski K., *Zakopane-Kościelisko.*
Dłuska Bronisława, *Zakopane Kościelisko.*
Gaik Jan, *Zakopane.*
Gawlik J., (*chirurg. i chor. kob.*). *Zakopane.*
Kraszewski W. »
Kuczewski »
Majewicz E., »
Radzikowski Eliasz. »
Rudzki St., *Zakopane-Kościelisko.*
Supiński E., *Zakopane* (w lecie w Rabce).
Wąsowicz Z., » (w lecie w Krynicy).
Wieseiman J., »
Wilczyński H., »
Żychoń Józef, »
Niezabitowski E., *Nowy Targ*
Beaurain K., *Poronin l. o.*
Grodecki F., *Czarny Dunajec l. o.*
W. Łucki J, *st. w. p.*
Łuszpiński, *Zakopane.*

44. Pow. Peczeniżyński.

D. Biliński Miecz., *Peczeniżyn, konc. san.*
Vincenz A., *Peczeniżyn l. o.*
Goldhaber M., *Jabłonów.*
Kleski A., *Jabłonów l. o.*

45. Pow. Pilzneński.

D. Biesiadzki A., *Pilzno l. p.*
Mydlarski Wł., » *l. m.*
Cymbler W., *Zassów.*
Lach R., *Brzostek l. m.*
Jasieński Wł., *Jodłowa l. o.*
Świeżawski ..., *Sikorník ad Wiewiórka.*
W. Bogdan Grzegorz, *w. p.*

46. Pow. Podgórski.

D. Dembowski M., *Podgórze s. l. p.* Tel. 11 c.
Aronsohn Sam., *Podgórze.* Tel. 318.
Bobrowski E. »
Glassner Rubin, »
Goldberger Iz., »
Kepler Paweł, »
Matlak St., »
Pancewicz Izyd., »
Piórko A., » *l. k.*
Pisek H., »
Smorągiewicz Kaz., » *l. m.*
Świątek Winc., »
Höflich J., *Swiątniki l. o.*
Maszewski St., *Skawina l. k.*
Nawrat Stanisław, *Skawina l. m.*
Wójtowicz E., *Pychowice.*
W. Sagan Andrz., *w. p.*

47. Pow. Podhajecki.

D. Lubowiedzki J., *Podhajce, c. k. l. p.*
Choróbski St., » *pr. szp.*
Landau Aron, » *l. m. i k. ch.*

D. Neumann, *Podhajce l. k. ch.*
Salpeter Mich., » *s. szp.*
Gliksman S., *Wiśniowczyk l. o.*
Sobelsohn F., »
W. Wujcik Julian, *c. k. a. w., Podhajce.*

48. Pow. Przemyski.

D. Kramarzyński M., *Przemyśl l. p.*
Acht Abr., *Przemyśl.*
Blech B., »
Dmochowski Stefan, *Przemyśl, dent.*
Doliński M., » *pr. sz.*
Ehrlich H., »
Filimowski L., » *l. k.*
Frauenglas J., »
Grabscheid M., »
Kaczurba Fel. » *s. sz.*
Slęk Franc. » *d. szp.*
Kantz Oskar, » *(dent.).*
Keller Dawid, »
Kocwa Julj., » *as. san.*
Kutna Samuel, »
Lenartowicz J., » *l. szp.*
Mannheim Z., » *l. m.*
Oller Michał, » *l. k. ch.*
Pordes M., » *l. k.*
Reich S. »
Rościszewski E., *Przemyśl l. w.*
Schaechter S., »
Schoeffer F., » *(dent.).*
Smolarski Zygm., *Przemyśl l. m. nacz.*
Springer K., *Przemyśl.*
Süsswein J., *Przemyśl s. sz.*
Szyszkowski M., »
Thurnheim Samuel.
Trybulec Fr., *Przemyśl l. m.*
Wojtowicz J., » *l. k.*
Kaczurba St. *Medyka, l. o.*
Ruczka S., *Niżankowice l. o.*
Dobrzański St., *Dubiecko*
C. Biber Maurycy, *Przemyśl*
Chilf Chaim, *(dent.).* »
Talheim Joachim, »
W. Fried Ferd., *st. w. p.*

49. Pow. Przemyślański.

D. Hyżycki C., *Przemyślany l. p.*
Barbag Herm., *Przemyślany, l. m. i s. szp.*
Schutt E., *Przemyślany dyr. szp.*
Mendlowski W., *Gliniany.*
Moch Jan, » *l. m.*
Szarkowski A., *Dunajów l. o.*
Trelski Mikołaj, *Świrz l. o.*
C. Kostmann I., *Przemyślany*
Kümmermann S., *Gliniany*
W. Hiolski Włodzimierz, *w. p.*

50. Pow. Przeworski.

D. Kowalewski E., *Przeworsk c. k. lek. pow.*
Silberstein Józef, *l. f. i k. ch. Przeworsk.*
Smyczyński Ig., *l. m., kol., p. k. ch. i ord. przew. Przeworsk.*
Sawicki Ant., *Kańczuga l. m., p. k. ch. i l. k. Przeworsk.*
W. Smoluchowski J., *st. w. p.*

51. Pow. Rawski.

D. Stokłosiński F., *Rawa l. p.*
Dadlez Julian, » *l. k.*
Rose Eman., *l. s. i k. ch.*
Wachnianin J., *l. w. p. Rawa ruska.*
Ożarowski St., *Uhnów l. o.*
Jaciów Mikoł., *Magierów l. o.*
Pawluk B., *Niemirów l. o.*
C. Elner M., *Niemirów.*
Kibitz Bern., *Uhnów.*
Sternberg J., *Lubrycza.*
W. Chwalibiński Mich. *w. p.*

52. Pow. Rohatyński.

D. Szaynowski W. M. Lubicz, *Rohatyn l. p.*
Schaff S., *Rohatyn.*
Stein Maur., »
Terlecki Ant., » *l. m. k. i kas. chor.*
Gwoździecki T., *Lipica l. o.*
Gürsching T., *Bursztyn. l. m.*
Unsing Gustaw, *l. o. Knihynicze.*
Halarewicz B., *Bołszowce l. k. i sk.*
Hendrychowski T., *Bołszowce, l. m.*
Porycki Br., *Bukaczowce l. kol.*
W. Fabiański T., *as. wet.*

53. Pow. Ropczyński.

D. Żukotyński Fr., *Ropczyce l. p.*
Brand Leon, *Ropczyce, l. m. s. i k. ch.*
Kolasiński A., *Wielopole l. o.*
Górka J., *Sędziszów l. o.*
Bętkowski Z., *Dębica l. m.*
Pollaschek Fryd. » *l. k.*
C. Reiss El., »
W. Sewacki M., *s. w. p.*

54. Pow. Rudecki.

D. Wróblewski Lubicz W., *Rudki konc. san.*
Śnieżek Ludw., » *l. k.*
Blauer T., *Komarno l. m.*
Jakliński Leon, *Komarno l. skarb.*
Drahokoupil G., *l. o. Horożanna wielka.*
W. Weissberg Ad., *w. p. Rudki.*
Krel A., *w. m. Komarno.*

55. Pow. Rzeszowski.

D. Danielski J., *Rzeszów st. l. p.*
D. Bujniewicz Jak., *Rzeszów l. k. i k. ch.*
Dornfest Izyd., *Rzeszów.*
Elsner Józef, *Rzeszów.*
Fiałkowski W., *Rzeszów l. k.*
Herz Em., *Rzeszów.*
Jabłoński St., » *pr. szp.*
Koepel Henr., »
Kraus Herm., »
Kronfeld H., » *l. k.*
Nieć Teofil, » *l. k.*
Strasser Fryd., » *s. szp.*
Teller Józef, » *l. m. i k. ch.*
Zagórski Ad., » *p. szp. l. m.*
Zimmermann Sz. *Rzeszów l. w. p.*
Sieniewicz Mich., *Błażowa l. o.*
Potok Hier., *Głogów, l. o.*
Solecki J., *Tyczyn.*
C. Bernfeld Leon, *Tyczyn.*
Herzum Józ., *Głogów.*
Reiner Iz., *Rzeszów.*
W. Skuciński J., *s. w. p.*

56. Pow. Samborski.

D. Sobolewski Fr., *Sambor l. p.*
Biegelmayer Alf., *Sambor p. s. i l. m.*
Braun Alfr., *Sambor.*
Chrząszczewski W., *Sambor l. kol.*
Ciuk Aleksander, *Sambor.*
Dortheimer St., »
Eisenstein J., *Sambor.*
Klauber Adolf, » *l. k. ch.*
Lewicki Z., *Sambor s. szp.*
Markiewicz H., » *l. k.*
Ruczka Aleksan., *Sambor, dent.*
Winogrodzki A., *Sambor, n. gimn.*
Dreifach Izydor, *Łąka l. o.*
W. Federowicz W., *w. p.*

57. Pow Sanocki.

D. Jabłoński J., *Sanok s. l. p.*
Drewiński M., » *l. f.*
Edelheit Z., *Sanok*
Herzig S. »
Krynicki Józ., » *l. m.*
Pająuzkowski W.,» *dyr. s.*
Ramer Salomon, » *s. sz.*
Zaleski Karol, » *l. w.*
Bielecki Ign., *Rymanów l. o.*
Dukiet, *Rymanów.*
Siegel Z., » *l. m.*
Chotiner J., *Bukowsko l. m.*
Jodłowski J., *Zarszyn l. k.*
Puzdrowski J. *Zagórz.*
C. Atlas Sal., *Sanok (dent.).*
W. Serwa W., *w. p. Sanok.*

58. Pow. Skałacki.

D. Janikiewicz St. *Skałat l. p.*
Gottfried Maur » *l. m.*
Wiszniewski Wł. » *Dyr. szp.*
Mieses I., *Grzymałów l. m.*
Schmar J. » *l. k. s. i l. m.*
Dawid S., *Podwołoczyska.*
Felber A., »
Swiderski Bruno, » *l. k.*
Türkel Samuel, » *l. m.*
Ausobsky J., *Touste l. o*
Świstuń A., *Poznanka gniła.*
C. Berger E., *Zadniszówka.*
W. Mendlowski B., *w. p.*

59. Pow. Śniatyński.

D. Krok J. *Śniatyn, konc. san.*
Werner K., *Śniatyn emer. s. l. p.*
Kuśnierczy P., » *Dyr. szp. i l. k. ch*
Margulies Wolf, », *l. wol prakt.*
Mehrer Izydor, » *l. m.*
D. Neuberger Z., *Zabłotów l. k. i l. fabr. tyt.*
W. Kuźniar Józef, *w. p.*
Dobrzański Włodzimierz, *w. m.*

60. Pow. Sokalski.

D. Jarocki P. *Sokal l. p.*
Jajus Miron, *Sokal l. m. i s. szp.*
Urech Marek, » *l. k. ch.*
Lipski K. » *Dyr. szp.*
Maciejowicz S., *Tarkaków l. o.*
Frostig Henr., *Bełz.*
Nowosad Miecz., » *l. m.*
Komorowski C. *Waręż l. o.*
C. Pordes Sal., *Krystonopol.*
Starwer M., *Krystonopol*
W. Pinkas König, *st. w. p. Sokal.*
Markstein M., *w. m. Sokal.*

61. Pow. Stanisławowski.

D. Gołębiowski K., *Stanisławów l. p.*
Atlas J., *Stanisławów.*
Bardach Józ., » *(akusz.).*
Berghoff F., *Stanisławów.*
Dawidowicz E., *Stanisławów*, ul. 3-go Maja.
Dobrucki G., *Stanisławów s. szp.*
Drzewicki S., » *l. m. i k.*
Ehrenpreiss E., » *akusz.*
Goldhaber J., »
Hacker D., » *l. k. ch.*
Janowicz W., *Stanisławów.*
Jarosiewicz R., *Stanisławów dent.*
Kopaczyński W., *Stanisławów, l. z. k. i k. ch.*
Krasowski S., *Stanisławów pr. szp.*
Kreutz J., » *(okulist.).*

D. Kubisztal St., *Stanisławów l. m.*
Lachawiec A. *Stanisławów*
Majewski J., » *l. k.*
Mondschein M., » *s. sz.*
Opolski Jan, » *l. k.*
Ostafiński M., »
Pacyna J., » (*wener.*).
Pertak M., » *l. k.*
Raczyński A., » (*dent.*).
Richter A., »
Rosenbaum J., »
Rosmarin J., » *l. k*
Rubinstein J., » *l. m.*
Stefanicki J., » (*dent.*).
Stenzel B., » *l. m.*
Wittels J., »
Wnękowicz St , »
Żukowski Aleks., » *l. k.*
Stock Jak., *Halicz l. o.*
Zins Klem., » *l. m. i k.*
Chołowiecki L., *l o. Jezupol.*
C. Grader M., *Stanisławów.*
Löwner A., » (*dent.*).
Pomeranz L., »
W. Grodecki Miecz., *w. p.*
Hofmokl O., *w. m.*
Geller W., *Halicz w. m.*
Kowalski N., *wet. gmin., Knihinin.*

62. Pow. Staro-Samborski.

D. Soniewicki T., *lek. pow. Stary Sambor.*
Salzmann J., *l. k. ch. Stary Sambor.*
Machnicki Stan. *Chyrów, l k.*
Mossoczy Stan., *Bąkowice, lekarz Zakł. OO. Jez.*
Strzechowski Wilk. *Suszyca wielka.*
Kędzierski W., *Topolnica l. o.*

D. Stroka Rom., *Starasól, l. o.*
W. Piotrowicz St., *w. p.*

63. Pow. Stryjski.

D. Dolnicki C., *Stryj l. p.*
Antoniewicz W., »
Chalbazany D., » *l. k.*
Chuderski Fr., » *s. szp.*
Czarnecki J., » *l. m.*
Herz Filip, » *dent.*
Hopfen S. » *s. szp.*
Kiczałes J., »
Linsker J., »
Lippel Jakób, »
Löw A., » *l. m.*
Kowalski M., » *l. k.*
Peczenik L., »
Schindler Iz., » *dent.*
Serkowski B., *em. st. l. p.*
Sołtysik M., *Stryj, dyr. szp.*
Eichel E., *Skole, l. k.*
Michalski W., *Skole l. m.*
Mironowicz K., » *l. k. i s*
Rappaport O., *Synowódzko wyżne l. o.*
C. Rosenberg Nach., *Stryj.*
W. Matuszewski M., *w. p.*

64. Pow. Strzyżowski.

D. Kurasiewicz J., *Strzyżów l. pow.*
Patryn J., *Strzyżów l. k.*
Taub Sam., *Strzyżów.*
Natter W., *Frysztak l. k. i o.*
C. Spiegel M., *Frysztak l. m.*
W. Sroczyński Tad., *w. p.*

65. Pow. Tarnobrzeski.

D. Momidłowski W., *Tarnobrzeg l. p.*
Urbanik R., *Tarnobrzeg. dyr. szp.*
Verstaendig Eliasz, *Tarnobrzeg l. m. i s. szp.*
Hochstim A., *Rozwadów, l. m.*

D. Radziński K., *Rozwadów.*
Tabor B. » (*dent.*)
Kuźniar W. *Tarnobrzeg l. sk.*
Meller J., *Baranów l. m.*
Stanowski Z., *Radomyśl l. o.*
Gruber Fryd. *Grębów l. o.*
W. Janowicz Stefan, *w. p.*

66. Pow. Tarnopolski.

D. Michalik J., *Tarnopol, l. p.*
Birkenfeld Ch., *Tarnopol, l. k. ch.*
Eckhardt Józef, *Tarnopol dyr. szp. pow.*
Frisch Jul., *Tarnopol l. k. i k. ch.*
Gold Jakób, *Tarnopol*
Grabowski A., »
Gruszkiewicz K., » *okulista*
Hordyński Dob., » *l. m.*
Isterewicz S., »
Kowenicki W., »
Leiblinger I., » *s. l. m.*
Lustig H., »
Münzer M., » *l. k. ch. i k.*
Ochsenhorn Ch., »
Pilecki Zyg. »
Plahner S., » *l. w. p*
Rappaport S., » *l. szp. izr.*
Rehan L., »
Rosenfeld Maur., *Tarnopol.*
Szeląg I., »
Topolnicki J., *Tarnopol s. sz. pow. i l. k.*
Weissberg Z., *Tarnopol.*
Witoszyński W., » *l. m.*
Gładyszowski E., *Kupczyńce, em. kraj. insp. san.*
Brudziński L., *Mikulińce l. o.*
Morawski M., *Mikulińce*
Rosenmann O., *Mikulińce l. k. ch.*
Schorr J. *Mikulińce, l. m.*
Selzer Z., *Czerniechów l. o.*
C. Bardach T., *Tarnopol.*
Stein Adolf, » (*dent.*).
W. Eitelberg Br. *s. w. p.*

67. Pow. Tarnowski.

D. Dzikowski Z., *Tarnów s. l. p.*
Ader Antsch., »
Eberson M., »
Febus Izrael, »
Fränkel Joachim »
Fürbek L., » *l. k.*
Kalisz A., »
Karaś T., » *s. szp.*
Kowalski Sew., »
Ozimek Stan., » *l. w.*
Pilzer Herm., » *l. m.*
Rogalski Wł., » *pr. szp.*
Schützer Leon, » *l. szp. izr.*
Silbiger J. »
Stronczak K., *Tarnów s. sz.*
Szatkowski Alojzy, » *l. k. ch.*
Trammer A., *Tarnów*
Walczyński J., » *l. m.*
Zbiegniewicz J., »
Starachowicz J., *Tuchów. l. m.*
Agatstein J., *l. o. Ryglice.*
W. Szydłowski Z., *s. w. p.*
Sammet E., *w. m.*
Langer M., *w. m. Tuchów.*

68. Pow. Tłumacki.

D. Małaczyński Rom., *c. k. l. pow. Tłumacz.*
Hovurka Antoni, *Tłumacz l. m. i k. ch.*
Olszański Tad., *Tłumacz, t. l. m.*
Blumenblatt L., *Tyśmienica l. k.*
Laskiewicz J., *Niżniów l. k. i o.*
Hand L., *Ottynia tymcz. l. o.*
Scherp D., *Ottynia, lek. f. i k.*
Sakler E., *Tyśmienica l. f.*
W. Mamak St., *w. p.*

69 Pow. Trembowelski.

D. Karpiński Stan. *Trembowla l. p.*
Deisenberg A., *Trembowla, l. pow. k. ch.*
Deutsch Z., *Trembowla, l. m. i kol.*
Harmatij Hryh., »
Feuerstein Ł., *Budzanów l. m.*
Byliński J., *Janów l. o.*
Perlmutter Adolf, *Strusów l. o.*
C. Hrazdilek E., *Strusów.*
Neustein J., *Trembowla, l. m. emeryt.*
W. Miecik Wł., *c. k. w. p.*

70. Pow. Turczański.

D. Palester H., *Turka, c. k. konc. san.*
Ozga J., » *p. szp.*
Reich S., *Turka l. m. i s. szp.*
Zadurowicz E., *Turka l. o. i k.*
Jüngst W., *Borynia l. o.*
W. Stręk Józef, *as. wet.*

71. Pow. Wadowicki.

D. Bąkowski T., *Wadowice l. p.*
Bukowski A., *Wadowice p. s.*
Moskała Jan »
Opydo Fr., *Wadowice l. k.*
Zędzianowski Stan., *Wadowice l. m. k. i s. szp.*
Landau St., *l. o. Andrychów.*
Zborowski Józ., »
Grabowicz Wł. *Jaśkowice.*
Grzybowski S., *Zator l. zk.*
Tarchalski J., » *l. o.*
Nikliborc J., *l. o. Kalwarya.*
Wachowicz J., *Lanckorona.*
C. Erychleb Jan, *l. m. Kalwarya.*
Weczerka A., *Wadowice.*

72. Pow. Wielicki.

D. Kownacki J., *Wieliczka l. p.*
Kazrlik Miecz., » *l. s.*
Steiner Stan., *Wieliczka st. l. s.*
Spitzel Jakób, *Wieliczka l. p. k. ch.*
Ziembiński M., *l. m.*
Nieć Jul., *Dobczyce l. o.*
W. Hirsch, *w. p.*
Warczewski W., *wet. m.*

73. Pow. Zaleszczycki.

D. Grudzewski Bern. *Zaleszczyki k. s.*
Blutreich Iz., *Zaleszczyki l. k.*
Hinze R. » *Dyr. szp.*
Sołowski Jan, »
Rosen Abr., » *s. sz.*
Gilnreiner M., *Tłuste l. o.*
Jeger J., *l. k. Tłuste.*
C. Reischer J., *Zaleszczyki l. m.*
W. Tabaczyński J., *w. p.*

74. Pow. Zbarazki.

D. Fuchs Leon, *Zbaraż l. p.*
Berger Mich., » *l. m. i sz.*
Biliński Wł., »
Drozdowski W., *Nowe Sioło l. o.*
Zaleski K., *Nowiki l. o.*
C. Mantel Maur., *Zbaraż.*
W. Irzykowski A., *w. p.*

75. Pow. Zborowski.

D. Baczyński E., *Zborów, c. k. konc. san.*
Skórski M., » *l. k. i m.*
Sturm Leon, »

C. Hirschhorn F., *l. m. Jezierna.*
Petersil J., *Zborów, s. l. m.*
W. Engel B., *c. k. wet. pow.*

76. Pow. Złoczowski.

D. Gawlikowski S., *Złoczów, l. p.*
Jarosz W., » *pr. szp.*
Skrowaczewski P., *sek. szp. Złoczów.*
Bendel Sam., *Złoczów l. k.*
Gold Józef, *Złoczów.*
Münz, *Złoczów.*
Paulo A., » *l. k. ch.*
Taniaczkiewicz D., »
Zaleski Eust., *em. s. l. p.*
Laufer A., *Olesko l. o.*
Łopatyński J., *Gołogóry l. o.*
Urysz R., *Sassów.*
C. Deutsch Hersch, *Złoczów.*
Bienenwald S., *Sasów.*
W. Solecki St., *w. p.*
Gruberg, *w. m.*

77. Pow. Żółkiewski.

D. Opieński J., *Żółkiew l. p.*
Drzymalik S., » *l. m.*
Muszkiet K., » *p. s.*
Wachs M., » *II s. sz.*
Wyrzykowski K., *Żółkiew l. s. sz.*
Finkel H., *Kulików l. o*
Porodko L., *Mosty w. l. o.*
C. Elner Sal., *Żółkiew zast. l. m.*
W. Juhre Zenon, *w. p.*

78. Pow. Żydaczowski.

D. Stablewski W., *Żydaczów, l. p.*
Grabscheid D., *Żydaczów l. gm.*
Rawski Tad., » *l. s.*
Doboszyński L., *Drohowyż l. zakł.*
Gozdecki J., *Żórawno l. o.*
Roth Sal., » *l. g.*
Krzyształowicz Aug., *Mikołajów l. g.*
C. Wehrn L., *Mikołajów, wolno prakt.*
W. Schimmer, *Żydaczów w. p.*

79. Pow. Żywiecki.

D. Serkowski R., *Żywiec, lek. pow.*
Fonferko A., » *s. sz. i l. k.*
Idziński W., *Żywiec l. m.*
Skórski W. » *Dyr. szp.*
Blumenfeld J., *Zabłocie, l. k.*
Spannbauer K., *Sucha. l. k.*
Gawlik J., *Sucha l. skarb.*
Nowak Wład., *Węgierska Górka, l. k.*
Karabiński E. *Jeleśnia. l o.*
Łodygowski J., *l. o. Milówka.*
C. Klein D., *Rajcza l. skarb.*
W. Kohlberger St., *w. p. Sucha.*

Lekarze Polacy, I. w księstwie Cieszyńskiem.

A) Pow. Bielski.

D. Jekeles, *Bystra.*
Rybak Leon, *Chybi.*
Pick Lud., *Dziedzice.*
Czop J., *Jaworze.*
Pogrzebacz J., *Skoczów.*

B) Pow. Cieszyński.

D. Grześ J., *Jabłonków.*
Hnatyszak A., *Trzyniec.*
Doryk R., *Cieszyn. (okul.)*

C) Pow. Frysztacki.

D. Knapczyk A., *Bogumin miasto, l. m. i s.*
Kłuszyński H., *Bogumin.*
Kunicki Ryszard, *Frysztat.*
Olszak W., *Karwina.*
Michalik K., *Rychwałd.*
D. Rosławski, *Piotrowice.*
Buzek J., *Dąbrowa.*
Silbiger B., *Łąki.*
Woyczyński M., *Bystra.*
Grünzweig B., *Strumień.*

E) Pow. Jägerndorf.

D. Machauf W., *Hennersdorf.*

II. w Ostrawie morawskiej.

D. Bernhang A., *Ostrawa morawska.*
Himmelblau J., *Ostrawa morawska.*
Seidl W., *Ostrawa morawska.*
D. Dyński H., *Przywóz ad Ostr. mor.*
Rogoyski Stefan, *Witkowice ad Ostr. mor.*
Bross Leon, *Przywóz.*

Alfabetyczny spis lekarzy.

OBJAŚNIENIE: Kr. *oznacza* Kraków.
L. » Lwów.
Ks. C. » Ks. Cieszyńskie.
O. M. » Ostrawa Morawska.
Liczba przy nazwisku oznacza liczbę powiatu.

Acht A. 48.
Acker S. 36.
Ackerbauer S. 23.
Ackermann A. Kr.
Ader A. 67.
Adler Sz. 10.
Adlerstein A. 27.
Agathstein J. 67.
Albinowski A. Kr.
Aleksiewicz A. L.
Allerhand J. 29.
Altmann Z. 5.
Ameisen M. 42.
Andruszewski M. L.
Antoniewicz W. 63.
Arnold W. L.
Aronsohn I. Kr.
Aronsohn S. 46 i Kr.
Arzt I. 33.
Aschkenazy Z. L.
Atlas J. 61.
Atlas S. 57.
Auerbach E. L.
Auerhann W. 22.
Aufrecht O. 6.
Ausobsky J. 58.
Baczyński A. 13.
Baczyński E. 75.
Baczyński T. Kr.
Balabayder H. L.
Balicki S. L.
Bałłaban T. L.
Bannet A. Kr.
Baraniecki R. 30.
Barański A. L.
Barański Al. L.
Barański B. L.
Barącz I. 36.
Barącz R. L.
Barbag H. 49.
Barban J. 8.
Bard A., 16.
Bardach J. 61.
Bardach T. 66.
Bardecki G. L.
Bartel J. 5.
Baschkopf J. Kr.
Baumbach L. L.
Baurowicz A. Kr
Bażant W. 30.
Bądzyński S. L.
Bąkowski T. 71

Bukowski Marj. 28.
Bund Marek. L.
Buraczyński A. L.
Burnatowicz R. 21.
Burzyński A. L.
Buzdygan M. Kr.
Buzek J. Ks. C.
Bylicki W. L.

Cercha M. Kr.
Cetnarowski E. Kr.
Chajes H. L.
Chajes J. L.
Chalbazany D. 63.
Chilewski H. 42.
Chilf C. 48.
Chilf S. L.
Chlumsky W. Kr.
Cholewicz F. Kr.
Chołowiecki L. 61.
Chomin A. L.
Choróbski S. 47.
Chotiner J. 57.
Chramiec A. 43.
Chrząszczewski. 56.
Chuderski F. 63.
Chwalibóg H. 42.
Cichański A. 42.
Ciechanowski St. Kr.
Ciepanowski J. 21.
Ciepielowski K. 28.
Cieszewski Wł. 40.
Ciszka E. 30.
Ciuk A. 56.
Cwiklicer L. 15.
Cybulski N. Kr.
Cybulski Teod. Kr.
Cymbler W. 45.
Czaczkowski J. L.
Czapelski W. 16
Czaplicki Z. 43.
Czapliński W. 34.
Czarnecki J. 63.
Czarnik S. L.
Czepielowski S. 8.
Czerkawski J. 27.
Czernecki Winc. L.
Czernecki Wł. L.
Czernek H. 7.
Czerny-Szwarcenberg E. Kr.
Czerwiński K. 2.

Czop J. Ks. C.
Czyżewicz A. L.
Czyżewicz A. jun. L.
Czyżewicz W. 23.
Czyżyk F. 1.

Dach E. L.
Dadlez J. 51.
Damański E. L.
Damm A. L.
Damski W. Kr.
Danielski J. 55.
Danielski Z. L.
Dattner H. L.
Daum L. L.
Dawid S. 58.
Dawidowicz E. 61.
Dąbrowski St. L.
Deisenberg A. 69.
Dekański S. L.
Dembowski M. Kr. i 46.
Deutsch H. 76.
Deutsch Z. 69.
Dębicki K. L.
Diamand Z. L.
Dietzius A. 23.
Dłuska B. 43.
Dłuski K. 43.
Dmochowski S. 48.
Doboszyński L. 78.
Dobrowolski S. Kr.
Dobrucki G. 61.
Dobrzański S. 48.
Dobrzyński K. 11.
Doliński E. L.
Doliński M. 48.
Dolnicki C. 63.
Domański S. Kr.
Dornfest A. L.
Dornfest Iz. 55.
Dorożyński J. L. i 36.
Dortheimer S. 56.
Dortort Ch. 2.
Doryk R. Ks. C.
Drahokoupil G. 54.
Dreifach I. 56.
Drewiński M. 57.
Droba St. Kr.
Drozdowski W. 74.
Drożdż B. Kr.
Drzewicki S. 61.

Krasowski St. 61.
Krasuski K. L.
Kraszewski W. 43.
Kraus H. 55.
Krauss A. 5.
Kreiner E. L.
Kretowicz W. 18.
Kretz B. L.
Kreutz J. 61.
Krok J. 59.
Krokiewicz A. Kr.
Kronfeld H. 55.
Krongold W. Kr.
Kroo J. 10.
Kropaczek Wilh. 37.
Królikowski J. Kr. i 31.
Kruk K 34.
Kruszyński K. L.
Kruszyński St. 36.
Kruszyński W. L.
Krygowski T. L.
Krynicki J. 57.
Krzyszkowski J. Kr.
Krzyształowicz Ad. 16.
Krzyształowicz August. 78
Krzyształowicz F. Kr.
Krzysztoń K. Kr.
Krzyżanowski E. 10.
Krzyżanowski K. L.
Kubisztal St. 61.
Kučera P. L.
Kucharski P. L.
Kuczewski 43.
Kuhn A. L.
Kunicki R. Ks. C.
Kupczyk B. Kr.
Kurasiewicz J. 64.
Kurkiewicz St. Kr.
Kurowiec J. 26.
Kurzer Ł. L.
Kurzyniec W. 14.
Kuśnierczyk P. 59.
Kutna S. 48.
Kuźniar W. 65.
Kümmermann S. 49.
Kwaśnicki A. Kr.
Kwiatkiewicz S. L.
Kwiatkowski S. Kr.
Kwieciński M. 1.

Laberschek F. Kr.
Lach Rud. 45.
Lachawiec A. 61.
Lachowicz Z. L.
Lachs J. Kr.
Landau A. 47.
Landau A. 19
Landau F. L.
Landau Jan (sen.). Kr.
Landau Jan (jun.). Kr.
Landau Jon. Kr.
Landau R. Kr.
Landau S. 71.
Landesberg M. 6.
Lanes S. 24.
Lang O. 39.
Langer J. 38.
Langsam 43.
Laskiewicz J. 68.
Lateiner E. L.
Lateiner M. L.
Latkowski J. Kr.
Lauer A. Kr.
Laufer. 76.
Lauterstein L. L.
Lauterstein W. L.
Lebedowicz E. 38.
Lechowski W. 17.
Legeżyński W. L.
Lehm S. L.
Lehman. J. 17.
Leiblinger L. 66.
Leinkram M. Kr.
Lenartowicz J. 48.
Lenartowicz R. 35.
Leńko Z. L.
Leszczyński R. L.
Lewandowski K. L.
Lewicki R. Kr. i 31.
Lewicki S. L.
Lewicki Zenob. 29.
Lewicki Zygm. 56.
Lewin A. L.
Lewinter A. 38.
Lewkowicz Ksaw. Kr.
Lic H. 9.
Lic Feliks. 13.
Lichtgarn D. 17.
Lickendorf I. L.
Liebermann E. Kr.
Liebeskind Kr.
Ligęza J. 3.

Lilien N. L.
Link I. L.
Linsker J. 63.
Lippel J. 63.
Lipski K. 60.
Lisowski M. L.
Litwinowicz O. L.
Litwinowicz T. L.
Loewy A. 41.
Loewy O. 20.
Longchamps de Berier. L.
Lorentski A. 37.
Löw A. L.
Löw Alb. 63.
Löwner A. 61.
Lubowiedzki J. 47.
Ludmirski Z. Kr.
Ludwig S. L.
Lukas A. L.
Luster L. Kr.
Lustig H. 66
Lustig S. Kr.
Lustgarten J. Kr.
Lustgarten L. Kr.

Łaba R. L.
Łapiński S. Kr.
Ławrowski 41.
Łazarski J. Kr.
Łazow-ki B. 31.
Łepkowski W. Kr.
Łobaczewski A. Kr.
Łoboda F. 10.
Łodygowski J. 79.
Łodziński W. 39.
Łopaciński M. Kr.
Łopaczyński E. 24.
Łopatyński J. 76.
Łowczowski W. 7.
Łukasiewicz W. L.
Łuniewski S. 29.

Machauf W. Ks. C.
Machek E. L.
Macher O. 1.
Machnicki S. 62.
Maciąg A. Kr.
Maciejowicz S. 60.
Maciesza-Jeleńska E. Kr.
Macudziński W. 24.
Mączka T. Kr.
Mahl F. L.
Mahl J. L.
Majewicz E. 43.
Majewski A. L.
Majewski J. 61.
Majewski Kaz. Kr.
Majewski T. 3.
Majewski T. L.
Malinowski G. 31.
Maliszewski H. 36.
Mallik J. 23.
Malsburg H. 8.
Małaczyński R. 68.
Mang J. 9.
Mannheim Z. 48.
Mantel M. 74.
Mańkowski K. 20.
Marcisiewicz F. Kr.
Maresz 29.
Margulies M. L.
Margulies W. 59.
Marischler J. L.
Mark S. L.
Markiewicz D. 26.
Markiewicz H. 56.
Markiewicz J. 35.
Markl J. 19.
Markowski J. L.
Markowski Z. 36. i L.
Markstein W. 27.
Mars A. L.
Maszewski St. 46.
Matlak St. Kr. i 46.
Matzke H. Kr.
Maurer M. 33.
Maurer Z. 34.
Mayer J. L.
Mayzel T. 28.
Mazanek J. 33.
Maziarski St. Kr.
Mazurkiewicz J. L.
Mazurkiewicz W. L.
Mehrer H. L.
Mehrer J. 59.
Meisels J. L.
Meisels S. L.
Meisels Z. 23.
Meller J. 65.
Mendlowski W. 49.

Merunowicz J. L.
Merunowicz R. 39.
Merunowicz T. Kr.
Merz A. Kr.
Meschel J. L.
Meth S. 24.
Michalik Fr. 9.
Michalik J. 66.
Michalik K. Ks. C.
Michalski W. 63.
Michejda T. 6.
Michnik A. 3.
Miczulski Ant. 28.
Mieroszewski K. 34.
Mieses I. 58.
Mięsowicz E. Kr.
Mikołajski S. L.
Mikulski A. 36.
Mildner J. 12.
Milewski T. 29.
Millet A. 14.
Mindes J. 17.
Mintz J. L.
Miodoński Fr. 1.
Mironowicz K. 63.
Mirtenbaum L. Kr.
Misky E. 9.
Miszewski St. K. 25.
Miszke 11.
Mitschka K. Kr.
Moch J. 49.
Modrakowski J. L.
Mogilnicki Wł. 10.
Mohr D. 42.
Momidłowski W. 65.
Mondschein M. 61.
Moraczewska Z. L.
Moraczewski W. L.
Morawski K. Kr.
Morawski M. 66.
Mosing St. L.
Moskała I. 71.
Mosler M. 5.
Mossoczy St. 62.
Mossor K. 12.
Mostowski S. Kr.
Moszkowicz J. L.
Murczyński W. Kr.
Murdzieński F. Kr.
Muszkiet K. 77.
Müller E. L.
Müller F. L.
Münz A. 76.
Münz E. Kr.
Münzer J. L.
Münzer M. 66.
Mydlarski W. 45.

Nacht E. 23.
Nacht F. 10.
Nadel R. 26.
Nartowski M. Kr.
Natter W. 64.
Nawrat S. 46.
Neuberger Z. 59.
Neufeldówna 36.
Neuman W. L.
Neumann 47.
Neustein J. 69.
Newestiuk J. 30.
Neymand S. 11.
Nieć J. 72.
Nieć T. 55.
Niemczewski J. 5.
Niementowski J. L.
Niezabitowski E. 43.
Nikliborc. J. 71.
Nitsch R. Kr.
Niziołek P. 9.
Nodzyński B. 3.
Notz J. L.
Nowaczyński J. Kr.
Nowak Jul. Kr.
Nowak Wład. 79.
Nowicki W. L.
Nowosad M. 60.
Nowotny Fr. Kr.
Nowotny Gust. Kr.
Nussbaum 6.
Nüssenfeld J. Kr.
Nycz H. 3.
Nycz W. 1.

Oberländer S. L.
Obler W. 10.
Obmiński, L.
Obrzut A. L.
Obtułowicz F. L. i 36.
Ochsenhorn Ch. 66.
Offe Fany L.
Offe Jak. 29.

Ogórek-Pankowa L.
Olejnik M. 27.
Oller Mich. 48.
Olszak W. Ks. C.
Olszański T. 68.
Olszewski B. 42.
Opieński J. 77.
Opolski J. 61.
Opolski W. L.
Opydo F. 71.
Orłowski W. 23.
Orski J. 25.
Orzechowski K. L.
Orzeł J. 34.
Ossadnik J. Kr.
Ostafiński M. 61.
Ostersetzer Ad. 13.
Ostrowski T. L.
Oszacki Al. Kr.
Oświecimski F. Kr.
Owczarski J. L.
Owsiński J. Kr.
Ozarkiewicz E. L.
Ozga J. 70.
Ozimek S. 67.
Ożarowski S. 51.

Pachoński A. Kr.
Pacyna J. 61.
Pajączkowski W. 57.
Paklikowski B. L.
Palester H. 70.
Pancewicz Iz. 46.
Pańczyszyn M. L.
Panek K. L.
Papée J. L.
Pareński S. Kr.
Pasiecznicki E. 40.
Patryn J. 64.
Paulo A. 76.
Pawlicki T. 42.
Pawluk B. 51.
Peczenik L. 63.
Pelczar Z. 17.
Pelzner O. L.
Penzias M. L.
Perlmutter A. 69.
Pertak M. 61.
Peters J. 16.
Petersil J. 75.
Pfau A. L.
Pfau Leop. L.
Piasecki E. L.
Piaskiewicz W. 29.
Piątkowski M. Kr.
Pick L. Ks. C.
Pieniążek P. Kr.
Piepes W. Kr.
Pietrzycki A. 3.
Pilecki Z. 66.
Pilewski O. L.
Piltz J. Kr.
Pilzer H. 67.
Piotrowski E. 27.
Piotrowski Tym. Kr.
Piórko A. 46.
Pisarski T. Kr.
Pisek H. 46.
Pisek W. L.
Plahner S. 66.
Pluciński M. L.
Płochocki T. 42.
Podlewski K. L.
Podłęski W. Kr.
Podłuski M. 16.
Podobiński A. Kr.
Podsoński W. 19.
Pogrzebacz J. Ks. C.
Pohorecki W. 22.
Polański St. 25.
Poliwka K. Kr.
Polończyk E. L.
Pollaschek F. 53.
Połochajło J. 12.
Pomeranz L. 61.
Ponikło S. Kr.
Popielski L. L.
Porajewski J. 35.
Pordes M. 48.
Pordes S. 60.
Porodko L. 77.
Porycki B. 52.
Potok H. 55.
Poźniak S. Kr.
Praetzel G. Kr.
Praschil T. L.
Prebendowski S. 27.
Preissmann A. 23.
Progulski St. L.
Propst J. 35.
Prus Jan. L.
Przesmycki J. 18.

Przeworski I. 32.
Przybylski S. 23.
Przybylski S. Kr.
Przybyszowski 14.
Przyjemski A. L.
Przysłópski J. 32.
Puchalski S. 15.
Pur A. L.
Puza M. 38.
Puzdrowski J. 57.
Puzon R. 23.

Quest R. L.

Raab H. L.
Raczyński A. 61.
Raczyński J. L.
Radecki P. Kr.
Radliński Z. Kr.
Radwańska W. Kr.
Radzikowski Eljasz. 43.
Radziński K. 65.
Rager Iz. 6.
Rajchmann L. Kr.
Ramer S. 57.
Rapoport L. Kr.
Rapp L. L.
Rappaport M. L.
Rappaport O. 63.
Rappaport S. L.
Rappaport S. 66.
Raps M. 27.
Rares I. 22.
Rawski Ad. 35.
Rawski T. 78.
Rec W. Kr.
Rechen L. L.
Reder E. 29.
Regiec J. L.
Rehan L. 66.
Reich S. 70
Reich S. 48.
Reichenstein Marcin L.
Reichenstein Marek. L.
Reik J. 41.
Reiner I. 55.
Reinhold J. L.
Reinhold Z. L.
Reischer I. 73.
Reiss El. 53.
Reiss W. L.
Reiss Wł. Kr.
Reizes D. L.
Rencki R. L.
Rentschner. E. L.
Richter A. 61.
Rieser Adolf. 11.
Rittigstein St. L.
Riwczes. L.
Robel W. 35.
Rogalski T. Kr.
Rogalski W. 67.
Rogoyski S. O. M.
Rokossowski W. 38.
Rościszewski E. 48
Rose E 51.
Rose M. Kr.
Rosen A. 73.
Rosenbaum J. 61.
Rosenbaum L. 6.
Rosenbaum N. 22.
Rosenberg N. 63.
Rosenblatt E. Kr.
Rosenblüth E. 12.
Rosenfeld M. 66.
Rosenhauch L. Kr.
Rosenheck S. 29.
Rosenmann O. 66
Rosenschein S. 17.
Rosenzweig L. L.
Rosławski Ks. C.
Rosmarin H. 4.
Rosmarin J. 61.
Rosner Al. Kr.
Rosner Ig. L.
Rosner J. L.
Rossberger S. 23.
Roszko A. 21.
Roth A. L.
Roth J 24.
Roth S 78.
Roth W. 2.
Rothfeld J. L.
Rotter A 12.
Rożecki J. Kr.
Rubin A. L.
Rubinstein J. 61.
Ruczka A. 56.
Ruczka St. 48.
Rudnicki K. 14.
Rudzki S 43.
Ruff S L.

Rump H. L.
Rutkowski K. Kr.
Rutkowski Maks. Kr.
Rybak L. Ks. C.
Rydel A. Kr.
Rydygier A. L.
Rydygier L. L.
Rzegociński B. Kr.

Sabatowski A. L.
Safian Ł. 22.
Sakler E. 68.
Salpeter 47.
Salzmann J. 62.
Sałaban L. 42.
Sandauer I. L.
Saphier J. L.
Sawicki A. 50.
Sawicki E. L.
Sawicki-Stella J. L.
Schabbus M. 37.
Schaff S. 52.
Schaitter I. Kr.
Schapira A. 6.
Schächter Sam. 48.
Schein H. 43.
Schellenberg L. L.
Schenker M. 26.
Schermant J. Kr.
Scherp D. 68.
Schindler I. 63.
Schlank J. Kr.
Schlank M. 1.
Schmar J. 58.
Schmeidler L. 23.
Schmelkes M. L.
Schmetterling A. 10.
Schmidt A. 3.
Schneck K. 11.
Schneider Jan. Kr.
Schneider K. L.
Schneider L. Kr.
Schneider N. L.
Schneidrowa-Kalmus M. L.
Schneidmann S. 13.
Schnitzer P. L.
Schoeffer F. 48.
Schoengut Stef. Kr.
Schöps I. 19.
Schornstein-Rose Kr.
Schorr J. 66.
Schramm H. L.
Schudmak A. Kr
Schumann F. Kr.
Schutt E. 49.
Schützer L. 67.
Schwarz A. Kr.
Schwarzbart A. Kr.
Sciborowski K. 7.
Seidl W. O. M.
Seidner A. 5.
Sekanina J. 16.
Seller I. 4.
Selzer Jakób L.
Selzer Józef. L.
Selzer M. L.
Selzer Z. 66.
Senensieb M. L.
Seńkowski M. Kr.
Serbeński W. L.
Serkowski B. 63.
Serkowski R. 79.
Sermak Karol. 11.
Sędzielowski J. Kr.
Sędzimir Cz. 1.
Sękiewicz F. 13.
Siebner N. 22.
Siedlecki J. 42.
Siegel Zygm. 57.
Siegelbaum J. 27.
Sielski F. L
Sieniewicz M. 55.
Sienkiewicz E. L.
Sieradzki W. L.
Sikorska H. Kr.
Silbermann L. 42.
Silberstein A. Kr.
Silberstein J. 50.
Silberstein E. L.
Silberstein Zofia L.
Silbiger B. Ks. C.
Silbiger J. 67.
Singer M. L.
Skałkowski B. L.
Skibicki A. 8.
Skobel S. Kr.
Skórczewski B. Kr.
Skórczewski W. 42.
Skórkowski W. 11.
Skórski M. 75.
Skórski W. 79.

Weber H. Kr.
Wechsler L. 1.
Weczerka A. 71.
Wehrn L. 78.
Wein H. L.
Weinreb Moj. L.
Weinreb S. 37.
Weinsberg J. Kr.
Weissberg L. L.
Weissberg Z. 66.
Weissmann S. L. 6.
Weissglass W. Kr.
Weksler E. L.
Werner K. 59.
Wernicki K. L.
Wernikowski W. Kr.
Wespański A. Kr.
Węclewski T. 17.
Wicherkiewicz. B.Kr.
Wiczkowski J. L.
Wierzbicki G. 20.
Wieselmann J. 43.
Wieselmann M. 3.
Wieser J. L.
Wiktor J. L.
Wilczyński H. 43.
Wilczyński L. Kr.
Wilder I. 17.
Wilkosz A. Kr.
Willer A. L.
Wilson R. 22.
Winogrodzki A. 56.
Wisłocki J., L.
Wiszniewski W. 58.
Witaliński W. Kr.
Witkowski E. 33.
Witoszyński W. 66.
Wittels J. 61.
Włyński K. Kr.
Wnękowicz S. 61.
Wojciechowski B. Kr.
Wójtowicz E. 46.
Wójtowicz J. 48.
Wolf Aron. L.
Woszczyński J. 36.
Woyczyński M. Ks. C.
Woynarowski K. 11.
Woytkowski I. L.
Wróblewski-Lubicz W. 54.
Wrzosek Ad. Kr.
Wurst A. 26.
Wychowski W. L.
Wyrzykowski K. 77.
Wysocki P. Kr.

Zabłocki S. L.
Zadębowski R. L
Zadurowicz E. 70.
Zagórski Ad. 55.
Zagórski R. 36.
Zakaszewski W. 3.
Zakreys F. L.
Zakrzewski J. 36.
Zaleski E. 76.
Zaleski Karol. 57.
Zaleski Kaz. 74.
Zalewski Teof. L.
Zamorski St. Kr.
Zanietowski J. (sen.) Kr.
Zanietowski J. (jun.) Kr.
Zaorski B. 27.
Zaremba G. 22.
Zarzycki E. 20.
Zasacki S. 6.
Zathey W. 42.
Zatlokal R. 8.
Zauderer M. 42.
Zavadil B. L.
Zawadzki Al. 32.
Zawilski S. 33.
Zawisza A. 24.
Zbiegniewicz J. 67.
Zborowski J. 71.
Zbyszewski L. L.
Zeitner J. Kr.
Zgórski K. L.
Ziarko J. Kr.
Zieliński Edw. 42.
Ziembicki G. L.
Ziembicki I. L.
Ziembicki W. L.
Ziembiński M. 72.
Zimmermann Sz. 55.
Zins Klemens 61.
Zion O. L.
Zipper H. L.
Zopoth A. Kr.
Zubrzycki J. L.

Żędzianowski S. 71.
Żeleński T. Kr.

Roczne zestawienie.

Miesiąc	Przychód		Rozchód	
Styczeń . . .				
Luty				
Marzec . . .				
Kwiecień . . .				
Maj				
Czerwiec . . .				
Lipiec				
Sierpień . . .				
Wrzesień . .				
Październik .				
Listopad . . .				
Grudzień . . .				
Razem				

SKALA STEMPLOWA.

SKALA I

na weksle

		kor. h.
	Do 150 kor.	—·10
nad 150 kor.	» 300 »	—·20
» 300 »	» 600 »	—·40
» 600 »	» 900 »	—·60
» 900 »	» 1200 »	—·80
» 1200 »	» 1500 »	1·—
» 1500 »	» 1800 »	1·20
» 1800 »	» 2100 »	1·40
» 2100 »	» 2400 »	1·60
» 2400 »	» 2700 »	1·80
» 2700 »	» 3000 »	2·—
» 3000 »	» 6000 »	4·—
» 6000 »	» 9000 »	6·—
» 9000 »	» 12000 »	8·—
» 12000 »	» 15000 »	10·—
» 15000 »	» 18000 »	12·—
» 18000 »	» 21000 »	14·—
» 21000 »	» 24000 »	16·—
» 24000 »	» 27000 »	18·—

Od każdych zaś następnych 3000 kor. o 2 kor. więcej, przyczem jednak kwoty poniżej 3000 koron uważane będą za pełne.

SKALA II

kwity i dokumenty w sprawach prawnych.

		kor. h.
	Do 40 kor.	—·14
nad 40 kor.	» 80 »	—·26
» 80 »	» 120 »	—·38
» 120 »	» 200 »	—·64
» 200 »	» 400 »	1·26
» 400 »	» 600 »	1·88
» 600 »	» 800 »	2·50
» 800 »	» 1600 »	5·—
» 1600 »	» 2400 »	7·50
» 2400 »	» 3200 »	10·—
» 3200 »	» 4000 »	12·50
» 4000 »	» 4800 »	15·—
» 4800 »	» 6400 »	20·—
» 6400 »	» 8000 »	25·—
» 8000 »	» 9600 »	30·—
» 9600 »	» 11200 »	35·—
» 11200 »	» 12800 »	40·—
» 12800 »	» 14400 »	45·—
» 14400 »	» 16000 »	50·—

Nad 16000 kor. od każdych 800 kor. opłaconą być ma należytość wraz z nadzwyczajnym dodatkiem po 2 kor. 50 h. przyczem sumy niżej 800 kor. uważają się jako pełne.

Rachunki do 20 kor. są wolne od opłaty; rachunki powyżej 20 do 100 kor. — 2 hal. od arkusza; powyżej 100 koron — 10 hal. od arkusza.

SKALA III

ugody pożyczkowe, kontrakty służbowe, kwity na wygrane loteryjne.

		kor. h.
	Do 20 kor.	—·14
nad 20 kor.	» 40 »	—·26
» 40 »	» 60 »	—·38
» 60 »	» 100 »	—·64
» 100 »	» 200 »	1·26
» 200 »	» 300 »	1·88
» 300 »	» 400 »	2·50
» 400 »	» 800 »	5·—
» 800 »	» 1200 »	7·50
» 1200 »	» 1600 »	10·—

		kor. h.
Nad 1600 k.	do 2000 kor.	12·50
» 2000 »	» 2400 »	15·—
» 2400 »	» 3200 »	20·—
» 3200 »	» 4000 »	25 —
» 4000 »	» 4800 »	30·—
» 4800 »	» 5600 »	35·—
» 5600 »	» 6400 »	40·—
» 6400 »	» 7200 »	45·—
» 7200 »	» 8000 »	50·—

Nad 8000 kor. od każdych dalszych 400 kor. opłacaną być ma należytość wraz z nadzwyczajnym dodatkiem po 2 kor. 50 h., przyczem sumy niżej 400 kor. uważają się jako pełne.

OPŁATA LISTÓW.

Za listy w miejscu doręczane . . . . do	20 gr.	10 hal.
W Austryi i do Niemiec . . . . »	20 »	10 »
Do Serbii . . . . »	20 »	15 »
Do wszystkich innych państw europejskich »	20 »	25 »
Każde następne	20 »	15 »
Karty korespondencyjne w Austryi i do Niemiec . .		5 »
Do Serbii		10 »
Do wszystkich innych państw należących do związku pocztowego		10 »
Należytość za rekomendowanie oprócz zwykłej opłaty do wszystkich państw		25 »

Druki. Druki muszą być opłacane przy nadaniu:

Opłaty wynoszą: 1) w Austro-Węgrzech i do Niemiec:

do 50 gr.	3 hal.
ponad 50 gr. do 100 gr. . . .	5 »
» 100 » » 250 » . . .	10 »
» 250 » » 500 » . . .	20 »
» 500 » » 1000 » . . .	30 »

2) do wszystkich innych krajów europejskich: od każdych 50 gr. — 5 hal.

OPŁATA TELEGRAMÓW.

Telegramy miejscowe (najmniej 60 hal.) za każde słowo 6 h.

Do Austryi, Węgier, Bośni, Hercegowiny i do Niemiec (najmniej 60 hal.) za każde słowo . . . . 6 hal.

Do Rosyi europ. i Szwecyi taksa 60 hal. i za każde słowo 24 »

Do Rumunii, Czarnogóry, Serbii i Szwajcaryi . . . »	60 »	»	»	»	8 »
Do Włoch, Francyi, Bułgaryi i Monako . . . . . »	60 »	»	»	»	16 »
Do Anglii, Irlandyi, Algieru, Tunisu, Korfu via Tryest . . . . »	60 »	»	»	»	26 »
Do Belgii, Danii, Luksemburga . . . . »	60 »	»	»	»	21 »

Otwarty cały rok.

Przyjmuje chorych na stały pobyt lub dochodzących, celem leczenia wszelkiego rodzaju chorób z wyjątkiem zakaźnych i umysłowych.

Kaplica, pokoje dla chorych, sala porodowa, sale operacyjne, Röntgen, kąpiele elektryczne, kąpiel trwała (na odleżyny i dla poparzonych). Inhalatoryum, leżalnie urządzone stosownie do najnowszych wymogów nauki i publiczności.

Obszerny ogród, centralne ogrzewanie w pokojach i kurytarzach, wodociągi z ciepłą i zimną wodą, elektryczne oświetlenie, elektr. winda (Lift). Biblioteka, dzienniki, fortepian do użytku chorych i osób towarzyszących oraz odwiedzających.

Kompletne utrzymanie wraz z opieką lekarza zakładowego począwszy od 10 koron dziennie.

Zakład można zwiedzać codziennie między godziną 4—5 bezpłatnie.

POD KIERUNKIEM
Dra K. DŁUSKIEGO
DLA CHORÓB PIERSIOWYCH
SANATORYUM
W ZAKOPANEM

Dnia 5/IX 1908

Wszp. Wewiórski
we Lwowie

Zaświadczam niniejszem, że od roku używam w naszem Sanatoryum w Zakopanem preparatów arsenikowych wyrobu J. Wewiórskiego we Lwowie — w ampułkach do zastrzykiwań podskórnych. — Z przyjemnością mogę zaświadczyć, że pod każdym względem przetwory te dorównywają zagranicznym i to nietylko pod względem samego wyrobu, lecz i elegancyi oraz praktyczności opakowania. — Nigdy nie miałem żadnych komplikacyj przy użyciu takowych, co wskazuje, że wyjaławianie płynu jest jaknajdokładniejsze. Zaznaczam również, że daleko mniejszy jest procent stłuczonych ampułek niż w analogicznych przetworach Leprince'a. Miło mi, że mogę oddać sprawiedliwość krajowym wyrobom p. J. Wewiórskiego i sumiennie polecić takowe wszystkim Kolegom. —

Dyrektor
SANATORYUM DLA CHORÓB PIERSIOWYCH
W ZAKOPANEM
Stowarzyszenie zarejestr. z ograniczoną poręką

Dr Kazimierz Dłuski

LEKARZE POLACY

ordynujący w r. 1910 w miejscach kąpielowych i klimatycznych.

DR. ROMUALD BINDER

Meran (Tyrol południowy), sezon od września do czerwca, ordynuje przez cały sezon w zakładzie dyetetyczno-wodoleczniczym **»Willa Stefanie«** — leczy także poza zakładem.

DR. BOHDANOWICZ

ordynuje: zimą: w **Nizzy,** 8 rue Blacas,
latem: w **Biarritz,** villa St. Hubert.

DR. Jan BRODZKI

b. asystent prof. Leydena

ordynuje: latem: w **Kudowie,** Śląsk pruski,
zimą: w **Hélouanie,** w Egipcie.

DR. FRANCISZEK CHŁAPOWSKI

Radca sanitarny.

Kissingen, Prinzregentenstrasse 1 (prowadzi pensyonat dyetetyczny).

DR. LEON KROPF

ordynuje przez cały rok
w **Karlsbadzie,** Haus »Faust«.

DR. ST. BENED. KWIATKOWSKI

ordynuje
od 1 maja do 1 października w **Marienbadzie.**

DR. KAZIMIERZ SAWER

Lekarz Polak.

Właściciel zakładu wodoleczniczego w **Rożnowie** na Morawach.

DR. MAURYCY ORANSZ

właściciel i lekarz kierujący zakładu »Alla Salute« w **Grado,** ordynuje tamże od 1. marca do końca października.

TOWARZYSTWO WZAJEMNYCH UBEZPIECZEŃ

W KRAKOWIE.

ZAŁOŻONE W R. 1860.

Wyniki operacyi za czas od dnia 1 stycznia 1908 r. do dnia 31 grudnla 1908 r.

	Dział ogniowy:	Dział gradowy:	Dział życiowy:
Wystawiono polic ważnych	505.447	11.428	38.937
Wartość ubezpieczona. Kor.	1.849.538.340	78.946.462	114.724 967
Zebrana premia . . . . »	11.967.793	1.542.795	4.568,487
Szkody wypłacone . . . »	6.672.787	2.188.445	3.310.292
» nieuregulowane »	981.847	11.214	457.818
Fundusze rezerwowe po zamknięciu bilansu . »	7.278.754	2.780.916	4.040.248
Rezerwa premii . . . . »	4.797 967	—	30.336.860
Fundusz emerytalny . . »	2.524.020	—	580.477
Czysta pozostałość . . »	1.534.773	—	516.853
Przyznana dywidenda dla członków . . . . «	15%	—	9%
Od czasu istnienia Towarzystwa:			
Wypłacono szkód . . . Kor.	156.777.751	32.642.816	34.481.300
» rent . . . . »	—	—	3.837.158
» dywidendy . »	32.239.640	874.297	2.798.507

· ODZNACZENIA ·
KRAKÓW - LWÓW - PARYŻ - WIEDEŃ

BADANIE BYSTROŚCI WZROKU I REFRAKCYI.

Bystrość wzroku wyraża się stosunkiem odległości, w jakiej dany przedmiot może być jeszcze rozeznanym, do odległości, w jakiej przez oko normalne rozeznanym być powinien. W skali druków poniżej podanej nagłówki oznaczają odległości normalne w metrach. Kto więc D = 30 czyta tylko na 5 metrów, posiada bystrość wzroku = $^5/_{30}$ i t. d. Przy równoczesnem oznaczeniu refrakcyi należy badać w stałej odległości, nie mniejszej od 6 lub 5 metrów.

Jeżeli badany największych nawet nrów nie rozpoznaje w odległości 6 m., należy badać, na jaką odległość widzi i liczy palce. Liczenie palców odpowiada mniej więcej Nrowi 60 Snellena. Kto więc palce liczy tylko na 3 m., tego bystrość wzroku = $^3/_{60}$ = $^1/_{20}$.

Bystrość wzroku mniejsza od 1 wskazuje na zboczenia bądź to w przeźroczystości środków łamiących (zaćmienia rogówki, soczewki, ciałka szklis'ego) bądź na choroby siatkówki, nerwu wzrokowego lub naczyniówki, bądź też wreszcie na wady refrakcyi. Wadę refrakcyi stanowić może wzrok krótki (Mp.), nadmiarowy (Hp.) lub astygmatyzm. Jeżeli bystrość wzroku badana w dali (5—6 m.) okazuje się mniejszą od 1, podczas gdy w pobliżu czytą badany nawet najdrobniejsze druki do pewnej stałej odległości, wskazuje to na obecność krótkiego wzroku, wówczas należy oznaczyć największą odległość w której badany drobne druki jeszcze czytać potrafi. Będzie to t. zw. punkt dali wzrokowej. Stopień krótkiego wzroku w dyoptryach znajdziemy, dzieląc 100 (cm.) przez ową odległość: n. p. ktoś czyta Nr. 0·8 na odległość 50 cm. Mp. będzie = $^{100}/_{50}$ = 2 Dpt.

Dokładnie oznaczymy stopień Mp. empirycznie, oznaczając, jakie najsłabsze szkło wklęsłe najlepiej bystrość wzroku w dal poprawi. Na odwrót, w hypermetropii miarą stopnia wady będzie najsilniejsze szkło wypukłe, dające najlepszą bystrość wzroku. Hypermetropia istnieć może jednak i tam, gdzie bystrość wzroku w dal okazuje się prawidłową (t. z. Hp. facultativa), w takim razie miarą Hp. jest najsilniejsze szkło wypukłe, które bystrości wzroku nie pogarsza.

Jeżeli przy prawidłowej bystrości wzroku stwierdzamy zupełną niemożność czytania drobnych druków, wskazuje to na wadę akomodacyi. U osób młodych przed 43 rokiem życia bywa to wynikiem porażenia akomodacyi (»mydriatica«, przebyta dyfterya, zatrucie toksynami nieświeżych ryb, raków, kiełbas i tp.). U osób starszych jest to wada fizyologiczna: presbyopia. Postęp presbyopii unaocznia poniższa tabliczka (dla emetropów).

W r. 43 — 1 D.; 50 — 2; 55 — 3; 60 — 4; 65 — 4·5

Wartości te zmniejszają się u krótkowidzów o stopień myopii, u hypermetropów zwiększają się o stop. Hp.

D = 0,5.

Przyroda czaruje nas urokiem barw i zachwyca powabem postaci, a widok jej zjawisk podnosi serce i koi cierpienia duszy. Czysta i zimna woda jest najlepszym napojem, bo nas pokrzepia a zdrowiu nie szkodzi. Sknera jest jako na skale jagody: ludziom nic po nich, jeno wronom gody. Kto daje a wymawia szpetny ma zwyczaj, lepiej niech nie daje a wypominaniem daru nie zatruwa. Bieda a niedostatek to dwie bardzo odmienne rzeczy. Biedny nie posiada tego, co mu do utrzymania potrzeba; kto niedostatek cierpi, ten wprawdzie z biedy nie umiera, lecz nie posiada wielu rzeczy potrzebnych ale niekoniecznych.

D = 0,8.

Jednego naprawisz datkiem, drugiego zepsujesz, bacz załem komu dajesz. Kto godnemu daje, sam zyskuje, ale nikomu nie dawaj bez miary i rozwagi, bo szybko ustaniesz. Nauka bez cnoty jako miecz u szalonego i sobie i drugim szkodzi. Trudna zgoda z ogniem woda. Lenistwo idzie powoli, niedostatek za niem kroczy, a bieda dogania je szybko. Nawet przyjacielowi nie zwierzaj wszystkiego, lecz gdy to czynisz, wybierz znanego ci nie z mowy ale z czynu.

D = 1.

Nie obiecuj skoro, obietnica bowiem raz dana nie wraca, niedotrzymana zawstydza. Wpotrzebie poznasz prawdziwego przyjaciela. Smutna dola kraju, gdzie kwitnie sobkostwo i prywata, gdzie obywatel dba tylko o swoje osobiste dobro i zbyt wysoko je ceni, a za nic sobie niema dobra powszechnego. Najlepszy przyjaciel grosz zachowany najgorszy nieprzyjaciel grosz niepotrzebnie wydany.

D = 1,25

Najgorsza i jedyna prawdziwa niedola, okrom zbrodni, to strata ukochanej osoby. Nadzieja pokrzepia opuszczonego, pociesza go w biedzie i niedoli i chroni od rozpaczy. Kto sam kochany i innych kochaniem darzy, ten pewno bogaty jest w wielkie cnoty; wzajemne kochanie bowiem zwykle wielkich zalet jest wynikiem.

O T H Z B

D = 10.

L E N

D = 15.

B D

D = 30.

E

Tabela porównawcza

zdrojowisk polskich ze zdrojowiskami niemieckiemi (pruskiemi) i innych krajów

podług tablicy,

ułożonej przez Dra H. Dobrzyckiego*) (w Warszawie).

L.	Główne 8 grup	Podgrupy i ich charakt. chem.	Zdrojow. niemieckie	Zdrojow. polskie	Zdrojowiska innych krajów	Uwagi
1.	**I. Cieplice obojętne** (zawierają bardzo mało części stałych, nie więcej nad 0,6 w litrze). Rozróżniamy:	1. Cieplice o ciepłocie niższej od ciepłoty ciała lub ciepłoty tej bliskie.	**Badenweiler** (w Schwarzwaldzie). **Schlangenbad** (w Hessen Nassau). **Landeck** (Śląsk pruski).	**Jaszczurówka** (Olczysko) pod Zakopanem.	**Neuhauss, Römerbad, Tüffer,** w Styryi. **Johannisbad** (Czechy). **Pfäffers, Ragatz,** w Szwajcaryi.	Cieplicami (termami) zwiemy służące głównie do kąpieli zdroje, których naturalna ciepłota jest bliską ciepłoty ciała lub od niej wyższą. Jedyna polska cieplica Jaszczurówka (20·4° C.) nie może wprawdzie zastąpić innych cieplic o wyższej ciepłocie, daje się jednak z korzyścią dla chorych stosować jako uzupełnienie innych zabieg. wodoleczn.
2.		2. Cieplice o ciepłocie wyższej, niż ciepłota ciała.	**Warmbrunn** (na Śląsku pr.). **Wildbad** (w Wirtembergii).	—	**Cieplice** (Teplitz w Czechach). **Gastein** (Gastuń w Salzkammergut).	
3.	**II. Szczawy proste** (wody stołowe).	Zawierają bardzo mało części stałych, a jedynym działającym w nich składnikiem jest kwas węglowy.	**Apollinaris** (Prusy nadreńskie). **Fachingen** (Prusy). **Selters** (Hessen-Nassau) i wiele innych.	**Krościenko** nad Dunajcem (Galicya). **Głębokie** (w Galicyi, najbogatsza szczawa stołowa, dotąd na potrzeby zamiejscowe nie eksploatowana).	**Bilin, Giesshübl, Krondorf,** w Czechach. **Gleichenberg, Klausenquelle,** w Styryi. **Bussang** we Francyi. **Narzan** na Kaukazie i wiele innych.	W nowszych czasach, gdy zaczęto dokładniej badać różne zdroje, w wielu z nich stwierdzono obecność wolnego CO_2 i ilość części stałych, odpowiadającą znanym wodom alkal. Tą drogą ujawniono np. wodę oblęgorską »Ursus« i wodę żytnicką w Żytnikach na Podolu.

*) Dr H. Dobrzycki. Zdrojowiska i miejscowości lecznicze w Niemczech oraz nasze względem nich stanowisko. Warszawa 1908.

L.	Główne 8 grup	Podgrupy	Zdrojow. niemieckie	Zdrojow. polskie	Zdrojowiska innych krajów	Uwagi
4.	**III. Wody alkaliczne.** (Zawierają: dwuwęglany i węglany alkal. zwykle w znacznej ilości, NaCl, związki litu, siarkan sodowy i magnowy oraz arsen i CO_2 we wszelkich postaciach — związany, pół związany, wolny). Rozróżniamy:	1. Szczawy alkal., zawierające przewagę dwuwęglanów alk. (głównie dwuwęglan sodu).	**Neuenahr** (Prusy). **Obersalzbrunn** (Kronenquelle na Śląsku pr.). **Kudowa** (Eugenqu. na Śląsku pr.). Wody poprzedn. (II) grupy i inne.	**Krościenko** (nad Dunajcem w Galicyi). **Głębokie** (w Galicyi, patrz grupa II).	**Vichy** (źródła Celestins, Grande Grille i Vals — la Madelaine; Francya). **Bilin**, **Krondorf** i w. i. } (Czechy). **Borżom** (na Kaukazie).	Grupa II (szczawy proste) bardzo są zbliżone do tej podgrupy i stąd w wielu balneologiach jedna i ta sama woda tu i tam figuruje.
5.		2. Szczawy alkal., zawierające prócz dwuwęgl. alkal. związki litu.	**Obersalzbrunn** (Oberbrunnen i Kronenquelle na Śląsku pr.).	3 te podgrupy reprezentuje: **Szczawnica** (w Galicyi) z jej 7 zdrojami, a mianowicie: Magdaleny i Józefiny (silne szczawy solank. sodowo-solne); Wandy, Stefana i Waleryi (szczawy solankowo-sodowe); Jana (szcz. solank. sodowo-żelazista); Szymona (szcz. solank. sodowo-litowa).	**Salvator** (Węgry). **Bilin** (Sauerquelle i Josephsquelle w Czechach).	Zdroje szczawnickie w swym składzie ilościowym przedstawiają dość wybitne różnice: w dwuwęglan sodu i magnezyi najbogatszy jest zdrój Magdaleny; w chlorek sodu tenże zdrój i zdrój Józefiny; w siarkan sodu też same zdroje; w dwuwęglan litu — zdrój Szymona; w wolny CO_2 — zdrój Stefana; zdrój Jana zawiera więcej, niż inne, dwuwęglanu żelaza. Zdroje Waleryi i Wandy zajmują miejsce pośrednie.
6.		3. Szczawy alkal. - solankowe, zawierające chlorek sodu.	**Ems** (Kraenchen, Kesselbrunn i Victoria w Hessen-Nassau). **Weilbach** (Natron-Lithionqu., tamże). **Obersalzbrunn** (Oberbrunnen na Śląsku pr.). **Soden** (w Hessen-Nassau).		**Gleichenberg** (Constantins- i Emmaqu. w Styryi). **Luhaczowice** (Luhačovice na Morawach).	
7.		4. Szczawy alk. solne, zawierające, prócz dwuwęgl. alkal., siarkan sodu.	**Elster** (Salzquelle w Saksonii).		**Karlsbad**, **Marienbad**, } (Czechy). **Franzensbad** (Salzquelle w Czechach). **Rohitsch** (w Styryi). **Tarasp** (w Szwajcaryi).	
8.		Wody alkaliczne, składem swym do powyższych zbliżone, lecz prócz tego zawierające arsen.	**Kudowa** (Eugenqu. na Śląsku pr.) — bardzo słaba: zawiera tylko 0,002 arsenu.	—	**La Bourboule** (źródła Perciére i Sedaiges we Francyi).	Niniejszą podgrupę wyróżniamy tylko dla ścisłości w klasyfikacyi, gdyż z wyjątkiem zdrojów La Bourboule nie przepisujemy wód alkaliczn. (np. Vichy) dla arsenu, choć te arsen zawierają.

L.	Główne 8 grup	Podgrupy	Zdrojow. niemieckie	Zdrojow. polskie	Zdrojowiska innych krajów	Uwagi
9.	**IV. Solanki.** (Główną ich część składową stanowi sól kuchenna). Rozróżniamy:	1. Solanki zimne.	**Reichenhall** (Bawarya), **Kreuznach** (gradirte i einf. Soole w Prusiech). **Kołobrzeg** (w Pomeranii) i wiele innych.	**Ciechocinek** (Król. Pol.) **Truskawiec** (zdroje Maryi, Zofii i Bronisławy w Galicyi). **Rabka** (zdrój Krakusa).	**Ischl, Hallstadt, Aussee,** } w Salzkammergut. **Gmunden** (Austrya górna).	Solanki i szczawy solankowe zimne pod wzgl. skuteczności nie stoją niżej od solanek i szczaw solank. z natury ciepłych; w miarę potrzeby należy je tylko sztucznie ogrzać.
10.		2. Solanki gorące.	**Wiesbaden** (Nassau).	Solanki krajowe, podegrzane do odpowiedniej ciepłoty.	**Balaruc** (Francya). **Bourbonne-les Bains** (tamże). **Battaglia** (Włochy niedaleko Wenecyi).	
11.		3. Szczawy solankowe zimne.	**Kissingen** (Bawarya). **Soden** (w Nassau). **Homburg** (Elisabethbrunnen, Soolbrunnen w Nassau).	**Rymanów** (zdrój Klaudyi). **Truskawiec** (zdrój Surowica). Solanka ciechocińska lub zdrój Nr. 2 w Druskienikach nasycone CO_2.	Szczaw solank. 3-ej i 4-ej podgrupy w krajach bliżej nas położonych nie znajdujemy. Gdzie tylko znajdują się solanki, tam w miarę potrzeby ogrzewają je i nasycają CO_2, podając je jako szczawy solankowe zimne lub ciepłe.	Zdrój Klaudyi w Rymanowie może całkowicie zastąpić Kissingen (zdroje Rakoczy i Pandura), a nawet jest od nich skuteczniejszy (zawiera Na_2CO_3).
12.		4. Szczawy solankowe gorące.	**Oeynhausen** (Westfalia). **Soden** (Soolsprudel w Nassau). **Nauheim** (Friedr.-Wilh. Sprudel w Hessyi).	Zdroje poprzedniej podgrupy odpowiednio ogrzane i ewent. nasycone kw. węglowym.		Od czasu wprowadzenia płynnego CO_2, nasycanie nim wód zwłaszcza stołowych i solanek stało się powszechnem.
13.		5. Szczawy solank., zawierające chlorek litu.	**Salzschlirf** (Bonifaciusbr. w Hessen-Nassau). **Kreuznach** (Elisabetqu. w Prusiech). **Nauheim** (Kurbr. w Hessyi).	**Rabka** (zdrój Kazimierza w Galicyi)	—	Z 15 zdrojów tej podgrupy (zawierających związki litu) zdrój Kazimierza w Rabce zajmuje 3-e miejsce z rzędu.
14.		6. Solanki z chlorkiem wapnia.	**Nenndorf** (w Hessyi). **Königsdorf - Jastrzemb** (concentr. Soole; Śląsk pr.).	**Druskieniki** nad Niemnem (gub. Grodzieńska).	**Bad Hall** (Austrya górna). **Baasen** (Siedmiogród). **Also Sebes** (Węgry).	—
15.		7. Solanki zawierające jod (zwykle jodki i bromki razem).	**Königsdorf - Jastrzemb** (Śląsk pruski). **Kreuznach** (gradirte Soole w Prus. nadr.) **Heilbrunn** (Adelheidsqu. w Bawaryi).	**Rabka** (zdrój Maryi i Rafaeli w Galicyi). **Iwonicz** (zdrój Karola i Amelji w Galicyi).	**Bad Hall** (Tasilloqu. w Górnej Austryi). **Luhaczowice** (Luhačovice na Morawach). **Saxon-les Bains, Wildegg** } w Szwajcaryi.	Ze względu na b. wysoki stopień mineralizacyi zdrojów Rabczańskich oraz na łatwość rozkładu związków jodo - bromowych, wody te nie mogą być długo przechowywane i z tego powodu nadają się głównie do użycia na miejscu (mniej — do wysyłki).
16.		8. Solanki, zawierające brom (zwykle bromki i jodki razem).	**Kreuznach** (grad. Soole i Oranienqu. w Prusiech). **Heilbrunn** (Adelheidsqu. w Bawaryi).	Te same co i w podgrupie poprzedniej.	**Bad Hall** (Górna Austrya). **Hall** (Tyrol). **Balaruc** (Francya). **Ischl, Hallstadt** } w Salzkammergut.	

L.	Główne 8 grup	Podgrupy	Zdrojow. niemieckie	Zdrojow. polskie	Zdrojowiska innych krajów	Uwagi
17.	V. Wody z ziemiami alk.	Prócz alkaliów zawierają związki ziem alkal.	**Lippsringe** (w Westfalii). **Wildungen** (Waldeck).	**Birsztany** (Stare źródła w gub. Wileńskiej, pow. Trocki).	**Contrexéville** (Pavillon, Vittel i Pugues St.-Leger we Francyi).	Zdroje Birsztańskie mogą zastąpić wszystkie sprowadzane wody tej grupy. Mają być wkrótce eksploatowane na wywóz.
18.	VI. Wody żelaziste.	1. Szczawy żelaziste, zawierające dwuwęglan żelaza.	**Homburg** (Stahlbrunnen i Schwalbach w Nassau). **Elster** (Moritzquelle w Saksonii). **Pyrmont** (w Waldeck-P.).	**Krynica**, **Zegiestów**, } (w Galicyi). **Nałęczów**, **Sławinek**, } (Król. Polsk.). **Szepetówka** (Wołyń).	**Bardyów** (Węgry). **Rodna** (Siedmiogród). **Sangerberg**, **Franzensbad**, } (Czechy). **Spaa** (Belgia).	Zwykle wystarczają zdroje krajowe. Wysyłką swych wód zajmuje się tylko Krynica i Zegiestów.
19.		2. Wody żelaz., zawierające siarczan żelaza i wolny kw. siark.	**Hermannsbad** (Śląsk pr.). **Muskau** (Bade- i Neue Schwefelqu. tamże).	—	**Levico** fort., **Roncegno**, **Mitterbad**, } (w Tyrolu). **Srebrenica** (Guberqu. w Bośni).	Lecznicze znaczenie mają głównie wody z dwuwęglanem żelaza. Wody z siarczanem żelaza podajemy głównie dla arsenu, choć ze względu na trudność dawkowania lepiej podawać arsen w rozczynach aptecznych.
20.		3. Wody żelaz., zawierające jeszcze także i arsen.	—	—	Te same co w podgrupie 2-ej (z wyjątk. Mitterbadu).	
21.	VII. Wody gorzkie.	Wody gorzkie, zawierające głównie siarczan sodu i siarczan magnu w znacznej ilości.	**Friedrichshaller** Bitterwasser (w Sachsen-Meiningen); jest znacznie słabsza od innych wód gorzkich.	**Morszyn** (w Galicyi) posiada 6 zdrojów gorzkich, z tych najważn. jest zdrój Bonifacego.	**Szaratica** (na Morawach). **Victoria**, **Franc. Józefa**, **Hunyady Janos**, **Apenta** i t. d } (na Węgrzech). **Püllna**, **Seidschück**, } (w Czechach). **Carabana** (w Hiszpanii).	Woda Morszyńska może zastąpić wszystkie inne tej kategoryi, jako zajmująca pierwsze miejsce tak pod względem ilości składników, jak i skuteczności działania.
22.	VIII. Wody siarczane. (Zawierają: siarki metal., NaCl, siarczan sod., magn. i wapn., siarek sodu i mniej lub więcej siarkowodoru oraz małą ilość inn. związków).	Wody siarczane zimne.	**Weilbach** (w Nassau). **Langenbrücken** (w Badeńskiem). **Nenndorf** (w Prusiech).	**Lubień**, **Swoszowice**, } (w Galicyi). **Truskawiec** (zdrój Edwarda w Galicyi). **Busk**, **Solec** } (w Król. Polsk.).	**Baden** (pod Wiedniem). **Alveneu**, **Lenk**, **Yverdon**, } (w Szwajcaryi). **Pierrefonds**, **Allevard**, **Labassere** } (we Francyi).	Polskie zdroje mogą wystarczyć do wszelkich celów, które przy pomocy wód tej grupy osiągnąć zamierzamy, tembardziej, że dzisiejsze sposoby ogrzewania wód nie wpływają na ich skład chem.; niema więc dobrej racyi wysyłać chorych do zagranicznych cieplic siarczanych.
23.		Cieplice (termy) siarczane (posiadają często b. wysoką ciepłotę — ponad 60° C.).	**Akwisgran** (w Nadreńskiem).	Zimne zdroje siarczane podegrzane do odpowiedniej ciepłoty (zwykle nieco wyższej od ciepłoty ciała), mogą w zupełności zastąpić termy naturalne.	**Trenczyn-Töplitz**, **Piszczany**, } (na Węgrzech). **Baden** (w Szwajcaryi). **Amélie les Bains**, **Eaux Bonnes**, **Vernet** } (we Francyi).	